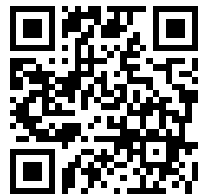

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

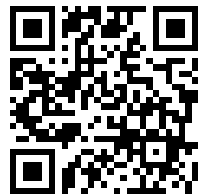
<https://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<https://books.google.com>

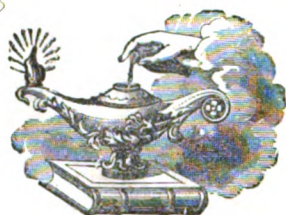

32101 067289676

21
06
13, 1

Elizabeth Foundation,

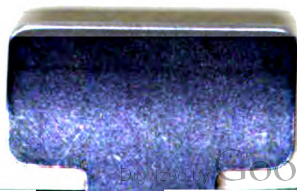
LIBRARY

OF THE

College of New Jersey.

3878

~~2263, 6.11~~

Gr. Brit. Public record office.

RERUM BRITANNICARUM MEDIÆVI
SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

no. 73, v. 1

THE CHRONICLES AND MEMORIALS
OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND
DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER
THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

ON the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an *Editio Princeps*; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

*Rolls House,
December 1857.*

GERVASII CANTUARIENSIS
OPERA HISTORICA.

THE
HISTORICAL WORKS OF GERVASE OF CANTERBURY.
VOL. I.

THE
CHRONICLE OF THE REIGNS
OF
STEPHEN, HENRY II., AND RICHARD I.,
BY
GERVASE, THE MONK OF CANTERBURY.

EDITED FROM THE MANUSCRIPTS

BY

WILLIAM STUBBS, D.D., HON. LL.D.,
CANON RESIDENTIARY OF S. PAUL'S, LONDON; HONORARY STUDENT OF CHRIST
CHURCH; REGIUS PROFESSOR OF MODERN HISTORY AND FELLOW
OF ORIEL COLLEGE, OXFORD.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S
TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:
LONGMAN & Co., PATERNOSTER ROW; TRÜBNER & Co., LUDGATE HILL;
ALSO BY
PARKER & Co., OXFORD; AND MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;
A. & C. BLACK, AND DOUGLAS & FOULIS, EDINBURGH;
AND A. THOM, DUBLIN.

1879.

Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

CONTENTS.

PREFACE	-	-	-	-	-	-	Page ix
CHRONICLE OF GERVASE	-	-	-	-	-	-	1

1421
.406
no. 73, v. 1

43628

PREFACE.

PREFACE.

THE present volume contains the Greater Chronicle, or first part of the Chronicles, of Gervase of Canterbury, together with the short treatises which in all the MSS. are found prefixed to the larger work. A second volume will comprise the smaller Chronicle of the same author, with its long and valuable continuation, together with the Lives of the Archbishops of Canterbury and the "Mappa Mundi."

Plan of this edition.

The life of a monk of the twelfth century presents little matter of interest, and few points capable of historical investigation over and above the events which affect the fortunes of his monastery. What little we know of Gervase is not sufficient to make him an exception to this general rule. It does not, however, by any means follow that the life was itself uneventful, or that the points of common interest on which it touches should be dismissed without a word of comment. The place, the period, the general view of contemporary history which presented itself to the mind of the monk, the sources of information which were within his reach, and the value of his own contribution to the great fund of national record, all are topics upon which a good deal might be said. The cathedral monastery at Canterbury was the mother church of England, the seat of the ruling prelate; more than that, it was the centre and gathering place of all ecclesiastical news; and, inasmuch as its chief officer was frequently the chief officer of the state likewise, it was the focus of much secular news also. It was the first place to receive all intelligence from Rome. It was, by its near neighbourhood and close connexion

Importance of Christ Church, Canterbury, as the home of the writer.

Canterbury
a centre of
news.

Eventful
character of
its history.

Importance
of the
period.

with Dover, the first halting place for all visitors from the Continent; the monastery of S. Martin at Dover welcomed all guests, and sent on the intelligence they brought to its own mother church at Canterbury; the shrines of the saints at Canterbury, especially that of S. Thomas, were in a great number of cases the object which attracted the foreign visitors: from Dover the kings and queens generally started on their peaceful visits to France and Flanders, whilst Portsmouth or Southampton was the more frequent rendezvous of naval armaments; and at Canterbury, before they sailed, the sovereigns generally paid their devout respects to the saints and prayed for a prosperous voyage. Still further, the constant hostility which, for a century and a half, subsisted between the convent of Christ Church and the archbishops, and which more than once threatened to bring very serious evils on the country at large, gave to the internal life of the monastery itself an amount of excitement, hazard and adventure, out of all keeping with the ordinary tenour of monastic quietude. All these points come conspicuously into bearing in the work of the writer before us.

Not less important in determining his relation to the national history was the period at which he lived. The age of Henry II., both in itself and in the place which it occupies in the historical literature of England, is an age of the first importance; the simple monk who wins a conspicuous place among the many eminent annalists of such a critical period must have had both something to tell and some power of telling it. In the following pages I propose to put together a few particulars which may help to clear up the personal and literary position of our author in particular reference to these several points, without, however, attempting any elaborate treatment of the wider subjects which they will be found to illustrate.

Our first point will be to attempt the identification of the author himself, and to extricate him from the con-

fusions in which similarity of name and the scanty records of an obscure life have tended to involve him.

All that is known, or that can with any distinct probability be conjectured, about the life of Gervase may be comprised in a few lines. He was probably a Kentish man: so much may be fairly inferred from the fact of his being a monk of Christ Church, Canterbury, a house which was constantly recruited from the neighbouring districts, and from the prominence which he gives in several passages of his works to the history of Kent. In his account of the Heptarchic Kingdoms, a portion of the smaller Chronicle, which will be found in our second volume, he insists strongly on the primacy of the kingdom of Kent, alleging, as the reason for that primacy, the eminent dignity and populousness of the province, and claiming for the king of Kent, in the national system, a position parallel to that which the archbishop occupied in the ecclesiastical constitution: the men of Kent have a right to occupy the van in any national expedition; the kings have a pre-eminent prerogative.

Gervase was probably a Kentish man.

Of our author's family, name, or birthplace we have no indication: he had a brother named Thomas, a monk or clerk of the same house, whom he mentions once or twice in a way that seems to show that the brotherhood was natural as well as spiritual.¹ Among the early miracles of the martyr recorded by William of Canterbury we find mention of a monk named Thomas, of Maidstone;² if this be supposed to be the brother of

Nothing known of his family.

¹ See especially vol. i. p. 89, "mi frater Thoma." That the "clericus nomine Thomas," who had a vision of the martyr (pp. 18, 19, 231), and who (p. 231) is described as "cuidam fratri meo nominis sui," was a monk as well as a clerk, is probable but is not proved, from the way in which he is spoken of as a member of the "familiola," p. 89.

² Memorials of Becket, ed. Robertson, i. 510. This conjecture in the text is of course only a guess; Thomas of Maidstone was a "com-monachus," whilst the other Thomas is only described as a clerk, and Thomas of Maidstone is spoken of as a person of authority with the martyr, whilst the other Thomas was apparently younger

Gervase, the family from which they sprung may be referred to that town; it is to be remembered that the name Thomas was not as yet so common as it was speedily to become in consequence of the martyrdom of the archbishop, and that Maidstone was not an unlikely place to have furnished a contingent of monks to Christ Church.

Gervase
made a
monk in
1163.

However this may have been, it is clear that Gervase became an inmate of the cathedral monastery as a young man: on the first Saturday in Lent, the 16th of February 1163, he was made a monk; the archbishop received his profession and conferred holy orders upon him.¹ The length to which his life extended makes it improbable that he was at this time beyond the canonical age for ordination; we may accordingly suppose him to have been born in or about the year 1141. Of his education before he received the tonsure we know nothing: the early years of his Chronicle afford no materials for even a conjecture on the subject, unless we suppose that the uncertainty of the dates by which he marks out the history of the convent, may imply that he had not yet become an inmate. The fact that he mentions Vacarius as lecturing in law at Oxford,² although it points to some particular knowledge on the subject, has not seemed to the bibliographers a sufficient reason for claiming Gervase as an Oxford scholar.

He must
have wit-
nessed the
troubles of
Becket,
1163-70.

The first seven years of our author's monastic life were the years of the great struggle between Henry II. and Archbishop Thomas. It is certainly curious that, if Gervase was an eye-witness of the more critical scenes, or of the last and fatal scene of that drama, he should

than Gervase, who wrote for his instruction. A monk T., who may have been Thomas, was a messenger of the convent at the papal court in 1198, see Epp. Cant., pp. 458,

478. This may have been Gervase's brother.

¹ Vol. i. pp. 173, 231.

² This is in the life of archbishop Theobald, below, in vol. ii.: in Twysden's edition, col. 1665.

have found in his recollections so little that was worth recording in his own words. In point of fact, with very minute exceptions, the whole of the materials which he has used for this part of his Chronicle are borrowed from the biographies of William of Canterbury, John of Salisbury, Alan of Tewkesbury, and Herbert of Bosham. That this was the case, and not the converse, seems tolerably certain, as we shall see, from the dates at which these biographers finished their labours; dates which precede by several years the point of time at which Gervase began to write. Yet that Gervase regarded himself as an independent biographer of the martyr is evident from the way in which, although in the usual apologetic tone in which he speaks of himself, he mentions his own work among the authorities for S. Thomas's history.¹ It may, moreover, be inferred from the few particulars of Canterbury news which occur here and there during these years, that he was throughout the time an inmate of the cathedral convent. This may account for the prominence which he gives to the conduct of Prior Wibert, a pious ecclesiastic, who scarcely appears at all in the biographies, but who naturally would be the great man of the age in the estimation of a young monk of his own society; ² the severe strictures, too, on the conduct of Randulf del Broc, seem to be the utterance of one who had personally suffered from his contumely or oppression.³ Although Gervase does not speak of himself as an eye-witness of the martyrdom, as he almost to a certainty would have done had he been on the spot at the time, he does speak as having been present at the burial, which took place the next day.⁴ On the other

He drew his materials for this part of his work from the biographers.

But he was an inmate of the monastery during the period.

¹ This is the life of S. Thomas, among the lives of the archbishops, in vol. ii.; in Twysden's edition, col. 1670: "modicum etiam si placet visitet Gervasium qui archiepiscopus ipsius gesta breviter transcurrit et annos."

A 64.

² See vol. i. pp. 146, 168, 169, 197, 205.

³ See vol. i. pp. 197, 221, 224.

⁴ Below, vol. ii.: in Twysden, col. 1673: "ut verum fatear quod oculis meis vidi et manibus attrectavi."

No evidence
that Gervase
ever lived
away from
Canterbury.

Effects of
this on the
Chronicle.

The years
1170 to 1180.

hand, in the whole of his works we look in vain for any evidence that he ever spent any long time beyond the walls of Christ Church. There is no evidence of education at a university, or of the formation of any personal friendships beyond the circle of his own brethren. These scanty indications point to the conclusion that Gervase was probably an inmate of the convent during this important period, and must even have witnessed some part of the closing scenes: but that, as he did not entertain the idea of writing a history until more than twenty years afterwards, and by that time his recollections must have lost any sharpness or clearness that they had ever had, he thought it wiser to adopt the words, and piece together a narrative of patchwork from the writings, of the earlier biographers, than to attempt an independent narrative of his own. His Chronicle does certainly exhibit such an amount of careful selection as proves him to have had an independent recollection of the sequence of events: even the errors of arrangement which may be detected in it seem to be the errors of a man misled by an effort of his own memory. Gervase's narrative, then, has the value that belongs to confirmative evidence; he, having been on the spot and having seen some part of what he records, deliberately gives an account of it in borrowed words. This theory, however, is of no great importance. The critical parts of Becket's history took place far away from Canterbury; and, as we have said, it is scarcely conceivable that, if Gervase saw the murder, he should have abstained from declaring himself an eye-witness. We conclude, then, that in a humble capacity, as a junior monk, he was probably resident at Christ Church from 1163 to 1170.

The next decade of years helps us to get a little nearer to the personal history of our author. He is, however, still far from being a leading man in the monastery, and his recollections, as embodied in the Chronicle, are the recollections of a very subordinate actor. He is familiar

now with the intrigues and commotions that attended the election of Archbishop Richard as Becket's successor;¹ he describes briefly, but in detail, the penitential pilgrimage of Henry II. to Canterbury in 1174,² on which occasion he must have enjoyed the opportunity of bestowing one of the blows which the humbled monarch, by his spontaneous will, accepted from the several monks of the convent. But, as his history contains very little independent material, so we are not surprised to find little assumption of the character of a personal witness. Yet towards the close of this period, two or three descriptions of meteorological and astronomical phenomena seem to be the result of contemporary notation: on S. Andrew's Eve, 1177, a grand aurora borealis must have been seen in Kent, and in June and September 1178 there were wonders in the sky; the strange things seen in June Gervase describes on what he deems trustworthy evidence; the eclipse in September he himself saw in Kent, and other people saw it in France.³ Either these facts were noted at the time, or else they must have made such an impression on our author's memory that, when he began to write several years later, he could fix the dates. During these years, however, Gervase witnessed one great event, the details of which he afterwards circumstantially recorded. On the 5th of September 1174 the cathedral was burned.⁴ Our author's elaborate account of the event, which is not, however, incorporated in his Chronicle,⁵ is clearly the narrative of an interested and active spectator, but there is little in it that could be adduced in proof that it was composed at the time; and it is probable that no part of it was written until the year 1185, at which the description of the restoration closes,⁶ and which year seems

Gervase's knowledge of conventual business.

Notation of natural phenomena.

Burning of the cathedral in 1174.

¹ Vol. i. pp. 239-245, 247.

² Vol. i. pp. 248, 249.

³ Vol. i. pp. 274, 276, 277.

⁴ Vol. i. p. 250.

⁵ Vol. i. pp. 1-6.

⁶ Vol. i. p. 29.

to be the earliest date assignable as the starting point of Gervase's literary activity.

Beginning of
the critical
period of
conventual
history, 1184.

In December 1184 Archbishop Baldwin was elected to the primacy, after a series of negotiations, disputes, and intrigues, such as almost invariably attended the decision of a point which was in constant debate between the king, the convent, and the comprovincial bishops. The circumstantial account which Gervase gives of this transaction¹ proves not only that he had, as one of the maturer members of the conventual body, his share in the election, but that he had begun to take a vivid interest in the questions connected with the rights and prerogatives of the mother church. It was that vivid interest, and the careful investigation of all points connected with the subject, that fitted him to be the historian of the house, and that gives to this Chronicle, the most important of his works, its essential character. He writes throughout as the champion of the cathedral convent against the whole world, and especially against the archbishop, wherever the interests of the archbishop and convent are opposed. Where there is no such opposition he is willing to act and write as the archbishop's champion, and his interest is never more vivid, or his argument stronger, than where the rights of the archbishop and convent are identical. Such a case was that involved in the obedience of the abbot of S. Augustine's, whose attempts to throw off the authority of the archbishop were levelled as much against the prerogative of the cathedral as against that of the primate. Such, again, was the case of the monks of Rochester, who, in trying to evade the customary observances by which their predecessors had recognised their dependence on the archbishop, had broken through customs of which the convent of Canterbury was consistently tenacious.²

Attitude of
Gervase in
the disputes
with the
archbishops.

¹ Vol. i. pp. 309-325.

² Vol. i. pp. 132, 133, 302, 306, 307, 312, 327-331.

In matters, moreover, in which the secular authority came, or was likely to come into collision with the archiepiscopal, whether that secular authority was that of the king, the justices, or the sheriff of Kent, Gervase, provided the convent was not concerned, was consistently on the side of the archbishop. It cannot, indeed, be asserted that his authority was very great: he was not a canonist, and shows little acquaintance with ecclesiastical history, but he was a careful student of the antiquities of his own monastery, and an intelligent and zealous assertor of her rights.

His attitude towards the secular power.

The first occasion on which he attempted historical writing must have been the dispute between the archbishop and the abbot of S. Augustine's which began about the year 1178 and was continued until the year 1183, in the March of which year the king effected a pacification between archbishop Richard and the abbot.¹ The treatise which Gervase contributed to the literature of the quarrel is drawn up in the form of an "Imaginatio" or "case" on behalf of the archbishop. Its language is very general and affords little evidence for an exact date; for although it is entitled as intended to be spoken in the consistory of Alexander III., before the year 1181, Archbishop Richard is spoken of in such a tone of historical retrospection that it would seem probable that he was dead at the time. If that were the fact the "Imaginatio" must have been either a mere exercise on a dispute already closed, or a case drawn up in contemplation of a renewal of the struggle. Such a renewal might be attempted by any new archbishop or on the accession of any new pope: and, in fact, both Baldwin and Hubert had grievances against S. Augustine's, whilst Urban III. and Celestine III. were both called on to confirm the privileges which had been granted by Alexander III.

He uses his pen in the dispute of the archbishop with S. Augustine's.

¹ See the Chronicle, vol. i. pp. 136, 138, 147, 163-165, 274-276, 278, | 202, 303, and the Imaginatioes, | *ib.*, pp. 68-83.

Probable
date of the
"Imagi-
natio."

As the "Imaginatio" however contains no reference to any question that could have arisen later than 1183, and as moreover Gervase has added to it a counter-imagination or case on behalf of the abbot, we may fairly conclude that he was attempting a mere exercise or declamation, and that the composition should be assigned to the year 1185 or thereabouts at the latest. The same year was, as has been already remarked, the earliest date which could be assigned to his account of the burning and restoration of the cathedral, and it was likewise the year which saw the beginning of the long and tedious struggle with the archbishop for the liberties of the convent, and against the foundation of the new church of canons which seemed so dangerous to the interests of the monks.

The internal
history of
the convent
elsewhere
discussed.

I do not propose in this preface to attempt an abridgement, much less a recapitulation, of the history of Christ Church during the stormy period ushered in by the election of Baldwin. The order of events and the general lessons conveyed by them have been at sufficiently great length examined in the introduction to the "*Epistolæ Cantuarienses*" which were published in the present series in the year 1865. It is however necessary to advert to them here so far as they enable us to detect the personal action of our author and to discover the period at which he began the composition of his Chronicle. The great quarrel commenced in December 1185, when the archbishop forbade the conventual manors to make their usual exenia or presents to the monks; in January 1186 he seized three churches, the revenues of which were appropriated to the monastic almonry; the next month he assumed the internal administration of the convent, and, on the monks appealing to the pope, took into his own hands the management and revenue of their estates.¹ It is in relation to this outbreak that the second

¹ See vol. i. pp. 332-335.

series of preliminary tracts prefixed to the Chronicle was drawn up. In the first¹ of these, by way of an "Imaginatio," Gervase states the case of the archbishop against the monks; this is followed by a "Responsio" placed in the mouth of the prior Honorius and addressed to the pope.² These two essays bring down the history of the quarrel to the month of December 1186; and are accompanied by an historical exposition of the question of internal administration, to be delivered on the second day of hearing. A fourth tract contains a continuation and recapitulation of the argument, addressed to Clement III. in the winter of 1188, after the death of prior Honorius and his companions at the court of Rome. In the best MSS. this is followed by an appendix of documents coming down to the decision given by pope Celestine III. on the 23rd of May 1191. Whether these treatises were really used by the messengers of the convent at Rome or were mere exercises such as we have supposed the "Imaginatio" against the abbot of S. Augustine's to have been, does not much matter; for on either supposition we must regard them as contemporary, or at all events not earlier than the latest date referred to in them.

The fact that the Chronicle as we now have it contains large portions of narrative taken wholly or in part from these "Imaginationes," seems to prove that Gervase did not begin his larger work until he had tried his pen in these ways. A few instances will show so much; the quarrel of prior Jeremiah with archbishop Theobald is transferred from the *Imaginationes* to the Chronicle and placed under the year 1143,³ although Gervase acknowledges that he is in ignorance of the exact date. Under the year 1150 in the Chronicle we have a long episode taken almost verbatim from the "Responsio" which as

The "*Imaginationes*," on the quarrel with Baldwin.

Gervase wrote the "*Imaginationes*" before he wrote the chronicle.

¹ Vol. i. pp. 29-32.

² Vol. i. pp. 32-40.

³ Vol. i. pp. 126-128; *Imag.*, *ib.*, p. 44.

The year 1188 the probable date of the commencement of the Chronicle.

we have seen was written at least as late as the year 1188.¹ From the year 1186 onwards the language of the *Imaginationes* coincides, as might be expected, very closely with that of the *Chronicle*; as the latter however in 1188 becomes fuller and more continuous, it seems unnecessary to throw the hypothetical period of commencement later. It is of course possible that the *Imaginationes* may have been intended for a recapitulation of the events previously recorded in the *Chronicle*; but this seems much less probable, nor on such a supposition is it easy to explain why these particular episodes should have been first treated in the *Chronicle* on a scale so disproportionate not only to the general history of the time but to the other particulars concerning the fortunes of the monastery. They could on this theory have appeared in their completeness only in a minute *Chronicle* of the Convent, but Gervase's *Chronicle* is so far from being a complete *Chronicle* of the Convent that he does not even give the exact or carefully dated sequence of the priors of his own time.

Argument from the character of the materials.

If this argument be good, we see that the *Chronicle* of 1143 and 1150 was not written until the year 1188 at the earliest. A conclusion in the same direction may be drawn from the examination of the materials which are used for the history of S. Thomas. Gervase's account of the life and martyrdom of the great archbishop is drawn from the *Lives* written by John of Salisbury, prior Alan, afterwards abbot of Tewkesbury, William of Canterbury and Herbert of Bosham. It is unnecessary here to anticipate the conclusions of the learned Editor of those works as to the exact relation of the several biographies in respect of date and originality. It is, however, certain that Herbert of Bosham was writing his book at the time of the death of Geoffrey of Brittany

¹ Vol. i. pp. 142-144; *Imag.*, *ib.*, pp. 44-46.

in the year 1186.¹ As Gervase refers to Herbert's biography as a complete work,² it is clear that his Chronicle for the year 1163 could not have been written much before the year 1188; under the year 1163 our author refers to the work of Herbert by name, and the influence of Herbert is apparent in almost every page of the portion devoted to this part of the history.

It may then be reasonably inferred that the formal composition and arrangement of the Chronicle began in or about the year 1188, and that, in contemplation of such a work, Gervase then proceeded to put together extracts from the historians of his own century, especially Henry of Huntingdon, the continuation of Florence of Worcester, which he probably knew as the continuation of Marianus Scotus,³ and the "Gesta Regis Henrici," which is familiar to us under the name of Benedict of Peterborough. Besides these works he had before him the biographies of S. Thomas, the original letters on the Becket controversy collected by prior Alan; the already rapidly accumulating correspondence on the great quarrel with Baldwin; and finally the records of his own convent, the professions made by bishops at their consecrations and the charters and cartularies of Christ Church. To what extent he was indebted to these sources of information will appear from the marginal references supplied in the present edition. From the year 1188, and indeed for two or three years earlier, the work bears every sign of contemporary composition, and, if it were not for the references to the later troubles of the convent, introduced under the years 1143, 1150, and 1163, we might be inclined to make the beginning of the undertaking contemporaneous with

Inference
from the
date of
Herbert of
Bosham.

Materials
used by
Gervase for
his Chronicle.

¹ Herb. Bos., ed. Robertson, iii. 460, 461; and note, *ibid.*, Intr., p. xxii.

² See below, vol. i., p. 174. There are many subsidiary points that are scarcely worth enumerating, which

lead to a like conclusion, e.g., at p. 91, the writer evidently refers to the coronation of the younger Henry in 1170.

³ See vol. i. p. 89.

Conclusion
as to date of
writing.

Baldwin's election. It is, however, quite consistent with the ordinary procedure in such cases if we suppose either that the original design was to write an account of the great quarrel, and that the preliminary portions of the chronicle were added as an after thought, or that, having taken up the pen of the annalist in 1188, Gervase found the events and dates of the three preceding years present to his memory or within easy reach. To his own memory or to that of some of his fellow monks he must have been indebted for the few minute points of detail which before that date he contributes to the history of the times. We may, however, leave this portion of our subject for consideration in our general estimate of the value of Gervase as a historian; and now follow up what few traces we can discover of his personal history.

Gervase a
senior monk.

Gervase by the year 1185 must have been one of the senior monks of the convent; to this we must ascribe his familiarity with the details of Baldwin's election; he probably was one of the band of monks who at Tenham in that year discussed the Rochester dispute with the archbishop, and brought forward the agreement made on the same subject in 1183, of which he had himself been a witness.¹ Early in the account of the year 1186 we have possibly a trace of his personal action: one of the monks,² he says, wrote to the pope Urban III. an account of the commencement of the dispute with the archbishop, omitting his own name. Although his account could scarcely, as I have supposed (p. 333, note 1), have been the first "Imaginatio" of Gervase, it may have been an earlier document of a similar character, and Gervase, unless he were speaking of himself, would scarcely have thought it necessary to keep the authorship still a secret. Towards the close of the same year we have a distinct proof of the important position which he had now reached. He was sent with a deputation of

¹ Vol. i. pp. 307, 326-331.

² Vol. i. p. 333.

monks to announce to Baldwin the new appeal on which the convent had determined. He acted as spokesman of the deputation and entered on an argument with the archbishop which ended in the acceptance of the appeal.¹ It is a curious fact that, in reference to this event, two distinct dates, a week apart, are given in the *Imaginatio* and in the body of the chronicle, a proof, I think, that, although the details were put down whilst fresh in memory, the record was not so strictly contemporaneous as to secure complete certainty in dating.² Although he had now become a leading man in the convent, our author does not describe himself as an official or 'obediensary. Honorius had become prior in the preceding May, Geoffrey, the leading spirit of the opposition, was sub-prior; the offices of chamberlain, cellarer, and sacrist, were in the hands of other well-known persons whom the archbishop tried hard to oust or bring over to his side.³ Gervase, we may presume, was employed in collecting the historical and documentary evidence on which the case of the convent rested.

Traces of his personal action.

Although the minuteness of the details with which the successive stages of the struggle are recorded, afford a presumption that Gervase was an eye-witness, and even an influential actor in them, he remains out of sight during the years 1187 and 1188. We have, however, no hesitation in believing that he was continuously an inmate of the convent; he was clearly no part of any of the legations sent to the papal court or to visit the king in France. It is probable that his pen was busily employed during these years in writing some of the many letters which were circulated throughout Europe on the subject of the great quarrel, the language of

He was at Canterbury in 1187 and 1188.

¹ Vol. i. p. 343.

² Compare vol. i. pp. 38, 343, 352.

³ Simon is the chamberlain, Ro-

bert the sacrist, and Hervey the cellarer, Gerv. Chron., vol. i., pp. 379, 381; Epp. Cant., pp. xxxvi, 89.

The Canterbury letters, possibly, in part the work of Gervase.

which frequently coincides in a noteworthy degree with that of the Chronicle. A close comparison of these passages might be made to show that some of the conversations reported in the Chronicle are due to the testimony of a person present on the occasion. Unfortunately there is no evidence of Gervase's presence at the more critical interviews with Henry II., who died whilst the quarrel was at its highest, and on whose death he remarks in language¹ which shows how heartily he disliked the king who had connived, to say the least, at the aggressive conduct of the archbishop.

Gervase in 1189.

It is in preparation for the attempted arbitration by which Richard I. undertook to settle the quarrel that we next catch sight of Gervase. He was one of a deputation including the sacrist Robert and the treasurer Simon, who attended the king at London, on the 8th of November 1189.² The account of the conference, which ended in a submission by the monks to the royal arbitration, is given by Gervase in words which nearly but not exactly correspond with the letter addressed to the convent by the deputation.³ We may infer from this that whilst he certainly had a hand in the report made to the convent, he was not entirely responsible for it. It may be further noted that neither account mentions him as taking a prominent part in the debate.

Changes in the convent 1190, 1191.

The eventful history of the next few years is given rapidly and succinctly by Gervase, who seems to have clung consistently to the party opposed to Baldwin. In the winter of 1190 Baldwin died; and his nominee to the priorate, the unlucky Osbert of Bristol, was removed from his office as soon as the news of his patron's death was fully ascertained. Geoffrey, the sub-prior, succeeded by election of the monks, and the monk Felix, who had been made cellarer by Baldwin, shared in the fall of his

¹ Vol. i. p. 449.

² Epp. Cantuar., p. 315.

³ Vol. i. pp. 463, sq.

ally. Their removal took place in May 1191.¹ It is not improbable that, among the minor changes in conventual offices which followed, Gervase obtained some promotion. In the year 1193 when archbishop Hubert Walter in the month of November was on his way to Canterbury to receive his pall, Gervase, as sacrist of the convent, met him at Lewisham and delivered to him the archiepiscopal cross in an elaborate form and with a set speech which he has exactly recorded.² It was probably in the character of sacrist that he had occasion to search for precedents for the king's re-coronation at Winchester, in reference to which he preserves some important details as to the coronation of king Stephen and his queen at Canterbury.³

Gervase appears as sacrist in 1193.

From this point we are unable to follow the history of Gervase with any certainty. Under the history of the year 1197 he records the appointment of Felix to the priorate of S. Martin's Dover,⁴ and there styles him the sacrist of Canterbury. It is just possible that he may have written "sacrist" by mistake for "cellarer," for the priorate of Dover was very frequently bestowed as a piece of preferment on the cellarer, and Felix certainly had held and may have been restored to the latter office.⁵ But the record as it stands certainly implies that Gervase had ceased to be the sacrist, and leaves us in doubt whether he had been superseded or promoted. It is indeed possible that he may have taken some other office; the precentorship for example, which had been held by Osbern and Eadmer, his predecessors in the roll of Canterbury annalists, might have seemed a post that he was likely to covet; but there is no evi-

He must have ceased to be sacrist in 1197.

¹ Gervase, vol. i. pp. 494-496; Epp. Cant., pp. 333-335.

² Gervase, vol. i. pp. 520-523.

³ Gervase, vol. pp. 524-527.

⁴ Vol. i. p. 544.

⁵ In 1174 Warin the cellarer was

made prior of Dover, Gerv. i. 251. In 1180 John the cellarer succeeded him, i. 295. Honorius, who became prior of Christ Church in 1185, had been cellarer, i. 336.

No room for
Gervase
among the
priors of
Dover.

dence that he accepted any further responsibility, and indeed his age may have disqualified him or relieved him from the duty of service altogether. It is perhaps necessary to point out further, although the remark really leads to nothing, that there are words in the prologue to the Chronicle which might be interpreted to imply that at the time of its composition Gervase had been taken away from Canterbury; he writes, as he says, not for any public library, "but for thee, brother Thomas, and our poor little family," "*nostræ familiolæ pauperculæ*."¹ To describe the great, rich and powerful community of Christ Church as "*familiola paupercula*," is to use a form of *meiosis* which is scarcely reconcilable with sincere humility. The words would be applicable enough to Dover, if we could suppose that our author had been transferred to S. Martin's; there are many references in the body of the Chronicle to the fortunes of that dependency or cell of Christ Church; and one portion of Gervase's works, as will appear from the contents of our second volume, was very closely connected with Dover. But this notion is illusory: the list of the priors of Dover is perfect and consecutive for this period; Felix is the prior appointed in 1197, and on his death in 1212 a successor named Reginald was appointed.² There is no room for Gervase, and, as seems to follow from the notices in the obituary of the convent, he died a simple monk of Christ Church. The conclusion must be that he resigned the sacristan's place after a short tenure, and devoted himself thenceforward mainly to the composition of his Chronicles. Beyond the slight indications of life and vigour which they supply we have no further evidence that illustrates his history.

Gervase lived to see the end of the reign of Richard and the beginning of that of John. He regarded that epoch as an appropriate point for the end of his first

¹ Vol. i. p. 89.

| ² Mon. Angl. iv. 530.

book of Chronicles and the beginning of the second.¹ But we have no evidence to show that the second was ever written, and it is certain that if it ever were written it is now lost. The account given in the Chronicle of the death of Richard seems to be strictly contemporary; and, in fact, to contain some statements of names and events which might on later information have been made more definite and correct. Nor are there in the pages which precede the close any anticipations of later history which might be made to show that the book was drawn up at a somewhat later period. The "*Tribulatio Ecclesiæ Cantuariensis*,"² for the further history of which the reader is referred to the second book, is doubtless only the old trouble about the college at Lambeth, concerning which we have had more than enough in the first book, and which was still in progress at Richard's death: it was "by the grace of God" that such lessons as the history might convey were to be found in the second book, a sure token that it was as yet only in the contemplation of the author that that second book existed when the first was completed.

Whether or no this second portion of the Chronicle were ever written, Gervase seems, after the completion of the first part, to have begun the composition of a smaller but more comprehensive work, a compendium of the history of the British kings, of the Anglo-Saxon dynasties, and of the Norman and Angevin reigns down to the reign of John; to be followed by a history of Canterbury and its archbishops to the time of Hubert Walter. This he lived to accomplish, and subsequently added a small tract on the political and ecclesiastical geography of Britain, to which he appended a somewhat scanty "*Provinciale*" of the Catholic Church, entitling the whole performance "*Mappa Mundi*." These treatises are still in manuscript, and will, it is hoped, soon be

¹ Gervase was writing in 1199.

Gervase then began his smaller works.

¹ Vol. i. p. 594.

| ² Vol. i. p. 594.

Evidence
afforded by
the minor
works.

published as a second volume of the present work. It will be better to leave anything like a critical examination of them for the preface of that volume; but it is necessary to refer to them now as furnishing the only evidence as to the questions whether Gervase carried into effect his intention of continuing his larger Chronicle, at what period he ceased to write, and, by inference, to what year we must refer the date of his death. These points can only be treated tentatively, as unfortunately we have no original MS. of either portion of the works of Gervase, and it is therefore impossible distinctly to ascertain where the original work stops and the labour of the continuator begins. I do not propose in this place to do more than point out the chief marks by which a conclusion must be guided; for in the process of editing the second volume new indications of date and authorship will, almost to a certainty, make themselves apparent.

Relative
dates of the
minor
works.

Gervase then contemplated two and completed three new treatises before he laid down his pen: the *Gesta Regum*, the *Vitæ Archiepiscoporum*, and the *Mappa Mundi*. We learn from the *Mappa Mundi* that he had brought down the other two to his own time before he began the third;¹ and we find from the *Gesta Regum* that he had at least completed the extant portion of the greater Chronicle before he began the *Gesta*.² We are therefore warranted in believing that the composition of

¹ "Si quis enim majora horum,
" illa videlicet vetera, nosse deside-
" rat, Britonum et Anglorum legat
" historiam, Gildam quoque et So-
" linum, Bedam quoque non omit-
" tat, et tandem nova visurus ad
" pauperculum et modicum veniat
" Gervasium. In cujus cronicis
" a tempore regis Henrici primi
" plurima de factis regum et di-
" versis eventibus compilata sunt.
" Composuit etiam idem G. scrip-

" tum quoddam de gestis regum An-
" glie et pontificum Cantuariensis
" ecclesiæ; hic autem de situ An-
" glie et ipsius divisione per comi-
" tatus, et de monasteriis quæ in
" ipsis comitatibus existunt, ut-
" cumque dicendum est;" *Mappa*
Mundi, Intr., see vol. ii.

² "et deinde gradatim ad nostrum
" regem, si Deus dederit, perveniam
" Johannem," *Gesta Regum*, Intr.,
see vol. ii. p. 2.

this second cluster of books was begun after the year 1199. Of the three treatises the *Mappa Mundi* furnishes no indication of date; firstly, because it does not offer a date at all; secondly, because such a date as might be inferred from its contents could not be confidently accepted owing to the fact that we possess it only in a transcript. Thus, in the *Provinciale* there is a reference to Clement III. as the reigning pope at the time of writing.¹ Yet Clement III. died in 1191, and it is certain that this tract was not written until the reign of John. Either the author was using materials which he had collected before 1191, or else the transcriber wrote Clement III. by mistake for Innocent III. Either way we cannot risk any argument on such a date. In another part of the same tract Gervase gives a list of all the monasteries of England; and it would be possible, by a careful comparison of this list with a perfect "*Monasticon Anglicanum*," to discover, by noting insertions and omissions, the exact year at which that list was drawn up. But as the existing MS. belongs to the middle of the century, as it may contain additions by later hands than Gervase, or may have been put together long before his death and not even brought down to the date at which he ceased to write, it seems useless, at all events here, to attempt to use it for evidence.

Obscurity of the date of the *Mappa Mundi*.

Unfortunately a similar obscurity, although in a less degree, attends the "*Vitæ Archiepiscoporum*." That work comes down to the death of Archbishop Hubert Walter, the archbishop whose episcopate Gervase at the beginning of the work had fixed as the end of his labours.² But we cannot be quite sure whether the life

Uncertainty of the date at which the lives of the archbishops end.

¹ "A summo vertice, sacrosanctæ videlicet sedis apostolicæ summo pontifice nostro Clemente Tertio incipiendum est;" *Mappa Mundi*.
² "Ab Augustino siquidem Anglorum apostolo, qui subsequenter

"signifer fuit archiepiscoporum, inchoandum est, et sic per singulos ipsius successores scilicet xlii. usque ad venerabilem Hubertum discurrendum est;" Twysden, c. 1629.

of Hubert was completed by Gervase or by a continuator. On the one hand, the concluding portion of the life contains nothing that might not have been inserted by any monk of the convent; on the other hand, it contains no anticipation of the later history, such as might be made to throw a doubt on the authorship of Gervase. If, on the whole, it seems best to regard it as the work of Gervase throughout, that conclusion is in great measure based on a very speculative examination of the "Gesta Regum," to which we finally turn.

The "Gesta
Regum."

In this work¹ the writer, down to the end of Richard's reign, has closely followed the language and abridged the narrative of the larger Chronicle, expanding in some parts the foreign exploits of the king, omitting the documents, and saying very little about the troubles of the convent. The early years of the reign of John are treated in much the same style; few dates are given, the details are somewhat more circumstantial than those of the preceding reign, and, although it is impossible to speak with any confidence whilst the existence of a continuation of the larger Chronicle is uncertain, the narrative seems less to bear the character of an abridgment. It seems to be a rapid but not unconnected or careless *resumé* of the history of the reign. Up to the death of Hubert Walter the writer gives the chief place to the wars in France and the defensive measures adopted by John in England. From the date of Hubert's death the story of the monks of Canterbury comes into the foreground; a rapid sketch of the condition of the country during the quarrel with Innocent III. follows; and, after a brief account of the attempted conference between Langton and the king at Dover in October 1210, the string of the history suddenly breaks off; and the writer, probably a new writer,

¹ As this work is still in MS. it seems useless here to give more precise reference. The passages referred to will be found in the second volume.

begins with a brief chronology, starting from the year 1207. As the style and arrangement of the following portion differs altogether from the earlier part, we can scarcely suppose that it was drawn up by the same writer; and we may, in default of a more definite examination, assume that the year 1210 marks a distinct break. Under a similar reservation we may be content to accept the history of the first ten years of the thirteenth century as the work of one author, and I see at present no strong reason to doubt that it is the work of Gervase. It is worth while observing that the very last sentence of this part of the history contains a quotation of which Gervase was very fond, "Nulla pestis efficacior quam familiaris inimicus," and a reference to the prophecy of Merlin, to which also Gervase occasionally resorted. Both these marks appear in the first pages of the Chronicle, and seem to recur on the closing page of this part of the Gesta. Another peculiarity of Gervase's diction is observable in these pages: the title *præfectus Angliæ*, as given to the justiciar, is, if not peculiar to Gervase, so rare in other writers as to escape notice almost entirely. The lugubrious tone which marks the earlier portion of the Chronicle is indeed missing, and the sufferings of the monks of Christ Church occupy a place in the narrative better proportioned to the general course of history than to their position in a separate chronicle of the convent; but both these characteristics of the earlier work almost disappear in the Gesta, even for the reigns of Henry II. and Richard I., so that their absence at this point cannot be made to support any definite conclusion. It is possible that a more minute examination of this part of the work, such as is scarcely possible except in the process of printing, may reveal particulars of variation which may modify this conclusion. But pending this investigation, we may, I think, suppose Gervase to have continued the Gesta to the year 1210.

The year 1210 marked by a change of writer.

Slight signs of Gervase's authorship, 1199-1210.

Was a
second part
of the larger
Chronicle
ever writ-
ten?

It must remain an open question whether the portion of the "Gesta Regum," of which we have been treating, is or is not an abridgment of a larger continuation of the Chronicle. This question can only be discussed with advantage when the Gesta Regum themselves are before us. At present I feel inclined to the opinion that such a continuation, although distinctly contemplated, was never written, and that we have in the Gesta rather notes made in preparation for a continuation than an abridgment of such a work. It will be necessary in the Introduction to the second volume to examine what other materials are now in existence which may have been collected in the prospect of such a continuation, either by Gervase or by some of his fellow-monks.

Obit of
Gervase.

The ancient obituaries of the convent contain several notes of the obits of monks bearing the name of Gervase. One of these, now the Cotton MS. Nero C. ix., which belongs to the early years of the thirteenth century, places the commemoration of a Gervase, priest and monk, on the 1st of January, and that of another similarly described on the 14th of March.¹ The later Canterbury Martyrology, preserved in MS. at Lambeth, commemorates a third Gervase² on the 30th of April. We have no evidence to show which of these notices belongs to our author, or to what years they are severally to be referred.

Gervase of
Canterbury
not to be
confused
with others
of the same
name.

If the foregoing sketch be accepted as a fair and probable account of the life of Gervase of Canterbury, there will be no difficulty in disentangling his history from that of other literary men and public servants of his time. Few as the recorded facts may seem, they are sufficiently distinctive; but the very paucity of detail has invited speculations which have tended to identify the simple monk of Christ Church with several other persons about whom more might be known or con-
jec-

¹ Dart's History of Canterbury; | ² Epp. Cantuar., p. 558.
appendix.

tured. First among these may be mentioned Gervase, Gervase of S. Ceneri. prior of S. Serenicus or S. Ceneri, in the county of Alençon. Gervase of S. Ceneri was a friend of Robert of Torigny, Abbot of Mont S. Michel, commonly known as Robert de Monte. He wrote, as we know from a letter addressed to him by Robert, an "epilogue" of the history of the Counts of Anjou, and was invited by the same adviser to write a similar sketch of the history of the Counts of Maine.¹ The probability of the identity of Gervase of S. Ceneri with Gervase of Canterbury struck Dom Brial so forcibly that he regarded the matter as certain, and in the introduction to the seventeenth volume of the "*Recueil des Historiens de France*"² confidently asserted that Gervase, after having been prior of S. Ceneri, became a monk at Canterbury. But this speculation, so confidently affirmed, vanishes on the first examination. The letter of Robert de Monte, to which we are indebted for all our knowledge of Gervase of Not to be identified with Gervase of Canterbury. S. Ceneri, was written after the death of Geoffrey of Anjou in 1151, but before Robert became abbot of Mont S. Michel in 1156. Gervase of S. Ceneri was then a monk and prior at least seven years before Gervase of Canterbury, who was made a monk and received holy orders from Archbishop Becket, could call himself either monk or clerk.

Sir Thomas Hardy's theory that Gervase of S. Ceneri Gervase of Chichester may have been identical with Gervase of Chichester serves to introduce us to a second candidate for identity with our author.³ Gervase of Chichester was one of the learned company who attached themselves to Thomas Becket. He is mentioned by Herbert of Bosham, in his list of the "eruditi" of S. Thomas, in the following terms:—"Post hunc Gervasius, similiter sicut

¹ See the letter of Robert in the Appendix to the works of Guibert of Nogent, ed. D'Achery, p. 715. Hardy, Cat. Mat. ii. 245.

² Vol. xvii., pref., p. xii.

³ Catalogue of Materials, ii. 358.

Gervase of
Chichester.

"natione et cognomine Cicestrensis, juvenis certe tunc,
"sicut in moribus et in litterarum scientia commenda-
"bilis. Verum et iste, cum nec vocaretur, patriam
"egressus non est."¹ Gervase of Chichester was one of

a little body of Chichester men, two of whom are mentioned with him, Jordan of Meleburn, the archdeacon, and Matthew, both of whom were subsequently deans of Chichester. None of the three attended S. Thomas in his exile. If this were all that was known of Gervase of Chichester it might afford a fair presumption that he was the same person as Gervase of Canterbury; both were attached to S. Thomas, both were young scholars under his influence; neither followed him into exile. But the resemblance goes no farther; and what little is known of Gervase of Chichester is conclusive. Without following Leland and Bale in their assertion that he was a student at Paris and famous as a preacher of morality,²

His works.

it is enough to say that he is known as the author of a commentary on Malachi in which, in a poetical introduction, he describes S. Thomas as a model of the priestly life. He is said by Bale to have written a life of S. Thomas, and such an inference may possibly be drawn from the verses which Sir Thomas D. Hardy has printed in the second volume of the *Materials for British History*, pages 351 and 352. This biography, which according to Leland was cited by Helias of Evesham, in his life of the martyr, has long been sought for in vain. The work,³ existing in MS. in the Imperial Library of Paris, and ascribed by Gale to Gervase of Chichester, is identical with that published by Dr. Giles as the work of Roger of Pontigny; it is written by a person who attended S. Thomas in his exile, and cannot therefore be

¹ Herb. Bos., lib. vii. c. 1; ed. Robertson, iii. 527; Hardy, Cat. Mat. ii. 394.

² Leland, *Scriptores*, p. 216; Bale (ed. 1559), p. 206.

³ *Scriptores*, p. 216; Pits (ed. 1619), p. 224.

assigned to Gervase of Chichester.¹ In default of better testimony it must suffice to say that Gervase of Chichester was not a monk, and could not therefore be identical with Gervase of Canterbury; and that as Gervase of Canterbury in his latest work gives an account of his own writings without mentioning a commentary on Malachi, there is, from that side also, the strongest reason for discrediting a theory of identity. That Gervase of S. Ceneri was, as Sir Thomas Hardy seems to have thought possible, the same person as Gervase of Chichester, is disproved by the fact, that it is impossible for Herbert of Bosham to have described as a young English scholar of 1164 a monk who had reached the dignity of prior at least ten years before. A possible link between Gervase of Chichester and Gervase of Canterbury, discoverable in the name of Gervase, clerk of the Chancellor, who with Thomas Becket attested a charter of Henry II., granted to Mont S. Michel in 1158, will be disposed of further on. We might leave Gervase of Chichester to the obscurity in which we find him were it not that the learned authors of the *Histoire Littéraire de France* have given the name to another fairly known historical person who cannot be identified with either of the two namesakes.² This is Gervase the Premonstratensian, successively abbot of S. Just, Beauvais, Thenoil and Premontré, and lastly Bishop of Seez. This Gervase was an Englishman, and is described by le Paige in the *Bibliotheca Premonstratensis*, as well as by le Long, as Cestriensis or Cestrensis,³ and by C. L. Hugo, the editor of his works, as a native of Lincolnshire.⁴ He wrote,

Not to be
confounded
with Ger-
vase of Can-
terbury.

nor with
Gervase of
S. Ceneri.

nor with
Gervase,
abbot of
Premontré.

¹ Hardy, *Cat. Mat.* ii. 351.

² *Hist. Litter.*, vol. xviii. pp. 41-50.

³ Le Paige, *Bibl. Præmonstr.*, pp. 305, 924. Lelong, *Bibliotheca* (ed. 1723), ii. 743: "Gervasius Anglus Cestriensis Præmonstratensis ec-

"clesiæ abbas, episcopus Sagiensis, floruit 1227."

⁴ His letters were collected by Norbert Caillieu, and edited by C. L. Hugo, in his *Accessiones Novæ, Stivagii*, 1725, and *Frankfort*, 1744.

Gervase,
the Premon-
stratensian.

whilst abbot of Premontre, a large number of letters, many of them concerning the English houses of the order. Among his letters is found one addressed by a third person to Benedict, abbot of the Premonstratensian canons at Alnwick, in which Gervase is spoken of as a credit to the race from which he sprang; and his English birth is further vouched by his epitaph:—

“ Anglia me genuit, nutritiv Gallia, sanctus
 “ Justus, Thenolium, Premonstratumque dedere
 “ Abbatis nomen; sed mitram Sagia, tumbam
 “ Hic locus, oretur ut detur spiritus astris.”

The date of the promotion of Gervase to the abbacy of S. Just falls about the end of the twelfth century; in 1209 he became abbot of Premontre, and he was bishop of Seez from 1220 to 1228.² On what authority he is called Gervase of Chichester does not appear; but, as he is said to have written commentaries on the minor prophets, his history must have been confounded with that of the true Gervase of Chichester. He was probably a scholar of Paris, and hence the assertion of Leland that Gervase of Chichester studied there too. The confusion is probably as old as the age of Leland, but there can be no doubt that the bishop of Seez of 1228 cannot have been the promising scholar of Chichester of 1164.

Gervase of
Melkeley.

A third contemporary writer, whose history has been mixed up with that of Gervase of Canterbury, is Gervase of Melkeley, or, as he called himself, “de saltu lacteo.” This person, who is mentioned by Matthew Paris as an astrologer,³ and is, quoted by him as an authority for the life of Stephen Langton,⁴ is known as the author of

¹ Acc. Nov. (ed. 1744), pref. Hugo cites a “MS. Viconiens.” for a “Vita Gervasii.”

² Gallia Christiana, ix. §§ 647, 844; xi. 693.

³ Hist Angl., ed. Madden, ii. 232.

⁴ Liebermann, Ungedr. Anglo-Normannische Geschichtsquellen, pp. 322, 326, 327.

a treatise on the art of versification, which is extant in MS.¹ In some verses appended to this treatise he addresses the city of Norwich in congratulation on the appointment of a new bishop, apparently named John, whom he compares with the Baptist and the Apostle. His book is dedicated to a certain "Johannes Albus," and in the preface he cites as authorities on his subject, among others Matthew of Vendome, and Geoffrey Vinesa,

¹ MS. Balliol, 276. The poem begins—

" Magnus Alexander bellorum sæpe procellas
 " Inmixtus fregit studiis, Socratesque studendi
 " Continuum solitus interrupisse laborem
 " Treicias tremulo numeravit pollice cordas."

Then after citing Julius Cæsar and Alcides,—

" Tu quoque lugenti patriæ graviterque diuque
 " Expectate parens sibi quem viduata maritum
 " Jam pastoralis Norewici regia poscit."
 * * * * *
 " Cum floreret adhuc lapso sub præsule claro
 " Et locuples Norwycus erat, tantoque superba
 " Principe nec lacrymas novit nec verbera sensit."

The excellence, sickness, and death of the late bishop are then described; then, after a sad mutilation and some praises of liberality and eloquence,—

" Virtutes aliæ, sed prædicat ista Johannem;
 " Hic pueris Baptista tuis, senibusque sacratum
 " Est evangelii speculum, Norwice, duorum
 " Unicus officium complet tibi, mundet ut alter,
 " Prædicat ut reliquus, gerit ambos tertius olim
 " Tam bene delatus in sæcula nostra Johannes,
 " Voce manuque docet facienda facitque docenda,
 " Ut Baptista lavat, ut apostolus instruit, urbi
 " Præsidet, &c.

Further on—

" Hunc reddit, Norwyce, tibi reprimitque querelas,
 " Absterget lacrymas, sepelit suspiria, damna
 " Præsulis immensi majori præsule pensat.
 " O jactura placens, lætus dolor, utile damnum !
 " Patroclus cecidit ut magnus surgat Achilles,
 " Turnus ut Æneas, ut Phœbus luna, Philippus
 " Ut Macedo major, magno majora parantur," &c.

Gervase of
Melkeley.

or Vinsauf.¹ If we suppose the bishop of Norwich, to whom he refers, to have been John de Gray, who was made bishop in 1200, we may fix that year as the earliest date assignable to Gervase of Melkley; and as Matthew Paris describes him as author of the epitaph on the Earl Marshall, who died in 1219,² it is possible that he was for some few years a contemporary of Gervase of Canterbury. But beyond the fact that he was cited as an authority for the life of an archbishop of Canterbury there is nothing that would lead to the identification of the two. Nor is this confusion to be charged against the earliest bibliographers. Bale and Pits describe the two writers as entirely distinct.³ The confusion, however it was originated, was propagated by the authority of Voss,⁴ and appears as an accepted theory in the work of Oudin.⁵

Gervase of
Tilbury.

No one, so far as I am aware, has ever thought of identifying Gervase of Canterbury with Gervase of Tilbury,—the monk of Christ Church with the marshal of the kingdom of Arles. Yet both wrote on historical subjects, both composed works of a geogra-

¹ MS. Balliol., 263 : "Dilecto suo
" Johanni Albo non tam socio
" quam magistro suus Gervasius de
" saltu lacteo hoc opusculum cum
" salute. Armata est majorum
" petitio et cognatissima jussioni.
" Hinc est quod cum vestræ mihi
" petitionis auctoritas præcepisset
" ut versificatoriæ vobis artis in-
" dustriam explicarem, non præ-
" temptata operis difficultate, au-
" dax et improvidus parui jussioni.
" Hortantur igitur fides et obedien-
" tia ne vel precis devotio vel
" jussionis majoritas contemnatur.
" Scripserunt autem hanc artem
" Matheus Vindocinensis plene,
" Galfridus Vinesa plenius, plenis-

" sime, vero Bernardus Silvestris,
" in prosaico Psittacus, in metrico
" Philomena," &c., &c.

² Hist. Angl., ed. Madden, ii. 232; Hist. Major., ed. Luard, iii. 43, iv, 493.

³ Bale, Scr. (ed. 1559), p. 266; Pits (ed. 1619), p. 293.

⁴ Voss, Hist. Latini (ed. 1651), says, "qui et Gervasius de Melke-
" laya."

⁵ "Gervasius Cantuariensis seu
" Dorobernensis Monachus, qui et
" Gervasius Melkelaja dicitur," Oudin, Comm. ii. 1694; the same author, vol. iii. p. 2, confuses Gervase of Melkley with Gervase of Tilbury.

phical character, and the title of "Mappa Mundi," which Gervase of Canterbury gives to one of his works, might be assigned with far more justice to one important section of the *Otia Imperialia*. But although the careers of the two were so widely apart, both of them seem to have been confounded at times with another Gervase, who again was neither Gervase of Chichester nor Gervase of S. Ceneri. The clerk of the chancery who attended Becket in France in 1158,¹ bore the name of Gervase, and was probably identical with that Gervase, writer of the great roll of the Exchequer, whose connexion with Exchequer business caused the famous "Dialogus de Scaccario" to be ascribed to a Gervase, who again is identified with Gervase of Tilbury.

Gervase.
the clerk
of the Chan-
cery.

The name of Gervase, whether or no we are justified in believing it to be the same Gervase throughout, appears more or less frequently throughout the whole reign of Henry II. in connexion with the business of the Exchequer. Gervase "de Thesauro" is mentioned in the accounts of the 2nd and 4th years of the reign as quit of Danegeld, donum comitatus, and murder fines within the county of Southampton; a notice which shows that he was in the service of the Exchequer and possessed of land in the county: and in the 15th year he is again excused of a murder fine. The name occurs also in the Berkshire accounts of 1156.² Whether the Gervase who renders account for the ferm of London and Middlesex in the same year is identical with Gervase de Thesauro, or was an ancestor of the house of Cornhill, I do not pretend to say. These entries however prove that in 1158 there was a servant or clerk of the treasury, who might very naturally be in attendance on the chancellor in Normandy. For it must be remembered

Rob. de Monte, A.D. 1158; | ² Rot. Pip. Hen. II., ed Hunter,
"Gervasio clerico Thomæ cancel- | pp. 55, 172, 173; Madox, Hist.
"larii," Guib. Novig. Opp., p. 777. | Exch., Dissert. Epist. pp. ix, x.

Gervase,
clerk of the
Chancery.

that Becket at this date was not a great ecclesiastical dignitary, but a minister of State administering the royal revenue in attendance on the king. It is far more probable that Gervase, the chancellor's clerk, who at Michaelmas 1158, attested the king's grant to the monks of Mont S. Michel, was Gervase de Thesauro, than that it was Gervase of Chichester, Gervase of Canterbury, or Gervase of Tilbury. It may be added that this is not the only occasion on which Gervase the chancellor's clerk acts as a witness; his name is appended to a grant of Henry II. to Montebourg, which must be dated between 1155 and 1161.¹

Traces of
his history.

Following up the history of the clerk Gervase, we find him in 1189, under the designation of "Gervasius" "scriptor" receiving an allowance from the ferm of Cambridgeshire and Huntingdonshire, of sixty shillings and tenpence.² By this time he was a married man and a father; among the evidences of the Church of the Holy Trinity at Caen is a charter of Gervase the chaplain, in which he grants to Odo the chaplain and his heirs, land in London, lying towards the Castle of Muntfitchet, close to the land of Master Hugh of London, near the atrium of S. Paul's: this is attested by Ralph de Diceto as dean, and, therefore, falls later than the year 1181.³ Another document in the same Cartulary describes Gervase more fully; John the son of Master Gervase, "scriptoris Magni Rotuli" grants the same lands to the same Odo; and this grant is also attested by Dean Ralph. If we venture on a step farther, we find Gervase the chaplain still flourishing at the accession of John. In the year 1200 he has letters "de simplici protectione;"⁴ in the third year of John he has his allowance

¹ D'Anisy, MS. Cartulaire de la Basse Normandie, vol. ii. No. 71.

² Rot. Pip. 1 Rich., ed. Hunter, p. 187.

³ D'Anisy, Cartulaire, &c., iii. 195, Nos. 72, 88.

⁴ Rot. Cart., ed. Hardy, p. 98.

of 60s. 10d. as chaplain of Westminster;¹ on the 24th of March 1205 he is presented to the perpetual curacy of S. Mary's, Cambridge, as Gervasius "capellanus noster de Westmuster,"² and on the 22nd of December of the same year, the king grants to Baldwin of London clerk of the Exchequer, his chaplaincy of S. Stephen's Westminster which had belonged to Gervase the chaplain.

Gervase the
chaplain of
S. Stephen's
Westminster.

It is, I think, probable from this that Gervase the clerk of the chancellor subsequently became writer of the great Roll of the Exchequer and chaplain of S. Stephen's, the royal chapel which was close to the Exchequer; and that he is the Gervasius to whom the authorship of the *Dialogus de Scaccario* was afterwards ascribed, and who was by a double mistake identified with Gervase of Tilbury. How it came to pass that the *Dialogus* was ever ascribed to a person named Gervase, it is out of my province here to conjecture;³ Madox has proved that the real author was Richard son of Bishop Nigel, the Treasurer, and the question does not concern us further. But it may be as well to point out that Gervase of Tilbury although "Magister," a clerk, and a married man could not have been identical with the writer of the great Roll.

Gervase of Tilbury is best known as the writer of the *Otia Imperialia*, written about the year 1211, and dedicated to the emperor Otto IV. who had made him marshal of the kingdom of Arles. In that work he gives notices of his previous career which show that he was employed in study abroad or in other employments incompatible with an Exchequer office in England. He had lived at Rome as a boy,⁴ and had seen a good deal of Italy. He was at Venice at the time of the pacification between Alexander III. and

Not identical with
Gervase of
Tilbury.

¹ Mag. Rot. Cancellarii, 3 John, ed. Hunt. p. 99, "Gervasio capellano de Westmuster, 60s. et 10d."

² Rot. Cart., ed. Hardy, p. 145.

³ Rot. Cart., ed. Hardy, p. 161.

⁴ Leibn. Scr. Rer. Br., i. pref., § lxiii.

Gervase of
Tilbury.

Frederick I. in 1177.¹ He had studied and taught law at Bologna, where John Pignatelli, afterwards archdeacon of Naples, had been his pupil:² and he had written a *Liber Facetiarum* for the younger Henry son of Henry II.³ A great friend and ally of Gervase was Philip son of Earl Patrick of Salisbury, uncle of the countess Ela wife of the emperor's uncle, William Longsword, and Gervase's own kinsman.⁴ He had been associated with him a long time both in the schools and in the court of Henry II. Later on he had visited King William of Sicily, who had given him a summer residence at Nola in Campania where he might avoid the heat of Palermo;⁵ he was at Salerno at the time of the siege of Acre, and wrote in praise of the baths of Puteoli.⁶ In the Chronicle of Abbot Ralph of Coggeshall we find him as a young clerk in attendance on archbishop William of Rheims.⁷ A few years later he appears on the service of Otto, as marshal of the kingdom of Arles, as a relation by marriage to Humbert archbishop of that city,⁸ and as possessing in right of his wife a palace there, which was confirmed to him by sentence of the imperial court.⁹ Further we cannot follow him; he may have acted as chancellor to Otto of Luneburg in 1215 and afterwards as provost of Ebbekesdorf, dying in 1235. Leibnitz however to whom we are indebted for this last hint, doubts the identity of Gervase the chancellor with Gervase the marshal.¹⁰ It is curious to remark that, in his account of London in the *Otia Imperialia*, he especially mentions

¹ Leibn. *Scr. Rer. Br.*, i. 942. It is therefore quite possible that he wrote the account of this event which is preserved by Hoveden, Gervase, and the Chronicle of Benedict. See below, vol. i. p. 266.

² Leib. *Scr. Rer. Br.*, i. 964.

³ *Ib.*, pp. 883, 914.

⁴ *Ib.*, p. 963.

⁵ *Ibid.*, p. 964.

⁶ *Ibid.*, p. 965; Theod. Niem, *de Schismate*, lib. ii. c. 19.

⁷ R. Coggeshale, ed. Stevenson, p. 122.

⁸ Leibn. *Scr. Rer. Br.*, i. 988.

⁹ *Ibid.*, p. 991.

¹⁰ Leibnitz, *Scriptores Rerum Brunsvicensium*, vol. i. pref. § lxiii.

the castle of Montfitchet,¹ which is likewise mentioned in the charter of Gervase the clerk. But it must be evident that they were two different persons.

It is perhaps needless to observe further that Gervase of Canterbury cannot be identical with the Cistercian abbot Gervase of Louth Park,² or with Gervase of Hobergge, chancellor of S. Paul's, the powerful enemy of king John. In fact, he was a simple monk who spent all his life at Canterbury.

Our author is not to be confused with any other Gervase.

In attempting to determine the date at which Gervase began to write history, we have incidentally mentioned most of the sources of information on which he drew for the earlier years of the Chronicle. His principal authority from the death of Henry I. to the death of Stephen, is the history of Henry of Huntingdon, which he frequently transcribes word for word, but almost as much is borrowed from a continuation of Florence of Worcester, which, in the existing MSS. of that author, breaks off at the year 1141. There can be little doubt that Gervase possessed a MS. in which that continuation was found in a more perfect state,³ and that some considerable portions of the succeeding annals were taken from this or some similar source. As, however, that source is now apparently lost, it has been thought better not to attempt by using different type for matter which can only conjecturally be held as borrowed, to determine what is and what is not original. As examples of what is meant may be adduced the passage relating to Robert of Gloucester in 1142, (vol. I., p. 123), the military details of 1143 (p. 125), the story of Wulfric of Haselbury, (p. 130), the death of Earl Robert (p. 131), possibly also the events of the year 1153 (pp. 153-59). The corresponding portions of the minor Chronicle are drawn

Our author's authorities for the reign of Stephen.

¹ Leibn. Scr. Rer. Br., i. 932.

² Gervase of Louth Park was a monk of Fountains, who became abbot of Louth Park about 1139.

His life and some short pieces of his composition are in the Bodleian MS. Fairfax 17.

³ Hardy, Cat. Mat. ii. 537.

Gervase's
materials
for the
reign of
Stephen.

from the larger Chronicle, but supplemented into extracts, notably that relating to the famous dream of Henry I.¹ from a MS. continuation of Florence of Worcester, in which it is inserted on the authority of the Abbot of Winchelcomb, and which is extant in the library of Corpus Christi College, Oxford. Another source of information which has become known to us since the corresponding portion of the present volume was printed, was perhaps the chronicle of Saint Augustine's, extending to the year 1179, edited by Dr. Liebermann in the "Ungedruckte Anglo-Normannische Geschichtsquellen." From this work or from common materials Gervase took his account of the conflagrations of 1137, which are described in nearly the same words in the annals of Rochester (p. 100); the eclipse of 1140, which he places in 1139 (p. 209), and possibly the date of queen Matilda's death (p. 151).

Possible use
of the
*Historia
Pontificalis*.

The account which Gervase gives of the council of Rheims in 1148, and of the complications which followed it, is so circumstantial, and at the same time so distinctly marked by ignorance of the precise dates, that it must be indisputably referred to some earlier authority. Although the correspondence in language with the "*Historia Pontificalis*," assigned to John of Salisbury, is not so marked as to decide the question beyond doubt, it may reasonably be conjectured that a source so accessible would be used by Gervase, and that the common material was thence borrowed by him. If allowance be made for the use of all these authorities for the reign of Stephen, it will be found that for that period little remains of which Gervase could pretend to be the original recorder. The dates and circumstances of the consecration of bishops, which he gives occasionally in defiance of the true chronology, he no doubt found, where they are still to be found, endorsed on the professions of obedience²

¹ See Hardy, Cat. Mat. ii. 214.

² See vol. i. pp. 126, 132, 138, 141, 142, 148, 151, 158.

which were made to the archbishops, and which are carefully preserved at Canterbury to the present day. Records of Christ Church. No doubt the records of the monastery preserved likewise the memory of the points of dispute at Dover, Rochester, and Saint Augustine's, which help to fill the remaining pages.

If we proceed to the reign of Henry II., where Ger- Materials for the reign of Henry II. vase no longer had the work of Henry of Huntingdon to guide him, we observe a falling off in the vividness and vigour of the narrative until it is recruited by extracts from the biographers of Becket. But he certainly preserves, from 1155 to 1162, some important dates and facts for which there is no other extant authority. Such especially is the notice of the court at Bermondsey held after the coronation, a fragmentary indication of which is preserved also in the chronicle of Holyrood; and that of the council of Wallingford at Easter 1155.¹ From the period at which the critical history of the Becket struggle begins down to 1170, the year of the martyrdom, Ger- vase introduces scarcely anything that he did not find in the biographies of the martyr; he inserts, however, one important record, that of the inquest of sheriffs in 1170,² which is not directly concerned with the great drama of the age. His narrative, where it does not precisely tally with his authorities, must be taken for what it is worth, the evidence of a witness well informed and thoroughly sympathetic, but writing many years after the event.

This brings us down to the year 1170, from which Use of the "Gesta Regis Henrici." date for several years onwards our author must have guided himself, as to the proper sequence of events, by the chronicle, the "*Gesta Regis Henrici*," which we know under the name of Benedict of Peterborough. A book which Benedict, himself prior of Canterbury, valued so highly that he had it copied for his library at Peter-

¹ Vol. i. pp. 160-162.

A 64.

| ² Vol. i. pp. 216-219.

d

Relation of
Gervase to
the Gesta
Regis Hen-
rici.

borough, must have been known to his monks, and the coincidences between this book and the narrative of Gervase are too close to be accidental.¹ Still there are only a few places in which Gervase slavishly follows the wording of his authority, and it seems most probable that, when he reached a period over which his own memory ranged with fair accuracy, he gave the story in his own words. It is to be observed that, on all matters on which the older chronicle is silent, Gervase's remarks are extremely meagre. Beyond this it is impossible to suggest any new sources of information from which our author drew, over and above those used in the earlier parts of the work, the records of his convent and occasional letters from abroad. As he approached the time at which he wrote he would naturally draw more and more on his own recollections, and, from the point at which his narrative became contemporaneous, we look for no additional authority. It is unfortunate that from that point, the interest of his chronicle becomes narrowed and restricted until, for several most eventful years, it is absolutely confined to the internal concerns of the monastery.

General
tone of the
work.

It would be quite useless to look in a work like this for any significant or distinct indications of strong political sympathies or for any important utterances on political subjects. There were periods of English history, not long before and not long after the time of Gervase, when such indications would have much meaning. The old national spirit lingered long in the monasteries of the twelfth century, and the new national spirit, as exemplified in men like Matthew Paris, flourished early

¹ The chief coincidences will be found noted in the margin of this edition, from page 234 to p. 274. From the year 1177, at which Benedict's copy "Gesta Regis Henrici" seems to have ended, Gervase

may possibly have had a continuation which would have given him the canons of the Lateran Council, pp. 278-292, or he may have taken them from another source.

and strong in those of the thirteenth. Gervase's sympathies and antipathies were however rather personal than political, and circle round the friends and enemies of his convent. So far as we can discover any opinion, independent of that of the authority whom he was following for the moment, we should argue that in the earlier part of the Chronicle he wished to stand neutral between Stephen and the empress; as a Kentish man he would naturally admire queen Matilda, as a monk of Canterbury he would maintain the Angevin attitude of archbishop Theobald; Kent too had suffered under William of Ypres too much to allow it to be consistently loyal to Stephen. But this point is altogether unimportant. What is more significant is the reserve with which Gervase treats the reigning family, Henry II., Richard, and John. So thoroughly had the Becket quarrel and the subsequent struggles between the monks and the archbishops worked into his mind, that he scarcely ever expresses any admiration or even allows any words of praise to escape him for any of the Angevin house. The early successes of Henry II. are in his mind associated with the advice of his great chancellor; where that influence was not operating, the bad advice of the courtiers or the natural violence of the king himself is regarded as the moving cause of events. Henry acts on his "*propria feritas*" or is seduced by the acerbity of slanderers. Here, again, it would be difficult to distinguish between the feeling of Gervase himself and that of his authorities. Herbert of Bosham, whom he follows closely, was a bitter enemy of the king, and all the biographers took an exaggerated view of the moral wickedness of the party opposed to their hero. But clearly that antipathy, which Gervase catches from them, is deepened and strengthened by his own personal experience. Henry II. accordingly is exhibited as a violent but most astute person; the wonderful activity by which he gained his great successes in 1174 is made quite

The political feeling traceable in Gervase.

His reserve as to the royal house.

Gervase's
dislike of
Henry II.

secondary to the blessing which his penance at Canterbury merited from the martyr. The passage, however, in which the historian's dislike to the king comes out most strongly is that in which, relating the circumstances of his death, he refers to the prophecy of S. Thomas recorded by Herbert of Bosham, and to the imprecation uttered by the monk of Canterbury at Azai when in point of fact, Henry was dying: "male interiit" and "misera-biliter sepultus est."¹ A similar feeling towards Richard is traceable rather in the silence of Gervase than in any outspoken dislike; for the whole story is so overshadowed by the great Canterbury contest that the writer scarcely has a word of description, much less of praise, for the king's exploits. Like so many of the other writers of the time, he regarded the younger Henry as a possible Trajan, and the young Richard as an actual Nero; Richard's tyranny in Poitou brought about his early troubles;² Gervase recounts the ignominy of his capture at Vienna with an evident relish:³ the story of his death is told without pity, but not without a hint that by his conduct to Canterbury he had deserved all that befel him. The same dislike is apparent in the case of John, a point that will be made clearer when the minor Chronicle is studied; the half-brother Geoffrey of York is stamped with the character of an enemy of Canterbury; and so widely does this antipathy range that even duke Henry of Saxony, the king's son-in-law, who by his devotion to S. Thomas might be supposed to have done his best to avert it, comes in for a description more elaborate than is given to any of the minor actors, in which he is depicted as covetous, deceitful, and ungenerous, in terms which have no authority in contemporary writers and could only have originated in the

His idea of
Henry and
Richard.

His depre-
ciation of
Henry the
Lion.

¹ Vol. i. p. 449: cf. Herbert of Bosham (ed. Robertson), iii. 461.

² Vol. i. p. 393.

³ *Ib.* p. 513.

dislike of a prejudiced and ignorant person.¹ It would be too much to say that this colouring of hostility to the royal house much affects the truth of Gervase's narrative. It is not very prominent and seems to work rather in a contemptuous dislike than in any positive misrepresentation. Beyond this there is in the Chronicle very little that can be regarded as showing political bias or political feeling. In the second volume we shall find more, especially in relation to John, but unfortunately it will be with the serious drawback, that we do not know how much can be safely attributed to Gervase, and how much to his continuators.

This dislike does not involve misrepresentation.

It will be obvious, from what has been said above, that Gervase cannot be set in the first rank of historical witnesses for the most important period which he illustrates. Fortunately he wrote of an age which was exceptionally rich in historians; fortunately also his own prepossessions are so transparent that they cannot mislead a careful reader. And setting aside the disproportionateness and partiality of his narrative, we find in its general faithfulness a subsidiary sort of evidence, by no means to be despised, to the more worthy treatment which the period has received from other historians. Every one of the few additional particulars for which he is an independent witness, falls into its place in a harmony of dates and in the sequence of events. Some few of these additional facts are important; but the great value of the book lies in its function as an exponent of the feelings and politics of a critical period of monastic history; and in this relation there is no reason to discuss over again the history of the struggle illustrated in the "*Epistolæ Cantuarienses*."

Gervase's historical position.

No portion of the works of Gervase has come down to us either in his autograph or in any contemporary copy. All the existing MSS. of both the major and the

MSS. of Gervase.

minor Chronicles belong to the middle and latter half of the thirteenth century. I shall reserve for the second volume, which will comprise the minor Chronicles, an account of the single MS. in which they are contained. The greater Chronicle, which forms the contents of the present volume, is found in three MSS. ; the Cotton MS. Vespasian B. 19 ; the MS. of Trinity College, Cambridge, R. 4, 11, and the MS. of the Public Library of the University of Cambridge, Ff. 1. 29. It was printed by Twysden in his great collection of English historians, after a collation of these three MSS.

MS. A., the
Cotton MS.
Vespasian
B. 19.

The first of these, which is cited as MS. A. in the notes to this edition, has been used as authoritative for the text. It is a fine MS. of the age of archbishop Boniface, that is, between the years 1245 and 1270, and probably about halfway between those dates. This may be inferred partly from the character of the penmanship which, although formal, has many of the features of the best thirteenth century hand, and from the fact that the list of archbishops which is appended to the Chronicle is written in the same hand as far as the name of " Bone-
" facius ;" after which the hand changes and the list is continued by successive scribes down to " Ricardus
" Bancroft." If, as there seems no reason to doubt, the original list was inserted by the person who transcribed the text of the volume, its date may be regarded as thus satisfactorily determined. It is written in twenty-eight quires, 232 folios, double columns, thirty-four lines to the page ; partly rubricated, the ornamentation, however, being chiefly confined to the dates, and disappearing towards the close of the work. The scribe appears, indeed, as he approaches the conclusion of his task to have grown tired, especially of copying the long letters which crowd the later years of the Chronicle. These transcripts are full of mistakes and corrections, the latter a result of collation with the copies of the letters then existing at Canterbury, and all or nearly all reduced to

something like order in the collection of the monk Reginald, which under the title of "*Epistolæ Cantuarienses*," has been published in the present series. There are also later corrections, some of them probably inserted by Twysden or his collaborateurs, and derived from collation with the Cambridge University manuscript. It seems probable, further, that it was from this MS. that the text of Twysden's edition was printed, and probably without any intermediate transcription.

MS. B., the property of Trinity College, Cambridge, marked R. 4, 11, is either a late thirteenth century MS., or an attempt made in the fourteenth century to reproduce the writing of the thirteenth. It is a folio MS. written in quires of eight leaves, 365 pages or 182½ folios, in double column, containing 39 lines to the page, and slightly rubricated in red and blue. It is a servile copy of MS. A., reproducing every omission and casual error, but corrected throughout in a cursive hand of the fourteenth century, almost contemporaneous with the presumed date of the text; it contains a few notes in the margin, calling attention to passages of interest, but not adding to the information given by the text. It has no index, as neither has MS. A., but a few notes of contents on the last cover. On the first folio is the title of the book in Lombardic Rubric: "*Chronica Germanie; pars prima.*"

Neither of the MSS. contain any evidences of its own history, further than occasional marks in the margin referring to the conjunctures, glorious or otherwise, of the fortunes of Canterbury; both appear therefore to have had their home originally at Canterbury, and to have been produced in the monastic scriptorium there.

The third MS., our C., is in the University Library at Cambridge, marked Ff. 1. 29. It is a large quarto, or square folio, of late thirteenth century hand, written on 25 numbered quires of eight leaves, 193 folios of text, single column, 38 lines to the page, and in the same

The Cam-
bridge MS.

hand throughout. It is slightly rubricated in red ; has an occasional marginal abstract and a table of contents in the same hand as the body of the work, and occupies the first quire. Archbishop Parker has erased the title and entry of monastic authorship on the first page, and has inserted instead "Gervasius Dorobernensis" and "Matthæus Cantuar. 1574." It is one of the books which he gave to the university in that year. It is evidently a Canterbury MS., and has on a fly-leaf a fragment of the monastic origin, a century and a half later in date, but containing matter of sufficient importance to be preserved in this place.

Fragmentary note on the fly-leaf.

"Notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris, per Willelmum Malmisberiensem libro tertio, et venerabilem Cestrensem libro septimo capitulo primo et ceteris capitalis de pontificibus, necnon per Gesta Lanfranci olim Cantuariensis archiepiscopi, multisque aliis locis patet evidenter quod anno Domini millesimo septuagesimo secundo, auctoritate et mandato papæ Allexandri secundi et sui pontificatus anno nono, ac tempore Willelmi Conquestoris regis Angliæ anno quarto, Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus prælocutus, præsulatus sui anno primo, ex-petiit de Thoma Eboracensi archiepiscopo scriptam de obedientia sua capam, professionem, cum adjec-tione jurejurandi et accepit. Ac etiam prædictus Lanfrancus archiepiscopus Cantuariensis eodem tempore ab universis Angliæ episcopis, qui prius ab aliis sacrati fuerant, capas professionales, professiones et obedientiam petiit et accepit. Quamobrem coram rege Willelmo primo, Angliæ præsulibus et clero, ex mandato papæ memorati, ventilata est causa apud Windeshoram et in scriptis redacta, et decreta quod maluit pro suis successoribus laborare quam eis in posterum hanc calumpniam discutiendam reservare. Unde regio edicto ac per suam prærogativam jurisdictionem compulsi fuerunt, reddiderunt, fecerunt, legerunt et solverunt ; et adhuc omnes eorum successores solverunt capas professionales vel pro eisdem composuerunt præter quatuor venerabiles patres Coventrensem et Lichifeldensem ecclesiarum episcopos, viz., Robertum, Ricardum, Johannem et Johannem : quorum secundus in ecclesia Cantuariensi promisit oraculo vivæ vocis in præsentia reverendissimi patris et domini Dei Gratia domini Thomæ Arundel tunc Cantuariensi Archiepis-

“copo unam capam professionalem statum ejusdem cernentem fore solvendam. Sed translatus ad sedem Eboracensem et ibidem morte præventus id quod pollicitus est non potuit adimplere.

“Item ratione prærogativæ sacrosanctæ Cantuariensis ecclesiæ omnes episcopi cujuscunque fuerint conditionis, provinciæ, diocesis sive regni, ab archiepiscopo Cantuariensi consecrati, solverunt et in posterum solvere tenentur unam capam eorundem statui competentem. In cujus rei testimonium habetur capâ reverendi patris domini Gerardi de Grauntsoniis Verdunensis episcopi de provincia Treverensi in Alemannia, qui fuit consecratus a reverendo patre Roberto de Kilwarby de ordine Prædicatorum archiepiscopo Cantuariensi apud Mertoniam A° Dⁿⁱ 1276 die Dominica in Ramis palmarum præsentibus episcopis Londoniensi, Roffensi, Bathoniensi, Landavensi, suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ supradictæ, &c.”

“Memorandum quod capâ professionalis domini Roberti Eliensis episcopi adjudicata fuit capitulo per decretum domini Roberti Cantuariensis archiepiscopi, non obstante quod dictus dominus Eliensis episcopus consecratus fuit in curia Romana Anno Domini, &c.”

The most important fact which is thus secured to us is the date and particulars of the consecration of bishop Gerard of Grandison, of Verdun; this fact was known to the Canterbury historians Somner and Battely, probably from documents still existing in the Treasury of the Cathedral¹, but it does not appear that they were aware of the date and of the names of the assistant bishops as given above.

The Cotton MS. has been, as I have already mentioned, used as authority for the text of this edition; a pre-eminence to which it seems to be entitled by its comparative completeness, and careful penmanship. But the Cambridge MS. has some claim to have been derived from a better original, and probably from an autograph

Consecra-
tion of
Gerard
Grandison.

Relation of
the three
MSS.

¹ Battely's Somner's Canterbury, part iii. c. 4, p. 106; Regist. Sac. Angl. p. 46.

Partial
superiority
of MS. C.
counter-
balanced by
omissions.

of Gervase himself. This copy alone contains the note which fixes the date of the author's ordination;¹ and some of the particulars relating to consecrations of bishops, for which the author had good record authority, but the exact year of which he seems to have been unable to remember, when many years after the event he put his notes together.² These occasional gains however, and the occasional superior readings which this text furnishes, are not sufficient to outweigh the important omissions which the scribe in several parts of the work has ventured to make. The careful collation of the three MSS., the results of which are given in the notes, is sufficient to show this; a few instances may be referred to here as justifying the choice of MS. A. for the text.

MS. C. omits the whole of the documents which are added as an appendix to the recapitulation of Archbishop Baldwin's oppressions (pp. 58-68), the "*Imaginatio contra Rogerum abbatem Sancti Augustini*," and the "*Imaginatio causæ quasi pro abbate*," pp. 68-83. As most of the letters occur in the body of the chronicle, the omission of them is of no great consequence; but the "*Imaginationes*" ought not to have been left out.

In the prologue to the chronicle, p. 85, a whole sentence is omitted; similar omissions occur at pp. 91 and 105; in the latter instance, however, the passage omitted has been inserted among the introductory matter, and the scribe seems to have thought it unnecessary to re-write it. In like manner, under the year 1150, he omits the account of the internal quarrel of the monks with Archbishop Theobald, which had been given in the prefixed "*Imaginationes*;" and the history of the election and consecration of Hugh de Puiset (p. 157). Under the

¹ Vol. i. p. 173.

| ² Vol. i. pp. 123, 134; cf. p. 148.

year 1154 he inserts the consecration of the Bishop of Exeter, which is rightly placed in the other MSS. in 1155. In 1176 the councils of Westminster of 1175 and that of Northampton, a year later, are carelessly run together, p. 257; in 1189 the reflexions on the death of Henry II. are omitted, p. 449; a large portion of a letter of Celestine III. is omitted at p. 535.

On the other hand MS. C. contains, at p. 123, a note Additions of MS. C. on the coronation of Stephen and his queen at Canterbury, which is omitted in the other MSS.; at p. 132 an account of the consecration of bishop Hilary of Chichester; at p. 173 the date of the author's ordination by S. Thomas himself; at p. 232 the fact that William Turbo, bishop of Norwich, wrote the memorial lines on the death of the martyr; at p. 252 that Benedict, afterwards prior of Christ Church, acted as the archbishop's chancellor at the council of Westminster in 1175. A few more instances might be added. With these exceptions the variations between the several MSS. are very slight; and in scarcely any case do the readings of one enable us to overcome the difficulties or clear up the obscurities of the others (p. 507). It would seem a natural inference from this that much of the carelessness from which the difficulties and obscurities arise must be attributed to Gervase himself; and that most of the important variations, in the case of single words, arise from attempts made by different scribes to supply the place of words accidentally omitted in the author's own copy.

These variations, then, are of no great importance; it would have been quite possible to produce from the MS. C. alone a good and sufficient text; but age and superior order seemed to claim the primary authority for MS. A. It may be added that while the minor chronicle, contained in our second volume, is in some parts much fuller than its greater companion, it sheds no light on the minute variations of readings, or slight discrepancies in

Partial
superiority
of MS. C.
counter-
balanced by
omissions.

of Gervase himself. This copy alone contains the note which fixes the date of the author's ordination;¹ and some of the particulars relating to consecrations of bishops, for which the author had good record authority, but the exact year of which he seems to have been unable to remember, when many years after the event he put his notes together.² These occasional gains however, and the occasional superior readings which this text furnishes, are not sufficient to outweigh the important omissions which the scribe in several parts of the work has ventured to make. The careful collation of the three MSS., the results of which are given in the notes, is sufficient to show this; a few instances may be referred to here as justifying the choice of MS. A. for the text.

MS. C. omits the whole of the documents which are added as an appendix to the recapitulation of Archbishop Baldwin's oppressions (pp. 58-68), the "*Imaginatio contra Rogerum abbatem Sancti Augustini*," and the "*Imaginatio causæ quasi pro abbate*," pp. 68-83. As most of the letters occur in the body of the chronicle, the omission of them is of no great consequence; but the "*Imaginationes*" ought not to have been left out.

In the prologue to the chronicle, p. 85, a whole sentence is omitted; similar omissions occur at pp. 91 and 105; in the latter instance, however, the passage omitted has been inserted among the introductory matter, and the scribe seems to have thought it unnecessary to re-write it. In like manner, under the year 1150, he omits the account of the internal quarrel of the monks with Archbishop Theobald, which had been given in the prefixed "*Imaginationes*;" and the history of the election and consecration of Hugh de Puiset (p. 157). Under the

¹ Vol. i. p. 173.

| ² Vol. i. pp. 123, 134; cf. p. 148.

year 1154 he inserts the consecration of the Bishop of Exeter, which is rightly placed in the other MSS. in 1155. In 1176 the councils of Westminster of 1175 and that of Northampton, a year later, are carelessly run together, p. 257; in 1189 the reflexions on the death of Henry II. are omitted, p. 449; a large portion of a letter of Celestine III. is omitted at p. 535.

On the other hand MS. C. contains, at p. 123, a note on the coronation of Stephen and his queen at Canterbury, which is omitted in the other MSS.; at p. 132 an account of the consecration of bishop Hilary of Chichester; at p. 173 the date of the author's ordination by S. Thomas himself; at p. 232 the fact that William Turbo, bishop of Norwich, wrote the memorial lines on the death of the martyr; at p. 252 that Benedict, afterwards prior of Christ Church, acted as the archbishop's chancellor at the council of Westminster in 1175. A few more instances might be added. With these exceptions the variations between the several MSS. are very slight; and in scarcely any case do the readings of one enable us to overcome the difficulties or clear up the obscurities of the others (p. 507). It would seem a natural inference from this that much of the carelessness from which the difficulties and obscurities arise must be attributed to Gervase himself; and that most of the important variations, in the case of single words, arise from attempts made by different scribes to supply the place of words accidentally omitted in the author's own copy.

These variations, then, are of no great importance; it would have been quite possible to produce from the MS. C. alone a good and sufficient text; but age and superior order seemed to claim the primary authority for MS. A. It may be added that while the minor chronicle, contained in our second volume, is in some parts much fuller than its greater companion, it sheds no light on the minute variations of readings, or slight discrepancies in

Additions of
MS. C.

the order of events, which furnish the bulk of the notes to this volume.

In conclusion, I have to offer my grateful acknowledgments to the Master and Fellows of Trinity College for the loan of their MSS., and to Mr. Bradshaw for the facilities allowed me in the use of the University MS.

Cholderton, August 11, 1879.

GERVASII MONACHI CANTUARIENSIS
OPERA,
QUÆ EXSTANT,
HISTORICA.

A

CHRONICA GERVASII.

PARS PRIMA.

INCIPIT TRACTATUS DE COMBUSTIONE ET REPARATIONE CANTUARIENSIS ECCLESIE.

Anno gratiæ Verbi Dei M^oC^oLXX^oIIII^o, justo sed occulto Dei iudicio combusta est ecclesia Christi Cantuariæ, chorus scilicet ille gloriosus industria et sollicitudine Conradi prioris magnifice consummatus, anno dedicationis suæ xli^oiiii^o. Modus autem combustionis et reparationis hic erat.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Anno igitur gratiæ Verbi Dei M^oC^oLXX^oIIII^o, nonis Septembris, hora quasi nona, austro fere ultra humanam æstimationem furente, accensus est ignis ante portam ecclesiæ extra muros atrii, quo tres domunculæ semistatæ sunt. Quo cum cives concurrerent et prædictum incendium dissiparent, carbones et scintillæ vento rapidissimo in altum delatæ super ecclesiam depositæ sunt, et vi furentis venti per juncturas plumbi intrusæ, in tabulis ligneis semiputridis resederunt. Sicque paulatim calore crescente, asseres putridi accenduntur. Deinde tingni grossiores cum ligaturis suis, nemine vidente vel curam agente, succenduntur. Cælum inferius egregie depictum, superius vero tabulæ plumbeæ, ignem interiorius accensum celaverunt. Diripiuntur interim¹ domunculæ tres unde furor iste ascenderat, et jam tumultu

A.D. 1174.
Sept. 5.

The roof of the church set on fire by the sparks from houses burning outside.

¹ *interim*] interiorius, C.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

A.D. 1174.
Sept. 5.
The lead melts and the fire reaches the interior.

The roof of the choir falls in.

Burning of the wood-work of the choir.

The shrines demolished; the relics saved.

populi sedato, ad sua quique redierunt. Sola Christi ecclesia nemine adhuc sciente quasi intestino premebatur incendio. Tignis etenim et tignorum ligaturis ardentibus, flammaque usque in summa tecti fastigia elata, tabulæ plumbeæ tanto calori ulterius resistere non valentes, paulatim liquescere cœperunt. Ventus igitur furens, aditu liberiori reperto, flammas interiores in immensum furere coegit. Et ecce, subito flammis paulisper apparentibus, clamatum est a plerisque in atrio ecclesiæ, "Væ, væ, ecclesia ardet." Accurrunt plurimi laici cum monachis, aquas hauriunt, secures vibrant, gradus ascendunt, ecclesiæ Christi jam jamque perituræ succurrere cupientes. Pervenerunt igitur ad sarta¹ tecta, et ecce teter fumus et atrox flamma repleverant omnia. Desperati igitur qui concurrerant, suæ saluti providentes, redierunt. Et ecce juncturis tignorum et pessulis igne dissolutis, ligna semiusta in chorum deorsum super monachorum sedilia corruerunt. Sedilia igitur multa lignorum mole compacta succenduntur, et sic undique mala² multiplicata sunt. Erat in hoc incendio mirabile, immo miserabile, videre spectaculum. Chorus namque ille gloriosus,³ igne consumptus, se pejus consumebat. Flammæ enim ex tanta lignorum congerie multiplicatæ, usque in cubitos quindecim⁴ in altum porrectæ, parietes et maxime columnas ecclesiæ cremaverunt. Accurrunt plurimi ad ornamenta ecclesiæ, pallia et cortinas deiciunt, alii ut rapiant, alii ut eripiant. Scrinia reliquiarum de sublimi trabe deorsum in pavimentum dejecta confracta sunt et reliquiæ dispersæ. Veruntamen ne ab igne consumerentur, a fratribus collectæ et repositæ sunt. Fuerunt autem quidam iniqua et diabolica cupiditate succensi, qui res ecclesiæ igni quidem subtraxerunt, sed absporcare non timuerunt. Hoc itaque modo domus Dei

¹ *sarta*] So B., and A. over an erasure; MS. C. reads *sacra*.

² *undique mala*] mala undique, C.

³ *ille gloriosus*] trs. C.

⁴ *quindecim*] xl., C. interlined.

hactenus ut paradisus deliciarum delectabilis, jam tunc in incendii cinere jacebat despicabilis, et, quasi in solitudinem redacta, tempestatum aeriarum patebat injuriis. Mirantur populi tantam Dei patientiam, et præ dolore et angustia quodammodo furentes, capillos trahunt, cervicibus et palmis parietes et pavementum ecclesiæ tundunt, enormia quædam maledicta in Deum et sanctos Ejus, patronos¹ scilicet ecclesiæ, jaculantur. Fuerunt etiam tam laici quam monachi qui se mallent morte carnis decedere, quam sic ecclesiam Dei miserabiliter deperire. Non enim solummodo chorus hoc incendio consumptus est, verum etiam domus infirmorum cum capella Sanctæ Mariæ et aliis quibusdam curiæ officinis. Ornamenta quoque ecclesiæ quamplurima et bona in cinerem redacta sunt.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury. A.D. 1174. Sept. 5.

Quis putas dolor corda filiorum ecclesiæ in tanta tribulatione contrivit? Non puto ærumptas Cantuariæ minus esse flebiles quam Jerosolimæ sub fletu et planctu Jeremiæ. Non puto aliquem posse dolores et angustias filiorum ecclesiæ quantæ fuerint mente concipere, nedum² verbis edicere, vel scriptis edocere. Verum ut miserias suas aliquantula consolatione³ relevarent, in aula³ ecclesiæ altare et stationem sibi qualemcunque composuerunt, ubi horas diurnas et nocturnas ejularent potius quam cantarent. Quoniam vero patroni ecclesiæ, Sanctus videlicet Dunstanus et Sanctus Ælfegeus,⁴ in solitudine illa remanserant,⁵ ne pluviarum et tempestatum vel ad modicum paterent injuriis, cum dolore et angustia incredibili flentes et lugentes tumbas sanctorum aperuerunt, et ipsos cum sarcophagis suis de choro extraxerunt, cum summa tamen difficultate et labore, ac si sancti reniterentur: posuerunt itaque illos in navi ad altare sanctæ crucis quam decentius potuerunt. Sic

The infirmary with the chapel of St. Mary burned.

An altar set up in the nave for the hours of prayer.

Removal of the bones of S. Dunstan and S. Elfege.

¹ *patronos*] patronum, B., and A. over an erasure. For *Deum* A. has *Domini*.

² *nedum*] nec etiam, C.

³ *aula*] navi, C.; aula is written over an erasure in A.

⁴ *Ælfegeus*] Elphegus, C.

⁵ *remanserant*] remanserunt, C.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

ergo filii Israel occulto quidem sed justo Dei iudicio de terra promissionis, immo de paradiso deliciarum ejecti, ut esset sicut populus sic sacerdos, et ut lapides sanctuarii in angulis platearum sternerentur, per quinquennium in aula¹ ecclesiae muro parvulo a populo segregati in lacrimis et luctu² permanserunt. Isa. xxiv.

A.D. 1174. It remains desolate for five years.

Querunt interim fratres consilium quomodo vel qua ratione ecclesia combusta posset reparari, sed non inveniunt. Columnæ enim ecclesiae, quæ vulgo pilarii dicuntur, nimio ignis fervore debilitate frustratim decedentes et vix consistere valentes, omnibus etiam sapientioribus consilium verum et utile subtraxerunt. Convocati sunt igitur artifices Franci et Angli: sed et ipsi in dando consilio dissenserunt. Alii namque prædictas columnas sine dampno operis superioris reparare promiserunt. Sed horum rationibus alii contradicentes, totam ecclesiam diruere oportere dixerunt, si quidem monachi securi vellent existere. Quod verbum, et si verum fuerit, eos tamen dolore cruciavit. Nec mirum. Non enim sperare potuerunt monachi opus tam magnum temporibus suis aliquo humano ingenio posse consummari.

Architects differ about the restoration.

Advenerat autem inter alios artifices quidam Senonensis, Willelmus nomine, vir admodum strenuus, in ligno et lapide artifex subtilissimus. Hunc, cæteris omissis, propter vivacitatem ingenii et bonam famam in opus susceperunt. Huic et providentiæ Dei opus perficiendum commissum est. Hic, cum monachis per plurimos degens dies, muri adusti superiora et inferiora, interiora et exteriora sollicitè conspiciens, quid esset facturum aliquandiu conticuit, ne eos pusillanimes effectos acrius trucidaret.

William of Sens chosen to do the work.

Nec tamen ea quæ operi erant necessaria seu per se seu per alios præparare cessavit. Cum autem monachos aliquantulum consolatos videret, confessus est pilarios igne læsos et omnia superposita oportere dirui, si opus tutum et incomparabile monachi vellent habere. Consenserunt tandem ratione convicti, opus quod promise-

He examines the fabric and makes his preparations.

¹ aula] navi, C.

| ² lacrimis et luctu] trs. C.

rat et maxime securitatem habere cupientes. Chorum itaque combustum diruere consenserunt patienter etsi non libenter. In acquirendis igitur lapidibus transmarrinis opera data est. Ad naves onerandas et exonerandas, ad cementum et ad lapides trahendos tornamenta fecit valde ingeniose. Formas quoque ad lapides formandos¹ his qui convenerant sculptoribus tradidit et alia in hunc modum sollicitè præparavit. Chorus igitur destructioni adjudicatus diruitur, et præter hæc toto anno illo nichil factum est.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Demolition of the choir.

Quoniam vero novum opus in alium statum mutatum est, non inutile duxi statum describere vetustatis, et deinde novitatis. Ædmerus venerabilis cantor in operculis suis veterem ecclesiam ex more Romanorum factam describit, quam Lamfrancus archiepiscopus, cum archiepiscopatum susciperet, combustam inveniens, funditus evertit. Ecclesiam Christi tertio combustam esse legimus: primo, quando beatus martyr Ælfegus a Danis captus est et martyrio coronatus: secundo, cum Lamfrancus Cadomensis abbas archiepiscopatum Cantuariensis ecclesiæ suscepit regendum: tertio vero, tempore Ricardi archiepiscopi et Odonis prioris. Hanc ultimam quidem non legimus, sed quod miserabilius est, oculis perspeximus. Nunc ergo veteris ecclesiæ descriptionem, sicut eam describit Ædmerus² subiciam:

The old church had been described by Ædmer.

The three conflagrations.

Ædmer, de Reliquiis S. Andoeni, MS. C.C.C. 371. " EDMERUS. Venerabilis Odo corpus beati Wilfridi³ pontificis Eboracensium de Rhipun⁴ sublatum Cantuariam transtulerat, et illud in editiore entheca, ut ipsemet scribit, hoc est in majori altari quod in orientali presbyterii parte parieti contiguum de impolitis lapidibus et cemento extructum erat, digniter collocaverat. Erat enim ipsa ecclesia, quod per excessum dici patienter quæso accipiatur, sicut in hystoriis Beda testatur, Romanorum opere facta, et ex quadam parte ad imitationem ecclesiæ beati apostolorum principis Petri, in qua sacratissimæ reliquiæ totius orbis veneratione celebran-

Ædmer's account of the old church.

It was built in the Roman fashion.

¹ *formandos*] om. A. B.; ins. C.

² *Ædmerus*] Ædmerus, C. See Professor Willis's Architectural His-

tory of Canterbury Cathedral, pp. 9-13.

³ *Wilfridi*] Wilfridi, C.

⁴ *Rhipun*] Ripun, C.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.	tur, decenter composita. Porro aliud altare congruo spatio antepositum prædicto altari erat, dedicatum in honorem Domini nostri Jesu Christi, ubi cotidie divina mysteria celebrabantur. ¹ In quo altari beatus Ælfegus caput Sancti Swithuni, quod ipse a pontificatu Wintoniensi in archiepiscopatum Cantuariensem translatus secum tulerat, cum multis aliorum sanctorum reliquiis solenniter reposuerat. Ad hæc altaria nonnullis gradibus ascendebatur a choro cantorum, quam ² criptam vel confessionem Romani vocant. Subtus erat ad instar confessionis Sancti Petri fabricata, cujus fornix eo in altum tendebatur, ut superiora ejus non nisi per plures gradus possent adiri. Hæc intus ad orientem altare habebat, quod caput beati Fursey, ut antiquitas fatebatur, in se habebat. Sane via una quam curvatura criptæ ipsius ad occidentem vergentem concipiebat, usque ad locum quietis beati Dunstani tendebatur, qui maceria forti ab ipsa cripta dirimebatur. Ipse namque sanctissimus pater ante ipsos gradus in magna profunditate terræ jacebat humatus, tumba super eum in modum pyramidis grandi sublimique structura, habente ad caput sancti altare matutinale. Inde ad occidentem chorus psallentium in aulam ecclesiæ porrigebatur, decenti fabrica a frequentia turbæ seclusus. Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant, prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, et in latere principale hostium ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis et nunc usque Suthdure dicitur. Quod hostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis vel comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in curia regis non possent legaliter diffiniri, finem verbi sicut in curia Regis Summi sortiri debere discernitur. Alia vero turris in plaga aquilonali e regione illius condita fuit, in honorem beati Martini, claustra in quibus monachi conversabantur hinc inde habens. Et sicut in alia forenses lites et secularia placita exercebantur, ita in ista adolescentiores fratres in discendo ecclesiastica officia die et nocte pro temporum vicibus instituebantur. Finis ecclesiæ ornabatur oratorio beatæ Matris Dei Mariæ. Ad quod, quia structura ejus talis erat, non nisi per gradus cujusvis ³ patebat accessus. In cujus parte orientali erat altare in veneratione ipsius Dominæ consecratum, et in eo caput beatæ virginis Austrobertæ habeba-	Eadmer, de Reliquiis S. Audoeni, MS. C.C.C. 371.
Altar containing S. Swithun's head.		
Altar containing S. Fursey's head.		
Tomb of S. Dunstan.		
Two towers.		
South tower and altar of S. Gregory.		
South door, where the courts were held.		
North tower, S. Martin's: where the school was.		
Altar of the Virgin.		

¹ celebrabantur] celebrantur, A.

B. C.

² quam] quædam cripta quam confessionem, &c., MS. Eadm.

³ cujusvis] curvus, C. (?) cuius, MS. Eadm.

Eadmer, de Reliquiis S. Andoeni, MS. C.C.C. 371. tur inclusum. Ad hoc altare cum sacerdos ageret divina mysteria, faciem ad populum qui deorsum stabat ad orientem versam habebat, post se vero ad occidentem cathedram pontificalem decenti opere ex magnis lapidibus et cemento constructam, et hanc longe a Dominica mensa remotam, ut pote parieti ecclesiæ qui totius templi complexio erat omnino contiguam. Hic situs fuerat ecclesiæ Cantuariensis. Quem ca re hic ita paucis descripsimus, ut cum præsentis ætatis homines et futuræ antiquorum de hoc scripta audierint, nec juxta relationem illorum ita invenerint, sciant illa vetera transisse et omnia illa nova¹ esse. Siquidem post innumeras persecutiones quas sæpissime passa est intus et foris, occulto nostris diebus sed justo judicio Dei, incendio consumpta est, et cum omnibus ornamentis et utensilibus suis in nichilum pene redacta. Sed his dispensante Deo patris, paucis interpositis annis Lamfrancus Cadomensis cœnobii abbas, vir magnus et prudens, ecclesiæ ipsius archiepiscopatu functus est, et incendii reliquias nova omnia constructurus evertit funditus.² Levatis igitur corporibus præcipuorum patrum Dunstani atque Ælfege necnon et aliorum sanctorum quorum patrocinii locus ipso gloriatur atque munitur, cum altaria quæ nominavimus³ subverterentur, sanctuaria omnia quæ in eis, ut diximus, antiquorum auctoritas cœnobii abbas astruxerat, sine diminutione reperta sunt. Quæ ita se habuisse sine ulla ambiguitate fateri veraciter possum, quippe qui propriis oculis omnia cum fierent intuitus sum, et diligentiore studio tenaci memoriæ commendavi." Huc usque Eadmerus. Sequentia vero sicut et præcedentia quocunque stilo prosequetur Gervasius.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

The archbishop's throne.

The Church was burned in Eadmer's time, and rebuilt by Lanfranc.

The remains of Dunstan and Ælfege discovered.

Gervase resumes.

Primo igitur opus Lamfranci⁴ a majore turre incipiens summatim describam, non quia tota ipsius ecclesia destructa sit, sed quia aliqua pars ipsius in alium statum mutata. Turris ergo in medio ecclesiæ maximis subnixa pilariis posita est, sicut in medio circumferentiæ centrum. Hæc habebat in pinna sua cherubin deauratum. Ab hac versus occidentem navis vel aula est ecclesiæ, subnixa utrinque pilariis octo; hanc navem vel aulam finiunt duæ turres sublimes cum pinnaculis deauratis. In medio hujus ecclesiæ corona dependet deaurata. Pulpitum vero turrem prædictam

Lanfranc's work described.

The central tower with the golden cherubin.

Eight pillars of the nave and two towers.

illa nova] nova facta, C.
² evertit funditus] trs. C.

³ nominavimus] nominamus, B.
⁴ Lamfranci] Lanfranci, C.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.	tur, decenter composita. Porro aliud altare congruo spatio Eadmer, de Reliquiis S. Audoeni, MS. C.C.C. 371.
Altar containing S. Swithun's head.	antepositum pradieto altari erat, dedicatum in honorem Domini nostri Jesu Christi, ubi cotidie divina mysteria celebrabantur. ¹ In quo altari beatus Ælfegus caput Sancti Swithuni, quod ipse a pontificatu Wintoniensi in archiepiscopatum Cantuariensem translatus secum tulerat, cum multis aliorum sanctorum reliquiis solenniter reposuerat. Ad hæc altaria nonnullis gradibus ascendebatur a choro cantorum, quam ² criptam vel confessionem Romani vocant. Subtus erat ad instar confessionis Sancti Petri fabricata, cujus fornix eo in altum tendebatur, ut superiora ejus non nisi per plures gradus possent adiri. Hæc intus ad orientem altare habebat, quod caput beati Fursei, ut antiquitas fatebatur, in se habebat. Sane via una quam curvatura criptæ ipsius ad occidentem vergentem concipiebat, usque ad locum quietis beati Dunstani tendebatur, qui maceria forti ab ipsa cripta dirimebatur. Ipse namque sanctissimus pater ante ipsos gradus in magna profunditate terræ jacebat humatus, tumba super eum in modum pyramidis grandi sublimique structura, habente ad caput sancti altare matutinale. Inde ad occidentem chorus psallentium in aulam ecclesiæ porrigebatur, decenti fabrica a frequentia turbæ seclusus. Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant, prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, et in latere principale hostium ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis et nunc usque Suthdure dicitur. Quod hostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis vel comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in curia regis non possent legaliter diffiniri, finem verbi sicut in curia Regis Summi sortiri debere discernitur. Alia vero turris in plaga aquilonali e regione illius condita fuit, in honorem beati Martini, claustra in quibus monachi conversabantur hinc inde habens. Et sicut in alia forenses lites et secularia placita exercebantur, ita in ista adolescentiores fratres in discendo ecclesiastica officia die et nocte pro temporum vicibus instituebantur. Finis ecclesiæ ornabatur oratorio beatæ Matris Dei Mariæ. Ad quod, quia structura ejus talis erat, non nisi per gradus cujusvis ³ patebat accessus. In cujus parte orientali erat altare in veneratione ipsius Dominæ consecratum, et in eo caput beatæ virginis Austrobertæ habeba-
Altar containing S. Fursey's head.	
Tomb of S. Dunstan.	
Two towers.	
South tower and altar of S. Gregory.	
South door, where the courts were held.	
North tower, S. Martin's: where the school was.	
Altar of the Virgin.	

¹ celebrabantur] celebrantur, A.
B. C.
² quam] quædam cripta quam
confessionem, &c., MS. Eadm.

³ cujusvis] curvus, C. (?) cuius, MS. Eadm.

Eadmer, de Reliquiis S. Audoeni, MS. C.C.C. 371. tur inclusum. Ad hoc altare cum sacerdos ageret divina mysteria, faciem ad populum qui deorsum stabat ad orientem versam habebat, post se vero ad occidentem cathedram pontificalem decenti opere ex magnis lapidibus et cemento constructam, et hanc longe a Dominica mensa remotam, utpote parieti ecclesiæ qui totius templi complexio erat omnino contiguam. Hic situs fuerat ecclesiæ Cantuariensis. Quem ea re hic ita paucis descripsimus, ut cum præsentis ætatis homines et futuræ antiquorum de hoc scripta audierint, nec juxta relationem illorum ita invenerint, sciant illa vetera transisse et omnia illa nova¹ esse. Siquidem post innumeras persecutiones quas sæpissime passa est intus et foris, occulto nostris diebus sed justo judicio Dei, incendio consumpta est, et cum omnibus ornamentis et utensilibus suis in nichilum pene redacta. Sed his dispensante Deo patratis, paucis interpositis annis Lamfrancus Cadomensis cœnobii abbas, vir magnus et prudens, ecclesiæ ipsius archiepiscopatu functus est, et incendii reliquias nova omnia constructurus evertit funditus.² Levatis igitur corporibus præcipuorum patrum Dunstani atque Ælfegi necnon et aliorum sanctorum quorum patrocinii locus ipse gloriatur atque munitur, cum altaria quæ nominavimus³ subverterentur, sanctuaria omnia quæ in eis, ut diximus, antiquorum auctoritas patrum esse astruxerat, sine diminutione reperta sunt. Quæ ita se habuisse sine ulla ambiguitate fateri veraciter possum, quippe qui propriis oculis omnia cum fierent intuitus sum, et diligentiore studio tenaci memoriæ commendavi." Huc usque Ædmerus. Sequentia vero sicut et præcedentia quocunque stilo prosequetur Gervasius.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

The archbishop's throne.

The Church was burned in Eadmer's time, and rebuilt by Lanfranc.

The remains of Dunstan and Ælfege discovered.

Gervase resumes.

Primo igitur opus Lamfranci⁴ a majore turre incipiens summatim describam, non quia tota ipsius ecclesia destructa sit, sed quia aliqua pars ipsius in alium statum mutata. Turris ergo in medio ecclesiæ maximis subnixa pilariis posita est, sicut in medio circumferentiæ centrum. Hæc habebat in pinna sua cherubin deauratum. Ab hac versus occidentem navis vel aula est ecclesiæ, subnixa utrinque pilariis octo; hanc navem vel aulam finiunt duæ turres sublimes cum pinnaculis deauratis. In medio hujus ecclesiæ corona dependet deaurata. Pulpitum vero turrem prædictam

Lanfranc's work described.

The central tower with the golden cherubim.

Eight pillars of the nave and two towers.

illa nova] nova facta, C.
² evertit funditus] trs. C.

³ nominavimus] nominamus, B.
⁴ Lamfranci] Lanfranci, C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church,
Canterbury.

Rood-beam.

The two
transepts.

South
transept :
divided by
a vault into
upper and
lower.

Altars of
All Saints
and S.
Michael.

Tombs of
Feologild
and Dun-
stan.

North
transept :
similarly
divided.
Altars of
S. Blaise
and S.
Benedict.
Tombs of
archbishops
William
and Ralph.

a navi quodammodo separabat, et ex parte navis in medio sui altare Sanctæ Crucis habebat. Supra pulpitum trabes erat, per transversum ecclesiæ posita, quæ crucem grandem et duo cherubin et imagines Sanctæ Mariæ et Sancti Johannis apostoli sustentabat. In ala septentrionali oratorium et altare erat Sanctæ Mariæ. In hac prædicta navi, ut in superioribus dictum est, post incendium per quinquennium exulavimus. Prædicta magna turris crucem habebat ex utroque latere, australem scilicet et aquilonalem. Quarum utraque in medio sui pilarium fortem habebat, qui fornicem a parietibus prodeuntem in tribus sui partibus suscipiebat. Utrarumque istarum una fere est descriptio. Crux australis supra¹ fornicem organa gestare solebat; supra fornicem et subter porticus erat ad orientem porrecta. In parte inferiori altare erat Sancti Michaelis. In parte superiori, altare Omnium Sanctorum. Ante altare Sancti Michaelis ad austrum sepultus est Feologildus archiepiscopus; ad aquilonem vero, sancta virgo Siburgis, quam Sanctus Dunstanus propter ejus sanctitatem in ecclesia fecit sepeliri. Inter hanc porticum et chorum spatium est in duo divisum, scilicet in gradus paucos per quos itur in criptam, et in gradus multos per quos ad superiora ecclesiæ pervenitur. Crux aquilonalis similiter duas habet porticus. In superiori altare est² Sancti Blasii, in inferiori vero³ Sancti Benedicti. In hac inferiori ad dexteram introeuntis sepultus est⁴ Willelmus archiepiscopus, qui in gloria magna dedicavit ecclesiam Christi, quam utcumque describo. Hic etiam fundavit ecclesiam Sancti Martini monachorum⁴ de Doura. Ad sinistram jacet prædecessor ejusdem Willelmi Radulfus archiepiscopus, qui licet sapientia prudens, eloquentia clarus fuerit, in ipsius tamen contemptum Calixtus papa exaltavit et privilegiavit Turstanum⁵

¹ *supra*] super, C.

² *altare est*] tr. C.

³ *vero*] om. C.

⁴ *monachorum*] om. C.; sancti Martini, interl. C.

⁵ *Turstanum*] Thurstanum, C.

Eboracensem archiepiscopum et Hugonem Sancti Augustini abbatem. In eadem porticu ante altare ad dexteram jacet Egelnotherus¹ archiepiscopus, ad sinistram Wlfelmus. Post altare ad dexteram Adelmus, ad sinistram Chelnothus.² His patribus³ prædicta porticus ornata est. Inter porticum et chorum spatium est in duo divisum, scilicet in gradus qui in criptam descendunt, et in gradus qui ad partes ecclesiæ orientales ascendentes transmittunt. Inter hoc spatium et prædictam porticum murus solidus est, ante quem gloriosus ille martyrum consors et apostolorum conviva, Sanctus videlicet Thomas, gladiis furentium corpore quidem occubuit, spiritum vero invictum regni æterni gloria et honore mox coronandum cælo transmisit. Hic locus martyrii ex opposito habuit ostium claustrum, quo ingressi sunt quatuor illi diaboli cancellarii, ut autentici martyrum privilegii bullam inter incudem et malleum positam fabricarent, id est, ut caput Sancti Thomæ, inter pavementum et gladios prostratum, moneta Summi Regis, palma scilicet martyrii, decorarent. Pilarius autem ille qui in medio crucis hujus steterat et fornix ei innitens, processu temporis, ob reverentiam martyris demolita sunt, ut altare in loco martyrii elevatum, ampliori spatio cerneretur. In circuitu vero ad altitudinem fornicis prædictæ via quædam facta est qua pallia et cortinæ possint suspendi. De hac cruce in turrem, de turre in chorum per gradus plurimos ascenditur. Descenditur vero de turre per ostium novum in crucem australem. Item de turre descenditur⁴ in navem per duas valvas. Hactenus de ecclesia Lamfranci. Nunc autem ad chorum utcumque describendum, ne ejus memoria deleatur, veniendum est.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Tombs of Ethelnoth, Wulfhelm, Athelm, and Ceolnoth.

Place of the martyrdom of S. Thomas.

Altered after his death.

Steps up to the choir, and down to the nave, from the tower.

¹ *Egelnothus*] Ethelnothus, C.

² *Chelnothus*] Ceolnothus, C.
MS. C. reads "In eadem porticu
" ante altare jacet Ethelnothus
" archiepiscopus ad dexteram, ad

" sinistram Ceolnothus," omitting the rest.

³ *patribus*] partibus, A. B.

⁴ *Item . . . descenditur*] Iterum descenditur de turre, C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church,
Canterbury.

Ecclesiam quæ a Lamfranco archiepiscopo constructa est, videlicet navem, cruces, turres et earum continen-
tiam, quam brevius potui perstrinxi, et tanto brevius
quod ea efficacius docebit visio quam dictio. Scias
autem, lector bone, quod chorum Lamfranci non vidi,
nec ab aliquo descriptum repperi. Edmerus quidem
veterem ecclesiam, quæ, ut dixit, ante Lamfrancum
opere Romanorum constructa est, descripsit. De opere
vero Lamfranci quod vetustati illi successit, et de choro
Conradi Sancti Anselmi tempore facto qui Lamfranco
successit,¹ mentionem quidem fecit,² sed non descrip-
tionem. Quoniam igitur prædictus chorus Conradi
gloriose consuminatus temporibus nostris miserabiliter
igne consumptus est, ne tanti viri vel tam præclari
operis memoria deleatur, ad ejus descriptionem quamvis
simplex et insipidus stilus vertendus est. Nec tamen
nostri fuit propositi lapidum compositionem scribere,
sed quia non plene potui loca sanctorum et requiem
qui in diversis ecclesiæ partibus³ positi sunt edicere,
nisi prius loca ipsa in quibus vidente et cooperante et
scribente Edmero positi sunt quoquo modo describerem.

Attempt to
describe
the choir
of Conrad,
built in
Anselm's
time.

Nine pillars
on each
side of the
choir.

Apsidal
end of
the choir.

De præfata igitur magna turre, quæ ut prædictum est
in medio totius ecclesiæ posita est, versus orientem
procedendum est. Pilarii turris orientales muro solido
prominebant, et in rotundum semipilarium formati sunt.
Deinde per ordinem et lineam novem erant ex utraque
parte chori æquis fere spatiis ab invicem distantes.
Post quos sex in circuitu erant ad circinum positi, de
nono scilicet australi usque ad nonum in parte septen-
trionali, quorum duo extremi in arcum quendam con-
veniebant. Super hos pilarios tam in directum quam in
circuitu positos de pilario in pilarium arcusolveban-
tur. Super quos murus solidus parvulis et obscuris
distinctus erat fenestris. Hic murus chorum circuiens
in circinatione illa pilariorum in capite ecclesiæ in unum

¹ *et de choro . . . successit*] om. |
A. B. ; supplied from C.

² *fecit*] facit, C.

³ *partibus*] om. C.

conveniebat. Supra quem murum via erat quæ triforium appellatur, et fenestræ superiores. Hæc fuit muri interioris consummatio. Super hunc tectum erat, et cælum egregia pictura decoratum. Ad bases pilariorum¹ murus erat tabulis marmoreis compositus, qui, chorum cingens et presbiterium, corpus ecclesiæ a suis lateribus quæ alæ vocantur dividebat. Continebat hic murus monachorum chorum, presbiterium, altare magnum in nomine Jesu Christi dedicatum, altare Sancti Dunstani, et altare Sancti Ælfegei² cum sanctis eorum corporibus. Supra prædictum murum in circinatione illa retro altare et ex opposito ejus cathedra erat patriarchatus ex uno lapide facta, in qua sedere solebant archiepiscopi de more ecclesiæ in festis præcipuis inter missarum solennia usque ad sacramenti consecrationem, tunc enim ad altare Christi per gradus octo descendebant. De choro ad presbiterium tres erant gradus. De pavimento presbiterii usque ad altare gradus tres. Ad sedem vero patriarchatus gradus octo. Ad cornua altaris orientalia erant duæ columpnæ ligneæ auro et argento decenter ornate, quæ trabem magnam sustentabant, cujus trabis capita duorum pilariorum capitellis insidebant. Quæ per transversum ecclesiæ desuper altare trajecta, auro decorata, majestatem Domini, imaginem Sancti Dunstani, et Sancti Ælfegei,³ septem quoque scrinia auro et argento cooperta, et multorum sanctorum reliquiis referta sustentabat. Inter columpnas crux stabat deaurata, in cujus patibulo per circuitum sexaginta cristalli erant perlucidi. Sub hoc altari Christi altare erat in cripta Sanctæ Virginis Mariæ, in cujus honorem tota fuit cripta dedicata. Quæ cripta eisdem fere spatiis et anfractibus per longum et latum dilatata erat inferius, sicut chorus superius. In medio chori dependebat corona deaurata, viginti quatuor sustinens cereos. Hic erat chori status et presbiterii. Murus autem exterior alarum scilicet⁴

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

The passage called "triforium;" the painted ceiling and marbles.

Patriarchal throne in the apse behind the altar.

Ascend from the choir to the altar.

Beam over altar.

Images and shrines.

Altar of S. Mary in the crypt.

Exterior circuit of the church.

¹ *pilariorum*] pilorum, B.

² *Ælfegei*] Elphegi, C.

³ *Ælfegei*] Elphegi, C.

⁴ *scilicet*] om. C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church,
Canterbury.

The Eastern
transepts,
with two
apses.

Altars of
S. Stephen
and S.
Nicolas;

S. Martin
and S. Mary
Magdalen.

Tombs of
the arch-
bishops.

Ancient
burials ex-
tra-mural.

Cuthbert
has leave to
be buried
in Christ
Church;

and all the
archbishops
since, except
Jaenbert.

sic erat: a martyrio Sancti Thomæ, id est a cruce Lam-
franci, sumens initium versus orientem usque ad crucem
superiorem directus tres tantum in se fenestras con-
tinebat. Pilario vero quinto chori oppositus et ab eo
arcum suscipiens et ad septentrionem opus dirigens,
crucem formavit septemtrionalem. Pilarius quintus et
septimus latitudinem crucis obtinebant; a septimo enim
pilario, sicut et a quinto, murus procedens ad septem-
trionem duas porticus faciens crucem formavit in parte
orientali. In cujus porticu australi altare fuit Sancti
Stephani, sub quo in cripta altare erat Sancti Nicholai.
In porticu aquilonali altare erat Sancti Martini, sub
quo in cripta altare Sanctæ Mariæ Magdalenæ. Ad
altare Sancti Martini jacebant duo archiepiscopi, ad
dexteram Wlfredus, ad sinistram Livingus. Ad altare
Sancti Stephani similiter duo, ad sinistram Athelardus,
ad dexteram venerabilis Cuthbertus. Hic magna præ-
ditus sapientia liberam ecclesiæ Christi adquisivit sepul-
turam. Solebant enim corpora non solummodo archi-
episcoporum sed et omnium in civitate morientium a
tempore Sancti Augustini ad ecclesiam apostolorum
Petri et Pauli extra civitatem sitam antiquitus efferri
et sepeliri. Dicebatur enim in illo tempore civitatem
non esse mortuorum sed vivorum. Beatus vero Cuth-
bertus dolens se post obitum ab ecclesia sua et a
filiorum societate debere separari quos in vita summo
karitatis studio dilexit, Romam petiit et a summo pon-
tifice liberam ecclesiæ Christi sepulturam impetravit.
Iste primus voluntate Dei, ut credimus,¹ summi ponti-
ficis auctoritate et regis Angliæ permissione in ecclesia
Christi sepultus est, et omnes archiepiscopi successores
ejus præter unum solum nomine Jambertum. Ex hac
porticu Sancti Stephani prædictus procedens murus ad
orientem, fenestram habebat magno altari ex latere
oppositam. Deinde turris erat excelsa quasi extra

¹ credimus] a, ins. C.

murum jam dictum posita, quæ ab altari Sancti Andreæ quod in ea erat, turris Sancti Andreæ est appellata, sub qua in cripta altare erat ¹ Innocentium. De turre præfata murus paululum circinando procedens, et in fenestram se aperiens, ad capellam sibi proximam pervenit, ² quæ in fronte ecclesiæ ad orientem porrecta, summæ cathedræ archiepiscopi erat opposita. Sed quoniam de capellæ ejus continentia aliqua dicenda sunt, ante ipsius introitum paululum subsistendum est quousque murus australis cum partibus suis ad ipsius capellæ producatum ingressum. Murus igitur australis, ad porticum Sancti Michaelis a cruce Lamfranci sumens initium, in tribus fenestris ad crucem pervenit superiorem. Crux ista superior in orientali parte sui, sicut et alia, duas porticus habebat. In porticu australi altare erat Sancti Gregorii, ubi jacebant duo sancti archiepiscopi; ad austrum Sanctus Bregewinus, ad aquilonem Sanctus Plegemundus; sub hoc in cripta erat altare Sancti Audoeni Rothomagensis ³ archiepiscopi. In alia porticu altare erat Sancti Johannis Evangelistæ, ubi jacebant archiepiscopi duo; ad dexteram Ethelgarus, ad sinistram Eluricus: ⁴ sub quo in cripta altare Sancti Paulini, ubi sepultus est Siricus archiepiscopus. Ante altare Sancti Audoeni in media fere planitie erat altare Sanctæ Katerinæ. Murus autem a supradicta cruce procedens fenestram contra majus altare habebat, deinde turrim excelsam in qua erat altare apostolorum Petri et Pauli. Sanctus vero Anselmus, illuc translatus et retro altare positus, altari nomen dedit et turri. De hac turri murus paululum procedens, et in circinatione sua fenestram aperiens, ad prædictam capellam Sanctæ Trinitatis in fronte ecclesiæ positam pervenit. Arcus vero ex utroque muro australi scilicet et aquilonali procedens, utriusque circinationem continuavit.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Tower and altar of S. Andrew.

East end of the church.

South-east-
ern transept.

Altars of S. Gregory and S. Ouen.

Altars of S. John and S. Paulinus.

Altar of S. Katharine.

S. Anselm's altar and tower.

¹ erat] om. B.; ins. A. C.

² pervenit] om. C.

³ Rothomagensis] Rotomagensis, C.

⁴ Eluricus] Elfricus, B., over an erasure; Eluricus, C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church,
Canterbury.
Chapel of
the Trinity.

Tombs of
Odo, Lan-
franc, and
Theobald;

Ethelred
and Eadsin.

Parable of
the marty-
dom of
S. Thomas.

Capella vero extra murum posita, eidem tamen con-
juncta et ad orientem porrecta, altare habebat Sanctæ
Trinitatis, ubi beatus martyr Thomas die consecrationis
sue primam missam celebravit. In hac capella, ante
exilium et post, missas colebrare, horas audire, et fre-
quenter orare solebat. Retro altare jacebant duo archi-
episcopi, ad dexteram Sanctus Odo, ad sinistram Sanctus
Wilfridus Eboracensis archiepiscopus; ad austrum vero
juxta parietem venerabilis Lamfrancus archiepiscopus,
ad aquilonem Theobaldus.¹ Subtus² in cripta duo erant
altaria, ad austrum Sancti Augustini Anglorum apostoli,
ad aquilonem Sancti Johannis Baptistæ. Juxta parie-
tem australem archiepiscopus jacebat Ethelredus,³ juxta
parietem aquilonalem Eadsinus. In hujus capellæ
medio stabat columpna quæ arcus et fornecem unde-
cunque venientes sustentabat. Ad hujus basim ex
parte orientali recondituin est illud martyrum pri-
vilegium tertio kalendas Januarii, cujus bulla die
præcedenti a quatuor diaboli cancellariis, ut prædixi,
fabricata est. Hic est, inquam, locus in quo beatissimus
martyr⁴ Thomas sequenti die post martyrium suum
sepultus est. Hic est locus in quo privilegii istius
dignitates a summo pontifice, Deo scilicet, indultæ lectæ
sunt, cujus vox audita est in toto orbe terrarum. Nec
quisquam mihi succenseat, quæso, quod beatum Thomam
privilegium martyrum appello. Non mea præsumptio
est sed rationis audacia. Et ut longe petantur exempla,
a primitiva ecclesia, quæ in apostolis per fidem quæ in
Christo et ad Christum fundata est, rationis⁵ hujus
sumamus initium. Fides igitur catholica Jesu Christi
prædicatione in primitiva ecclesia, id est in Apostolis,
accensa, in martyribus clare cœpit lucere, quam nec
tormenta nec carceres nec ipsa mors aliquatenus potuit

¹ *Theobaldus*] Theobaldus, C.

² *Subtus*] Subter, B.

³ *Ethelredus*] Etheldredus, B.;
Ethelredus, C.

⁴ *martyr*] om. B.; ins. C.

⁵ *rationis*] ratione, C.

obfuscare. Processu vero temporis fide ipsa in multitudine quidem crescente sed in singulis fere tepescente, in sanctorum tamen meritis confessorum lucem suae claritatis ostendit. Sicque temporis processu paulatim coepit fervor ille fidei tepescere, ut raro inveniretur, qui juste et sancte vivendo vitam duceret sine vitio. Nunc autem in fine, immo et in faece, temporum sic ad mala perpetranda festinatur, ut nescire crimina crimen esse videatur. Nec solummodo seculares peccatis deserviunt, verumetiam ecclesiae praelati, gulæ illecebris et cupiditatis nexibus astricti, cupiditatem palliantes, justitiam vendunt, victualia pauperibus auferunt et scurris tribuunt, subditos perturbant quos fovere debuerant, et Creatoris dulcedinem postponentes, in terrenis desideriis, immo miseriis, delectantur. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. Quis vel justus his diebus apostolos vel martyres tot et tanta tormenta sustinuisse, quis nostrum sanctos Dei talia credit fecisse miracula? Cum passiones vel conversationes miraculave sanctorum leguntur, fictitia vel apocrypha ab imperitis et incredulis esse dicuntur. Sed beatus martyr noster¹ Thomas de gloria seculari ad sanctam religionem, de terreno palatio ad ecclesiae principatum, de regio famulatu ad Dei servitium vocatus, fidelitatem quam regi terreno in gloria seculari ministraverat, Regi regum, Deo scilicet, mente devota servare proposuit. Mandata itaque Domini sui in quibus viriliter stare cogitaverat, multitudine vitiorum pessundari conspiciens, vehementer indoluit et audacter resistere incepit. Sentiens autem se solum tot malignitatibus² non posse resistere, quo tutius principem mundi cum omnibus satellitibus suis et pompis debellaret, usque in septennium lacrimis et orationibus insistens exulavit. Septimo quidem anno rediens, et jam de Domini sui Regis æterni adjutorio securus existens, omne vitiosum

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Reflexions on the times;

and on the history of S. Thomas the Martyr.

¹ *noster*] om. B.; ins. C.

² *malignitatibus*] malignantibus, B.; malignitatibus, C.

A. 64.

B

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Reflections on the miracles at Canterbury.

A vision of S. Thomas.

ab ecclesia Dei resecare proposuit. Sed ecce quatuor milites regis terreni, satellites autem diaboli, Dei sacerdotem et hostiam in ecclesia Christi, sanguinem ejus et cerebrum effundentes, interfecerunt, et autentico bullam privilegio apposuerunt. Subsecuta sunt e vestigio miracula, quæ sicut innumera, ita seculis sunt inaudita. Ecclesia Christi fere toto illo anno a missarum solenniis vacabat, sed cotidie sanctus Dei martyr noster in oculis et ore populi miracula facienda jubilat. Dicere potuimus cotidie, "Laudetur Deus in servo Suo quia mirabilia vidimus hodie." Primo fiebant miracula circa ejus tumbam, deinde per totam criptam, deinde per totam ecclesiam, deinde per totam Cantuariam, deinde per Angliam, deinde per Franciam, Normanniam, Germaniam, et, ut breviter dicatur, per totam fiebant Christi ecclesiam in toto orbe diffusam, et ubique ejus meritis multiplicata sunt mirabilia. Et ut vetera sanctorum miracula a cordibus humanis quodam modo per incredulitatem abolita plenius restituendo confirmaret, primo, quasi præludia quedam præmittendo, a modicis incepit miraculis, et sic paulatim ascendendo, fide sanctitatis ejus crescente, pervenit ad summa, et omnia evangelica vel apostolica in brevi¹ percurrit miracula. Sic bonus paterfamilias de bono suo thesauro fere omnibus pie petentibus nova protulit² et vetera; nova in oculis nostris operando, novitate autem ista vetera confirmando. Quoniam igitur per hujus gloriosi martyris opera sanctorum miracula quasi quadam vetustate consumpta quodammodo renovata et per fidem confirmata sunt, recte beatus iste Thomas sanctorum privilegium nuncupatur. Ex re enim nomen habet. Hic beatus, cuidam clerico nomine Thomæ ei³ devoto in visione apparens, ex fonte plenitudinis suæ multa revelavit dulcia sciscitanti, et eidem clerico adjecit dicens hæc verba, "Tantum feci, tantum feci, quod

S. Matt. xiii. 52.

¹ in brevi] in orbem, B.; in | ² igitur] om. B.; ins. C.
brevi, C. | ³ ei] sibi, C.; ei, B.

" nomina monachorum istius ecclesiæ simul cum nominibus clericorum istius civitatis familiarium istius ecclesiæ scripta sunt in libro vitæ." Clericus autem de se sollicitus ait sancto, " Domine, quid dicis de me ?" At sanctus, subridens, caput clerici manibus attrectavit, et vertice ipsius deosculato, dixit, " Fili, fili." Et post aliquantulum spatium exsurgens, sanctus albam olosericam exuit, ejusdem partem inferiorem ad complicandum clerico tradidit, parte superiore sibi retenta. Sic inter ipsos duos alba complicata, sanctus Dei ad clericum quasi pro servitio caput inclinavit, et ad locum requiei suæ recessit. Cum quo ad tumbam ipsius et ad propositum nostrum redeamus et nos.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Quoniam igitur descriptio ecclesiæ jam jamque diruendæ pro posse meo abbreviata usque ad tumbam martyris, quæ in fine ipsius ecclesiæ posita est, pervenit, cum ipso fine ecclesiæ descriptio etiam finem sortiatur. Quæ etsi paulo amplius quam proposuerim extensa est, multa tamen ut breviter diceretur ex industria dimissa sunt. Quis enim tantæ et tam magnæ ecclesiæ tot diverticula, tot discursus, et tot anfractus scribere vel saltem dicere valeat ?

Return to the subject.

Nunc igitur omissis his quæ nobis necessaria non sunt, ad vetera destruenda et nova omnia mirabiliter ædificanda fidenter accingamur, et quid interim magister noster Willelmus fecerit videamus. Cœpit, ut longe ante prædixi, novo operi necessaria præparare et vetera destruere. In istis primus annus completus est. Sequenti anno, id est, post festum Sancti Bertini, ante hiemem quatuor pilarios erexit, id est, utrinque duos ; peracta hieme duos apposuit, ut hinc et inde tres essent in ordine : super quos et murum exteriorum alarum, arcus et fornicem decenter composuit, id est, tres claves utrimque. Clavem pro toto pono ciborio, eo quod clavis in medio posita partes undecunque venientes claudere et confirmare videtur. In istis annus secundus completus est. Anno tertio duos utrimque pilarios apposuit, quorum duos extremos in circuitu columnis marmoreis decoravit, et

The first year spent in preparations.

The work begun.

A.D. 1175.
Sept. 5.
Four pillars erected.

A.D. 1176.
Two more.

A.D. 1176.
Sept. 5.—
1177.
Sept. 5.
Two more pillars.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

A.D. 1176-7. Three compartments of the vault.

A.D. 1178. Ten pillars, with arches and vaults.

Fall of the scaffolding.

The architect disabled.

He gives orders from his bed.

quia in eis chorus et cruces convenire debuerunt, principales esse constituit. In quibus appositis clavibus et fornice facta, a turre majore usque ad pilarios prædictos, id est, usque ad crucem, triforium inferius multis intexit columnis marmoreis. Super quod triforium aliud quoque ex alia materia et fenestras superiores aptavit. Deinde fornicis magnæ tres claves, a turre scilicet usque ad cruces. Quæ omnia nobis et omnibus ea videntibus incomparabilia et laude dignissima videbantur. De hoc ergo tam glorioso principio hilares effecti et futuræ consummationis bonam spem concipientes, consummationem operis ardentis animi desiderio accelerare curavimus. In istis igitur annus tertius completus est, et quartus sumpsit initium. In cujus æstate a cruce incipiens, decem pilarios erexit, scilicet utrinque quinque. Quorum duos primos marmoreis ornans columnis contra alios duos principales fecit. Super hos decem arcus et fornices posuit. Peractis autem utrisque triforiis et superioribus fenestris, cum machinas ad fornicem magnam volvendam in anni quinti initio præparasset, repente ruptis trabibus sub pedibus ejus et inter lapides et ligna simul cum ipso ruentibus, in terram corruit, a capitellis fornicis superioris altitudine, videlicet, pedum quinquaginta. Qui, ex ictibus lignorum et lapidum acriter diverberatus, sibi et operi inutilis effectus est, nullusque alius præter ipsum solum in aliquo læsus est. In solum magistrum vel Dei vindicta, vel diaboli desævit invidia. Magister itaque sic læsus, et sub cura medicorum ob spem salutis recuperandæ aliquandiu lecto decumbens, spe fraudatus convalescere non potuit; veruntamen quia hiems instabat, et fornicem superiorem consummari oportebat, cuidam monacho industrio et ingenioso qui cementariis præfuit opus consummandum commendavit, unde multa invidia et exercitatio malitiæ habita est, eo quod ipse, cum esset juvenis, potentioribus et ditioribus prudentior videretur. Magister tamen in lecto recubans, quid prius, quid posterius fieri debuit ordinavit. Factum est itaque ciborium

inter quatuor pilarios principales; in cuius ciborii clavem videntur quodammodo chorus et cruces convenire. Duo quoque ciboria hinc et inde ante hiemem facta sunt. Pluviæ autem fortiter insistentes plura fieri non permiserunt. In istis annus quartus completus est, et quintus sumpsit initium. Eodem anno, scilicet quarto, facta est eclipsis solis, octavo idus Septembris, hora quasi sexta, ante casum magistri.¹ Sentiens itaque præfatus magister nulla se medicorum arte vel industria posse convalescere, operi renuntiavit, et mari transito in Franciam ad sua remeavit. Successit autem huic in curam operis alius quidam Willelmus nomine, Anglus natione, parvus quidem corpore, sed in diversis operibus subtilis valde et probus. Hic in anni quinti æstate crucem utramque, australem scilicet et aquilonalem, consummavit, et ciborium quod desuper magnum altare est volvit, quod ne fieret præterito anno, cum omnia parata essent, pluviae impediunt. Præterea ex parte orientali ad incrementum ecclesiæ fundamentum fecit, eo quod capella Sancti Thomæ ibidem ex novo fieri debuit. Hic ergo locus ei provisus est, capella scilicet Sanctæ Trinitatis ubi primam missam celebravit, ubi lacrimis et orationibus incumbere consuevit, sub cuius cripta per tot annos sepultus fuit, ubi Deus per ejus merita multa fecit miracula, ubi pauperes et divites, reges et principes eum venerati sunt, unde exivit sonus laudis ejus in totum orbem terrarum. Cœpit igitur magister Willelmus causa fundamenti monachorum cimiterium fodere, unde compulsus est multorum sanctorum monachorum ossa effodere. Quæ diligenter in unum collecta reposita sunt in fossa grandi, in angulo illo qui est² inter capellam et domum infirmorum ad meridiem. Facto itaque muri exterioris fundamento firmissimo ex lapide et cemento, murum etiam criptæ usque ad bases fenestrarum erexit. In istis annus quintus

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Eclipse of the sun, Sept. 18, 1178.

William, an Englishman, succeeds William of Sens.

A.D. 1179. The vaulting over the high altar.

Foundations of the enlarged chapel of the Trinity.

Burial of bones.

¹ The eclipse took place on the 13th not on the 6th of September: and Gervase has here as elsewhere

(see p. 38) made a mistake of a whole week in his computation.

² *qui est*] om. C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church,
Canterbury.

A.D. 1180.
The work
hastened
that the
choir might
be ready at
Easter.

Translation
of S. Dun-
stan and
S. Ælfege;
April 16,
secretly.

completus est, et sextus sumpsit initium. Vere autem ejusdem, id est, sexti anni post incendium intrante et tempore operandi instante, desiderio cordis accensi chororum præparare curaverunt monachi, ut ad proximum Pascha introire possent. Videns autem magister monachorum desiderium viriliter institit, ut voluntati conventus satisfaceret. Murum igitur qui chorum circuit et presbiterium cum summa festinatione construxit. Altaria quoque tria presbiterii erexit. Locum requietionis¹ Sancti Dunstani et Sancti Ælfege sollicitè præparavit. Paries quoque ligneus ad secludendas tempestates ex parte orientis per transversum inter pilarios penultimos positus est, tres vitreas continens fenestras. Chorum itaque, cum summo labore et festinatione nimia utcunque vix tamen præparatum, vigilia Paschæ cum novo igne intrare voluerunt. Sed quia omnia quæ fieri oportebat illo die sabbati,² propter solennitatem sancti³ diei ad plenum ut decebat fieri non valebant, necesse fuit ut sancti patres et patroni nostri, Sanctus videlicet Dunstanus et Sanctus Ælfegus, coexules monachorum, ante diem illum in novum transferrentur chorum. Prior igitur Alanus, associatis secum novem fratribus ejusdem ecclesiæ, quorum fidei credendum erat, ne tumultus vel aliquod fieret incommodum, tumbas sanctorum de nocte adiit, et obseratis ecclesiæ hostiis, structuram lapidum quæ circa illos erat diruere præcepit. Monachi igitur et servientes ecclesiæ, præceptis prioris obediens, structuram illam distraxerunt, et saxeos sanctorum loculos aperuerunt, et sublevantes sanctorum reliquias in vestiarium tulerunt. Sublevatis autem panniculis in quibus fuerant obvoluti, nimia vetustate et putredine in magna parte consumptis, aliis palliis decentioribus operuerunt et lineis cingulis constrixerunt.⁴ Sic sancti⁵ præparati, ad altaria sua delati, in arcis ligneis intus et extra plumbo coopertis repositi sunt. Arcæ vero undique plumbo co-

¹ *requietionis*] requiescionis, B. C.

² *sabbati*] sancti, ins. C.; om. A. B.

³ *sancti*] om. C.

⁴ *constrixerunt*] construxerunt, C.

⁵ *sancti*] Dei, ins. C.; om. B.

opertæ, ferreis quoque nexibus fortiter ligatæ, lapidibus plumbo liquido consolidatis circumquaque inclusæ sunt. Ediva quoque regina, quæ sub altari sanctæ crucis post incendium posita fuit, similiter in vestiarium delata est.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Facta sunt hæc nocte præcedente feriam quintam ante sanctum Pascha, videlicet xv^o kalendas Maii. In crastino autem cum hæc sanctorum translatio ad notitiam totius perveniret conventus, admirantes indignati sunt valde, eo quod ista præsumptio absque coniventia¹ conventus facta est; proposuerant enim, ut dignum fuit, translationem patrum suorum cum multa et devota sollemnitate facere. Appellaverunt itaque priorem, et qui cum eo ibidem fuerant, ad præsentiam venerabilis Ricardi Cantuariensis archiepiscopi de injuria sibi et sanctis patronis ecclesiæ præsumptuose illata. Ad hoc itaque fere perventum est, ut tam prior, quam cæteri qui cum illo fuerant, suis officiis cogerentur renuntiare.

The monks are offended at the secrecy of the translation.

The prior and his party resign and are restored.

Sed agente præfato archiepiscopo aliisque non modicæ auctoritatis viris, digna satisfactione et humilitate præmissa, benivolentia conventus impetrata est: facta igitur concordia inter priorem et conventum, sabbato sancto dixerunt horas in capitulo, quia statio monachorum et altare quod erat in navi ecclesiæ demolita sunt, propter subsequentem sanctam Paschæ sollemnitatem. Adveniente igitur hora diei quasi sexta, archiepiscopus cappa indutus, mitra redimitus, conventum albis indutum secundum ecclesiæ consuetudinem ad novum ignem præcessit, benedictoque igne, cum ymno "Inventor rutili" novum chorum ingressus est. Veniens autem ad hostium ecclesiæ qui² præest martyrio Sancti Thomæ suscepit a monacho quodam pixidem cum Eucharistia, quæ desuper majus altare pendere solebat; quam archiepiscopus reverenter suscipiens, usque ad magnum altare novi chori deportavit. Sic Dominus noster Jesus Christus præcessit nos in Galileam, id est, in novæ ecclesiæ transmigrationem. Cætera tantæ sollemnitatis officia, ut

A.D. 1180.
Apr. 19.
Hours said in the chapter house.

Ceremonies at entering the new choir.

¹ *coniventia*] convenientia, C.

| ² *qui*] quia, B.; quod, C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church.
Canterbury.

Pious re-
flexions
on the
occasion.

Four altars
outside the
choir.

Exterior
wall of the
chapel of
S. Thomas,
finished.

consuetudo est diei, solenniter et devote celebrata sunt. Quibus expletis, stans ad aram pontifex infulatus, sonantibus signis, "Te Deum laudamus" incepit. Conventus vero cum magna cordis lætitia cantum suscipiens, cordis et vocis jubilo cum dulcissimis lacrimis pro impensis beneficiis Deum laudaverunt. Ejectus est autem conventus per incendium de choro sicut Adam de paradyso anno ¹ Verbi Dei M^oC^oLXX^oIII^o, mense Septembri, quinta die mensis, hora quasi nona. Mansit autem conventus in navi ecclesiæ per ² annos quinque, menses septem, dies xiii^{im}. Rediit in novum chorum anno gratiæ M^oC^oLXXX^o, mense Aprili, nonodecimo die mensis, hora quasi nona, vigilia Paschæ. Gaudet itaque et exultat in Domino, qui percutit filium Suum virga, et liberat animam ejus de ³ morte; qui percutit peccantes et pie consolatur pœnitentes. Prov. xxiii. 14.

Erexerat ⁴ autem artifex noster extra chorum quatuor altaria, ubi corpora sanctorum archiepiscoporum reposita sunt, sicut antiquitus fuerunt, sicut superius dictum est. Ad altare Sancti Martini Livingus et Wlfredus: ad altare Sancti Stephani, Athelardus et Cuthbertus. In cruce australi ad altare Sancti Johannis, Elfrius et Ethelgarus. Ad altare Sancti Gregorii, Bregewinus et Plegemundus. Ediva quoque regina, quæ ante incendium fere in medio crucis australis sub feretro jacuerat deaurato, ad altare Sancti Martini sub feretro Livingi reposita est. Præterea in eadem æstate, anni videlicet sexti, murus exterior circa capellam Sancti Thomæ, ante hiemem præteritam inceptus, usque ad fornitem ⁵ volvendam elevatus est. Inceperat autem magister turrim ex parte orientali, quasi extra muri ambitum, cujus fornix inferior ante hiemem perfecta est. Capella quoque Sanctæ Trinitatis de qua superius mentio facta est solo tenus diruta est, quæ hucusque

¹ anno] gratiæ, ins. C.; om. B.

² per] om. B.; ins. A.C.

³ de] a, C.

⁴ Erexerat] Erexit, C.

⁵ fornitem] criptam, C. There has been an erasure in A.

ob reverentiam Sancti Thomæ qui sub cripta jacuit integra permansit. Sanctorum quoque corpora quæ in superiore parte ejus jacuerant, alias translata sunt; verum ne memoria eorum quæ in translatione eorundem gesta sunt deleatur, paucis dicenda sunt. Octavo igitur idus Julii confractum est altare Sanctæ Trinitatis, indeque factum est altare Sancti Johannis apostoli. Hoc ideo dixerim ne memoria sancti lapidis hujus deleatur, quia Sanctus Thomas super hunc primam missam cantavit et multotiens inibi processu temporis divinum celebravit officium. Structura quoque lapidum quæ post altare erat dissipata est, in qua, ut prædictum est, Sanctus Odo et Sanctus Wilfridus longo jacuerant tempore. Sublati ergo præfati sancti in capsis suis plumbeis in chorum delati sunt. Sanctus Odo in capsâ sua positus est sub feretro Sancti Dunstani, et Sanctus Wilfridus sub feretro Sancti Ælfeigi. Lamfrancus autem archiepiscopus in tabula plumbea ponderosa valde inventus est, in qua a die primæ sepulturæ suæ intactis membris, mitratus, spindulatus, usque in illum diem jacuerat, annis videlicet sexaginta novem et aliquot mensibus. Hic in plumbo suo in vestiarium delatus et repositus est, donec diffiniretur in communi quid de tanto patre fieri deberet. Cumque tumba Theobaldi archiepiscopi tabulis compacta marmoreis aperiretur et usque ad sarcophagum perveniretur, existimantes monachi qui affuerant illum in pulverem redactum, vinum et aquam ad ipsius ossa lavanda afferri fecerunt. Sed sullato sarcophagi lapide superiore, integer et rigidus apparuit, ossibus et nervis, cute et carne sed extenuata coherens. Mirati sunt astantes et manibus apposis super tabulam gestatoriam eum posuerunt, sicque in vestiarium ad Lamfrancum delatus est, ut de utroque conventus discerneret quid decentius fieri oporteret. Insonuit interea rumor in populo, et jam a plerisque propter insolitam integritatem Sanctus Theobaldus¹

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

The altar of the Trinity broken; July 8, 1180.

Removal of Odo and Wilfrid.

Lamfranc's body discovered.

Theobald's tomb opened.

¹ *Theobaldus*] Theobaldus, C.

The burn-
ing and
repairing
of Christ
Church,
Canterbury.

Removal of
Theobald's
body:

and Lan-
franc's.

Translation
of the bodies
of other
archbishops.

Prepara-
tions for the
removal of
S. Thomas.

appellatus est. Pluribus enim eum videre cupientibus ostensus est, per quos in reliquum vulgus hujus rei fama dispersa est. Levatus est itaque a sepulcro suo corpore incorrupto, vestibis sericis integris, anno obitus sui nonodecimo. Ex sententia igitur conventus ante altare Sanctæ Mariæ in navi ecclesiæ in arca plumbea sepultus est, quod et ipse dum vixit desideravit. Tumba quoque marmorea, sicut ante fuerat, super eum composita est. Lamfrancus autem levatus est, ut prædixi, de sarcophago suo in tabula plumbea, in qua jacuerat a die primæ sepulturæ suæ intactus usque in illum diem, annis scilicet sexaginta novem. Qua de causa etiam ossa ejus multa putredine consumpta, fere omnia in pulverem redacta sunt. Temporis enim diuturnitas, vestium humiditas, plumbi naturalis frigiditas, et, quod majus est, humanæ fragilitas conditionis, tantam effecerant putredinem. Ossa tamen majora cum reliquo pulvere collecta, in capsula plumbea ad altare Sancti Martini reposita sunt. Duo quoque archiepiscopi, qui in cripta a dexteris et a sinistris¹ Sancti Thomæ jacuerant, sublatis² sunt, et in capsulis plumbeis sub altari Sanctæ Mariæ in cripta ad tempus positi sunt.

Horum igitur translationibus patrum modo prædicto peractis, capella illa cum cripta sua solotenus dissipata est: solus Sanctus Thomas suam reservavit translationem usque ad capellæ suæ consummationem. Decet enim, et persuadet ratio ut hujus autentici privilegii translatio valde solennis sit et divulgata in mundo. Parata est interim super tumbam ejus et in circuitu capella lignea pro loco et tempore satis honesta. Extra cujus parietes ex lapide et cemento fundamento facto, octo pilarii novæ criptæ cum capitellis suis consummati sunt. Introitum etiam de veteri in novam criptam magister prudenter aperuit.³ In istis annis sextus completus

¹ *a dexteris et a sinistris*] MS. C. has an interlineation, "scilicet
"Ethelredus et Eadsinus."

² *sublati*] sublevati, C.

³ *aperuit*] composuit, C.

est et septimus sumpsit initium: sed priusquam hujus septimi anni opera prosequar, non inutile duxi aliqua de superioribus recapitulare, quæ sive per oblivionem negligenter, sive propter brevitatem scienter dimissa sunt.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

Dictum est in superioribus quod post combustionem illam vetera fere omnia chori diruta sunt, et in quandam augustioris formæ transierunt novitatem. Nunc autem quæ sit operis utriusque differentia dicendum est.

Other points of the work recapitulated.

Pilariorum igitur tam veterum quam novorum una forma est, una et grossitudo, sed longitudo dissimilis. Elongati sunt enim pilarii novi longitudine

Fashion of the pillars, old and new, compared.

pedum fere duodecim. In capitellis veteribus opus erat planum, in novis sculptura subtilis. Ibi in chori ambitu pilarii viginti duo, hic autem viginti octo. Ibi arcus et cætera omnia plana, utpote sculpta secure et non scisello, hic in omnibus fere sculptura idonea. Ibi columpna nulla marmorea, hic innumeræ. Ibi in circuitu extra chorum fornices planæ, hic arcuatæ sunt et clavatæ. Ibi murus super pilarios directus cruces a choro sequestrabat, hic vero nullo interstitio cruces a choro divisæ in unam clavem quæ in medio fornices magnæ consistit, quæ quatuor pilariis principalibus innititur, convenire videntur. Ibi cælum ligneum egregia pictura decoratum, hic fornix ex lapide et tofo levi decenter composita est. Ibi triforium unum, hic duo in choro, et in ala ecclesiæ tertium. Quæ omnia visu melius quam auditu intelligere volenti patebunt. Hoc tamen sciendum est quod novum opus altius est veteri quantum superiores fenestræ tam corporis chori quam laterum ejus a tabulatu¹ marmoreo in altum porriguntur. Ne autem futuris temporibus cuiquam veniat in dubium, qua de causa tanta chori latitudo quæ est juxta turrin tantum in capite ecclesiæ coarctetur, causas dicere non inutile duxi. Quarum una est, quod duæ turres, Sancti Anselmi videlicet et Sancti Andreæ, in utroque latere ecclesiæ antiquitus ad circumum positæ,

General comparison of the two choirs.

Superior height of the new work.

Reasons for the narrowing of the choir, towards the east.

¹ *tabulatu*] tabulato, B.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

latitudinem chori in directum ad lineam non permiserunt procedere. Alia causa est quod capellam Sancti Thomæ in capite ecclesiæ constituere consiliosum fuit et utile, ubi fuerat capella Sanctæ Trinitatis, quæ multo strictior fuit quam chorus. Magister igitur turres prædictas dissipare non volens, integras autem transferre non valens, latitudinem illam chori usque ad confinium turrium in directum composuit. Deinde paulatim turres

Passage left for processions round the east end.

utrimque devitans, et tamen latitudinem viæ illius quæ extra chorum est quantum potuit propter processiones ibidem frequenter faciendas conservans, pedetentim obliquans opus constrinxit, ita ut ex opposito altaris opus decenter contraheret, et exinde ad tertium pilarium, ad formam latitudinis capellæ quæ Sanctæ Trinitatis dicebatur, opus coartaret. Deinde quatuor pilarii ejusdem latitudinis sed alterius formæ utrimque positi sunt. Post quos alii quatuor ad circinum sunt statuti, in quibus opus superpositum conveniebat in unum. Hic est modus stationis pilariorum. Exterior autem muri ambitus, a turribus prædictis progrediens, primo in directum ad lineam procedit, deinde flectitur in girum, et sic in turre rotunda convenit uterque murus in unum, ibidemque consummatur. Hæc omnia clarius et delectabilius oculis possunt videri quam dictis vel scriptis edoceri. Hæc autem dicta sunt ut utriusque operis, novi scilicet et veteris, differentia possit agnosci.

Arrangement of the pillars at the east end of the choir.

The work of the year A.D. 1181.

Nunc autem videamus attentius quid vel quantum operis cementarii nostri in hoc septimo combustionis anno perfecerint. Quod ut breviter dicatur, anno septimo facta est nova cripta satis formosa, et super criptam parietes exteriores alarum usque ad capitella marmorea; fenestras autem non potuit nec¹ voluit magisterolvere propter ingruentes pluvias, nec pilarios statuere interiores. In istis annus septimus completus est, et octavus sumpsit initium. In hoc, octavo scilicet, anno statuit magister octo interiores pilarios, arcus et forni-

The new crypt.

¹ nec] non, C.

cem cum fenestris in circuitu volvit. Turrim vero exaltavit usque ad bases summarum fenestrarum sub fornice. Nonus annus vacavit ab opere ob defectum expensarum. Decimo anno perfectæ sunt fenestræ superiores turris cum fornice; super pilarios vero, inferius triforium et superius, cum fenestris et fornice majori. Tectum quoque superius ubi crux est in eminenti et tectum alarum usque ad positionem plumbi. Turris quoque cooperta est, et alia plurima hoc anno facta sunt. Hoc anno electus est Baldewinus Wigorniensis episcopus ad regimen Cantuariensis ecclesiæ xviii^o kalendas Januarii. Fuit autem intronizatus Cantuariæ in sequenti solennitate Sancti Dunstani x^oiiii^o kalendas Junii. Qui quanta mala, quot pericula, quot adversitates in primis annis suis Cantuariensi fecerit ecclesiæ, quærenti sedulo in subsequen- tibus patebit.

The burning and repairing of Christ Church, Canterbury.

A.D. 1182. The tower raised to the vault.

A.D. 1183. Nothing done.

A.D. 1184. The tower vaulted.

Baldwin elected archbishop, Dec. 15, 1184; in-throned May 19, 1185.

IMAGINATIO GERVASII QUASI CONTRA MONACHOS CANTUARIENSIS ECCLESIE.¹

“Nuntii sumus, venerande pater, domini nostri filii
“vestri Cantuariensis archiepiscopi ad sanctam majestatis vestræ præsentiam ab eo directi. Transivimus
“quodammodo, pie pater, per ignem et aquam, pericula videlicet multa, sed per ejus, ut credimus, orationes nos Deus in vestrum eduxit refrigerium. Ad
“vos quippe confugit dominus noster ut ad patrem et
“dominum karissimum, qui claudit et nemo aperit,
“aperit et nemo claudit. Et cum in vobis non modicum habeat fiduciam, ex assensu regis Anglorum de
“injuriis sibi illatis in audientia vestra suam proferimus querimoniam. Insurrexerunt etenim in eum
“filii iniqui, filii degeneres, monachi videlicet Cantuarienses, una cum priore suo qui vobis astare videtur.²

An argument for archbishop Baldwin against the monks.

Rev. iii. 7.

Contumacy of the monks against the archbishop.

¹ The rubric is omitted in C.

| ² *astare videtur*] astat Honorio, C.

Argument
for arch-
bishop
Baldwin
against
the monks.

—
They had
refused to
accept him
as arch-
bishop until
the king
personally
besought
them.

They ap-
pealed to
Rome
against
him, but
renounced
the appeal.

The custom
of Canter-
bury, for the
archbishop
to preside
as abbot.

Archbishop
Theobald
deposed
two priors.

“ Cum enim eum veterano insequantur odio, post
“ multas ei illatas injurias, suis non parcentes debitis
“ vel expensis, ad sedem apostolicam non timuerunt
“ appellare. Odium inquam veteranum est, quod ma-
“ nifestis patet indiciis. Nam electionem ipsius per
“ episcopos et clerum Angliæ cum assensu regis cano-
“ nice factam respuerunt, nec eum in patrem et pas-
“ torem aliquatenus suscipere dignati sunt, donec ipse
“ rex in propria persona, debilis etiam pede, Cantua-
“ riam veniens, eis supplicaret in communi. Sed nec
“ sic præ ponderoso Pharisæorum supercilio assentire
“ voluerunt, nisi illa tam juste et tam sollemniter facta
“ renovaretur electio. O superbia et elatio monacho-
“ rum comprimenda! Susceptus itaque a dominis illis
“ humillimus archiepiscopus, cum sua repeteret et alie-
“ nata revocaret, restiterunt ei monachi sui, et sedem
“ apostolicam ut effrenati appellarunt. Sed instinctu
“ bonorum virorum in brevi redeuntes ad se, cum sibi
“ essent male conscii, non ratione sed impetu factæ
“ renuntiaverunt appellationi, et sese suaque omnia sui
“ pastoris, ut decet et suadet ratio, subdiderunt arbitrio.
“ Hæc est ordinis monastici secundum beatum Bene-
“ dictum institutio, hæc ipsius Cantuariensis ecclesiæ
“ ab antiquis temporibus usque in præsens deducta¹
“ et privilegiata consuetudo, scilicet ut omnia intus et
“ extra in Cantuariensi ecclesia, sui archiepiscopi, immo
“ et abbatis, nutum attendant et² dispositionem non
“ omittant: nec solum ad eum omnimoda pertinet dis-
“ positio, sed et positio et depositio prioris, subprioris,
“ cæterarumque personarum ecclesiæ, sed et servientium
“ curiæ tam intus quam extra. Et ut de aliquibus
“ sumamus exempla, Theobaldus priorem deposuit
“ Jeremiam, et postea Walterium. Si ergo priorem
“ ponere potest et deponere, quid³ de cæteris agendum
“ est? Has consuetudines, hanc potestatem, hanc præ-

¹ *deducta*] diducta, A. B. C.

² *et*] om. B.; ins. C.

³ *quid*] ergo, ins. C.

" lati sui prærogativam monachi illi etiam reticendo ¹
 " confessi sunt, cum suæ tam solenniter factæ non
 " steterunt appellationi. Stetissent quidem saltem pro
 " pudore seculi et strepitu vulgi, nisi sibi male conscii
 " essent. Stetissent, inquam, nisi de sua justitia de-
 " sperarent. Nunc autem, pater metuende, resumpto
 " flatu et viribus receptis, in pastorem suum iterum
 " insurgunt, appellationibus provocant, detractationibus
 " lacerant, angariis multis et irrisionibus afficiunt.
 " Obedientiam debitam subtrahunt, minuunt dignitates,
 " potestatem subnervant, adeo ut non liceat ei non ²
 " solum monachorum rebus disponere, sed nec in fundo
 " proprio ecclesiam fundare, nec, ut ipsi garriunt, erigere
 " molendinum. Proposuerat enim novam et mirabilem
 " in suburbio Cantuariæ fundare ecclesiam ad honorem
 " Dei et beati martyris Thomæ, sed et Cantuariensis
 " ecclesiæ munimen æternum. Quod audientes monachi
 " illi, in dedecus suum et ordinis detrimentum, et
 " maxime in contumeliam et contemptum domini Can-
 " tuariensis, satis inhoneste catervatim de claustrum ru-
 " entes clamaverunt, appellaverunt, huc illucque ut
 " indomiti discurrerunt. Astiterunt eis in hoc specta-
 " culo quamplurimi ex servientibus suis et civitatis
 " vulgus ignobile, ac si essent in ingressu ecclesiæ dimi-
 " caturi, vel ipsum archiepiscopum legatum vestrum
 " comprehensuri. Dominus autem Cantuariensis volens
 " in mansuetudine eorum tam inordinatam, tam disso-
 " lutam compescere contumaciam, suspensionis eis minas
 " intorsit, sed nec sic voluerunt a suo desistere perti-
 " naci proposito. Ab illo ergo die ³ deinceps ob nimiam
 " suarum abundantiam divitiarum incorrigibiles effecti,
 " domino nostro prelato suo et legato vestro debitam
 " subtrahunt obedientiam. Divina quoque parvipen-
 " dentes officia, nec parvula quidem satisfactione etiam
 " oblatam sibi promereri volunt suspensionis absolutio-

Argument
for arch-
bishop
Baldwin
against
the monks.

They have
appealed
a second
time, and
refused
obedience.

The arch-
bishop pro-
posed to
build a
church at
Canterbury
in honour of
S. Thomas.

The monks
appealed
and caused
a riot.

The arch-
bishop
threatened
suspension,
but they
did not
yield.

¹ *reticendo*] etiam, ins. C.

² *non*] om. C.

³ *die*] et, ins. C.

Argument
for arch-
bishop
Baldwin
against the
monks.

They have
sent the
ringleaders
to Rome.

The arch-
bishop
desires the
support of
the pope.

nem. Quorum contumaciæ nisi citius manum protectionis et correctionis vestræ opposueritis, statum penitus subvertent ecclesiæ, dominum nostrum conquassabunt, et teterrimum superbiæ dabunt exemplum. Miserunt ad vos monachos istos totius malitiæ incentores, ut mendaciis suis vel quolibet molimine vestram circumveniant sanctitatem, et sibi cæterisque qui domi resederunt adipiscantur sui sceleris impunitatem. Sed denuntiamus hos et illos digne puniendos, istos vero Cantuariensis ecclesiæ fugitivos, et a petitione sua penitus repellendos. Sicut enim petendum non est quod juste poterit negari, sic negandum est quod injuste petatum esse poterit comprobare. Petit autem dominus noster Cantuariensis archiepiscopus et vester filius ut ei paterno affectu iura sua velitis conservare, et prædecessorum suorum dignitates et commoda non permittatis decrescere, sed augere curetis. Quia notum omnibus est quod et probabile est, quod non quærit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi. Et manifestum est quod boni patris et benivoli accedit gloriæ, si filium habeat gloriosum."

IMAGINATIO GERVASII QUASI CONTRA BALDEWINUM ARCHIEPISCOPUM.

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

Hostility
of the arch-
bishop to
the convent
of Christ
Church.

"Perpendere poterit ex auditis, venerande pater, vestræ prudentia majestatis et vobis assistentium præclara sapientia, quantis in terra nostra gravamur angustiis, fatigamur² obprobriis, cum hic in præsentia vestra nos adversarius convitiis appetat et contumeliis afficiat. Si³ etiam confugientes ad vos convitiis appetunt nostri archiepiscopi responsales, quid putas faciunt ubi inimici nostri sunt iudices? Et si nos ubique velit contere humana malitia,

¹ Responsio prioris Honorii per
imaginationem Gervasii, C.

² fuligamur] et apporiamur, C.

³ Si] hic, ins. C.

“ vestræ tamen reverentia majestatis omnem propellere
 “ consuevit injuriam. Nunc autem ex assiduitate no-
 “ cendi, vestra etiam¹ et confratrum vestrorum spre-
 “ præsentia, obiciunt plurima convitiis admixta sed
 “ quasi nitida loquacitate palliata. Quibus omnibus
 “ si ad unguem voluerimus respondere, brevitatem
 “ cauidici in historici prolixitatem convertemus, sed
 “ inviti. Inviti dico, non quod tædeat nos verum
 “ dicere vel falsitatem refellere, sed ne prolixa veritas
 “ vel vera prolixitas fastidium generet audienti. Cum
 “ enim in causa sua vera falsis, mollibus aspera, reli-
 “ giosa prophanis connexa sint, cogimur etiam histo-
 “ riarum præteriti temporis aliqua vobis enodare capi-
 “ tula, ne falsitas palliata locum teneat veritatis. Hæc
 “ autem omnia, Deo adjuvante, breviter edocebimus.
 “ Ut autem de electione² domni Baldewini di-
 “ cendi sumamus initium, vestræ notificamus pietati,
 “ quod et toti patet Angliæ, nos in electione sua
 “ sæpe et multum esse vexatos. Nam ad præsentiam
 “ regis prior Alanus sæpius vocatus, non solum extra
 “ septa ecclesiæ vel extra suæ fines provinciae, sed
 “ ultra provinciarum spatia, non cum duobus vel
 “ tribus monachis, sed aliquotiens cum tertia fere
 “ parte conventus ex præcepto regis curiam secutus
 “ est. Cum enim monachi in electione canonicam
 “ quærerent libertatem, nitebantur aulici ut quocunque
 “ modo domnus eligeretur Baldewinus. Videntes au-
 “ tem filii Cantuariensis ecclesiæ eligendi libertatem
 “ penitus subverti et consuetudines ecclesiæ depravari,
 “ si ad nutum regis ordinis alterius hominem eligerent,
 “ personam quidem ipsius nec novo nec veteri inse-
 “ quentes odio, non respuerunt, sed liberam quærebant
 “ electionem. Verbo tenus omnis eligendi libertas eis
 “ promissa est, sic tamen ut spretis omnibus domnus
 “ Baldewinus eligeretur. Tandem sub spe adipiscendæ
 “ libertatis Londonias vocati, cum monachi nostri in

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

Some histo-
rical details
are requi-
site.

Baldwin's
oppressions
began with
his election.

A party at
court urged
Baldwin's
election :
the monks
only wanted
a free
choice.

¹ *etiam*] autem, C.

| ² *electione*] elatione, C.

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

The bishops
chose Bald-
win in the
absence of
the monks.

They agreed
condition-
ally to elect
him.

He was re-
ceived and
intronized,
promising
unity.

The peace
lasted half
a year:
from May
to Decem-
ber 1185.

“ secreto cubiculo residerent, et responsum regis per
“ Cantuariensem archidiaconum et quosdam monachos
“ expectarent, in absentia eorum elegerunt episcopi
“ domnum Baldewinum: quem in ecclesiam sequentes,
“ non trahentes, ‘Te deum’ nescio vel ‘te reum’ cla-
“ maverunt. Unde cum omnes obstupescerent, monachi
“ gementes et anxii a curia discesserunt. Rex autem,
“ eos in brevi usque Cantuariam secutus, obtinuit
“ tandem ut eum denuo conventus eligeret, sic tamen
“ ut electio præpostera cassaretur, et ipse in audientia
“ diceret se non velle nec debere Cantuariensem ec-
“ clesiam regere nisi per priorem et conventum. Hæc
“ in audientia cleri et populi dicta et intellecta sunt,
“ et ipse subsequenter a priore hoc modo electus est.
“ Unde exclamandum non est, ‘O superbia monacho-
“ ‘rum!’ sed ‘O præsumptio episcoporum! O ambitio
“ ‘religiosorum! O depressio monachorum!’¹ Quod
“ enim vidimus, tunc per speculum in ænigmate, nunc ^{1 Cor. xiii. 12.}
“ autem facie ad faciem, nostræ scilicet depressionem
“ ecclesiæ. Susceptus autem apud Cantuariam et in-
“ tronizatus, verbo tenus spem intulit nobis magnæ
“ prosperitatis et pacis. Nam inter loquendum in
“ sermone nitido, cunctis audientibus, dixit: ‘Hoc est
“ ‘maximum, fratres mei et domini, in omnibus de-
“ ‘sideriis meis, ut unum simus in Domino.’ Et, post
“ pauca: ‘Scio fratres quod vobis debeo² non solum
“ ‘corpus sed corpus et animam.’ Sub hac pacis
“ specie vix dimidium transegimus annum; sed in
“ brevi aurum æruginavit, argentum versum est in ^{Isa. i. 22.}
“ scoriam, oleum in amurcam, et color optimus muta-
“ tus est. Nodum enim³ repperimus in cirpo, angu-
“ lum in rotundo, abyssum in solido. Nam ut præ-
“ diximus mense Maio intronizatus est, et in Decembri
“ cœpit in nos manus extendere. Debita enim vil-

¹ Arranged differently in C.

² *debeo*] non debeo, B.; non is marked for erasure in A.

³ *enim*] quidem, C.

" larum nostrarum exenia nobis subtraxit, et sub-
 " sequente Januario ecclesias tres, pastui pauperum
 " per venerabilem Ricardum archiepiscopum et Alex-
 " andrum papam simul et Lucium assignatas et con-
 " firmatas, nobis nescientibus abstulit. Non eum
 " pauperum reclamatio vel languentium miseranda
 " desolatio, sed nec prædecessoris sui et Romanorum
 " pontificum confirmatio ab hac immanitate cohibere
 " potuerunt. Post modicum, mense videlicet Febuario,
 " ascivit priorem Alanum et quosdam officiales eccle-
 " siæ, ut omnium sibi usurparet dominium, et con-
 " ventui rerum suarum omnem subtraheret potestatem.
 " Unde præmuniti miserabiles monachi compulsi sunt
 " ab omni gravamine sedem apostolicam appellare.
 " Archiepiscopus vero, sui quo Romanæ tenetur eccle-
 " siæ immemor juramenti, ostensa sibi privilegia re-
 " spuit, appellationem contempsit, et absque dilatione
 " villas nostras et redditus invasit. Servientes nostri
 " fugati sunt, custodes exclusi, ita ut nec panniculos
 " suos eis liceret absportare. Omnia quasi in direp-
 " tionem tradita sunt, ac si undique hostili agmine
 " essemus obsessi. Quod audientes amici Cantuariensis
 " ecclesiæ, abbates et viri religiosi, hinc inde plurimum
 " elaboraverunt ut nos factæ renuntiaremus appellationi,
 " et archiepiscopus nobis ablata restitueret in universum.
 " Nos itaque, neque male conscii neque de nostra¹
 " justitia diffidentes, sed tam minis quam blanditiis
 " allecti, salvo statu ecclesiæ renuntiavimus appellationi.
 " Quo facto, archiepiscopus tantummodo villas nostras
 " nobis restituit, sed ecclesias et exenia usque in præ-
 " sens reddere noluit. Promiserunt nobis abbates
 " prædicti in verbo veritatis, cum quibusdam a secre-
 " tis archiepiscopi, nos omnia in brevi recepturos esse,
 " insuper et benivolentiam ejus, si ad modicum tem-
 " pus operam dare vellemus patientiæ. Sustinuimus

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

In January
1186, he
usurped
three
churches;

and in
February
the admin-
istration of
the convent.

The convent
appealed to
the pope;
he seized
their es-
tates,

and they
withdrew
the appeal
on condition
of restitu-
tion.

He restored
the estates
but not the
churches or
presents.

¹ nostra] vestra, B.

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

He then
substituted
new officials
and as-
signed
away the
churches
appro-
priated
to the poor.

He said
that the
monks were
rich and
incurable.

Neither
charge is
true.

He has de-
termined
to build a
church of
secular
clerks, to
the detri-
ment of the
convent.

“ itaque, venerande pater, cum omni humilitate pacem,
“ et non est bonum, tempus curationis, et ecce dira
“ turbatio. Medio enim tempore commutavit inter
“ nos quosdam officiales contra morem et statum
“ ecclesiae, et ecclesias illas nobis quidem, immo pau-
“ peribus, viduis et orphanis, ablatas, clericis suis
“ divitibus assignavit. Prædecessores sui martyres et
“ confessores pauperibus et peregrinis omnimodam stu-
“ duerunt curam impendere, sed dominus Baldewinus
“ pauperibus collata subsidia subtrahit, eademque cru-
“ menæ infundit ditiori. Et quod altius urit nos,
“ famam nostram in consistorio vestro et in foro regis
“ Angliæ voluit denigrare, dicens per nuntium nos
“ præ nimia rerum abundantia incorrigibiles esse. De
“ facili forsitan vos inclinasset ad credendum, nisi Dei
“ sapientia vestrum præclarum prævenisset animum,
“ et mille milia hominum clamarent in contrarium.
“ Novit enim populi universitas, quod et Romanæ
“ filiis innotuit ecclesiae, conventum nostrum neque
“ nimis abundare, cum præ¹ nimis expensis ære non
“ modice prematur alieno, et in his quæ decet et Dei
“ sunt, domini nostri archiepiscopi susceperimus pati-
“ enter correctionem, etiam in dispendium ecclesiae.
“ In his omnibus non est aversus motus ejus, sed
“ adhuc manus ejus extenta. Nam ecclesiam quandam
“ secularium clericorum juxta nos, immo fere intra
“ nos, constituere quasi ex vestra permissione deside-
“ rat. Quæ nulla occasione construi poterit nisi in
“ detrimentum Cantuariensis ecclesiae et in subver-
“ sionem status et ordinis nostri qui jam septingentis
“ annis sub protectione Dei et sanctæ Romanæ ecclesiae
“ usque ad adventum domni claruit Baldewini. Nunc
“ autem, ut² dicitur, in vindictam electionis suæ, cui
“ aliquando ob libertatem ecclesiae nostræ ut prædic-
“ tum est visi sumus aliquando restitisse, præfatam

Jerem.
xiv. 19.

Isa. v. 25.

¹ præ] om. A. B.

| ² ut] si, C.

" Cantuariensem ecclesiam per tot annos liberam, tot
 " sanctorum archiepiscoporum miraculis glorificatam,
 " non solum servituti subicere, sed et perpetuam et
 " probrosam perturbationem ei conatur procurare.
 " Nam hac intentione basilicam illam ex consensu
 " quorundam episcoporum fundare nititur, ut ibi crisma
 " consecret, episcopos benedicat, ecclesias nobis¹ et
 " redditus subtrahat, episcopalem denique sedem illuc
 " transferat, et, ut breviter dicatur, omnem ecclesiæ
 " Cantuariensis episcopalem veteranam et privilegiatam
 " subtrahat dignitatem.

" Sed forte dicet aliquis: 'Sola suspicio hæc sug-
 " gerit, quæ falsum in credendo æque suscipit ut
 " verum. Qua ratione quove prodigio jura Can-
 " tuariensis ecclesiæ Romanæ et apostolicæ sedis
 " specialissimæ filiæ et jam vetulæ in hoc fine tem-
 " porum poterunt avelli?' Cui ego: Crassa plane
 " et supina laborat ignorantia, qui hæc gravamina
 " Cantuariensis ecclesiæ claro non intuetur aspectu.
 " Quis enim tali et tantæ resistere poterit congre-
 " gationi? In diminutionem nostram et omnium suo-
 " rum præjudicium successorum de ecclesiis suis simul
 " et nostris præbendas fecit vel canonicas. Omnes
 " episcopos Angliæ et comites ditiores canonicare pro-
 " posuit; ipsum quoque regem Angliæ et cancel-
 " larium hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ!² Quid ergo
 " dicemus ad hæc? Nos igitur tot et tantis malis
 " afflicti, tot minis cruciati, tot periculis expositi, ex
 " admonitione beati Thomæ martyris gloriosi, unicum
 " et singularem tantæ maliciæ opposuimus gladium
 " Petri, et ad vestram sanctam venerandamque appel-
 " lavimus præsentiam, in initio mensis Decembris.
 " Non enim aliud in tantæ necessitatis articulo potui-
 " mus invenire refugium. Dominus enim Baldewinus
 " archiepiscopus est et apostolicæ sedis legatus, totius
 " Angliæ primas et dominus. Et cum ipsum regem

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

He intends
to remove
the epis-
copal see
to the new
church.

It may be
said that
these
changes
proceed
from pre-
judice.

He is turn-
ing our
churches
into pre-
bends, and
giving them
to bishops,
earls, the
king, and
the chan-
cellor of the
Roman see.

Second
appeal in
December
1196.

¹ nobis] nostras, C.

² Cardinal Albert, afterwards pope Gregory VIII.

Argument for the monks against archbishop Baldwin. — The appeal announced, Dec. 7, 1186.

He condemned the appeal, and forced himself into the church, Dec. 10.

On Dec. 11, he suspended the prior and others, and confined the monks to the monastery.

He also began to collect money for his new church.

“ confederationis magnæ teneat in vinculis et ab ipso
 “ teneatur, non est qui suæ possit resistere voluntati.
 “ Verum cum summam in Domino et beati privilegio
 “ Petri haberemus fiduciam, denunciata est ei hæc
 “ appellatio per tres monachos nostros vii^o idus Decem-
 “ bris,¹ cum suos introducturus clericos Cantuariam
 “ properaret. Verbo tenus auditæ detulit appellationi,
 “ sed ne totum dissimularet spiritum, unum ex appel-
 “ lantibus de conventu nostro et ecclesia jussit amo-
 “ veri. Quarta vero die cum omnia ad solennitatem
 “ illam Deo et nostræ inimicam ecclesiæ præparata
 “ fuissent, præmisimus nos monachos plures non dis-
 “ currentes nec ulli aptos scurilitati sed maturos et
 “ religiosos, qui etiam in introitu illius basilicæ auc-
 “ toritate vestra non sua tantæ resisterent improbitati.
 “ Sed omnia pro nichilo reputata sunt, reverentia² ves-
 “ tra et appellatio et beati Petri prærogativa. Populus
 “ quidem, ut causatur adversarius, civitatis accurrit,
 “ non ut pugnarent, sed ut tam magnum et prodigio-
 “ sum viderent spectaculum. Licet enim cives et subur-
 “ bani sed et comprovinciales nobis de facili si pete-
 “ rentur astarent in conflictu, solo tamen Petri gladio
 “ pugna nostra vincenda est. Crastino priorem nostrum
 “ suspendit et monachos omnes qui eum præcesserant
 “ ad appellandum. Deinde quædam captiosa promul-
 “ gavit edicta ne quis fratrum nostrorum qualibet oc-
 “ casione vel necessitate septa monasterii egrederetur,
 “ et alia hujusmodi. Quæ si a nobis observarentur, ex
 “ nostra taciturnitate periculum immineret ecclesiæ; si
 “ vero servata non essent, culpam in nos refunderet
 “ inobedientiæ. Misit præterea per totam Angliam
 “ prædicatores ad colligendam pecuniam copiosam ad
 “ ædificationem illius ecclesiæ, omnemque episcopalem
 “ obliviscens discretionem, novam et inauditam tam
 “ venialium quam criminalium indulsit relaxationem.

¹ It will be seen by reference to the Chronicle of the year 1186, that the dates here given differ by a whole week. The archbishop's

visit to Canterbury is there placed on the 17th of December.

² *reverentia*] scilicet, ins. C.

" Post discessum vero nostrum redditus nostros saisivit
 " et prioratum, ac si unius essent omnia non univer-
 " sorum. Præterea nisus est per manum regis et mæn-
 " datum, mediantibus quibusdam episcopis, ut causa
 " nostra vestræ subtraheretur præsentiae, et tam regis
 " quam episcoporum decideretur arbitrio, ut in nos sci-
 " licet, qui vobis astamus, iram regis et regni strepitum
 " refunderet, et in conventum nostrum¹ vestrum con-
 " temptum et culpam irrogaret prodicionis. Sed tanta
 " unitas et devotio in conventu nostro inventa est, ut
 " nec minis nec blanditiis a vestro valeant avelli con-
 " sistorio. Voluit etiam ut suspensi nostri eo quod
 " appellaverant ei satisfacerent in publico, non in capi-
 " tulo. Sed hoc beati Benedicti non docet regula, nec
 " suadet ratio, nec hoc ecclesiæ nostræ habet consue-
 " tudo. Quid enim gravius, quid deterius, quam disci-
 " plinam² regularium et secreta capituli scurris publi-
 " cis propalare? Nonne ridiculum est, si offensa est
 " in capitulo exigenda est et exhibenda satisfactio, cum
 " tamen nichil habeamus scrupuli in conscientia, nisi
 " quod vestram appellavimus præsentiam, et nostra per
 " vos tentamus jura repetere? Nullam ei subtrahere
 " volumus debitam obedientiam, nullam minuere potes-
 " tatem vel gloriam. Sed omnem humilitatem, omnem
 " reverentiam ei exhibere desideramus, dummodo nobis
 " nostra conservare velit illæsa. Ipse autem abstractus
 " et illectus, ut credere volumus, aliena magis sugges-
 " tione quam sua deliberatione, in præcipuis festivitati-
 " bus ecclesiæ Cantuariensi debitum subtrahit obse-
 " quium, de qua et³ causa cujus redditus habet et
 " possessiones, gloriam et potestates, sed et victus ne-
 " cessaria. Prædecessores sui martyres et confessores
 " temptati sunt, proscripti sunt, occisi sunt, ne oves
 " suæ aliqua læderentur concussione. Dominus verò
 " Baldewinus ad hoc suos exacuit animos ut moriantur

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

He then
tried to stop
the appeal
and take
the suit
into the
king's
court.

He de-
manded
a public
atonement,
contrary to
the rule of
S. Benedict
and the
custom of
Canterbury.

His conduct
is unworthy
of his great
predecessors.

¹ *nostrum*] et, ins. C.

² *disciplinam*] om. A. B.

³ *et*] om. B.

Argument
for the
monks
against
archbishop
Baldwin.

“ oves; et quod durius est hoc conatur efficere, ut ovis
“ misera suo nudata vellere, luporum et canum vallata
“ agmine, sub æterno vivat interitu. Cotidie nobis
“ duriora apponit verbera, ac si criminosum videatur
“ quod dire flagellato licuit flere sub verbere. A prima
“ enim percussione sua usque nunc vix unum diem
“ nobis permisit habere quietum.

They en-
treat the
pope's aid;
for the cause
is that of
the whole
church of
England.

“ Cum igitur, venerande pater, in omnibus his Can-
“ tuariensis ecclesia unicum ad vos habeat refugium,
“ petit attentius ut secundum datam vobis a Deo sapi-
“ entiam opportunum ei præbeatis solatium et ingruentia
“ mala manu misericordiæ repellatis. Hæc etenim nos-
“ tra causa totius Anglicanæ ecclesiæ et omnium sub-
“ ditorum causa est, et exemplum erit in posterum.
“ Unde vobis, pie pater, summopere¹ præcavendum est
“ et opponendum² remedium, ne futuris temporibus vel
“ præsentibus ista retrahantur in consequentiam, ne
“ perversi pastores gregem conturbent sibi commissum,
“ ne pastores convertantur in lupos, ne grege fugato
“ etiam ovilia destruantur. Succurrat igitur, succurrat,
“ pie pater, filiis vestris benigna paternitas, ne cæteris
“ oppressis spem subtrahat protectionis et metum in-
“ ferat desperationis.”

³ PERSECUTIO CAUSÆ CONTRA BALDEWINUM ARCHIEPI- SCOPUM.

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

“ Audistis hesterno die, venerande pater, domini
“ nostri archiepiscopi modum electionis, causam primæ
“ appellationis, formam renuntiationis, enormia quoque
“ gravamina pro quibus secundo appellatum est, et
“ ejusdem appellationis executionem. In electione per-
“ spicue palliatam videtis intrusionem, in utraque appel-

¹ *summopere*] summo opere, C.

² *opponendum*] præponendum, C.

³ Rubric in C.: “Prosecutio
causæ prioris enarrantis originem
Cantuariensis ecclesiæ et actus

“ Theobaldi archiepiscopi et Bal-
“ dewini.” Great part of this
“ Imaginatio ” is reproduced in the
Chronicle which follows.

Baruch,
iii. 22.

latione manifestum contemptum, in ædificatione illius
 basilicæ perpetuam discordiam et detrimentum eccle-
 siæ, ordinis et¹ status nostri subversionem. Nunc
 autem ad ea quæ causa brevitatis sponte dimissa
 sunt sancta paternitas vestra pium præbeat auditum.
 Novus autem litigandi modus est, quia nova et
 inaudita causa litigii. Quis enim audivit tale, aut
 quis vidit huic simile? Non est auditum in Chanaan,
 neque visum est in Theman, ut conventus Cantua-
 riensis in aliquo suo resisteret archiepiscopo. Tanta
 enim unitas eos tenebat in caritate, tantus affectus
 in unitate, ut in defensione ecclesiæ solida membra
 pugnarent pro capite, caput etiam dolores et angus-
 tias et ipsam mortem patienter et libenter subiret
 pro corpore. Nunc autem omnia in Cantuariensi
 ecclesia confusa sunt, dum vice caritatis sustineat
 pravitatem, lolium pro lilio, venenum pro vino, fer-
 mentum pro frumento, pro pastore habeat persecu-
 torem. Dicemus igitur, si placet, summatim de prima
 origine Cantuariensis ecclesiæ, de ipsius augmenta-
 tione, de archiepiscopi dignitate et potestate, de
 suorum actibus prædecessorum, de obedientia qua ei
 tenemur secundum regulam Sancti Benedicti et con-
 suetudinem nostræ ecclesiæ. Quorum in explanatione
 ab olitanis temporibus incipiendum est, et breviter
 ad hæc tempora nostra recurrendum.
 Tempore igitur quo beatus Gregorius sanctam ac
 celebrem Romanam rexit ecclesiam, misit in nostram
 Britanniam, quæ nunc Anglia vocatur, Sanctum An-
 gustinum et cum eo monachos timentes Deum, ut ad
 fidem converterent gentem Anglorum. Qui, secente-
 simo gratiæ anno in Angliam venientes, converterunt
 in proximo regem Ethelbertum et nonnulla milia
 populi. Dedit autem eis præfatus rex mansionem in
 civitate Dorobernia, quæ nunc est Cantuaria, quæ
 totius regni sui erat metropolis, ut ibi prædicarent,

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

The attack
on the con-
vent is an
unparalleled
one.

Sketch of
the follow-
ing argu-
ment

The conver-
sion of Kent
by Augus-
tine, about
A.D. 600.

Canterbury
given to
him by
Ethelbert.

¹ et] om. C.

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

He builds
Christ
Church.

“ baptizarent, et quoscunque possent ad fidem Jesu
“ Christi vocarent. Consecrato igitur beato Augustino
“ ex præcepto beati Gregorii ab Eleutherio Arelatensi
“ episcopo, et pallio suscepto a beato Gregorio, construxit
“ Augustinus in eadem civitate Cantuaria ecclesiam,
“ quam in honorem Salvatoris Jesu Christi dedicavit,
“ ibidemque, non alias, sibi et successoribus suis sedem
“ instituit metropolitanam. Congregatoque monachorum
“ conventu concurrerunt undique populi, alii baptisma,
“ alii monachatum petentes, sese suaeque omnia, redditus,
“ possessiones, in usus pauperum et eorum maxime
“ sustentationem qui ibidem divino fuerant mancipati
“ servitio contulerunt.

Between
him and
Lanfranc
were 82
archbishops.

“ Fluxerunt ab hoc tempore Augustini usque ad
“ Normannorum adventum in Angliam anni circiter
“ cccci xvijim¹ succedentibus sibi Cantuariensis ecclesiae
“ archiepiscopis usque ad Lamfrancum xxx. duobus.
“ Omnia autem quæ medio tempore collata fuerant, non
“ archiepiscopis, non decanis qui nunc priores vocantur,
“ non² alicui personæ singulariter data sunt, sed Deo,
“ et per Eum toti monachorum congregationi; nec us-
“ piam, ut reor, aliquo in scripto simplici vel bullato
“ inveniri poterit aliter vel alteri omnia illa esse collata.

All bene-
factions
were made
to God and
the convent.

At the time
of the Nor-
man Con-
quest the
church was
burned.

“ Tempore autem prædicto Normannorum quo dux Wil-
“ lelmus cum suis armatis cõpiis Angliam intravit, vas-
“ tavit penitus et subegit, omnia in prædam data sunt,
“ et ecclesia Christi concremata est. Rexit autem eo
“ tempore Cantuariensem ecclesiam Anglus quidam
“ Stigandus nomine, qui a domino papa Alexandro
“ primo justis ex causis depositus est, et a rege Wil-
“ lelmo in carcerem positus vitam finivit. Cui cum
“ Lamfrancus Cadomensis abbas succederet in archiepi-
“ scopatum, regnumque et sacerdotium mutuo gaude-
“ rent amplexu, consuetudines ecclesiae simul et regni
“ quasi in novam transierunt nativitatem. Cœpit enim
“ Lamfrancus sub patrocínio Alexandri papæ et novi

Lanfranc
was a great
reformer in
church and
state.

¹ Properly cccclxvii.; from A.D.
600 to A.D. 1066.

² non] que, C.

" regis Willelmi Cantuariensis ecclesiæ jura perditæ
 " revocare, ecclesiasticas possessiones, quas prædo abs- Prosecution of the cause against Baldwin.
 " tulerat, restituere, ordinemque violatum reformare,
 " Ipsam quoque Salvatoris ecclesiam et omnes ejus He rebuilt the church and palace;
 " officinas,¹ palatium episcopale cum ipso construxit
 " ambitu utriusque curiæ, non autem alibi, sed in ipsa
 " civitate Cantuariensi ubi sedem suam primo locaverat
 " Sanctus Augustinus Anglorum apostolus. Verum ut
 " pacis et concordiæ vinculum partis utriusque, capitis reformed the convent and allowed them to administer their own property.
 " videlicet et corporis, futuris temporibus inviolabiliter
 " servaretur, monachis suis in novam ordinis formam
 " redactis, priori et conventui rerum suarum omnimo-
 " dam concessit administrationem. Rerum suarum dico,
 " non quia velim insinuare redditus et omnia quæ
 " habent archiepiscopi Cantuariensis ecclesiæ bona non
 " esse, cum ei collata sint omnia et non alteri: sed The preceding archbishops had divided the property of the convent from their own: or else Lanfranc did so.
 " quia ab antiquis temporibus assignaverunt nescio
 " qui archiepiscopi villas et redditus conventui suffi-
 " cientes, cæteris sibi pacifice retentis. Sibi etiam re-
 " servaverunt comites, barones, et milites, monachis
 " vero assignaverunt rusticos et agricultores. Dicunt
 " autem quidam Lanfrancum id fecisse. Hæc ideo
 " facta sunt non ut unitas scinderetur ecclesiæ, sed ut
 " perpetuo utrobique conservaretur utilitas, dum rerum
 " suarum plenam utrique haberent libertatem. Si
 " vero aliqua emendatione digna emergebant in eccle-
 " sia, non alicujus præsumptione vel tyrannide sed
 " communicato consilio fiebant omnia ad utilitatem
 " ecclesiæ. Obiit autem bonæ memoriæ pater mona- Lanfranc died in A.D. 1089.
 " chorum Lanfrancus anno patriarchatus sui xx^o. Post
 " cujus obitum per quinquennium confiscata sunt epi-
 " scopalia sub novo rege Willelmo secundo. Conventus
 " autem solita simul et debita suorum gaudebat² libera
 " dispositione. Lanfranco autem successit beatus An-
 " selmus. Qui conventui suo consuetam libertatem

¹ *officinas*] nostras, ins. C.; also | ² *gaudebat*] gaudebit, C.
 A. marked for erasure.

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.
Anselm's
benefactions
and regu-
lations.

Ralph,
William,
and Theo-
bald suc-
ceed.

Theobald
removed
the prior
Jeremiah.

Jeremiah
appealed to
Rome, and
was res-
tored, but
resigned to
save his
brethren.

Walter
made prior
in the time
of Stephen.

“ conservavit et ausit,¹ et quam² non habuerant vel
 “ habitam perdiderant indulsit dignitatem. Medietatem
 “ quoque oblationum altaris Christi eis donavit et
 “ confirmavit, novumque chorum et presbiterium per
 “ manum Conradi prioris fieri concessit. Obiit autem
 “ anno pontificatus sui xvii^o et feliciter migravit ad
 “ Dominum. Cui post annos iiii^r successit Radulfus.
 “ Cujus post annos pontificatus ix. successit Willelmus.
 “ Quo post annos xij^{im} defuncto successit Theobaldus.
 “ A quo solo qua ratione dominus noster Baldewinus
 “ malefaciendi sumat audaciam, si placet, audite.
 “ Hic Theobaldus tricesimus vij^{us} ab Augustino Can-
 “ tuariensis ecclesiæ sedem adeptus, cum esset natura
 “ simplex et aliquantulum litteratus, ascivit clericos
 “ scolares, quorum consilio suo impetu quolibet duce-
 “ batur. Post annos vero quinque, minus quam de-
 “ ceret considerata ratione, Jeremiam priorem qui eum
 “ elegerat deposuit, etiam post appellationem, aliumque
 “ substituit. Jeremias autem, tam de suæ justitia
 “ causæ quam de Romani pontificis æquitate confidens,
 “ ad sedem apostolicam accessit, et de sua restitutione
 “ litteras optinuit. Restitutus itaque in prioratum
 “ apostolica auctoritate, post modicum cessit, ne archi-
 “ episcopus causa sui aliqua cæteris inferret grava-
 “ mina. Hujusmodi depositio prioris antea penes nos
 “ facta non est; et jam nunc nobis versa est in
 “ derisum et in similitudinem improprietatis. Successore
 “ autem suo Waltero ad episcopatum Cestrensis³ eccle-
 “ siæ vocato, substitutus est in prioratum Cantuariensis
 “ ecclesiæ Walterius parvus, archiepiscopi capellanus.
 “ Erat autem tota Anglia his diebus bellico strepitu
 “ confusa, incendiis et rapinis exposita. Nam dis-
 “ cordia quæ versabatur inter regem Stephanum, ut
 “ dicam regem mutuatum qui Henrico regi primo la-

¹ *ausit*] auxit, C.² *quam*] ante, ins. C.³ *Cestrensis*] Cistrensis, C.Walter Durdent, prior of Christ Church, was made bishop of Ches-
ter in 1149.

“tenter successit in regnum, et quosdam Angliæ comites
 “qui jura regni domino nostro regi Henrico tunc
 “autem puerulo conservare volebant, toti Angliæ do-
 “lendum minabatur excidium. Hac ergo sævissima
 “tempestate quassata erat etiam Cantuariensis ecclesia,
 “ut quæcunque habere poterat ei non sufficerent ad
 “expensas. Confluebant enim undecunque pauperes
 “et mendici, eo quod alibi nullum vel modicum habe-
 “rent solatium. Erat enim fames in terra. Hac igitur
 “occasione distracta sunt et distributa egenis orna-
 “menta quaedam ecclesiæ Christi, quæ tempore pacis
 “reservari solent ad gloriam, in necessitate vero ad
 “utilitatem. Considerans igitur Walterius prior eccle-
 “siæ possessiones de tanta strage non posse resurgere,
 “nisi membris suis caput ecclesiæ subveniret, ex con-
 “silio conventus accessit ad archiepiscopum, rogans
 “humiliter et petens ut conventus sui¹ miseretur, et
 “laborantis ecclesiæ condoleret ærumpnis. Cui archi-
 “episcopus, ‘In quo,’ inquit, ‘miserebor?’ Et prior;
 “‘Ut possessiones,’ ait, ‘ecclesiæ militia quam de
 “‘ecclesia habetis, contra raptores cotidie irruentes
 “‘velitis defendere, possessiones bonis evacuatæ re-
 “‘staurare, et de eisdem conventui vestro in neces-
 “‘sariis victualibus providere. Dum enim in Anglia
 “‘tantis strepitus est, omnia nostra tam intus quam
 “‘extra vestræ committimus dispositioni.’ Restitit
 “primo archiepiscopus petitionibus prioris, et nulla
 “ratione induci potuit ad consentiendum. Sed in
 “brevis clericorum suorum instantia a suo proposito
 “revocatus, proposuit ut consentiret si pulsu tali de-
 “nuo peteretur. Aggreditur itaque denuo prior archi-
 “episcopum, et jam de facili consensu adhibito, omnia
 “cepit in manus, et tam intus quam extra custodes
 “ad suum posuit libitum, monachum videlicet et quen-
 “dam² clericum, qui ei singularem omnium redderent

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

Poverty of
the church
at the time.

Walter sur-
renders to
the arch-
bishop the
administra-
tion of the
conventual
estates.

He is pre-
vailed on by
his clerks to
undertake
it.

¹ sui] om. C.

| ² et quendam] quendam et, C.

Prosecution of the cause against Baldwin.	" rationem. Initia malorum et laborum sunt hæc.
	" Quod enim tunc factum est, necessitate cogente, ad
Theobald acts like an extortioner.	" utilitatem, jam in angariis revocatur ad memoriam
	" et perniciosam consequentiam. Utilitas plane detes-
	" tanda est in qua libertas ecclesiæ periclitatur. Theo-
	" baldus autem, omnium dominus et procurator effec-
	" tus, cœpit primo viriliter agere, ac si continuo vellet
	" omnia in statum pristinum revocare. Sed in brevi,
	" suis condolens expensis, in primo passu positum
	" retraxit pedem; et quod perdiderat, ut sibi vide-
	" batur, studuit revocare. Sicque factum est, ut quod
	" sponte vel nescius prædo reliquerat, archiepiscopus
The hos- pitality of the convent reduced.	" vel ejus ministri auferre non formidarent. Exterio-
	" ribus itaque spoliatis, in miseros monachos ultima
	" deservit avaritia. Hospes enim fere omnis exclusus
	" est; pauperes expulsi. Conventus ipse qui in præci-
	" puis festivitatis lautioribus refici solebant alimen-
The monks are half- starved.	" tis, jam pane grossiore simul et olere suam tempera-
	" bant esuriem etiam combinati. Videns autem prior et
	" monachi ecclesiæ Cantuariensi detestabilem imminere
	" subversionem, flebilibus archiepiscopum exoraverunt
	" precibus, ut errata corrigeret, et eam quam in sus-
They re- monstrate and he is angry.	" ceptione possessionum ecclesiæ inierat servaret con-
	" ventionem, ne conventus diutina frangeretur inedia,
	" ne ecclesia probrosam subiret eversionem. Audiens
	" hæc archiepiscopus primo satis placide sed demum ¹
	" contumeliose respondit, et prior de omni emenda-
	" tione desperatus recessit. Sed adepta congrua oppor-
They appeal to Rome.	" tunitate et conventus unitate, unicum oppressorum
	" opposuit remedium, et ab omni gravamine illato
	" vel inferendo in die sollempni sedem apostolicam
	" appellavit. Archiepiscopus autem suo excandescens im-
Tyranny of the arch- bishop.	" petu, adeo contempsit appellantem, et eum ad quem
	" appellatum est, ut conventum canibus compararet,
	" equos prioris violenter raperet, januas clauderet, divi-

¹ *demum*] deinde, C.

" num in ecclesia servitium per manum clerici inter- Prosecution
 " diceret, monachos appellationem prosequentes inter- of the cause
 " ciperet, interceptos incarcerationet, scripta et privilegia against
 " et expensas eisdem subriperet. O imitandum, immo Baldwin.
 " detestandum pastoris exemplum! Confluxerunt ad He impri-
 " hoc spectaculum viri religiosi satagentes ærumpnas sons the
 " ovium propellere, et pastoris sævitiam vel specie appellants.
 " tenus temperare. Factum est tandem, mediantibus
 " ipsis, ut archiepiscopus saltem dilaniatas conventui
 " suas restitueret possessiones, sententiam laxaret, con- A reconcil-
 " ventum diligeret, conventus vero appellationi renun- liation is
 " tiaret, et debitam patri suo et pastori reverentiam effected;
 " exhiberet, et ut injurias invicem illatas perpetuæ but he re-
 " traderent oblivioni. Quod et factum est in parte. tains the
 " Archiepiscopus autem sentiens monachos appellationi churches
 " suæ renuntiasset, villas et redditus eis restituens, ipsa- and pre-
 " rum villarum ecclesias et exenia retinuit, jurans in sents, refus-
 " secreto quod nunquam¹ plenam haberent restitutionem ing full
 " nem, nisi prior ipse sponte sua dimitteret prioratum; restitution
 " verum si ad indicium humilitatis ob reverentiam until the
 " archiepiscopi prioratum resignaret, et in brevi prio- prior resigns
 " ratum ex consilio fratrum eidem restitueret, et pater- at least
 " num affectum in verbo veritatis spopondit se exhi- formally.
 " biturum. Asserebant idem fide interposita summi
 " consilarii archiepiscopi, dicentes, et pejerantes, archi- The prior
 " episcopum nichil aliud quærere, nisi ut videretur a resigns and
 " priore honorari, a quo in appellatione illa videbatur the arch-
 " contempni. Credidit prior verbis mendacii, et in bishop im-
 " capitulo coram conventu præsidente archiepiscopo mediately
 " resignavit prioratum. Cumque diceret prior inter declares
 " loquendum, 'Ego prioratum resigno,' et cogitarent him de-
 " plurimi quod dicere vellet archiepiscopus, 'Et ego te posed.
 " 'restituo,' præcipitanter dixit, 'Et ego te depono.'
 " Præcepit autem ut cum usque Londoniam sequeretur,
 " plenam ibidem suscepturus restitutionem. Ille vero,

¹ *nunquam*] nullam, C.

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

He is sent
to Gloucester.

Wibert is
made prior.

Thomas the
martyr
succeeds
Theobald.

He was a
patron of
the monks.

Richard
succeeds.

“ fratrum suorum spreto consilio, accessit ad archiepi-
“ scopum apud Lamhethe cum aliquibus ecclesiæ se-
“ nioribus. Quibus seorsum vocatis, quasi de prioris
“ restitutione cum archiepiscopo essent locuturi, ser-
“ vientes archiepiscopi rapuerunt Walterium priorem
“ depositum, trahentes eum usque Glocestriam,¹ præci-
“ pientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliqua-
“ tenus exire permetteret. Fuit itaque prior depositus
“ ibidem incarcerationis quamdiu deinceps vixit archi-
“ episcopus. Amoto igitur supradicto priore, ex consensu multorum Wibertum instituit priorem, et deinceps conventum² in multa habens reverentia, multa bona contulit ecclesiæ: etiam in extremis poenitentiam agens, quod tam dire et injuste conventum offenderit. Sedit autem præfatus Theobaldus annis xx^{ti}j^{bus} et mortuus est.

“ Cui post annum unum³ successit beatus martyr
“ Thomas. Qui post duos fere pacis annos pro libertate ecclesiæ sex annis exulans, septimo revocatus, non contra ecclesiam sed pro ecclesia et in ipsa ecclesia glorioso meruit martyrio coronari. Qui quamdiu vixit, nichil in præjudicium egit conventus, sed omnem eis exhibuit gratiam et dilectionem.⁴ Solebat monachorum capitulis præsidere, collationibus interesse, in clauastro cum ipsis lectioni intendere, in ecclesia orationi, in secretioribus cum priore et senioribus de utilitate ecclesiæ ut bonus pastor et pius pater conferre. Promisit etiam quod majorem eis facturus esset honorem, quam aliquis antecessorum suorum. Verum martyrio præventus est, et Deus athletæ Sui gloriosius exsolvit promissionem. Huic vero cum successisset Ricardus, et jura Cantuariensis ecclesiæ ab adolescentia sua cognovisset, in audientia cleri et populi diocesis suæ villarum nostrarum ec-

¹ *Glocestriam*] Gloucesteriam, C.

² et *deinceps conventum*] conventumque, C.

³ *annum unum*] annos duos, C.

⁴ Hic nota gratiam et dilectionem quam Sanctus Thomas conventui suo Cantuariensi exhibuit et familiaritatem: note in C.

"clesias pensionales et privilegiatas per ipsum Adriani
 "papæ restituit privilegium, quod super altare Christi
 "nobis astantibus posuit. Romam vero profectus et
 "ab Alexandro papa consecratus, cum quosdam ex
 "clericis suis, qui nunc etiam nobis adversantur, pro
 "restitutione ecclesiarum nostrarum murmurare videret,
 "nolens eos contristare, consensit ut illa tam solennis
 "et justa restitutio per ipsos cassaretur. Rediens au-
 "tem in Angliam, consecratus et legatus, post aliquot
 "annos tres ecclesias cum capellis suis nobis restituit
 "et sigillo suo confirmatas victualibus pauperum per
 "nos distribuendas assignavit. Dederat enim eidem in
 "mandatis dominus papa Alexander, ut de præfatis
 "ecclesiis cum conventu componeret, et sibi creditam
 "in pace conservaret ecclesiam. Unde factum est, ut
 "pauperibus et peregrinis a monachis erogandas assig-
 "naret et confirmaret ecclesias. Alias vero parentibus
 "suis dederat et clericis. Villarum etiam nostrarum
 "exenia non abstulit sed concessit, quæ etiam tunc
 "temporis ecclesia habuit, cum tempore exilii Sancti
 "Thomæ tyrannus ille Randulfus¹ del Broch² ex præ-
 "cepto regis exulantis custodiret episcopatum. Ricardo
 "post annos decem pontificatus mortuo, successit iste
 "qui nunc est domnus Baldewinus. Res nova et se-
 "culis inaudita. Sicut enim³ inusitatum est ordinis
 "Cisterciensis monachum Anglicanæ præesse ecclesiæ,
 "ita Cantuariensi ecclesiæ inexpertum est, ut aliquis
 "archiepiscoporum conventui suo tot inferret injurias,
 "tot dampna et tot diminutiones. Cum enim a bonis
 "sumenda sint exempla, omnium sanctorum prædeces-
 "sorū⁴ suorum, martyrum videlicet et confessorum,
 "vestigia contempnens, a solo Theodbaldo malefaciendi
 "sumit auctoritatem. Sed nec eum in bonis suis imi-
 "tatur operibus, sed ea sola quæ perperam gessit

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

Archbishop
Richard
promised
restitution.

The pope's
order to
the same
purpose.

His measure
of restitu-
tion.

Baldwin
succeeded
Richard.

He is a
Cistercian,
and does
not follow
the example
of his pre-
decessors.

¹ *Randulfus*] Radulfus, B.; Ran-
dolphus, C.

² *Broch*] Brok, C.

A 64.

³ *enim*] om. B.; ins. C.

⁴ *prædecessorum*] decessorum, A.
B.; prædecessorum, C.

Prosecution
of the cause
against
Baldwin.

Baldwin's
oppressions
and con-
tumacy.

He is going
to destroy
the English
church.

His conduct
is unworthy
of his good
fame.

“ revocat ad memoriam, et ærumptosam trahit ad
“ consequentiam, et, ut eidem præcellat in meritis,
“ majorem quia perpetuam ecclesiæ Cantuariensi mina-
“ tur ruinam. Nam exenia subtrahit, ecclesias rapit,
“ subtrahit victualia pauperibus et orphanis, et clericis
“ assignat ditissimis. Romanorum pontificum privilegia
“ contempnit, appellationes parvipendit, appellantes
“ etiam suspendit et proscribit. Bonæ famæ gloriam
“ obfuscare nititur et infamiam mendose irrogare cona-
“ tur. Regum et principum indignationem in nos et
“ ecclesiam nostram suscitatur, quo nec iram Dei vel ad
“ modicum formidat. Super hæc omnia turrim fortis-
“ simam festinat erigere, qua non solum filios confundat
“ ecclesiæ, sed ut matris¹ Anglicanæ ecclesiæ virtutem
“ et viscera valeat suffocare. Succurrat igitur, pie pater,
“ filiæ vestræ in tanta clade Romana clementia, ne
“ generosæ matri vertatur in obprobrium specialis et
“ devotæ filiæ detrimentum. Non optamus nec petimus
“ ut patri nostro licet duro jura debita velitis subtra-
“ here, sed ne velit vel valeat filiorum suorum evertere
“ libertatem nec perturbare quietem. Verum est quidem
“ quod etiam testatur adversarius, quod scilicet domi-
“ nus noster Cantuariensis archiepiscopus non quærit Phil. ii., 21.
“ quæ sua sunt sed quæ Jesu Christi. Sed ad quid?
“ Opera ejus² considerate quæ sola testimonium perhi-
“ bent veritati; et his credite quia non quærit ea ut
“ salvet et custodiat, sed ut mactet et perdat.”

REPLICATIO OPERUM BALDEWINI ARCHIEPISCOPI.

Recapitula-
tion of
Baldwin's
oppressions.

To Clement
III.

“ Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus Ps. cii.,
“ ad aures vestræ perveniat pietatis. Clamor noster,
“ reverende pater, jam in tertium annum protractus
“ est, ut ex assiduitate clamoris et mœroris nostri non
“ solum in hac urbe Romana, sed in orbe terrarum

¹ *matris*] matrem, C.

| ² *ejus*] ipsius, C.

" clamoris hujus sonitus audiatur. Clamavimus enim
 " et reclamavimus et iterum clamamus, et jam rauere
 Ps. lxi., 3. " factæ sunt fauces nostræ, defecerunt oculi nostri dum
 " speramus quod quærimus optinere. Expectavimus
 Jerem. xiv., 19. " pacem et non est bonum, tempus curationis et ecce
 " turbatio. Clamavimus, inquam, clamavimus tempore
 " Urbani papæ contra tot injurias et oppressiones nobis
 " illatas, et præcipue contra basilicam illam contra nos
 " erectam quæ est totius fons et origo discordiæ. Hac
 " enim occasione sola, scilicet quia nomen vestrum in-
 " vocavimus super nos, tormentis variis et anxietatibus
 " oppressi sumus usque in præsens, ut nec ad modicum
 " liceat nobis respirare. Verum quia clamor noster
 " jam quodammodo in tragediam versus est, breviter
 " a capite repetendum est et summatim recitandum,
 " quæ nobis pater noster archiepiscopus a primo in-
 " gressu suo usque nunc inferre non desinit¹ gravamina.
 " Postquam igitur dominus Baldewinus manu regia
 " magis quam electione libera post multos et varios
 " labores Cantuariensis ecclesiæ pastor effectus est, a
 " primo ingressu suo manum in nos extendit duriorem,
 " ut a dimidio anno usque in hodiernum diem, vix
 " unum diem sinat nos habere quietum. Primo etenim
 " villarum nostrarum nobis debita tulit exenia; deinde
 " ecclesias victui pauperum deputatas; deinde maledic-
 " tam illam et prophanam, reclamantibus nobis et ap-
 " pellantibus, fundavit ecclesiam. Quosdam deinde ex
 " fratribus nostris, eo quod appellaverant, ab altari
 " suspendit, quosdam a coetu nostro expulit, quosdam
 " vero excommunicavit. Deinde nonnullas ex villis
 " nostris violenter, nobis inconsultis, occupavit. Au-
 " diens hæc prædecessor vester, Urbanus papa, archi-
 " episcopo dedit in mandatis ut ablata omnia nobis
 " restitueret, fratres quos suspenderat absolutos haberet,
 " inhibens artius ne in capellæ illius procederet opere,

Recapitula-
tion of
Baldwin's
oppressions.

The convent
has been
imploing
aid for three
years, A.D.
1186 to 1189.

Baldwin,
ever since
his appoint-
ment has
been op-
pressing his
church.

The several
grounds of
grievance
recapitu-
lated.

Pope Urban
III. ordered
him to
desist.

¹ desinit] finit, C. ; sinit, A.

Recapitulation of Baldwin's oppressions.

The archbishop's disobedience.

Urban III. then ordered three abbots to enforce his command.

The king prohibited them from enforcing it, and forbade the monks to act upon it.

Baldwin ordered his clergy to build themselves houses near his church.

“ nec aliqua de cætero nobis inferret gravamina ; quod
 “ si mandatis apostolicis obedire contempneret, tres
 “ abbates mandati constituit executores. Paruit archi-
 “ episcopus, sed in contrarium, ut quod prius in capella
 “ erat ligneum, quo firmitus staret factum est lapideum.
 “ Executores vero contumeliis et dampnis affecti sunt,
 “ eo quod archiepiscopi sententiam in monachos latam
 “ dixerant non tenere. Admirans ad hæc venerandus
 “ Urbanus, scripsit eidem archiepiscopo districte præ-
 “ cipiens, ut omnia nobis restitueret ablata et a grava-
 “ minibus nostris cessaret. Cassavit quoque et deduxit
 “ prorsus in irritum, quicquid de novæ capellæ fecerat
 “ constructione, vel canonicorum institutione. Et quia
 “ de obedientia archiepiscopi etiam nunc diffidebat, tres
 “ abbates mandati sui constituit executores. Qui cum
 “ viderent archiepiscopum et monitis suis et mandatis
 “ apostolicis inobedientem, diem sibi constituerunt per-
 “ emptorium quo apostolicum exequerentur mandatum.
 “ Sed instinctu archiepiscopi callide procuratum est ut
 “ die illo peremptorio, quo ad mandatum domini papæ
 “ Cantuariæ convenire debuerant, ex mandato regie
 “ justiciæ Londoniis ex parte regis jubebantur adesse ;
 “ quibus etiam ex parte regis inhibitum est, ne aliqua-
 “ tenus inconsulto rege apostolicum exequerentur man-
 “ datum. Monachis quoque nostris minaciter imperatum
 “ est, ne perquisitionibus uterentur indultis, sed de ipsis
 “ et de aliis ecclesiæ privilegiis regium peterent et
 “ expectarent assensum. Archiepiscopus autem, jam ex
 “ hoc apostolico magis irritatus mandato, in Norman-
 “ niam properans gravioribus ecclesiæ institit dampnis,
 “ et in contemptum sedis apostolicæ novæ capellæ
 “ mandavit clericis, ut absque mora circa capellam
 “ ipsam domos fabricarent, ibidemque manerent, vel
 “ collata sibi ecclesiastica beneficia resignarent. Unde,
 “ nec mirum, motus venerandus Urbanus, ex consilio
 “ fratrum tertio eidem scripsit archiepiscopo districte
 “ præcipiens, ut quicquid in ipsa capella vel in ædificiis

" clericorum fuerat factum, suis penitus demoliretur Recapitulation of Baldwin's oppressions.
 expensis. Ipsum quoque capellæ locum maledictum
 " pronuntians et prophanum, clericos omnes qui ibidem
 " celebraverant ab officio suspendit simul et beneficio,
 " donec apostolico se conspectui præsentarent. Sed
 " nichil horum penitus factum est. Nam ad preces Urban then ordered the demolition of the works and the suspension of the clergy.
 " archiepiscopi qui jam cum rege erat in Normannia
 " procuratum est, ut rex ministrorum suorum manu
 " capellam ipsam et canonicos et ea quibus summus
 " pontifex maledixerat in suam acciperet¹ protectionem. The king took them under his protection.
 " Ex ore itaque regio edicto publico Cantuariæ prohi-
 " bitum est, ne quis canonicis vel capellæ regis moles-
 " tiam vel aliquod præsumeret inferre gravamen. Sic,
 " pater reverende, tempore Urbani clamatum est, sic pro-
 " nuntiatum, et eo usque domini archiepiscopi contemp-
 " tus invaluit, ut ad ejus nutum apostolicum mandatum
 " manu laica præpediretur et penitus duceretur in irritum.
 " Interea domnus Urbanus de medio sublatus est, On Urban's death, Gregory VIII.
 " et Gregorius sanctæ hujus Romanæ ecclesiæ suscepit
 " pontificatum. In ejus præsentia clamor noster reigned but a short time.
 " congeminitus est, quia nostra duplicata sunt tor-
 " menta. Sed, eo ut nostis in brevi sublato, non sumus
 " exauditi. Ad honorem itaque Dei et ecclesiæ, ut
 " credimus, clementia vestra substituta est, et univer- The convent then implored the aid of Clement III.
 " salis ecclesiæ Dei summum adepta est sacerdotium.
 " Clamavimus ilico et nomen vestrum invocavimus
 " super nos, sed in sinu vestro gravioribus dampnis
 " et angustiis attriti sumus et deducti pene in nichilum.
 " A primo enim pontificatu vestro dominus noster
 " archiepiscopus rediens in Angliam atrocius solito² Baldwin went on from bad to worse.
 " desævit in nos, et inauditis contrivit injuriis. Nam
 " infra sacros dies Dominicæ Nativitatis, ipso præcipi-
 " ente, manu laica omnia nobis ablata sunt, ut³ extra
 " januam nec passum pedis nobis relinqueret ad victum.

¹ acciperet] accipere, C.² solito] om. C.³ ut] et, C.

Recapitulation of Baldwin's oppressions. " Murus etiam curiæ nostræ ligonibus effractus est,
 " officinarum seræ et hostia avulsa, hospitum et infirmorum victualia, ut de nobis taceatur, asportata sunt. Servientes nostri et clerici non solum in curia sed et in atrio ecclesiæ graviter verberati et incarcerati sunt. Armatorum multitudine die et nocte misera Cantuariensis ecclesia vallata est, ac si esset castrum jam jamque penitus subvertendum. Tribus diebus et totidem noctibus janua cimiterii obserata est, ne mœrentium monachorum aliquatenus exiret miseria, vel ad eos aliqua introiret misericordia. Fratres nostri ad archiepiscopum pacis intuitu missi, in curia ipsius et ipso præcipiente, equis spoliati sunt et excommunicati pedites redierunt. Famuli nostri juramento constricti sunt ne quemquam ex nobis exire permetterent, vel exeuntes retinerent. Portus maris nobis et nostris prohibiti sunt, viæ et semitæ artius custoditæ, nec inclusis nostris ulla dabatur requies. Subprior¹ noster et ei in causa consentientes a presbiteris² parochialibus excommunicati sunt, ac si crimen esset quod jura suæ tuerentur ecclesiæ, et pro statu suo contra tot gravamina sedem apostolicam appellassent. Nostra nobis omnia, ut audistis, ablata sunt, et aliena mendicare non possumus. Ea etiam pauca quæ fratribus nostris a civibus Cantuariæ allata sunt a janitoribus suis³ crudeliter ablata et retenta sunt, ut saltem fame nos compellerent appellationi renuntiare. Hæc nobis, reverende pater, in sinu vestro gravamina illata sunt, sic visitavit nos pater et pastor noster in sacris diebus Dominicæ Nativitatis. Placuit⁴ autem sanctitati vestræ ex consilio fratrum, ut ei secundum formam litterarum Urbani papæ scriberetis de restitutione ablatorum, de destructione illius maledictæ et pro-

The monks confined to the convent.

Their messengers ill-treated.

Their sub-prior excommunicated.

The pope then determined to enforce the letters of Urban.

¹ Subprior] Superior, B.² presbiteris] presbiteriis, C.³ suis] nostris, C.⁴ Placuit] Placeat, C.

“ phanæ capellæ, de suspensione clericorum et de ces-
 “ satione gravaminum. Sed nichil horum penitus fac-
 “ tum est, nisi quod fossa grandi et profunda capella
 “ simul et clericorum domus vallatæ sunt, ipsi quoque
 “ artiori mandato constricti ut inibi habitent vel
 “ ecclesiasticis renuntient beneficiis.

Recapitula-
 tion of
 Baldwin's
 oppressions.
 ———
 The arch-
 bishop then
 fortified his
 new
 buildings.

“ Ab illo ergo die usque in præsens miserabiles mo-
 “ nachi nostri, rebus omnibus spoliati, cum de suo nec
 “ unius pretium panis habeant, eleemosinis pauperum
 “ comprovincialium utcunque sustentantur. Anathema-
 “ tis autem vestri sententia, quæ ex deliberatione vestra
 “ et consilio fratrum in invasores illos et complices

The papal
 sentence is
 not obeyed.

“ eorum lata est, in nullo penitus observatur, sed nobis
 “ vertitur in obprobrium. Si quis vero more Christiano
 “ excommunicatos illos vitare præsumperit, dampnis
 “ afficitur et contumeliis, et tandem miser in ergastulum
 “ pellitur publicum, ac si quicquam egisset criminisum.
 “ Sic clamavimus, sanctissime pater, in præsentia
 “ dompni Urbani; Gregorii tempore brevi clamor nos-
 “ tra duplicatus est eo quod nostra duplicata sunt
 “ gravamina; nunc autem in protectione vestra mala
 “ nostra mirabiliter, immo et miserabiliter, multiplicata
 “ sunt, ut clamoris hujus sonitus jam exierit in orbem
 “ terrarum. In sinu vestro positi rebus omnibus spo-
 “ liati sumus, angustiis multis et angariis macerati, ut
 “ obsessis fratribus nostris et jam fame tabidis vix
 “ sola vita et ipsa miseranda remaneat. Jam tertius
 “ annus est quod in hac sacrosancta stetimus curia,
 “ clamantes jugiter et dicentes, Miserere nostri, do-

The convent
 even under
 papal pro-
 tection is
 destroyed.

Pa. cxliiii., 3. “ mine, miserere nostri, quia multum repleti sumus
 “ despectione. Hæreditas nostra versa est ad alienos,
 Lament. v. “ domus nostra ad extraneos. Pupilli facti sumus abs-
 2, 3. “ que patre, cum ipse crudeliter persequatur nos, et
 “ vix modicum reportavimus solatium. Expectavimus

Jerem. xiv., “ pacem et non est bonum, tempus curationis et ecce
 19. “ dira et intolerabilis tribulatio. Fratres enim nostri
 “ et flos ecclesiæ prior et cæteri pro libertate ecclesiæ

This is the
 third year
 of appeals.

The prior
 and bro-
 thers are
 dead.

Recapitulation of
Baldwin's
oppressions.
Lamentations.

" tuenda mortui sunt, et jam filia vestra Cantuariensis
 " ecclesia tot angustiis pressa vix spirans clamat, Mi- Job, xix., 21.
 " seremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei,
 " quia manus Domini tetigit me. Laboravi clamans,
 " raucae factae sunt fauces meae, defecerunt oculi mei Ps. lxiix., 3,
 " dum spero in Deum meum. Defecit gaudium cordis 4. Lament. v.,
 " nostri, versus est in luctum chorus noster; facti su- 15.
 " mus obprobrium vicinis nostris, subsannatio et illusio Ps. xliiv., 14.
 " his qui in circuitu nostro sunt. Nunc ergo, domine,
 " totiens repetitus clamor omittendus est, luctus et do-
 " lor assumendus et tragœdia personanda est, ut vel
 " sic mereamur ab hostibus liberari. Succurrat ergo,
 " succurrat, serenissime¹ pater, filiae vestrae Cantuari-
 " ensi ecclesiae jam in extremis laboranti pietas ves-
 " tra, ne tunc primo correctionis manum velit appo-
 " nere cum non possit aliquatenus ecclesia respirare;
 " vel si eam ut penitus pereat, quod absit, vultis per-
 " mittere, vobis saltem tot et tam graves illatas injurias
 " nolite dissimulare. Monuit enim malefactores nos-
 " tros pietas vestra ut ab inceptis desisterent, districte
 " mandavit ut resipiscerent et errata corrigerent, et
 " noluerunt adquiescere. Replicastis mandatum et no-
 " luerunt audire; sententiam anathematis intulistis, et
 " hanc etiam obdurati contempserunt. Sententia enim
 " vestra, tam sollemniter et juste in invasores lata, in
 " derisum et contemptum habita est, ut et bruti rus-
 " tici et vulgus ignobile presbiterorum suorum et
 " pastorum anathema non timeant, cum nec vestram
 " sententiam conspiciunt non teneri. Gladius enim²
 " Petri, reverende pater, secundum datam vobis a Deo
 " sapientiam arripiendus est, in Malcum maleficum
 " manu forti et brachio extento vibrandus, ut ampu-
 " tata aure asinina mandata vestra clarius audiat, et
 " praeceptis vestris ut dignum est aliquando incipiat
 " obedire, ne videlicet per orbem terrae vestra vilescat

The pope is
reminded of
the contempt
with which
his orders have
been
treated.

Let him
draw his
sword and
cut off the
ass's ear.

¹ *serenissime*] *severissime*, B. | ² *enim*] *ergo*, C.

Prov. xix.,
25.

" auctoritas, ne Romanæ gloriæ insultent imperiti, vel
 " peccandi sumant audaciam arrogantes. Quia pesti-
 " lente flagellato stultus sapientior efficietur. Verum
 " quia litteræ vestræ domino archiepiscopo pro nobis
 " directæ quamlibet commonitoriæ vel urgentes sint,
 " archiepiscopo tamen adeo sunt contemptibiles, nobis
 " autem inutiles, ut ad singula mandata vestra novis
 " et exquisitis afficiamur injuriis; alia si placet via
 " alloquendus est. Præterea potestas archiepiscopi in
 " Anglicanis partibus ex consensu regis tam magna et
 " tam formidabilis est, ut in tota Anglia cujuslibet
 " ordinis vel dignitatis persona inveniri non valeat,
 " qui præter ejus¹ beneplacitum vestris audeat vel in
 " modico obedire mandatis, maxime in causa Cantua-
 " riensis ecclesiæ, quam ut omnibus etiam lippis li-
 " quidum est, manifeste conatur evertere. Nec alia,
 " novit Deus et mundus, tantæ persecutionis causa
 " est, nisi quod sedem apostolicam appellavimus, et
 " quod in ejus promotione liberam et canonicam quæ-
 " sivimus electionem. Si ecclesia tali ex causa tanto
 " odio et malignitate persequenda est ut et vestra
 " contempnat mandata, vos ipse judicate. Æstimo
 " quod dominus noster archiepiscopus adeo contemptor
 " effectus est, ut nichil penitus nisi ad nutum regis
 " ex omnibus faceret, etiamsi Petrus apostolus in pro-
 " pria persona hac de causa veniret in Angliam. At-
 " tamen quia modis omnibus temptandum est ut a
 " tanta clade liberetur ecclesia, legatum petimus a
 " vestro latere dirigendum, ut, si ecclesiam a tanta
 " persequentium rabie liberare non potuerit, oculata
 " saltem fide cominus conspiciat, quæ vel quanta per
 " archiepiscopum post ejus promotionem, ne dicam
 " intrusionem, perpessa sit acerba gravamina, vel no-
 " biscum morientem plangat ecclesiam." ²

Recapitula-
tion of
Baldwin's
oppressions.Let the
archbishop
be ap-
proached
in another
way.His power
in England
is very
great.He will do
nothing but
at the king's
command.Let the pope
send a
legato¹ *ejus*] eum, C.² *plangat ecclesiam*] Here MS. C. | inserts the paragraph "Cum autem . . . direxit," and the epistle of

A.D. 1187.
May 8.

Urban III.
informs the
archbishop
of the
appeal of
the monks.

*Litteræ Urbani papæ archiepiscopo per monachos.*¹

He orders
him to
stop the
building of
the new
church.

“Urbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri
“Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis le-
“gato, salutem et apostolicam benedictionem. Dilecti filii
“nostri prior et quidam fratres ejus, monachi ecclesiæ tibi
“commissæ, ad nostram præsentiam venientes, de ecclesia
“quam ædificare cœpisti, tantum sibi et eidem ecclesiæ pro-
“posuerunt dispendium proventurum, quod, nisi ab ejus fuerit
“constructione cessatum, præscripta ecclesia suæ dignitatis
“et status miserabile suscipiet detrimentum. Sane cum per
“Dei gratiam litteratus sis et in religione diutius conversatus,
“ignorare non debes, sicut nec te credimus ignorare, quomodo
“propter scandalum a bonis est interdum operibus abstinend-
“dum. Nos autem sollicito providere volentes, ne inter te et
“fratres tuos remaneat materia jurgiorum, cum non possint
“convenienter obsequiis divinis intendere qui sunt contentio-
“nibus dediti, de consilio et deliberatione fratrum nostrorum
“monemus fraternitatem tuam, mandamus et districte præci-
“pimus, quatinus, donec causa cognita statuamus quid de ipso
“ædificio fieri debeat, occasione, contradictione et appellatione
“postposita, ab illius novæ ecclesiæ constructione et canonici-
“corum institutione desistas, et etiam ab exactione fraterni-
“tatis quam ob favorem ipsius operis diceris statuisses, aliis
“litteris non obstantibus a sede apostolica impetratis. Si
“quid autem contra hanc prohibitionem nostram fuerit at-
“temptatum, nos id auctoritate apostolica irritamus. Datum
“Veronæ, viiiº idus Maii.”

A.D. 1187. ²*Cassatio fraternitatis Baldewini. Litteræ Urbani papæ prælatis
May 9. Angliæ.*

Urban III.
writes to
the clergy
of England.

“Urbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus
“fratribus episcopis et dilectis filiis abbatibus et aliis eccle-
“siarum prælatis per Angliam constitutis salutem et aposto-
“licam benedictionem. Cum dilecti filii nostri prior et fratres
“Cantuariensis ecclesiæ de constructione novæ ecclesiæ quam
“venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus, apo-

Alberic, given below, p. 106 ; and
omits the letters following ; passing
on at once to the prologue of the
Chronicle, “Tria sunt,” &c. See
below, p. 84.

¹ See *Epistolæ Cantuarienses*,
No. xl., p. 34.

² *Cassatio*] This letter is among
the *Epistolæ Cantuarienses*, No. xli.,
p. 35 ; and occurs also in its place
below, under the year 1187,

“ stolicæ sedis legatus, de novo extra Cantuariam incepit, A.D. 1157.
 “ **gravia se querantur dispendia subituros, nos eorum juri vo-** May 9.
 “ **lentes prout tenemur ex officio providere, ex deliberatione** He has
 “ **fratrum nostrorum ipsi archiepiscopo districte præcepimus,** ordered the
 “ **ut in constructione præscriptæ novæ ecclesiæ vel in institu-** archbishop
 “ **tionē canonicorum, donec cognita causa statuamus quid ex** to stop his
 “ **hoc fieri debeat, non procedat. Mandamus itaque universi-** works; and
 “ **tati vestræ atque præcipimus, quatinus fraternitatem, aut** bids the
 “ **prædicationem, quam occasione illius ecclesiæ prædictus ar-** clergy not
 “ **chiepiscopus de novo constituit, usque ad decisionem causæ** admit the
 “ **in parochiis vestris nullatenus admittatis, nec prædicatores,** archbishop's
 “ **si qui ad hoc destinati fuerint, in ipsis parochiis patiamini** collectors of
 “ **prædicare, vel a fidelibus beneficia quærere, sed eos potius** money for it.
 “ **ab his desistere, sublato appellationis obstaculo, auctoritate**
 “ **nostra, ecclesiastica districtione cogatis. Datum Veronæ,**
 “ **viiº idus Maii.”**

¹ *Indulgentia ne teneatur sententia pendente lite.*

A.D. 1187
Oct. 3.

“ Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis The pope
 “ **priori et conventui Cantuariæ, salutem et apostolicam bene-** considers it
 “ **dictionem. Cum venerabilis frater noster Baldewinus archi-** his duty to
 “ **episcopus vester, sicut ex multiplici vestra conquestione didi-** protect the
 “ **cimus, tranquillitatem vestram crebra molestatione perturbet,** convent.
 “ **et statum monasterii vestri multimodis inquietet, dignum est**
 “ **et consonum rationi, ut qui ex injuncto nobis officio tenemur**
 “ **ab oppressis injuriam propulsare, vobis contra indebita gra-**
 “ **vamina ipsius favorem protectionis apostolicæ impendamus.**
 “ **Esapropter auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut, pen-** He forbids
 “ **dente lite quæ inter vos et eundem archiepiscopum habere** the arch-
 “ **dinoscitur, archiepiscopus ipse nullam in ecclesiam vel per-** bishop to
 “ **sonas vestras excommunicationis, suspensionis vel interdicti** excommuni-
 “ **sententiam audeat promulgare, vel ecclesiæ hominibus aut** cate, sus-
 “ **possessionibus vestris aliquod gravamen inferre; quod si** pend or
 “ **memoratus archiepiscopus in vos aut ecclesiam vestram** interdict, during the
 “ **aliquam prædictarum sententiarum promulgare præsump-** trial of the
 “ **serit, sententiam ipsam, sicut contra indulgentiam apostoli-** cause.
 “ **cam promulgatam, vires decernimus non habere, et in nullo**
 “ **penitus observari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc**
 “ **paginam nostræ concessionis et constitutionis infringere, vel**
 “ **ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptaro**

¹ *Indulgentia*] This letter is among the *Epistolæ Cantuarienses*, No. cxxxi., p. 105.

A.D. 1187. "præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum
Oct. 3. "Petri et Pauli apostolorum Ejus se noverit incursum. Da-
"tum Ferrariæ, v^o nonas Octobris."

A.D. 1187.

Oct. 3.

The pope expresses his disappointment at Baldwin's behaviour.

¹ *Litteræ Urbani de restitutione ablatorum.*

He is astonished at his contumacy.

"Urbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri
"Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato,
"salutem et apostolicam benedictionem. Si usque modo fra-
"ternitati tuæ detulimus, et, licet provocati plurimum, nequa-
"quam tamen processimus in gravamen tuum, illa præcipua
"causa fuit quod, cum vir religionis fueris et ordinis, et nunc
"in ecclesia Dei ad summum dignitatis apicem sis assumptus,
"cor tuum ab oppressione conventus commissæ tibi ecclesiæ,
"etsi non pro nostra reverentia, quam aliter quam te deceat
"visus es in hoc contempsisse, saltem metu credidimus divini
"judicii revocandum; speravimus equidem, et suadente nobis
"conscientia, credebamus, quod postquam illum quem optines
"in Anglicana ecclesia celebrem locum adeptus esses, tu obe-
"dientiæ et reverentiæ sacrosanctæ sedi apostolicæ ab omnibus
"viris ecclesiasticis exhibendæ forma fieres aliis et exemplum:
"unde te circa nostræ et tuæ pariter promotionis initia inusi-
"tato hactenus et novo modo curavimus honorare, credentes
"nos pro honore nostro ecclesiæ virum fidelissimum invenisse;
"sed, quod sine gravi admiratione non dicimus, frustrati su-
"mus in cogitationibus nostris, et quem fidum tutorem honoris
"nostri esse credidimus, nunc in membris nostris oppugna-
"torem sentimus. Multociens enim pro quiete fratrum eccle-
"siæ tibi commissæ litteras nostras transmisimus, ut ab
"eorum inquietatione desisteres, et jura ipsorum saltem pro
"nostra reverentia non turbares. Sed tu non solum in hoc
"sed etiam in aliis, sicut ubique fama divulgante fere ab
"omnibus prædicatur, litteras nostras, et appellationes ad
"sedem apostolicam interpositas, parvipendens, quid contra
"eos post multiplices appellationes et prohibitiones nostras
"feceris, nos enarrare confundimur, sed tu ipse revolve in
"animo, et si bene feceris in conscientia tua deliberes et de-
"cernas. Nos vero quia clamores ipsorum fratrum et con-
"temptum sedis apostolicæ pertransire surdis auribus nec
"possumus, nec debemus, adhuc licet in vanum videamur
"jussiones nostras effundere, fraternitati tuæ per apostolica

¹ *Litteræ*] This letter is among the Epistolæ Cantuarienses, No. cxxviii., p. 101; and occurs likewise below in its place, under the year 1187.

"scripta mandamus, et in obedientiæ virtute præcipimus, A.D. 1187.
 "quatenus eo etiam non obstante si ab ecclesia tua absens Oct. 3.
 "fueris, quicquid post appellationem ad nos factam vel in- He orders
 "hibitionem nostram in opere capellæ quam erigere in de- him to undo
 "structionem Cantuariensis monasterii statuisti actum est, tuis all that has
 "expensis non differas demoliri, revocans et deducens prorsus been done
 "in irritum quicquid de instituendis canonicis et aliis quæ in the mat-
 "circa capellam factum et enormiter innovatum; locum etiam ter of the
 "illum habeas maledictum et prophanum, et eos qui celebra- new church.
 "verunt in capella ipsa post inhibitionem nostram habeas et
 "teneas pro suspensis ab officio et beneficio donec nostro se
 "conspectui repræsentent, demolitis universis operibus quæ
 "inibi facere præsumpserunt. Ministros etiam conventus,
 "quos post appellationem ad nos interpositam amovisti, quos
 "nos restituiamus, habeas restitutos, et eos quos pariter post
 "appellationem excommunicare vel suspendere præsumpsisti,
 "habeas nihilominus absolutos; et universa quæ post appella-
 "tionem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in
 "invasione videlicet villarum et possessionum suarum, red-
 "dituum quoque et aliorum quæ ante appellationem habuerant,
 "et ablatione nihilominus aliarum rerum, in statum pristinum
 "appellatione cessante reducas, illicitos invasores possessionum
 "eorundem fratrum, nisi satisfecerint, vinculo excommunica-
 "tionis astringens usque ad emendationem debitam facias
 "manere ligatos. Sententias etiam excommunicationis et in-
 "terdicti, quas in quosdam ipsorum fratrum temere promul- He annuls
 "gasti, publice nunties non tenere, ac de cætero pendente Baldwin's
 "lite circa statum monasterii nil immutes. Sciturus quod, si sentences
 "Deo et nobis hac vice inobediens fueris et rebellis, et ultra and
 "xxx^{ta} dies post susceptionem præsentium præceptum nostrum threatens
 "distuleris adimplere, nos universa quæ prædiximus alios to forbid the
 "exequi faciemus, et suffraganeis tuis districte præcipientur suffragans
 "ut, sicut nobis obedientiam debitam subtrahis, ita ipsi tibi to obey him.
 "absoluti a nobis omnem obedientiam et reverentiam dene-
 "gent et honorem. Datum Ferrariæ, v^{to} nonas Octobris."

¹ *Sententia data in invasores rerum ecclesiæ Christi.*

A.D. 1183.

"Clemens episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori Letter of
 "de Feversham et magistro Firmino, salutem et apostolicam Clement III.
 "benedictionem. Horrendi facinoris detestanda præsumptio

¹ *Sententia*] This letter is among | below in its place, under the year
 the *Epistolæ Cantuarienses*, No. | 1188.
 cccxiii., p. 198; and occurs likewise

A.D. 1189.
Mar 17.
His indignation
against the
oppressors
of the convent.

He orders
the excommunication
of the
offenders.

“vehementer animum nostrum pro sui atrocitate commovit,
“ut illos debitæ severitatis jaculo feriamus, qui more prædona-
“rum Cantuariensis ecclesiæ possessiones nequiter invaserunt,
“vel, in septa curiæ monachorum et officinas effractis muris
“crudeliter irruentes, eorum bona sacrilego ausu diripuisse
“noscuntur; eos quoque qui, monachis et hominibus eorum
“violentiam inferentes, curiam ipsis contradicentibus occupa-
“runt. Unde quoniam prædictorum fratrum injurias dissi-
“mulare nec possumus nec debemus, quibus tanto benignius
“in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus Anglicanis
“majori præminent honestate, præsumptores illos qui tam
“enormis sacrilegii facinus admiserunt, et eorum complices
“usque ad satisfactionem condignam auctoritate præsentium
“decernimus anathemati subiacere, per apostolica vobis scripta
“præcipiendo mandantes, quatinus ipsos, si admoniti noluerint
“congrue satisfacere, excommunicatos, sicut moris est, con-
“tradictione et appellatione cessante, solempniter et publice
“nuntietis, et faciatis ab omnibus cautius evitari; attentius
“provisuri ne, quod absit, ex desidia vestra in hac parte
“mandatum apostolicum negligatur; quia grave nobis esset
“modis omnibus et molestum, nec possemus æquanimiter sus-
“tinere. Quod si ambo his exequendis nequiveritis interesse,
“alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Laterani,
“xvi^o kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo.”

A.D. 1189.

¹ *Litteræ ejusdem ad archiepiscopum de eodem.*

The pope
urges
Baldwin to
moderate
counsels.

“Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri
“Baldewino Cantuariensi archiepiscopo salutem et apostolicam
“benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere et
“religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in par-
“tibus Anglicanis optines ampliorem, tanto decet caritatem
“tuam vigilantiori studio a subjectorum injuriis vel oppres-
“sionibus temperare, et, his postpositis quæ justitiæ pulcritu-
“dinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt, obe-
“dientiam et reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde
“non sine causa miramur quod, sicut proponitur, post appella-

¹ *Litteræ]* Part of this letter is
among the *Epistolæ Cantuarienses*,
No. cccviii., p. 293, with the date
“vi^o nonas Martii.” It is a copy of
an earlier letter issued “iv^o idus
“Decembris,” 1188, when the pope

contemplated the appointment of
Ralph cardinal of S. Praxedes as
legate. It occurs below with the
same date as here, under the year
1189.

' tionem ad sedem apostolicam factam, et bonæ memoriæ A.D. 1189.
 " prædecessoris nostri Urbani prohibitionem, adeo circa novæ Mar. 12.
 " capellæ constructionem et alia multa manus tuas in ecclesiæ His aston-
 " tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nil eis de ishment
 " interpositæ appellationis remedio accessisse, prout ratio juris that the
 " expostulat, æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ Romanæ new chapel
 " ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet is rising in
 " autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum spite of the
 " Deo possumus deferendi, et personam tuam in omnibus quæ appeal and
 " ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen prohibition.
 " eorundem fratrum pressuras pariter et clamores cum bona
 " conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debe-
 " mus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per
 " apostolica scripta mandamus et districte præcipimus, qua-
 " tinus, omni contradictione et occasione postposita, eo etiam He orders
 " non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua, quicquid him to undo
 " post appellationem ad sedem apostolicam factam, vel præ- all that has
 " decessoris nostri prohibitionem, in opere capellæ actum est been done
 " non differas demoliri, revocans et deducens prorsus in irri- since;
 " tum quicquid de instituendis canonicis et aliis circa capel-
 " lam factum est et perperam innovatum. Eos etiam qui post
 " inhibitionem sæpediti prædecessoris nostri in capella ipsa to suspend
 " divina officia celebrare præsumpserunt, donec condignam the clergy
 " nobis satisfactionem exhibcant, ab officio et beneficio habeas of the chapel
 " interdictos. Ministros conventus quos post appellationem and to re-
 " interpositam amovisti, quos et idem prædecessor noster resti- store the
 " tuit, habeas restitutos, et eos quos pariter post appellationem servants of
 " interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas the convent.
 " nihilominus absolutos; et universa quæ post appellationem
 " ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione
 " videlicet villarum et possessionum suarum, reddituum quoque
 " et aliorum quæ ante appellationem habuerant, et ablatione
 " similiter aliarum rerum, in statum pristinum, appellatione
 " et contradictione cessante, reducas. Ad hæc, quia secundum He is to
 " formam juris post appellationem nil est innovandum, volu- attempt no
 " mus et præcipimus ut, pendente iudicio, in eorundem fra- further
 " trum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino changes;
 " satagas immutare. Nichilominus præcipiendo mandantes,
 " ut omnia quæ ipsis monachis post appellationem vel ante
 " absque juris ordine illicite abstulisti, in exeniis, ecclesiis, and to re-
 " villis, possessionibus, redditibus seu rebus aliis, cum con- store the
 " grua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, property of
 " et libertatibus et administratione competenti et libera, infra the convent
 " quadraginta dies post harum receptionem restituere non within
 " moreris. Ipsi quoque monachis præcipiendo mandamus ut, forty days.
 " si aliqua contra jus tuum et honorem præsumpserunt, satis-

A.D. 1189.
Mar. 12.
The prior
is dead,
and in
appointing
a new one
the rule
is to be
observed.

Cardinal
John of S.
Mark is to
enforce this
mandate.

“factionem tibi, appellatione remota, exhibeant competentem.
“Quia vero prior ipsius monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus et præcipiendo mandamus, ut in institutione prioris contra privilegia sedis apostolicæ, vel regulam beati Benedicti, atque rationabilem consuetudinem monasterii hactenus observatam, non procedas, et, si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus in præjudicium juris eorum a sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro Johanni titulo Sancti Marci presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te et omnes contradictores, et monachos ipsos, si rebelles extiterint, ad hæc remoto appellationis obstaculo ecclesiastica districtione compellat, et eos quos ad veritatem plenius indagandam scierit nominari, quod gratia et timore postpositis testimonium perhibeant veritati, simili censura cogere non postponat. Datum Laterani, iiii^o idus Martii, pontificatus nostri anno secundo.”

A.D. 1189.

¹ *Litteræ Johannis legati ad conventum.*

John of
Anagni
assures the
convent of
his aid and
sympathy.

He has
urged the
archbishop
to fulfil
the pope's
commands.

“Johannes Anagninus, Dei gratia tituli Sancti Marci presbyter cardinalis et apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo fratribus et amicis Gaufrido suppriori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariensis, salutem in salutari Domini. Devotionem et reverentiam quam circa Romanam ecclesiam et personam nostram geritis, ad cujus diffugium et consolationem spe non modica ducti recurritis, propensius attendentes, ecclesiæ vestræ libertati conservandæ provida sollicitudine intendimus, vestrisque profectibus largiente Domino operam dabimus efficacem. Sane gravaminibus et pressuris, quibus indesinenter ex litterarumstrarum tenore vos intelleximus laborare, debita benignitate compatimur, Dominoque juvante, nisi malignus homo impedimentum aliquod irrogaverit, in proximo finem debitum imponero cogitamus. Cupientes igitur laborem vestrum et angustias ex adventu nostro in parte mitigari, litteras nostras archiepiscopo destinavimus, dando eidem in mandatis ut, omni mora et contradictione cessante, juxta tenorem mandati apostolici vobis cuncta restituat, et alia omnia facere non omittat; ut etiam liberum aditum et egressum habentes, solita libertate et rerumstrarum administratione recepta, nullis de suis vobis obstan-

¹ *Litteræ Johannis*] This letter occurs among the *Epistolæ Cantuarienses*, No. cccx., p. 294.

“ tibus seu contradicentibus, tam ad dominum papam quam A.D. 1189.
 “ ad nos pro vestris necessitatibus secure venire ac redire pos- He intends
 “ sitis; pro certo scituri quod voluntatem gerimus et proposi- to support
 “ tum, quantum cum Deo et honestate nostra poterimus, vobis their cause.
 “ adesse et utilitatibus vestris aspirare. Vos autem quicquid
 “ vobis factum fuerit nobis significare non omitatis.”

¹ *Item, Litteræ Johannis.*

“ Johannes Anagninus, Dei gratia tituli Sancti Marci pres- A.D. 1189.
 “ byter cardinalis apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo John of
 “ fratribus et amicis Cantuariensi capitulo salutem et dilec- Anagni bids
 “ tionis affectum. Recepimus nuper litteras vestras, per quas the monks
 “ nimirum multa vobis illata gravamina narrabatis, unde novit be patient
 “ Deus et movemur plurimum et dolemus. Sane nuper scrip- until he
 “ seramus vobis per fratres vestros J. et H.² ut ad nos aliquos comes.
 “ ex vestris fratribus mitteretis, quod vel amicabilem com-
 “ positionem possent eligere vel subire iudicium. Sed quia
 “ majora nobis negotia imminet, et quæ nulla possumus
 “ dimittere ratione, nolentes vos expensis vel laboribus præ-
 “ gravari, præsentium vobis duximus significatione mandandum,
 “ ut usque ad nostrum adventum sustineatis omnia patienter;
 “ consummatis enim negotiis quæ nobis imminet citra mare
 “ nec possumus relinquere imperfecta, protinus volente Deo
 “ ad vestram ecclesiam accedemus, ubi cuncta melius poterunt
 “ explicari.”

Testimonium³ Johannis de gravaminibus conventus.

“ Johannes Anagninus, Dei gratia tituli Sancti Marci pres- A.D. 1189.
 “ byter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, omnibus ad quos John of
 “ litteræ præsentis pervenerint, æternam in Domino salutem. Anagni tes-
 “ Universitati vestræ notum facimus quod, sicut prope positi tifies that
 “ audivimus et postea præsentis apud Cantuariam vidimus, the reconcil-
 “ monachi ecclesiæ Christi in pace quam cum archiepiscopo liation of
 “ suo fecerunt vim passi sunt, et metu regio, qui eodem tem- with the monks
 “ pore Cantuariam venerat cum episcopis suis, omnia com- Baldwin was
 “ pulsi sunt sustinere. Hoc autem ideo scripto mandare cu- compulsory.
 “ ravimus, ut rei veritas omnibus innotescat, nec possit quod

¹ *Item, litteræ Johannis*] This is one of the few letters given here which are not preserved among the *Epistolæ Cantuarienses*.

² *J. et H.*] See *Epist. Cant.*, No. A. 64.

cccv., p. 289. The two brethren were John and Helias.

³ *Testimonium*] This letter is not among the *Epistolæ Cantuarienses*.

A.D. 1189.
Any document produced by the archbishop was drawn up without the consent of the convent.

“ sic factum est eorum justitiæ præjudicium generare. Quod
“ si jam dictus archiepiscopus vel aliquis ejus successor scrip-
“ turam super forma pacis hujus quandoque protulerit, nove-
“ ritis ipsam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consentientibus
“ nec scientibus confectam fuisse, nobisque petentibus non
“ exhibitam, qui ad causam ipsam a summo pontifice destinati
“ rem gestam vel confirmare debuimus, si justitiæ concordaret,
“ vel, si secus acta esset, infirmare. Cognoscentes itaque vio-
“ lentiam manifestam facto huic intercessisse, auctoritate qua
“ fungimur statuimus apostolica, quod neque concordia sic
“ facta, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum
“ sic conceptum valere debeat, aut aliquod sæpeditis mona-
“ chis in posterum præjudicium afferre, quia omnia præsentibus
“ nobis et contradicentibus facta sunt.”

¹ *Cassatio operum Baldewini archiepiscopi.*

A.D. 1191.
May 28.
Celestine III. annuls all privileges obtained by Baldwin to the prejudice of the convent, and the agreement made in opposition to the advice of John of Anagni.

“ Celestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis
“ priori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariensi, salutem et
“ apostolicam benedictionem. Sicut ad apostolatus nostri de-
“ bitum pertinere dinoscitur hiis, quæ rite et recte ordinata
“ consistunt, vigorem conferre perpetuum, ita nimirum eis
“ quæ secus fiunt quam deceat vires detrahere, enervare et
“ infirmare tenemur. Ea propter, dilecti in Domino filii, cum
“ Baldewinus quondam archiepiscopus sive motu proprio sive
“ instinctu alieno vos et ecclesiam vestram molestiis multis
“ et injuriis quandoque affligerit, et scripta aliqua a sede
“ apostolica in præjudicium juris vestri falsa suggestionem,
“ ut dicitur, impetraverit, quem magis tranquillitati vestræ
“ dare operam decuisset, paci vestræ paterna volentes in pos-
“ terum sollicitudine providere, omnia quæ per memoratum
“ archiepiscopum circa vos vi vel metu acta sunt, apostolica
“ auctoritate revocamus in irritum, et nominatim ea quæ,
“ legato Romanæ ecclesiæ præsentem et contradicentem, contra
“ mandatum sedis apostolicæ facta dicuntur, sicut in autentico
“ ejusdem legati, Johannis videlicet Anagnini quondam pres-
“ byteri cardinalis, ob causam vestram in Angliam directi,
“ continetur; et quæcunque contra jus vestrum vel privilegio-
“ rum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit, viri-
“ bus carere decernimus; statuentes ut nullus unquam homi-
“ num ea quæ male gessit trahere audeat in consequentiam,
“ neque possint ea quæ tacita veritate a sede apostolica impe-

¹ *Cassatio*] This letter is among | ccclvi., p. 335, and occurs under the
the *Epistolæ Cantuarienses*, No. | year 1191, below.

“travit juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore in
 “aliquo præjudicium generare. Nulli ergo omnino hominum
 “liceat hanc nostræ constitutionis paginam infringere vel ei
 “ausu temperario contraire; si quis autem hoc attemptare
 “præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum
 “Petri et Pauli apostolorum Ejus se noverit incursurum.
 “Datum Romæ apud Sanctum Petrum v^{to} kalendas Junii pon-
 “tificatus nostri anno primo.”

A.D. 1191.
 May 28.

¹ *Item cassatio.*

“Celestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabili
 “fratri Bathoniensi episcopo et dilectis filiis de Radinges et
 “de Waltham abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem.
 “Molestias et injurias quas per bonæ memoriæ Baldewinum
 “Cantuariensem archiepiscopum conventus ejusdem loci passus
 “est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam
 “igitur jam dictus archiepiscopus, quamvis de reformando
 “statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicis recor-
 “dationis Urbani et Clementis prædecessorum nostrorum sus-
 “cepisset, nondum, cum iter peregrinationis arripuit, ad ple-
 “num reformaverat, discretioni vestræ per apostolica scripta
 “mandamus, quatinus, omni dilatione, contradictione et appel-
 “latione cessante, ecclesias cum fructibus inde perceptis et
 “alia quæ sæpeditus archiepiscopus ipsis absque juris or-
 “dine abstulit, nostra freti auctoritate cum integritate restitui
 “faciatis, et eorum detentores si opus fuerit censura non dif-
 “feratis ecclesiastica coercere; modis omnibus observantes ne
 “in loco quem apostolica condemnavit auctoritas divina de
 “cætero celebrentur, sed potius capella ibidem ut dicitur
 “erecta funditus destruatur, et sicut a patribus nostris decre-
 “tum esse dinoscitur, canonicorum institutionem revocantes
 “in irritum, eos denuntietis et teneatis suspensos qui in loco
 “ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præ-
 “sumpserint officia celebrare, donec ad sedem apostolicam
 “veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ re-
 “cordationis papæ Clementis incurrisse noscuntur, cautius
 “faciatis ab omnibus evitari, donec, exhibita satisfactione com-
 “petenti ecclesiæ, per vos mereantur absolvi. Qui vero hujus-
 “modi communicaverunt scienter, congrue ad arbitrium ves-

A.D. 1191.
 May 23.
 Celestine
 III. writes
 to the
 bishop of
 Bath and
 the abbots
 of Reading
 and Walt-
 ham.

He orders
 them to
 enforce the
 restitution
 of the con-
 vental
 property.

The chapel
 is to be
 destroyed,
 the founda-
 tion dis-
 solved, and
 the disobe-
 dient ex-
 communi-
 cated.

¹ *Item cassatio*] This letter occurs among the *Epistolæ Cantuarienses*, No. cclvii., p. 337; it is likewise given below in its place, under the year 1191; and is partly in Ralph de Diceto, vol. ii., pp. 89, 90.

A.D. 1191.
May 23.
They are not
to be negli-
gent in ful-
filling this
mandate.

“trum satisfaciant. Hæc autem omnia tanto districtius
“vestræ discretioni duximus injungenda, quanto injuriam
“apostolicæ sedi continere videtur eadem toties iterare, et
“religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum
“segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in
“vobis neglectum aliquatenus sustinere; nullis litteris juri
“eorum præjudicium facientibus, si quæ apparuerint a sede
“apostolica impetratæ. Quod si omnes his exequendis nequi-
“veritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur.
“Datum Romæ apud Sanctum Petrum, x^o kalendas Junii,
“pontificatus nostri anno primo.”

IMAGINATIO GERVASII CONTRA ROGERUM¹ ABBATEM
SANCTI AUGUSTINI QUASI IN CONSISTORIO PAPÆ
ALEXANDRI.

Gervase pre-
sents to the
pope an
argument in
favour of
the arch-
bishop, from
whom the
abbot of
S. Augus-
tine's has
withdrawn
his due
obedience.

“Ad præsentiam sanctæ majestatis vestræ, pater
“venerande, directi sumus a domino nostro miseræ et
“laceratæ Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopo. Ac-
“cedimus fiducialius ad vos, hinc de justitia causæ,
“illinc de bonitate Romanæ ecclesiæ, confisi, quæ us-
“que nunc suos fideles, simplices quoque et veraces,
“fovere, criminosos vero, litigiosos, mendaces et con-
“tumaces consuevit debellare: venimus, inquam, falsi-
“tatem refellere, veritatem potius legendo quam ver-
“bositando enodare. Conqueritur igitur dominus noster
“flebilis ille et deflendus, et si flere non possumus,
“miseræ Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopus, de filio
“specialissimo abbate Sancti Augustini sibi et ecclesiæ
“Cantuariensi violenter et injuste contra tenorem pri-
“vilegiorum suorum et jura canonum sublato. Dolet
“ipse et confunditur Cantuariensis, immo tota Angli-
“cana miratur ecclesia. Miratur et expavescit quæ-
“nam sit ista repentina mutatio qua filius patri, filia
“matri, porticus ecclesiæ subtrahitur et rebellare cona-
“tur. Currit ad spectaculum universus populus et tam
“enormem stultitiam admiratur. Et, si jura Cantua-
“riensis ecclesiæ conterere voluit malignorum invidia,

¹ *Rogerum*] Roger, abbot of S. Augustine's, 1178-1212.

“ juvare eam debuit longissimi temporis, quingentorum
 “ scilicet lxxv. annorum, possessio, quibus Sancti Au- The mother church has fostered S. Augustine's for 575 years.
 “ gustini ecclesiam ut filiam specialissimam dulci am-
 “ plexu fovere non desiit. Debuit tanti temporis pro-
 “ desse possessio, et si non alia haberet munimenta,
 “ cum secundum canones et legum volumina etiam
 “ x^l^{ta} annorum præscriptio non debeat commutari.
 “ Habet ad hæc Romanorum pontificum privilegia, There are also documentary proofs of the right of the archbishop.
 “ habet etiam auctoritates et exempla sanctorum, qui
 “ ecclesiam Sancti Augustini inconcussa usque ad hæc
 “ tempora possederunt, et cui voluerunt regendam tra-
 “ diderunt, a beati Augustini tempore, qui primus eam
 “ instituit, usque ad Sanctum Theodorum qui ultimus
 “ ex Romanis Cantuariensis archiepiscopus extitit. Hic
 “ cum vir esset admodum sanctus et sapiens, præde- Theodore gave it to Benedict Biscop, then to Adrian.
 “ cessorum suorum secutus vestigia, dedit eam de qua
 “ sermo agitur ecclesiam cuidam capellano suo Bene-
 “ dicto cognomento Bissop. Quo per licentiam Theo-
 “ dori Romam adeunte, dedit abbatiam alteri capellano
 “ suo Adriano. Post Adrianum abbas fuit Albinus
 “ sub Brithwaldo archiepiscopo qui successit Theodoro;
 “ et sic de cæteris utrorumque successoribus. Quis
 “ autem plenius aut liberius rem aliquam possidet
 “ quam ille qui eam cui vult et quando vult donat et
 “ retrahit? Perseveravit hæc libertas Cantuariensis This relation continued until the Norman Conquest.
 “ ecclesiæ in donatione prædictæ abbatiæ a tempore
 “ Sancti Augustini usque ad Normannorum adventum
 “ in Angliam, cum omnia vastantes totam terram sibi
 “ subdiderunt, debita simul et indebita sibi usurpave-
 “ runt. Usque ad hæc tempora Normannorum præ- S. Augustine's had been familiarly used by the archbishops.
 “ dicta abbatia Sancti Augustini tam specialis, tam
 “ familiaris Cantuariensi ecclesiæ extitit filia, ut archi-
 “ episcopi Cantuarienses inibi cum vellent pausarent,
 “ minuerent, curias tenerent, missas celebrarent, diurnis
 “ et nocturnis horis orarent; unde et beato Dunstano
 “ ibidem de nocte oranti apparuit chorus virginum
 “ coram Sancta Maria in ejusdem dominæ capella, quæ

Proof from
the History
of S. Dun-
stan.

The cruel
ingratitude
of the
monastery.

William the
Conqueror
deposed
archbishop
Stigand.

Lanfranc
succeeded;
who re-
ceived
special
honours at
Rome.

Abbot Scol-
land pro-
fessed obe-
dience to
him.

“ ibi tunc temporis erat, versus Sedulii psallens et
 “ dicens, ‘ Cantemus Domino, sociæ, cantemus honores,’
 “ etc. In hac tanta et tam jocunda unitate solebant
 “ archiepiscopi Cantuarienses ecclesiam illam, ut filiam
 “ specialissimam, possessionibus amplis ditare, orna-
 “ mentis variis decorare, dignitatibus augere, intus et
 “ extra contra omnes injurias malignantium defendere.
 “ Sed nunc matri suæ hanc mercedem retribuit, ut
 “ eam velit sub pedibus suis conculcare. Quomodo
 “ autem vel quibus de causis, vel unde hæc tanta
 “ malitia initium vel incrementum sumpserit, quam
 “ brevius potero intimabo.
 “ Regnante rege Willelmo primo, qui armis Angliam
 “ adquisivit, cœpit ecclesia dignitates suas dediscere.
 “ Nam idem rex Willelmus, regno sublimatus, tam eccle-
 “ siastica jura quam secularia sibi usurpavit, sacerdotes
 “ et ecclesias oppressit, episcopos deposuit, et quos voluit
 “ supposuit; unde, Stigando qui multa ecclesiæ Sancti
 “ Augustini beneficia contulit incarcerato et mortuo,
 “ Lamfrancus Cadomensis abbas, vir admodum sapiens et
 “ litteratus, successit. Hic quam carus papæ Alexandro
 “ et curiæ Romanæ fuerit satis notum est; nam eidem
 “ Lamfranco Romam venienti papa Alexander assurrexit,
 “ et duo pallia contulit; unum, ut cæteris archiepi-
 “ scopis de more Cantuariensis ecclesiæ, et aliud, cum
 “ quo ipse papa missas celebrare solebat, in signum
 “ specialis prærogativæ. Huic prædictus papa non
 “ solum ecclesiæ Sancti Augustini, sed et totius
 “ Angliæ, Walliæ, et Britanniæ secundum morem anti-
 “ quorum concessit et confirmavit primatum. Huic
 “ Lamfranco Scotchlandus abbas Sancti Augustini pro-
 “ fessionem fecit, ubi et quando archiepiscopus voluit,
 “ et Lamfrancus eum ut pater filium dilexit, et contra
 “ omnes injurias protexit. Defuncto autem Scotchlando,

¹ See the Lives of Dunstan, by Osbern and Eadmer; Memorials of Dunstan, pp. 118, 208.

" Lamfrancus petivit regem ut sibi donationem ab-
 " batiae concederet, sicut omnes prædecessores suos
 " constat habuisse. Respondit rex et dixit, se velle
 " omnes baculos pastorales Angliæ in manu sua tenere.
 " Hæc est origo malorum. Lamfrancus ad hæc mira-
 " tus est, sed propter majores ecclesiæ Christi utili-
 " tates, quas sine rege perficere non potuit, ad tempus
 " siluit. Consentiente tamen rege Guidonem quendam,
 " monachum suum, litteratum et prudentem, elegit,
 " benedixit, et ab eo professionem accepit ante altare
 " Christi Cantuariæ, et benedictum ad cœnobium misit.
 " Ad hæc monachi indignantes dixerunt, se non velle
 " eum pro abbate suscipere, non quia in ecclesia
 " Christi benedictus fuit, nec quia archiepiscopo pro-
 " fessionem fecit, sed quia sui abbatis electio ad eos
 " pertinebat. Archiepiscopus autem eorum importuni-
 " tatem duris verbis et blandis compescuit, et tandem
 " prædictus abbas, in cœnobio susceptus, ecclesiam
 " quam Scotlandus inceperat ædificare satagit. Mor-
 " tuo Willelmo rege primo, filius ejus Willelmus Rufus
 " successit in regnum, et coronatus est a Lamfranco.
 " Qui post obitum Lamfranci cepit ecclesias vacantes
 " in manu sua, et ita venales fecit ut qui magis pro
 " illis daret eas citius optineret; unde et ecclesia Christi
 " post obitum Lamfranci per quinquennium vacavit.
 " Ecclesia quoque Sancti Augustini post decessum
 " Widonis cun nonnullis aliis ecclesiis vacavit. Post
 " quinquennium decedit rex in lectum, et timore mor-
 " tis perterritus dedit archiepiscopatum Sancto Anselmo.
 " Hic, in Cantuariensi civitate consecratus, ab Urbano
 " papa pallium suscepit, et tantam ejus gratiam ha-
 " buit, ut eum alterius orbis papam vocaret, et in
 " Angliam reverso pallium Eboracensi archiepiscopo
 " donandum mitteret. Hic pro Romana desudans
 " ecclesia, petente papa, contra Græcorum hæreticos
 " disputavit, et eosdem devicit. Rege autem Willelmo
 " sagitta confosso et mortuo, frater ejus Henricus in

On Scol-
 land's death,
 Lanfranc,
 with the
 king's leave,
 appointed
 and blessed
 abbot Wido.

Thereupon
 the monks
 claimed the
 right of
 election.

William
 Rufus kept
 both the see
 and the
 abbacy
 vacant for
 some years.

At last he
 gave the see
 to Anselm,
 whom the
 pope called
 "alterius
 orbis papa."

Abbot Hugh appointed.

Anselm refuses to bless him in the king's chapel and does it in his own, at Lambeth, receiving the abbot's profession of obedience.

Changes in the papacy.

Calixtus II. is hostile to Canterbury.

The first quarrel of Canterbury with Rome.

“ regnum successit. Quo regnante et donante Hugoni
 “ cuidam abbatiam Sancti Augustini, idem Hugo a
 “ monachis suis præsentatus est Anselmo, ut eum
 “ benediceret. Petentibus autem monachis et ipso rege
 “ pro monachis ut eum in capella regis benediceret,
 “ respondit Anselmus, ‘ Non est meum missam in
 “ ‘ capella regis celebrare, nisi cum regem deo coro-
 “ ‘ nare. Nec volo hac vice honorem soli regi domino
 “ ‘ meo debitum abbati meo impendere, sed quia non
 “ ‘ vacat mihi pro hac re Cantuariam ire, hic in ca-
 “ ‘ pella hospitii mei eum si vultis benedicam.’ Con-
 “ senserunt, et benedictus est apud Lamhee, et ibidem
 “ archiepiscopo professionem fecit sine contradictione.
 “ Decedente Anselmo tempore regis Henrici, successit
 “ ei Radulfus Rofensis episcopus, qui, cum Romam
 “ profectus a Paschale papa pallium suscepisset, in
 “ festivitate Sancti Gregorii super altare Sancti Petri
 “ astantibus cardinalibus missam celebravit, et in An-
 “ gliam rediit. Elapso autem aliquanto tempore, cum
 “ idem Radulfus Romam iturus Angliam exisset, Pas-
 “ chalis obiit, et duo substituti sunt, Gelasius scilicet et
 “ Gregorius; Gregorius Romam obtinuit, Gelasius vero
 “ in Franciam venit. Qui cum dura quædam et inaudita
 “ contra ecclesiam proponeret, morte præventus Cluni-
 “ aci sepultus est. Cardinales vero et Romani qui
 “ cum papa venerant, præcavescentes sibi, archiepiscopum
 “ Vienneensem substituerunt et Calixtum nominaverunt.
 “ Quem cum Radulfus archiepiscopus decrevisset
 “ videre, ulcere percussus in facie retentus est. Unde
 “ Calixtus vehementer iratus, Eboracensem ecclesiam
 “ et Sancti Augustini abbatiam contra Cantuariensem
 “ ecclesiam erexit. Defuncto autem Radulfo, Willelmus
 “ electus est, et sacratus pallium suscepit a Calixto
 “ papa, cum exprobratione tamen quod prædecessor
 “ suus Radulfus contempserit eum in Francia videre.
 “ Hæc est prima occasio qua Cantuariensis ecclesia
 “ matris suæ Romanæ ecclesiæ incurrit odium. Hac

“ sola causa Eboracensem sibi subtraxit professionem
 “ et Augustinianorum incepit rebellionem. Judicet et
 “ dirigat Deus causam Suam. Willelmus itaque archi- Archbishop William visits the pope.
 “ episcopus, a Calixto papa pallio suscepto et confirma-
 “ tione primatus Angliæ, dignitatum quoque antiqua-
 “ rum ecclesiæ Christi, apostolicæ sedis legatus, rediit
 “ in Angliam. Anno secundo Hugo abbas Sancti Abbot Hugh makes some unheard of claims, and alleges a bull of Calixtus but does not produce it.
 “ Augustini et monachi sui obtulerunt Willelmo archi-
 “ episcopo scedulam scriptam, nova quædam et inau-
 “ dita contra jura et dignitatem ecclesiæ Christi
 “ continentem. Dicebant autem Calixtum papam hu-
 “ jusmodi privilegio ecclesiam Sancti Augustini hono-
 “ rasse. Petiit ergo archiepiscopus ut ipsum privile-
 “ gium bullatum posset videre, alioquin se dixit fidem
 “ scedulæ non habere. Sed nulla prece voluerunt
 “ monachi privilegium bullatum ostendere. Post
 “ aliquot annos idem Hugo obiit, et rex Henricus On Hugh's death a second Hugh is appointed.
 “ alteri Hugoni monacho Rofensi abbatiam dedit.
 “ Quem cum monachi archiepiscopo apud Londoni-
 “ am benedicendum præsentassent, voluit archiepisco-
 “ pus ut in ecclesia Christi Cantuariæ solenniter be-
 “ nediceretur. Cui resistentes monachi dicebant, hoc The monks beg that he may be blessed elsewhere than in Christ church.
 “ non debere fieri eo quod prædecessor suus Cantua-
 “ riæ non fuerit benedictus. Petiit archiepiscopum
 “ rex tædio affectus importunitate monachorum, ut
 “ abbatem benediceret ubi alter Hugo a beato An-
 “ selmo fuit benedictus. Annuit archiepiscopus pre-
 “ cibus regiis, sed, emergentibus aliis causis, ex
 “ præcepto regis venit Wintoniam ad regem cum non-
 “ nullis primoribus regni. Inde peracto rediens nego-
 “ tio, mandavit Hugoni quatinus ei apud Cicestriam He is blessed at Chiches-ter.
 “ occurreret, ibidem benedictionem suam suscepturus.
 “ Venit Cicestriam, professionem fecit, et benedictus
 “ est. Defuncto rege Henrico Stephanus regni suscepit
 “ gubernacula, coronatus a Willelmo archiepiscopo.
 “ Post tres annos obiit Willelmus archiepiscopus, cui
 “ successit Theodaldus, quem sacravit Albericus Hosti-

Succession
of arch-
bishop
Theobald.

The monks
of S. Augus-
tine's apply
to Henry of
Winchester
as legate, for
relief from a
payment to
Christ
church, and
other offer-
ings.

Christ
church ac-
cepts two
mills in com-
pensation,
and a rent
of three
shillings.

A certain
William the
Devil con-
cocted these
changes.

“ ensis episcopus in ecclesia Christi Cantuariæ. Erat
 “ enim tunc temporis in Anglia apostolicæ sedis le-
 “ gatus. Hic Romam profectus, suscepto pallio a papa
 “ Innocentio, Cantuariam reversus est. Erat autem
 “ tunc temporis Henricus Wintoniensis episcopus apo-
 “ stolicæ sedis in Anglia legatus, eo quod esset frater
 “ regis Stephani, et vacante sede Cantuariensi lega-
 “ tione fungeretur. Monachi autem Sancti Augustini,
 “ depressionem Cantuariensis ecclesiæ molientes, queri-
 “ moniam deposuerunt in præsentia prædicti legati,
 “ dicentes se multum gravari in pensione sinodaliū,
 “ scilicet quinquaginta solidorum et septem denariorum,
 “ quos sacrista Sancti Augustini singulis annis afferre
 “ solebat ab antiquo super altare Christi. Dicebant
 “ præterea se gravem servitutis contumeliam sustinere,
 “ eo quod singulis annis in Cœna Domini solverent
 “ arietes, panes et potum ecclesiæ Christi. His de
 “ causis inter duas ecclesias controversia diutius venti-
 “ lata, hoc tandem ex utriusque partis consensu fine
 “ conquievit, ut ecclesia Cantuariensis obtineat duo mo-
 “ lendina quæ fuerant ecclesiæ Sancti Augustini pro
 “ ita solidis et vij^{tem} denariis. Pro arietibus vero,
 “ panibus et potu, vel tribus solidis qui pro illis quan-
 “ doque solvebantur, assignaverunt ecclesiæ Christi
 “ redditum trium solidorum et terram unde sumeretur,
 “ ita quod de cætero ecclesia Christi prædictos ita so-
 “ lidos et septem denarios, nec tres solidos qui pro
 “ arietibus solvebantur, vel alium redditum, de ecclesia
 “ Sancti Augustini non exigat, salva in cæteris utri-
 “ usque ecclesiæ dignitate. Hæc pacis pactio scriptis
 “ et privilegiis utrique ecclesiæ confirmata est. Fie-
 “ bant hæc omnia instinctu cujusdam Willelmi qui
 “ nepos erat abbatis et cœnobii causas agebat. Erat
 “ autem hic Willelmus cognomento Diabolus appellatus,
 “ artifex subtilissimus et novarum rerum adinventor
 “ peritissimus. Hic, cum esset totius discordiæ incen-
 “ tor primo, primus cœpit de privilegiis antiquis jacti-

"tare, et abbatiam Sancti Augustini, quæ usque ad
 "ipsius tempora maligna Cantuariensis ecclesiæ erat
 "cor unum et anima una, cœpit novo nomine baptizare, et Romanam capellam nominare. Usque ad
 "hujus prædicti Willelmi tempora Cantuariensis ecclesia contra abbatiam illam Romanis privilegiis non
 "fuit munita. Quis enim de capa sua vel pallio,
 "tunica vel caliga, Romana quærit privilegia? Primatu
 "Angliæ contenta indeque privilegiis vallata, de singulis
 "suis dignitatibus specificare nolebat, neque enim tunc
 "temporis opus erat. Hujus autem cœstri diabolici stimulis agitata et fallaciis edocta, fraternas acies, bella
 "civilia, intestinorum repugnantiam experta, præcavens
 "in futurum, apostolicis et regiis se munivit privilegiis
 "Innocentii, Lucii, Eugenii, Adriani, Alexandri, licet
 "hic Alexander Rogerium abbatem benedixerit in
 "odium et contumeliam Ricardi archiepiscopi et Cantuariensis ecclesiæ.
 "Mortuo papa Lucio qui post Innocentium sedit,
 "Eugenius successit, et in Franciam veniens concilium Remis celebravit. Ad quod quia Theodobaldus
 "archiepiscopus absque regis licentia, quam impedire non potuit, ministris regis ne transiret mare
 "observantibus, naufragium perpessus, ire præsumpsit, a domino papa tanto gaudio susceptus est, ut
 "diceret eum ob reverentiam Petri et suam natando magis quam navigando venisse. Peracto concilio,
 "cum Cantuariam venisset, jussu regis ab Anglia expulsus est, redditus sui confiscati et homines sui
 "rebus propriis spoliati sunt; unde archiepiscopus iratus, zelo ductus justitiæ, totam terram regis suspendit, nec a sententia destitit donec pacato rege
 "ad suam in pace rediret ecclesiam. Monachi autem Sancti Augustini, præceptum archiepiscopi contempnentes, nuncios ad papam miserunt. Qui a domino
 "papa contumeliis affecti, domum redire et archiepiscopo suo obedire compulsi sunt. Dedit autem in mandatis
 "Eugenius papa archiepiscopo, ut monachi pro con-

The mother church had never thought of obtaining privileges from Rome against her own daughter.

Now she obtained them from the popes and kings.

Archbishop Theobald went to the Council of Rheims without king Stephen's leave.

He was expelled by Stephen, but on threatening an interdict was allowed to return.

The pope compelled the monks of S. Augustine's to obey.

They are
compelled
to comply.

“ *tumacia sua condignam subirent vindictam. Cessa-*
“ *verunt itaque obedienter quantum cantaverant con-*
“ *tumaciter, a iiij^{to} scilicet idus Martii usque kalendas*
“ *Augusti. Excommunicavit autem Willelmum Diabo-*
“ *lum abbatis nepotem, et quendam Silvestrum, qui*
“ *totius discordiæ fuerant incentores. Abbas autem*
“ *Hugo Willelmo nepoti suo imprecatus est, ut cum*
“ *Datan et Abiron participaret, eo quod ipsum contra*
“ *matrem ecclesiam Cantuariensem incitasset. Quæ*
“ *maledictio ipsi Willelmo non cessit in vanum. Nam*
“ *post annos plurimos, cum idem Willelmus ageret in*
“ *extremis, tormentis pluribus affectus est. Insanus*
“ *enim factus, nunc ad formam pueri contrahebatur in*
“ *speram, nunc autem ultra humanam effigiem dis-*
“ *tendebatur; nunc oculi ejus parvuli, nunc promine-*
“ *bant ut tauri. Hæc et alia dictu difficilia circa eum*
“ *contingebant. Hæc idcirco diximus, quia per hunc*
“ *Willelmum aliosque plurimos manifesto didicimus*
“ *documento, neminem impune Cantuariensem ecclesiam*
“ *injuste impugnare.*

Retribution
falls on
William the
Devil.

The next
abbot, Sil-
vester, asks
to be blessed
by Theobald,
but declines
to profess
obedience;
and obtains
papal orders
to that
effect.

“ *Post obitum Hugonis abbatis, ad abbatiam Sil-*
“ *vestro electo, idem Silvester benedictionem petiit*
“ *a Theobaldo archiepiscopo, sed profiteri noluit.*
“ *Nolente autem archiepiscopo eum sine professione*
“ *contra morem antiquorum benedicere, Eugenium*
“ *papam adiit, litteras impetravit ut eum archiepi-*
“ *scopus in ecclesia sua sine professione benediceret.*
“ *Quod et factum est. Iste Silvester primus in ecclesia*
“ *sua sine professione benedictus est, nec alium præter*
“ *istum invenire quis poterit, qui apud Sanctum Au-*
“ *gustinum benedictus sit vel professionem non fecerit.*
“ *Defuncto Eugenio, successit Anastasius. Qui sciens*
“ *Eugenium contra Cantuariensem ecclesiam injuste*
“ *pronuntiasse indeque graviter pœnituisse, dedit in*
“ *mandatis Silvestro abbati quatinus eandem profes-*
“ *sionem faceret Theobaldo archiepiscopo, quam con-*
“ *staret sibi prædecessores suos fecisse. Appellante*
“ *Silvestro, scripsit ei in eandem formam papa Adrianus*

Pope Anas-
tasius com-
mands him
to profess,
and he
appeals.

" successor Anastasii, et appellationem inhiuit. Vocato Pope Adrian likewise enjoins it;
 " igitur Silvestro coram Henrico rege et archiepiscopo,
 " assidentibus episcopis et primoribus Angliæ, com-
 " pulsus Silvester ex mandato apostolico professionem
 " facere, de professione prædecessorum suorum sibi non
 " constare dicebat. Astantes autem viri religiosi et
 " fideles tactis sacrosanctis affirmabant se præsentibus and Silvester has to submit.
 " fuisse professioni Hugonis prædecessoris Silvestri,
 " quam fecit Willelmo archiepiscopo, et in manum ejus
 " porrexit. Sentiens Silvester sibi ulterius diverticula
 " non patere, Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo.
 " professionem fecit, et in manus ipsius tradidit.
 " Hujus professionis et decisionis litis testimonium His profession is extant.
 " habet ecclesia Cantuariensis sub sigillis septem epi-
 " scoporum qui ibi præsentibus fuerunt. Post hanc
 " professionem archiepiscopus Theobaldus et abbas Sil-
 " vester, ut pater et filius, concordēs extiterunt. De-
 " functo papa Adriano, Alexander successit. In cuius S. Thomas succeeds Theobald.
 " tempore Sanctus Thomas post Theobaldum Cantuari-
 " ensem regens ecclesiam, pro libertate ecclesiæ sex
 " annis proscriptus est, et septimo reversus glorioso
 " martyrio coronatus est. Cui post annum successit Archbishop Richard consecrated by Alexander III.
 " Ricardus Cantuariensis ecclesiæ monachus. Qui Ro-
 " mam profectus, ab Alexandro papa consecratus, lega-
 " tione, primatu, et privilegiis roboratus Cantuariam
 " reversus est. Ejuncto autem Clarebaldo abbate electo,
 " qui Silvestro successerat, et benedictionem Sancti
 " Thomæ refutaverat, agente Ricardo archiepiscopo,
 " Rogerius Cantuariensis ecclesiæ monachus et ejusdem Roger, a monk of Christ church, is made abbot; he offers a new form of profession, which Richard refuses.
 " archiepiscopi professus ad regimen abbatiæ electus
 " est. Qui cum benedictionem suam ab archiepiscopo
 " peteret, et inauditæ formæ professionem afferret, archi-
 " episcopus eum cum tali professione benedicere noluit,
 " ne in Cantuariensem ecclesiam novam introduceret
 " consuetudinem. Rogerius autem semel et secundo
 " Romam petiit, et tandem ab Alexandro papa bene-
 " dictus est, salvo tamen jure et dignitate Cantuariensis

He obtains
benediction
from the
pope, saving
the rights of
Christ
church.

The pope
confers the
mitre, ring,
and sandals
upon him.

Evils arising
from this
exemption
of the abbot
from the
archbishop's
authority.

“ ecclesiæ, ut ipse papa eidem Rogero ante benedic-
 “ tionem dixit et archiepiscopo scripsit. Hoc agente
 “ Rogerio, tantam indignationem domini papæ et car-
 “ dinalium incurrit Ricardus archiepiscopus, ut nec
 “ quingentorum lxxv. annorum præscriptio, nec prima-
 “ tus vel privilegiorum munitio, nec auri vel argenti
 “ effusio, nec tot abbatum professiones, nec episcoporum
 “ testimonia, nec veritatis historia, nec consuetudo
 “ diutina, nec Sancti Thomæ gloriosa et miraculosa
 “ victoria, sed nec ulla ratio domini Alexandri potuerunt
 “ indignationem avertere, quin Rogerium abbatem a
 “ jurisdictione Cantuariensis ecclesiæ subtraheret, et in
 “ contumeliam archiepiscopi eidem Rogero mitram, et
 “ anulum, et sandalia conferret. Adjecit postmodum
 “ Romana justitia ut abbatis clericos et laicos archi-
 “ episcopo subtraheret, sed ad tempus. O vere diaboli
 “ supradicti pertinax inventum! cujus nequitia Can-
 “ tuariensis ecclesia tanti discidii incurrit opprobrium.
 “ Quæ enim in ecclesia Dei major esse potest abusio,
 “ quam quod archiepiscopus primas non valet criminosis
 “ quibuslibet vindictam inferre, cum viderit sacerdotes
 “ et clericos a monachis vel laicis flagellari, ecclesias ho-
 “ micidio vel quolibet accidenti flagitio pollui, homicidas
 “ furere, adulteros cæterosque criminosos multiplicare,
 “ cum nec in civitate sua injurias Dei valeat vindicare?
 “ Parochiani clerici et laici presbiteros contempnunt,
 “ sua flagitia Christiani non erubescunt, non confiten-
 “ tur, non communicant, judaizant aliqui, paganismum
 “ inducunt plurimi, simpliciores confundunt hæretici,
 “ et in ultionem quorumlibet criminum archiepiscopus
 “ primas non potest manum apponere! Hæc in diminu-
 “ tionem Cantuariensis ecclesiæ sibi suo abbate exempto
 “ enormia succreverunt. Quid de familiaritate sanctæ
 “ Romanæ ecclesiæ et fidelitate Cantuariensis ecclesiæ
 “ referam? A tempore florigero beati Gregorii papæ
 “ usque nunc Romana ecclesia Cantuariensem ecclesiam
 “ indesinenter suo fovebat amplexu, tuto regimine pro-

"tegebat ut filiam suam specialissimam. Hæc enim
 "non est Romanæ ecclesiæ capella de longe, sed filia
 "specialis generosæ matris ex intimo progenita san- S. Augustine's is no peculiar of Rome.
 "guine. Cantuariensis ecclesia Romanam gloriam per
 "totam Angliam, Scotiam, Walliam, Britanniam, cre-
 "terasque circumjacentes insulas, dilatavit. Ipsa sola Debt of Rome to Canterbury.
 "mediante, non solum Sancti Augustini cœnobii, sed
 "et omnium ecclesiarum Angliæ et Walliæ obtinere
 "consuevit principatum, et beati Petri suscipit dena-
 "rium. Quod enim Roma est ad Franciam et Angliam,
 "et ad universalem ecclesiam, hoc est Cantuaria ad Canterbury is to Eng-land what Rome is to the church universal.
 "Anglicanam ecclesiam. Tanta enim extitit hucusque
 "familiaris unitas inter Romanam et Cantuariensem
 "ecclesiam, ut non duæ sed una et eadem videretur,
 "quantum attinet dico ad prælationem et subjectionem.
 "Romana enim securitas, ut dignum est, non solum The safety of Rome is the most important interest of the church.
 "Cantuarinæ sed et toti mundanæ præferri debet
 "ecclesiæ. Hanc prærogativam Cantuariensis ecclesiæ
 "instituit Gregorius, hanc conservavit omnis successor
 "ejus. In hoc autem nostro fœdo fine temporum pro
 "universis suis hoc suscepit meritis, ut sub patris sui
 "Romani pontificis protectione non solum ab abbate This measure brings Canterbury into contempt.
 "Sancti Augustini et suis monachis, sed et ab incestis
 "clericis, pellipariis et sutoribus contempnatur. Timen-
 "dum est, pater pie, quod minantur et suggerunt
 "plurimi, ne mater filiam profugam faciat, quam crebris
 "injuriis irritare, dignitatibus suis et subditis privare
 "non cessat. Sed jam nunc, pater pie, juris et æqui Let the pope support the archbishop.
 "vires resume, filiæ vestræ Cantuariensis ecclesiæ
 "dolorem et injurias respice, privilegia inspicere, jura
 "sua eidem restitue, et saltem quod nulli hominum
 "denegare solet Romana benignitas, hoc ei et suo pastori
 "concedatur, videlicet, ut abbatiam Sancti Augustini
 "et cæteras dignitates suas ei liceat possidere sicut
 "omnes prædecessores suos constat obtinuisse."

IMAGINATIO CAUSÆ QUASI PRO ABBATE.

An argu-
ment in
behalf of the
abbot of
S. Augus-
tine's
against the
archbishop.

Attempt to
diminish
the honour
of S. Augus-
tine's.

In former
times the
archbishops
favoured
the two
churches
equally.

“ Licet ad vestram, pater serenissime, spectet provi-
dentiam cura et sollicitudo universalis ecclesiæ, spe-
cialiter tamen Anglicana ecclesia vestræ celsitudinis
expetit jurisdictionem, quam per matricem scilicet
Cantuariensem ecclesiam, mediante Augustino, Chris-
tianæ fidei seminiverbio, ab hac sancta Romana
ecclesia generosi sanguinis traxit originem. Quæ
cum lumen et sol esse soleat occidentis, glorificavit
eam Deus multis præconiorum insigniis, temporali
scilicet copia bonorumque spiritualium manifestis
indiciis et innumeris miraculorum signis. Quæ tamen
cum omnium bonorum plena sit et fertilis, in hoc
solo suum tam magnum et tam gloriosum minuit
meritum, quod ecclesiam nostram filiam suam specia-
lissimam conatur opprimere, cum unicam et singularem
ipsius, quam a primis noscitur habuisse, minuere
quærit dignitatem. Cum enim tot fulgeat divinis,
tot dignitatum emineat præconiis, ut hujus sacro-
sanctæ Romanæ ecclesiæ specialis existat filia et
Anglicanæ mater ecclesiæ, solque sit, ut diximus, et
lumen occidentis, quæ necessitas est ut tam enormiter
suam tam copiosam augeat gloriam, suamque tam
propriam, tam unicam deprimat et spoliât filiam?
Inique sævit qui suos persequitur. Attamen hæc
persecutio familiaris temporis instantis est, non an-
tiqui ab orthodoxis patribus instituti. A primo
etenim tempore quo Anglicana mater, videlicet Can-
tuariensis ecclesia, Romano processit ab utero, tanta
pax, tanta unitas inter primos patres, archiepisco-
pos scilicet Cantuarienses et abbates nostros, extitit,
ut idem velle, idem nolle inter eos et utriusque
conventus ecclesiæ, veræ et firmæ vinculum esset
dilectionis, adeo ut archiepiscopi non minus nostræ,
id est, Sancti Augustini providerent ecclesiæ, quam
sue, metropolitanæ sedi videlicet Cantuariensi. Et

“ quod familiaris noster sed adversarius asserit, hoc et
 “ nos dicimus, scilicet quod archiepiscopi Cantuarien-
 “ ses in cœnobio Sancti Augustini propter liberio-
 “ ærem solebant quiescere, potionari, minuere, curiam
 “ tenere, missas celebrare, et plura hujusmodi. Multa
 “ etiam eidem ecclesiæ conferre solebant beneficia. Inter
 “ ipsos conventus tanta extitit unitas, ut in publicis
 “ processionibus simul procederent, simul redirent, et
 “ ad libitum cātoris matricis ecclesiæ non diversa sed
 “ eadem canerent.

The greatest
unity
existed
between
the two
churches.

“ Hæc inter pastores utriusque ecclesiæ et conven-
 “ tus, clerum etiam et populum, semper fere usque ad
 “ hæc novissima tempora extitit unitas. Ad hæc pri-
 “ morum patrum decreto hoc institutum est, ut omnes
 “ tam archiepiscopi quam monachi, cives etiam et subur-
 “ bani, post obitum nobiscum sepelirentur. Erat enim
 “ tunc temporis ecclesia nostra unicum et singulare civi-
 “ tatis Cantuariensis cimiterium. Hæc erat, venerande
 “ pater, ex institutione beati Augustini et successorum
 “ ipsius unitas et concordia, quam nunc istis temporibus
 “ nobis subtractam esse dolemus acriter et ingemiscimus.

S. Augus-
tine's was
the early
burial place
of Canter-
bury.

“ Hanc nobis, ut dignum est, restitui, hanc nobis
 “ desideramus confirmari. Hoc enim continent tam
 “ divinæ leges quam humanæ, ut ante litis ingressum
 “ omnia restituantur ablata. Primo etenim nostrum
 “ invaserunt cimiterium, nobisque generalis sepultura
 “ subtracta est, unde tanta quam auditis præsens
 “ discordia sumpsit initium. Deinde nostrorum archi-
 “ episcoporum, ut verum fatear, præsentia simul et
 “ beneficia nobis subtracta sunt, horumque violenta
 “ commutatione jugum nobis servitutis impositum est,
 “ ut matriæ ecclesiæ novum et insolitum solveremus
 “ tributum ; et qui prius unici filii eramus et liberi,
 “ cum in nobis nulla repperiretur repugnantiae macula,
 “ subditi sumus, ut prædiximus, servituti. Processu
 “ vero temporis ab abbate nostro professio, de qua
 “ nunc agitur, extorta est, et nobis ipsius abbatis elec-
 “ tio. Hæc quidem gravamina nobis illata sunt tem-

The abbot
desires that
these rela-
tions should
be restored.

First, the
right of the
burial place
was disused.

Then the
tribute was
imposed.

Then a pro-
fession was
extorted
from the
abbot.

The evils
began in
Lamfranc's
time.

"pore regis Anglorum Willelmi primi, et cujusdam
"Lamfranci Cantuariensis archiepiscopi. Cum enim
"hic Lamfrancus sapientia et scientia rerumque tem-
"poralium floreret copia, rex vero novus severitate
"regia, dum regnum et sacerdotium in nostrum detri-
"mentum mutuos commutarent amplexus, præfatus
"Lamfrancus omnes Angliæ subjugavit ecclesias, nos-
"tramque, quia proxima est, sibi fecit tributariam,
"licet, prius honestis donis matrici ecclesiæ datis,
"omnem designaret subjectionem; ut scriptum est,
" 'absorbebit fluvium et non mirabitur, et spem habet Job, xl. 18.
" 'ut influat Jordanis in os ejus.' Sic igitur, venerande

The church
is now en-
slaved.

"pater, ecclesia nostra misere subacta est, sic usque
"ad hæc vestra sanctissima tempora possessa est. Et
"cum prius, ut audistis, esset libera, tali violentia
"facta est ancilla. Dicant igitur quondam nostri
"archiepiscopi, nunc autem adversarii, dicant inquam,
"dicant se multas abbatum nostrorum obtinuisse pro-
"fessiones, dicant annuum et perhenne se suscepisse
"tributum, trecentorum vel quingentorum se dicant
"annorum habere præscriptionem, Romanorum pon-
"tificum, vel alia quælibet proferant privilegia, vel
"quovis munimine causæ suæ justitiam astruant, nos in
"omnibus violentiam nobis atrociter illatam accusamus.

The arch-
bishop's
documents
only prove
his oppres-
sions.

The monas-
tery also has
documents.

"Ad hæc tam regia quam Romana proferemus pri-
"vilegia, quibus ecclesia nostra sacrosanctæ Romanæ
"ecclesiæ non novo sed veterano nomine propria ca-
"pella assignata est, licet ab adversario hoc ipsum
"nobis, sed et vobis, quodammodo vertatur in impro-
"perium. Sed esto. Dicat quantum libet et impropere-
"vestra, venerande pater, capella est, unde eam contra
"omnes adversarios defensare tenemini. Incumbit
"itaque vestræ magnificentiae sanctæ hujus Romanæ
"ecclesiæ jura tueri, et a Deo datam gloriam non
"amittere, ne Romanæ ecclesiæ cedat ad dampnum,
"vobis autem ad vituperium, si gloriam vestram vo-
"lueritis alteri conferre, filiosque vestros a debita
"protectione repellere. Quia secundum ethicum,

S. Augus-
tine's is the
pope's cha-
pel; and
claims his
protection
as such.

- Ovid. Art. " ' Non minor est virtus quam quærere, parta tueri.' Let the
 Am. ii. 13. " Turpe est enim et indecorum et ecclesiæ Romanæ dignity of
 " insolitum, confugientes ad se a sinu repellere pietatis. the burial
 " Nostrum igitur, immo et suum, Cantuarini repetant place be
 " et recipiant cimiterium, quod pacis et concordiae pri- recognised;
 " mum poterit esse præparatorium. Beneficia diu and favours
 " desiderata nobis conferant, et erunt unitatis vincu- multiplied.
 " lum. De professione cessent litigia, eritque fortis Let the
 " funiculus triplex, qui quanto magis replicabitur, dif- claim for
 " ficilius rumpetur. Licet enim plurimum de tantis obedience be
 " oppressionibus scandalizati fuerimus et exacerbati, surrendered.
 " cum oblationes sepulturæ redierint, cum beneficia
 " propensius collata fuerint, amaricatum animum nos-
 " trum citius dulcorabunt.
- Horace, " Nemo enim adeo ferus est qui non mitescere possit."
 Ep. I. i. 39. " Intendat igitur, serenissime pater, vobis innata sapi-
 " entia, vobisque assidentium cardinalium tam generosa
 " quam gloriosa copia, quia non remittitur peccatum
 " nisi restituatur ablatum. Verum quia tam diutinæ A prayer for
 " præscriptionis prætendunt privilegium, nec Romani pontifical
 " moris est antiqua divellere, in signum specialis præ- insignia to
 " rogativæ abbati nostro mitram conferri petimus, anu- be given to
 " lum, et ut de cætero ab exactione professionis vestro the abbot.
 " privilegio muniamur; ut, si antiqua libertate vel
 " beneficiis perfrui non valemus, novis saltem collatis
 " insigniis gratulemur, et ut ex vestræ plenitudinis
 " gloria nostra vel in modico parvitas enitescat."

CHRONICA GERVASII.

INGRESSUS AD PROLOGUM OPERIS SEQUENTIS.

The dangers
arising from
the world,
the flesh,
and devils.

Tria sunt, karissime frater, quæ maxime genus humanum impugnant et ad mala quælibet perpetranda¹ instigant, videlicet dæmonia, mundus, et caro. Dæmonia enim mala suggerunt in cogitatione; mundus allicit in rerum sensibilibus visibili ostensione; caro autem de facili concutitur ex innata sibi fragilitate. Horum itaque incursu triplici spiritus sæpe vincitur ut opus pravum opere compleatur. Dæmonum suggestio pessima est, quæ mentem hominis quasi ex motu proprio fraudulentè irrumpit, ut in foveam temptationis et in puteum pravæ præcipitet actionis. Mundi quoque gloriosa vanitas vel vana gloria quot in se habet oblectationum genera, tot in captivis suis habet temptationum fomenta. Sed deterreat te quod dicitur, quia qui voluerit amicus esse seculi hujus, inimicus Dei² constituitur. Melius est autem, et incomparabiliter melius, mundi quam Dei esse inimicum. Carnis enim³ miseranda perniciēs maxime timenda est, quia inevitabilis, tantoque est ad nocendum promptior quanto privator hostis. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus, cujus quanto magis necessarium obsequium, tanto plus doli inevitabiles³ et periculosum contubernium. Nam si ei ne insolescat

S. James,
iv. 4.

¹ *perpetranda*] indesinenter, ins.
C.

² *enim*] vero, C.

³ *plus doli inevitabiles*] doli inevitabilis, C.

victualia subtrahimus, nos ipsi deficimus: si debita propensius vel desiderata largimur, acrius insurgit ut ex collato beneficio nos sibi subiciat et de concesso concludat. Veruntamen ad ejus evincendam contumaciam, mente sedula cogitandum est quod

“ Omnis caro fenum, flos feni gloria carnis,

“ Hæc nichil est, nichilo quid minus esse potest ? ”

Carnis enim locus proprius terra est, quæ quantulibet gloriatur in sua petulantia, in proximo tamen est ut sit putrida et vermium esca.¹ Diabolus enim quasi propositionem componit in occulta cogitatione; subjungit mundus assumptionem in rerum spectabilium cupida admiratione; conclusio autem carne perficitur, in pravi operis perpetratione. Sed horum trium ar-
gutiis tria sunt opposita remedia, quibus humana fra-
gilitas erudiatur ad pugnam et provocetur ad victoriam, videlicet prohibitio, præceptum et exemplum. Instru-
itur enim his tribus humana conditio, ut mala fugiat et bona appetat. Prohibitione enim a vitiis retrahimur; præcepto autem ad bona opera incitamus; exemplo vero in bonis quæ facimus per Dei gratiam consolidamur. Prohibitionum et præceptorum tam veteris Testamenti quam novi multiplex est numerus. Quamvis tamen prohibitiones multæ sint et variæ, animum tamen legentium vel audientium inclinare contendunt ad unum, scilicet ut mala studeant evitare. Similiter et præcepta legis Dei, quamvis diffuse et quovis idiomate dicta sint, una tamen est eorum intentio, scilicet ut bonum faciamus. Quæ omnia, etsi multa sint, eximius prophetarum in brevi versiculo concludit dicens, “ De-
clina a malo et fac bonum.” Præmium quoque sub-
jungit in eodem, “ Et inhabita in seculum seculi.” Hæc est universæ divinæ² Scripturæ summa intentio, scilicet ut mala vitemus et bona faciamus. Hoc indicant patriarchæ, clamant prophetæ, scribunt apostoli, exponunt

Three remedies for these evils:

prohibition, precept, and example.

The whole moral of scripture.

Ps. xxxvii.
27.

¹ Veruntamen . . . esca] om. C. | ² divinæ] om. C.

Mankind
requires il-
lumination.

Succession
of prohibi-
tions, pre-
cepts, and
examples.

Great effi-
cacy of the
last.

et docent ecclesiæ magistri, scilicet a malo declinare et bona facere. Sed genus humanum, invidia diaboli et suggestione in primo parente seductum, fragilitate propria corruptum, densitate tenebrarum harum involutum, prædicatione tam brevi nec a malo declinare nec bonum potuit desiderare. Et quod mirabile, immo et miserabile, est, nec malum a bono, nec bonum a malo ad plenum potuit discernere. Opportunum igitur fuit valdeque necessarium ut tantæ et tam caliginosæ tenebras ignorantiae plurima illustrarent luminaria.¹ Præcesserunt itaque prohibitiones ut malum quodlibet vitaretur; successerunt præceptiones ut bonum quodlibet moribus et vita teneretur; apposita sunt sanctorum patrum gloriosa exempla, quæ in historiis utriusque Testamenti amplissima et dilatata relatione² continentur: "Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram Rom. xv. 4. "doctrinam scripta sunt." Sunt autem quamplurimi quorum mentes facilius inclinantur ad malum vitandum vel ad bonum faciendum exemplis quam prohibitionibus vel præceptis. Cum enim alicujus pœnam ob contemptum illatam legunt vel audiunt, timore territi mala fugiunt, ne similem sortiantur vindictam. Simili modo cum alicujus gloriam propter suam obedientiam legunt vel audiunt, de facili a malo coercentur, et in bonis operibus attentius et ardentius delectantur. Sunt etiam plurimi adeo per exempla sanctorum inflammati, ut a Dei dilectione bonorumque operum executione nec prosperis, nec adversis, nec pœnarum angustis, sed nec mortis amaritudine³ valeant coerceri. Sunt e contrario quamplurimi quorum infinitus est numerus, quod cum dolore et gemitu dicendum est, qui nec prohibitionibus nec præceptis, sed nec sanctorum exemplis patrum a suis moribus pessimis avelluntur. Lætantur enim cum

¹ *Hoc indicant . . . luminaria*] om. C.

² *relatione*] omnium fere voluminum, ins. C.

³ *nec pœnarum . . . amaritudine*] om. C.

Job, xxi. 13. male fecerint et exultant in rebus pessimis. Vitiis quibuslibet obsessi, ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt non redituri. Quorum miseria potius deffenda est quam scribenda.

INCIPIT PROLOGUS IN CRONICAM GERVASII.¹

Prologue to the Chronicle.

Sanctorum vero orthodoxorum patrum gloriosa et imitanda exempla continentur in historiis vel annalibus, quæ alio nomine Cronica nuncupantur. In quibus multa quærenti sedulo bene vivendi repperiuntur exempla, quibus humana ignorantia de tenebris educitur, et ut in bono proficiat edocetur. Historici autem et cronici secundum aliquid una est intentio et materia, sed diversus² tractandi modus est et forma varia.³ Utriusque una est intentio, quia uterque veritati intendit. Forma tractandi varia, quia historicus diffuse et eleganter incedit, cronicus vero simpliciter graditur et breviter. "Proicit" historicus "ampullas et sesquipedalia verba;" cronicus vero "silvestrem musam tenui meditatur avena." Sedet historicus "inter magniloquos et grandia verba serentes," at cronicus sub pauperis Amiclae pausat tugurio ne sit pugna pro paupere tecto. Proprium est historici veritati intendere, audientes vel legentes dulci sermone et eleganti demulcere, actus, mores vitamque ipsius quam describit veraciter edocere, nichilque aliud comprehendere nisi quod historiæ de ratione videtur competere. Cronicus autem annos Incarnationis Domini annorumque menses computat⁴ et kalendas, actus etiam regum et principum quæ in ipsis eveniunt breviter edocet, eventus etiam, portenta vel miracula commemorat. Sunt autem pluri qui, cronicas vel annales scribentes, limites suos

The examples of the fathers are found in chronicles.

Difference between histories and chronicles.

Horace,
Art. Poet.
v. 98.
Virg. Ecl.
i. 2.

Grandeur of historic style;

humility of the chronicler's calculations.

¹ Incipit Prologus operis sequentis] C.

² diversus] diversis, C.

³ varia] om. C.

⁴ computat] commutat, B.

Some
chroniclers
are too
ambitious.

excedunt, nam philacteria sua dilatare et fimbrias magnificare delectant. Dum enim cronicam compilare cupiunt, historici more incedunt, et quod breviter sermoneque humili de modo scribendi dicere debuerant, verbis ampullosis aggravare conantur.

S. Matt.
xxiii. 5.

Difference
among
chroniclers
as to the
computation
of the
Christian
era.

Inter ipsos etiam cronicæ scriptores nonnulla dissensio est. Nam cum omnium unica et præcipua sit intentio annos Domini eorumque continentias supputatione veraci enarrare, ipsos Domini annos diversis modis et terminis numerant, sicque in ecclesiam Dei multam mendaciorum confusionem inducunt. Quidam enim annos Domini incipiunt computare ab Annuntiatione, alii a Nativitate, quidam a Circumcisione, quidam vero a Passione. Cui ergo istorum magis credendum est? Annus solaris, secundum Romanorum traditionem et ecclesiæ Dei consuetudinem, a kalendis Januarii sumit initium, in diebus Natalis Domini, hoc est in fine Decembris, sortitur finem. Quomodo ergo¹ utriusque vera poterit esse computatio, cum alter in principio, alter in fine anni solaris annos incipiat incarnationis? Uterque etiam annis Domini unum eundemque titulum apponit, cum dicit: "Anno ab incarnatione toto vel toto,"² facta sunt illa et illa. His aliisque³ similibus ex causis in ecclesia Dei orta est non modica dissensio.

Also in the
calculation
of the begin-
ning of the
year.

Also in the
computation
of our Lord's
age at the
Passion;

Est et alia verisimilis mentiendi occasio. Quidam enim dicunt Dominum passum tricesimo secundo ætatis suæ anno, alii⁴ xxx^oiii^o, alii vero xxx^oiiii^o. Quæ omnia simul stare non possunt. Non enim passus est Dominus et xxx^oii^o, et xxx^oiii^o, et xxx^oiiii^o, sed aliquo istorum passus est. Est et alius inter compotistas et cronicarum scriptores error et dissonantia: nam inter supputationem Dionisii et illam quæ secundum Evangelium esse dicitur, anni reperiuntur xxii. Diversis enim

and as to the
Dionysian
and Gospel
era.

¹ ergo] om. C.

² toto vel toto] Twysden reads
"tanto vel tanto"; but all the MSS.
"toto vel toto." It is a case of the

use of the rare word "tôtus," the
correlative of "quotus."

³ aliisque] aliis quoque, C.

⁴ alii] vero, ins. C.

diversa scribentibus, omnibus autem et singulis ad ipsum veritatis sacrarium recto calle venire studentibus, multæ falsitates de factis regum et dictis principum conscripta sunt. Annorum etiam computatio, cui tota rerum conscriptio inniti deberet, ex supradictis causis multotiens veritate carere probatur. Hæc de annalium vel cronicarum materia, veritate, falsitate et diversitate breviter dicta sufficiant.

Hence falsehood creeps into chronicles.

Nunc autem, quoniam aliqua gestorum præteriti temporis et futuri compilare potius quam scribere cupio, nec illam supputationem annorum, quam a retroactis temporibus, scilicet a mille centum triginta quinque annis, plures conscripserunt, refellere vel emendare sit alicui possibile, præcedentium scriptorum et maxime Dionisii computationem, vera sit an falsa, prout potero prosequi curabo. Si quis autem annos Domini qui secundum Evangelium dicuntur esse conscripti nosse desiderat, supputationi Dionisii quem imitamur viginti duos annos apponat. Hæc est enim de annis Domini inter Evangelium et præfatum Dionisium dissonantia, sicut in suis cronicis testatur Marianus Scotus, spatium scilicet annorum viginti duorum. Quoniam igitur prædicta cronica Mariani, ex auctoribus¹ diversis collecta nomini tamen ejusdem Mariani dicata, tempora et annos ab initio mundi usque ad Christum, et a Christi incarnatione usque ad ~~muncum~~ ~~xxxxum~~ ~~vtum~~ incarnationis annum, scilicet usque ad obitum Henrici primi regis Anglorum et regnum regis Stephani, satis compendiose et lucide digessisse videtur, a tempore regis Stephani dicendi sumo principium. Non tamen omnia memorabilia notare cupio, sed memoranda tantum, ea scilicet quæ digna memoriæ esse videntur. Me autem inter cronicæ scriptores computandum non esse censeo, quia non bibliothecæ publicæ sed tibi, mi frater Thoma, et nostræ familiolæ pauperculæ scribo. Et quia

The purpose of the writer is to compile, and to follow for earlier history the computation of Dionysius.

which differs by twenty-two years from that of the gospel.

He will begin from the accession of king Stephen;

and will relate only things that are worthy to be remembered: and not for a public library, but for brother Thomas and the convent.

¹ *auctoribus*] auditoribus, C.

He asks the
Divine
blessing.

novi quod otiositas inimica est animæ, otium meum hoc negotio curavi occupare. Sit ergo Spiritus Sanctus prosecutor operis qui præbuit initium bonæ voluntatis, Amen.

He explains
his use of
the form
"year of
Grace;"
and his
desire to
avoid errors
into which
previous
chronolo-
gists have
fallen.

Scias igitur, O lector bone quisquis es, quod, quia me ipsum et omnia quæ mea sunt gratiæ Dei commendare cupio, annos Domini quos subscribere gestio, propter nimiam cronicarum falsitatem et scribentium dissonantiam, gratiæ Dei quæ per Jesum Christum facta est ascribo. Annos enim quos quidam dicunt Incarnationis, alii Nativitatis, alii ætatis Domini, alii vero Passionis, hos ego in subsequentibus annos Gratiæ dicam. Volo enim quantum valeo nævum mendacii fugere, ne quis canum meorum scripta mea vel in sillaba una possit arguere falsitatis. Dicat ergo Dionisius, dicant et alii compotistæ vel cronici annos Dominicæ Incarnationis, Nativitatis, Ætatis, Passionis, Ascensionis etiam si placuerit: ego autem eosdem annos Gratiæ nuncupo, quia in omnibus Christi operibus gratiam et veritatem invenio. Attamen quia gratia Domini Salvatoris nostri, quæ ab Incarnatione in utero virginis latuit, in Nativitate manifeste apparuit, in ipsa sacra solennitate qua Deo gloria, hominibus bonæ voluntatis pax, ab angelis nuntiata est, anni præteriti finem facio, ab ipsa vero festivitate subsequentis anni principium sumo. Sic enim

The decen-
noval cycle
will be
noted.

anni solaris cursum, ordinem quoque terminorum seriemque rerum et temporum, et maxime ciclum decennovallem, valebo comprehendere, quem præ cæteris ciclis huic negotio necessarium esse existimo. Hac ut æstimo ratione inducti sunt omnes fere qui ante me hujusmodi cronicas scripserunt, ut a Natali Domini subsequentis anni sumerent initium. Cogitaveram quidem jam olim ab Annuntiatione Dominica annos meos incipere, sed nequaquam potui absque fuco falsitatis propositum meum ad effectum perducere. Hac ergo intentione postposita, prædecessores meos sequi cupio, et annos subscriptos a Natali Domini incipio. Ab hac tamen

He begins
the year at
Christmas.

S. Luke I.
ii. 14.

regula Sancti Thomæ martyris diem passionis excipio, ut in fine anni M^oC^oLXXI, feria tertia, et quinta die Natalis Domini servetur.¹

Cronicam parvulam pusillus ego conscripturus, et secundum propositi² mei tenorem a regno regis Stephani incepturus, necessarium esse video aliqua summatim perstringere de rege Henrico et ejus³ progenie, de qua in subsequentibus bona et mala, prospera et adversa, plurima sunt dicenda.

It will be needful to say something first about Henry I.

CRONICA GERVASII.⁴

Anno igitur gratiæ secundum Dionisium M^oC^o, secundum Evangelium vero M^oC^oXXII^o, suscepit Henricus primus monarchiam totius Angliæ, et coronatus est apud Westmonasterium iii^{to} nonas Augusti a Mauritio Londoniensi episcopo, quia eo tempore exulabat⁵ beatus Anselmus Cantuariensis archiepiscopus ex persecutione Willelmi regis Rufi. Manifestum est autem et omnibus fere notum, reges Angliæ soli Deo obligari et teneri ex ipsius regni adeptione, et ecclesiæ Cantuariensi ex coronatione. Ad ipsam etenim ex veterana dignitate regum Angliæ pertinet coronatio. Si aliquando aliter præpostere actum est, ab ipsius Cantuariensis ecclesiæ patrono, Deo scilicet, dire punitum est, ut in subsequentibus⁶ patebit. Coronatus itaque rex Henricus beatum Anselmum ab exilio⁷ revocavit et cum honore recepit. Duxit autem idem rex uxorem, filiam scilicet Malcolmi regis Scotiæ, Matildam nomine, quam coronavit Sanctus Anselmus Cantuariensis archiepiscopus in die Sancti Martini apud Westmonasterium. Secundo

A.D. 1100. Accession and coronation of Henry I.

Right of the church of Canterbury in coronation.

The king's marriage.

¹ *Ab hac . . . servetur*] om. C. This MS. has here the following instruction in the text: "Anni Domini colore rubeo notandi sunt, decennovialis vero ciclus colore viridi."

² *propositi*] vel promissi, C.

³ *ejus*] ipsius, C.

⁴ *Cronica Gervasii*] om. C.

⁵ *exulabat*] exulabatur, C.

⁶ *subsequentibus*] sequentibus, C.

⁷ *exilio*] in Angliam, ins. C.

Birth of the king's children. anno regni¹ concepit regina et peperit filiam, quæ de nomine matris Matildis appellata est. Tertio regni anno peperit masculum quem vocavit Willelmum. Alium quoque habuit filium Ricardum, et cessavit parere.

Marriage of Matilda to the emperor. Anno octavo imperator Henricus petivit filiam Henrici regis Angliæ et accepit eam in uxorem. Quæ octavo idus Maii Mogontię² desponsata est; et, imperatrix facta, ab imperatore non concepit. Videns autem rex Angliæ Henricus³ in solo filio suo Willelmo spem

Oaths sworn to William, the heir. successionis esse, tertio decimo filii sui anno, coacto concilio fecit omnes principes et potentes Anglicani regni adjurare terram et regnum Willelmo filio suo.

Death of the queen. Obiit autem Matildis regina Angliæ anno regni sui xviii^o, kalendis Maii, et apud Radingas sepulta est.

Interjectis autem paucis diebus, cum rex esset una cum filio suo in partibus transmarinis, præfatus filius ejus ex præcepto regis lege maritali accepit uxorem, filiam scilicet Fulconis comitis Andegaviæ. Quo facto, rex Henricus cum apparatu regio rediit in Angliam. In qua navigatione mirandum accidit infortunium. Navis enim infausta quæ regis gestabat filios Willelmum et Ricardum, filiam quoque et neptem, cum omnibus qui erant in ea nobilissimis viris et puellis, absque omni turbine vel tempestate submersa est, periitque in scopulis Barbefluvi; ubi Dei manifestum apparuit judicium. Cum enim esset ille filius regis et socii sui incomparabili superbia tumidi, luxuriæ et libidinis omnis tabe maculati, mare tranquillo perierunt, undis absorti, et⁴ a piscibus devorati, ac si nollet Deus Angliam ip-

Prophecy of Merlin respecting this. The king marries again. sorum libidine denuo maculari. Et, sicut Merlinus prædixerat, catuli leonis in æquoreos pisces sunt transformati. Rex autem Henricus peractis diebus luctus sui, ob spem prolis adipiscendæ duxit uxorem, filiam scilicet Godefridi ducis Lovanii, nomine Adelizam.

Geoff.
Mon.
lib. vii. c. 3.

¹ regni] om. C.

² Mogontię] blank in C.

³ Henricus] hoc, C.

⁴ et] om. C.

Quæ a rege Henrico non concepit. Anno autem Hen-
 ricus regis Angliæ xx^ovi^o Henricus¹ imperator absque
 hærede imperium dereliquit. Quo audito, rex Henricus,
 cum esset in partibus transmarinis, revocavit² filiam
 suam jam viduam, eamque secum duxit in Angliam.
 Et quia hæredem masculum habere non potuit, fecit
 principes et potentes Angliæ adjurare eidem filiæ suæ
 et hæredibus suis legitimis regnum Angliæ, si quidem
 rex pater suus Henricus decederet absque hærede.
 Facta est autem hæc adjuratio anno regni Henrici
 regis xx^ovii^o. Vicesimo vero octavo Normanniam petiit,
 ducens secum filiam suam eximperialicem,³ jam Angliæ
 hæredem. Quæ jubente patre nupsit, sed invita, Gau-
 frido comiti Andegaviæ, et rex processu temporis in
 Angliam reversus est. Cujus regni anno xxx^oiii^o con-
 cepit eximperialix⁴ jam comitissa et peperit filium,
 quem ex patris sui nomine vocavit Henricum. Pro-
 cessu quidem⁵ temporis peperit Willelmum, et postea
 Gaufridum. Eodem anno quo natus est puer Henricus,
 rex Henricus transfretavit in Normanniam, et xxx^ovi^o
 anno regni sui fatali muræna qua nimis avide pasce-
 batur infectus, apud Liuns⁶ in Normannia defunctus est
 iiii^{to} nonas Decembris. Cujus corpus Rothomagum allatum
 est, ibique oculi ejus eruti, cerebrum et viscera extracta
 et consepulta sunt. Reliquum autem corpus cultris circum-
 quaque dissecatum et multo sale conspersum coriis taurinis
 reconditum est, causa fœtoris evitandi, qui multus et infinitus⁷
 afficiebat circumstantes, unde et ipse qui, magno pretio con-
 ductus, securi caput ejus diffiderat, ut fœtidissimum cerebrum
 ejus extraheret, quamvis lintheo caput suum obvolvisset mortuus
 tamen ea causa pretio⁸ male gavisus est; hic fuit ultimus
 de multis quem rex Henricus occidit. Inde vero cadaver

Death of the
emperor,
A.D. 1125.

Oaths sworn
to the
empress,
A.D. 1126.

She marries
Geoffrey of
Anjou.

Birth of
Henry II.,
William,
and
Geoffrey.

Death of the
king;

horrible
story about
his body.

Henr.
Hunt.
lib. viii.
f. 221.

¹ *Henricus*] om. C.

² *revocavit*] mandavit, C.

³ *eximperialicem*] et imperatri-
cem, C.

⁴ *eximperialix*] imperatrix, C.,
the *ex* being erased.

⁵ *quidem*] quoque, C.

⁶ *Liuns*] Lyons, C.

⁷ *multus et infinitus*] altered to
multo et infinito in C.

⁸ *pretio*] om. C.

- A.D. 1135. regium Cadomum deportatum est, ubi diu in ecclesia positum in qua pater ejus sepultus erat, quamvis multo sale repletum esset et multis coriis reconditum, tamen continue de corpore niger humor et horribilis coria pertransiens decurrebat et vasis subpositis abiciebatur. Tandem reliquiæ regalis cadaveris allatæ sunt in Angliam et sepultæ apud Radingum. Vide igitur, quicumque legis, quomodo regis potentissimi corpus, cujus cervix corona aurea et gemmis electissimis quasi Dei¹ splendore vernaverat, cujus manus sceptris præradiaverat, cujus reliqua superficies auro textili tota rutilaverat, cujus os tam deliciosissimis cibus pasci solebat, cui omnes assurgere, omnes congaudere,² quem omnes expavescere, omnes admirari solebant; vide, inquam, vide³ quo corpus illud devenerit, quamque miserabiliter fuerit abjectum; vide rerum eventum, ex quo semper pendet judicium, et disce contempnere quicquid sic exterminatur, quicquid sic adnichilatur.
- Dum igitur cadaver Henrici regis hoc modo in Normannia condiretur, in Angliam transferendum, Stephanus Theodaldi Blesensis⁴ comitis frater, junior eo, vir magnæ strenuitatis et audaciæ, regis Henrici ex sorore nepos, comes vero Boloniæ et Moritonii, celeri navigio trans mare vectus, a Dourensibus repulsus, et a Cantuarinis exclusus, a Londoniensibus et quibusdam primoribus Angliæ cum honore susceptus est. Cum autem ibidem inter ipsum Stephanum et sublimiores Angliæ proceres, præsentem Willelmo Cantuariensi archiepiscopo, de successione regni sermo citus et efficax consereretur, et Willelmus Cantuariensis archiepiscopus et primas Angliæ, propter jusjurandum filiae regis Henrici factum, diadema regni cuiquam imponere formidaret, astitit quidam ex potentissimis Angliæ, jurans et dicens se præsentem affuisse ubi rex Henricus idem juramentum in bona fide sponte relaxasset. Quo audito, prædictus Stephanus a cunctis fere in regem electus est, et sic a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo coronatus undecimo kalendas Januarii apud Westmonasterium. In cujus coronatione inter missarum solennia triste contigit
- A.D. 1135. H. Hunt. lib. viii. fo. 221 b.
- He is buried at Reading.
- The moral lesson involved in this.
- Stephen, count of Boulogne and Mortain, H. Hunt. fo. 221 a.
- is received by the Londoners,
- and proposed as king.
- The archbishop's hesitation overruled by the statement that Henry had released his subjects from their oath to Matilda.

¹ Dei] diei, A.B.² congaudere] gaudere, C.³ vide] om. C.⁴ Blesensis] Bcloniensis A.B.

præsagium futurorum. Nam cum præfatus archiepiscopus post "Agnus Dei" corporis et sanguinis Salvatoris sacramenta conficeret,¹ osculum pacis quod in populo dare sacrosancta consuevit ecclesia oblivioni penitus traditum est. Stephanus autem, ut prælibatum est, novus rex consecratus, tenuit ibidem curiam suam more regio in die Dominicæ Nativitatis.

A.D. 1135.
Coronation
of king
Stephen.

MCXXXVI° XVI.

Cont. Flor. Gratiae Dei anno, iiii° Januarii adlatum est corpus A.D. 1136.
Wig. p. 665. Henrici regis de Normannia in Angliam. Cui rex Ste- Jan. 4.
H. Hunt. phanus occurrens scapulas suas feretro subposuit. Corpus Burial of
lib. viii. itaque Radingas delatum cum honore debito in ipsa ec- Henry I. at
fo. 221. clesia ante altare sepultum est. Hæc de rege Henrico Reading.
primo pauca sufficiant, cum tamen plurima de eo essent
digna relatu.

Sullimatus igitur² rex Stephanus in regno, cum, Early diffi-
opitulante sibi fratre suo Henrico Wintoniensi episcopo, culties of
regios obtinisset thesauros, universosque Angliæ pro- the reign of
ceres confederatos haberet, prima regni sui tempora Stephen.
visus est habere tranquilla. Sed processu temporis ex
ipsius rectoris injustitia vel desidia, crescente paulatim
discordia, facta sunt omnia repentinis dissensionibus et
rebellionibus confusa. Primus quidem omnium Balde-

Cont. Flor. winus de Reoures³ caput suum levavit in regem, firmato Exeter
Wig. p. 665. contra eum castello Exoniensi. Rex autem collecto exer- fortified by
citu Anglorum et Flandrensium quos in Angliam vo- Baldwin of
caverat Domniam penetravit, castellum prædictum obse- Redvers.
dit et cepit. Wechtam quoque insulam eidem subripuit, He is driven
tandemque ipsum Baldewinum omnibus spoliatum cum land.
uxore sua et filiis ab Anglia fugavit. Walenses autem,
reminiscentes malorum quæ in eos gesserat rex Hen-
ricus, injurias suas vindicare cupientes, multas ho-

¹ conficeret] sumeret, C.

² Sullimatus igitur] Sublimatus ergo, C.

³ Reoures] Redures, C.

A.D. 1136. Welsh war. minum strages fecerunt, ecclesias, villas et suburbana destruxerunt.

Coronation of the queen, March 22. Undecimo kalendas Aprilis coronata est uxor regis Stephani apud Westmonasterium.

Battle at Cardigan. Eodem anno factum est grave prælium apud Karadigan mense Octobri, ebdomada secunda. In qua tanta hominum strages facta est, ut, exceptis viris in captivitatem ductis, de mulieribus captivatis decies centum decimæ remanerent, maritis earum cum parvulis innumeris partim aqua demersis, partim flamma consumptis, partim gladio trucidatis. Eratque ibi magnam videre miseriam, cum fracto ponte super fluvium Tuidæ¹ fieret huc illacque discursantibus pons humanorum corporum sive equorum inibi demersorum congeries horrenda. Cont. Flor. Wig. pp. 665, 666.

The river Teifi filled with corpses. Tuidæ¹ fieret huc illacque discursantibus pons humanorum corporum sive equorum inibi demersorum congeries horrenda.

Archbishop William. Præfuit interea Anglicanæ ecclesiæ Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus. Hic M^oC^oXXX^o gratiæ anno, ante obitum videlicet gloriosi regis Anglorum Henrici, dedicavit ecclesiam Christi Cantuariæ iiii^{to} nonas Maii in munificentia multa et gloria incomparabili, præsentibus et cooperantibus non solum Angliæ, verum etiam exterarum episcopis provinciarum, abbatibus etiam multis, rege quoque Henrico cum regina et primoribus regni. David etiam rex Scotorum affuit et nobilium suorum multitudo. Dotavit autem prædictam ecclesiam idem archiepiscopus singulis annis redditu decem librarum.

Henry I. gives to the church, S. Martin's, at Dover. Rex quoque Henricus dedit in dotem præfatæ ecclesiæ Christi capellam regiam, ecclesiam scilicet Sancti Martini de Doura cum omnibus pertinentiis et proventibus suis, tam in terra quam in mari, quod et ipse carta regia confirmavit. Erant autem ab antiquo in prædicta Douriensi² ecclesia canonici seculares qui, gulæ illecebris et luxuriæ nexibus astricti et negotiis secularibus intenti, officia divina parvipendebant. Considerans autem dominus archiepiscopus horum vitam et mores conspectui divino et bonorum iudicio displicere, locumque ipsorum, in medio villæ parvulæ et populosæ situm, religiosorum conversationi aptum non esse, opportune

The archbishop's purpose concerning it.

¹ Tuidæ] Twidæ, C.

| ² Douriensi] Duoriensi, A.B.

providit novam ecclesiam extra villam ædificare, in qua viri religiosi sine strepitu seculari divino essent servitio mancipati. Summa igitur festinatione constructa est nova ecclesia cum officinis suis, et in plurima parte consummata. Sed dominus archiepiscopus decedit in lectum doloris apud Murtelacum, et fere perductus est ad extrema. Verumtamen de nova Douriensi¹ ecclesia valde sollicitus, quod diu mente proposuerat ante mortem cogitavit explere. Accersitis itaque duobus episcopis, Johanne scilicet Rofensi et Bernardo Menevensi, injunctum est eis ab archiepiscopo, ut cum Helewiso archidiacono Cantuariensi Douram irent, et in novam ecclesiam conventum introducerent canonicorum regularium de Meretona. Favebat enim archiepiscopus parti et ordini canonicorum, quia ipse canonicus erat, et prædictum Helewisum de canonico archidiaconum Cantuariensis ecclesiæ fecerat. Venerunt igitur episcopi Cantuariam, canonici etiam cum quadrigis et utensilibus suis, et sic in crastino utrique Dovoriam convenerunt. Instante hora placita induuntur episcopi, baculosque tenentes mitrati incedunt, et ante introitum ecclesiæ aquam sanctificant qua canonicos introducendos ex² more præveniant, convocato et conveniente interim clero et populo totius fere Dovoriam. Advenerat autem sub festinatione multa monachus quidam Cantuariensis ecclesiæ, Jeremias nomine, transmissus a conventu, ut eis in faciem resisteret. Hic dissimulata paulisper adventus sui causa, episcopos tandem et archidiaconum alloquitur in hunc modum:

A.D. 1136.
A new church built at Dover.

Illness of the archbishop.

He directed the bishops of Rochester and S. Davids to introduce regular canons at Dover.

This is resisted by the monks of Canterbury.

Speech of Jeremiah.

“Video,” inquit, “O episcopi, quo intenditis et quid agere velitis. Sed paulisper attendite, et quod vobis ex parte conventus nostri breviter edixero retinete. Ecclesia Sancti Martini cum omnibus pertinentiis suis ecclesiæ Cantuariensi ex dono regio cessit in possessionem. Dedit enim eam rex Henricus ecclesiæ nostræ in dotem cum ipsius dedicationi interesset, quod

¹ Douriensi] Duoriensi, A.B.
A. 64.

| ² ex] om. C.

A.D. 1136. " et munimine regii sigilli eidem ecclesiæ nostræ in
 Speech of " perpetuum, pluribus astantibus cleri et populi testi-
 the monk " bus, dinoscitur esse confirmatum. Nunc autem vos,
 Jeremiah in " qui ecclesiæ Cantuariensis jura tueri et sacramento
 defence of " et professione tenemini, ipsam ecclesiam matrem ves-
 the rights " tram, ut astantibus liquet, honore sibi collato et con-
 of the " firmato spoliare conamini. Vultis enim canonicos
 church of " istos¹ viros extraneos et alienæ religionis in posses-
 Canterbury " sionem ipsius sine assensu nostro introducere. Sed
 over that of " interdico vobis ex parte Dei et conventus nostri et
 Dover. " per obedientiam professionis vestræ, sub appellatione
 He appeals " etiam sedis apostolicæ, ne hos vel alios in hanc ec-
 to Rome. " clesiam introducat, nec aliquam de hac ecclesia vel
 " de his quæ ad eam pertinent dispositionem² faciat." Ad hæc Bernardus episcopus respondit : " Contra ma-
 Answer of " trem nostram Cantuariensem ecclesiam, vel professio-
 the bishop " nem nostram qua eidem tenemur,³ nullam machina-
 of S. David's. " mur injuriam, nec eam in aliqua possessionis suæ
 " particula diminuere temptamus. Sed archiepiscopus
 " noster et vester dominus ad hoc opus exequendum
 " transmisit nos, cujus mandatis non possumus non
 " obedire." At Jeremias : " Ecclesia ista non archiepi-
 Discussion " scopo sed ecclesiæ nostræ, conventui scilicet, data est,
 with Jere- " ideoque sine conventu hoc vel aliud inde facere non
 miah and " valetis." Ad hæc archidiaconus intumescens : " Satis,"
 the arch- " inquit, "per conventum est, cum hic sumus ex parte
 deacon. " archiepiscopi, et prior vester sit nobiscum pro con-
 " ventu." Fertur enim quod ibi fuerit prior Elmerus,
 " vir magnæ simplicitatis et eximiæ religionis. Cui Jere-
 " mias : " Vere," inquit, "prior noster est, sed in hac
 " parte contra nos est, unde et ipsum in jam facta
 " appellatione innodamus." Conticuerunt ad hæc epi-
 " scopi; et, consilio inter se seorsum habito, hæc tandem
 monacho retulerunt : " Ex præcepto domini archiepi-
 " scopi huc venimus, tu vero contra ejus præceptum

¹ istos] et, ins. C.² dispositionem] depositionem, C.³ tenemur] teneamur, C.

“ sedem apostolicam appellasti. Non est aliquis nos-
 “ trum qui hac de causa ad præsens Romam velit
 “ videre. Sed sicut venimus revertemur, et domino
 “ nostro archiepiscopo quid fecerimus, quid audierimus,
 “ referemus.” Discesserunt igitur abinvicem, et prædicti
 canonici aliena inviti relinquentes, cum quadrigis suis
 et supellectili non sine verecundia redierunt. Relata
 sunt hæc archiepiscopo; ille vero non modice motus
 animo, Cantuariam se deferri præcepit, et post dies
 aliquot, xi^o scilicet kalendas Decembris, in pace quievit,
 anno patriarchatus sui quinto decimo. Quo mortuo, misit
 conventus Cantuariensis monachos duodecim ad Dovo-
 riam, et priorem eis constituit Willelmum de Longa-
 villa. Vacavit autem ecclesia Cantuariensis post obi-
 tum Willelmi annis duobus mense uno quatuordecim
 diebus.

A.D. 1136.
 The bishops
 are defeated,
 and the
 canons go
 home.

Death of
 the arch-
 bishop,
 Nov. 21.

Cont. Flor.
 Wig.
 p. 666.

William of
 Longueville
 made prior
 of Dover.

MCXXXVII.—XVII.

A.D. 1137.

Cont. Fl.
 Wig.
 p. 666.

Ex quorundam veridico auditum est relatu quod apud
 Windeshoram uno dierum stante populo ad celebrationem missæ
 lux quædam infulsit in interioribus ecclesiæ. Quo attoniti qui-
 dam foras exierunt, et, elevatis sursum oculis, aspiciunt stellam
 insolitam cælo radiantem, animadverteruntque de radiis stellæ
 lucem intus descendisse. Miraculum succedit miraculo. Vide-
 bant enim plures crucem quæ super altare stabat se moven-
 tem, et nunc dextera sinistram, nunc sinistra dexteram, more
 plangentium constringentem. Hoc factum est tertio. Crucem
 deinde videbant totam tremere et defluenti¹ humore totam
 sudare fere mediæ horæ spatio; postremo autem in pristi-
 num statum reverti.

Miraculous
 appearances
 at Windsor.

Rex autem Stephanus mense Martio mare transivit,
 ut Normanniam quoque suæ ditioni subjugaret. Ex²
 cujus adventu attoniti Normanni declinaverunt ad³

Stephen
 goes to
 Normandy.

¹ *defluenti*] deflenti, B.; defluenti,
 A.C.

² *Ex*] et, C.

³ *ad*] post, C.

A.D. 1137.
His suc-
cesses.

eum fere universi; et sic in brevi civitates munitas et plurimas obtinuit munitiones.

Schism in
the papacy.

Fluctuabat interea jam ab annis septem ecclesia Romana Cont. Flor. Wig. p. 666. propter papatum duorum, Gregorii scilicet qui et Innocentius, et Petri qui Anacletus dicebatur. Quorum causa inter Lo-

The em-
peror
Lothair
defeats duke
Roger of
Apulia.

tharium imperatorem et Rogerium ducem Appuliæ discordia gravis exorta est. Imperator enim Innocentium fovebat, dux vero Anacletum præferre cupiebat. Cardinales vero amore pecuniæ nunc Innocentium Anacleto, nunc Anacletum Innocentio præferebant. In hoc tandem utriusque partis principes resedere consilio, ut fortuna belli finem faceret altercationi. Congregato itaque non modico exercitu imperatoris et ducis, pugnatum est diutius utrumque, et tandem imperatori cessit victoria. Dux autem fugam iniit, et post modicum in terra sua vitam finivit. Lancea vero ducis auro fulgida mirifice reperta ad imperatorem delata est, et corona aurea quam secum tulerat in expeditione ob spem obtinendæ victoriæ, ac si citissime, victor effectus, deberet imperio sublimari. Sed in brevi devictus, de vita sollicitus aufugit et obiit.

Cont. Fl. Wig. p. 667.

Elmer, prior
of Christ
Church dies.
Jeremiah
succeeds.

Obiit hoc anno venerandæ memoriæ Elmerus prior Cantuariensis ecclesiæ. In cujus locum conventus Jeremiam, de quo supra diximus, unanimi consensu substituit.

Great fires
at Rochester
and York.

Tertio nonas Junii combusta est ecclesia Sancti Ann. Roff. Ang. Sac. i. 343. Andreæ Roffensis et tota civitas cum officinis episcopi et monachorum. Die vero sequenti apud Eboracum combusta est beati Petri ecclesia ubi sedes est episcopatus, et extra muros ecclesia beatæ Mariæ, ubi est abbatia, cum egregio hospitali quod fundavit Turstanus archiepiscopus.

John,
bishop of
Rochester,
dies, June
20.

Duodecimo kalendas Julii obiit Johannes episcopus Roffensis.

Wintoniensis autem episcopus Henricus, cum esset Angliæ dominus, utpote frater regis et apostolicæ sedis

legatus,¹ novum conventum de Dovoriam expulit et Cantuariam redire coegit. Illa etiam quæ a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo ad ædificationem novæ ecclesiæ coadunata fuerant absportavit.

A.D. 1137.
The new
convent sent
back from
Dover.

Cont. Flor. Obiit hoc anno rex Franciæ Lodovicus qui appellatus est
Wig. Grossus. Cui successit in regnum filius ejus junior
p. 666. Lodovicus. Senior enim filius cum de spatiatu equo
sedens Parisius rediret, exiliens porcus a domo pedes
H. Hunt., caballi præpedivit, et filium regis, Philippum nomine,
lib. vii., deiecit: qui collo confracto expiravit, et fratri suo reg-
f. 220. num dimisit.

Death of
Lewis VI.
and acces-
sion of
Lewis VII.

Cont. Flor. Turbatur interea regnum Angliæ; unde in Angliam
Wig. rex Stephanus revocatus est, nondum Normannicis ex-
p. 667. peditionibus ad plenum expletis. Mense itaque Decembri
rex in Angliam rediit, et in Nativitate Domini curiam suam
tenuit apud Dunstapelam in provincia² Bedefordensi.

Stephen
returns to
England
and keeps
Christmas
at Dun-
stable.

MCXXXVIII.—XVIII.

A.D. 1138.

Cont. Fl. Post festum Nativitatis Dominicæ rex obsedit castellum
Wig. Bedefordense et cepit.
p. 666. Defuncto vero sedis apostolicæ invasore Petro Leone
invasionis suæ anno nono, Gregorius qui et Innocentius
sanctam Romanam rexit ecclesiam, et pacificatis omnibus
consecravit in die Paschæ Albericum Vercellensem³ abbatem
ad regimen ecclesiæ Hostiensis. Eodem anno prædictus
Cont. Flor. Albericus apostolica functus legatione venit in Angliam,
Wig. domini papæ litteras ad regem deferens. Lectis itaque
p. 669. litteris coram rege et primoribus Angliæ, licet non in
primis,⁴ vix tandem pro reverentia domini papæ sus-
ceptus est. Doluit⁵ enim rex fratrem suum Winto-

Stephen
takes
Bedford.

Innocent II.
obtains the
pope's dem.

Alberic of
Ostia comes
as legate
to England.

¹ *legatus*] Henry did not become legate until March 1, 1139. (W. Malmesb., Hist. Nov. lib. ii. §. 22). If the action at Dover was taken by him as legate, it must belong to another year.

² *provincia*] comitatu, C.

³ *Vercellensem*] Versellensem, B.

⁴ *primis*] tamen, ins. C.

⁵ *Doluit*] This must be a misstatement, as Henry's legation did not begin until after Alberic had left England.

A.D. 1138.
Visitation
of Alberic.

niensem episcopum legatione potita privari, qua vacante sede Cantuariensi admodum gloriabatur. Circuivit ergo prædictus legatus Angliam, considerans omnia constituendo concilio corrigenda.

Wonderful
occurrence
in the abbey
of Prüm.

Inter hæc fama volat¹ per circuitum hoc factum miraculum. Cont. FL
In archiepiscopatu Treverensi cœnobium nobile situm est, Wig.
quod Brumia dicitur, in honore sanctorum apostolorum Petri P. 667.
et Pauli dedicatum, ab antiquis temporibus a Pippino rege

Inexplicable
waste of
wine in the
cellar.

Francorum patre Karoli magni fundatum, in qua talis novitas rei ab omnibus ibidem conversantibus accidisse refertur. Quodam mane cum celarius ejusdem monasterii cellam vinariam, ut vinum ad altaris sacrificium more solito daret, cum famulo suo intrasset, repperit unam de cupis quam hesternæ die plenam reliquerat usque ad foramen obicis qui usitato nomine clepsedra² dicitur evacuatam, et vinum per³ pavimentum diffusum. Qui, graviter de dampno quod acciderat ingemiscens, famulum qui astabat asperrime increpavit, dicens eum præterito vespere minus diligenter obicem firmasse, ideoque dampnum hujusmodi contigisse. His dictis, sub interminatione præcepit ei ne alicui diceret quod acciderat, veritus ne, si abbas hoc animo perciperet, contumeliose eum officio suo privaret. Facto autem vespere, priusquam fratres irent cubitum, cellarium intravit, obices vasorum in quibus vinum habebatur diligentissime firmavit, clausoque hostio lectum petivit. Mane autem facto, cum cellarium sicut consueverat intrasset, vidit aliam cupam usque ad meatum obicis sicut pridie vino defluente vacuatam. Quo viso, cujus negligentiae dampnum hoc imputaret ignorans, graviter non sine magna admiratione indoluit, famuloque suo ne cuiquam proderet quod acciderat denuo præcipiens, priusquam vespere lectum peteret omnes Cont. Flor.
obices cuparum diligentia qua⁴ potuit muniens, tristis et an- Wig.
xius adiit stratum. Surgensque diluculo, aperto cellario, vidit P. 668.
die tertia cupa pessulum extractum et vinum usque ad foramen effusum. Unde non immerito super his quæ acciderant perterritus et diutius commune dampnum silere metuens, ad abbatem festinavit, ejusque pedibus provolutus quæ viderat per ordinem intimavit. Qui, habito cum fratribus consilio, jussit ut obices⁵ [vasorum] quæ vinum habebant, advesperascente die crismate circumlinerentur.⁶ Quod et factum est. Illucescente

¹ *volat*] volabat, C.

² *clepsedra*] ducillus vel clipse-
dra, C.

³ *per*] totum, ins. C.

⁴ *qua*] quam, C.

⁵ *obices*] vasorum, ins. C.

⁶ *circumlinerentur*] circumliren-
tur, A.B.; circumlirentur corrected
to circumlinirentur, C.

Cont. Flor. Wig. autem die prædictus frater, ex more cellarium ingressus, reperit puerulum¹ nigrum mirandæ parvitatæ in uno de pessulis manibus hærentem. Quem festine comprehendens et ad abbatem deferens; "En," ait, "domine, puerulus iste quem vides " omne dampnum quod in promptuario pertulimus nobis intulit." His dictis, retulit ei qualiter eundem puerulum in obice pendentem invenit. Abbas autem, ejusdem pueruli qualitatem ultra quam credi potest admiratus, accepto consilio monachalem habitum ei parare jussit, et cum scolaribus puerulis in claustro conversari. Quo facto, puerulus idem, sicut abbas jussérat, scholares puerulos nocte dieque comitatus, nunquam tamen cibum aut potum sumebat, nulli publice aut privatim loquebatur. Aliis nocturnis aut meridianis horis quiescentibus ipse in lecto residebat, sine intermissione plorans et singultus creberrimos emittens. Inter hæc abbas quidam alterius ecclesiæ, orationis gratia ad eundem locum veniens, aliquantis diebus ibidem detentus est. Cumque scholares pueri ante eum sæpius transirent, ubi cum abbate et majoribus ecclesiæ ejusdem residebat, puerulus ille parvulus protensis ad eum manibus cum lacrimis respiciebat, quasi aliquid petens ab eo. Quod dum sæpius ageret, abbas idem, parvitatæ ejus admirans, sciscitatus est assidentes sibi ut quid puerum tam parvulum in conventu vellent habere. Qui subridentes, "Non est," inquit, "domine, talis ille puerulus ut æstimas." Et narra-verunt ei dampnum quod eis intulerat, et qualiter in pessulo cupræ hærens manibus inventus sit, seu qualem se exhibuerit intrans et exiens inter eos. Quibus auditis abbas expavit, et altius ingemiscens, "Quamtocius eum," ait, "de monasterio expellite, ne majus dampnum vel gravissimum incurratis periculum. Manifeste enim diabolus est, in humana latens effigie; sed Dei misericordia vos protegente per merita sanctorum, quorum hic habentur reliquiæ, non potuit vobis amplius nocere." Protinus ad imperium abbatis ejusdem ecclesiæ puerulus adductus est, et cum eum monachali habitu spoliarent, inter manus eorum ut fumus evanuit.

Cont. Flor. Wig. p. 669. Rex autem² Stephanus jam instante Nativitate Sancti Johannis Baptistæ Oxenefordiam profectus est. Auditoque quod castellum Divisas nuncupatum contra illum firmaretur,

A.D. 1138. The author of the mischiefs, a black dwarf, discovered.

The dwarf is sent to school, but neither eats, drinks, nor speaks.

A strange abbot declares that he is a devil.

He is stripped of his monastic dress and vanishes.

¹ puerulum] parvulum, C.

² Rex autem] The following paragraphs contain the history of the year 1139, not of 1138 as Ger-vase supposed. The council at Oxford, the arrival of the empress, and the death of bishop Roger all be-

long to the year 1139. On the other hand, the Scottish invasion and battle of the Standard belong to the year 1138. Our author, however, follows the computation of his authorities.

A.D. 1138.
Arrest of
the bishops
(A.D. 1139).

Escape of
the bishop
of Ely.

Surrender
of Devises.

Confederacy
between
Earl Robert
of Gloucester
and
Miles of
Hereford
against
Stephen.

missis nuntiis ad ejusdem castelli fundatorem, Rogerium scilicet Saresberiensem episcopum, tunc apud Malmesberiam positum, ad suum jubet venire colloquium. Quam jussionem

Cont. Flor.
Wig.
p. 669.

valde suspectam habens, duos secum nepotes suos, episcopos videlicet Lincolnensem et Eliensem, cum maximo militum apparatu armis et equis multipliciter instructos adduxit. Quo viso rex prodicionem suspicatus, suos se armis munire, et ad sui defensionem si necesse esset paratos jussit adesse. Episcopis igitur ad regem venientibus et cum eo causas diversas tractantibus, inter utramque militum partem causa hospitiolum tumultus magni furoris incanduit. Unde regiis ad arma concurrentibus, fugam ineunt episcopales, apparatibus suis post terga relictis. Capitur a rege magnus ille Saresberiensis episcopus Rogerius una cum Lincolnensi et filio ejus Rogerio scilicet paupere sensu. Heliensis vero elapsus Divisas castellum adiit, munivitque contra regem et tenuit. Unde rex ira commotus episcopos captos ignominiose custodiri præcepit,¹ tertio vero suspensionis minatur supplicium nisi sibi citius reddatur castellum. Hoc videns Rogerius, suo metuens filio, juramento se strinxit non manducaturum neque bibiturum donec rex prædictum haberet castellum. Quod et factum est. Tribus enim diebus non manducavit neque bibit.

Erat autem his diebus in partibus transmarinis comes Glaorniensis, Robertus nomine, frater imperatricis,² filius Henrici regis sed nothus. Qui, missis ad regem inimicitiae³ nuntiis, fidei et sacramentis quibus regi tenebatur renuntiavit: dispositisque in Bristovia cæterisque ditionis suæ castellis fortium militum præsidiis, regi viriliter resistere proposuit. Insurrexerunt tempore illo in regem plurimi, et non solum contra eum sua castella tenuerunt, sed et nova passim erigere cœperunt. Milo quoque princeps militiæ regis avertit se a rege. Quo comperto, rex obsedit castel-

¹ *custodiri præcepit*] "unum Rogerum scilicet in bostario in boum præsepio, alterum sub vili tugurio ponit sub custodia, tertio," &c. Cont. F. W., p. 669; this is omitted in all the MSS. of Gervase, although

it seems necessary to complete the sense.

² *imperatricis*] corrected to *ex-imperatricis* in B.

³ *inimicitia*] *inimicus*, B., *inimicus*, A.

Cont. Flor. lum de Bristo, sed, nimium protracta pertæsus obsidi- A.D. 1138.
Wig. one, ad alia comitis se castella convertit. Raptabatur enim Stephen has
p. 669. nunc huc nunc illuc, et ideo vix aliquid perficiebat. mercenaries
Sed et cotidie succrescentes multiplicabantur ipsius from
inimici. Asciverat autem de Flandria milites et pedites Flanders.
multos, et maxime quendam Willelmum de Ypre, qui
quasi dux fuit et princeps eorum. Hujus consiliis rex
maxime confidens, principes Angliæ admodum offende-
bat.

Cont. Flor. Interea conjuratio in regem facta per comitem Glaornen- The con-
Wig. sem et Milonem summum regis constabularium invaluit. federates
p. 670. Nam missis nuntiis, quorum ipse comes Robertus unus invite the
erat, asciverunt eximperatricem, promittentes ei quod infra empress
Matilda to
quinque mensium spatium regnum esset adeptura paratum, come to
sicut ei vivente patre fuerat a primoribus Angliæ ad- England.
juratum.¹

Interea rex Scotiæ David in multitudine gravi equitum Scottish
et peditum de finibus suis egressus, circa terminos Northim- invasion.
briæ cæpit rura, villas et oppida concremare, et fere totam
terram devastare. Archiepiscopus vero Eboracensis Turstanus
consilio habito cum Eboracensibus, Scotticis conatibus
viriliter resistere proposuit, unde ipse rex David vehe-
mentius iratus,² dissuadentibus³ etiam amicis suis, Ebor- The Scots
acenses subito præoccupare putavit. Sed cum exercitus defeated by
uterque mense Augusto in unum convenissent et fero- the York-
citer pugnatum esset utrimque, rex tandem vix fuga shiremen.
vitam salvavit, amissis ex suis fere decem milibus.

Cont. Flor. Eodem anno Rogerius episcopus Saresberiensis, castellorum Death of
Wig. et domorum fundator egregius, pridie nonas Decembris vi- bishop
p. 671. tam finivit. Inventa sunt autem in thesauris ipsius, Roger of
ut dicebatur, xl. fere milia marcarum argenti, aurum quoque Salisbury
multum et varia ornamenta. Quæ omnia venerunt in Dec. 4,
1139.
Ps. xxxix. 7. usum regis Stephani. Thesaurizavit et nescivit cui congre-
gavit ea.

⁴ Cum autem jam instaret tempus celebrandi concilii,

¹ *adjuratum*] juratum, C.

² *iratus*] irritatus, C.

³ *dissuadentibus*] assuadentibus,
B.; dissuadentibus, A.C.

⁴ *Cum autem*] This paragraph
and the letter of Alberic are omitted
in MS. C. in this place, having been
inserted above; see above p. 57.

A.D. 1138.
December.
Council held
at London.

The legate
proposes to
hold a
council
at West-
minster on
the third
Sunday in
Advent,
Dec. 18,

for the con-
secration of
the bishop
of Exeter,
and the ap-
point-
ment of an
archbishop.

The prior
and monks
of Christ
Church are
summoned
to attend.

et prædictus legatus singulis personis Angliæ citatorias misisset litteras, de eligendo Cantuariensi archiepiscopo, hanc Jeremiæ priori et conventui Cantuariensis ecclesiæ, clero quoque et populo epistolam direxit;

“ Albericus Dei gratia Hostiensis episcopus, apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo fratribus Jeremiæ prioritotique conventui, Helewiso archidiacono, clero, nobilibus, populo Cantuariæ salutem et benedictionem. Susceptum apostolicæ legationis officium nos constringit, et cor nostrum instanti sollicitudinis pulsat aculeo, ut ecclesiis regimine destitutis idoneum pastoris solatium providere studeamus. Verumptamen Cantuariensis ecclesiæ diuturna desolatio nos vehementius angit, quippe quæ et diadema regni habet, et omnibus ecclesiis Angliæ, ordinata pastore, futura est exemplum ruinæ vel resurrectionis. Proinde caritati vestræ his apicibus nostris insinuamus, quod episcopos et abbates omnes cæterasque religiosas hujus regni personas, apostolica auctoritate convocavimus ad colloquium quod Lundoniæ habere disposuimus apud Westmonasterium Dominica Adventus Domini qua cantabitur ‘Gaudete in Domino,’ quatinus ibi Deo volente Exoniensem electum consecremus, et de ordinatione ecclesiæ Cantuariensis, de cæteris etiam ecclesiasticis atque apostolicis negotiis divino præeunte auxilio tractemus. Ea propter vobis præcipimus, ut prima Dominica Adventus Domini litteras istas coram universo clero et populo Cantuariensi exponi faciatis, et invocata Sancti Spiritus gratia, præmissisque orationibus, indicto jejunio et elemosinis, talem vobis præficiendam provideatis personam, cui sacrorum canonum auctoritas in nullo valeat obviare, cui etiam comprovinciales episcopi pariter debeant assentire, et cui dominus noster rex nec possit nec debeat assensum suum juste denegare. Quocirca dilectioni vestræ mandamus, et apostolica auctoritate præcipimus, ut tot et tales personas illuc generalitatis vice vobiscum adducatis, quæ omnium vestrum voce loquantur, et cunctorum in se præferant assensum. Certi autem estote quia justæ postulationi vestræ in quantum poterimus secundum Deum consilio et auxilio non deerimus. Præcipimus etiam ut quinta aut sexta feria ante prædictum terminum Lundoniam veniatis, quatinus de hoc et de cæteris negotiis aliquantulum vobiscum deliberare valeamus. Va-
lete.¹ ”

¹ *Valete*] MS. C. adds “ Idus Decembris,” as if that were the date of the letter: it is, however, only

the beginning of the following paragraph.

Ric. Hex-
ham, ed.
Raine, pp.
101-103.
Cont. Flor.
Wig.
p. 671.

Idus Decembris celebrata est sinodus apud Westmonasterium. Cui præfuit supradictus Albericus Hostiensis episcopus, et domini papæ Innocentii in Angliam et Scotiam legatus, cum episcopis diversarum provinciarum numero xvii., abbatibus fere xxx., et cleri et populi multitudine numerosa. Ubi post multarum discussiones causarum hæc capitula subscripta promulgata sunt :

A.D. 1138.
Council at
West-
minster.

Canons
passed.

" I. Sanctorum patrum canonica instituta sequentes, auctoritate apostolica interdicimus, ut pro crismate, pro oleo, pro baptis-
mate, pro poenitentia, seu pro desponsatione mulierum,
pro visitatione infirmorum, seu pro unctione, pro communione
Corporis Christi, pro sepultura, nullum omnino pretium exi-
gatur. Et qui præsumperit, excommunicationi subjaceat.

Sacraments
to be ad-
ministered
without
payment.

" II. Statuimus etiam, ut non plusquam octo dies Corpus Domini servetur, neque ad infirmos nisi per sacerdotem vel diaconem,¹ vel quemlibet clericum instante necessitate cum summa reverentia deportetur.²

Reservation
of the Host.

" III. Item apostolica auctoritate sancimus, ut in consecrationibus episcoporum vel abbatum benedictionibus, non capam, non indumentum ecclesiasticum, neque quicquam ab episcopo vel a ministris ejus exigatur.³ In dedicationibus quoque ecclesiarum non tapete, non manutergium, non bacinia, nichilque omnino præter corredium⁴ sacris canonibus institutum requiratur.

Perquisites
not to be
taken at
consecra-
tions;

" IV. Si quis episcoporum in diocesi sua per alium episcopum ecclesias consecrari fecerit, apostolica auctoritate prohibemus, ne quid inde ultra corredium ejusdem⁵ exigat.

nor fees by
strange
bishops
employed.

" V. Nullus omnino de manu laici ecclesiam seu quælibet ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem investituram per episcopum aliquis acceperit, præcipimus ut super Evangelium juret, se nichil propter hoc per se vel per aliam personam dedisse alicui vel promisisse. Et si præsumptum fuerit, irritum fore decernimus.

Against lay
investiture
and simony.

" VI. Clericos ab alienis episcopis absque litteris proprii episcopi ordinatos a susceptorum ordinum officiis inhibemus, solique Romano pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur, nisi religionis habitum susceperint.⁶

Against
ordination
by strange
bishops.

" VII. Sanctorum patrum vestigiis inhærentes, presbyteros,

Against
clerical
marriage.

¹ *diaconem*] diaconum, C.

² *deportetur*] om. A. B. C.

³ *exigatur*] petatur, C.

⁴ *corredium*] corrodium, B.

⁵ *ejusdem*] episcopi, ins. C.

⁶ *susceperint*] susceperant, C.

- A.D. 1138. Canons of the council. " diaconos, subdiaconos, uxoratos, concubinarior, ecclesiasticis beneficiis et officiis privamus: ac ne quis eorum missas audire præsumat, apostolica auctoritate prohibemus.
- Against clerical hunting and trading. " VIII. Venatores clericos et turpia lucra sectantes ac publica secularium negotia procurantes, ab officio et beneficio ecclesiastico nichilominus removendos esse censemus.
- Of the slayers of clerks. " IX. Si quis clericum vel monachum vel sanctimonialem seu quamlibet ecclesiasticam personam occiderit, incarceraverit, vel nepharias eis manus intulerit, nisi tertio admonitus satisfecerit, anathemate feriat, neque quisquam ei præter Romanum pontificem, nisi mortis urgente periculo, modum pœnitentiæ finalis injungat. Si in pœnitens mortuus fuerit, corpus ejus inhumatum maneat.
- Of usurpation of church property. " X. Si quis res ecclesiarum mobiles vel immobiles violenter usurpare præsumperit, nisi per canonicam vocationem¹ emendaverit, eum excommunicari præcipimus.
- Chapels not to be built without licence. " XI. Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis absque præcepto episcopi sui in possessione propria ecclesiam vel oratorium construat.
- Clergy are not to bear arms. " XII. His subjungimus Nicholai papæ decretum dicentis, I. Dec. dist. 50. " Cum discreti sint milites Christi a militibus seculi, non venit militem Christi seculo militare, per quam ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique sicut turpe aut perniciosum est, laicum missas facere, sacramenta Corporis et Sanguinis Christi conficere: ita ridiculum et inconveniens est clericum arma sustollere, et ad bella procedere, cum Paulus egregius prædicator dicat, 'Nemo militans Deo impli- 2 Tim. ii. 14. " cat se secularibus negotiis.'
- Monks are not released from their profession on promotion. " XIII. Adicimus decretum Innocentii papæ dicentis, ' Mo- II. Decr. ca. 16. qu. 1. c. 3. " nachi diu in monasteriis morati, si postea ad clericatus honorem pervenerint, non debent aliquatenus priori proposito deviare, sed sicut in monasteriis positi fuerunt, ita in clericali ordine degere debent, et quod diu servaverunt, in altiori gradu positi, amittere non debent.'
- Nuns are not to wear gold or fur. " XIV. Prohibemus etiam auctoritate apostolica sanctimoniales variis seu grisiis, sabelinis, marterinis, beverinis pelibus, hereminis, anulis aureis uti; cujus decreti quæ inventa fuerit violatrix anathemati subjaceat.
- Tenthis of first-fruits. " XV. De omnibus primitiis rectas decimas dare apostolica auctoritate præcipimus, quas qui reddere noluerint anathematis in eos sententia proferatur.

¹ vocationem] evocationem, C.

"XVI. Magistri scholarum¹ si aliis scolas regendas commiserint, prohibemus ne propter hoc quicquam ab eis exigant, quod si fecerint, ecclesiasticæ vindictæ subjaceant."²

A.D. 1138.
Schools not
to be let for
money.

Soluta igitur prædicto concilio et quibusque in sua redeuntibus, Jeremias prior Cantuariensis ecclesiæ cum aliquibus ex conventu a rege vocatus, præsentem legato simul et rege, nonnullis³ primoribus et episcopis Angliæ, elegit Theobaldum abbatem Beccensem ad regimen sanctæ Cantuariensis ecclesiæ, proximo sabbato ante Natale: unde Henricus Wintoniensis episcopus, frater regis et Innocentii papæ legatus, vehementer indignans, ordines quos jam inceperat dicitur⁴ reliquisse. Ambiebat enim archiepiscopatum Cantuariensis ecclesiæ, sed per regem simul et reginam male concupito fraudatur honore; unde dictus est a nonnullis in partes⁵ imperatricis eum comite Roberto et Milone summo regis constabulario declinasse.

Election of
Theobald,
abbot of
Bee to the
see of
Canterbury.
Dec. 24.

Disrust of
the bishop
of Winchester.

MCXXXIX.—XIX.

A.D. 1139.

Theobaldus Cantuariensis electus venit Cantuariam, et consecratus est ab Alberico Hostiensi episcopo et apostolicæ sedis legato, sexto idus Januarii ad altare Christi, astantibus et cooperantibus omnibus fere episcopis Angliæ. Post dies autem paucos transfretavit legatus. Consecratus igitur Theobaldus monachos xii. misit ad novam Dovorensem ecclesiam, et præposuit eis priorem Ascelinum Cantuariensis ecclesiæ sacristam. Eodem mense, videlicet Januario, transfretavit Theobaldus Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopus, Romam pro pallio profecturus. Facta est hoc anno eclipsis solis circa horam nonam xiii^o kalendas Aprilis; et apparuerunt

Theobald
consecrated
Jan. 8.

Ascelin
made prior
of Dover.

Eclipse of
the sun,
(March 20,
1140.)

¹ *scolarum*] scolarii, A.B.; scolarium, C.

² *subjaceant*] These canons are printed in Wilkins, Concilia, i. p.

417, from Richard of Hexham collated with the text of Gervase.

³ *nonnullis*] nonnullisque, C.

⁴ *dicitur*] fertur, C.

⁵ *partes*] partem, C.

A.D. 1189.
Theobald
has his pall.

stellæ plurimæ circa solem. Theobaldus archiepiscopus suscepto pallio a Roma reversus est¹ a Cantuarinis² cum honore debito susceptus.

Earl Robert
and the
empress
arrive in
England,
and are
received at
Arundel.

Mense Julio reversus est comes Robertus in Angliam, ducens secum sororem suam eximperatricem cum grandi exercitu pugnatorum, et applicuit apud Portesmutham. Suscepta est imperatrix jure hospitii cum sociis suis in castello de Arundel, quod mari vicinum est, ab Adeliza³ quondam regis Henrici regina, tunc autem amica vel uxore Willielmi comitis de Arundello. Comes vero Robertus, sorore sua ibidem dimissa, alias prudenter divertit. Initia laborum et dolorum sunt hæc. Licet enim tota terra ante ejus adventum turbata fuerit, adventus tamen ipsius discidium gravissimum, immo pene ultimum, toti patriæ intulit excidium. Rex autem diebus illis obsidebat castellum de Merleberge.⁴ Qui audito

The king
was besieging
Marlborough,
but hastens
to Arundel.

rumore de adventu imperatricis et comitis, vehementer turbatus obsidionem solvit, et cum festinatione nimia versus Arundellum iter arripuit. At ex-regina,⁵ regis adventu tremefacta, ne dignitatis vel juris quod in Anglia habuerat dampna pateretur, regis iram jurejurando placavit, quod nemo scilicet inimicorum suorum ejus consilio Angliam intravit, sed salva dignitate regia et fidelitate viris auctoritatis, utpote sibi quondam familiaribus, hospitium præbuit. Pacificatus itaque rex præcepit fratri suo Wintoniensi episcopo, ut cognatam suam, videlicet imperatricem, usque Bristoviam perduceret: ipse vero cum omni exercitu suo comitem Robertum persecutus est. Comes autem præmunitus regis conatus prudenter declinavit. Imperatrix vero per duos menses apud Bristovium resedit. Indeque secedens, mense Octobri Glaornensem venit ad urbem. Rumore igitur per omnem Angliam de adventu ejus diffuso, Milo regis constabularius multique

The bishop
of Winchester
allowed
to conduct
the empress
to Bristol.

She goes to
Gloucester.

¹ *est*] et, ins. C.

² *Cantuarinis*] Cantuariis, C.

³ *Adeliza*] Atheliza, C.

⁴ *Merleberge*] Marleberge, C.

⁵ *ex-regina*] Altered in C. to
"regina ex."

procerum cum multa militum manu ab obsequio regis recesserunt, et, pristinis fidei sacramentis innovatis, ad partem imperatricis tuendam conversi sunt. Sola itaque cupiditate regnandi multiplicata sunt mala in terra. Quorum multitudinem non valet quisquam ad plenum comprehendere contextu historiæ, quanto minus cronicorum compilatione? Sed, ut summatim aliqua breviter dicantur; rex et regiæ majestati utcumque faventes, quæcumque mala inferri vel excogitari poterant, his qui imperatricis partes tuebantur inferebant. E contra comes Robertus pro sorore agens crescebat indies, et quoscumque sibi resistentes vel regi parentes comprehendere potuit, non solum vinculis sed et tormentis Datianis vel Diocletianis afficiebat, et diversis mortibus perimebat. Hæc non solum rex vel comes faciebat, sed et omnes partibus eorum faventes. Flandrenses igitur terræ incolis ab olim invidentes, relicto natali solo, depositoque quod illi populo familiare et quasi proprium est texendi officio, catervatim in Angliam confluunt, et famelicorum more luporum fœcunditatem terræ Anglicanæ ad nichilum redigere studuerunt. Nec tantum rex pro se et comes pro imperatrice sibi invidebant, sed causa eorum nec vicinus in proximo, nec amicus in amico, nec frater in fratre potuit fidem habere. His ita se mirabiliter, immo miserabiliter, habentibus, rex Walingefordiam obsedit et nichil profecit. Obsidionis vero diutinæ labore pertæsus, turrim ligneam ante castellum fieri præcepit, quam militibus et armis fortiter munivit, et sic ad Malmesberiam expugnandam profectus est. Exercitus vero comitis Roberti civitatem Wigorniam expugnavit septimo idus Decembris, et in parte plurima combussit, tandemque capta præda reces-
sit. Custos autem civitatis ejusdem hinc ultionem expetens¹ Sudlegiam adiit, vastavit, et capta præda Wigorniam rediit.

A.D. 1139.
The king is
deserted by
his friends.

Civil war.

Cruel treat-
ment of
prisoners.

Ravages of
the Flem-
ings.

Sieges of
Wallingford
and Mal-
mesbury.

Worcester
plundered.

Sudeley
devastated.

¹ ultionem expetens] om. C.

A.D. 1140.

MCXL. Ciclus decennovennalis incipit.—I.

Stephen at
Reading.Flight of
bishop
Nigel.Death of
archbishop
Thurstan.Marriage of
Eustace and
Constantia.Eclipse of
the sun
(Mar. 20).Robert
takes Not-
tingham.People
burned alive
in the
capture.

Post Natale Domini rex venit Radingum, indeque progressus ad Heliensem civitatem movit exercitum. Quo audito, Heliensis¹ episcopus fugam iniit, et in partes Glaorniae ad comitem Robertum secessit. Rex autem Heliense castellum obtinuit. Hoc anno Turstanus archiepiscopus Eboracensis apud Pontemfractum monachicum sumpsit habitum xii^o kalendas Februarii, et nonis ejusdem ibidem vitam finivit et sepultus est, episcopatus sui anno xx^{vii}^o. Cujus corpus post annum et menses v., integrum et odoriferum repertum est.

Mense Februario desponsavit Eustachius filius regis Stephani sororem regis Franciæ Lodovici, nomine Constantiam, præsentem matrem suam reginam Angliæ Adelizæ² aliisque nobilibus viris utriusque regni in partibus transmarinis. Suscepit etiam idem Eustachius ducatum Normanniæ, indeque regi Franciæ fecit homagium. Eclipsis solis facta est circa horam tertiam xi^o kalendas Aprilis feriæ secunda. Ante nativitatem Sanctæ Mariæ comes Robertus instinctu Radulfi Painelli in fortitudine gravi invasit repente urbem Snotingeham, et bellico apparatu vacuum reperiens cœpit eam vastare, civibus undique ad ecclesias fugientibus. Quorum plurimi capti, aliqui trucidati, plures autem in ipsis ecclesiis concremati sunt. Unus autem e civibus, qui ditior videbatur, strictius detentus ad domum suam ductus est, et pecuniam suam persecutoribus proferre coactus est. At ille in subterraneum suum prædones adduxit, eo quod ibi omnem suppellectilem suam reposuisse fatebatur. Illis itaque circa direptionem rerum hostiis et seris frangendis intentis, ille callide elapsus, cameræ et aulam egressus est, et hostia omnia post se diligenter firmavit. Deinde imposito igne, domos et omnia quæ habuit cum ipsis prædonibus incendio tradidit. Ferunt autem amplius quam xxx⁴ ibi combustos esse, et ex hoc incendio totam civitatem esse combustam. Dum hæc et his similia modo miserabili³ gererentur in Anglia, comes

Cont. Flor.
Wig
p. 673.

Ib. p. 674.

Cont. Flor.
Wig.
p. 675.

¹ *Heliensem . . . Heliensis*] Eliensem . . . Eliensis, C.

² *Adeliza*] More properly Ma-

tilda: probably Gervase confused the two queens.

³ *miserabili*] om. A.B.; ins. C.

Gaufridus Andegavensis zelo depressæ conjugis, scilicet A.D. 1140. Count Geoffrey of Anjou overruns Normandy. eximperatricis, vehementer turbatus, proposuit animo regem Angliæ pro posse suo saltem in Normannia perturbare. Congregato itaque exercitu non modico, Normanniam intravit, civitates et oppida viriliter expugnavit et cepit, tandemque totam Normanniam sibi subjugavit. Rex autem perturbationibus Anglicis intentus, nullum potuit Normannis conferre solatium.

MCXLI.—II.

A.D. 1141.

Randulfus comes Cestrensis regi admodum infestus Stephen besieges Lincoln. imperatricem extollere festinabat. Quo cum summis viribus adversus regem decertante, ac tandem Lincolniae civitatem violenter obtinente, rex cum omni virtute sua eandem urbem hostiliter adiit, et deficientibus a Randulfo modicæ fidei civibus, arcem civitatis His forces are surrounded by those of the Earls of Chester and Gloucester. obsidione fortissima cinxit. Quo audito, comes Robertus cum exercitu suo Lincolniam petiit, cui comes Randulfus¹ cum suis copiis peditum scilicet et equitum electorum gratulabundus occurrens, junctus est ei,² et factus est utriusque partis exercitus innumerabilis. Dum autem rex Stephanus ecclesiam intraret in die tantæ solennitatis, scilicet Purificationis, missam auditurus, prædicti consules Robertus et Randulfus in regem The Earls prepare for battle, Feb. 2. acies suas disponebant. Primam aciem habebat comes Randulfus, secundam hi quos rex Stephanus juste vel injuste exhæreditaverat,³ tertiam comes Robertus cum Walensibus, qui a latere procedebant, audacia magis quam armis instructi. Tunc comes Cestrensis vir bellicosus et armis insignis Robertum comitem aliosque procures sic allocutus est :

“Gratias tibi, dux, multas, vobisque,⁴ procures et commilitones mei, cum summa devotione persolvo, qui usque ad vitæ periculum amoris affectum michi magnanimiter exhi- Speech of the Earl of Chester.

¹ *Randulfus*] Rannulphus, C.

² *ei*] om. C.

³ *exhæreditaverat*] exhæredaverat, C.

⁴ *multas, vobisque*] multasque vobis, C.

A.D. 1141.
Feb. 2.
Speech of
the Earl of
Chester.

" buistis. Cum igitur sim vobis causa periculi, dignum est ut H. Hunt.
" me periculo prius ingeram, et infidissimi regis qui datis in. lib. viii.
" duciis pacem fregit aciem prius allidam. Ego quidem, tam fo. 223.
" de regis injustitia quam de mea confidens virtute, jam jamque
" regalem cuneum diffindam, gladio michi viam per medios
" hostes parabo, vestrae virtutis erit subsequi me praeuntem et
" imitari ferientem. Jam videor michi praesago animo regias
" acies transvolare, regemque gladio transverberare."
Dixerat et comes Robertus sic juveni respondit, in loco

Answer of
the Earl of
Gloucester.

stans eminenti :
" Non indignum est quod ictus primi dignitatem tam ex
" nobilitate quam virtute qua praecellis videris appetere; si
" tamen de nobilitate contendas, ego filius regis et nepos an-
" tecello; si de virtute, hic sunt multi quibus nemo riventium
" potest praeferrī probitate. Sed longe alia me movet offensa;
" rex enim, contra sacramentum quod sorori meae fecit, reg-
" num crudeliter usurpavit, et, omnia conturbans, multis
" milibus causa necis extitit; ad exemplumque cui nil juris
" habentibus terras distribuit, jure possidentibus diripuit. Ab
" ipsis itaque nequiter exhaereditis, Deo cooperante et vindic-
" tam subministrante, prius erit aggrediendus: respiciet Qui
" judicat populos, etc., et injustum juste appetentes in hac
" tanta necessitate non relinquet. Unum vero est, proceres,
" quod vobis animo firmiter ingerere volo, quod per paludes f. 224.
" quas pertransistis, nulla potest esse fugientibus reversio; hic
" est igitur vel vincendum vel succumbendum; spes fugae
" nulla, hoc solum superest ut in urbem gladii viam paretis.
" Hoc autem, quod fugere nusquam potestis, illud est quod
" hodie, Deo vobis adjuvante, victoriam praestabit. Necesse
" est enim ut ad probitatem confugiat cui non potest aliud
" esse diffugium. Cives autem Lincolniae, qui stant urbi suae
" proxime, in impetus vestri gravedine ad domos suas trans-
" fugere videbitis. Verumtamen contra quos geratis bellum
" attendite: Alanus Britonum dux contra Deum procedit ar-
" matus, vir nefandus et omnium genere scelerum pollutus,
" malitia parem nescius, cui nunquam nocendi defuit affectus,
" cui se non esse crudelitate incomparabilem solum et su-
" premum videtur opprobrium. Procedit quoque contra nos
" comes Mellensis doli callidus, fallendi artifex, cui innata
" est in corde nequitia, in ore fallacia, in opere pigritia;
" magnanimus ore, pusillanimis corde; ad congregandum ul-
" timus, ad digrediendum primus; tardus ad pugnam, velox ad
" fugam. Procedunt caeteri consules et proceres latrociniiis
" assueti, rapinis delibuti, homicidiis saginati, omnes tandem
" perjurio contaminati. Vos igitur, viri fortes, quos rex Hen-

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 224.

"ricus erexit, iste dejecit, ille instruxit, iste destruxit, erigite animos, et de virtutibus vestris, immo de Dei justitia confisi, vindictam vobis a Deo oblatam de facinorosis præsumite, et gloriam vobis et posteris vestris adquirite sempiternam. Et jam si vobis idem animus est, ad hoc Dei judicium perpetrandum progressionem vovete, fugam abjurate, erectis in cælum unanimiter dextris."

A.D. 1141.
Feb. 2.
Speech of
the Earl of
Gloucester.

Vix finierat, et omnes, extensis in cælum manibus, terribili clamore fugam abjuraverunt, et se in armis colligentes, in hostes splendide progrediuntur.

General
courage
for battle.

Rex interea Stephanus curarum magnis exæstuans fluctibus, ut prædictum est, missam in tanta solennitate Purificationis audit. Accidit autem ibidem triste præsagium futurorum. Cum enim cereum rege dignum de more offerens manibus Alexandri episcopi imponeret, in frusta¹ cereus est confractus. Pixis quoque, quæ cum Eucharistia desuper altare pendebat, abrupto vinculo corruit, signumque dedit occasus. Rex tamen nichilominus strenuissimus audacter egressus est, aciesque cum summa securitate bello disposuit.² Ipse pedes circa se omnem multitudinem³ loricatorum equis abductis strictissime collocavit. Comes vero cum suis in duabus aciebus equis pugnatos instituit, sed admodum parvæ equestres acies illæ comparuerunt; paucos enim secum ficti et factiosi consules adduxerant. Acies autem regalis maxima erat, uno tantum scilicet regis insignita vexillo. Tunc quia rex Stephanus festiva caruit voce, Baldewino magnæ nobilitatis viro sermo exortatorius ad universum cœtum injunctus est. Qui loco stans eminenti, omnium oculis in eum erectis, ubi attentionem eorum modesta taciturnitate compescuit, in hunc modum exorsus est: "Omnes qui aciebus dispositis conflicturi sunt, tria prævidisse oportet. Primum justitiæ causæ; deinde militum copiam; postremo astantium probitatem. Justitiæ causæ, ne periculum animæ incurratur. Copiam militum, ne hostium numerositate comprimatur. Probitatem astantium, ne numero confisa, debilibus tamen innixa subruatur. In his omnibus negotium quo tenemur conspiciamus expeditum; causæ siquidem nostræ justitia est, quod regi, ea quæ coram Deo vovimus servantes, contra suos in eum perjuros in periculo mortis astamus. Numerus vero nobis in equitibus non inferior, in peditibus confertior. Probitatem vero tot consulum, tot

Bad omens
of Stephen's
success.

The king's
preparations.

Speech of
Baldwin to
the king's
forces.

¹ *frusta*] frustra, A. B.

² *disposuit*] disponit, C.

³ *multitudinem*] om. C.

A.D. 1141.
Feb. 2.
Speech of
Baldwin.

“ militum bellis assuetorum quis vocibus exæquet? Virtus
“ autem ipsius regis infinita nobis loco mille militum præ-
“ stabit. Cum igitur sit in medio vestrum dominus vester,
“ unctus Domini, cui fidem devovistis, votum Deo persolvite,
“ tanto magis donativum a Deo accepturi, quanto fidelius et
“ constantius pro rege vestro fidi contra infidos, legitimi pugna-
“ veritis contra perjuros. Quin etiam securi et summa repleti
“ confidentia contra quos bellum geratis perpendite. Roberti
“ comitis vires notæ sunt. Ipse quidem multum de more mi-
“ natur, parum operatur, ore leoninus, corde leporinus, clarus
“ eloquentia, obscurus inertia. Comes autem Cestrensis vir au-
“ daciae irrationabilis, promptus ad conspirandum, inconstans ad
“ perficiendum; ad bellandum impetuosus; periculi inprovidus,
“ altiora usurpans, impossibilibus anhelans, assiduorum paucos
“ adducens, advenarum dispersam multitudinem congregans;
“ nichil habet quo debeat timeri; semper enim quicquid viri-
“ liter inceptit, effeminate reliquit; in omnibus quippe gestis suis
“ infortunate rem ageus, vel in congressionibus victus aufugit,
“ vel, si raro victor extitit, majora victis sustinuit detrimenta.
“ Walenses autem, quos secum adduxit, soli vobis despectui sint,
“ qui inermem bello præferunt temeritatem, arte et usu belli
“ carentes, quasi pecora in venabula decurrentes; alii vero
“ tam procures quam milites transfugæ et girovagi utinam
“ numero plures adducerentur, qui quanto numero plures
“ tanto sibi deteriores. Vos igitur, consules et viri consu-
“ lares, meminisse vos decet vestræ virtutis et nobilitatis;
“ hodie probitates vestras innumerosas in cacumen fortissi-
“ mum extollite, et patrum imitatores filiis vestris splendorem
“ relinquite sempiternum. Assiduitas infortuniorum incenti-
“ vum illis fiet fugiendi. Jam siquidem, nec fallor, eos
“ pœnitet advenisse, et jam de fuga meditantur, si locorum
“ asperitas eos admittat. Cum ergo nec illis configere nec
“ confugere sit possibile, quid aliud egerunt nisi quod vobis
“ Dei nutu et se et impedimenta sua obtulerunt?

“ ‘Cur capiantur habent, non cur metuantur ab hoste.’

“ Equos itaque eorum et arma et ipsorum corpora ditioni
“ vestræ subjecta conspiciatis. Extendite igitur animos vestros
“ et dextras inexpugnabiles, viri bellicosi, ad diripiendum
“ cum summo tripudio quod ipse vobis optulit Deus.”

Beginning
of the battle.

Sed jam antequam orationis finem terminaret, clamor adest
hostium, clangor lituorum, equorum fremitus, terræ sonitus,
principium pugnae. Acies exhæreditatorum quæ præibat per-
cussit aciem regalem, in qua consul Alanus et ille de Mellento
et Hugo Bigod et Simon comes et ille de Warennæ inerant,
tanto impetu, quod statim quasi in ictu oculi dissipata est, et

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 224.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 224.

divisio eorum in tria devenit. Alii namque eorum occisi sunt, alii capti, alii aufugerunt. Acies vero cui principabatur comes de Albemarle et Willelmus Yprensis percussit Walenses, qui a latere procedebant, et in fugam coegit. Sed acies consulis Cestrensis perculit cohortem prædicti comitis, et dissipata est in momento sicut acies prior. Fugerunt ergo omnes equites regis, et Willelmus Yprensis, vir magnæ probitatis. Qui cum esset belli peritissimus suam videns impossibilitatem, distulit regi auxilium suum in tempora meliora. Rex itaque Stephanus cum acie sua pedester relictus est in medio hostium circumseptus. Circuierunt igitur eum et circumquaque impugnabant, sicut castellum solet expugnari. Tunc vero horrendi belli faciem videres in circuitu regalis aciei, ignem prosilientem ex galearum et gladiatorum collisione, stridorem horrendum et terrificum clamorem. Resonabant colles, resonabant undique muralia. Impetu igitur equorum regalem turmam offendentes, quosdam cædebant, alios sternebant, nonnullos abstractos capiebant. Nulla eis quies, nulla respiratio dabatur, nisi in ea parte qua rex fortissimus stabat, horrentibus etiam inimicis incomparabilem animi ejus virtutem et ictuum immanitatem. Quod ubi comes Cestrensis, nobilis ille et admirabilis Rannulfus, comperit, regis invidens gloriæ, cum omni pondere armatorum irruit in eum. Tunc vero apparuit virtus regis fulminea, bipenni maxima prosternens hos, et diruens illos. Tunc novus oritur clamor, omnes irruunt in regem, et rex quasi intrepidus omnibus restitit.² Tandem regia bipennis ex immanitate ictuum frequentium confracta est. Ipse autem incunctanter, abstracto gladio, dextra lævaque rem mirabiliter agit, donec et ipse gladius contractus non modicam incussit desperationem. Quod videns Willelmus de Kahaines, miles validissimus, irruit in regem quem videbat inermem, et eum galea arripiens voce magna clamavit et dixit, "Huc omnes, huc, regem teneo." Advolant igitur omnes, et rex, accepto in capite vulnere, captus tenetur, et diligentissime custoditur. Captus est etiam Baldwinus ille qui orationem fecerat, multis confossus vulneribus, ubi egregio resistendo gloriam meruit sempiternam. Captus est etiam Ricardus filius Ursi, qui in ictibus dandis et recipiendis apparuit gloriosus. Capti sunt alii plures quorum nomina, ut reor, inutile esset³

A.D. 1141.
Feb. 2.
The battle
of Lincoln.

The king
is taken
prisoner.

¹ et] om. C.

² restitit] resistit, C.

³ esset] est, C.

A.D. 1141.
Feb. 2.

Lincoln
plundered.

The king is
taken to
Gloucester,
and then
to Bristol.

The empress
visits Win-
chester.

She is
chosen
sovereign.

She goes to
Wilton and
Reading.

memoriæ commendare. Capto autem rege, adhuc pugna-
bat acies regalis, nesciens forsitan quod suo jam privare-
tur tutore; nec enim circumsepti fugere poterant, donec
omnes fere capti sunt vel occisi. Civitas igitur hostili lege
direpta est, et rex in eam miserabiliter introductus est.

Videres itaque rem inæstimabilem accidisse; omnia
enim in contrarium commutata sunt, nam audaces
timidi effecti sunt, et quos ante pudibundus timor
invaserat, jam versa vice leoninam audaciam præfere-
bant, et qui huc usque regis erant fautores jam ipsius
insectatores effecti sunt. Captus est itaque rex Step-
hanus die Purificationis Sanctæ Mariæ, Dominica Sexagesimæ,
decennovennalis cicli anno secundo, regni vero sui
anno sexto. Capti sunt cum eo quamplures ex fidelibus
suis, et vinculis mancipati. Sic igitur obsidione soluta, et
civitate subacta, rex captivus primo ad Glocestriam, ubi
imperatrix tunc temporis erat, deinde ad Bristoviam
abducitur, et custodiæ sub vinculis mancipatur. Morabatur
interea imperatrix in civitate Glocestrensi, quæ ob hujus-
modi eventum vehementer, nec mirum, est ex hilarata. Ha-
bito igitur cum suis consilio, feria quinta post acceptos
cineres a Glocestria secessit, et episcopis, baronibus, mili-
tibus et fautoribus multis comitata Cirestrensem¹ adiit civita-
tem. Inde secedens cum ad civitatem Wintoniæ appropin-
quaret, occurrerunt ei præsules Angliæ et abbates plurimi
cum baronibus et militibus multis; occurrerunt ei quoque²
ex ipsa civitate duo conventus monachorum, tertius sancti-
monialium cum clero et populo civitatis, in landibus et
melodiis processionalibus. Traditum est ei dominium civita-
tis, et turris cum corona regni. Ipse quoque episcopus
Wintoniensis et regis frater stans in sultimi, maledixit
omnibus qui ei videlicet imperatrici maledicerent vel
contradicerent, et benedixit omnibus qui ei benedice-
rent et consentirent. Qua peracta solempnitate, a
Wintonia egressa, Wiltoniam adiit, ubi ad salutandum eam
affuit Theodboldus Cantuariensis archiepiscopus et Angliæ
primas. Affluxit etiam tam copiosa populorum frequentia,
ut præ multitudine introeuntium vix sufficeret aditus portarum.
Inde, jam peractis festis Paschalibus, ad Radingum infra Roga-
tiones veniens, cum magnis honoribus suscepta est. Inde

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 224.

Cont. Flor.
Wig.
p. 676.

¹ *Cirestrensem*] Cirestensem, A. B. | ² *quoque*] om. C.

Cont. Flor. Oxenefordiam properans, accepit de manu Roberti de A.D. 1141.
Wig. Olli¹ castellum ipsius loci. Sicque omnis facies circum- She comes
p. 676. jacentis regionis cum ipsa urbe ejus subditur ditioni. Inde to Oxford.
cum exultatione² magna profecta, apud Sanctum Albanum At S.
suscepta est cum gloria et honore. Venerunt ad ipsam Alban's she
cives Londonienses, ibique inter eos et imperatricem receives the
multiplex sermo habitus est de reddenda civitate. Con- Londoners.
currentibus itaque inter eos pacificis sermonibus, a
Sancto Albano digreditur, sicque securior effecta, Lon- She comes
doniensem properavit ad urbem. Apud Westmonasterium to West-
cum processionali gloria suscepta est, ibique aliquantis die- minster.
bus de regni statu dispositura resedit.

His diebus horrendum quid in Wigornensi contigit diocesi, Frightful
quod relatu dignum judicamus; siquidem quarta feria ante storm in
octavam Ascensionis circa nonam diei horam, apud villam Worcester-
quæ Welesburna³ dicitur, ventus turbinis vehemens exortus shire.
est, et caligo teterrima pertingens a terra usque ad cælum, et
concutiens domum presbyteri cui nomen Leonaredus, et officinas
ejus omnes solo tenus prostravit et minutatim confregit.
Tectum quoque ecclesiæ abstulit et ultra Avenam flumen
projecit. Domos etiam rusticorum fere quinquaginta simili
modo dejecit et inutiles reddidit. Grando quoque ad magni-
tudinem ovi columbini cecidit, cujus ictibus percussa quæ-
dam mulier expiravit.

Cont. Flor. Imperatrix vero dedit episcopatum civitatis Londoniæ cui- Robert de
Wig. dam monacho Radingensi nomine Roberto de Sigillo. Regina Sigillo made
p. 677. autem, pro domino suo rege sollicita, interpellavit eam sup- bishop of
plicationibus multis, ut virum suum regem captivum London.
liberaret. Interpellata est pro eadem causa a majoribus seu The empress
primoribus Angliæ, obsidibus multis, castellis et divitiis mag- will not
nis suæ ditioni tradendis, si rex absolutus non regno sed suæ listen to
tantum redderetur libertati; se etenim regi persuasuros⁴ esse any inter-
sponponderunt, ut regno dimisso Deo soli sive monachus seu cessions for
peregrinus de cætero deserviret. At illa non exaudivit eos. Stephen.
Rogata est ab ipso Wintoniensi episcopo ut comitatus qui
erat sui fratris nepoti suo daretur, scilicet filio regis; sed nec
hunc exaudivit. Interpellata est a civibus Londoniensibus, She offends
ut leges Eadwardi⁵ regis, quæ optimæ videbantur, eis liceret the Lon-
observare. Verum illa præ nimia austeritate intumescens, doners.

¹ Olli] Olli, C.

² exultatione] exaltatione, C.

³ Welesburna] Weleburna, C.

⁴ persuasuros] permansuros, C.

⁵ Eadwardi] Ewardi, B.

A.D. 1141.
They con-
spire against
her.

She flies to
Gloucester,
and then
to Oxford.

Miles of
Hereford is
her chief
supporter.

She enters
Winchester;
the bishop
quits it.

Winchester
is burned.

non adquievit eis. Innotuerunt hæc celeriter civibus Londoniensibus, indeque vehementer indignati sunt, factaque conjuratione adversus eam,¹ quam cum honore susceperant, cum dedecore comprehendere statuerunt. At illa, a quodam civium præmunita, ignominiosam cum suis arripuit fugam, omni sua suorumque suppellectili post terga relictæ. Quo viso, Wintoniæ præsul Henricus ad deliberationem fratris sui mentem apposuit, atque ad hoc peragendum Londoniensium civium animos virtutemque concitavit.

Porro imperatrix fugiens per Oxenefordiam concito cursu Glocestriam pervenit, ubi cum Milone fidei suo habito consilio, cum eodem mox ad Oxenefordiam reversa est, melioris fortunæ eventus præstolatura, dispersosque milites suos revocatura. Quia vero ejusdem Milonis præcipue fruebatur consilio et auxilio fovebatur, utpote quæ eatenus nec unius diei victum nec mensæ apparatus aliunde quam de ipsius munificentia sive providentia acceperat, pro magnæ remunerationis præmio et ut eum suo artius vinciret ministerio, dedit ei comitatum Herefordiæ. Inde jam militum virtute roborata et numero, appropinquante festo Sancti Petri quæ dicitur ad Vincula, ignorante fratre suo comite Roberto, Wintoniensem venit ad urbem; sed eam jam a se alienatam inveniens, in castello suscepit hospitium. Cujus inopinatum adventum episcopus Henricus admirans, indeque vehementer turbatus, per aliam portam egrediens, sese tunc et deinceps conspectibus ejus absentavit, et congregata conspirantium multitudine civitatem ipsam fortiter cœpit obsidere. Congregati sunt ex adverso ad defensionem imperatricis amici ipsius, frater ejus comes Robertus et fideles ejus, et repleta est civitas multitudine virorum fortium et pugnatorum. Civium quoque Londoniensium ut inchoata perficerent affuit multitudo. Hinc jam discordiis in alterutrum prorumpentibus, civitas famosa secunda die mensis Augusti, agente et præcipiente ejusdem civitatis episcopo, traditur incendio, quo monasterium sanctimonialium cum officinis suis, et plusquam viginti ecclesiis cum meliori parte civitatis, et cœnobio Sancti Grimaldi cum ædibus suis, in cinerem redactum est. Septem igitur septimanis in obsidione transcursis, episcopus tandem, ad obsessorum animos fallendos, præcepit per urbem

Cont. Flor.
Wig.
p. 677.

¹ *eam*] om. A. B.

Cont. Flor. pacem prædicari, et portas civitatis aperiri, advesperascente¹
 Wig. Jam die quæ festivitatem exaltationis Sanctæ Crucis præcedebat.
 p. 677. Imperatrix itaque cum diutinæ obsidionis gravissimas
 fuisset perpessa molestias, desideravit animo locum
 mutare, animumque turbatum alibi commodius re-
 creare. Jam imperatrix equum ascenderat, comitante secum
 fratre suo Reginaldo comite Cornubiæ, domesticis quoque
 et amicis suis multis. Porro comes Robertus cum
 grandi procerum militumque caterva sequebatur a
 tergo. Jam ipsi processerant, et ecce subito jussit epi-
 scopus suos ad arma convolare, et hostes viriliter persequi,
 comprehendere et necare. Episcopales itaque ex impro-
 viso exilientes, cum impetu magno et clamore abeuntes
 insequuntur, cædunt et scindunt, et plurimos captos
 vinculis stringunt. Territa imperatrix aufugit velocius,
 et ad castellum quo tendebat de Lutegareshale² tristis et ex-
 animis advenit, sed et ibi propter metum episcopi securâ
 esse non potuit. Unde hortantibus amicis usu masculino
 equo superposita, usque ad castellum Divisas nuncupatum
 perducta, cum nec ibi se tutari posse formidaret, jam pene
 exanimis feretro invecta et quasi cadaver funibus ligata, equis
 eam deferentibus, ad civitatem Glaornensem deportatur.

A.D. 1141.
Sept. 13.

Flight of
the empress
to Ludgers-
hall.

She comes
to Devizes
and thence
to Gloucester.

Cont. Flor. Porro comes Robertus per aliam viam a Wintonia egressus,
 Wig. ab insequentibus oppressus est, atque in loco qui Stoubregge³
 p. 678. dicitur cum comite Warenniæ aliisque pluribus captus,
 et reginæ per episcopum civitatis in urbe Wintoniæ
 residenti præsentatus. Traditur itaque comes Robertus
 Willelmo Yprensi qui Cantia abutebatur, et per ejus
 imperium in turre Rofensi custodiæ mancipatur. Milo etiam
 constabularius qui, ut supradictum est, a rege recessit,
 ab hostibus circumseptus, sed mirabiliter elapsus, de sola
 vita lætus, venit Glocestriam fere nudus. Johannem etiam
 nobilem quendam fautorem eorum ad monasterium War-
 wellensem fugientem milites episcopi persequentes, cum eum
 exinde extrahere non valerent, in ipsa festivitate Sanctæ
 Crucis ecclesiam cremaverunt cum domibus, et libris et vesti-
 mentis sanctimonialium inclementer ablati, humanoque
 sanguine coram ipso altari effuso, prædictum vero Johannem
 nec capere, nec expellere potuerunt.

Miles
reaches
Gloucester.

Werewell
burned.

¹ *advesperascente*] *advesperante*,
B.

² *Lutegareshale*] *Lutegareshala*,
C.

³ *Stoubregge*] *Stoubrigge*, C.

A.D. 1141. *monasterii nuperrime conflagrati, tulit ex combusta cruce quin-* Cont. Flor.
gentas argenti libras; auri quoque marcas triginta, diademata Wig-
 The bishop of Winches- *tria cum totidem scabellis ex auro Arabico purissimo et* Wig.
 ter takes the trea- *lapidibus pretiosissimis undique operta, opere pulcherrimo et*
 sures of the New *mirifico facta, eaque in suis recondidit thesauris.* p. 678.
 Minster.

Exchange of prisoners proposed.
 Servabantur interea hinc rex inde comes sub custodia diligenti. Verumptamen regina satagente pro rege et comitissa admodum desudante pro comite, multis internuntiis et amicis hinc inde discursantibus talis vix tandem providetur conditio, ut rex suo restitutus regno et comes sub eo totius Angliæ sublimaretur dominio, fierent ambo regni et patriæ justī moderatores sicut ante fuerant omnium malorum incentores. At comite id agere renuente absque consensu imperatricis, relata sunt hæc ad imperatricem. Illa vero contradixit, omnemque pacem et concordiam erga regem Stephanum abnegavit. Inter amicos tamen utriusque partis hæc tandem facta est compositio, vel ut verius dicatur collusio, ut regina comitem liberum dimitteret, et comitissa regem regno restitueret. Acta sunt hæc circa festivitatem Omnium Sanctorum.

The empress refuses a compromise.
 Stephen and Robert are liberated.

A.D. 1142.

MCXLII.—III.

Ecclesiastical council at London.

Annus gratiæ multis et maxime pauperibus ingratus effectus est, quia fere totus in ædificatione castellorum, combustione villarum, violatione ecclesiarum, et maxime completus est in pauperum deprædatione¹; unde coacto apud Londonias concilio, præsidente Henrico Wintoniensi episcopo, et apostolicæ sedis legato, cum venerabili Theodbaldo Cantuariensi archiepiscopo consentibus episcopis Angliæ et abbatibus plurimis, in talium actores, præceptores, executores, sed et² in castellorum fundatores, monachorum vel clericorum spoliatores, cæterosque malefactores, sententia excommunicationis publice ac solempniter prolata est. Sed hanc parvipendentes impii, acrius solito rapinis intendebant, lætantur enim cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis. Rex etiam et comes, a vinculis liberati, et

The enemies of the clergy excommunicated.

¹ Here unfortunately we lose the help of the Continuator of Florence; the MS. of his work breaks off suddenly, and we are unable to dis-

cover how much farther he supplied the information abridged by Gervase.

² *et*] om. B.; ins. A. C.

libertati propriæ restituti, malitiam suam adinvicem non solum innovare sed et multiplicare studuerunt; rex namque vires suas et expensas reparavit, comes vero Glocestriæ mare transivit, et comitem Andegaviæ Gaufridum adiit, quem bellicis rebus occupatum invenit. Normannia enim ex novo subacta, restiterunt ei quidam præpotentes ex Andegavia, quos expugnare et ad debitam subjectionem studuit inclinare. Cui comes Robertus causam sui adventus insinuans, rogavit attentius ut in manu robusta secum in Angliam veniat, et regni coronam uxori suæ filiisque debitam de manu raptoris tam juste quam violenter eripiat. At comes Gaufridus respondit et dixit non expedire sibi Angliam adire, et presentiam suam Andegavensibus nondum plene pacatis, aut Normannis subtrahere nuper subactis. Adquievit Robertus Gaufridi rationibus, et tandem assumpto secum Henrico filio ejus primogenito adhuc puerulo, nonnullisque ex Normannicis et Andegavensibus militibus electis, ut in Angliam rediret, ad mare descendit. Rex autem Stephanus dedit archiepiscopatum Eboracensis ecclesiæ cuidam clerico nomine Willelmo, quibusdam clericis ejusdem ecclesiæ consentientibus, aliis¹ vero ut audebant reclamantibus; unde factum est ut cum Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus sic factæ non consentiret electioni, Henricus frater regis, Wintoniensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, præsumptuosa semper magnanimitate famam colligens, prædictum electum apud Wintoniam consecraret.² Abiit itaque novus sacratus Eboracum, et vix duobus annis sedit in pace.

A.D. 1142.
Earl Robert visits
Geoffrey of
Anjou.

Geoffrey
refuses to
come to
England.

Robert
brings over
the boy
Henry.

Stephen
makes
William
archbishop
of York.

He is con-
secrated by
the bishop
of Winches-
ter.

[Deinde rex Stephanus una cum regina et nobilitate procerum ad Natale Domini graciosus adveniens in ipsa sacra solempnitate in ecclesia Christi a venerabili Theobaldo ejusdem ecclesiæ archiepiscopo coronatus est; ipsa etiam regina cum eo ibidem coronam auream gestabat in capite. Rex Stephanus a Cantuaria

Stephen
and his
queen are
crowned at
Canterbury.

¹ aliis] et aliis, C.

² The consecration of archbishop | William took place on the 26th of
September 1143, at Winchester.

A.D. 1142. recedens vires suas reparare studuit, quo severius et acrius imperatricem et omnes ipsius complices debellaret.^{1]}

Stephen besieges the empress at Oxford.

Instante vero festivitate Sancti Michaelis imperatrix cum suis venit ad Oxenfordiam, ibidem ad modicum pausatura, et de necessariis tractatura. Rex autem jam resumpto spiritu, ut audivit comitem transfretasse et imperatricem apud Oxenfordiam in pace quiescere, civitatem ipsam obsessurus cum multa peditum equitumque caterva subito furibundus advenit, vastatisque omnibus extra urbem positis, usque ad portas nullo jam obstante pervenit. Consummatis itaque in obsidione plus duobus mensibus, consumptisque jam intra urbem alimoniarum universis sumptibus, appropinquante Nativitatis Dominicæ solempnitate, erat domina imperatrix in magna cordis angustia et dolore cum suis constituta. Comes autem Robertus cum Henrico puero cæterisque suis copiis applicuit in Angliam apud portum Warhamiæ. Audiens autem sororem suam a rege fortiter obsessam, cupiensque regem ab obsidione revocare, cœpit viriliter castellum Warhamiæ obsidere. Erant autem in² ipso præsidio milites regis plurimi sub manu Hereberti de Luci constituti. Fuitque comes Robertus in obsidione illa per tres septimanas. Imperatrix autem et hi qui cum ipsa erant cum jam pro defectu victualium usque ad deditionis opprobrium cogeretur, prudenti et necessario usa consilio fugam meditata est artificiosam. Hiemps quippe erat fortissima ita ut Tamensis fluvius juxta fluens dura glacie stringeretur; nix etiam faciem terræ operuerat. Cum igitur rex urbem se capturum speraret, et ob hoc Waramensibus obsessis nullum voluisset præstare subsidium, Waramenses comiti Roberto castellum reddiderunt. Imperatrix vero a militibus quinque per posticium educta, ob³ frustrandos vigilum oculos nitidissimis lintheis simul omnes cooperti, per nives et glacies, per

Robert and Henry land at Warham, and besiege the castle there.

Escape of the empress on the ice.

Warham taken.

¹ *Deinde . . . debellaret*] om. A.
B. It is probably inserted in C. in
a wrong place.

² *in*] cum, C.

³ *ob*] et ob, C.

fossas et valles, per quinque fere miliaria pedestres cucurrerunt fugientes, et sub ipsa nocte usque ad castellum Walingefordiæ, mirantibus cunctis qui aderant, pervenerunt: sic feminea virtus¹ per concretas Tamensis fluvii aquas impetum persecutoris elusit, regiæque virtutis labores in irritum duxit. Rex autem audito quod acciderat, confusus ab Oxenefordia recessit. Comes vero cum jam recepto castello Warhamiæ Oxenefordiam cogitaret adire, audivit sororem suam manus regis evasisse, unde lætus effectus festinavit eam videre. Videns autem imperatrix fratrem filiumque suum primogenitum Henricum, admodum exhilarata est, dolores suos et labores pristinos parvipendens. Puer autem Henricus sub tutela comitis Roberti apud Bristoviam degens, per quatuor annos traditus est magisterio cujusdam Mathæi² litteris imbuendus et moribus honestis ut talem decebat puerum instituendus.

A.D. 1142.
Matilda escapes to Wallingford.

Henry is educated at Bristol under a master named Matthew.

MCXLIII.—IV.

A.D. 1143.

Rex Stephanus post multarum irruptiones ecclesiarum, exustiones et deprædationes villarum, quas per manus Flandrensium satellitum multis in locis exercuerat, tandem cum fratre suo Wintoniensi episcopo in manu forti venit Wiltoniam, ut ex monasterio sanctionialium opportunum sibi constitueret præsidium ad arcendos Sarisberiensium³ excursus, qui pro tuenda imperatricis parte multa fortiter contra regales gerebant. Quod ubi cognovit bellator fortissimus comes Robertus, congregato velociter exercitu prima die mensis Julii occidente jam sole super Wiltoniam repente irruit, eamque adhibitis ignibus undique succendit. Rex autem cum intra ipsa monasterii septa hospitatus esset

Stephen fortifies Wilton.

Robert burns the town, July 1.

¹ *feminea virtus*] femina virtutis, A. C.

² *Mathæi*] The name is left blank in C. The person meant was no doubt that Matthew who is called

Henry's chancellor, in Foliot's letters; S. Thom. Cant. Epp. v. 201.

³ *Saresberiensium*] Salisberien-sium, C.

⁴ *irruit*] venit, C.

A.D. 1143.
Flight of
Stephen
from
Wilton.

et nichil hostile metueret, ubi repentinam hostium irruptionem agnovit, tantus timor illum invasit, ut fugam arriperet inhonestam. Sic rex commilitonibus suis, vasis aureis et argenteis, cæterisque rebus suis post terga relictis, sub ipsa noctis caligine una cum fratre suo Wentano episcopo manus comitis utcumque evasit. Sodales igitur comitis ferociter regales invadunt, capiunt, cædunt, et scindunt, vasaque regii ministerii quasi licenter diripiunt. Comprehensi sunt ex regiiis plurimi; inter quos quidam præpotens et regis amicus Willelmus Martellus captus est et abductus; sed datis pro redemptione sui ccc. marcis cum castello de Sireburne libertati propriæ restitutus recessit. Paucis vero diebus evolutis, imperatrici triste contigit infortunium. Nam Milo comes Herefordensis specialis ipsius consiliarius morte præventus vitam finivit.¹ Cujus mors imperatrici non modicam ingessit mœstitiā. Successit autem ei in curam comitatus Rogerius filius ejus primogenitus, ætate quidem juvenis sed in armis acer nimis.

William
Martel
taken.

H. Hunt.
lib. viii.
f. 225.

Death of
Miles the
Constable.

Consecra-
tion of
Gilbert,
bishop of
S. Asaph.

Hoc anno sacrauit Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus Gilebertum Lanelvensis ecclesiæ electum apud Lamhethæ,² accepta prius ab eo professione, astantibus et cooperantibus Roberto Londoniensi episcopo, et Ascelino Rofensi episcopo.

Jeremiah
prior of
Christ
Church,
Canterbury.

Regebat his diebus prioratum ecclesiæ Cantuariensis vir vitæ venerabilis, Jeremias nomine, qui a Theodbaldo Cantuariensi archiepiscopo a die quo ab ipso Jeremia electus est, in tanta reverentia habitus est, ut ei vices suas aliquotiens committeret, et ex auctoritate archiepiscopi sacerdotibus Cantia focarias inhiheret, et ne quis in ecclesiis quæ ad conventum pertinent jus aliquod usurparet nisi per Jeremiam priorem. Processu vero temporis invidia diaboli et maledicorum suggestione procuratum est, ut tanta pax et unitas Cantuariensis

¹ Miles of Hereford died on Christmas Eve, 1143; see J. Hexham, ed. Raine, p. 146. The chronology of Gervase is here quite

irreconcilable with that of Henry of Huntingdon, who places the capture of William Martel in 1142.

² *Lamhethæ*] Lambhethæ, C.

ecclesiæ scinderetur, et caritas in odium verteretur. A.D. 1143. He quarrels with archbishop Theobald, who removes him.
 Coepit itaque eorum dilectio justis vel injustis causis paulatim decrescere, et incentivum malitiæ adeo deservire, ut ejusdem prioris depositio immineret; unde prior præmunitus coactus est sedem apostolicam¹ appellare. Archiepiscopus autem² sicut erat impetuosus appellationi² non deferens, eum penitus amovit a prioratu, aliumque substituit nomine Walterium. Jeremias autem dominum papam Innocentium petiit, et de restitutione sua litteras urgentes impetravit. Rediens itaque Cantuariam, per venerabilem Henricum Wintoniensem episcopum et apostolicæ sedis legatum, ex mandato apostolico in pristinum gradum restitutus est, Walterio, qui ei in prioratum successerat, apud Dovoriam interim moram faciente: unde Theobaldus archiepiscopus Cantuariensis nimia acerbitate commotus, benivolentiam suam avertit a conventu, jurans³ se nichil in ecclesiæ sacramentale facturum, quamdiu Jeremias in eadem subsisteret ecclesia. Videns autem prior sui causa toti periculum imminere conventui, timens ne et ipse conventus sui indignationem incurreret, si ipsius intuitu ab archiepiscopo aliqua gravamina sustineret, prudenti et necessario utens consilio prioratui cessit, acceptis centum marcis pro debitis solvendis. Accepta igitur conventus licentia, cessit, ut prædictum est, et recessit, et in cœnobio Sancti Augustini quoadusque vixit perendinavit, obiit et sepultus est. Jeremiah goes to Rome and obtains an order for his restoration. Theobald takes offence at the convent. Jeremiah resigns the priorate.

Nota, lector, quod ea, quæ superius de Jeremia scripta sunt, non in unius anni revolutione contigerunt; sed, quia omnes termini vitæ illius et obitus, persecutionis et restitutionis tempora michi incerta erant et dubia, in hoc anno breviter omnia posui, videlicet ante obitum Innocentii papæ, qui ei restituit prioratum, et post modicum, hoc scilicet anno, vitam finivit: cui successit

¹ *apostolicam*] om. C.

² *appellationi*] *appellationem*, C.

³ *jurans*] *adjurans*, C.

A.D. 1143. Celestinus, qui sedit mensibus quinque et mortuus est :
 Succession of popes. cui successit Lucius.¹

A.D. 1144.

MCXLIIII.—V.

Stephen Rex Stephanus cepit comitem Gaufridum de Man- H. Hunt.
 arrests Geoffrey de davilla in curia sua apud Sanctum Albanum magis ex lib. viii.
 Mandeville and compels necessitate quam ex honestate. Nisi enim hoc fecisset, ut a f. 225.
 him to surrender pluribus dicebatur, perfidia comitis regno privandus esset.
 his castles. Captus itaque comes nulla potuit occasione liberari,
 nisi sua castella resignans regiæ pareret voluntati.
 Reddidit ergo turrim Londoniæ et castellum de Waledene,
 et illud de Pleisiz et liberatus est. Comes igitur muni-
 tionibus carens, et a militari crudelitate se cohibere
 non valens, invasit abbatiam de Ramescia, et de ecclesia,
 Dei non veritus² justitiam, speluncam fecit latronum. Erat
 enim vir summæ probitatis sed magnæ contra Deum
 obstinationis, summæ in mundanis diligentiae, sed magnæ
 negligentiae in divinis. Qui cum ad obsidionem castelli
 de Burwelle quod rex construxerat properanter armatus
 incederet, et in exitu silvæ pausandi gratia calorisque
 vitandi in gramine recubaret, herba viridissima sub
 eodem emarcuit, ut eo surgente quasi præmortua vide-
 retur, nec toto fere anno viriditatis suæ vires recuperavit.
 Unde datur intelligi quam detestandum sit consortium
 excommunicatorum. Hic cum multas pro rege et con-
 tra regem Stephanum exercuisset militias, tandemque
 in obsidione supradicti castelli de Burwelle in scuto
 et lancea contra adversarios viriliter decertasset, ob
 nimium calorem cassidem deposuit, et loriciæ ventila-
 brum solvit, sicque nudato capite intrepidus militavit.
 Æstus quippe erat. Quem cum vidisset quispiam de
 castello et adversarium agnosceret, telo gracili quod
 ganea dicitur eum jam cominus positum petiit, quo
 testam capitis ipsius male nudati perforavit. Sed Gaufridus
 letiferum sui capitis vulnus deridens, nec sic a suo ces-

Stephen
 arrests
 Geoffrey de
 Mandeville
 and compels
 him to
 surrender
 his castles.

Geoffrey
 seizes the
 abbey of
 Ramsey.

Awful proof
 of Geoffrey's
 reprobation.

His death
 at Burwell.

¹ Innocent II. died Sept. 24, 1143; Mar. 9, 1144; Lucius II. succeeded
 Celestine II., who succeeded him, Mar. 12.
 reigned from Sept. 26, 1143, to ² veritus] Left blank in C.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 225.

savit furore, ideoque post dies paucos excommunicatus spiritum exhalavit. Robertus etiam Marmion nec Deum timens, nec ad homines reverentiam habens, de ecclesia Coventrensi sibi fecerat castellum. Sed in utroque istorum¹ sub celeritate ira Dei manifesta² est; nam cum idem Robertus inter ingentes suorum cuneos in hostes insurgeret, coram ipso monasterio solus interfectus est. Ecce laudabilis et omnibus seculis prædicanda ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem ecclesia illa pro castello haberetur, ebullivit sanguis a parietibus ecclesiæ, quod et multi viderunt.³ Eodem quoque anno Ernulfus filius comitis, qui post mortem patris ecclesiam incastellatam retinebat, captus est et in exilium fugatus. Cujus princeps militum ab equo corruens effuso cerebro spiritum exhalavit. Magister autem peditum suorum, qui plus⁴ cæteris solitus erat ecclesias concremare et frangere, dum mare transiret cum uxore sua, ut multi perhibuerunt, navis immobilis facta est. Quod monstrum nautis stupentibus et sorte data rei causam inquirentibus, sors cecidit super eum. Quod cum ille totis viribus, nec mirum, contradiceret, secundo et tertio sors jacta in eum devenit: formidantibus igitur nautis positus est in cymbam parvulam ipse et uxor ejus et eorum pecunia nequiter acquisita, ut cum illis esset in perditione; quo facto, navis ut prius maria libere sulcavit, cymba vero in voragine subsistens circumducta et absorta est.

A.D. 1144.
Fate of
Geoffrey de
Maudeville
and Robert
Marmion.

MCXLV.—VI.

Papa Lucius obiit,⁵ cui successit Eugenius, ordinis Cisterciensis monachus. Quo sedente, ordo Cisterciensis in immensum exaltatus est. Claruit enim his diebus vir venerandus et sanctus Bernardus Clarevallensis, qui tunc temporis domini papæ dominus et magister videbatur.⁶

A.D. 1143.
Eugenius
III. pope.
Influence of
S. Bernard.

Rex autem Stephanus cum Walingefordiam in multitudine gravi diutius oppugnasset, nec obsessis quolibet

Stephen at
Wallingford.

¹ *istorum*] ipsorum, C.

² *manifesta*] manifestata, C.

³ *viderunt*] viderent, C.

⁴ *plus*] aliis, C.

⁵ Lucius II. died Feb. 25, 1145;

Eugenius III. was chosen on the 27th.

⁶ *Papa . . . videbatur*] The two clauses of this paragraph are transposed in C.

A.D. 1145.
Siege of
Walling-
ford.

Stephen
arrests the
earl of
Chester, and
obtains the
surrender
of Lincoln.

Fire at
Canterbury.

impetu vel ingenio prævalere potuisset, contra Walinge-
fordiam ligneum construxit castellum Craumers voca-
tum, ad cohibendos militum Walingefordensium egressus
et excursus; ubi comes Cestrensis jam regi concordia junctus
dicitur affuisse. Deinde vero post paululum, cum idem
comes nil sinistri suspicans ad regis curiam apud North-
amptoniam pacifice venisset, rex eum nil tale metuentem cepit
et in carcerem trussit. Comes itaque captus et incarceration-
atus, cum aliter manus impias evadere non valeret, reddi-
dit regi castellum Lincolnæ et alias munitiones ditionis
suæ. Quo facto, comes de carcere liberatus est, et liber-
tati propriæ utcumque restitutus. Proposuit igitur animo
amaro regem Stephanum pro viribus infestare, et cas-
tella sibi nequiter ablata revocare, vel saltem suas
injurias vindicare.

Hoc anno combusta est ecclesia Sancti Gregorii
Cantuariæ vi^{to} nonas Julii.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 225.

MCXLVI.—VII.

A.D. 1146.
William
Turbo
bishop of
Norwich.

Story of
Wulfric of
Haslebury.

Gwillelmus cognomento Turbo suscepit episcopatum
Norwicensis ecclesiæ, et consecratus est apud Cantua-
riam a Theodbaldo ejusdem civitatis archiepiscopo.

Degebat his diebus in provincia Dorsetensi, in villa
quæ Heselesberge dicitur, sacerdos quidam, Wlfricus
nomine, conversatione anachorita, sanctitate plenus et
gratia Spiritus Sancti. Hic, cum loricam quam carni
proximam semper habebat sudore et vetustate demo-
litam videret, a domino suo terreno aliam postulavit
et obtinuit. Quam cum ipso præsentem induisset, longi-
tudini ejus infensus, ne sub veste quidem appareret,
arrepta¹ forcipe sub giris et manticarum vestibulis
ferrum compaginatam quasi lineam² texturam dissecuit,
rursumque forcipem apponens, si quid inæquale
erat, sine mora Dei servus abscidit. Quod videns

¹ *arrepta*] *arrepto*, C.

| ² *lineam*] *ligneam*, C.

dominus suus, inæstimabili gaudio repletus, corrui ad pedes ejus. Vir autem Domini pudibundus erectum conjuravit ne alicui diceret. Res tamen celari non potuit. Nam plerique religiosi viri ejusdem loriceæ annulos habere se gaudent, et fama celebris regni fere totius partes circumquaque perlustravit. Hic in spiritu prædixit Henrico puerulo secum loquenti quod rex Angliæ futurus erat.

*Prophecy
about Henry
of Anjou.*

Interea Gaufridus comes Andegaviæ, cum jam Nor-
mannis subjugatis quorundam etiam Andegavensium
sibi rebellare volentium impetum refrænasset, jam pace
potitus, de solo filio suo primogenito Henrico, nec
mirum, sollicitus erat, quem ante annos quatuor ad
instantiam comitis Roberti in Angliam miserat. Affige-
batur ipsius animus filium suum indesinenter revolvens,
ne forte, inter tot Angliæ bellicos strepitus, ipsum
quoque pugnantium insania involvisset. Misit igitur
tres proceres nobiliores cum militum apparatu in An-
gliam ad comitem Robertum, rogans ut sibi suum
primogenitum mitteret filium, saltem paulisper conspi-
ciendum, et, si opus esset, cum celeritate remittendum.
Annuit tandem comes Robertus ducis Gaufridi peti-
tionibus, et apud Warham transfretaturum non modico
militum agmine stipatum adduxit Henricum, ulterius
illius faciem in carne non visurus. Transmisso itaque
puero, comes Robertus festinanter reversus est. Veniens
igitur Henricus ad patrem, eum admodum lætificavit,
fuitque in partibus transmarinis annis duobus et men-
sibus quatuor. Interea comes Robertus Glocestriæ
post multos et varios militiæ labores, febre tactus
acerba, defunctus est in initio mensis Novembris, et
apud Bristovium sepultus est.¹

*Geoffrey of
Anjou sends
for his son
home.*

*Henry sails
from Ware-
ham.*

*Death of the
earl of
Gloucester.*

¹ The Annals of Tewkesbury place the death of earl Robert in 1147. Robert de Monte places the return of Henry of Anjou to England in 1148, but agrees with Ger-

vase in fixing his knighthood at Whitsuntide, May 25, 1149. Ger-vase's chronology is evidently un-sound here, but the sequence of events is really obscure.

MCXLVII.—VIII.

A.D. 1147. Rex Stephanus, jam aliquantulum gloriosus quod Hen. Hunt. lib. viii. f. 225.
 Stephen wears his crown at Lincoln. Lincolnia civitatem una cum castello obtineret, ad Natalo Domini in ipsa civitate Lincolnia regali diademate insignitus est, quo nullus regum quibusdam superstitiosis prohibentibus ausus fuit introire. Cum autem discessisset inde rex, venit illuc in manu forti comes Cestrensis, ut eam quocumque modo suæ revocaret ditioni, sed frustra. Nam cum ipse et qui comitabantur cum eo fortes auxiliarii portis appropinquarent, et impetu facto conarentur intrare, restiterunt ei cives viriliter, ipsumque comitem fugere compulerunt, pluribus ex suis captis vel trucidatis.

Hilary
 bishop of
 Chichester
 consecrated.

[Hoc anno sacrauit Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus iiii^{to} nonas Augusti ante altare Christi Cantuariæ Hillarium Cicestrensis ecclesiæ electum, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione, assistantibus et cooperantibus Nigello Eliensi, Willelmo Norwicensi, Roberto Bathoniensi.]¹

Ascelin
 bishop of
 Rochester
 dies.

Obiit hoc anno Ascelinus Rofensis episcopus² anno episcopatus sui sexto, ix^o kalendas Februarii. Cui successit Walterius Cantuariensis archidiaconus, frater Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi, qui secundum antiquam consuetudinem in capitulo Cantuariensi electus est a monachis Rofæ.³ Cujus electionis primam habuit vocem Hugo abbas Sancti Augustini, eo quod apud ecclesiam Rofensem monachicum susceperat habitum; ad⁴ præfatam vero abbatiam translatus, cum monachis Rovecestriae coram Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo, ad quem spectat de jure antiquo episcopatus ipsius⁵ donatio, in capitulo Cantuariensi, in præsentia totius conventus

Election of
 Walter,
 archdeacon
 of Canter-
 bury, as his
 successor.

¹ *Hoc anno . . . Bathoniensi]* om. B.; ins. C. The date and circumstances are confirmed by the Canterbury Register. The event belongs to the year 1147.

² Ascelin died in 1148; Rob. de

Monte; and Walter, his successor, was consecrated Mar. 14, 1148.

³ *Rofæ]* Roffensibus, C.

⁴ *ad]* siquidem ad, C.

⁵ *ipsius]* sui, C.

Cantuariensis, cleri et populi multitudine, ut prædictum est, ipsum elegit Walterium. Qui more antecessorum suorum juravit super quatuor Evangelia se fideliter observaturum dignitatem Cantuariensis ecclesiæ quam habet in ecclesia Rofensi. Est autem in ecclesia Cantuariensi consuetudo ab antiquis temporibus constituta, et a piis¹ patribus obtenta, videlicet quod episcopus Rofensis debeat eligi in capitulo Cantuariensi ex dono archiepiscopi et electione conventus Rofensis ecclesiæ. Facta autem electione debet electus jurare super quatuor Evangelia fidelitatem ecclesiæ Christi Cantuariæ et archiepiscopo, et quod non debeat episcopus Rofensis operam dare vel consentire, ut ecclesia Cantuariensis privetur honore vel dignitate quam habet in ecclesia Rofensi, et quod debeat baculus pastoralis episcopi Rofensis defuncti a monachis Rofensibus ad altare Christi Cantuariæ deferri, et quod, vacante sede Cantuariensi vel absente archiepiscopo, debeat episcopus Rofensis in Cantuariensi ecclesia episcopalia ministrare sicut proprius et privatus Cantuariensis ecclesiæ capellanus, si tamen a conventu Cantuariensi fuerit vocatus. Hac igitur facta fidelitate consecratus est ab ipso fratre suo Theodbaldo Cantuariensi archiepiscopo. Quo consecrato, dedit archiepiscopus archidiaconatum Cantuariæ cuidam Rogerio de Ponte Episcopi, qui et ipse Cantuariensi ecclesiæ fidelitatem juravit sicut archidiaconi facere consueverunt.

A.D. 1147.
Proceedings
on the elec-
tion of the
bishop of
Rochester.

Roger of
Pont
l'Evêque
made arch-
deacon.

Imperatrix autem, jam Anglicanæ discordiæ tædio affecta, ante Quadragesimam in Normanniam transfretavit, malens sub tutela mariti sui in pace quiescere quam in Anglia tot molestias sustinere.

The empress
leaves
England.

Eugenius papa a Roma recedens pervenit in Franciam, ut Cisalpinorum præsulum concilium celebraret. Convocati sunt itaque ex mandato domini papæ præsules et prælati ut eidem Remis occurrerent. In media

Eugenius
III. comes
to France.

¹ a piis] aliis, C.

A.D. 1147.
Archbishop
Theobald
summoned
to a council
at Rheims
(A.D. 1148).

Quadragesima celebravit Eugenius papa concilium magnum Remis.¹ Ad quod concilium Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, scriptis et nuntiis domini papæ cum cæteris episcopis Angliæ vocatus, petita a rege sed non concessa licentia, per multos labores accessit. Nam ministri regis diversos maris portus observaverunt ne archiepiscopus transfretaret. Effecerat enim episcopus Wintoniensis Henricus, frater regis, invidia stimulante, ut, si archiepiscopus transfretaret, a rege proscriberetur, si vero ad concilium non veniret, ob contemptum a domino papa suspenderetur vel penitus, deponeretur. Sed archiepiscopus Deum magis quam regem metuens, clanculo mare adiit, et, vix tandem in cimba fracta transvectus, vix terram tetigit et domino papæ se præsentavit. Quanto autem gaudio et honore a domino papa susceptus sit, non de facili scribi potest, qui natando magis quam navigando dictus est ab ipso papa coram concilio ob reverentiam et obedientiam beati Petri et curiæ Romanæ illuc advenisse.

The clergy
of York
complain of
the election
of the arch-
bishop.

Astiterunt in hoc concilio clerici Eboracensis ecclesiæ una cum Henrico Murdac tunc temporis abbate de Fontibus, accusantes Willelmum Eboracensem archiepiscopum, et dicentes eum neque canonice electum, neque legitime consecratum, sed auctoritate regia intrusum. Tandem præfatus Willelmus convictus et ² depositus est, Alberico Hostiensi episcopo pronuntiante sententiam, et dicente, "Decernimus auctoritate apostolica Willelmum Eboracensem archiepiscopum a pontificatu deponendum, eo quod Stephanus rex Angliæ ante canonicam electionem eum nominavit." Cum igitur dominus papa Eugenius beatum Willelmum Eboracensem archiepiscopum Parisius, minori parte cardinalium sibi consentiente, propria voluntate, ut prædictum est, deposuisset, capitulum Eboracensis ecclesiæ, ad ejus mandatum in unum con-

He is de-
posed.

¹ The council at Rheims began on | ² et] om. C.
the 21st of March 1148.

veniens, elegerunt archiepiscopum; pars capituli major dominum Hylarium Cicestrensem episcopum, pars altera Henricum Murdac abbatem de Fontibus. Prædictus autem papa Eugenius, cum utraque electio sequenti hieme ei fuisset Autissiodori præsentata, electionem prædicti Henrici Murdac confirmavit, et alteram cum plurima tamen electæ personæ commendatione cassavit, et ipsum Henricum propriis manibus consecravit.¹

A.D. 1147.
Account of
the dispute.

The pope
consecrates
Henry
Murdac at
Treves.

Willelmus autem hoc modo depositus, rediens in Angliam, mansit apud Wintoniam cum Henrico ejusdem civitatis episcopo, usque ad obitum Eugenii papæ, et prædicti Henrici episcopi per omnia consiliis inhærebat.

Soluta denique concilio, Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, accepta domini papæ benedictione et redeundi licentia, Cantuariam prospere perveniens, a conventu suo et civibus Cantuariæ honorifice susceptus est.

Theobald
returns to
Canterbury.

Quo audito, rex, qui tunc forte Londoniæ morabatur, ira commotus, celeriter Cantuariam venit, et inter ipsum et archiepiscopum multis per internuntios habitis sermonibus, sed minus quam decebat ad pacem proficientibus, tandem archiepiscopum Angliam celeriter exire coegit.

but is ex-
pelled by
Stephen.

Qui, post paucorum inducias dierum, apud Dovoriam transfretavit, et in Franciam secessit; ubi per aliquod tempus demoratus, a regina et Willelmo Yprensi ad Sanctum Audomarum revocatus est, ut eum juxta positum regii nuntii facilius possent adire.

He stays in
France and
there conse-
crates Gil-
bert Foliot
to the see of
Hereford
(Sept. 5,
1148).

Sacravit autem ibidem Gilebertum Herefordensis ecclesiæ electum nonis Septembris, astantibus et cooperantibus episcopis transmarinis Thidrico Ambianensi et Nicholao Cameracensi. Hinc igitur et inde venientibus crebro ac redeuntibus nuntiis episcopis, abbatibus, clericis et laicis, sed ad bonum pacis minus accedentibus, missis epistolis ad diversas Anglorum ecclesias, interdicti sententiam ad statutum terminum, id est, pridie idus

He imposes
an interdict
on England.

¹ cum igitur . . . consecravit] | crated by the pope at Treves,
om. C. Henry Murdac was conse- | Dec. 7, 1147.

A.D. 1147.
The monks
of S. Augustine's
appeal.

The arch-
bishop
returns.

He makes
peace with
the king.

He excom-
municates
the monks
of S. Augustine's.

Septembris observandam promulgavit archiepiscopus.¹ Monachi autem Sancti Augustini, ad audita stomachantes, ante præfixum datæ sententiæ diem duos monachos Nigellum et Absalonem ad dominum papam miserunt. Quorum adventus causam cum papa didicisset, præcepit eis ut domum redirent, et archiepiscopo per omnia obedirent. Interea homines archiepiscopi acrius solito premebantur, et redditus ipsius archiepiscopi a regiis exactoribus ante terminos rapiebantur. Audiens autem archiepiscopus indoluit, volensque suis utcumque subvenire, relicto Sancto Audomaro ad portum de Graveninges mare cum suis intravit, et prospero cursu in terra comitis Hugonis Bigod apud Goseford applicuit. Cui occurrens idem comes cum magno eum suscepit honore, et quamdiu in terra sua esse voluit, sedulo necessaria ministravit; statuto autem termino totam terram quæ regis imperio subiacebat interdixit, nec a sententia destitit, donec episcopi, Robertus scilicet Londoniensis, Hylarius Cicestrensis, Willelmus Norwicensis, pluresque alii nobiles ad eum venirent in Northfolc apud Framelingeham, castellum comitis, et tandem, inter ipsum et regem pace composita, inde illum cum honore et lætitia Cantuariam deducerent.

Audiens autem archiepiscopus monachos Sancti Augustini interdictum suum contempsisse, et ob hoc ad Romanum pontificem misisse, de domini papæ benivolentia securus, sententiam suam aggravavit, et præfatos monachos excommunicavit; maxime Silvestrum² priorem eorum et Willelmum cognomento Diabolum abbatis Hugonis cognatum, qui cæterorum duces fuerunt et incentores. Excommunicavit etiam omnes qui tempore interdicti divina inter eos acceperant sacramenta. Confusi itaque monachi, et omnibus quasi abominabiles effecti, duos iterum monachos ad dominum papam miserunt, ut inconsulto archiepiscopo

¹ archiepiscopus] om. C,

| ² Silvestrum] Silvestrem, C.

absolverentur. Ad curiam itaque venientes, ad dominum A.D. 1147.
 papam accessum habere non potuerunt, eo quod ipsos The pope compels them to obey.
 audierat esse excommunicatos. Plurimorum tamen
 precibus flexus, quousque cum eo haberent colloquium,
 præmissa verberum castigatione absolvit eos, ut verbis
 ipsius utar, non vice apostolici sed vice Cantuariensis
 archiepiscopi. Audita vero adventus eorum causa,
 temeritatem eorum increpans, præcepit ut domum
 redirent, et archiepiscopo suo per omnia obedirent.

Hoc anno Conradus imperator Alemanniæ, et Lodo- Crusade of Lewis VII. and Conrad.
 vicus rex Franciæ una cum regina sua Alianor, et Theo-
 dericus comes Flandriæ, multique nobiles et ignobiles
 Franci et Angli, Normanni et Britones, sed et multa-
 rum regionum viri, peregre profecti sunt Jerusalem, ad
 debellandum paganos, qui non modicam sanctæ terræ
 illius occupaverant quantitatem. Sed Christiani multis
 laboribus vexati, et expensis perditis, nullum vel modi-
 cum hac vice reportaverunt triumphum. Nam propria
 temeritate et Saracenæ gentis industria, fere ad nichilum
 deducti sunt. Rex autem Franciæ Lodovicus, cum non
 modico exercitu qui¹ per terram venerant, obsedit Da- Siege of Damascus.
 mascum, et fere ad deditionem coegit, interfectis de
 gente pagana, qui egressi fuerant ad pugnandum contra
 Christianos, fere decem milibus. Cum autem civitas
 Christianis reddenda esset, accesserunt Templarii, dicen-
 tes se primam habituros pugnam, ut omnes deinde in
 communi victoriam obtinerent. Statuerunt itaque ten-
 toria sua inter civitatem et exercitum Christianorum, et
 cum his qui erant in civitate paganis prodicionis pactum
 inierunt. Cives igitur,² eorum agnoscentes cupiditatem, Fraud of the Templars, and their disappointment.
 promiserunt eis tres cados plenos bisantiis aureis, si
 eos ab obsidione liberarent. Delusi itaque Christiani
 per milites Templi, a Damasco recesserunt. Post mo-
 dicum vero cum Templarii promissos a civibus recepis-
 sent cados, in eisdem non nummos aureos sed cupreos

¹ qui] quæ, A B.

| ² igitur] ergo, C.

A.D. 1147.
Capture of
Lisbon.

invenerunt, miraculoque ascripserunt. Exercitus autem qui in Hispaniam navigio venerat, civitatem egregiam Leseboniam¹ obsederunt, quæ Christianis vigilia Simonis et Judæ reddita est. Alia quoque civitas capta est, Almaria dicta.

Clarembald
abbot of
Faversham
blessed,
Nov. 11.

Tertio idus Novembris benedixit Theodbaldus archiepiscopus Cantuariensis Clarebaldum² abbatem primum de Faversham ad altare Christi Cantuariæ, accepta prius ab eo professione de canonica subiectione. Et, quia de cella et ordine Cluniacensi assumptus est, allatæ sunt litteræ abbatis Cluniacensis et prioris de Caritate, et coram omnibus lectæ, in quibus Clarebaldum liberum et absolutum ab omni subiectione monastica qua eis tenebatur reddiderunt. Huic benedictioni præsentibus fuerunt episcopi quatuor, quos archiepiscopus prius absolverat de sententia quam incurrerant propter inobedientiam, quia de mandato domini papæ una cum archiepiscopo suo ad concilium Remense non venerant, videlicet Simon Wigorniensis, Robertus Bathoniensis, Robertus Exoniensis,³ et Hilarius Cicestrensis. Abbas itaque benedictus ad ecclesiam suam de Faversham deductus est. Quartodecimo kalendas Januarii Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus sacravit Robertum Lincolnensis ecclesiæ electum, et David Menevensensem⁴ ad altare Christi Cantuariæ, astantibus et cooperantibus Hilario Cicestrensi, Gileberto Herefordensi, Walterio Rofensi, et Patricio Lunicensi⁵ de Hibernia.

Consecra-
tion of the
bishops of
Lincoln and
S. David's
(Dec. 19,
1148).

MCXLVIII.—IX.

A.D. 1148.
Return of
the monks
of S. Augus-
tine's.

Redierunt a Roma monachi Sancti Augustini, et, usque Boloniam venientes, illos qui præcesserant monachos ibidem reppererunt, sicque simul omnes Cantuariam ve-

¹ *Leseboniam*] Lesoboniam, C.

² *Clarebaldum*] Clarebundum, B.

³ *Exoniensis*] Oxoniensis, B.

⁴ The consecration of these two

bishops belongs to the year 1148, in which Dec. 19 fell on a Sunday.

⁵ *Lunicensi*] Lumnicensi, C.;

Patrick bishop of Limerick.

nerunt. Mandaverat autem dominus papa archiepiscopo, ut de eis simul et aliis debitam exerceret vindictam. Archiepiscopus igitur, habito cum suis consilio, Silvestrum priorem ab officio prioratus deposuit, et Willelmum¹ secretarium ab introitu chori suspendit. Decretum est etiam ut tanto temporis spatio a divinis cessarent cæteri, quanto illicite contra præceptum archiepiscopi eadem mysteria celebraverant. Dignum namque videbatur, ut cantantibus et gaudentibus cæteris ipsi silerent qui cæteris tacentibus contumaciter cantare præsumpserunt. Cœperunt igitur a divinis cessare, et a pulsatione signorum, ebdomada secunda Quadragesimæ, et siluerunt a quarto idus Martii usque ad kalendas Augusti. Solebat his diebus regina regis Stephani curiam Sancti Augustini frequentare, quia opus de Faversham quod ipsa cum domino suo rege Stephano a fundamentis inceperat perficere cupiebat, et, quia Augustinianis silentium impositum est, monachos ecclesiæ Christi vocare solebat, ut ei apud Sanctum Augustinum divina celebrarent.

A.D. 1148.
Measures taken by the archbishop for the correction of the monks of S. Augustine's (A.D. 1148).

The queen lives at Canterbury.

Nota, Lector, quod ea quæ supra dicta sunt, scilicet de concilio Remensi in media Quadragesima celebrato, de relegatione archiepiscopi post concilium et propter concilium facta, de interdicto terræ pridie idus Septembris inchoato quando monachi Sancti Augustini cessantibus aliis cantaverunt, de concordia etiam archiepiscopi ad regem, de excommunicatione monachorum ob contumaciam et contemptum, de cessatione eorundem quæ incepit secunda ebdomada Quadragesimæ feria sexta quarto idus Martii; hæc omnia reperies scripta in plerisque codicibus sub anno MCXLVIII., quæ omnia simul stare non poterunt in cronicis illius maxime qui annos gratiæ incipit a Dominica Nativitate, nisi velit duas Quadragesimas in uno anno constituere, et suspensionem monachorum, quæ post concilium sequenti Quadragesima facta est, velit in ipsa Quadragesima antepone, scilicet

Difficulty of the chronology of these years.

¹ Willelmum] om. C.

A.D. 1148. ebdomada secunda ^{iiii^{to}} idus Martii, et in ipsa media
Chronological difficulty. Quadragesima concilium Remense statuere, quod fuit
 tertio kalendas Aprilis, et sic tertiam ebdomadam qua-
 tuordecim faciet dierum vel eo amplius. His de causis
 necesse erat et docuit ratio concilium Remense poni in
 anno M^oC^oXLVII^o,¹ suspensionem vero monachorum et
 reconciliationem eorundem in anno M^oC^oXL^oVIII^o.

MCXLIX.—X.

A.D. 1149. Henricus² filius imperatricis, mense Maio mediante,
Henry of Anjou comes to England. cum grandi comitatu militum electorum et peditum red-
 iit in Angliam, et in adventu suo multorum animos
 contra regem Stephanum excitavit; nolebant enim co-
 mites Angliæ et procures contra regem Stephanum ali-
 quam exercitare seditionem, eo quod Robertus et Milo
 comites universæ carnis viam ingressi fuerunt, et im-
 peratrix transfretaverat, nisi ipse, quem omnia de jure
 contingebant, in Angliam rediret. Hac igitur occasione,
He is joined by the earls of Chester and Hereford. ut prædictum est, rediit in Angliam, postpositisque
 litterarum studiis exercitia cœpit militaria frequentare.
 Assumpto itaque secum nobili Rannulfo Cestrensi comite,
 et Rogerio comite Herefordensi, aliisque nonnullis præ-

¹ MCXLVII.] MCXL . ., C. Our au-
 thor, unfortunately, not only adopted
 the wrong method of meeting his
 own difficulty, but seems to have
 calculated the dates to suit his own
 theory. Instead of throwing back
 the council of Rheims to the year
 1147, he should have thrown for-
 ward the absolution of the monks
 to 1149. The days of the month
 and week are true only of 1148, in
 which the events could not have
 occurred; it is clear therefore that
 he calculated them to suit his own
 theory.

² If the two years and four

months of Henry's visit to Nor-
 mandy be calculated backwards
 from this date, his departure from
 England would fall at the earliest
 at the end of 1146, as our author
 has placed it. But unfortunately
 this may be only a calculation of
 his own from uncertain data. Ro-
 bert de Monte says that Henry
 visited Bec at Ascension tide, 1147;
 but here again there is a difficulty,
 owing to Robert's error of one year
 in most of his dates at this epoch.
 Here, however, we get a certain
 date, Henry was certainly knighted
 at Carlisle at Whitsuntide, 1149.

ter illos quos secum duxerat de Normannia militibus famosis, adiit regem Scotiæ David consanguineum suum. A quo cum summa lætitia et honore susceptus, militari quoque balteo cum nonnullis coætaneis suis in sacra solempnitate Pentecostes accinctus est. Ab illo ergo die cœpit Henricus mentem regis Stephani filiique sui Eustachii multis ex causis adversum se excitare.

A.D. 1149.
He is knighted by the king of Scots, May 22.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 226.

Cum autem congregati essent in prædicta solempnitate Pentecostes, rex scilicet Scotorum cum viribus suis, et nepos suus Henricus cum occidentalibus Angliæ proceribus, timens rex Stephanus ne Eboracum invaderent, venit in urbem cum magno exercitu, ibique moratus est mense Augusto. Rex autem Anglorum Stephanus, et rex Scotorum David, quorum alter erat apud Eboracum, alter vero apud Carduil, sibi mutuo caventes et offendere timentes, sponte sua abinvicem recesserunt. Eustachius autem filius regis Stephani miles factus, multa mala exercuit in terris comitum et procerum qui Henrici partibus favebant.

Hostile attitude of the two kings.

Gwalterius¹ Durus dens, vir eximiæ religionis et sacris litteris apprime eruditus, regebat his diebus prioratum Cantuariensis ecclesiæ. Qui, a conventu Coventrensi canonice electus in episcopum Coventrensis ecclesiæ, vito nonas Octobris data professione consecratus est in ecclesia Christi Cantuariæ, astantibus et cooperantibus Roberto Londoniensi, Waltero Rofensi, et Nicholao Clamorgacensi. Cui ex consilio conventus et institutione Theobaldi archiepiscopi successit in prioratum Walterius Parvus ejusdem archiepiscopi capellanus. Hoc eodem tempore Willelmus prior Dovoræ factus est abbas de Evesham, cui successit in prioratum secretarius Cantuariensis ecclesiæ Hugo de Cadamo.²

Walter Durdent, prior of Canterbury, consecrated to the see of Chester.

Walter the little succeeds as prior.

Hugh of Caen prior of Dover.

¹ Gwalterius] cognomento, ins. | in which October 2 was a Sunday.
C. The consecration of Walter Durdent belongs to the year 1149, | ² Cadamo] Cadomo, C.

MCL.—XI.

A.D. 1150. **Obiit Robertus episcopus Londoniensis.**¹ Septimo²
 Death of the
 bishop of
 London. kalendas Martii sacrauit Theodbaldus Cantuariensis ar-
 chiepiscopus apud Lamhethe Galfridum electum Sancti
 Asaph, astantibus et cooperantibus Willelmo Norwi-
 censi, et Walterio Rofensi.

John bishop
 of Worces-
 ter conse-
 crated,
 (A.D. 1151). Hoc eodem³ anno, quarto nonas Martii, sacrauit
 Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus, et apostolicæ
 sedis legatus, Johannem clericum suum ad regimen
 Wigorniensis ecclesiæ ad altare Christi Cantuariæ, ac-
 cepta prius ab eo professione de canonica subjectione,
 astantibus et cooperantibus suffraganeis suis Hylario
 Cicestrensi, et Walterio Rofensi.

Henry
 returns to
 Normandy. Henricus autem filius Gaufridi comitis Andegaviæ
 ducisque Normanniæ, et Matildis imperatricis, jam
 miles effectus, in Normanniam transfretavit in principio
 mensis Januarii.⁴ Erat autem⁵ his diebus tota Anglia
 bellico strepitu confusa, incendiis et rapinis exposita.
 Anarchy in
 England. Nam discordia quæ versabatur inter regem Stephanum,
 regem, ut dicam, mutuatum, qui Henrico regi primo
 successit in regnum, et quosdam Angliæ comites qui
 jura regni Henrico jam militi juvenculo conservare vo-
 lebant, toti Angliæ dolendum excidium minabatur. Hac

¹ *Obiit . . . Londoniensis*] Placed in C. after the consecration of the bishop of Worcester, below.

² *Septimo*] The 23rd of February did not fall on a Sunday in 1150 or 1151; the year 1152 was leap year, and in it the 24th fell on a Sunday. This then was the date of Geoffrey's consecration. He had been ordained priest on the Saturday week preceding, and the dates are endorsed on his profession, still extant at Canterbury.

³ *eodem*] om. C. This consecra-

tion belongs to the year 1151, in which March 4 fell on a Sunday.

⁴ *Januarii*] Here MS. C. proceeds with the events of the year 1151, omitting the story of the contest with Theobald, which had been given already.

⁵ *Erat autem*] The long passage that follows is nearly the same with the account of the same transaction given already in the argument against archbishop Baldwin, above, pp. 44 sq. It clearly could not have been written before the year 1188.

ergo sævissima tempestate quassata erat etiam Cantuariensis ecclesia, ut quaecumque habere poterit ei non sufficerent ad expensas. Confluebant enim ¹ undecunque pauperes et mendici, eo quod alibi nullum vel modicum invenirent solatium. Erat enim fames in terra. Hac igitur occasione distracta sunt et distributa egenis ornamenta quædam ejusdem Cantuariensis ecclesiæ, quæ tempore pacis reservari solent ad gloriam, in necessitate vero ad utilitatem. Considerans igitur Walterius prior ecclesiæ possessiones tantis expensis non posse diu sufficere, nisi membris suis caput ecclesiæ subveniret, licet etiam bene litteratus esset et eloquentiæ studens, erat tamen in exterioribus insufficiens procurator, de consilio quorundam accessit ad archiepiscopum, rogans humiliter et petens, ut conventus sui miseretur, et laborantis ecclesiæ suæ condoleret ærumpnis. Cui archiepiscopus, "In quo," inquit "miserebor?" Et prior: "Ut possessiones ecclesiæ, per militiam quam de Deo habetis et ecclesia Cantuariensi, contra raptores cotidie irruentes velitis defendere, ipsasque possessiones bonis evacuatæ restaurare, et de eisdem conventui vestro in necessariis victualibus providere. Omnia enim tam intus quam extra vestræ committimus dispositioni dum tantam in Anglia videmus perturbationem." Restitit primo archiepiscopus petitionibus prioris, et nulla ratione induci potuit ad consentiendum: sed in brevi, clericorum suorum instantia revocatus, proposuit ut consentiret si pulsu simili de novo peteretur. Prior igitur Walterius jam secundo vel tertio aggressus est archiepiscopum, et, jam de facili consensu adhibito, archiepiscopus ad precem prioris et conventus omnia cepit in manus, et tam intus quam extra custodes ad suum posuit libitum, qui ei singularem omnium redderent rationem. Initia malorum et laborum sunt hæc. Quod enim tunc factum est ne-

A.D. 1180.
Distress of
the Convent
of Canter-
bury.

The prior
requests the
archbishop
to under-
take the ad-
ministration
of the con-
ventual
estates.

Being
strongly
urged he
consents.

¹ enim] om. B.

A.D. 1150. cessitate cogente ad modicam utilitatem, timendum est
 Unfortunate ne futuris temporibus in angariis revocetur ad memo-
 results.

riam et ad consequentiam perniciosam. Cogitatio si-
 quidem hominis ad malum prona est, præsertim ubi
 excessum suum palliare potest exemplo decessorum;
 utilitas plane detestanda est, in qua libertas ecclesiæ
 periclitatur. Theodbaldus autem archiepiscopus, ad hanc
 precem vix tandem omnium dominus et procurator ef-
 fectus, coepit primo viriliter agere, ac si continuo vellet
 omnia in statum pristinum revocare. Sed in brevi
 multæ familiæ gravatus expensis, in primo passu posi-
 tum retraxit pedem, et jam quod de proprio perdiderat,
 ut sibi videbatur, de alieno resarcire studuit. Habuit
 ad hoc illius temporis plurimos incentores; sicque factum
 est, ut quod sponte vel nescius prædo reliquerat, archi-
 episcopus per manus officialium suorum auferre non
 formidaret. Exterioribus itaque spoliatis, in miseros
 monachos ultima desævit parcitate. Hospes enim fere
 omnis a curia eorum exclusus est, et pauperes expulsi.
 Conventus ipse, qui in præcipuis festivitatis lautiori-
 bus refici solebant alimentis, jam pane grossiore simul
 et olere suam temperabant esuriam, et ad unum panem
 sæpius combinati. Videns autem prior et seniores ec-
 clesiæ Cantuariensi detestabilem imminere subversionem,
 humillimis precibus archiepiscopum exoraverunt, ut eo-
 rum statum emendaret, et eam conventionem quam in
 susceptione possessionum ecclesiæ inierat observaret, ne
 conventus diutina frangeretur inedia, ne ipse infaniam
 et ecclesia probrosam incurreret subversionem. Audiens
 hæc archiepiscopus, primo quidem modeste, postremo
 indignans contumeliose respondit. Prior autem de omni
 emendatione desperans, institit, ut saltem dilaniatas con-
 ventui restitueret possessiones: sed ille, aspernatus om-
 nia, etiam priorem deponere minabatur. Prior autem
 adepta congrua opportunitate, et totius conventus uni-
 tate, unicum oppressorum opposuit remedium, et ab omni
 gravamine illato vel inferendo in die Sancti Audoeni

Severe treat-
 ment of the
 monks.

They re-
 monstrate
 with the
 archbishop.

sedem apostolicam appellavit. Sed archiepiscopus, suo
 excandescens impetu, adeo contempsit appellantem et
 eum ad quem appellatum est, ut conventum canibus
 compararet, et equos prioris violenter raperet, januas
 curiæ monachorum clauderet, et armatos custodes ap-
 poneret, divinum in ecclesia servitium per manum clerici
 interdicere, monachos duos appellationem prosequentes
 interciperet, captos incarcerationi, scripta et privilegia et
 expensas eisdem auferret. Confluxerant ad hoc spec-
 taculum viri religiosi satagentes ærumpnas ovium pro-
 pellere, et pastoris sævitiam vel specie tenus temperare.
 Tenuit enim conventus pastoris sui suspensionem etiam
 post appellationem decem et octo diebus, unde et ipse
 archiepiscopus cum suis sero pœnitens valde confusus est.
 Conventus autem jocundus exultabat in Domino, malens
 omnia subire pericula quam ecclesiæ suæ patienter tam
 enormia dampna sustinere. Discurrentibus autem viris
 religiosis inter archiepiscopum et conventum, ad hoc
 tandem perventum est, ut archiepiscopus conventui
 saltem extenuatas redderet possessiones, sententiam
 suspensionis relaxaret, conventum diligeret; conventus
 vero appellationi renuntiaret, et debitam patri suo et
 pastori reverentiam exhiberet, et ut injurias invicem
 illatas perpetuæ contraderent oblivioni. Quod et factum
 est in parte. Archiepiscopus autem, sentiens monachos
 appellationi suæ renuntiasset, villas quidem et redditus
 eis restituit, ecclesias vero villarum ipsarum et exenia
 quæ certis solempnitatibus proveniebant retinuit, jurans
 in secreto quod nunquam plenam habituri essent resti-
 tutionem, nisi prior sponte sua prioratum resignaret;
 verum si ad humilitatis exemplum ob reverentiam
 archiepiscopi prioratum dimitteret, et eidem in brevi
 prioratum ex consilio fratrum restitueret, et om-
 nibus deinde paternum exhiberet affectum. Assere-
 bant idem fide interposita summi consilarii archiepi-
 scopi dicentes et pejerantes, archiepiscopum nichil aliud

A.D. 1150.
 The monks
 appeal,
 Aug. 24,
 and the
 archbishop
 oppresses
 still more.

Patience
 of the
 convent.

Terms of
 reconcilia-
 tion agreed
 on.

The arch-
 bishop does
 not make
 full resti-
 tution.

The prior
 is to make
 a formal
 resignation,
 but to be
 restored.

A.D. 1180.
The prior
resigns, and
the arch-
bishop,
instead of
restoring,
deposes
him.

The prior
is impris-
oned at
Gloucester.

Wibert the
sub-prior
appointed
prior.

The arch-
bishop de-
tained the
conventual
estates from
Easter to
Septem-
ber 11.

quærere nisi ut non videretur a priore superari, a quo in appellatione illa videbatur contempni. Credidit prior verbis mendacii, et in capitulo coram conventu præsidente archiepiscopo resignavit prioratum. Cumque inter loquendum diceret prior, "Ego ob vestri reverentiam prioratum resigno," et cogitarent plurimi quod dicere vellet archiepiscopus, "Et ego tibi prioratum restituo," præcipitanter dixit, "Et ego te depono." Præcepit autem ut eum usque Londoniam sequeretur, plenam ibidem suscepturus restitutionem. Dissuasit ei conventus ne egrederetur, futuram coniciens proditorem. Ille vero fratrum suorum spreto consilio, accessit ad archiepiscopum apud Lamhethæ cum quibusdam senioribus ecclesiæ. Quibus seorsum vocatis, quasi de prioris restitutione cum archiepiscopo essent locuturi, servientes archiepiscopi Walterium rapuerunt, trahentes eum usque Glocestriam, præcipientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliquatenus permitteret exire. Fuit itaque prior depositus ibidem quasi incarceratus quamdiu deinceps vixit archiepiscopus. Amoto igitur, ut prædictum est, Walterio priore, ex consensu multorum priorem constituit Wibertum subpriorem, virum commendabilem et in operibus bonis mirabilem. Conventumque deinceps in multa habens reverentia, multa ecclesiæ contulit beneficia et de novo conquisivit. Scias tamen, Lector, quod ea quæ superius de Walterio priore scripta sunt, sub unius ejusdemque anni continentia non contigerunt. Hic autem scripta sunt eo quod annus lii^{us}, quo appellatio illa et maneriorum restitutio priorisque proditio facta est, hostili strepitu plenus est, et ut lectio tantum ex ordine continuata demonstraret eventum. Archiepiscopus vero tenuit villas utcumque a Pascha usque ad festum Sanctorum Proti et Jacincti.

MCLI.—XII.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 226.

Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus,¹ celebravit concilium generale in media Quadragesima apud Londoniam, ubi rex Stephanus affuit et Eustachius filius ejus. Totum autem concilium novis et inusitatis infrenduit appellationibus. Inusitata enim in Anglia appellationes erant usque quo Henricus Wintoniensis episcopus extitit legatus. Eodem anno comes Gaufridus Andegavensis mortis legibus concessit, et tam de comitatu Andegaviæ quam de ducatu Normanniæ filium suum reliquit dominum et hæredem. Corpus autem Gaufridi in ecclesia Cenomanensi sepultum est.

A.D. 1151.
Council at
London.

Multiplication
of
appeals.

Geoffrey of
Anjou dies.

Obiit hoc anno² Hugo abbas Sancti Augustini Cantuariæ, qui a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo benedictionem acceperat, eique fecerat professionem. Monachi autem Sancti Augustini obtinuerunt a rege Stephano, ut in eligendo abbate suo canonicam eis concederet libertatem. Elegerunt itaque Silvestrum quondam priorem suum, qui a Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo suppliciter petiit benedictionem, et debitam optulit professionem. Annuit archiepiscopus electi petitionibus, sic tamen ut in Cantuariensi ecclesia quod petitum est consequeretur. Noluit abbas in Cantuariensi ecclesia profiteri, sed nec benedici, sed alibi ubicumque archiepiscopo placeret. Quod cum renueret archiepiscopus, collecta pecunia Silvester Romam profectus est, dominique Papæ litteras obtinuit ut archiepiscopus prædictum Silvestrum in ecclesia sua benediceret, nulla exacta professione. Archiepiscopus autem ex mandato domini Papæ accessit sed invitus ad ecclesiam Sancti Augustini, ut mandatum domini Papæ exequeretur. Prior autem Walterius Cantuariensis

Hugh, abbot
of S. Augustine's
dies.

Silvester
chosen to
succeed
him.

Silvester
declines to
receive benediction
at Christ
Church, and
appeals to
Rome.

The arch-
bishop, at
the pope's
command,
proposes to
bless him
at S. Augustine's.

¹ *Theobaldus legatus*] Written in C. over an erasure, which seems to denote that the transcriber had begun to write out

the preceding account of the quarrel with Theobald, and had repented of it.

² *hoc anno*] om. C.

A.D. 1151.
Prior Walter inter-
poses and
forbids it.

Silvester
obtains
another
letter from
Rome and
is blessed
at St. Au-
gustine's.

Siege of
Worcester
by Stephen.

Richard,
bishop of
London,
consecrated
Sept. 28
(1152)

ecclesiæ probrosum videns imminere periculum, de consilio fratrum illuc accessit, et licet januis clausis prudenter ingressus est. Videns vero archiepiscopum jam sacris vestibus indutum, eum de tanta injuria Cantuariensi ecclesiæ illata et inchoata ad sedem apostolicam appellavit, et ne procederet constanter inhibuit. Hac occasione benedictio illa ad præsens dilata fuit. Silvester igitur, ad dominum papam regressus, sumpta occasione ipsius animum quasi ob contemptum archiepiscopi stimulavit, sicque litteras urgentiores obtinuit, ut archiepiscopus¹ Silvestrum absque professione in ecclesia sua benediceret omni occasione et appellatione remota. Quod et factum est. Iste primus et novissimus in ecclesia sua ab archiepiscopo Cantuariensi benedictionis non munus sed execrationis onus accepit.

Rex autem Stephanus iterum Wirecestram irrupit, et quia castellum præterito anno capere non poterat, ad ejus cap-
tionem totis viribus desudabat. Porro cum obsessi viriliter resisterent, duo castella ad illud expugnandum construxit, ibique quosdam proceres relinquens alias divertit; sed quia mos erat regis strenuiter incipere, pauca laudabiliter finire, consilio consulis Roberti de Leicestria castella regis demolita sunt, et obsessum callide liberatum. Labor itaque regis et studium ut sæpe² solebat emarcuit et elanguit, flore caruit ac fructu.

Hoc³ anno Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus et apostolicæ sedis legatus, iiii^o kalendas Octobris, sacra-
vit ad altare Christi Cantuariæ Ricardum Londoni-
ensis ecclesiæ electum, accepta prius ab eo professione
de canonica subjectione, astantibus et cooperantibus
Gilberto Herefordensi, Hylario Cicestrensi, Walterio
Rofensi.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 226.

¹ *archiepiscopus*] episcopus, C.

² *sæpe*] om. B.

³ *Hoc anno*] The consecration
of Richard of Belmeis belongs to

the year 1152. He was ordained
priest on Saturday, Sept. 20. See
his Profession at Canterbury; and
R. Diceto, i. 295.

MCLII.—XIII.

Postquam reversus est rex Franciæ Lodovicus a peregrinatione Jerosolimitana, orta est quædam discordia inter ipsum et reginam suam Alianor ex quibusdam forte quæ melius tacenda sunt quæ in illa peregrinatione contigerunt. Et ecce subito sub consanguinitatis imagine moliri cœpit matrimonii solutionem. Divortio itaque inter regem Lodovicum et reginam suam Alianor labore multo et artificioso juramento in facie ecclesiæ solempniter celebrato, Gallicos amplexus jam sibi decrepitos fastidians, fines quoque Galliæ egressa, in terram suam Pictaviam se recepit. Degebat his diebus dux Henricus in Normanniæ finibus, et erat in omnium oculis gratosus. Alianor autem, jam repudiata et propriæ libertati reddita, terram suam, Aquitaniam scilicet et Pictaviam, aliasque terras suas quæ eam jure contingebant hæreditario, ut domina possidebat. Quæ, missis clanculo ad ducem nuntiis, liberam et absolutam se nuntiat esse, et ad matrimonium contrahendum ducis animum stimulat. Dicebatur enim artificiosam repudiationem illam ex ipsius processisse ingenio. Dux vero generositate feminae et maxime dignitatum quæ eam contingebant cupiditate illectus, amoris et moræ omnis impatiens, paucis secum assumptis sociis viam longiorem discurrit in brevi; infra tempus modicum conjugio illius jam olim concupito potitus est. Nuptiis igitur celebratis, genuit ex ea filium quem ex proavi sui nomine vocavit Willelmum. Audiens autem rex Lodovicus reginam repudiatam duci Henrico lege maritali conjunctam, acerbo felle commotus, innumerum fecit convocare exercitum, ut reginam olim suam, immo magis Aquitaniam, si fieri posset, revocaret. At dux, ad tantos belli strepitus manens intrepidus, convocatis undecumque militum et peditum copiis, regem furem ab ingressu provinciæ suæ constanter repulit. Conspiraverat autem cum rege frater ducis junior Gaufridus, et

A.D. 1152.
Divorce of
Lewis VII.
from
Eleanor.

Eleanor
goes to
Poitou.

She offers
to marry
Henry of
Anjou.

They are
married.

Lewis pro-
poses to
attack
Henry.

Henry
repels the
invasion.

A.D. 1152. Henry's brother Geoffrey takes part against him. fratrem proprium pro posse suo infestare cupiebat. Sed ducis prudentia præventus, in brevi debellatus manus dedit et in gratiam regis utcumque receptus est. Revertente itaque duce, rex Franciæ pauculos agros et villas in ultimis Normanniæ finibus ne nil ageretur vastavit. Munitiunculis etiam quibusdam per dedicationem occupatis, subita febre detentus lecto decubuit. Quo audito exercitus ejus, paulatim defluens,¹ ipsum post modicum in Franciam redire coegit. Dux igitur cum conjuge sua possessionibus amplis, videlicet Aquitania et Pictavia, in pace retentis, liberalitate sua simul et prudentia omnium in se provocavit affectum.²

Retreat of Lewis. Rex autem Stephanus, novi ducis Normanniæ et Aquitaniæ et comitis Andegaviæ Henrici probitatem simul et potentiam licet adolescentis valde suspectam habens, de successione regni Anglicani sollicitus erat, ne in primo gradu hæreditas cassaretur fraude retenta. Convocato igitur apud Londoniam generali concilio, Theobaldo scilicet archiepiscopo Cantuariensi, episcopis quoque et proceribus Angliæ, proposuit animo filium suum Eustachium regio diademate insignire, et de jure debito et jurato Henricum prævenire et penitus privare. Pos-

Stephen's anxiety about the succession. H. Hunt. lib. viii. fo. 226. tulans autem a prædicto Cantuariensi archiepiscopo, ad quem de antiquo jure Cantuariensis ecclesiæ regum Angliæ pertinet coronatio, et cæteris episcopis quos ibidem congregaverat, ut Eustachium filium suum in regem unguerent et benedictione sua confirmarent, repulsam vehementer indoluit. Dominus siquidem Papa litteris suis Cantuariensi prohibuerat archiepiscopo, ne filium regis, qui contra jurandum regnum usurpasse videbatur, in regem sublimaret. Hoc autem factum est subtilissima providentia et perquisitione cujusdam Thomæ clerici natione Londoniensis; pater ejus Gilebertus, mater vero Matildis vocabatur. Rex igitur Stephanus et filius ejus Eustachius eorumque complices vehementer irati, omnes episcopos cum primate suo Cantuariensi archiepiscopo in una

Council at London.

The bishops refuse to anoint Eustace.

Influence of Thomas Becket in this matter.

¹ *defluens*] *destituens*, C.| ² *affectum*] *affectus*, C.

domo includi jusserunt, minis et terroribus extorquere cupientes quod prece vel pretio non potuerunt. Archiepiscopo autem firmiter in suo persistente proposito, quidam episcopi timore perculsi a sui archiepiscopi consilio recesserunt. Archiepiscopus autem mirabili casu egressus, trans fluvium Tamesim in cymba¹ vectus prudenter aufugit, et citissime apud Dovoriam transfretavit. Sicque factum est² ut a minis regis et Eustachii ereptus ipsum regis filium male concupito privaret³ honore. Rex autem, audiens archiepiscopum transfretasse, omnibus eum possessionibus spoliavit. Rex deinde castellum de Niuberi⁴ obsedit et cepit, deinde Walingefordiam obsedit, et castello ibidem erecto omnem inclusis egrediendi subripuit facultatem. Tunc hi qui ibidem fuerant obsessi, etsi non ante gravissime compressi, a domino suo duce Normanniæ per internuntios petierunt vel auxilii exhibitionem, vel castellum in manus regis reddendi licentiam, unde dux Henricus iratus in Angliam cum exercitu iter paravit.⁵

II. Hunt.
lib. viii.
fo. 226.

A.D. 1152.
Stephen's
anger at the
bishops.

Flight of
archbishop
Theobald.

Stephen
takes
Newbury
and besieges
Walling-
ford.

Hoc anno Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus, benedixit Thomam abbatem de Boxeleia ad altare Christi Cantuariæ vi^{to} nonas Martii.

The abbot
of Boxley
blessed.

Obiit hoc anno Matildis regina v^{to} nonas Maii, et sepulta est in cœnobio quod cum rege Stephano fundaverat apud Faversham.

The queen
dies, May 3.

MCLIII.—XIV.

Dux Henricus, sopitis circumquaque transmarinis bellorum turbinibus, ut etiam in Anglia his⁶ qui a rege Stephano cotidie premebantur subveniret, armatorum copiis instructus venit in Angliam in initio mensis Januarii, die scilicet Dominicæ Apparitionis. Cum autem ecclesiolam⁷ intraret, missam vel saltem evangelium

A.D. 1153.
Henry
comes to
England,
Jan. 6.

¹ *cymba*] cimbula, C.

² *est*] om. C.

³ *privaret*] privavit, C.

⁴ *Niuberi*] Muberi, C.

⁵ *unde . . . paravit*] om. C.

⁶ *his*] om. A. B.

⁷ *ecclesiolam*] ecclesiam, C.

A.D. 1153.
January.
Arrival of
Henry of
Anjou.

auditus, vel paulatim more militum oraturus, ex insperato incepit presbyter officium missæ diei dicens, "Ecce advenit dominator dominus et regnum in manu ejus," et cætera.¹ Igitur audita per totam Angliam adventus sui fama, comites et procures qui partem ejus fovebant unanimiter ad eum confluebant, conferentes cum eo quid primo quidve postremo esset faciendum. Ex communi denique consilio perrexit versus Malmes-

He besieges
Malmes-
bury.

castellum fortiter obpugnavit, et in brevi muros exteriores occupavit. Expugnata tandem urbe, turris excellentissima Jordani, quam speciali regis conservabat præcepto, sola fame domabilis remansit; unde Jordanus cum summa festinatione egrediens, rem gestam regi Stephano propalavit.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 227.

Stephen
proceeds
against
him.

Rex itaque Stephanus, congregato exercitu,² Cirecestram venit, crastinoque dispositis agminibus Malmesberiam properavit, quasi cum duce dimicaturus et obsessos liberaturus. Sed non longe a castris positus impetum cohibuit, et ne protinus pugnaretur sollicitè curavit. Obstabat enim sævientis hiemis insolita asperitas, qua nonnulla centenaria hominum perierunt et jumentorum.

Stephen is
compelled
by a storm
to retreat.

Apertis enim cataracteribus³ cæli tantas in facies eorum misit Deus inundationes, tantas acerrimi frigoris obstinationes, tantas ventosi turbinis impulsiones, ut Deus ipse vel aeris intemperies pro duce viderentur pugnare. Ibant tamen aciebus dispositis quasi contra Dei potentiam contendentes. Erat enim duci tempestas a tergo, regi vero in faciem, ut nec arma sustinere nec lanceas ymbribus profluentes contrectare valerent. Rex igitur, Deo et duci resistere non valens, celerius recessit et Londonias properavit. Deus enim

Surrender
of the
castle.

sine sanguinis effusione duci præparavit triumphum. Hi ergo qui in turri erant, regio suffragio destituti, impetrata rebellionis impunitate, turrem cum reliquo præsidio in manus ducis tradiderunt. Exinde nobilis Robertus comes Leicestriæ cepit partem ducis fovere, eique per

¹ These words are the beginning of the "Officium" of the Mass on the feast of the Epiphany, and during the Octave.

² exercitu] suo, ins. C.

³ cataracteribus] characteribus, A. B.

aliquod tempus necessaria ministrare. Triginta etiam vel eo amplius munitissima castella cum possessoribus suis et pertinentiis per consilium ducis se duci subdiderunt.

A.D. 1153.
And of the
earl of Lei-
cester.

Obiit hoc anno papa Eugenius, eique successit Anastasius.¹

Anastasius
IV. pope.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 227.

Dux autem congregata militum copia, Walingefordensibus jam fame et inopia perituris succurrere festinavit. Obsedit itaque castrum de Craumerse, rem arduam et inæstimatam laudabiliter incipiens, cinxitque castellum regis et exercitum illum vallo maximo, ut suis tantum per castellum de Walingeford pateret egressus, obsessis vero nullus exitus permitteretur. Quo audito, rex Stephanus cum magno exercitu Walingefordiam properavit, fautores ducis qui in eodem erant castello acrius quam solebat obsessurus, vel saltem suos quos dux obsederat ab imminente periculo liberaturus. Anxius enim rex duplici ex causa anhelo spiritu laborabat, scilicet ut vel suos liberaret, vel adversarios impugnaret. Sciebat enim quod quocumque se verteret ducem ipsum in exercitu suo inter primos² obvium incunctanter haberet. Obpugnaverant autem idem rex jam sæpius præfatum castellum tempore quo fuit imperatrix in Anglia et aliquotiens postea, sed non prævaluit adversus quendam prudentem ibi Britonem castellanum nomine Briennum. Verum quia expugnare non potuit, super pontem Tamensis fluvii turrem ligneam cum propugnaculis erexerat, ad arcendos videlicet Walingefordensium militum excursus. Dux vero ex improvise cum paucis armatis e præsidio prosilivit, fabricam hostilem non sine suorum periculo expugnavit, regiosque satellites manibus fidelium suorum deorsum præcipitavit. Sic dux cum suis armatorum copiis libere progressus in campestri planitie contra regis exercitum castra metatus est. Vix tribus stadiis inter se distabant castra regis et castra ducis. Cum autem rex de ordinandis aciebus cum suis

Henry goes
to relieve
Walling-
ford, and
besieges
Crowmarsh.

Stephen
presses
the siege of
Walling-
ford.

He raised a
fortification
on the
bridge.

Henry
captures it,
and en-
camps three
furlongs
from the
king's army.

¹ Eugenius III. died July 8, 1153; |
Anastasius IV. succeeded July 9.

² *inter primos*] Left blank in C.

A.D. 1153. comitibus et baronibus eminus tractaret, equus regis
The king
is thrown
from his
horse. priores pedes in sublime erexit, et non sine periculo
sedentis in terram pronus elisus est. Hoc secundo et
tertio est repetitum. Cunctis itaque portenti hujus
novitate attonitis, Willelmus comes de Arundello, vir
eloquentissimus, hujusmodi prorupit in vocem: "Evi-
Speech of
the earl of
Arundel. dentibus," inquit, "o rex, docemur indicis, si instantis
" pugnae contra ducem subierimus conflictum, minime
" nobis fore tutum, cum et illum ineundi certaminis
" justior causa sollicitet, et pugnax cum illo exhære-
" datorum per te manus ardentibus animis periculo
" immineat caput nostrorum. Præterea tanta est in
" utroque exercitu consanguineorum atque nepotum
" sed et fratrum inter se dissidentium multitudo, ut
" cum permixtis contrariis agminibus pugnatum fuerit,
" necesse sit ut quamplures parricidali contagio pollu-
He proposes
a parley. antur. Quiescat igitur civilis belli nefanda rabies,
" missisque vicissim bonæ et probatæ fidei legatis, dis-
" cordes consanguineorum hinc inde mentes ad debitæ
" dilectionis unitatem revocentur, acceptisque belli
" induciis odiorum causæ interim conquiescant." His
dictis consensit rex, consenserunt et alii qui regi asta-
bant. Tandem hoc inter principes regios decretum est,
Interview
between
Stephen
and Henry,
agreed on. ut rex cum duce seorsum de pace¹ colloqueretur,
deinde pax inter ipsos facta, ad utriusque partis prin-
cipes referretur. Postquam igitur hæc principum
consideratio per internuntios fideles ad noticiam ducis
in bella furentis delata est, vix tandem compellentibus
amicis suis præbuit assensum. Dolebat enim tantos
belli apparatus debere prorsus evanescere, nequibat
juvenilis pectoris fervorem citius temperare. At tamen
urgentibus amicis, immo vim inferentibus animo illius,
Conversa-
tion be-
tween them. regi venienti properanter occurrit, et solo Tamensi
fluminis alveo interjecto, ubi strictior videbatur et ad
loquendum aptior, ab illo divisus, secretos diutissime

¹ pace] patriæ, ins. C.

confæderationis sermones conseruit. Post finem collo-
 quii, dux ad suos alacriter regreditur, et rex ad suos
 in castra rediit.¹ Tandem convenientibus in id ipsum
 partium diversarum voluntatibus, armis depositis vale-
 dicunt. Unde Eustachius regis filius et ducis æmulus
 vehementer indignans, patrem de pace inita corripuit,
 et sic furibundus a curia recedens patrem dereliquit,
 omnemque vastaturus patriam Cantibrigiam² petiit;
 proposuerat enim animo nec sacris locis nec sanctorum
 prædiis fore parcendum. Unde cum beati Eadmundi
 petisset cœnobium, ibidemque reverenter exceptus et
 splendide refectus, cum petitam pecuniam in satellites
 suos erogandam non accepisset, furibundus abcessit, et
 in die Sancti Laurentii circumquaque et maxime Sancti
 Eadmundi messes prædari præcepit, et in castrum suum
 quod ibi erat proximum deduci. Sed cum ad mensam,
 ut in scriptis legimus, pransurus sedisset, ad primum
 edulii gustum insanus effectus miserabiliter interiit, et
 pro contumacia martyribus illata, diras mortis poenas
 exsolvit. Sepultus est tamen apud Faversham. Simon
 quoque comes Northamptoniæ eodem tempore defunctus est.
 Uterque juvenis, eodem morbo, eadem ebdomada deperie-
 runt. Circa idem tempus plures regis complices mor-
 tui sunt. Unde virtus et spes omnium duci rebellan-
 tium emarcuit ex improviso. Rannulfus etiam nobilis
 ille et famosus comes Cestriæ, vir admodum militaris,
 per quendam Willelmum Peverellum, ut fama fuit,
 veneno infectus, post multos agones militaris gloriæ,
 vir insuperabilis audaciæ, vix sola morte territus et
 devictus, vitam finivit temporalem, et sepultus est. Qui,
 licet ducis faveret partibus, parum tamen pro duce
 faciebat nisi quod in sua mente habebat, pro rege vero
 nichil. Dux autem impiger, ut leo rugiens in venatione,
 tertiam congeffit obsidionem circa castellum de Stanford.
 Subacta vero urbe, rebellantes ei qui in turri fuerant
 nuntios ad regem miserunt, sibi necessarium auxilium pos-

A.D. 1153.
Both sides
lay down
their arms.

Indignation
of Eustace.

He ravages
the lands
of S. Ed-
mund's,
August 10.

His mad-
ness and
death.

Death of
the earl of
Chester.

Siege of
Stanford.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 227.

¹ rediit] redit, C.

| ² Cantibrigiam] Cantebrigiam, C.

A.D. 1153. centes. Rex autem obsederat castellum de Gipeswich, quod **H. Hunt.**
 Stamford comes Hugo Bigod contra eum tenebat. Cujus obsidionem **lib. viii.**
 surrendered to cum nollet dimittere nec inclusis a duce auxilium impendere, **fo. 227.**
 Henry and Ipswich castellum de Stanford cum ipsa turri duci redditum est.
 to Stephen. Sed et castellum de Gipeswich regio traditum est arbitrio.
 Dux autem Notingham petiit et obsedit, et absque mora cepit.

Efforts of the bishops for peace. Theodbalus interim Cantuariensis archiepiscopus cum rege, **H. Hunt.**
 cum duce de componenda pace tractabat; cum rege singu- **lib. viii.**
 lariter colloquens, duci vero frequenter nuntios mittens. **fo. 228.**

Henricus vero¹ episcopus Wintoniensis, qui prius quidem regnum funeste turbaverat, cum omnia videret rapinis, incendiis et cædibus demolita, pœnitentia motus ad tantorum finendam malorum malitiam concordie principum invigilabat. Factum est autem ut mense Novembri, in fine mensis, ex præcepto regis et ducis convenirent apud Wintoniam præsules et principes regni, ut et ipsi jam initæ paci præberent assensum, et unanimiter juramenti sacramento confirmarent. Facto itaque in civitate Wintoniæ conventu publico, et duce cum ingenti gaudio in episcopali sede suscepto, rex Stephanus ipsum ducem cunctis videntibus adoptavit in filium, atque, interposito omnium juramento, concessit et confirmavit ei totius Angliæ principatum. Dux autem suscepit eum in locum genitoris, concedens ei omnibus diebus vitæ suæ

Agreement concluded in November at Winchester.

Henry and Stephen go to London.

The agreement confirmed before Christmas.

nomen et rem regii culminis optinere. His itaque rebus apud Wintoniam feliciter gestis, rex ducem secum ducens cum magno procerum et præsulum comitatu Londoniam properavit, dominumque totius Angliæ prædicari eum præcepit. Hujus rei fama circumquaque diffunditur, et quisquis pacis filius admodum gloriatur. Sic Dei misericordia nostris ærumpnis finem, pacis auroram regno diruto tribuit Anglorum. His igitur peractis, cum summo gaudio et amore rex Stephanus et filius ejus novus adoptatus nuper conventuri discesserunt. Hæc etenim concordia ante Natale Domini confirmata est. Utrumque igitur in pace discessum est.²

¹ vero] quoque, C.

| ² Utrumque . . . est] om. C.

MCLIV.—XV.

H. Hunt.
lib. viii.
fo. 228.

Dux Henricus, cum jam annum in expugnatione, immo in resuscitatione, Angliæ peregrisset, in octavis Epiphaniæ una cum rege Stephano venit Oxenefordiam, ibique comites et barones Anglicani regni ex præcepto regis duci debitam juraverunt fidelitatem, salvo nimirum honore regio quoad viveret rex. Hac itaque facta securitate, abinvicem in pace discesserunt. Post modicum vero temporis convenerunt apud¹ Dunstapelam denuo de statu et pace regni tractaturi. Ibi aliquantulum quidem clarissima dies obnubilata est; displicebat enim duci quod castella post mortem Henrici regis in pessimos usus circumquaque constructa non diruerentur, sicut confirmatum et sancitum fuerat inter eos in concordia firmissimo fœdere. Pars quidem magna jam erat diruta; quibusdam tamen suorum castellis regis clementia vel versutia parcens, pacti communionem² debilitare videbatur. Dux igitur, super hoc modeste regem increpans, repulsam quidem passus est. Verumtamen patri suo novo deferens, ægre quidem rem distulit, ne concordia lumen extinguere videretur.³

A.D. 1154.
Jan. 13.
Fealty sworn to Henry at Oxford.

Disagreement at Dunstable about the demolition of castles.

Mense Januario, die Sancti Vincentii, cum dominus Hugo, Eboracensis ecclesiæ thesaurarius et Wintoniæ archidiaconus, ad ecclesiam Dunelmensem vacantem episcopus communiter eligeretur, Henricus archiepiscopus Eboracensis electionem quantum in ipso fuit cassavit. Sed prædictus thesaurarius electus ad curiam Romanam cum suis electoribus ivit; et ibi suam consecrationem a domino papa Anastasio, post dominum ipsum Eugenium substituto, subsequenti vigilia Sancti Thomæ apostoli suscepit. Beatus igitur Willelmus subsequenti tertia die ad curiam Romanam venit, quem prædictus Dunelmensis episcopus honorifice suscepit, et negotium

January 22.
The archbishop of York quashes the election to Durham.

Bishop Hugh is consecrated at Rome, Dec. 20 (1153).

¹ *apud*] om. A. B.

² *communione*] communicationem, C.

³ *videretur*] Utrumque igitur in pace discessum est, ins. C. The

following paragraph, *Mense* *impetravit*, is omitted in C. The election of bishop Hugh belongs to the year 1153; he was consecrated on the 20th December in that year.

A.D. 1154.
Archbishop
William of
York res-
tored to his
see.

ipsius usque adeo procuravit et promovit, quod ei restitutionem sui archiepiscopatus a prædicto papa Anastasio et tota curia Romana perquisivit, et ei pallium, quod nunquam prius habuerat, antequam inde recederet, impetravit.

Henry and
Stephen
visit Can-
terbury.

Post modicum temporis dux Henricus una cum rege Stephano et quibusdam optimatibus Angliæ venit Cantuariam, ubi a conventu Christi solempni proces- sione cum innumera cleri et populi multitudine sus-

They meet
the count
of Flanders
at Dover.

ceptus est.¹ Exinde in Quadragesima Dovoriam simul venientes cum comite Flandriæ Theodrico et comitissa ducis amita colloquium habuerunt. Cum autem rex et

Conspiracy
against
Henry.

dux dimisso comite Cantuariam redirent, et ex conjuratione Flandrensi, qui duci simul et paci invidebant, interfectio ducis præparata fuisset, ecce subito regis filius junior Willelmus nomine, conspirantium conscius, super Berehamdoniam decidit equo, tibiaque nutu Dei confracta, omnes fere circa se coadunavit in planctum.

William,
the king's
son, breaks
his leg.

Dux interim, præmeditatus agnoscens insidias, Cantuariam concito veniens, æmulorum suorum insidias declinavit. Inde festinanter per Roffam et Londoniam ad mare descendens, in Normanniam transfretavit, et ulterius faciem regis Stephani non vidit.

Henry goes
to Nor-
mandy.

Archbishop
William re-
turns home
and dies.

Willelmus Eboracensis archiepiscopus in Angliam rediit, et in Paschali solennitate alumpnam suam Wintoniensem ecclesiam visitavit. Deinde ad sedem propriam Eboracum perveniens, in sacra solennitate Pentecostes inter Missarum solempnia veneno infectus est, et post paucos dies migravit ad Dominum.

Roger arch-
deacon of
Canterbury
made arch-
bishop
of York,
Oct. 10.

Eodem anno Rogerius Cantuariensis archidiaconus electus est ad regimen Eboracensis ecclesiæ, et consecratus est a Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo apud Westmonasterium vi^{to} idus Octobris, astantibus et co- operantibus Ricardo Londoniensi, Roberto Lincolniensi, Gileberto Herefordensi, Waltero Roffensi, Roberto Ba-

¹ *est*] om. C.

thoniensi, Nigello Heliensi, Willelmo Norwicensi, et A.D. 1154.
Oct. 10.
Johanne Wigorniensis. Dedit autem archiepiscopus Can- Thomas
made arch-
deacon.
tuariensis archidiaconatum cuidam clerico suo, scilicet Thomæ de Londonia, viro admodum strenuo atque ingenii perspicacis.

Mense Octobri rex iterum comiti Flandrensi apud Meeting of
Stephen
and the
count of
Flanders.
Dovoriam occurrit, et cum eo colloquium habuit. Dimisso autem post colloquium comite, rex subito illi dolore cum veterano emoroidarum fluxu violenter corripitur, et ibidem in curia monachorum decumbens Death of
Stephen,
Oct. 25.
diem clausit extremum octavo kalendas Novembris. Corpus vero ipsius¹ ad² Faversham delatum est, et in ecclesia sepultum. Tumulato itaque rege Stephano, tanta pax per Angliam nutu divino et cooperante Theodbaldo Cantuariensi archiepiscopo facta est, ut inter Theobald
maintains
the peace.
tot militum et Flandrensiū luporum cohortes nemo in alium manus mitteret violentas.

Post mortem itaque regis Stephani evoluta mensis Henry
sails a
month after.
unius spatio et amplius eo, dux Henricus de obitu regis certior effectus, a principibus Angliæ vocatus et a populo desideratus, magna stipatus³ nobilium caterva ad mare descendit. Et licet repugnantibus auris, et navigio disperso, in Anglia tamen apud Hostreham applicuit sexto idus Decembris. Congregatis vero quos mare disperserat sociis, Wintoniam pervenit, ibique confluentium ad se principum fidelitates accepit. Deinde Londoniam petiit, proxima Dominica ante Nativitatem Domini⁴ coronandus. Igitur sextodecimo kalendas Januarii coronatus est rex. Henricus filius Matildis imperatricis a Theodbaldo Cantuariensi archiepiscopo totius Angliæ primate et apostolicæ sedis legato, apud Westmonasterium, astantibus et cooperantibus archiepiscopis duobus, episcopis xiiii., comitibus et baronibus He lands
Dec. 8;
receives
fealty at
Winchester,
and goes to
London to
be crowned.
Coronation
at West-
minster.

¹ *ipsius*] illius, C.

² *ad*] apud, C.

³ *stipatus*] constipatus, C.

⁴ The Sunday before Christmas

was the 19th, not the 17th of December: Robert de Monte places the coronation on the Sunday, but makes it the 20th.

A.D. 1154.
The queen
crowned
with him.

By Theo-
bald's advice
Thomas is
made chan-
cellor.

[Anglicanis et]¹ transmarinis, et innumera multitudo plebis. Regina quoque Alianor, a rege Francorum Lodovico repudiata, cum ipso coronata est. Considerans autem venerandus pontifex Cantuariensis Theobaldus regiæ mentis utpote juvenilis mutabilitatem, corporis agilitatem, eumque totum cereum in vitia flecti, videns etiam luporum aulicorum inveteratam malitiam et insatiabilem cupiditatem, timebat juveni, timebat et sibi; juveni quidem, ne malignantium adulatorum tabe inficeretur, feretque monitoribus asper; sibi vero, ne ipso dissimulante juvenis rex gressus suos a via veritatis averteret, et subjugatis regni adversariis Dei ecclesiam impugnaret. Egit igitur apud regem, ut statim in initio regni cancellariam concederet clerico suo Thomæ Londoniensi, cui anno præterito Cantuariensis ecclesiæ dederat archidiaconatum. Cernebat quippe pontifex præfatum Thomam, frequenti experientia jam doctus, in agendis strenuum, in consiliis fidum, in dubiis securum, in adversis magnanimum, in apparatu magnificum, in largiendo munificum, ad jussa promptum, in obsequio sedulum, et in omni opere providum et discretum, unde et talem aula dignum et aulæ gratum futurum nec inmerito arbitratur, sperans exinde istius ope et opera inter regnum et sacerdotium deinceps, pacis gratiam et vinculum firmum. Thomas igitur cancellarius factus aulicos omnes facelia superavit et gloria, ut in brevi regis rector efficeretur et² quasi magister.³

Court at
Bermond-
sey, Dec. 28.

In Nativitate Domini tenuit rex curiam suam apud Beremundeseiam, ubi, cum principibus suis de statu regni et pace reformanda tractans, proposuit animo alienigenas gentes de regno propellere, et munitiunculas pessimas per totam Angliam solo tenus dissipare.

¹ *Anglicanis, et*] om. A. B.; ins. C.

² *et*] om. C. Here MS. C. inserts the notice of the consecration of Robert bishop of Exeter, which occurs in MS. B. under the year

1155, p. 162, below. It belongs properly to the year 1155.

³ The preceding paragraph should be compared with the parallel passage in the life by Alan of Tewkesbury and John, of Salisbury, (ed. Giles) S. T. C. i. 321.

MCLV.—XVI.

Gwillelmus de Ypre et omnes fere Flandrenses qui A.D. 1155.
in¹ Angliam confluxerant, indignationem et magnanimitatem novi regis metuentes, ab Anglia recesserunt; et castella, passim per Angliam ad rapinas pauperum et divitum excursus ædificata, ex præcepto regis subversa sunt. Rex igitur Eboracum et occidentales Angliæ The Flemings leave England, and the castles are destroyed.
partes visitavit. Quod audiens Willelmus Peverellus, Henry visits York.
cum de morte comitis Rannulfi sibi esset male conscius, William Peverel becomes a monk, and flies.
novi regis illuc adventantis magnanimitatem metuens, in cœnobio quodam ditionis suæ relictis omnibus attonsus est et ² cucullatus. Rege vero, mense Febuario, ab Eboraco digrediente, et in provinciam de Notingham, ubi prædictus latebat cucullatus, perveniente, idem Willelmus latenter evasit et aufugit, cunctasque munitiones suas ubertate refertas regiæ reliquit voluntati. Mense Martio peperit regina Alianor filium suum in Birth of the king's son Henry in March.
civitate Londonia, quem baptizavit Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus, et ad nomen patris sui scilicet regis vocavit Henricum. Paucis vero ³ diebus post hæc Henry proceeds to take account of his castles.
evolūtis, convocatis universis fere regni primoribus, cœpit rex rationem ponere cum eis qui adhuc tenebant præsidia regii juris. Erat enim fixa in animo ipsius sententia omnem rebellionum materiam exstirpare, et suspicionum causas submovere. Cognito itaque regiæ intentionis decreto, comes Herefordensis Rogerius, illius Roger earl of Hereford fortifies Gloucester against the king.
magni Milonis filius, seductus iniquorum consiliis, clam a curia discessit, et cum summa festinatione Glocestriam pervenit; jam enim decreverat apud se omnia prius rebellionis pericula et incommoda subire, quam turris Glocestriæ et castelli de Hereford dominationem regis arbitrio subjugaret. Munivit itaque præfata et alia quæ habebat præsidia armis et alimentis et Walensium copiis, a quibus mater sua originem trahebat. Stimula-

¹ in] om. B.² et] om. C.

A. 64.

³ vero] om. C.

A.D. 1155.
Rebellion of
Hugh Mortimer.

Gilbert Foliot
brings the
earl to sub-
mission,
March 13.

The king
takes
Mortimer's
castles.

Council
after Easter
(Mar. 27)
at Walling-
ford.

Robert
bishop of
Exeter con-
secrated,
June 5.

bant comitis animum ad rebellandum quidam potentes proditores in Anglia simul et Walia, et præcipue Hugo de Mortuo Mari, qui etiam prout potuit rebellare cupiebat. Quod ut vidit Gilebertus Foliot eo tempore Herefordensis episcopus, consanguineum suum comitem Rogerium adiit, ejusque ferocis animi impetum facunda cohibuit eloquentia, eumque tandem in Passione Domini ad debitam regis reverentiam revocavit et gratiam, resignatis quidem præsiidiis quibus admodum visus est gloriari. Hugo autem de Mortuo Mari, novo regi rebellare gestiens, tria contra regem castella firmavit et tenuit, Cleoberi, Wigemore, et Bruges. Rex autem Henricus citius eo advolans, exercitum suum in tres turmas divisit, et prædicta castella incontinenti obsedit et post in brevi cepit, ipsumque Hugonem ad deditionem coegit.

Post Pascha vero factus est conventus generalis præsulorum et principum totius Angliæ apud Walingefordiam, ubi adjurata est Anglia regi et hæredibus suis, Willelmo scilicet si plusquam pater¹ viveret, et Henrico puerulo si Willelmo fataliter accidisset. Sic in brevi Domino cooperante pax per Angliam nata et confirmata omnes pacis filios lætificavit, et cuncta bellica proturbavit.

Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus, nonis Junii sacravit Robertum Exoniensem electum ante altare Christi Cantuariæ, astantibus et cooperantibus Hilario Cicestrensi, Jocelino Saresbiriensi, Nigello Heliensi, Walterio Roffensi.

MCLVI.—XVII.

A.D. 1156.
Henry goes
to France
and receives
homages
and hos-
tages.

Rex Henricus transfretavit, et Thomæ cancellarii sui magno fretus auxilio castra Gaufridi fratris sui, qui rebellare temptabat, valide optinuit, hominia et obsides de tota Aquitania et Gasconia exegit, et accepit. Quo facto, reditum in Angliam paravit.²

¹ pater] om. A. B.

| ² paravit] properavit, C.

MCLVII.—XVIII.

Benedixit Theodbalus Cantuariensis archiepiscopus Hugonem abbatem Sancti Eadmundi apud Colecestriam, accepitque ab eo professionem de canonica obedientia.

A.D. 1157.
Hugh abbot
of S. Ed-
mund's
blessed.

Rex autem ¹ Henricus, expugnato fratre suo Gaufrido, rediit in Angliam, et convocati sunt ad eum præsules et principes regni, abbates nonnulli, alique inferioris ordinis personæ apud Norhamtoniam. Theodbalus quoque Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus, affuit, et Silvester abbas Sancti Augustini Cantuariæ. Post varios autem sermones et regni negotia, actum est etiam de professione Silvestri abbatis archiepiscopo Cantuariensi facienda. Dederat enim papa Adrianus in mandatis eidem abbati ut archiepiscopo professionem faceret, in hunc modum :

Henry re-
turns to
England
and holds a
council at
Northamp-
ton.

Question of
the profes-
sion of abbot
Silvester.

“ Adrianus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Sil-
“ vestro abbati Sancti Augustini, salutem et apostolicam bene-
“ dictionem. Injuncti nobis a Deo summi pontificatus officium
“ et susceptæ regimen dignitatis nos admonet modis omnibus
“ et invitatur, ut unicuique et præsertim fratribus nostris archi-
“ episcopis, episcopis, aliisque ecclesiarum prælatis sua jura
“ integra debeamus et illibata servare, ut ipsi tanto magis de
“ grege sibi commisso possint esse solliciti, quanto amplius
“ nostræ defensionis auxilio se perspexerint communiri. Ut
“ igitur venerabilis frater noster Theodbalus Cantuariensis
“ archiepiscopus se minorationem suæ justitiæ sustinere quan-
“ tum in nobis est nullatenus conqueratur, per apostolica tibi
“ scripta præcipiendo mandamus, quatinus, juxta mandatum
“ prædecessoris nostri bonæ memoriæ Anastasii Papæ, memo-
“ rato fratri nostro, cum ab eo fueris requisitus, professionem
“ facere non recuses, ita quidem si constat prædecessores
“ tuos eandem professionem ipsius antecessoribus præstitisse.
“ Datum Beneventi, idus Januarii.”

Letter of
Adrian IV.,
ordering
Silvester to
make his
profession
to the
archbishop;
dated
Jan. 13.

Item ad eundem.

“ Adrianus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio
“ abbati Sancti ² Augustini Cantuariæ ³ salutem et apostolicam

Another
letter.

¹ *autem*] om. C.

² *Sancti*] om. B.

³ *Cantuariæ*] om. C.

A.D. 1157.
Letter of the
pope, order-
ing abbot
Silvester to
make his
profession
to the arch-
bishop, as
his prede-
cessors had
done.

Silvester is
compelled
to make his
profession,
by the evi-
dence of
several reli-
gious per-
sons,
July 17.

Letters of
the bishops
declaring
the final
agreement
between
Silvester
and the
archbishop.

“ benedictionem. Quanto amplius venerabilis frater noster
“ Cantuariensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, ab ipso
“ promotionis suæ tempore sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ fidelis
“ semper ac devotus noscitur extitisse, tanto propensius eum
“ et commissam sibi ecclesiam diligere nos oportet, et jura
“ sua eidem illibata debemus et integra conservare. Inde est
“ quod dilectioni tuæ per apostolica scripta præcipiendo¹ man-
“ damus, quatinus sicut aliquem antecessorum tuorum constat
“ alicui prædecessori ejusdem fratris nostri archiepiscopi obe-
“ dientiam aliquo tempore exhibuisse, ita eam omni appella-
“ tione et occasione remota, infra xxx. dies post susceptionem
“ præsentium litterarum ipsi non differas exhibere.”

His auditis, Silvester dicebat sibi non constare ali-
quem prædecessorum suorum hujusmodi professionem
fecisse. “ Faciam,” inquit archiepiscopus, “ tibi in-
“ cunctanter constare.” Astiterunt itaque viri religiosi,
fideles et senes, qui tactis sacrosanctis juraverunt, se
præsentes fuisse professioni Hugonis prædecessoris ejus-
dem Silvestri, quam fecerat Willelmo archiepiscopo
prædecessori Theobaldi. Quibus auditis, Silvester ul-
terius resistere non valens, judicio omnium archiepiscopo
Cantuariensi absolutam fecit professionem. In hujus
professionis testimonium compositæ sunt ibidem litteræ
septem episcoporum sigillis signatæ, quæ usque in hodi-
ernum diem ad cautelam futurorum in ecclesia Christi
reservantur.² Harum litterarum iste est textus :

“ Universis sanctæ ecclesiæ filiis et fidelibus Ricardus Lon-
“ doniensis, Rotrodus Ebroicensis, Robertus Bathoniensis,
“ Willelmus Norwicensis, Hylarius Cicestrensis, Gilebertus
“ Herefordensis, Robertus Lincolnensis episcopi salutem. Re-
“ rum gestarum memoria provide litteris committitur, ne
“ tractu temporis ea quæ semel recte terminata sunt, iteratis
“ refragationibus perturbentur. Inde est quod universitati
“ vestræ præsentis scripti attestazione notum facimus, quod con-
“ troversia temporibus nostris nata, quæ inter venerabilem
“ patrem nostrum Theobaldum Cantuariensis ecclesiæ archie-
“ piscopum et Silvestrum abbatem monasterii Sancti Augustini
“ Cantuariæ super facienda sibi professione ab eodem abbate
“ versabatur, juxta mandatum domini papæ Adriani sub præ-
“ sentia nostra hoc modo terminata est. Dederat enim ipsi

¹ *præcipiendo*] om. A. B.

² “ Et sunt in cancellaria in cista

| in modo formulæ composita”; A. in
| marg.

“ abbati prænominatus papa in mandatis, præcipiendo quatinus A.D. 1157.
 “ infra xxx. dies post susceptionem litterarum suarum, omni
 “ appellatione et occasione remota, eam eidem archiepiscopo
 “ faceret professionem, sicut aliquem abbatum illius ¹ monas-
 “ terii alicui archiepiscoporum Cantuariensium fecisse consta-
 “ bat. Sed quia abbas diffitebatur sibi constare prædecessores
 “ suos hanc professionem fecisse, licet hoc in regno publice
 “ innotuisset, religiosi viri tactis sacrosanctis evangeliiis jura-
 “ verunt se vidisse et audisse Hugonem ejusdem Silvestri
 “ decessorem memoratam professionem Willelmo piæ recorda-
 “ tionis Cantuariensi archiepiscopo more debito sine contra-
 “ dictione fecisse. Ad hæc etiam vidimus scedulas in quibus
 “ professiones multorum abbatum ipsius monasterii manifeste
 “ nobis scriptæ apparuerunt. Facta itaque fide abbati et his
 “ qui aderant, prædecessorum suorum secutus vestigia pro-
 “ fessionem in hæc verba fecit, et crucis signo complexit atque
 “ munivit: ‘Ego Silvester, abbas ecclesiæ apostolorum Petri Form of
Silvester’s
profession.
 “ et Pauli et beati Augustini primi Anglorum archiepiscopi,
 “ promitto sanctæ Dorobernensi ecclesiæ et tibi, reverende
 “ pater, Theodbalde, ejusdem ecclesiæ archiepiscopo, tuisque
 “ successoribus, canonicam per omnia obedientiam.’ Ex his
 “ igitur intelleximus quod nulla de cætero inter ipsorum
 “ successores de facienda professione contradictio debeat in-
 “ staurari. Facta est hæc professio apud Northamptoniam, anno
 “ gratiæ mclvii., Henrici regis secundi anno iii^{to}, mense
 “ Julio, xvi^{to} kalendas Augusti, præsentibus episcopis octo,
 “ abbatibus xii., ipso quoque rege Henrico et quampluribus
 “ aliis tam de transmarinis quam de partibus Anglicanis.”

Hoc itaque concilio soluto, rex Henricus expeditionem Henry goes
to Wales.
 paravit in Gualias, contra Gualenses dimicaturus. Quo
 perveniens, et nimis ferociter et minus prudenter in-
 sistens, utpote regionis et dolositatis illius gentis igna-
 rus, multos perdidit ex suis. Signifer enim regius, Henry of
Essex lets
fall the royal
standard.
 Henricus de Essessia nomine, dum inter hostiles cuneos
 impeteretur, vexillum regium in terram demisit. Quo
 viso, Gualenses audaciores, Angli vero timidiore effecti
 sunt, existimantes regem in prælio corruisse. Ex hoc
 infortunio Henricus, cum esset nobilissimus inter prin-
 cipes Angliæ, perpetuum incurrit obprobrium et ex-
 hæredationem. Rex Henricus tamen exegit et accepit

¹ illius] ipsius, C.

A.D. 1157. **a** quodam rege Gualie et aliquibus baronibus hominum
 A Welsh king sub- et obsides, et reversus est.
 mits.

MCLVIII.—XIX.

A.D. 1158. Rex Henricus transfretavit, et¹ Parisius profectus a
 Henry visits rege Franciæ Lodovico in magna gloria et honore sus-
 Paris and ceptus est;² filiam ejus filio suo Henrico petiit et accepit.
 concludes a marriage for his son. Eo tempore, per industriam Thomæ cancellarii a Lon-
 donia, rex Angliæ a³ rege Francorum Christianissimo,
 viro tamen nimis simplici, optinuit, ut quasi senescallus
 regis Francorum intraret Britanniam, et quosdam ibi-
 dem inter se inquietos et funebre bellum exercentes
 coram se convocaret et pacificaret, et quem inveniret
 rebellem violenter coherceret. Hic fuit primus ingres-
 sus ejus super Britones edomandos, et sic civitatem de
 Nantes ad jus suæ dominationis inflexit. Dehinc
 expugnato Toarco,⁴ regem Franciæ a Cenomannica
 urbe ad Montem Sancti Michaelis, et exinde per
 Bajocas, Cadomum, Rotomagum, non inpari quam ille
 eum per Franciam gloriæ et honoris magnificentia in
 Franciam deduxit. Eodem anno terræ motus factus est
 Earthquake. in pluribus locis per Angliam, et fluvius Tamisia apud
 Londoniam desiccata est, ut siccis pedibus transiretur.

MCLIX.—I.—Ciclus decennovennalis incipit.

A.D. 1159. Adrianus papa obiit et Alexander successit.⁵ Qui
 Disputed election to the papacy. cum se tanto honori idoneum non esse profiteretur, et
 cardinales ejus electioni firmiter consentirent, et insta-
 rent ut eum facerent assentire, ex parte adversa Oc-
 tavianus paucis sibi faventibus mantum præposteratum
 suscepit et papatui se ingessit. Cardinales et Romani

¹ *et*] om. C.

² *est*] om. C.

³ *a Londonia rex Angliæ a*] a
 Lodowico, C.

⁴ *Toarco*] Arco, C.

⁵ Adrian IV. died Aug. 30, 1159;
 and Alexander III. was elected on
 the 7th of September.

Alexandrum fovebant, imperator vero, Octavianum A.D. 1159.
præferre cupiens, Alexandri fautores infestabat. Hac Schism.
de causa non solum Romana sed et tota ecclesia
confundebatur.

Hoc anno rex Henricus scotagium sive scuagium ¹ Henry takes a great scutage for the war of Toulouse.
de Anglia accepit, cujus summa fuit centum milia et
quater viginti milia librarum argenti. De aliis vero
terrīs sibi subjectis inauditam similiter census fecit
exactionem. Dehinc versus Tolosiam ² copiosum valde Siege of Toulouse.
movit exercitum, obseditque urbem a Nativitate Sancti
Johannis Baptistæ usque ad festum Omnium Sanctorum.
Erant autem cum illo in obsidione illa Malcolmus rex
Scotiæ et quidam rex Gualie, et omnes comites atque
barones Angliæ et Normanniæ, Aquitaniæ, Andegaviæ,
et Guasconie; et multi alii ex diversis regionibus
milites et pedites ad eum veniebant. Sed Francorum Lewis de-
fends the city.
rege Lodovico civitatem prædictam tuente, frustrata est
intentio regis Anglorum; nam obsidione soluta, post
summam pacem et concordiam inter eos factam, dis-
cordia maxima post modicum est suborta.

MCLX.—II.

Romanorum imperator Fredericus in Papiensi con- A.D. 1160.
cilio CLIII. episcoporum Octoviani scisma favore suo et Council at Pavia in favour of Octavian.
auctoritate roboravit. De cujus susceptione regi Fran-
ciæ Lodovico, et Henrico regi Anglorum, spectabiles
legatos cum litteris suis misit. Sed reges prædicti Lewis and Henry accept Alexander III.
parti et obedientiæ catholici papæ cesserunt Alexandri.
Hoc anno obiit regina Franciæ, filia scilicet impera-
toris ³ Hispanorum. Rex autem Lodovicus masculinæ Lewis mar-
ries again.
prolis desiderio affectus, filiam Theodaldi comitis se-
nioris jure sibi copulavit matrimonii. Henricus etiam
filius regis Angliæ nondum septennis, quem peperit ei

¹ scuagium] scutagium, C.

² Tolosiam] Tolosam, C.

³ imperatoris] regis, C.

A.D. 1160.
Marriage of
the boy
Henry.
Illness of
archbishop
Theobald.

Alianor regina, filiam regis Franciæ Lodovici nondum biennem desponsavit.

Consecra-
tion of
bishop
Richard of
Coventry.

Ægrotavit his diebus Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus; qui apud Cantuariam occumbens diem suum expectavit extremum. Quod audientes electi duo, Ricardus scilicet Coventrensis et Bartholomæus Exoniensis, ex mandato archiepiscopi Cantuariam venerunt, ut saltem præsentem archiepiscopum munus susciperent consecrationis. Walterius itaque Roffensis episcopus in præsentia archiepiscopi, qui utcumque in capellam suam delatus est, sacravit prædictum Ricardum ad regimen Coventrensis ecclesiæ, facta prius professione archiepiscopo de canonica subjectione. Bartholomæi autem Exoniensis electi consecratio in modicum tempus dilata est, quousque regi Angliæ in partibus transmarinis degenti fecisset homagium. Transfretavit itaque prædictus Bartholomæus Exoniensis electus, et Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus morbo invalescente ad extrema perductus est.¹

MCLXI.—III.

A.D. 1161.
Theobald
dies, Apr. 18.

Obiit venerandæ memoriæ Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus, anno pontificatus sui xxii^o,² quartodecimo kalendas Maii, et sepultus est in ecclesia Christi Cantuariæ. Cujus corpus post decem et novem annos sepulturæ suæ integrum et rigidum inventum est, ossibus et nervis cute et carne sed extenuata cohærens. Post cuius obitum vacavit ecclesia Cantuariensis anno uno, mense uno, diebus quatuordecim. Ex conducto vero venerabilis Wiberti prioris et conventus Cantuariensis ecclesiæ, et Walterii Roffensis episcopi, convenerunt

Vacancy of
the see of
Canterbury.

¹ *Ægrotavit . . . perductus est* | ² *xxii^o xxiii^o, C.*
om. C.

episcopi Cantuariæ, una cum electo Exoniensi, quem A.D. 1161.
 sacrauit Walterus Roffensis episcopus ad altare Christi, Consecra-
 data professione de canonica subiectione Cantuariensi tion of
 ecclesiæ et archiepiscopo futuro exhibenda.¹ Erat au- Bartholo-
 tem his diebus Thomas Cantuariensis archidiaconus et mew bishop
 regis cancellarius in Anglia potentissimus, in omnium of Exeter.
 oculis gloriosus, sapientia præclarus, nobilitate cordis Greatness of
 omnibus admirabilis, inimicis et æmulis suis terribilis, Thomas the
 utpote regis amicus et in regno secundus, sed et regis Chancellor.
 rector et quasi magister.

MCLXII.—IV.

Herb. Bos. Rex Henricus suis transmarinis impeditus negotiis, A.D. 1162.
 lib. iii. c. 1. admirabilem illum² Thomam cancellarium ad expedi- Henry sends
 W. Cant. enda regni negotia transmisit in Angliam; hac tamen Thomas to
 c. 6. prima et præcipua intentione ut in archiepiscopum Can- England.
 tuariensis ecclesiæ eligeretur. Post modicum, mense In May he
 videlicet Maio, venerunt Cantuariam nuntii ex parte orders the
 et præcepto domini regis, episcopus scilicet Cicestren- prior and
 sis, episcopus Exoniensis, episcopus Roffensis, abbas de monks to
 Bello et frater ipsius Ricardus de Luci, portantes come to
 conventui domini regis apices et mandatum, ut prior cum London to
 aliquibus monachis una cum episcopis et clero Angliæ elect an
 apud Londoniam convenirent sibi archiepiscopum archbishop.
 totique patriæ primatem electuri. Hoc igitur audito
 nuntio, venerandus ille Wibertus prior assumptis se-
 cum senioribus Cantuariensis ecclesiæ monachis Lon-
 doniam venit, ibique præsules et procures Angliæ con-

¹ *Ex conducto exhibenda*] om. C.

² *illum*] om. B. From this point Gervase used the lives of S. Thomas by Herbert of Bosham, William of Canterbury, Alan of Tewkesbury, and John of Salisbury; besides other still extant materials for his history of the archbishop. The marginal references will be found to indicate

the places where his language approximates most closely to such early authorities. But as he invariably either abridges or paraphrases, and rarely reproduces exact expressions from the works he was using, it has been found extremely difficult to mark the coincidences very exactly by a difference of type.

A.D. 1162.
Election of
Thomas.

His vision.

He is
ordained
priest,
June 2.

Question
about the
consecra-
tion.

It is claimed
by York,
Rochester,
and Win-
chester, and
a Welsh
bishop.

London was
vacant.

gregatos invenit. Multis itaque et variis de electione facienda consertis sermonibus, tandem Wibertus prior et qui cum eo erant invocata Spiritus Sancti gratia Thomam regis cancellarium in nomine Sanctæ Trinitatis elegerunt. Facta igitur electione, cum electus Cantuar-

Herb. Bos.
lib. iii. c. 3.

iam tenderet consecrandus, in visu noctis apparuit ei persona venerabilis dans ei decem talenta. Ipse autem statim obiter instituit sibi magistros idoneos qui ejus errata corrigerent si forte excederet in aliquo.

Convenerunt itaque Cantuariæ præsules et principes regni ut tantæ assisterent consecrationi. Sabbato igitur octavarum Pentecostes in presbiterii gradum ordinatus est, in crastino, in archiepiscopum consecrandus. Cum autem omnia consecrationi necessaria preparata fuissent, orta est aliquantula inter episcopos altercatio de consecratione facienda. Archiepiscopus enim Eboracensis per internuntios licet absens dicebat, consecrationem illam sibi de jure dignitatis antiquæ contingere, seque ad exequendum esse paratum si novo electo cæterisque placeret. Fatentur quoque episcopi Eboracensem archiepiscopum de jure antiquo debere Cantuariensem electum consecrare, quod et eidem de facili concederent, si tamen Cantuariensi ecclesiæ juste restitueret quam injuste subtraxerat, canonicam scilicet subjectionem et tam debitam quam privilegiatam professionem. Renuit ille quod mandatum est, et sic omnium judicio petitio archiepiscopi Eboracensis repulsa est. Quidam autem episcopus de Gualia benedictionem illam suam dicebat, eo quod esset primus omnium quia præ omnibus consecratus. Episcopus e contra Roffensis suam esse contendit, quia ab antiquo Cantuariensis ecclesiæ proprius erat capellanus. Fuerant autem quidam qui pro episcopo Wintoniensi qui Cantuariensi ecclesia cantoris gaudet officio allegarent. Cum autem his diebus Londoniensis vacaret ecclesia, mortuo ejusdem ecclesiæ episcopo qui ab olitanis temporibus in Cantuariensi ecclesia decanatus præminet dignitate, canonici præ-

Herb. Bos.
lib. iii. c. 4.

fatae Londoniensis ecclesiae novo scripserunt electo, A.D. 1162. Thomas is consecrated by bishop Henry of Winchester, June 3.
 suppliciter postulantes quatinus episcopo Wintoniensi
 liceret in consecratione illa Londoniensis episcopi vices
 agere, sicut hactenus in minoribus fecerat sacramentis.

Herb. Bos.
 lib. iii. c. 4.

Consenserunt itaque vix tandem episcopi, et consecra-
 vit eum Henricus Wintoniensis episcopus, Dominica
 octavarum Pentecostes, ⁱⁱⁱ^{to} nonas Junii, quadragesimo
 circiter ætatis suæ anno, astantibus et cooperantibus
 omnibus fere suffraganeis ecclesiae Cantuariensis. Eo-
 rum qui affuerunt nomina sunt hæc: Henricus Win-
 toniensis, Nigellus Heliensis, Robertus Bathoniensis,
 Jocelinus Saresberiensis, Willelmus Norwicensis, Hy-
 larius Cicestrensis, Ricardus Cestrensis, Bartholomæus
 Exoniensis, Robertus Lincolniensis, Walterus Roffensis,
 Nicholaus Landavensis, David Menevensis, Godefridus
 Lanelvensis, Gilebertus Herefordensis. Tres episcopatus
 in Anglia vacabant quia eorum pastores decesserant;
 scilicet Londoniensis, Wigorniensis, et Bangornensis.¹
 Mentiuntur² plane qui dicunt Londoniensem electioni
 Thomæ archiepiscopi restitisse, quia sedes illa, Lon-
 doniæ scilicet, illis diebus vacavit, et postea usque ad
 Nativitatem Domini. Consecratus autem, ut prædictum
 est, Thomas Cantuariensis archiepiscopus, instituit fes-
 tivitatem principalem Sanctæ Trinitatis singulis annis
 inperpetuum die octavarum Pentecostes celebrandam,
 unde et ipse eadem die missam celebravit.

He insti-
 tutes the
 feast of the
 Trinity.

Hoc anno Frethericus imperator inclitam Italiæ
 urbem subvertit Mediolanum.

The emperor
 destroys
 Milan.

Herb. Bos.
 lib. iii. c. 4.
 W. Cant.
 c. 8.

Alexander vero. papa imperatoris impetum ferre
 non valens, et Romanorum scisma devitans, navibus
 advectus primo apud Montem Pessulanum applicuit,
 ibique aliquamdiu moram fecit, deinde venit in Gal-

The pope
 comes into
 France.

¹ *Bangornensis*] Bangoriensis, B.

² *Mentiuntur*] This is a distinct
 reference to the biography of S.
 Thomas by Edward Grim (S. T. C.
 i. 15), where it is stated that the
 bishop of London, by which name

Gilbert Foliot seems to be meant by
 anticipation, opposed the election of
 Thomas. See also Roger of Pon-
 tigny, *ib.* p. 107; W. Cant. (ed.
 Robertson), p. 9.

A.D. 1162.
The pope at
Sens sends
the pall to
archbishop
Thomas.

liam, Senonisque per aliquot annos resedit. Ad quem statim post consecrationem suam misit archiepiscopus litteras et nuntios, rogans et petens ut sibi et ecclesiæ Cantuariensi pallium transmitteret, et ex antiquo jure Cantuariensi ecclesiæ debitam et consuetam metropolitani conservaret dignitatem. Abeuntes itaque nuntii dominum papam benignum repererunt et affabilem, et accepto pallio, in die Sancti Laurentii Cantuariam¹ sunt reversi.

Herb. Bos.
lib. iii. c. 4.

Henry
returns to
England
and hears
mass at
S. Paul's,
Dec. 25.

Mense Decembri rex Henricus venit in Angliam, cui occurrit Thomas archiepiscopus, et in die Natalis Domini missam celebravit in ecclesia Sancti Pauli Londoniæ, quia, ut prædictum est, vacavit tunc sedes illa, nec potuit archiepiscopus Cantuariam redire tempestive ad diem festum illum.

MCLXIII.—V.

A.D. 1163.
The arch-
bishop be-
comes an
imitator of
the saints.

Cogitans archiepiscopus quis hucusque fuerit et quis nunc factus sit, coepit statim ab initio actus, mores et vitam componere, seseque in virum alterum transmutare, omnemque illam mundi gloriam qua cæteris hucusque præfulserat, in religionem Deique timorem pariter et amorem convertere. Proposuit animo in sancta conversatione præcedere² sicut hactenus in mundi gloria cæteris³ solebat præminere. Induit igitur ad carnem cilicium, induxit desuper monachi habitum. In exterioribus canonicus apparebat, cupiens in trina veste trium magnatorum existere sedulus imitator. In cilicio extitit imitator Johannis Baptistæ, qui non mollibus sed pilis camelorum vestiebatur; in cuculla secutus est Sanctum Benedictum; in veste canonica magnum Augustinum. Actu, mente vel usu perditâ elemosinis, lacrimis et orationibus restaurare cupiebat. Sed non est horum intentio cronicorum

Herb. Bos.
lib. iii. c. 2.

Herb. Bos.
lib. iii. c. 6.

¹ *Cantuariam*] om. A. B.

² *præcedere*] cæteris præcellere, C.

³ *cæteris*] om. C.

totum hunc tantumque virum describere. Scripserunt de eo alii satis eleganter et hystorice, sed nec sic ad unguem pertingere potuerunt. Veruntamen etsi non possimus tantum virum digne perscribere, non tamen iccirco debet eum parvitas nostra penitus silere.

A.D. 1163.
A reference
to the lives
of Becket.

Mense Januario translatus est Gilebertus cognomento Foliot episcopus Herefordensis ad episcopatum ecclesiæ Londoniensis. Egerat enim Thomas Cantuariensis archiepiscopus apud dominum papam Alexandrum et regem Angliæ ut ab Herefordensi episcopatu ad sublimiorem ecclesiam transferretur, eo quod esset sacris litteris apprime eruditus, et in religione monastica probatus spem non modicam profectus ecclesiæ proferebat.

Gilbert
Foliot is
translated
from Here-
ford to
London.

[Hoc anno, mense Februario, xiiii^{to} kalendas Martii, primo sabbato Quadragesimæ suscepi ego Gervasius monachatum in ecclesia Christi Cantuariensi.]¹

Gervaso
becomes a
monk.

Hoc anno electus est Clarebaldus ad abbatiam Sancti Augustini Cantuariæ. Hoc quoque anno interfuit rex Anglorum una cum archiepiscopo processioni monachorum ecclesiæ Christi Cantuariæ in die Palmarum. Orta est autem inter eundum tempestas valida, qua tentorium, quod ibidem pro consuetudine et solennitate diei erectum est, solo tenus decissum est et dissipatum.

Clarebald
elected
abbot of S.
Augustine's.

Herb. Bos.
lib. iii. c. 15.

In octavis Pentecostes celebravit papa Alexander concilium episcoporum et abbatum Cisalpinorum in ecclesia Turonensi, ubi affuit Thomas Cantuariensis archiepiscopus cum quibusdam suffraganeis suis. Qui a domino papa simul et cardinalibus et nonnullis ecclesiarum prælatis, qui convenerant, cum tanto honore susceptus est, ut ipso ad dominum papam ingrediente, præ nimia prælatorum frequentia compelleretur papa, ne conculcaretur, locum sessionis mutare. Soluta tandem concilio, cum honore debito privilegiatum eum dominus papa dimisit in osculo pacis.

Council at
Tours,
May 19.

Honour
shown to
the arch-
bishop.

¹ *Hoc Cantuariensi*] om. A. B.; inserted in C. after the word Londoniensis.

A.D. 1168.
Dispute between the king and the archbishop.

The archbishop demands the castles of Saltwood and Hythe, and the homage of the earl of Clare for Tunbridge.

Henry tries to bring clerks before the secular courts.

Council at Westminster.

Quo in Angliam in æstate proxima prospere reverso, et a Cantuaritis cum debito honore suscepto, post modicum mota est quæstio inter ipsum et regem de consuetudinibus regni et jure ecclesiastico, quæ per filios perditionis moliebatur ecclesiæ Dei subvertere libertatem. Cum enim gestiret archiepiscopus jura Cantuariensis ecclesiæ in integrum¹ revocare, necessario coactus est multorum et maxime potentum animos adversum se concitare. Repetebat enim ab ipso rege custodiam castelli Roffensis et turris Saltwode etiam et Hethe, et ad dominium sedis suæ peculiariter pertinere dicebat. De comite Clarensi homagium castelli de Tunebregge cum adjacenti leuga² petebat; terram quoque Willelmi de Ros, et alia hujusmodi quamplura. Unde factum est ut animum regis et benivolentiam adversus archiepiscopum denigrarent. Unde inter ipsum et regem orta discordia diutius protracta est, quæ magis ac magis augebatur in dies. Si quis autem hujus causam et initium discordiæ nosse desiderat, vitam ipsius consulat a magistro Hereberto³ dictatam.

Rex autem propria feritate et maliloquorum ut dictum est acerbitate seductus, jura ecclesiastica quærebat conterere, et quoslibet clericos ad sæcularia judicia contorquere. Sed cum vidisset archiepiscopum Cantuariensis ecclesiæ suis conatibus velle resistere, occasione cujusdam clerici quem archiepiscopus citra⁴ canonum auctoritatem sustinere noluit in foro sæculari de crimine sibi objecto contendere, nec, si in⁵ ecclesiastico judicio convinceretur, voluit quamvis exauctoratum sæcularibus potestatibus relinquere puniendum: convocatis episcopis apud Westmonasterium simul cum archiepiscopo de criminosis clericis contra canonum libertatem male tractandis

Herb. Bos.
lib. iii. c. 14.

¹ *in integrum*] om. B.; ins. C.

² *leuga*] leuca, B.

³ *Hereberto*] Herbert of Bosham
(ed. Giles), S. Thom. Cant. vol. vii.

⁴ *citra*] circa, C.

⁵ *si in*] nisi, Twysden; sine in, A. B.

- Herb. Bos. usque in vesperam sermo pertinacior est protractus. A.D. 1163.
lib.iii.c.18. Cui cum archiepiscopus ad vota non responderet, quæ- The king
W. Cant. sivit ab episcopis an vellent suas avitas consuetudines insists that
c. 12. observare. At illi cum primate suo Cantuariensi archi- the bishops
episcopo exinde seorsum loquentes, ex conducto responde- shall agree
runt regi se velle de plano regis et regni consuetudines to accept
observare, salvo nimirum ordine suo et jure ecclesiæ. the ancient
Rex ad hæc indignatus juravit verbum illud, "salvo" customs,
scilicet "ordine suo," penitus amovendum. Sed episcopi, without
primati suo firmiter adhuc¹ adhærentes, a proposito reservation.
verbi illius blanditiis vel terroribus non potuerunt
avelli. Solus vero Hylarius Cicestrensis episcopus de
sua nimium præsumens facundia, inconsulto archiepiscopo Hilary,
et cæteris fratribus ut sibi videbatur argute mutavit bishop of
verbum, dicens se jura regni et consuetudines avitas Chichester,
observaturum bona fide. Rex autem nec sic ad præ- tries to elude
sens pacatus est. Voluit enim de consuetudinibus illis the point.
conservandis certificari, absque omni fidei vel ordinis
adjectione.
- Herb. Bos. Ipsa denique die in confinio noctis iratus discessit, Quarrel of
lib.iii.c.19. et in crastino munitiones quas archiepiscopus a tempore the king and
cancellariæ hucusque custodiebat, repetiit et accepit, et archbishop.
- W. Cant. insalutatis episcopis clam a Londonia recessit. Multis A party
c. 14. igitur modis procuratum est ex consilio quorundam qui made
Alan, against
S. T. C. i. columnæ ecclesiæ videbantur, ut unitas ecclesiæ scindere- Thomas.
327. tur, et in partes regis episcopi transferrentur. Conversi itaque
minis et terroribus quidam ex eis qui ab antiquo iram regis
incurrerant, primatem suum allegationibus variis a via
veritatis avertere nitebantur. Hylarius autem ille Cices- Advice of
trensis episcopus primatem abeuntem subsecutus est, et bishop
sub specie caritatis pacem ecclesiæ commendat, tanti hor- Hilary
rorem litigii ecclesiæ discrimen esse commemorat, et
præcipue verbuli unius occasione, asserens et affirmans
sine regis benivolentia pacem non posse rebus dari.
Monet attentius ut consuetudines avitæ vel verbo tenus
- W. Cant.
c. 14.

¹ adhuc] om. C.

A.D. 1163.
He is re-
buked by
the arch-
bishop.

Advice of
Robert of
Melun and
the abbot of
l'Aumône.

Thomas is
prevailed
upon to
yield.

Council
called at
Clarendon.

Robert of
Melun con-
secrated
bishop of
Hereford,
Dec. 22.

omni tacita conditione regi concedantur, quæ contra regis libitum avelli non possent. Hæc et hujusmodi plurima prosecutus, cum primatem reperisset immobilem, pro verbo illo inconsulte mutato a primate correptus ad propria reversus est. Comes etiam Vendomiæ et magister Robertus de Meleduno¹ et abbas de Elemosina venerunt ad archiepiscopum, suadentes attentius ut regiæ consentiat voluntati. Asserebat prædictus abbas se a domino papa esse directum ut eum petitionibus regiis moneret et induceret² consentire. Dicebat enim regem cardinalibus jurejurando promississe, quod nichil in præjudicium quæreret ecclesiæ, sed solummodo coram optimatibus suis honorari. Asserebant hii et illi regi sufficere ad pacem qualemcunque promissionem, ut qui coram optimatibus suis repulsus est, eisdem audientibus honorem haberet concupitum. Magnorum itaque virorum gravitate et maxime familiarium suorum instantia persuasus, ad consentiendum quodammodo coactus est: unde rex hilarior effectus jussit post modicum apud Clarendoniam pontificum et procerum cogi concilium quo promissa solenniter solverentur.

Interea magister Robertus de Meleduno electus est ad regimen Herefordensis ecclesiæ, quem consecravit Thomas archiepiscopus in ecclesia Christi Cantuariæ xi^o kalendas Januarii, accepta prius ab eodem professione de canonica subjectione.

MCLXIII.—VI.

A.D. 1164.
Council at
Clarendon,
Jan. 13.

Congregati sunt præsules et proceres Anglicani regni apud Clarendoniam in festivitate Sancti Hylarii. Rex igitur Henricus quod ante blandiens vel sæviens postu-
laverat, jam nunc quasi minaciter exegit ut sibi pro-

Herb. Bos.
lib. iii. c. 20.
W. Cant.
c. 14.

¹ *Meleduno*] Meledune, C.; Robert of Melun, afterwards bishop of Hereford.

² *moneret . . . induceret*] monet . . . inducit, C.

W. Cant.
i. 15.

missa solverentur.¹ Archiepiscopus autem promissionem jam regi factam suspectam habens, eo quod principes ultra quam² debeant manus extendunt, maluit apud regem magis quam apud Deum periclitari, et iccirco ab eo quod ante male seductus promiserat, proposuit resilire. Quod cum ad notitiam regis pervenisset, videns et invidens se iterum a petitione sua repelli, vehementer cœpit irasci, totumque se, quasi extra se esset, intuentibus ostendere furibundum. Timuerunt ad hæc episcopi qui adhuc cum archiepiscopo utcumque steterunt.

A.D. 1164.
January
The arch-
bishop hesi-
tates and
the king is
provoked.

W. Cant.
i. 15.

Quidam autem ex eis qui ab antiquo iram et odium regis incurrerant, timentes sibi ne hujus turbinis causa in ipsis acrior desæviret vindicta, archiepiscopum adeunt, flebilibus deprecantes vocibus ut animi pertinaciam relaxet, ne ipse carcerem, clerus exterminium, ipsi vero capitis incurrant dampnationem. Sed et Robertus comes Leicestriæ, et cum eo Reginaldus avunculus regis et comes Cornubiæ, ambo sapientia præclari et in regno potentissimi, archiepiscopum aggressi dicebant, quia nisi regiæ voluntati adquiesceret, ad inferendam violentiam ex imperio regis erant cogendi, quæ regi et ipsis perpetuam infamiam irrogaret. Sed archiepiscopus nec minis concutitur, nec seducitur blandimentis.

The earls of
Leicester
and Corn-
wall medi-
ate.

W. Cant.
i. 15.

Succedunt duo Templarii, Ricardus scilicet de Hastings, et socius ipsius Hosteus³ nomine de Bolonia, ambo sapientes, ambo regis admodum familiares. Hii primatem suppliciter adeuntes genua flectunt, suspirant, lacrimas fundunt, monent attentius ut sibi caveat et cleri misereatur. Non tulit archiepiscopus ipsorum supplicationes nec geniculationes, nam videbantur eum plangere quasi in ipsius caput jam jamque vibratos gladios viderent. Discurrerunt certe quidam satellites per cameras regis secures splendidas vibrantes, succincti et quasi in capita episcoporum irruituri. Unde miseratione commotus

Two Tem-
plars entreat
Thomas to
yield.

¹ From this point the marginal references made to the "Materials for the History of Thomas

"Becket;" ed. Robertson, vols. i., ii., and iii.

² *quam*] quod, C.

³ *Hosteus*] Hostius, C.

A.D. 1164.
He promises
to observe
the customs,
and imme-
diately
repents.

The king
orders the
customs to
be written
out.

Constitu-
tions of
Clarendon.

suoque renitens proposito, regiae annuit parere voluntati, W. Cant.
promisitque in verbo sacerdotali de plano se velle avi- i. 15.
tas consuetudines regni custodire. Similiter episcopi
promiserunt et juraverunt. Ipse vero archiepiscopus
cecidit in verbo, sed in brevi rediens ad cor, fortior Herb. Bos.
surrexit in opere. Nesciebant huc usque quae essent iii. 28.
illae consuetudines, sed pravas esse suspicabantur, eo
quod tanta instantia peterentur. Verum quia dies illa
altercationibus variis protracta erat in vespertum, usque
in crastinum negotium protelatur. Crastino autem cum
in unum convenissent, et de hesternae diei serie pauca
retulissent, sciens rex quod qui major aetate¹ major est
et iniquitate; "Ite," ait, "aetate et sapientia provectiones W. Cant.
" et avi mei consuetudines disquirite, ut in scriptum redactae i. 16.
" deducantur in medium et publice recenseantur." Qui cum
seorsum veteres actus et pravitates revolvisset, haec tan-
dem scripta modo cirographi protulerunt:
" I. Si controversia emergerit inter laicos, vel laicos et cleri- W. Cant.
" cos, in curia domini regis tractetur et terminetur. i. 17.
" II. Ecclesiae de feudo domini regis non possunt in perpe-
" tuum dari absque assensu et concessione ipsius.
" III. Clerici retati² et accusati de quacunque re summo-
" niti a justitia regis venient in curiam ipsius, responsuri
" ibidem de hoc unde videbitur curiae regis quod sit ibi re-
" spondendum, et in curia ecclesiastica unde videbitur quod
" sit ibi respondendum, ita quod justitia regis mittet in curiam
" sanctae ecclesiae ad videndum qua ratione res ibi tractabitur.
" Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet de
" caetero ecclesia eum tueri.
" IV. Archiepiscopis, episcopis et personis regni non licet
" exire de regno absque licentia domini regis; et si exierint,
" si domino regi placuerit, assecrabitur quod nec in eundo,
" nec in moram faciendo, nec in redeundo perquirent malum
" vel dampnum domino regi vel regno.
" V. Excommunicati non debent dare vadium ad remanens,
" nec praestare juramentum, sed tantum vadium et plegium
" standi iudicio ecclesiae ut absolvantur.
" VI. Laici non debent accusari nisi per certos et legales
" accusatores et testes in praesentia episcoporum, ita quod archi-

¹ aetate] in aetate, C.

| ² retati] rectati, C.

W. Cant.
i. 17.

“ diaconus non perdat jus suum nec quicquam quod inde ha-
“ bere debeat, et, si tales fuerint qui culpantur quod non velit
“ vel non audeat aliquis eos accusare, vicecomes requisitus ab
“ episcopo faciet jurare xii. legales homines de visneto, seu de
“ villa, coram episcopo quod inde veritatem secundum con-
“ scientiam suam manifestabunt.

A.D. 1164.
Constitu-
tions of
Clarendon.

“ VII. Nullus qui de rege teneat in capite nec aliquis domi-
“ nicorum ministrorum ejus excommunicetur, nec terræ alicu-
“ jus illorum sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex,
“ si in terra fuerit, conveniatur, vel justitarius¹ ejus, si extra
“ regnum fuerit, ut rectum de ipso faciat, et ita ut quod
“ pertinebit ad curiam regiam ibidem terminetur, et de eo
“ quod spectabit ad ecclesiasticam curiam ad eandem mittatur
“ ut ibidem tractetur.

“ VIII. De appellationibus si emerint, ab archidiacono de-
“ bent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum.
“ Et si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad do-
“ minum regem est perveniendum postremo, ut præcepto ip-
“ sius in curia archiepiscopi controversia terminetur, ita quod
“ non debet ulterius procedere absque assensu domini regis.

“ IX. Si calumpnia emerit inter clericum et laicum, vel
“ inter laicum et clericum, de ullo tenemento quod clericus
“ velit ad elemosinam attrahere, laicus vero ad laicum feudum,²
“ recognitione xii. legalium hominum per capitalis justitiæ
“ regis consuetudinem terminabitur, utrum tenementum sit
“ pertinens ad elemosinam sive ad feudum laicum, coram ipsa
“ justitia regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam perti-
“ nere, placitum erit in curia ecclesiastica: si vero ad laicum
“ feudum, nisi ambo de eodem episcopo vel barone advocave-
“ rint, erit placitum in curia regia. Sed si uterque advoca-
“ verit de feudo illo eundem episcopum vel baronem, erit
“ placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recogni-
“ tionem saisinam non amittat qui prius saisatus³ fuerat.

“ X. Qui de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico
“ manerio domini regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo
“ de aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere,
“ et ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eum
“ sub interdicto ponere, sed non debet excommunicari prius-
“ quam capitalis minister regis villæ illius conveniatur, ut
“ justiciet eum ad satisfactionem venire. Et si minister regis⁴
“ inde defecerit, ipse erit in misericordia domini regis, et

¹ justitarius] justitia, A. C.

² feudum] feudum, C.

³ saisatus] seisisus, C.

⁴ regis] om. A. B.

A.D. 1164.
Constitu-
tions of
Clarendon.

" exinde poterit episcopus ipsum accusatum ecclesiastica jus- W. Cant.
titia coercere. i. 17.

" XI. Archiepiscopi et episcopi et universæ personæ regni,
" qui de rege tenent in capite, habent possessiones suas de
" domino rege sicut baroniam et inde respondent justitiis et
" ministris regis, et sequuntur et faciunt omnes rectitudines
" et consuetudines regias, et sicut barones cæteri debent in-
" teresse judiciis curiæ regis cum baronibus usque perveniatur
" in iudicio ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

" XII. Cum vacaverit archiepiscopatus vel¹ episcopatus, vel¹
" abbatia, vel prioratus de dominio regis, debet esse in manu
" ejus, et exinde percipiet omnes redditus et exitus sicut do-
" minicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiæ,
" debet dominus rex mandare propter potentiores personas ec-
" clesiæ, et in capella ejus debet fieri electio, assensu domini
" regis et consilio personarum regni quas ad hoc faciendum
" vocaverit, et ibi faciet electus homagium et fidelitatem do-
" mino regi sicut legio domino de vita et membris et de
" honore suo terreno, salvo ordine suo, priusquam sit conse-
" cratus.

" XIII. Si quisquam de proceribus regni defortiauerit archi-
" episcopo, vel episcopo, vel archidiacono de se vel de suis
" justitiam exhibere, dominus rex debet justitiare. Et si forte
" aliquis disfortiaret domino regi rectitudinem suam, archi-
" episcopi, episcopi, et archidiaconi debent eum justitiare ut
" domino regi satisfaciat.

" XIV. Catalla eorum qui sunt in forisfacto regis non de-
" tineat ecclesia vel cimiterium contra justitiam regis, quia
" ipsius regis sunt sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.

" XV. Placita de debitis quæ fide interposita debentur, vel
" absque interpositione fidei, sint in justitia domini regis.

" XVI. Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu
" domini de cujus terra nati esse dinoscuntur.

Thomas
refuses to
set his seal
to the con-
stitutions.

His igitur perversitatibus in audientia omnium per- W. Cant.
lectis, requiritur archiepiscopi sigillum ad confirmationem. i. 17.
Obstupescit ad hæc vehementer archiepiscopus, et nul-
latenus tam perversis nequitiiis adquiescit. Unde vociferatur
et dicit se nequaquam promisisse ut confirmaret, sed ut
dominum suum regem, cui aliquando visus est restitisse, co-
ram optimatibus suis verbo tenus honoraret.

¹ vel] om. C.

- Herb. Bos. Illi autem partem unam cyrographi in manus ejus dede- A.D. 1164.
lib. iii. c. 29. runt, alteram Eboracensi archiepiscopo, tertia vero pars repo-
nenda erat in regio thesauro.
- W. Cant. At ille, "Hoc," inquit, "testimonio malitia eorum con-
i. 17. " vincetur, qui matrem suam sanctam confundere quærent
" ecclesiam." His dictis a curia discessit, et versus Win-
Herb. Bos. toniam iter dirigens, se suosque episcopos quibus maxime He leaves
iii. 29. timebatur periculo subtraxit. Gravem sibi vero pro teme- the court,
Joh. Salisb. raria promissione pœnitentiam instituens, diebus fere xl. and abstains
c. 15. ab altaris officio se subtraxit, donec a domino papa Alex- from divine
andro, qui Senonis morabatur, absolveretur. service until
he is ab-
solved by
the pope.
- W. Cant. Agebat interea pro pace facienda inter regem et Mediation of
i. 18. archiepiscopum episcopus Ebroicensis,¹ sed perficere non the bishop
Joh. Salisb. potuit, nisi consuetudines illæ regi confirmarentur. Co- of Evreux.
c. 16. gitabat autem rex et mente sedula pertractabat quo-
modo vel qua arte constantiam archiepiscopi contere-
re valeret vel elidere virtutem. Missis itaque nuntiis et
donis variis clanculo petivit dominum papam ut sibi
W. Cant. vel cui vellet, Rogero scilicet Eboracensi, Anglicani The king
i. 19. regni concederet et confirmaret legationem. Sciens au- asks for a
tem pontifex summus hoc in præjudicium Cantuarien- legation for
sis ecclesiæ et gravamen archiepiscopi postulari, regiæ the arch-
petitioni ad plenum consentire noluit nec penitus repel- bishop of
lere petitem. Verum, ne in archiepiscopum gravior York.
ira succresceret, legationem regi concessit, quæ tamen
Cantuariensi archiepiscopo nullum posset inferre grava- The pope
men, unde archiepiscopus a domino papa præmunitus grants them.
est. Rex autem ad tempus de præfata legatione ad-
modum visus est gloriari. Cum autem litteras legationis
minus quam vellet videret efficaces, cum multa indig- but the king
natione domino papæ illas restituit. Sciens autem is disap-
archiepiscopus multam esse malitiam in terra et in pointed.
homine perversitatem, cotidianas angarias sibi et clero
illatas et multiplicatas æquo animo non potuit susti-
nere. De regis igitur amicicia desperatus fomentum flam- Thomas goes
W. Cant. mis subtrahere cupiens, mare adiit, apud Rumenel mare to Romney.
i. 20.

¹ Ebroicensis] Eboracensis, C.

A.D. 1164. ascendit, et nescientibus suis non modicam maris par- **W. Cant.**
 tem transvectus est. Timentes autem nautæ ne regis **i. 20.**
 iram incurrerent si archiepiscopum sine regis consensu
 transportarent,¹ dicebant se adversis auris non posse
 procedere, et sic archiepiscopum diutius fatigatum in
 terram unde venerant restituerunt.

Inde archiepiscopus nocturnum iter arripiens, **Can-** **Alan., c. 4.**
 tuariam pervenit, convocatisque quibusdam ejusdem mona-
 chis, quid sibi acciderit enarravit. Deinde cœna brevissima
 refectus, quievit ad modicum. Mane autem facto, venerunt
 ministræ regis Cantuariam, volentes ut dicebant omnia
 fugitivi archiepiscopi victualia confiscare. Sed audita visaque
 ipsius in ecclesiam euntis præsentia, confusi tacuerunt.

Disappoint-
ment of his
enemies.

Rex autem audito ipsius fugientis reditu, admodum **W. Cant.**
 gavisus est. Timebat enim ne si forte transfretasset **i. 20.**
 sibi infamiam, toti vero provinciæ induceret divinorum
 suspensionem.

Death of
Octavian.

Octavianus scismaticus graviter ægrotans, diebus xv. ante **Epp. S.**
 obitum suum freneticus effectus obiit quarta feria post oc- **Thom.**
 tavas Paschæ in urbe Lucensi, et sepultus est in ecclesia **S. T. C.**
 Sancti Martini, ubi sedes est episcopalis et famosa illa **iii. 241.**

Wido of
Crema anti-
pope.

ymago crucis. Cui successit in hæresim et papatum
 Wido de Crema, et Paschalis appellatus est.

Consecra-
tion of
Roger
bishop of
Worcester.

Post Pascha² Thomas Cantuariensis archiepiscopus
 consecravit in ecclesia Christi Rogerium ad regimen
 Wigorniensis ecclesiæ, accepta prius professione de ca-
 nonica obedientia.

Council at
North-
ampton,
October.

Timens autem rex Angliæ ne impune manus ejus **Herb. Bos.**
 Cantuariensis archiepiscopus evaderet, jam edoctus **lib. iii. c. 32.**
 multiplici cogitatione et pravorum eruditione quibus
 eum pravitatum laqueis innodaret, præcepit præsules
 et proceres regni apud Northamptoniam una cum ipso
 archiepiscopo convenire. Qui cum die tertia ante
 festum Sancti³ Kalixti papæ convenissent, archiepi-
 scopus in multis accusatus est: Primo quod cuidam

¹ transportarent] transponerent,
C.

² Post Pascha] Aug. 23. Ann.
Theokesb.

³ Sancti] om. C.

- W. Cant. i. 21. *Johanni coram ipso litiganti plenam justitiam non exhibuit, et super hoc ad regis præsentiam vocatus venire contempsit. Respondens archiepiscopus, præfato Johanni dixit condignam non defuisse justitiam, et Johannem non legaliter curiam suam infamasse, qui non super evangelium, ut moris est, sed super veterum cantuum codicellum quem secum tulerat voluerit pejerare. Quod autem super hoc citatus ad regis non venit præsentiam, non contemptus fuit, sed infirmitate valida invitus retentus est, atque* A.D. 1164. Suit of John the Marshall against the archbishop; Oct. 8.
- Herb. Bos. iii. 34. *super hoc per duos legales viros quos ipse miserat excusatus est. His rationibus archiepiscopus excusari non potuit, sed curiali judicio et episcoporum consensu condemnatus est;¹ ita ut omnia ipsius mobilia in misericordia regis ponerentur. Quo facto, repetit ab eo rex quingentas libras quas ei dum esset cancellarius dicebat commodasse: cumque allegaret archiepiscopus e contra et diceret præfatam non commodatam sed de plano datam esse pecuniam, nichilominus de suis hominibus fidejussores idoneos coactus est exhibere. Et hæc opera secundæ diei.* The archbishop is condemned to forfeit his chattels. The king demands five hundred pounds, Oct. 9;
- Herb. Bos. iii. 85. *Tertia vero die appetitur absque misericordia, jubetur que de² fiscalibus et episcopatibus et abbatibus vacantibus ratiocinia reddere, quas in custodia sua habuerat tempore cancellariæ. Respondit se super his non teneri, eo quod die electionis suæ de hujusmodi non fuerit quæstione pulsatus, et quod ecclesia Cantuariensis eum susceperit ab omnibus his liberum et absolutum.* and insists on an account of Thomas's receipts as chancellor; Oct. 10.
- W. Cant. i. 21.
- Alan., c. 5. *Attamen super his prudentiores se velle consulere dicebat, et de consulto respondere. Convocatis igitur episcopis, quæsit archiepiscopus quid domino regi super hujusmodi quæstione esset respondendum. Cui Gilebertus episcopus Londoniensis et Cantuariensis ecclesiæ decanus, quantum perversus tantum perversa locutus, hujusmodi fertur dedisse responsum:* Discussion among the bishops.
- “ Si pater,” inquit, “ recolis unde te dominus rex sustulerit, quid tibi contulerit, considerata temporum malitia, quam ruinam catholicæ ecclesiæ et nobis omnibus paraveris, si in

¹ est] om. C.| ² de] ex, C.

A.D. 1164. "his regi resistere volueris, non solum archiepiscopatu Can- Alan., c. 5.
October 10. "tuarie, sed in decuplo si tanti fuerit, cedere deberes. Et
The bishop "forsitan si hanc in te viderit humilitatem, te restituet in
of London "universum."

Thomas "Satis," inquit Cantuariensis, "innotuit quid consulto re- Alan., c. 6.
answers. "sponderis." Deinde Henricus Wintoniensis episcopus sub-
intulit:

Henry of "Hæc," ait, "forma consilii catholicæ ecclesiæ penitus
Winchester "perniciosa nos omnes obligat et confundit, quia si archiepi-
supports the "scopus noster et totius Angliæ primas nobis id reliquerit
archbishop. "exemplum, ut ad nutum et comminationem principis aucto-
ritati et curæ animarum sibi commissæ quis episcopus
debeat cedere, quis erit de cætero status ecclesiæ nisi ut
nulla agantur de jure, sed omnia confundantur pro libitu,
et sic erit sacerdos sicut et populus?"

Hilary of "Hylarius itaque Cicestrensis episcopus, nam et ipse gloriosus
Chichester in verbis, subjunxit:
advises him "Nisi," inquit, "temporis instantia et catholicæ ecclesiæ
to tem- "perturbatio aliud exigent, standum utique esset verbi sen-
poris. "tentie. Verum ubi nutat canonum auctoritas plurimum
subtrahendum est severitati, ut in eo proficiat dispensatio,
quod posset destruere severa correctio. Censeo igitur ceden-
dum regiæ voluntati sed ad tempus, ne præpropere proce-
damus id statuere unde sequatur durior retractatio, nec sine
rubore."

Episcopus deinde Lincolnensis Robertus, simplex quidem
homo et minus discretus:

The bishop "Patet," inquit, "vitam hominis istius et sanguinem queri;
of Lincoln's "et necessario alterum horum erit, aut archiepiscopatu aut
advice. "vitæ cedendum. Quis sibi fructus de archiepiscopatu pro-
veniet si proinde vitæ cesserit, nec id video."

Exoniensis autem episcopus Bartholomeus:

Bartholo- "Palam est," ait, "quoniam dies mali sunt. Et si possimus
mew of "sub dissimulationis umbra hujus tempestatis impetum per-
Exeter en- "transire illæsi, id præcipue procurandum; nec ad id de
courages "facili perveniendum, nisi subtrahatur plurimum severitati.
him to "Temporis instantia id requirit, maxime cum non sit gene-
persevere. "ralis sed personalis hæc persecutio. Satius est igitur unum
caput in parte periclitari, quam totam Anglicanam ecclesiam
inevitabili exponere discrimini."

Wigorniensis episcopus Rogerius, requisitus et ipse quid inde
sentiret, ita temperavit responsum ut et negando palam faceret
quid animi haberet:

The bishop "Nullum," ait, "in hac parte dabo consilium, quia si dixero
of Worcester "a Deo susceptam animarum curam ad regiam comminatio-

- Alan., c. 6. "nem¹ et voluntatem oportere relinqui, contra conscientiam A.D. 1184.
"meam et in capitis mei condemnationem loquetur os meum : October 10.
"si censeam regi resistendum, ecce qui sui sunt audiunt, per determine
"quos id ipsum innotescet regi, statimque eiciat extra syna- the ques-
"gogam, et erit sors mea de cætero cum publicis hostibus et tion.
"condempnatis; iccirco nec hoc dico, nec illud consulo."
- Alan., c. 7. His ita gestis, sederunt aliquamdiu sub silentio, nec erat qui Absence of
amplius his aliquid adderet; et jam² arte quæsitæ ut pateret the other
eis exitus, inclusi enim erant. Nigellus Elyensis episcopus³ bishops.
ea tempestate tactus est paralisi, nec ad curiam venit.
Willelmus Norwicensis excusavit se, secreto asserens
Elyensem feliciter a Deo defensum, et quod ipse vellet
simili plaga percelli. Acceperat enim a Gaufrido Ridel
quid rex conceperat contra Cantuariensem. "Volo," inquit The arch-
dominus Cantuariensis, "loqui cum duobus comitibus qui cum bishop pro-
"rege sunt, Roberto scilicet Legecestrensi et Reginaldo poses to
"Cornubiensi." Quibus, illico apertis ostiis, astantibus dixit confer with
Cantuariensis: "Super his de quibus nos dominus rex conve- the two
"nit contulimus; et quia non habemus ad præsens eos quibus earls.
"res ipsa magis innotuit, ideo usque in crastinum petimus He asks
"inducias, tunc responsuri sicut Deus nobis inspiraverit." delay for a
day.
- Herb. Bos.¹ Datis igitur utcumque petitis induciis, ea die discesse- Delay until
lib. iii. c. 35. runt ab invicem. Crastino autem, die scilicet Dominica, usque Monday,
in secundam feriam dilatum est negotium. Archiepi- Oct. 12.
scopus autem ea nocte iliaca passione dirissime vexatus
lecto decubuit anxius. Mane autem facto, ad curiam
W. Cant. accersitur, et in absentem sævitur. Verum quia putabant Illness of
i. 22. aulici quod ægritudinem fingeret, missi sunt ad eum the arch-
comites duo quos supra nominavimus, qui licet viderent bishop.
eum excusabilem, mandatum tamen curiæ ægrotanti retu-
lerunt. Ipse autem usque mane sequentis diei petens in-
ducias, fatetur se venturum in curiam etiam si lectica
esset deferendus. Renuntiantibus illis in palatio quæ
audierant et viderant, secreto intimatum est archiepi-
scopo, quod si in curiam veniret, vel trucidaretur, vel in
carcerem truderetur.
- Herb. Bos. Crastino summo mane venerunt ad eum episcopi plures Tuesday,
iii. 36. suadentes ei, ut ad pacem ecclesiæ et evitandum tanti Oct. 13.
periculi scandalum rigorem animi mitigaret, et regis The bishops
advise him
to yield.

¹ *comminationem*] communionem, | ² *jam*] om. C.
C. | ³ *episcopus*] om. C.

A.D. 1164. **penitus se committeret arbitrio, adicientes, et¹ quod nisi** **Herb. Bos.**
 October 18. **fieret sic, jam audiret in curia regis perjurii sibi crimen im-** **iii. 36.**
poni et tanquam proditorem judicandum, eo quod terreno
domino honorem terrenum non servaret, cum avitas regni
consuetudines observaturum firmasset, ad quas specialiter ob-
servandas jurisjurandi nova se et illos astrinxerat religione.

His answer. **At ille inquit, "Fateor, fratres, inexcusabilis sum ante** **W. Cant.**
"Deum contra Deum præstans juramentum. Sed quia me- **i. 26.**
"lius est ad animum redire quam perire, legem legi
"Dei repugnantem non admitto. David male juravit sed
"pœnituit, Herodes juramento suo stetit et periit. Ideo
"vobis præcipio ut respuatis quæ respuo, suffocantes ea quæ
He appeals to Rome. **sanctam suffocant ecclesiam. Detestabile quidem est quod** **Herb. Bos.**
"vos non solum me solum deseruistis in certamine, sed et² **iii. 37.**
"me qualemcunque patrem vestrum jam per duos dies
"una cum aulicis judicastis, qui simul mecum stare debere-
tis. Quod ne fiat de cætero, vobis in virtute obedientiæ
"prohibeo, unde et matrem nostram Romanam ecclesiam
"appello. Quod si, ut rumor est, in me violenta manus
"injecta fuerit, vobis itidem in virtute obedientiæ præcipio, **W. Cant.**
"quatinus districta excommunicationis sententia ecclesiasticas **i. 27.**
"injurias vindicetis." Quod audiens Gilebertus Londonien-
sis episcopus appellavit. Discesserunt igitur episcopi ad
curiam properantes.

He says the mass of S. Stephen. **Archiepiscopus autem in ecclesiam ingressus sacris** **Alan., c. 8.**
indutus vestibus et pallio redimitus, devotissime de
Sancto Stephano missam celebravit, officium inchoans "Et-
"enim sederunt, et cætera,"³ non ut alii dixerunt tan-
quam pro persona sua officium inchoaret, sed quia
idem altare beato Stephano esset dedicatum, jussit
archiepiscopus missam de martyre celebrari. Igitur
expleto misterio amotoque ab humeris cum infula pallio, cæ-
teris indutus sacris vestibus cappa clericali super injecta,
He insists on carrying his cross. **curiam introivit. Intraturus autem cameram qua rex et** **W. Cant.**
aulici ipsius præstolabantur adventum, de manu clerici **i. 25.**
Alexandri nomine crucem accepit, eamque manu propria
portavit. Unde admirantes episcopi qui eum prævene-
rant, assurgentes ei de manu ipsius quasi pro reverentia
crucem accipere voluerunt, ne iram regis crucem baju-

¹ et] ei, C.

² et] quod, ins. C.

³ Etenim sederunt principes, C.

- lando magis accendere videretur. Herefordensis sibi eam tradi petivit. Londoniensis vero eam concupivit, dicens eum non debere contra regem dominum suum armatum incedere; "Si viderit," inquit, "rex te armatum intrare, gladium suum in caput tuum exeret fortio- rem, et tunc videbis quid tibi proderunt arma tua." "Hæc," ait Cantuariensis, "Deo committimus." Et Londoniensis, "Stultus hactenus," inquit, "fuisti, et ab hac stultitia ut video non recedis,¹ hodie in te tua fatuitas apparebit."
- Alan., c. 8. Audiens autem rex quod sic Cantuariensis archiepiscopus armatus incederet, secessit citius in cameram ulteriorem, sedente hac² seorsum Cantuariensi solo fere, cum suis admodum paucis, episcopis loco et animo sedentibus ex adverso.
- W. Cant. i. 25. Rex autem multo stipatus agmine cogitabat archiepiscopum de clericis male tractandis primo appetere. Sed ne episcopi, qui jam eum³ solum reliquerant, pro clericis pugnaturi ad eum redirent, fieretque ex consensu in regem conflictus acrior, ex consulto aulicorum rex⁴ ad alias calumpnias se convertit. Vocatis igitur episcopis et proceribus, gravem et grandem rex deponit querimoniam, quod archiepiscopus sic armatus in curiam veniens, ipsum et suos omnes inaudita a sæculis forma nævo notaverit proditoris. Cum autem rex inde⁵ supra modum exanderet, et universi fere ipsius animum stimularent, abierunt retrorsum etiam ipsius archiepiscopi adversarii, acsi jam in caput ejus vibratum viderent gladium. Unde et in arto pontifices positi, volvunt et revolvunt quid agendum, qualiter hæc sit necessitas evitanda. Et tandem ex communi consilio, "Nos," inquit, "eum appellabimus coram papa, de⁶ facili convincetur,⁷ sine remedio deponetur."
- Alan., c. 9. Quæ cum plurimum placerent regi, continuo exierunt omnes episcopi ad Cantuariensem; quorum unus cæteris eloquentior et arrogantior, Hylarius scilicet Cicestrensis episcopus, prorumpens in vocem,

A.D. 1164.
Oct. 13.Speech of
Foliot.New plan of
the king.He complains that
the arch-
bishop
treated him
as a traitor.It is deter-
mined to
appeal to
the pope
against the
archbishop.¹ *recedis*] *recedes*, C.² *hac*] altered to *ac*, C.³ *eum*] *jam*, ins. C.⁴ *rex*] om. C.⁵ *inde*] *idem*, C.⁶ *de*] et *de*, C.⁷ *convincetur*] et *sic*, ins. C.

A.D. 1164.
Oct. 13.
Speech of
Hilary of
Chichester.

"Quandoque," ait, "noster fuistis archiepiscopus et tene- Alan., c. 9.
"bamur tibi obedire; sed quia domino regi fidelitatem jurasti,
"hoc est vitam, membra et terrenam dignitatem sibi per te
"salvam fore, et consuetudines quas ipse repetit conservandas,
"et tu niteris eas destruere, cum præcipue spectent ad terre-
"nam sui dignitatem et honorem, iccirco te reum perjurii
"dicimus, et perjuro archiepiscopo de cætero obedire non
"habemus; nos itaque et nostra sub domini papæ protectione
"ponentes, te ad ipsius præsentiam appellamus super his
"responsurum."

The bishops
leave the
the arch-
bishop.

"Audio," inquit Cantuariensis, "quæ dicitis." Subtraxe-
runt se itaque episcopi ex adverso sedentes diutius in summo
silentio.

Rex autem interius cum principibus sedens pro tri-
bunali, "Euntes," ait, "discernite quid perjurus et contu- W. Cant.
"max proditor debeat sustinere." Itur. Judicatur. Et i. 29.
a quo vel qualiter pronuntiandum esset judicium infor-
matur.

The earls of
Leicester
and Corn-
wall come to
declare the
sentence of
the court.

Processerunt tandem a rege comites et barones cum turba Alan., c. 10.
multa, quorum primi et præcipui erant Robertus Leicestriæ
et Reginaldus comes Cornubiæ. Qui cum archiepiscopo
quasi improperantes retulissent quæ et quanta ei bona Herb. Bos.
dominus rex contulisset, tandem comes Leicestriæ, qui iii. 37.
erat dux verbi, cœpit subtiliter inflectere sermones quasi
ad judicium curiæ in archiepiscopum proferendum.
Præsentiens hoc archiepiscopus, mox, non expectato judicio,
surgit, protestans non esse eorum archipræsulem suum judi-
care de crimine.

Thomas for-
bids this.

"Non est," inquit, "in eum ferenda sententia qui judicem W. Cant.
"superiorem appellavit, etiam si laico liceret episcopum i. 30.
"judicare. Unde tibi, comes Leicestriæ, potestate mihi a
"Deo collata ut filio ecclesiæ, præcipio, ne in patrem tuum
"spiritualem judicium proferre præsumas."

Verum mox improperatum et conclamatum a nonnullis est, Herb. Bos.
quod tanquam perjurus et proditor a curia discederet. Ipse iii. 37.
vero sic se vertens et¹ austero vultu respiciens respondit,
quod nisi ordo sacerdotalis obstaret, et si sibi fas esset, in
armis bellicis a perjuro et proditione se contra ipsos defen-
deret. His dictis a curia discessit, et per aulam trans-
iens probriis multis a curialibus affectus est. Cum

¹ et] om. C.

- Alan., cc. 11, 14. autem januam clausam repperisset, et janitor puero verberando intendisset, accurrens quispiam clavem repperit, januam aperuit, patrem dimisit, et sic pater patriæ manus impiorum evasit. Ille vero, ecclesiam Sancti Andree ingressus, Deo gratias egit, et reliquum diei in laudibus divinis et pauperum refectione complevit. Vocatis autem tribus episcopis quos artius diligebat, ipsis mediantibus petivit a rege liberum de¹ terra egressum. Cujus petitionis responsum suspendit rex usque in crastinum.
- W. Cant. i. 31. Herb. Bos. iii. 37. Archiepiscopus autem suspectam hanc habens dilationem, in noctis conticinio a quibusdam viris fidelibus ut sibi caveret admonitus, juxta altare præcepit lectum suum quasi ibidem pausaturus esset honeste parari. Sed prima noctis vigilia, letania dicta, tribus tantum assumptis fratribus iter arripuit, villamque egressus, primum habuit hospiciam apud Graham, secundum apud Lincolniam, in domo Fulconis,² tertium vero apud solitarium quendam sibi notum in medio aquarum situm, ubi per tres dies mansit. Inde secedens, habitu simul et nomine mutato, non jam Thomas archiepiscopus sed frater Christianus vocatus, in cellis passim positis per dies latuit, noctu vero procedens tandem per Cantuariam ad villam monachorum Cantuariensis ecclesiæ quæ Estreia vocatur clanculo pervenit. Ubi per aliquot dies moram fecit in conclavi juxta ecclesiam, factoque parvulo foramine in pariete, missam audivit, pacis osculum ab uno solo conscio clerico suscepit. Post missam vero ipso presbytero nesciente et populo episcopalem dedit benedictionem. Tandem vero procurato transitu, cum angustia huc illucque depulsus vix tandem a duobus presbyteris iiii^{to} nonas Novembris in fragili cimba transvectus, juxta Graveninges in Boloniensi applicuit territorio. Inde cappam humeris portans pedestre iter arripuens, cum ex modico luto tamen itinere lassaretur, socii sui uno tantum denario conducto jumento vestimenta sua imposuerunt, et eum³ desu-
- A.D. 1164. October 18. He leaves the court, and goes to the church of S. Andrew.
- His flight from Northampton; to Grant-ham, and Lincoln.
- and thence to Eastry.
- He sails Nov. 2.
- He lands at Gravelines.

¹ *de*] a, B.² *Fulconis*] fullonis, C.; so also Herbert.³ *eum*] sic sine sella, ins. C.

A.D. 1164.
November.

He arrives
at S. Ber-
tin's.

Henry sends
envoys to
king Lewis
to prejudice
him against
the arch-
bishop.

They come
to S. Omer.

per sedere fecerunt, sicque ad Clarum Mariscum perductus *Alan, c. 17.*
est. Unde cum socii, fratres scilicet habitu sicut et ipse,
eum per aquam ad Sanctum Bertinum deducerent, et de
penuria piscium esum carnis suggerendo quærerent, inter
loquendum exiliens piscis de aqua, quem brennam vocant,
cum impetu corruit in gremium archiepiscopi, fuitque tam
jocunda quam miraculosa navigatio.

Rex autem Henricus, cognito, quod fugisset archiepi-
scopus, misit ilico ad regem Franciæ Lodovicum et ad
dominum papam litteras et spectabiles nuntios, qui
ipsius regis prece vel precio malitiam palliarent, et
archiepiscopi machinarentur depositionem, vel saltem
rei gestæ meram confunderent veritatem. Elegerat
enim eos quos magis noverat archiepiscopi esse adver-
sarios, pravos in actione, subdolos in locutione, cum
aliis tamen quibusdam qui eum diligebant in veritate,
sed pro ipso verbum facere non audebant. Quorum *Herb. Bos. iv. 2.*
nomina sunt hæc: Rogerius Eboracensis archiepiscopus,
Gilbertus Londoniensis episcopus, Bartholomeus Exoniensis,
Rogerus Wigorniensis, Hylarius Cicestrensis, Ricardus archi-
diaconus Pictavensis, Guido Ruffus decanus, Johannes
de Oxenefordia, Willelmus comes de Arundello, Hugo
de Gundevilla, Reginaldus de Sancto Valerico, Henricus
filius Geroldi, et alii quamplures. Hi cum litteris regis *Herb. Bos. lib. iv. c. 7.*
et muneribus tanta festinatione profecti sunt, ut eadem

nocte ipsi et archiepiscopus transfretarent, eadem nocte
apud Sanctum Audomarum utrique fuerint. Nesciebant
tamen præfati nuntii regis quod archiepiscopus ibidem
præsens adesset. Ipsi autem dum transfretarent nau-
fragium fere perpassi sunt, et archiepiscopi scapha placi- *Herb. Bos. iv. 5, 7.*
dis transivit in undis. Venientes igitur præfati nuntii
regis ad regem Franciæ litteras eidem regi Franciæ¹
porrexerunt, quarum erat contentio: Thomam scilicet *Herb. Bos. iv. 2.*
quondam Cantuariensem archiepiscopum ut proditorem de
Anglia fugisse, quem ne in terra sua reciperet postu-
lavit.² Eandem etiam³ litterarum comiti Flandriæ des-

¹ *regi Franciæ*] regis, C
² *postulavit*] postularat, C.

³ *etiam*] om. B.

Herb. Bos. tinaverat formam. Cum autem rex Franciæ dicente A.D. 1164. November. Lewis ques- tions the envoys.
 iv. 7. lectore audisset, "quondam archiepiscopum," quæsivit quis eum deposuerit, et ait, "Ego quidem rex sum sicut et
 " ipse, nec tamen possum terræ meæ minimum quem-
 " quam clericum deponere;" et adjecit, "Novi Thomam
 W. Cant. " quondam cancellarium regi domino vestro diu et fideliter
 i. 35. " deservisse; nunc autem id mercedis accipit, quod eum
 " ab Anglia fugatum, a Francia quoque propellere cona-
 " tur?" Insistunt nuntii ut dominum papam scriptis suis
 moneat ne archiepiscopi contra regem Angliæ suggestionibus
 crederet. Verum cum eis rex non responderet ad vota,
 ad dominum papam Senonis profecti sunt. Cui in
 consistorio una cum cardinalibus sedenti Londoniensis
 sic ait:

Alan., c. 19. "Pater sancte, ad vos spectat catholicæ ecclesiæ cura et Speech of Gilbert Foliot in the consistory.
 " sollicitudo, ut qui sapiunt per vestram foveantur providen-
 " tiam ad exemplum morum, et qui desipiunt auctoritate apo-
 " stolica corripiantur et corrigantur ut sapiant: sed apud
 " vestram sapientiam non creditur sapere qui in sua sapientia
 " et fratrum concordiam et ecclesiæ pacem regisque devotio-
 " nem perturbare contendit. Nuper siquidem in Anglia orta
 " est dissensio inter regnum et sacerdotium ex levi et minus
 " utili occasione, quæ facilius posset extinguere si adhibita ei
 " fuisset moderata curatio. Verum quia dominus Cantuarien-
 " sis, suo et singulari in hac parte et non nostro usus consilio,
 " acrius æquo institit, non considerata temporis malitia, quod¹
 " vel quale dispendium ex tali impetu possit provenire, et
 " sibi et fratribus suis contexit laqueos, et si ei in suo pro-
 " posito noster affuisset assensus, jam res ipsa ad deteriorem
 " calculum devenisset. Quia igitur nostram coniventiam,²
 " sicut nec debuit, ad id quo tendebat habere non potuit, nisus
 " est in dominum regem et nos, immo in totum regnum suæ
 " temeritatis culpam retorquere. Quocirca ad decolorandam
 " mutæ fraternitatis famam, vim nemine inferente vel minas
 " intendente, fugam iniit, sicut scriptum est, 'Fugit impius
 " 'nemine persequente.'"

Ad hæc dominus papa: "Parce," inquit, "frater." Et He is re- buked by the pope.
 Londoniensis; "Domine, parcam ei." Et dominus papa: "Non
 " dico, frater, quod ei parcas, sed tibi." Ad hanc igitur

¹ *quod*] corrected to "quid" in | ² *coniventiam*] convenientiam, C.
 C.

A.D. 1164. apostolicam vocem et tubam sensus Londoniensis infatuatus est a Domino ita demum quod¹ non potuit amplius mutire.

Excepit proinde sermonem facundus Hylarius Cicestrensis *Alan., c.20.* episcopus, magis de sua confidens eloquentia quam de justitia et veritate, quod innotuit ex post facto.

Speech of
bishop
Hilary of
Chichester.

"Pater," inquit, "et domine, interest beatitudinis vestræ quod perperam actum est in perniciem universitatis ad pacis et concordiae debitum statum citius revocare, ne unius hominis immoderata præsumptio multorum stragem et catholicæ ecclesiæ scissuram possit procreare. Id parum attendit dominus Cantuariensis, dum relicto maturiori consilio se solum consuluit, ut sic sibi et suis, regi et regno, clero et populo, graviores labores et angustias procuraret.² Et certe virum tantæ auctoritatis id non decuit, nec oportuit, nec

Hilary's
solecism.

"aliquando oportuebat,³ insuper sui si saperent non oportuerunt sibi in talibus præbuisse assensum." Audito itaque qualiter facundus ille grammaticus et rethor atque caudicus prosiliret de portu in portum, soluti sunt in risum universi. Inter quos unus prorumpens in vocem, "Male," inquit, "tandem venisti ad portum." In quo verbo episcopum illum ita infatuavit Dominus, quod de cætero factus est sicut mutus et elinguis. Eboracensis autem, priorum ruinam attendens, animi impetum studuit temperare. *Alan., c.21.*

Speech of
archbishop
Roger.

"Pater," inquit, "Cantuariensis mores et studia nemini innotuerunt plusquam mihi, et id animi ejus novi propositum ab initio, ut quod semel arripuerit ex sententia, ab eo de facili non possit avelli. Quare facilius credi oportet ipsum in hanc obstinatum de sua levitate pro more incidisse, et aliam non video viam ad ejus correctionem, nisi ut vestra discretio ad id efficiendum manum apponat graviorem. Intelligenti satis dictum puto." Episcopus Exoniensis subjunxit:

Speech of
the bishop
of Exeter.

"Pater," ait, "non oportet multum in his immorari. Causa ista in Cantuariensis absentia non habet terminari. Petimus igitur legatos qui inter dominum regem et Cantuariensem causam istam possint audire et auditam decidere." Et subticuit. Nec post eum aliquis episcoporum amplius adjecit. Id autem videns comes de Arundello, stabat enim in ordine suo cum multitudine militum, audientiam postulat. Et facto silentio: *Alan., c.23.*

¹ *demum quod*] altered to quod
deinde, C.

² *procuraret*] procrearet, C.

³ *oportuebat*] oportebat, C.

Alan.,
c. 23.

"Domine," ait, "Quid locuti fuerint episcopi nos illiterati
"penitus ignoramus; idcirco nos oportet edisserere¹ quomodo
"possumus ad quid sumus missi; nec ad hoc utique ut con-
"tendamus vel ut cuiquam faciamus contumelias, in conspectu
"maxime tanti viri, cujus nutui et auctoritati se de jure totus
"inclinat mundus. Sed ad hoc proculdubio venimus, ut do-
"mini regis devotionem et amorem quem circa vos gerere
"consuevit et adhuc gerit, in præsentia vestra et totius Ro-
"manæ curiæ vobis præsentemus. Per quos? inquam. Per
"majores et nobiliores quos habere potuit in omnibus terris
"sibi subjectis, hoc est per archiepiscopos, episcopos, comites,
"et barones. His superiores in sua potestate non potuit
"invenire, et si invenisset, utique destinasset ob reverentiam
"vestram et sanctæ Romanæ ecclesiæ. His adicimus quod
"paternitas vestra satis experta est in novitate vestræ pro-
"motionis, domini regis fidelitatem et devotionem, dum seip-
"sum, suos et sua omnia vestræ penitus exposuit voluntati.
"Et pro certo sub catholicæ fidei unitate quam habetis in
"Christo regere, ut credimus, non est eo fidelior, vel Deo
"devotior, seu ad eam ad quam assumptus est pacis conser-
"vationem moderator. Nichilominus et dominus archiepi-
"scopus in suo gradu et ordine æque instructus, in his quæ
"ad eum pertinent providus et discretus, licet ut quibusdam
"visum est aliquando nimis acutus. Et nisi ista quæ nunc est
"inter dominum regem et dominum archiepiscopum esset dis-
"sensio, regnum et sacerdotium mutuo congäuderent adin-
"vicem paci et concordiæ sub principe bono et pastore op-
"timum. Est igitur hæc nostra supplicatio ut ad tollendam
"istam dissensionem et ad pacis et amoris reformationem
"vestra gratia attentius invigilare velit."

A.D. 1164.
Speech of
the earl of
Arundel.

Argument
of the earl
of Arundel.

Alan.,
c. 24.

Hæc itaque comes eleganter sed in lingua sua proposuit,
ita quod communiter ab omnibus ejus plurimum modesta com-
mendaretur discretio. His etiam dominus papa vigilanter in-
tendens respondit:

General
approval.

"Scimus, fili comes, et memoriter recolimus ex quanta de-
"votione rex Angliæ plurima et largiora nobis contulerit be-
"neficia, cui data opportunitate quantum cum Deo poterimus
"in desiderio animæ habemus pro meritis respondere; sed
"quia legatos postulastis, habebitis et legatos."

The pope
promises a
legation.

Osculato itaque pede domini papæ, quæsiit Londoniensis
ex consulto, in qua potestate essent venturi. "In debita,"
inquit dominus papa. "Immo," ait Londoniensis, "id peti-

The pope
refuses to
give pleni-
potentiary
authority to
the legates.

¹ *edisserere*] *edissere*, A.B.; and so altered in C.

A. 64.

N

A.D. 1164. "mus,¹ ut possint causam dirimere appellatione remota." Alan. c. 24.
 "Hæc est," inquit dominus papa, "gloria mea, quam alteri
 "non dabo. Et certe cum judicandus fuerit, a nobis judica-
 "bitur, quia nulla permittit ratio ut eum in Angliam remit-
 "tamus, ab adversariis et inter inimicos judicandum." Adjecit Herb. Bos.
 etiam, ut archiepiscopi paulisper expectarent adventum, iv. 8.
 in cujus absentia nichil erat de jure statuendum, nec id
 quod petebant annuendum. Qui cum dicerent sibi a
 domino rege terminum esse præfixum, nec optinerent, as-
 pernantes omnia recesserunt.

Thomas
goes to
Soissons.

Interea archiepiscopus aliquot diebus apud Sanctum Herb. Bos.
 Bertinum degens, cum regis Anglorum et comitis Flan- lib. iv. c. 9.
 driæ cognationem haberet suspectam, suffragio Milonis Ter- W. Cant.
 anensis episcopi et abbatis Sancti Bertini prudenter in Suesi- i. 34.
 onem perductus est. Quo cum crastino adveniret dominus
 rex Franciæ Lodovicus, ad hospitium archiepiscopi festinus
 descendit, eique in omnibus regiam optulit protectionem,
 et de regio fisco suam et suorum procurationem. Cui
 cum archiepiscopus prout debuit gratias egisset, et eam
 quam optulerat procurationem ad præsens renuisset,
 cum gratia ipsius simul et conductu ad dominum pa- Herb. Bos.
 pam Senonis profectus, et a domino papa honorifice iv. 10.
 susceptus est. Post aliquot autem adventus sui dies in
 secretiorem cameram admissus, coram domino papa et
 cardinalibus, cum stare vellet sedere jussus, sic exorsus
 est:

Speech of
Thomas
before the
pope.

His account
of the
quarrel.

"Licet non multum sapientes, nec tamen usque adeo sumus Alan.,
 "fatui, ut regem Angliæ, suos et sua pro nichilo relinquere- c. 25.
 "mus, et si vellemus suæ per omnia placere voluntati, in sua
 "potestate vel regno non esset quis qui nobis pro libito non
 "obediret. Et dum sub hac conditione sibi militavimus, quid
 "fuit quod nobis non successit ad votum? Ex quo vero aliam
 "ingressi sumus viam, et² facti sumus memores professionis
 "et obedientiæ quam pro Deo suscepimus, quem ad nos
 "habuit tepuit profecto prior affectus. Adhuc autem, si ab
 "hoc proposito vellemus resilire, ad ejus recuperandam gra-
 "tiam nullius interventu personæ egeremus. Verum quia

¹ id petimus] repetimus, C.

| ² et] om. C.

- Alan.,
c. 25. " Cantuariensis ecclesia sol solet esse occidentis, et in nostris A.D. 1164.
" temporibus ejus obfusa est claritas, quodlibet tormentum
" sed et mille mortis genera, si tot occurrerent, libentius ex-
" ciperemus in Domino, quam sustineremus sub dissimulatione
" his diebus mala quæ patitur. Porro ne videar curiose vel
" optentu vanæ gloriæ hæc inchoasse, expedit ut oculata fide
" constet de facto." Et producens scriptum in quo conceptæ He produces
" fuerunt consuetudines illæ de quibus contendebatur, cum la- the consti-
" criminis inquit, "Ecce quæ statuit rex Angliæ contra liber- tutions of
" tatem catholicæ ecclesiæ. Si hæc licet dissimulare sine dis- Clarendon.
" pendio animæ vos videritis."
- Alan.,
c. 26. Quibus perlectis, moti sunt omnes usque ad lacrimas, com-
muni voce Deum laudantes, dum vel¹ unum sibi reservavit,
qui pro ecclesia Dei in illa tempestate ausus fuit ex adverso
ascendere.
- Alan.,
c. 27. Postea vero in secretiori thalamo cum domino papa cardina- A private
libus residentibus affuit et dominus Cantuariensis, hæc in- audience in
quiens: "Patres mei et domini, mentiri nemini licet alicubi, the pope's
" nedum coram Deo et vestri præsentia; unde volens sed et chamber.
" gemens fateor, quia has Anglicanæ ecclesiæ molestias mea
" miserabilis culpa suscitavit. Ascendi in ovile Christi sed
" non per ipsum hostium, velut quem non omnino canonica Speech of
" vocavit electio, sed terror publicæ potestatis intrusit. Et Thomas.
" licet hoc onus invitatus susceperim, tamen ad hoc me induxit
" humana et non divina voluntas. Quid igitur mirandum si
" michi cessit in contrarium? Verum si ad regis commina- He resigns
" tionem, ut confratres nostri persuaserunt instantius, renunti- his arch-
" averim episcopalis auctoritatis michi indulto privilegio, ad bishopric
" principum nutum et voluntatem, catholicæ ecclesiæ perni- into the
" tiosum relinqueretur exemplum. Distuli igitur usque ad pope's
" vestram præsentiam. Nunc autem recognoscens ingressum hands.
" meum minus canonicum, et timens proinde exitum mihi
" provenire deteriolem, videns etiam vires meas oneri im-
" pares, ne gregi inveniar præesse ad ruinam cui datus sum
" qualiscunque in pastorem, in manu tua, pater, archiepisco-
" patum Cantuariæ resigno."
- W. Cant.
i. 37. Moxque de digito transumens anulum, in manum summi
pontificis tradidit. Orationem itaque complens in lacrimis
dominum papam et alios omnes compulit illacrimari.
- Alan.,
c. 28. Seorsum igitur sedente archiepiscopo, dominus papa super The pope
his cum cardinalibus cœpit conferre. His visum est oblata deliberates.
occasione, regis iram sedari posse facilius dum in alia persona

¹ vel] et, C.

A.D. 1164. Cantuariensi ecclesiæ consuleretur, et Cantuariensi archiepiscopo **Alan.**, possit alias competentius provideri. Illis autem qui apertos **c. 28.**
Various habebant oculos visum est in diversum, quia si is qui pro
opinions. tuenda ecclesiæ libertate summo periculo et discrimini non
 solum divitias et gloriam, dignitatem, auctoritatem, sed et
 vitam exposuit, ad libitum regis deberet suo jure privari, sicut
 forma fieret aliis in consimili causa regibus resistendi si ei sua
 justitia servaretur illæsa, sic eo cadente caderent universi
 episcopi, ut nullis futuris temporibus audeat quis obviare prin-
 cipis voluntati, et sic vacillabit status catholicæ ecclesiæ, et
 Romani pontificis auctoritas deperibit. "Expedi igitur," in-
 quunt, "hunc restitui etiam¹ invitum, et ei qui pro nobis
 "omnibus dimicat omnimodis est succurrendum." Complacuit
 omnibus sententia. Vocatoque domino Cantuariensi, dominus **Alan., c. 29.**
 papa restituit ei officium archiepiscopi Cantuariensis et
 curam, spondens ei Romanæ ecclesiæ congruum suffra-
 gium. His ita gestis, commendavit eum abbati Pontinia-
 censi, qui tunc præsens erat ex conducto cum fratribus suis,
 exhibendum non quidem splendide, sed simpliciter ut decet
 exulem et Christi athletam. Accepta itaque summi ponti- **Alan., c. 30.**
 ficis benedictione Pontiniacum profectus, et a fratribus
 summo cum gaudio susceptus est. Dominus autem **Herb. Bos.**
 papa ex communi fratrum consilio adhuc præsentem ar- **iv. 10.**
 chiepiscopo præfatas illas dampnaverat pravitates. Est
 autem præfatum cœnobium, Pontiniacus scilicet, in Bur- **Herb. Bos.**
 gundia situm, ubi Cantuariensis archiepiscopus a festo **iv. 12.**
 Sancti Andreæ proximo post exilium, per duos fere
 annos, in multa humilitate et spiritualibus exercitiis
 conversatus est.

He deter-
mines to
restore
Thomas.

He sends
him to Pon-
tigny.

MCLXV.—VII.

A.D. 1166. Mense Januario terræ motus magnus factus est in
Earthquake, Anglia nocte media Conversionis Sancti Pauli apostoli.
Jan. 25. Rex autem Angliæ Henricus ad modum et supra mo- **W. Cant.**
 dum iratus eo quod ipse in nuntiis suis et petitionibus **i. 38.**
 tam a rege Franciæ quam a domino papa esset repulsus,
 jussit furore plenus res et redditus archiepiscopi et om-
 nium suorum confiscari, totamque cognationem suam et

The king
banishes
the arch-
bishop's
relations,
and sends
them to
Pontigny.

¹ etiam] licet, C.

- omnes qui eum quovis titulo contingebant exilio dampnari. A.D. 1165
 Nulli ergo¹ ætati, fortunæ vel ordini pepercit ista crudelitas. Nam mulieres in puerperio decubantes, pueri quoque vagientes in cunis, acti sunt in exilium. Senes cum junioribus propulsi sunt, domibus eorum et rebus in exterminium datis. Adulti quoque coacti sunt jurare quod absque dilatione vel diverticulo Pontiniacum peterent, et archiepiscopo suo, regis autem proditori, se præsentarent, ut ipse solus tot angustias cordis sustineret quot causa sui coexules egentes videret. Processit ulterius furor immanis. Nam publice terrore laico prohibitum est, ne quis eum non dico donis vel scriptis visitaret, sed ne quis pro eo in Anglicana ecclesia oraret.
- Joh. Salisb. c. 19. W. Cant. i. 38. W. Cant. i. 38. He forbids prayers for the archbishop.
- Herb. Bos. iv. 13. Exercebantur istæ et hujusmodi enormitates per quendam filium perditionis Randulfum del Broc,² cui rex ad custodiendum, immo ad destruendum, commendaverat archiepiscopatum. Hic itaque accepta potestate, associatis sibi nequioribus se, circumquaque grassabatur: oderat enim archiepiscopum ex antiquo, ideoque crudelitate non poterat satiari. Res autem et redditus monachorum Cantuariensium semper servavit illæsas, nullamque rerum suarum eis subripuit potestatem. Factum est hoc, ut credi potest, nutu Dei et industria prudentis³ Wiberti prioris. Conduct of Ranulf del Broc.
- Rex autem Henricus, quo facilius domini papæ, vel etiam Cantuariensis archiepiscopi, si forte promulgaretur, Policy of Wibert the prior. declinaret⁴ sententiam, coadunato exercitu copioso, ad debellandam Walliam profectus est. Illis vero valide Expedition of the king to Wales. resistentibus, parum vel nichil profecit; multos tamen ex suis tam milites quam pedites perdidit et reversus est. Summus autem pontifex Alexander, jam Senonensibus valedicens, in Pascha in Italiam profectus est. Alexander III. returns to Italy. Hoc quoque anno mense Augusto natus est filius Lodovico regi Franciæ Christianissimo, quem peperit ei filia comitis Theobaldi senioris. Ex cujus ortu tota Francia

¹ ergo] igitur, B.² Broc] Brok, C.³ prudentis] om. C.⁴ declinaret] declinans, C.

A.D. 1165.
Birth of
Philip of
France.

lætificata est eo quod hucusque masculum non habuit hæredem. Puer autem baptizatus¹ ad nomen comitis Flandriæ Philippus appellatus est.

MCLXVI.—VIII.

A.D. 1166.
The king
goes to Nor-
mandy.

Rex Henricus in Normanniam transfretavit, habitoque cum suis episcopis et baronibus consilio, instituit quandam collectam fieri denariorum per omnes terras suas; unde scriptum compositum est ipso præcipiente, in hunc modum:

Henry II.
announces
that he has,
in conjunc-
tion with
his bishops
and lords,
and at the
request of
Lewis VII.,
ordered the
collection
of alms for
the relief of
Palestine.

“ Ego Henricus, Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et
“ Aquitaniæ, et comes Andegaviæ, apud Cenomanniam, prox-
“ ima tertia feria post Dominicam qua cantatur ‘Misericordia
“ Domini,’ primo cum ibi adessent archiepiscopus Rothoma-
“ gensis et tres episcopi Normanniæ, et episcopus Cenomanen-
“ sis, et quidam barones mei; iterato² apud Cenomanniam,
“ tertia feria post sequentem Dominicam, cum adessent pariter
“ tres archiepiscopi Rothomagensis, Turonensis, Burdegalensis,
“ et episcopi plures, Bajocensis, Luxoviensis, Sagiensis, Ceno-
“ manensis, Andegavensis, Vanetensis, Pictavensis, Engolis-
“ mensis, Petragoricensis, Agenensis, Besacensis, et multi ba-
“ rones mei de Normannia, de Cenomannia, de Turona, de
“ Andegavia, de Britannia, de Guasconia, consilio et assensu
“ omnium, petitione et precibus domini regis Francorum et
“ exemplo suo, qui per terram suam similiter statuit fieri;
“ statui ut ad defensionem et juvamen ecclesiæ et terræ ori-
“ entalis unusquisque de terris meis,³ de omni mobili quod
“ habet, sive sit aurum sive argentum, absque lapidibus, sive
“ animalia, sive nummi, sive quicquid sit absque vestibus in-
“ cisis, et de redditibus similiter, det hoc anno M^oC^oLX^oVI^o, de
“ unaquaque libra duos denarios; deinde quatuor sequentibus
“ annis de singulis libris singulos denarios. Hoc quoque faciat
“ de culturis et vineis, ita quod non computetur sumptus et
“ constamentum earum. Hoc etiam de debitis de quibus reci-
“ piendis certitudinem habent. Hoc faciant archiepiscopi, epi-
“ scopi, abbates qui regale habent, et clerici, comites, barones,
“ vavasores, milites, cives, burgenses, rustici. Omnis homo
“ domum habens et non valorem libræ det unum denarium.
“ Homo non habens valorem libræ, et tamen aliquod officium

¹ baptizatus] est, ins. C.

² iterato] iterata, C.

³ meis] suis, C.

“agens, det unum denarium. Statutum hoc ego primus manu
 “propria me observaturum affidavi in manu archiepiscopi Ro- A.D. 1166.
 “thomagensis, deinde archiepiscopi, episcopi, comites, barones, An edict for the collec-
 “vavadores, sub fide ponentes quod idem faciemus affidare tion of
 “omnes sub potestate nostra constitutos. Hoc itaque ab om- money for
 “nibus qui prænominati sunt per omnes terras meas fieri Palestine.
 “præcipio. Elemosina ista solvetur a die Sancti Remigii infra
 “dies xv. sequentes. Et si quem infra hunc terminum mori
 “contigerit, prius solutis debitis suis decimam partem suæ
 “partis dabit in hanc elemosinam. Et erit truncus in omni-
 “bus civitatibus, et in ecclesia episcopali et per singulas villas
 “in ecclesiis, ubi quisque post juramentum ita fideliter mittet,
 “rebus suis diligenter numeratis, quicquid ex eis modo præ-
 “dicto colligi poterit, ita veraciter ne infringat juramentum,
 “neque incidat in excommunicationem, quæ fiat super eos qui
 “aliquid defraudaverint. Truncus vero habebit tres claves,
 “quarum unam custodiet presbyter, duas fideiores viri de
 “parochia. Infra festum quidem Omnium Sanctorum pecunia
 “in villis collecta ad episcopatum deferatur per eosdem qui
 “collegerunt, et per alios legitimos testes. Deinde simul colli-
 “getur per terras meas ubi ego assignavero per archiepiscopos
 “et episcopos qui mecum ad hoc statuendum interfuerint.
 “Condonata est tertia pars pœnitentiæ suæ¹ omnibus qui fide-
 “liter de rebus suis hanc eleemosinam persolverint. Hæc
 “acta sunt anno ab incarnatione Domini² m.c.lxvi.”

Degebat interea Thomas Cantuariensis archiepiscopus, The arch-
 bishop's
 stay at
 Pontigny.
 et jam apostolicæ sedis legatus, in cœnobio Pontinia-
 censi spiritualibus disciplinis et studiis cœlestibus in-
 tentus, immo totus Deo deditus et ad Eum suspensus.
 Tantam habuit in corde humilitatem et benignitatem
 ut cum cæteris fratribus ad agrorum exiret labores,
 cum metentibus meteret etiam infirmus, et fenum co-
 adunaret. Coexulum vero suorum ærumpnas continuo
 olvebat in corde, cum de singulorum sollicitaretur
 sustentatione. Verum super omnia dampna pressuras
 ecclesiæ deflebat. In se autem reversus, cum jam ul-
 terius tot illatas injurias dissimulare non auderet, He writes
 to Henry by
 a Cistercian
 abbot.
 secundo exilii sui anno per abbatem ordinis Cisterciensis
 regi Anglorum commonitoriam dulcem et suavem misit
 epistolam, nil correptionis vel amaritudinis habentem.

Herb. Bos.
iv. 16.

¹ *suæ*] om. C.

| ² *Domini*] om. C.

A.D. 1168. Nuntius vero in brevi reversus, pro mollibus aspera, pro
The king's indigna-
tion. dulcibus amara, pro commonitione duram¹ retulit objur-
 gationem. Quod audiens archiepiscopus, secundo com-
He threat-
ens the
king; monuit regem per alios viros religiosos, asperiores ei-
 dem dirigens litteras: sed et hi nichil penitus præter
 contumelias reportaverunt. Zelus itaque justitiæ apprehendit eum, ut non jam commonitorias sed commina-
and at last
publishes an
anathema. torias proferre decrevisset actiones. Accessit igitur ad
 ecclesiam Sanctæ Mariæ Magdalænæ in festivitate ipsius,
 et post elegantem ad populum sermocinationem, in regem
 Angliæ emisit comminatorium. Unde fama divulgante
Henry
orders an
appeal. præmunitus rex, citissime misit in Angliam, mandans
 Ricardo de Luci, qui præfecturam agebat in Anglia, ut
 episcopos et personas Angliæ sed et monachos Cantua-
 riæ contra archiepiscopum compelleret appellare. Hoc
The monks
of Canter-
bury avoid
appealing. ipsum a domino rege in Normannia factum est. Cum
 igitur episcopi et abbates Angliæ apud Londoniam con-
 venirent et appellarent, Cantuarienses monachi prudenti
 consilio erepti sunt, petitis et acceptis induciis ad regis
 præsentiam veniendi. Hac igitur celebri celebrata et
 accelerata appellatione, misit rex, misit et archiepi-
 scopus nuntios ad dominum papam; a quo tandem hoc
 a regiis nuntiis impetratum est, ut ad pacem reforman-
 dum inter regem et archiepiscopum duos a latere
 mitteret legatos.

Interea videns et invidens hostis antiquus Thomam de
 virtute in virtutem indies procedere, misit in cor regis
 per linguas malignantium toxicatas, ut archiepiscopum
 de tam grato propelleret hospitio. Misit igitur litteras
Henry
insists that
the Cister-
cians should
send away
Thomas
from Pon-
tiguy. comminatorias generali capitulo Cisterciensi, significans
 quod quendam de inimicis suis suscepissent et secum habe-
 rent, Thomam videlicet Cantuariensem archipræsulem: unde
 et mandavit quod, sicut carum habebant quicquid in terra sua
 cismarina aut transmarina possidebant, ne eum amplius tene-
 rent secum. Expleto igitur capitulo, venerunt ad archi-
 episcopum abbas ipse Cisterciensis, episcopus Papiensis ordinis

¹ *duram*] *diram*, C.

Herb. Bos. illius quondam monachus, et ejusdem ordinis quidam abbates. A.D. 1166.
lib. iv. Et venerunt festinantes, nomine capituli, nuntiantes se tales The abbot
c. 19. regis litteras et tale in eis suscepisse mandatum. Et ad arch- visits the
chiepiscopum sermonem convertentes, "Domine," inquit, archbishop.
"capitulum propter mandatum tale nec fugat, nec expellit te, The chapter
"nec licentiat, sed tibi et prudenti tuo consilio hoc significat, inform
"ut post tale mandatum videas et attendas quid agendum." Thomas of
the king's
message.

Archiepiscopus autem incontinenti cum suis consilio habito
mox respondit, se nulla velle ratione quod aliqua sui occa-
sione ipsius ¹ ordinis sui aliquam incurrerent læsionem; ad-
iciens, quod quocunque diverteret vel ubicumque caput suum
reclinaret, ab eis se citissime amoveret. Quo audito responso, He promises
to depart.
præfati nuntii in crastino reversi sunt. Nuntiata sunt
igitur hæc Christianissimo regi Francorum Lodovico.
At ille gaudens in Domino, nuntio dixit:

"Ex hoc quod michi nuntias infortunio, gaudeo plane
"simul et doleo. Doleo, inquam, quia monachi istius ² Lewis VII.
"ordinis Cisterciensis, quos putabam solum Deum amare undertakes
"et timere, nunc ob favorem mortaliis hominis vel to welcome
"timorem huic viro Dei suam subtrahunt elemosinam, him.
Herb. Bos. "hoc est quod doleo. O!" inquit, "religio ubi est?" ³ Et
iv. 20. adjecit: "Gaudeo autem, quod ad obsequium tanti viri
"gratam invenimus opportunitatem. Veniat igitur,
"veniat ad nos, et Francigenæ gentis piam sentiat
"bonitatem."

Quo dicto, misit rex nobilissimum quendam cum His de-
trescentis viris in occursum ejus, qui eum a Pontiniaco parture
cum honore debito deducerent in Franciam. Unde from Pon-
monachi Pontiniacenses cum ipso abbate suo usque ad tigny.
effusionem lacrimarum contristati sunt. Tanta enim
benedictione cælesti ad ipsius ingressum aucti sunt, ut
causa ipsius et multitudinis coexulum ad eum conflu-
entium, non plus solito per anni circulum se expendisse
W. Cant. certissime probarent. Igitur archiepiscopus, ut præ-
i. 40. dictum est, circa diem festum Sancti Martini Pontini-
acensibus valedicens, dum cum abbate ipsius cenobii

¹ *ipsius*] *ipsi*, A.B.

² *istius*] *isti*, C.

³ *O, inquit, religio, O religio, ubi*
es? C.

A.D. 1166.
Vision told
by him to
the abbot.

iter ageret, subito prorupit in lacrimas. Quarum causam W. Cant. cum instantissime abbas quæreret, et ille diutius sileret, c. 41. importunitate tandem abbatis coactus ait, "Ea quæ de Herb. Bos. lib. iv. c. 20. W. Cant. i. 42. me sunt, O abba, finem habent. Nocte quippe hac michi visum est in visu noctis, quod in ecclesia nescio tamen quæ contra dominum regem Anglorum in auditorio domini papæ et cardinalium pro ecclesiæ causa contenderim, domino quidem papa parti meæ favente, sed cardinalibus adversantibus pro rege contra me; cum ecce subito quatuor supervenerunt milites qui mox rapientes me ab auditorio, in eadem ecclesia capitis mei summitatem ubi coronæ meæ locus est excoriarunt, adeo ut michi videbatur angustiatum quod videbar michi defecisse. Et ex revelatione hac conturbor sic et contristor; non quidem propter revelationem vel ejus significationem, sed propter eos qui secuti sunt me, qui percusso pastore dispergentur ut oves non habentes pastorem."

Another
vision.

Aliam quoque visionem, immo manifestam martyrii sui prophetiam dicitur vidisse. Cum enim quadam die in MS. Bodl. 937. fo. 18. fletu¹ et gemitu missam celebrasset, coram altari oravit, et vox de cælo lapsa est dicens, "Thoma, Thoma, ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo." Et respondit Thomas, "Tu quis es, Domine?" Dicit ei Jesus: "Ego sum Jesus Christus filius Dei vivi pater tuus." Et respondit Thomas, "Utinam glorificeris in sanguine meo." Dicit ei Dominus, "Ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo, et tu vere glorificaberis."

He goes to
S. Colombe's
at Sens.

Profectus itaque Thomas Cantuariensis archiepiscopus Herb. Bos. lib. iv. c. 21. in die Sancti Martini secundo exilii sui anno, ut prædictum est, a Pontiniaco, cum honore multo ab Hugone tunc Senonensi archiepiscopo, clero quoque et populo Senonis receptus, in cœnobio Sanctæ Columbæ per quatuor continuos annos perendinavit.

The coming
of the le-
gates an-
nounced.

Post paucos autem dies reversi sunt nuntii archiepi- Herb. Bos. lib. iv. c. 22. scopi dicentes, cardinales duos ad faciendam² pacem, si possent, in proximo esse venturos. Reversus est etiam quidam regis clericus Johannes de Oxenefordia nomine, quem archiepiscopus denunciaverat excommunicatum eo quod conventionem quadam cum scismaticis facta eorum incurrisset contagium. Hic a Romano rediens pontifice,

¹ *fletu*] flexu, C.

| ² *faciendam*] faciendum, C.

prædicebat superbe dominum papam legatos misisse ad honorem regis Angliæ, et archiepiscopi Cantuariensis confusionem, ipsosque legatos jam in proximo esse venturos. Verum cum hæc arrogantis et garruli verba domino papæ nuntiata fuissent, præcavens in futurum, post prædictos legatos litteras misit, mandans eos ut paci quidem componendæ pro viribus intenderent, sed ne quid magnum contra archiepiscopum ordine facerent iudicario. Suspectus enim erat archiepiscopo quidam ex eis cui nomen erat Willelmus Papiensis, alter vero Otho. Qui licet multum haberent pectoris simul et oris, lucrum tamen auræ et auri sitiebant.

A.D. 1166.
Boasting of
John of
Oxford.

W. Cant.
i. 58.

Limitation
of the
legative
power.

Herb. Bos.
iv. 22.

MCLXVII.—IX.

Rupta est pax et concordia, et bella reparata sunt inter Lodovicum regem Franciæ et Henricum regem Angliæ, propter Tolosam civitatem et varias hinc inde causas, et maxime, ut credi potest, propter Thomam Cantuariensem archiepiscopum; unde præter alia mala comitatus Augensis et pagus Vilcassinus rapinis et incendiis maxime vastati sunt, rege Francorum quadriduo in Vilcassino cum exercitu suo demorante. Mathæus etiam comes Boloniæ, frater vero Philippi comitis Flandriæ, secentas naves, ut fama fuit, Flandrensibus armavit, juratus in Angliam venire, unde motus magnus in Anglia factus est. Subtraxerat enim ei rex quosdam¹ redditus in Anglia quos dicebat sibi de jure antiquo competere. Quos, quia prece non potuit, armis conatus est revocare. Sumpsit audaciam suæ præsumptionis eo quod rex Angliæ transmarinis dissensionibus esset occupatus. Verumptamen conatus ejus inanis effectus est, Ricardo de Luci cum Anglicana militia custodiam² procurante.

A.D. 1167.
War be-
tween
Henry and
Lewis.

The count
of Boulogne
threatens
to invade
England.

Richard
de Lucy
defends the
coast.

Herb. Bos. Interea venerunt in Franciam præfati legati Willel- Arrival of
iv. 22. the legates.

¹ quosdam] quondam, B.; quos-
dam, C.

² custodiam] om. B.

A.D. 1167. mus et Otho; et cum archiepiscopo Senonis de reformanda pace locuti sunt. Inde ad regem euntes, eumque in proposito suo pertinacem nimis reperientes, in octavis Sancti Martini colloquium indixerunt.¹ Suggesterat enim eisdem² legatis rex, quod hæc omnia mala de consilio et suggestione Cantuariensis archiepiscopi processerant, asserens eum in propria persona ad loca guer-
They fix Nov. 18 for a conference.
 rarum accessisse, et tam regem Franciæ quam comitem Flandriæ nil rancoris habentem pro viribus suis in ipsum animasse. Sed rex Franciæ prædictos legatos ad suum admittens colloquium, archiepiscopi purgavit innocentiam, etiam cum juramento dicens, quod ei semper consilium dederat ut pax servaretur salvo honore utriusque regis. Ipsi autem ne nil egisse viderentur, inter Gisortium et Triam in octavis Sancti Martini cum archiepiscopo loquentes, quæstionibus plurimis ipsius animum scrutari cœperunt. Sed immobilem reperientes et ejus invincibiles rationes attendentes, de quibus audierant contulerunt; et sic demum omni penitus infecto negotio Romam redierunt. Eadem autem nocte, cujus in crastino conveniendus erat archiepiscopus, vidit ipse sompnium quod in calice aureo propinaretur ei venenum. Et quidem sic accidit. Illi etenim verba regis composita eidem offerebant, quæ palliatione proterva audientium subverterent intellectum et faciendæ concordiæ facerent dilationem. Sed legati, sagacis archiepiscopi, regis animum noscentis et mores, audita prudentia, redierunt ad curiam. Videntes autem fautores regis quod in omnibus defecisset eorum versutia, iterum generalem innovaverunt appellationem.

Action of the two kings.
Conference, Nov. 18.
The archbishop's vision.
Herb. Bos. lib. iv. c. 22.
Renewal of the appeal.
Proposal to marry Matilda to the duke of Saxony.

Hoc anno venit in Angliam Coloniensis³ electus, qui et scismaticus, ut Matildem regis Anglorum filiam duci Saxonum peteret in uxorem. Petiit et obtinuit; et regina Alianor cum filia sua apud Dovoriam transfretavit.

¹ *indixerunt*] induxerunt, B.² *eisdem*] eis, C.³ *Coloniensis*] Reginald.

Civitas autem Mediolanensis reædificata est invito imperatore Frederico.

A.D. 1167.
Milan re-
built.

Obiit hoc anno bonæ memoriæ Wibertus prior Cantuariensis ecclesiæ v^{to} kalendas Octobris.

Wibert dies.

Thomas autem Cantuariensis archiepiscopus quosdam regis familiares excommunicavit justis ex causis.

The arch-
bishop ex-
communi-
cates the
king's
friends.

MCLXVIII.—X.

Matildis filia regis Angliæ nupsit duci Saxonum¹ Henrico.

A.D. 1168.
Marriage of
Matilda.

Comes Patricius Saresberiensis, vir nobilis et militaris, a Pictavensibus occisus est, qui a rege Anglorum defecerant ob quasdam libertates sibi recisas; unde discordia regum, Angliæ scilicet et Franciæ, cujus partem fovebant Pictavi, cotidie cepit incrementum. Venerunt interea ad regem Angliæ nobilissimi Alemanniæ et spectabiles legati, dux scilicet Saxonum gener regis, Maguntinus archiepiscopus, Coloniensis electus, et Leodicensis episcopus, cum multa ambitione et fastu missi ab imperatore Frederico, multa ex Alemannis adversum Francos spondentes auxilia, multisque temptantes moliminibus qualiter regem Angliæ in scismatis sui partem inducerent,² et ob favorem ipsius regnum Francorum cum bellico apparatu intrarent. Rex autem prædictos legatos cum multo suscepit honore, responsis prudentibus et blandiloquiis satisfaciens, ipsosque abeuntes prosecutus est multis gratiarum actionibus preciosis honoratos muneribus. Horum itaque causa legatorum fecit rex ditiores ex Anglia Judæos transfretare, et, reliquos³ in quinque milibus marcis describere. Porro illi recedentes turbidas in Francos minas pro innato genti stolidæ vitio barbarizabant, eo quod religiosus Francorum rex eorum, utpote scismaticorum et excommunicatorum, noluit colloquio participare.

Murder of
earl Patrick.

Mission
from the
emperor
to Henry,
inviting
him to join
the anti-
pope.

The king
exacta
money from
the Jews.

¹ *Saxonum*] Sanxonum, C.

² *inducerent*] induerent, C.

³ *reliquos*] reliquis, C.

A.D. 1168.
Account of
the council
held at
Wartzburg
in 1168, at
which the
English en-
voys swore
fealty to the
antipope.

Circa Pentecosten¹ celebravit Fredericus imperator con-
cilium permaximum apud Wicheburch. In quo, cum
de pace et concordia inter ipsum et papam Alexandrum
sabbato et secunda feria Pentecostes tractaretur, superveniens
Coloniensis electus in medio omnium protestatus est dicens,
"Domine" inquit, "imperator, concilia quæ adversus papam
Alexandrum hucusque captastis nichil vobis profuerunt,
nichil ei nocuerunt. Nam et de nostris plurimi obediunt
et adhærent ei, sicut dominus Maguntinus et alii; sed si
michi et consilio meo adqueveritis, in promptu erit Alex-
andri dejectio et papæ nostri Pascalis exaltatio. En ego
adquisivi nostræ parti L. episcopos cum archiepiscopis suis,
et plures numero de dominatione regis Angliæ qui papæ
Pascali et vobis adhærebunt si vos Alexandri obedientiam
et eo decedente cujusque de parte ejus electi abjuraveritis.
In hujus rei confirmationem ecce assunt nuntii regis An-
gliæ qui in persona regis nobiscum jurabunt." Placuit
imperatori forma consilii. Sed cum a quibusdam hujus-
modi juramentum differre volentibus diceretur, quod
Coloniensis primo jurare deberet qui hujusmodi dedit con-
siliū, et ille usque ad lacrimas reluctaretur, imperator
vehementer iratus ait, "En apparet quod tanquam proditor
operatus sis adversum me et animam meam. Et² apparet
quod bonum consiliū dedit michi Maguntinus, Octaviano
defuncto, suadens mihi ne, de tanto periculo liberatus,
iterum me in consimile involverem; unde tibi scripsi dans
in mandatis ne me inconsulto de eligendo pontifice quic-
quam tractares. Tu vero clam me ignorante auctoritate tua
istum elegisti, et Te Deum cantasti. Parasti obis foveam,
modo primus incidis in eam." Primus igitur omnium ju-
ravit Coloniensis, deinde imperator, postea dux Saxonum
gener regis Angliæ. Juraverunt cæteri qui præsentés
fuerunt tam episcopi quam principes. Juraverunt etiam
duo clerici nuntii regis Angliæ in persona regis. Eorum
vero juramentum qui abfuerunt dilatum est usque in octa-
bas apostolorum Petri et Pauli.

Epp. S.
Thom.
S. T. C.
ii. 263.

¹ Circa Pentecosten] Taken from
a letter printed by Giles from MS.
Lambeth 136, S. T. C. ii. 263-266;
Cf. R. de Diceto, i. 331; S. T. C.
iv. 264; Labbe, Conc. x. 1440-

1442. Cf. Epist. Frederici (ap.
Freher, i. 423); Epist. viii.; ad
Henricum comitem Treccarum.

² Et] En, C.

W. Cant.
i. 49.

Per totam etiam Angliam ex præcepto regis a populo juratum est, quod ad præceptum regis faciendum omnes forent parati; unde et congregatio episcoporum, et abbatum, et aliarum personarum ecclesiasticarum apud Londonias facta est. Sed et supprior et monachi Cantuariensis ecclesiæ ex imperio regis jussi sunt ibidem adesse. Cum autem super hoc juramento faciundo convenirentur episcopi, et ipsi tam detestabile juramentum contra Deum et Alexandrum papam præstare noluissent, dilatum et infatuatum est tam iniquum et enorme negotium, et quisque ad sua repedavit. Homo proponit sed Deus disponit. Homo proposuit scismaticum exaltare, sed Deus disposuit, immo et deposuit eum, nam in brevi Paschalis ille defunctus est.¹ Imperator tamen cæterique scismatici, jam duobus defunctis, tertium falsum papam substituerunt.²

A.D. 1168.
An assembly
of the clergy
at London,
to swear
fealty to the
antipope, is
prevented.

Death of
the antipope
Paschal
(Sept. 20).

Circa Natale Domini discurrerunt inter reges, adhuc in immensum³ discordes, viri religiosi utriusque fideles verba pacis et concordie ad alterutrum deferentes. Pax itaque tandem utcumque formata est, quæ quo melius firmaretur, in Epiphania Domini mutuo sibi indixerunt colloquium.

A conference
fixed for
Jan. 6, 1169.

MCLXIX.—XI.

W. Cant.
i. 67.

Convenerunt reges et principes die Epiphaniæ apud Montem Mirabilem de pace jam formata collocuturi; ubi post alias confirmandæ pacis allegationes, rex Angliæ Henricus Lodovico regi Franciæ ita fertur dixisse: "Hac die, domine mi rex, qua tres reges Regi regum munera obtulerunt, me ipsum, natos meos et terram vestræ commendo custodiæ." Cui respondit rex Franciæ: "Quia vobis hoc inspiravit Rex, qui regum munera suscepit, exhibeant nati vestri præsentiam suam, ut a mansuetudinis nostræ titulo terras suas possideant." Accessit itaque

A.D. 1169.
Conference
at Mont-
mirail,
Jan. 6.

Henry com-
mends his
sons to king
Lewis;

¹ est] om. C.

² substituerunt] sustinuerunt, C.

³ in immensum] immaniter, C.

A.D. 1169.
Jan. 6.

homage is
performed
by the two
sons.

Thomas is
persuaded
to make
some con-
cessions
for the sake
of peace.

Meeting of
the king
and arch-
bishop at
Montmirail.

Henricus regis primogenitus et suscepit a rege Franciæ dominium Britannię cum pago Andegavensi et Cenomannico: de his faciens regi Franciæ hominium, cum jam pro ducatu Normannię idem fecisset. Ricardus quoque filius regis Anglię accepit in uxorem filiam regis Francię quam habuit de filia regis Hispanorum, et suscepit ducatum Aquitanię, fecitque hominium regi Francię super honore ducatus. Pictavi quoque et Brito-
Herb. Bos. iv. 26.
nes, qui cum rege Francię contra regem Anglię arma moverant, in hoc colloquio in gratia regis Anglię redierunt.

Interea persuasum est Thomę Cantuariensi archiepiscopo a quibusdam nobilissimis viris et religiosis; ab his etiam quos dominus papa ad pacem destinaverat reformandam, ut ipse archiepiscopus regis animum ali-
W. Cant. i. 167.
qua humilitate coram optimatibus utriusque regni, in prę-
Herb. Bos. iv. 26.
sentia quoque regis Francię mitigaret, litisque decisionem regis penitus committeret arbitrio, omni tacita conditione, et sic in plenitudinem gratię ipsius proculdubio rediret. Insonuerat enim rumor in populo, quod rex Anglię crucem peregrinationis in Jerusalem vellet accipere, si ad honorem suum pacem ecclesię restituisset. Quod quamvis ipsius regis, ut postea clauit, esset fictitium, archiepiscopus tamen denique¹ adeo suasus, tractus, pulsus et impulsus est, ut persuasus videretur. Itaque, cum a pacis mediatoribus et aliis hinc inde stipatus jam duceretur ad reges, erant quippe adhuc dno simul adhuc pacis finem expectantes, inter ipsa verborum initia mox ad pedes regis se
Herb. Bos. iv. 26.
prostravit, quem rex ipse vix prostratum confestim apprehensum erexit. Archiepiscopus vero ante reges stans, humiliter et devote pro Anglicana ecclesia sibi licet indigno commissa regiam cępit interpellare clementiam, solum suis meritis tantam ascribens ecclesię perturbationem et afflictionem tam duram. Et adjecit, "Totam," inquit, "domine, causam unde
Alan., c. 32.
" inter nos orta est dissensio in pręsentia domini regis Fran-
Herb. Bos. iv. 26.
corum, pontificum et principum, vestro committo arbitrio, salvo
" honore Dei." Rex autem Anglię, hoc audito ultimo verbo,

¹ *denique*] denuo, C.

| ² *Totam*] Tantam, C.

- Alan., c. 32. Herb. Bos. iv. 26. statim incanduit in archiepiscopum, multis eum afficiens contumeliis, multa improprians, plurima exprobrans, arguens et increpans eum tanquam superbum et elatum, et regiae munificentiae¹ sibi impensae inmemorem et ingratum. Ea etiam quae pro ipso rege, dum esset cancellarius, gesserat magnifica malitiose exprobravit, ac si nequiter facta fuissent universa; dicens eum tunc temporis ideo fuisse adeo magnificum, ut eum etiam a regno propelleret. Archiepiscopus vero in omni patientia hæc audiens, sic ad omnia suum temperavit responsum, ut neque rigidus neque remissus appareret; inter alia regi hæc dicens: "Ea," inquit, "domine, quae pro vestro negotio in cancellaria gesta sunt, unde vestram perpetuo debuisssem promeruisse gratiam, nunc ex ira michi exprobramini et vertere vultis in culpam." Videns autem rex quod archiepiscopi multum audientibus placeret² responsio, ipsius verba interrumpens, regi Franciae dixit, "Domine mi rex, attende si placet, quidquid isti displicuerit dicet honori Dei esse contrarium, et sic sua et mea omnia sibi vendicabit. Sed ne videar in aliquo honori Dei velle resistere, hæc ei offero. Multi fuerunt in Anglia reges³ ante me majoris vel minoris auctoritatis quam sum ego; multi fuerunt ante eum archiepiscopi Cantuariæ magni et sancti viri; quod igitur⁴ antecessorum suorum major et sanctior fecit antecessorum meorum minimo, hoc mihi faciat, et quiesco.
- Alan., c. 32. Herb. Bos. iv. 26. "Ego quidem non expuli eum a regno, sed ipse, nemine compellente, clandestinam arripuit fugam, nunc autem vobis et magnis viris insinuat quod causam ecclesiae Dei agat. Ego quidem semper volui et concessi, et volo et concedo adhuc ut ecclesiam suam teneat et regat in omni ea libertate in qua aliquis decessorum suorum eam melius rexit et liberius." Cumque clamarent undique, "Satis se humiliat rex;" rex Franciae aliquantulum motus in archiepiscopum, dixit, "Domine archiepiscope, vis major esse sanctis vel melior Petro? quid dubitas? Ecce pax in promptu est." Dixit autem archiepiscopus, se velle libenter ecclesiam suam recipere in ea libertate qua antecessores sui eam habuerunt, consuetudines autem sanctorum patrum institutis adversantes se non recepturum dice-

A.D. 1169.
Jan. 6.
Renewal
of the old
dispute.

Henry cast
all the
blame on
the arch-
bishop.

Henry's
account of
Thomas's
flight.

Lewis is
inclined to
side with
Henry.

¹ munificentiae] magnificentiae, C. | ³ reges] om. C.
² placeret] placet, C. | ⁴ igitur] autem, C.

A.D. 1169. bat. Cum autem ad clandestinam fugam excusandam **Herb. Bos.**
 Jan. 6. verba formaret, et mediatores illi contentionem non pacem **iv. 26.**
 Thomas defends himself. suboriri viderent, rapuerunt archiepiscopum de medio coronæ circumstantium, suadentes et impellentes, clamantes et dicentes, ut tacito honore Dei daret gloriam regi. At **Alan., c. 32.**
 ille: "Patres," inquit, "nostri passi sunt quia noluerunt no-
 " men Christi subticere, et ego, ut hominis michi gratia resti-
 " tuatur, honorem Dei debeo subprimere? Absit," ait, "absit."
 Insurrexerunt itaque in eum magnates plurimi utriusque regni, ipsius imputantes arrogantiae impedimentum pacis, et dicentes, "quia utriusque regis voluntati resistit, deinceps neutrius est dignus auxilio, sed ejectum ab Anglia non recipiat"
 "Francia." Jam dies erat deductus ad vesperam, et ipsi **Herb. Bos. iv. 26.**
 mediatores, constantiam viri pertinaciam judicantes, continuo recesserunt, regibus jam in equis abeuntibus. Thomas autem, relictus in medio, ibat per viam suam gaudens quod pro honore Dei meruisset contumeliam pati. Aversus est itaque ab eo animus regis Franciæ ut per dies aliquot nec eum more solito visitaret, nec per suos, ut consueverat, ministros victualium necessaria ministraret. **Alan., c. 33.**
 Cum autem archiepiscopus in hospitio suo Senonis receptus de tanta cum suis conferret angustia, et de pane suo etiam pedes alias mendicando, uno tantum secum assumpto laboris socio, cogitaret, omnia tamen quæ eum contingebant dispositioni Dei committeret, paucissimis evolutis diebus accurrit quidam serviens regis Franciæ, **Alan., c. 34.**
 Their speedy reconciliation. dicens archiepiscopo quod vocaret eum rex. Annuit archiepiscopus ut regem adiret, volutans¹ in corde quod etiam ex suis aliquis dicebat, scilicet ut ex ore regis licentiati continuo Francorum propellerentur² a regno. Venientes itaque ad regem, eoque humiliter salutato, **Alan., c. 35.**
 invenerunt eum tristi vultu sedentem, nec ut solebat archiepiscopo assurgentem. Considentibus autem illis et diutius facto silentio, rex tandem, quasi invitus abeundi daret licentiam, subito mirantibus cunctis prosiliens obortis³ lacrimis projecit se ad pedes archiepiscopi cum singultu dicens:—

¹ *volutans*] volvens, C.² *propellerentur*] repellerentur, C.³ *obortis*] abortis, B.

Alan,
c. 35.

"Domine mi pater, vere tu solus vidisti;" et congeminans cum suspirio, "Vere," ait, "tu solus vidisti, nos omnes cæci fuimus, qui tibi contra Deum dedimus consilium ut ad nutum hominis honorem Dei reticeres. Pœniteo, pater, ignosce rogo, et ab hac culpa me miserum absolve, regnum meum et meipsum ex hac hora tibi offero."

A.D. 1169.
January.
Compliment
of Lewis
to Thomas.

Herb. Bos.
iv. 27.

Elevato itaque rege et absoluto, post dulcia et amica colloquia data benedictione archiepiscopus Senonis reversus Deum glorificabat Qui non deserit sperantes in Se, et de sua virtute gloriantes humiliat. Post aliquot autem dies regi Franciæ nuntiatum est, quod rex Angliæ omnes¹ conventiones illas quas cum Pictavis et Britonibus, ipso rege Francorum mediante, in supradicto colloquio apud Montem Mirabilem fecerat, jam in tantillo temporis spatio confregisset: unde rex Francorum admirans ait, "O quam prudens, quam discretus et providus est ille Cantuariensis archiepiscopus, qui ita nobis omnibus tam constanter obstitit ne pacem faceret quam volebant! Ipsius certe² debuissimus quæsisse consilium, qui regis illius mores et animum novit." Alii quoque mediatores magni similiter ipsius constantiam prædicabant. Vulgus etiam et pueri, cum viderent eum uspiam prætereuntem, dicebant adinvicem, "Ecce sanctus ille archiepiscopus, qui propter reges Deum negare noluit nec honorem Dei reticere."

The arch-
bishop re-
turns to
Sens.

Henry's
treatment
of the
Poitevins
and Bretons
redounds to
the praise of
Thomas.

Alan,
c. 36.

His auditis, rex Angliæ mandavit regi Francorum se plurimum mirari quod archiepiscopum in terra sua diutius retineret qui pacem sibi oblatam contumaciter refutavit. Rex autem Franciæ nuntiis dixit, "Ite, dicite domino vestro, quia, si ipse consuetudines quas avitas vocat non vult dimittere, nec ego veteranam regum Franciæ libertatem volo propellere, quæ cunctis exulantibus, et præcipue personis ecclesiasticis, consuevit subvenire."

Henry re-
monstrates
with Lewis
for continu-
ing to retain
the arch-
bishop.

Videns igitur Cantuariensis archiepiscopus quod cum mansuetudine pacem ecclesiæ non valeret obtinere, voluit eam si posset cum severitate revocare. Missis ergo litteris ex licentia domini papæ et propria auc-

Thomas
proceeds
to further
excommu-
nications.

¹ omnes] om. C.

| ² certe] semper, C.

A.D. 1169. toritate suspendit et excommunicavit omnes ecclesiæ malefactores certis ex causis et eorum nominibus expressis; sed eos specialiter perculit anathemate qui bona Cantuariensis ecclesiæ rapuerant vel rapta detinuerunt. Cujus sententia hic vel alias data passim profusa est, ut vix in capella regis inveniretur qui regi de more ecclesiæ pacis osculum dare valeret. Omnes enim fere notabiles facti sunt, aut ex ipsa

The bishops
renew their
appeal.

sententia, aut ex participatione.¹ Timentes itaque sibi cæteri tam episcopi quam principes regni, ne similis eos feriret ultio, iterum et iterum archiepiscopum appellaverunt. Rex autem familiarium suorum dampnationem ferre non valens, duos archidiaconos Romam misit, conquerens de injuria suis illata, petens sibi transmitti legatos qui suos excommunicatos absolverent, pacem reformarent, ne aliter securitati suæ et honori prospicere² compelleretur. Misit etiam archiepiscopus nuntios suos, non aurum neque³ argentum sed cedulas

Gratian and
Vivian sent.

et nuda verba portantes. Et tandem optentum est ut duo legati, multum pectoris et oris habentes, mitterentur, Gratianus, scilicet Eugenii quondam summi pontificis nepos, et Vivianus, Romanæ curiæ in causis advocatus.

Herb. Bos.
iv. 28.

Quibus regem alloquentibus, concessit eis rex ut archiepiscopus in Angliam rediret, archiepiscopatum suum et possessiones in pace teneret salvo honore regni sui. Qui vana ipsius concessione lætificati decreverunt⁴ ut Vivianus in Angliam transiret et excommunicatos absolveret,

W. Cant.
i. 65.

Gratianus vero pacem conductam pro posse perficeret. Crastino autem, cum rex discessisset et ipsi regiis promissis dolum inesse vidissent, conductis fallaciis stare noluerunt.

S. T. C.
iv. 150.

Failure of
the negotia-
tion.

Verum ut adhuc ipsius temptarent animum, miserunt post eum Petrum Papiensem archidiaconum, qui dure susceptus et turpiter apprehensus, rebus etiam suis spoliatus est, vix tandem violentas manus sine cæde genitalium eva-

W. Cant.
i. 66.

¹ *participatione*] partitione, B.

² *prospicere*] proficere, C.

³ *neque*] et, C.

⁴ *decreverunt*] decreverant, C.

- Herb. Bos. iv. 28. sit. Igitur Gratianus, socio suo Viviano vivacior, regem con-
stanter oportune importune obsecrans et increpans, om-
nia ipsius sprexit donaria, tandemque citissime Romam
reversus est, Viviano illo post terga relicto. Rex autem
illius tam repentinum reditum habens suspectum, vi-
densque hic regis Francorum animum ex confracta pace
ira commotum, excogitavit qua subtilitate regis animum
mitigare valeret, et archiepiscopo Cantuariensi, si forte
daretur occasio, vel specie tenus pacem restituere, ne
instantia Gratiani cogeretur invitus. Pœnitentia enim,
ut dicebatur, ductus est, quod archiepiscopo pacem non
dederit postulatam. De colloquio autem cum rege
Francorum habendo desperatus, quasi orandi gratia venit
in Franciam. Cui cum rex Franciæ sponte vel invitus
apud Montem Martyrum occurrisset, post alia pacis eloquia
de pace et concordia Cantuariensis archiepiscopi sup-
plicabant universi. Annuit itaque rex ut archiepiscopus
in pace et securitate repatriaret, et archiepiscopatum suum in ea
libertate reciperet et teneret qua prædecessores suos tenuisse
constaret. Promisit etiam se eidem mille marcas daturum
ad reditus sui præparationem. Archiepiscopus autem
ablatorum omnium restitutionem repetens, constanter
mediatoribus dicebat, nullatenus remitti peccatum nisi resti-
tuatur ablatum; cujus erat taxata summa xxx^{ta} milia marca-
rum. Sed rex Franciæ cæterique utriusque optimates
regni suadebant archiepiscopo ne pro repetenda pecunia,
juste vel injuste ablata, domini sui gratiam refutaret.
Cum igitur omnia complanata fuissent, ex mandato do-
mini papæ pacis initæ cautionem quærebat archiepiscopus
ad confirmationem. Cum autem hi et illi dicerent hu-
jusmodi cautionem præsertim de domino suo non esse
petendam, sibi sufficere dicebat pacis osculum ex ore sibi
regio datum. Quod cum per regem Franciæ aliosque media-
tores regi Angliæ esset intimatum, se quidem hoc libenter fac-
turum esse respondit, nisi quia iratus publice juraverat archi-
episcopum se nunquam osculaturum, etiam si aliquando
pacem ei redderet et gratiam, nec propterea adversus eum
aliquem retinere rancorem. Suspicans autem rex Franciæ
cæterique mediatores mellitis regis sermonibus inesse vene-
- A.D. 1169.
Gratian
returns to
Rome.
- Henry
begins to
waver.
- Meeting of
the kings
at Mont-
martre.
- Promises
of Henry.
- Demands of
Becket.
- Becket
demands
security
from the
king, and
the kiss of
peace.
- Henry
refuses the
kiss of
peace.

A.D. 1169.
Becket
refuses the
proposed
terms.

num, solum regis responsum archiepiscopo referebant, nec hoc nec illud suadere volebant. Archiepiscopus autem, ut vir providus et discretus et astutis astutior, id ipsum intelligens, oblatam pacem recipere noluit, nisi etiam pacis osculum traderetur. Cum igitur dies jam perducta esset in vesperam, et regum hospitia Mantuæ præparata fuissent, pace imperfecta omnes abinvicem discesserunt. Ibat itaque rex Angliæ per viam suam, archiepiscopum maledicens, eo quod propter eum tot et tantas sustinuerit vexationes. Dum hæc ita agerentur, archiepiscopus in capella quæ Martyrium nuncupatur, regis Anglorum præstolabatur responsum.

Negotia-
tions of the
French at
Rome.

Henry is-
sues articles
against the
adherents
of the arch-
bishop.

Misit igitur rex Franciæ litteras et nuntios cum his quos archiepiscopus ad summum miserat pontificem, petens in virtute amoris et obtentu obsequii, ne ulterius frustratorias prorogaret dilationes. Sed et Willelmus, venerandus Senonensium antistes, in propria persona papam petiit ut terra regis Angliæ interdicto subiceretur nisi pax ecclesiæ redderetur.¹ Quod regem penitus latere non potuit. Ille vero alia et enormia quærens diverticula, novas pravitates in Angliam misit, mandans et districte præcipiens ut omnes, senes cum junioribus, eas custodirent, et ut omnes earum² observationem compellerentur jurare. Harum³ traditionum ista est forma:—

“ I. Si quis a festivitate Sancti Dionisii inventus fuerit in Angliam ferens litteras domini papæ vel Thomæ archiepiscopi Cantuariensis, vel aliquod mandatum ex parte eorum, de⁴ interdicto, capiatur et statim fiat de eo justitia sicut de traditore domini regis et regni sui. Verumtamen illi qui capti sunt cum mandato vel litteris hujusmodi ante festum Sancti Martini, custodiantur usque ad eundem terminum, et postea fiat de eis justitia sicut præceptum est.

“ II. Si episcopi vel abbates, cujuscumque ordinis sint, vel quicumque clerici vel laici sententiam interdicti tenuerint,⁵ statim eiciantur a terra et tota cognatio eorum, et tali modo ut nil ferant de catallis suis secum, sed omnia catalla eorum et omnes possessiones suæ in manu domini regis seisiuntur.

¹ Cf. Bened. Pet. i. 8.

² earum] eorum, C.

³ Harum] autem, ins. C.

⁴ de] om. B.

⁵ tenuerint] tenuerunt, C.

"III. Omnes clerici qui habent redditus in Anglia, et
 "sunt extra Angliam, summoneantur per omnes comitatus et
 "provincias, quod infra festum Sancti Hylarii redeant in
 "Angliam, et si non venerint ad terminum illum, omnes
 "redditus eorum capiantur in manus domini regis, et ipsi
 "sint sine spe revertendi. Et vicecomites faciant hoc scire
 "archiepiscopis, episcopis de provinciis suis.

A.D. 1169.
 Articles
 decreed by
 Henry
 against the
 friends and
 messengers
 of the arch-
 bishop.

"IIII. Nulla fiat appellatio ad dominum papam, neque ad
 "Thomam Cantuariensem archiepiscopum, nec aliquod placi-
 "tum eorum mandato teneatur. Et si quis a festo Sancti
 "Dionisii inventus fuerit hoc faciens, capiatur et retineatur,
 "et omnia catalla ejus et possessiones capiantur in manu do-
 "mini regis, sive episcopus fuerit, sive abbas vel monachus,
 "aut canonicus, aut clericus, vel cujuscunque ordinis fuerit.

"V. Si quis laicus venerit de ultra mare, ubicumque appli-
 "cuerit, intente exquiratur utrum portet aliquid quod sit
 "contra honorem domini regis. Et si quid tale super eum
 "inventum fuerit, capiatur et incarcerationetur. Et similiter fiat
 "de laicis qui veniunt ad mare transfretare.

"VI. Si clericus, vel¹ canonicus, vel monachus, vel conver-
 "sus, seu cujuscunque religionis fuerit, de ultra mare venerit,
 "exquiratur, et si nil hujusmodi cum illo inventum fuerit,
 "nisi habeat litteras domini regis de passagio suo, non pro-
 "cedat ulterius, sed quam citius poterit revertatur; et si
 "aliquod hujusmodi super eum inventum fuerit, capiatur et
 "incarceretur.

"VII. Nullus clericus, vel canonicus, vel monachus, vel cu-
 "juscunque religionis Dei fuerit, permittatur transfretare,
 "nisi habeat litteras de passagio suo.

"VIII. Si quis Walensis, clericus vel laicus, applicuerit,
 "nisi habeat litteras domini regis de passagio suo, capiatur
 "et custodiatur, et omnes Walenses qui sunt in scholis in
 "Anglia eiciantur.

"IX. Omnes vero vicecomites totius Angliæ faciant omnes
 "milites et libere tenentes et omnes illos qui quindecim
 "annos habent, de comitatibus suis, jurare in pleno comitatu
 "et per omnes civitates et burgos, quod hæc mandata super
 "vitam et membra sua servabunt, et, missis servientibus suis
 "per omnes villatas Angliæ, faciant jurare omnes illos qui
 "ad comitatus non fuerunt, quod hæc mandata cum cæteris
 "tenebunt."

W. Cant.
 i. 46.

Coacti sunt itaque omnes per universam Angliam, a
 sene decrepito usque puerum, Thomæ archiepiscopi et

¹ vel] om. C.

A.D. 1169. papæ Alexandri obedientiam abjurare. Episcopi tandem W. Cant.
 The bishops refuse to abjure the pope. in unum coacti, et auctoritate sua sacramentum vulgi i. 46.
 corroborare rogati, tam turpiter, tam imprudenter contra Deum cervicem erigere, saltem verecundia coacti, consentire noluerunt.

MCLXX.—XII.

A.D. 1170. Rex Henricus in Angliam transfretaturus ad mare descen- W. Cant.
 Henry crosses over to England in a storm, Mar. 3. dit. Quod cum ex magna parte transmisisset¹ vehementi i. 69.
 tempestate conquassatus et jam fere de salute desperans, quinque naves perdidit, et vix tandem multa fatigatus angustia v^{to} nonas Martii in Anglia applicuit. Audiens autem papa regem in Angliam transfretasse, ne diutius ecclesia dispendium sustineret, renovavit mandatum ad S. T. C.
 Rotomagensem et Nivernensem, præcipiens ut, si necesse iv. 59.
 esset, in Angliam transfretarent omnibus modis regem de pace commonituri. Rex autem, convocatis optimatibus suis, instituit abbates et clericos, comites et milites qui circuierent terram, dans formam inscriptam quomodo eis esset agendum.

He directs an inquest into the conduct of the sheriffs.
 List of the barons itinerant in the southern counties.
 In Cantiam, Suthreiam, et Middelsexe, et Berkesire,² et Oxenefordscire, et Bukingehamscire, et Bedefordscire missi sunt abbas Sancti Augustini Cantuariæ, abbas de Cherteseie, comes de Clara, Willermus de Abrancis, Manesier de Dammartin, Geroldus filius Radulfi, Gilebertus de Pinkeni, Willermus filius Heltonis, Willermus filius Nigelli, Willermus filius Martini, Radulfus de Hospitali, Radulfus de Dene. Hi omnes simul supradictos comitatus circuierunt. In hunc modum per alios comitatus Angliæ inquisitores missi sunt. Et hæc³ inquirere debuerunt:—

¹ *transmisisset*] transivisset, C.

² *Berkesire*] Berkshire, C.

³ These instructions for the conduct of the commissioners, or Barons Errant, in their inquest

into the conduct of the sheriffs, are printed from the MS. Rawlinson C. 641, in my *Select Charters*, p. 148.

“ In primis exigent barones errantes vadium¹ et plegium A.D. 1170.
Method of
inquiry.
 “ ab omnibus vicecomitibus qui fuerunt vicecomites postquam
 “ rex transfretavit in Normanniam, et ab omnibus qui post
 “ terminum illum fuerunt bailivi et ministri illorum quam-
 “ cumque bailiam de illis habuerunt, et ab omnibus illis qui
 “ post terminum illum [tenuerunt] hundredos baronum, quos ipsi
 “ habent in comitatibus, sive illos habuerunt ad firmam sive in
 “ custodia; quod erunt coram domino rege die quem ipsi eis
 “ constituent ad rectum faciendum et addreciandum ei et ho-
 “ minibus suis quod addreciare debuerint. Et si vicecomites
 “ ante illos venire non possint, mittant loco suo qui pro eis
 “ respondeant, et illi dent vadium et plegios sufficientes pro
 “ vicecomitibus, et pro se ipsis, quod facient coram domino
 “ rege hoc quod vicecomites facere debent² ad diem consti-
 “ tutum. Postea capient sacramentum ab omnibus baronibus,
 “ militibus et liberis hominibus de comitatu et cæteris homi-
 “ nibus et ab omnibus civibus et burgensibus, quod verum
 “ dicent de hoc quod ab eis inquiretur ex parte domini regis,
 “ et quod non celabunt veritatem neque pro alicujus amore
 “ nec odio, nec prece, nec pretio, nec timore, nec pro aliqua
 “ promissione, nec pro ulla re.

“ I. In primis inquiretur de vicecomitibus et bailivis eorum, Articles of
the inquest.
 “ quid vel quantum acceperint de singulis hundredis et sin-
 “ gulis villatis et singulis hominibus postquam rex novissime
 “ transfretavit in Normanniam, unde terra vel homines gra-
 “ vati sunt; et quid acceperint per iudicium comitatus vel
 “ hundredi, et quid sine iudicio. Et quod inquisierint cap-
 “ tum esse per iudicium scribatur separatim, et quod sine
 “ iudicio similiter separatim scribatur. Et de omnibus prisis
 “ inquirent causam et testimonium.

“ II. Similiter inquiretur quot et quas terras vicecomites vel
 “ bailivi eorum emerint, vel invadiaverint.

“ III. Similiter inquiretur de archiepiscopis, episcopis, abba-
 “ tibus, prioribus, comitibus, baronibus, vavasoribus, militibus,
 “ civibus, burgensibus, et eorum senescallis, præpositis et mi-
 “ nistris, quid vel quantum acceperint per terras suas post
 “ terminum supradictum de singulis hundredis suis vel vil-
 “ latis et de singulis hominibus suis, per iudicium, vel sine
 “ iudicio. Et omnes prisas, et causas, et occasiones earum
 “ scribant separatim.

“ IIII. Similiter inquiretur de omnibus illis qui post termi-
 “ num illum habuerunt aliquas bailias de rege in custodia,

¹ vadium] vagium, A. B.

| ² debent] deberent, C.

A.D. 1170.
Articles of
the inquest
of sheriffs.

“ sive de archiepiscopatu, sive de episcopatu, sive de abbacia,
“ vel¹ de baronia, sive de honore aliquo vel aliqua eschaeta,
“ quid et quantum in bailia illa adquisierint.

“ V. Similiter inquiratur de bailivis regis qui per terram
“ suam erraverunt pro negotiis regis faciendis, quid eis da-
“ tum sit.

“ VI. Et de catallis fugitivorum pro assisa de Clarendune,
“ et de catallis eorum qui per assisam illam perierunt, in-
“ quiratur quid actum sit, et quid inde exierit de singulis hun-
“ dredis et singulis villatis et singulis hominibus. Et in-
“ quiratur an aliquis in assisa illa injuste rettatus fuerit pro
“ præmio vel promissione, vel odio, vel aliquo modo injusto,
“ et an aliquis de rectatis relaxatus fuerit² vel reversus pro
“ præmio, vel promissione, vel amore, et quis inde præmium
“ acceperit. Et inquiratur de ausilio ad maritandam filiam
“ regis quid inde exierit de singulis hundredis, et de singulis
“ villatis,³ et de singulis hominibus, sive in redditis, sive in
“ perdonis, et cui illud traditum et liberatum fuerit.

“ VII. Et inquiratur quid et quantum acceperint forestarii,
“ et bailivi, et ministri eorum, post terminum supradictum in
“ bailiis suis, quocumque modo illud acceperint vel quacumque
“ occasione. Et si quid perdonaverint de rectis domini regis
“ pro præmio, vel promissione, vel amicitia alicujus. Et de
“ forisfactis forestarum, et de his qui in forestis suis forisfece-
“ runt de cervis, et bissis, et aliis bestiis salvagiis: et si
“ forestarii vel bailivi eorum aliquem acceperint vel attacave-
“ rint⁴ per vadium, et per plegium, vel rectaverint, et postea
“ sine justitia per se relaxaverint. Et qui hæc fecerint in-
“ quantur, et inbrevientur.

“ VIII. Et omnes qui rectati fuerint de quocumque recto
“ ponantur per vadium et per plegium, quod sint coram do-
“ mino rege die quem eis ponent, et quod rectum facient, et
“ addretiabunt⁵ ei et hominibus suis quod adretiare debuerint.
“ Et quibus plegii defuerint custodiantur.

“ IX. Et inquiratur si vicecomites, vel quicumque bailivi
“ eorum, vel domini villarum, vel bailivi eorum, aliquid red-
“ diderint de hiis quæ acceperant, vel si pacem aliquam cum
“ hominibus fecerint postquam audierunt adventum domini
“ regis, pro disturbare, ne inde⁶ ante regem vel justitias
“ querimonia veniret.

¹ vel] sive, C.

² fuerit] fuerat, C.

³ et de singulis villatis] om. A. B.

⁴ attacaverint] tractaverint, C.

⁵ addretiabunt] addressciabunt, C.

⁶ inde] om. C.

"X. Et de amerciatis inquiratur si aliquis relaxatus fuerit A.D. 1170.
 "pro prämio, vel amore, de hoc quod primo fuit amerciatus. Inquest of
 sheriffs.

"Et per quem hoc factum fuerit.

"XI. Et similiter inquiratur per omnes episcopatus quid et
 "quantum et qua de causa archidiaconi vel decani injuste et
 "sine iudicio ceperint, et hoc totum scribatur.

"XII. Et inquiratur qui debent regi homagium et nondum
 "fecerunt neque illi¹ neque filio suo, et inbrevientur."

Facta autem hac inquisitione mirabili, omnes iussi Report to
 be made
 June 14.
 sunt ut essent coram rege in civitate Londoniæ xviii^o
 kalendas Julii.

W. Cant.
 i. 73.

Interea Rotomagensis et Nivernensis, versus Angliam The king
 stops the
 visit of the
 archbishop
 of Rouen by
 a promise
 of peace.
 iter arripientes, scripserunt regi indicantes ei quod vel
 quale præceptum a domino papa suscepissent. Ipse
 vero rescripsit eis, monens et mandans ne maris periculis
 se inponerent, spondens se noviter venturum et formæ
 pacis inter ipsum et archiepiscopum per consilium
 eorum assensum præbiturum.

S. T. C.
 iv. 302.

Convenerunt interim die statuto ex mandato regis Great as-
 sembly on
 June 14.
 ad Londoniam totius Angliæ episcopi, abbates, comites,
 barones, vicecomites, præpositi, aldermanni cum fide-
 jussoribus suis, timentes valde omnes. Quisque juxta
 conscientiam suam metuebat, nesciebant enim quid rex
 statuere decrevisset. Ipsa die Henricum filium suum, The younger
 Henry is
 knighted
 and
 crowned,
 qui eadem septimana de Normannia venerat, militem
 fecit, statimque eum, stupentibus cunctis et mirantibus,
 in regem ungui præcepit et coronari. Apposuit autem
 ei manus, infausto quidem auspicio, sicut exitus declara-
 bit,² Rogerius ille Eboracensis archiepiscopus, non veritus
 justitiam, et timorem Dei abiciens, et prohibitionem
 domini papæ contempnens, utpote a promotione sua in contempt
 of the pope's
 command
 and the
 rights of
 Canterbury.
 in archiepiscopum Eboracensem Cantuariensis ecclesiæ
 pertinacissimus hostis, quæ tamen ipsum a paupere
 ad id³ honoris culmen exaltaverat. Cui astiterunt in
 consecratione, immo execratione illa, Cantuariensis ec-

W. Cant.
 i. 73.

¹ neque illi] om. B.

² infausto . . . declarabit] om. C.

³ id] idem, C.

A.D. 1170.
He receives
homages.

clesiæ degeneres suffraganei, tantæ malitiæ et enormitati non resistentes. Noscitur enim quod regum Angliæ coronatio ab antiquo tempore solius sit Cantuariensis archiepiscopi. Coronatus itaque novus rex ex præcepto patris sui comitum et baronum suscepit fidelitates, et sic timore culparum deposito omnes ad propria redierunt.

The king
goes to
France to
meet king
Lewis on
July 22.

Deputatis autem novo regi tutoribus et magistris, et hiis præcipue qui Thomam Cantuariensem archiepiscopum veterano insequabantur odio, rex pater ad mare descendit et transfretavit, habiturus colloquium cum rege Franciæ in festivitate Sanctæ Mariæ Magdalænæ. Quoniam

W. Cant.
i. 76.

Meeting at
the Traitor's
meadow.

vero jam dies instabat in terram regis dandæ sententiæ, nec erat ulterius locus divertendi, ipse et archiepiscopus in confinio Carnotusiæ et Cenomanniæ in prato quodam amœnissimo, quod quondam ab incolis Pratum Proditorum appellatum est, primo per intermeantes personas, deinde per se ipsos longos traxere sermones. Cumque diutius locutum fuisset, rogavit regem archiepiscopus, ut injuriam quam Eboracensis archiepiscopus cæterique episcopi suffraganei sui, in coronatione novi regis, matri suæ Cantuariensi intulerant ecclesiæ, absque ipsius offensa liceret punire. Cui cum annuisset rex, noluit enim quicquam

Herb. Bos.
v. i.

W. Cant.
i. 76.

Henry
allows the
archbishop
to excommunicate
his enemies.

contradicere, subito descendit archiepiscopus equo, regis pedem apprehensurus et deosculaturus. Rex e contra desilivit equo, et, staphum archiepiscopi arripiens, eum levavit in equum, dicens, "Decet ut majori minus dignus serviat." Sic itaque rex archiepiscopo gratulabundus occurrit; sic eum jocunde allocutus est ac si ante nichil rancoris habuisset. Quem cum rex secum vellet abducere, dicens sibi expedire ut pax inita cunctis manifesta² nulli veniret in dubium, archiepiscopus respondit: "Ingratus

Herb. Bos.
vi. 1.

W. Cant.
i. 77.

Peace made.

The archbishop bids
farewell to
Lewis.

"videbor, domine, si benefactoribus meis saltem non valeo dixerò." Rediit ergo archiepiscopus, et regi Franciæ cæterisque benefactoribus suis gratias agens, cum rege

¹ *desilivit*] dissilivit, A. B.

| ² *manifesta*] manifestata, C.

Angliæ antequam rediret in Angliam non semel locutus est, tandemque reditum paravit in Angliam. Assignaverat autem ei rex clericum quendam, qui ei ex parte domini regis redeundi solatium præberet.

A.D. 1170.
He prepares
to return.

Idus Septembris, nocte media, duo¹ planetæ sic conjungi videbantur, ut quasi una eademque stella fuissent appareret; sed ilico abinvicem separati sunt. Misit autem archiepiscopus nuntios suos in Angliam cum literis patentibus regis, quas filio suo direxerat in hunc modum:

Sept. 13.
Conjunction
of planets.

W. Cant.
i. 78.

“Henricus rex Angliæ et dux Normanniæ et Aquitaniæ, et comes Andegaviæ, karissimo filio salutem. Sciatis quod Thomas Cantuariensis pacem mecum² fecit ad voluntatem meam, et ideo præcipio quod ipse et sui pacem habeant, et faciatis habere ei et suis, qui pro eo exierunt ab Anglia, res suas bene et in pace et honorifice, sicut habuerunt tribus mensibus antequam ipse archiepiscopus recessisset ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de antiquioribus et legalioribus militibus de honore de Saltwde, et eorum sacramento faciatis recognosci quid ibi habeatur de feudo archiepiscopi Cantuariæ. Et quod recognitum fuerit de feudo ejus³ esse ipsi archiepiscopo habere faciatis. Teste Rotrodo Rothomagensi archiepiscopo apud Chinum.”

Letter from
the king to
his son, an-
nouncing
the peace.

Mense Octobri venerunt prædicti nuntii in Angliam, et archiepiscopatus domos fractas et vacuas, horrea demolita, terras incultas et silvas succisas suscep-
runt. Audito etenim rumore concordiæ, Randulfus ille cognomento del Broc,⁴ quasi ante nichil mali vel parum fecisset, omnia distrahere et vastare festinabat.

October.
The arch-
bishop's
messengers
find the es-
tates ruined
by Ranulf
del Broc.

W. Cant.
ii. 2.

Archiepiscopus quoque Eboracensis et Gilebertus Londoniensis et Jocelinus Saresberiensis, præteritorum malorum incentores, de pace inita contristati, associatis sibi Gervasio vicecomite Cantia, Reginaldo de Warennæ et prædicto Randulfo del Broc, nescio quid novum facturi Dovoriam petierunt. Quod cum archiepiscopus, qui jam Witsandum venerat, agnovisset, præmisit suppl-

The excom-
municated
prelates
take mea-
sures of re-
sistance.

¹ duo] duæ, C.

² mecum] meram, C.

³ archiepiscopi . . . ejus] om. B.

⁴ del Broc] del Broke, C.

A.D. 1170. Robert the sacristan is forbidden to deliver the king's letters. lectilem suam et Robertum ecclesiæ Christi sacristam ad præparanda necessaria venientibus. Præcepit etiam hominibus suis ne libri, unde plurimam habuit copiam, alibi quam in ecclesia Cantuariæ recondentur. Illis itaque sollicite Dourense litus observantibus, tentus est prædictus monachus Robertus, fidemque dare secundum leges novissime promulgatas coactus, quod quam citius auram redeundi haberet congruam transfretaret, eo quod litteras domini regis de suo transitu non haberet ad manus. Et ecce puer qui cum eo præmissus est¹ domini papæ litteras porrexit episcopis, quibus Eboracensis et Dunelmensis suspensi, Londoniensis vero et Saresberiensis cæterique episcopi Angliæ pro temeraria præsumptione coronationis novi regis excommunicati sunt. Die vero crastina, dum furibundi litora circumferrent, quasi archiepiscopum applicantem apprehensuri, ipse Spiritu Sancto quo regebatur edoctus navem ascendit, et eorum devitans nequitiam prospero cursu in portu Sandwico² pridie kalendas Decembris applicuit. Nuntiato autem apud Dovoriam archiepiscopi adventu, arreptis armis satellites plurimi cum festinatione nimia Sandicum petierunt, episcopis illis suspensis vel excommunicatis apud Dovoriam subsistentibus. Audito autem in Sandwico armatorum adventu, homines de villa cucurrerunt ad arma, pro domino suo et pastore si necesse esset pugnare volentes; idem siquidem fecerant burgenses Dovoriam. Johannes denique de Oxenefordia, quem ad conducendum archiepiscopum rex transmiserat in Angliam, antequam accederent, occurrit armatis, increpans eos acrius et suadens ut, depositis armis, si necesse esset, archiepiscopum alloquerentur. Accesserunt igitur inermes, et, utcumque salutato archiepiscopo, sciscitabantur animose cur in primo adventu suo etiam ante ingressum episcopos in contumeliam regis suspenderit vel excommunicaverit; comminabantur etiam

W. Cant.
ii. 2.

The pope's letters delivered to the bishops.

W. Cant.
ii. 3.

They wait at Dover.

Thomas lands at Sandwich, Nov. 30.

Struggle at Sandwich.

John of Oxford persuades the hostile knights to disarm.

Herb. Bos.
v. 7.¹ est] om. C.| ² Sandwico] Sandewico, C.

- Herb. Bos. v. 7. regis futuram indignationem, cum jam perpetrata crudelitas regis ad notitiam perveniret. Archiepiscopus ad hæc mansuete respondit dicens, regem ob id non debere offendi quod de sua permissione fuit factum. Cum autem præfati nuntii episcoporum peterent absolutionem, ab archiepiscopo usque in crastinum dilatum est negotium. Illi vero, alias litigandi quærentes¹ occasionem, petunt sibi fides dari ad securitatem regis a clericis extraneis quos secum adduxerat archipræsul. Sed ab hac petitione satis modeste repulsi, ad consiliarios suos episcopos mutilatos Dovoriam redierunt. Archiepiscopus autem die crastina, kalendis scilicet Decembris, cum multo honore et lætitia et dulcissimis lacrimis a clero et populo et conventu Cantuariensi susceptus est. Venerunt itaque ex condicto Cantuariam milites præfati cum quibusdam clericis episcoporum ab ipsis episcopis missi, petentes instantius episcoporum absolutionem. Dixit autem archiepiscopus ipsos a superiori iudice fuisse ligatos, nec ipsius esse a tanto iudice datam sententiam relaxare. "Verum tamen," inquit, "de domini papæ clementia confidens, ipsos curabo absolvere, si præstita cautione stare voluerint iudicio ecclesiæ super his pro quibus fuerunt² excommunicati." Illi vero ad audita stomachantes turbidas jacentes minas abierunt.
- Herb. Bos. v. 8. Archiepiscopus igitur post sex annos exilii a filiis suis, ut prædictum est, Cantuariæ receptus, post dies paucos regem juniorem visurus Londoniam properavit.³
- W. Cant. ii. 16. Verum per duos milites, qui a latere regis missi fuerant, eidem tumide nuntiatum est, ne civitates ejus ingrederetur, sed Cantuariam rediens ibidem resideret. Paruit archiepiscopus prohibenti, et ut Deus⁴ disposuit Cantuariam reversus spiritualibus studiis intendebat. Ipsi autem suspensi et excommunicati mare transito

A.D. 1170.
Nov. 30.
The absolution of the bishops demanded.

Dec. 1.
The archbishop reaches Canterbury.

His promise about the absolution.

He is forbidden to visit the young king at London,

and returns to Canterbury.

¹ *quærentes*] quærebant, B.

² *fuerunt*] fuerint, C.

³ *properavit*] præparavit, C.

⁴ *Deus*] om. C.

A.D. 1170. regem in Normannia adierunt, et pedibus ejus provo-
December. The bishops go to the king in Normandy. luti malo suo pacem factam esse dixerunt, asserentes
Herb. Bos. v. 8. W. Cant. ii. 30, 33. quod ipsi et omnes qui coronationi filii sui interfue-
rant per dominum Thomam archiepiscopum a domino
papa essent excommunicati. Dicebant etiam quod ipse
archiepiscopus ante et retro multo stipatus agmine
militum filium suum regem juniorem adiret quærens
regias introire munitiones. His auditis, rex plusquam
Herb. Bos. v. 11. suam deceret majestatem iratus, et fere jam extra se
positus, cœpit se miserum conclamare, asserens se igno-
Angry and rash words of the king. biles et ignavos homines nutritivisse, quorum nec unus
tot sibi illatas injurias voluerit vindicare. His igitur
et hujusmodi lamentationibus regis milites quatuor
irritati, in ipsa nocte Dominicæ Nativitatis, quæ feria
Conspiracy of four knights on Christmas day. sexta fuit, juramento se constrinxerunt, et sic a curia
W. Cant. ii. 32, 33. latenter in ipsa festivitate recesserunt. Erant autem
hi quatuor generis nobilitate recte¹ conspicui, militia
præclari, et regi admodum familiares ut socii. Quorum
nomina sunt hæc, Reginaldus filius Ursi, Willelmus de
Traci, Ricardus Brito, et Hugo de Morvilla. Cum nimia²
festinatione descenderunt prædicti quatuor milites ad
mare, et sine impedimento aliquo vel mora transpo-
siti, applicuerunt juxta Dovoriam in loco qui portus
canum appellatur. Gloriabantur admodum de tam fa-
They land at Dover, and stay the night at Saltwood. cili transitu ac si Deo malignitatis suæ placeret con-
W. Cant. ii. 35. spiratio, adeoque liberum eis præparasset introitum.
Noctem igitur illam in castro de Saltwde, quod erat in
custodia Randulfi del Broc, duxerunt insomnem. Die
vero crastina, quinto scilicet Natalis die, feria tertia,
congregata satellitum comprovincialium turba, curiam
abbatis Sancti Augustini ingressi, de re facienda cum
Clarembaldo³ ipsius cœnobii electo contulerunt. Dato
tandem et accepto⁴ consilio, cum jam pransus archi-
episcopus cum monachis suis et clericis de rebus trac-

¹ recte] om. A. C.² Cum nimia] MCLXXI., ins. C.³ Clarembaldo] Clarebaldo, C.⁴ accepto] decepto, C.

taret necessariis, quatuor illi interiorem archiepiscopi A.D. 1170.
Dec. 29.
They visit
the arch-
bishop.
cameram ingressi, nullam præmittentes salutationem,
ante pedes ejus solo tenus resederunt, tandemque
dixerunt, "Venimus de partibus transmarinis præcepta
" regis ad te deferentes." Quibus ait, "Vultis hæc pub-
" lice vel privatim dicere?" At illi, "Ut tibi placet."
Jussit igitur archiepiscopus domesticos suos paulatim
secedere. Et, auditis eorum sermonibus, "Volo," inquit,
"ut hæc a pluribus audiantur." Revocatis igitur tam
monachis quam clericis, ille Ursides ait, "Dicimus tibi
" ex parte domini regis ut regem adeas, facturum ei
" quod facere debes domino tuo." Cui archiepiscopus,
"Feci ei quod facere debui." "Non," inquit; "Nam They com-
plain of the
suspension
of the
bishops.
" episcopos ejus suspendisti nec absolvere voluisti.
" Unde videtur quod ei velis coronam de capite tol-
" lere." "Coronam," ait, "ejus auferre non cupio, sed
(E. Grim, c. 77.) " alias si¹ possem capiti ejus imponerem, salvo tamen
" honore Dei et salute animæ meæ. Episcopos vero
" non suspendi sed dominus papa." "Satis," inquit,
" eos suspendisti quia hoc tuo molimine factum est."
At ille, "Ratum," inquit, "et gratum habeo, si dominus Argument
of the arch-
bishop, and
counter-
charges.
" papa vindicat injurias ecclesiæ Dei et meas. Compellor
" et ego injurias michi vel meis illatas vindicare. Nam
" præter cætera quæ post pacem datam michi vel meis
" illata sunt, clerici mei et servientes² verberantur,
" ecclesiæ meæ ab invasoribus occupantur, vina mea,
" conductu regis in Angliam advecta, michi ablata sunt
" nec adhuc restituta; jumentum quoque in servitio
" meo inventum, in contemptum meum et contumeliam
" cauda turpiter truncatum est." Præscindunt illi³ verba
loquentis, dicentes: "Si querimonias tuas ad audientiam
" optimatum retulisses, condignam justitiam reportasses."
"Non," inquit, "nam petitiones meæ repulsæ sunt,

¹ si] non, B. ; si, C.

² et servientes] om. B. ; ins. C.

³ illi] illa, C.

A.D. 1170.
Dec. 29.
He calls
Fitz Urse
to witness.

" et ne in propria persona regem adirem prohibitus W. Cant. ii. 37.
" sum. Nec tamen pro omni re minima currendum
" est ad curiam. Tu, Reginalde, præsens fuisti et plus-
" quam ducenti milites, ubi dominus rex concessit ut eos
" ad condignam satisfactionem ecclesiastica censura com-
" pellerem, qui sanctam ecclesiam conturbassent. Nec
" possum de cætero dissimulare quin curæ pastoralis
" officium exerceam." Ad hanc vocem exilientes cla-
mabant; "Hujus rei testes non sumus. O minæ! minæ!
" Domini monachi, ex parte regis vobis præcipimus, ut
" eum custodiat; si evaserit, a vobis requirendus est."
Et exierunt continuo. Archiepiscopus autem sequens eos
usque ad hostium cameræ exterioris dixit, "Sciatis me
" non venisse ut fugiam, et minas vestras parvipendo." At
illi, "Non minæ tantum, sed et aliud erit."

They bring
their men
into the
court of the
palace, and
arm.

Exeuntes itaque de palatio, introduxerunt in curiam W. Cant. ii. 38.
archiepiscopi quos præ foribus reliquerant satellites
dum cum archiepiscopo loquerentur. Exuentes autem
se cappis et tunicis, apparuerunt loricati. Dum igitur
hii et alii se armis induerunt, et monachi in ecclesia
vesperas cantarent, vix tandem archiepiscopo persua-
sum est ut vesperas auditurus ecclesiam introiret.

The arch-
bishop goes
into the
church to
vespers, pur-
sued by the
knights.

Cum autem a monachis impulsus magis quam ductus
ecclesiam fuisset ingressus, et jam in ecclesia aliquot
gradus ascendisset, ecce a tergo quatuor illi armati per
claustrum exertis gladiis ecclesiam cum impetu ingre-
diuntur. Quorum cum primus exclamasset, "Ubi est tra- W. Cant. ii. 41.
" ditior ille?" et nemo responderet, subjunxit, "Ubi est Joh. Salisb. c. 24.
" archiepiscopus?" Ipse autem omnium voces præveniens, de
gradibus quos ascenderat descendens ait, "En ego." Et ad-
jecit, "Reginalde, Reginalde, multa tibi contuli beneficia, nunc
" ingrederis armatus ad me?" At ille pallium archiepiscopi
apprehendens ait, "Hoc scies jam. Egrederere, jam mori-
" eris." Archiepiscopus autem de manu illius pallium excu-
tiens, "Non egrediar," ait. At ille dixit, "Fuge ergo."
"Non," inquit, "fugiam, sed, si me quæritis, prohibeo ex parte

- Joh.Salisb. c. 24. "Dei et sub anathemate, ne alicui¹ ex meis quicquam mali
"faciatis." Ille autem paululum retrocedens, et socios
suos jam adesse conspiciens, in caput archiepiscopi gladium
vibravit, quo brachium clerici magistri scilicet Edwardi fere
amputavit, ipsumque archiepiscopum in capite, excusso
pilleo, vulneravit, et exclamavit, "Percutite, percutite."
Extenderat enim clericus ille brachium suum super caput
archiepiscopi ut ictum elideret ferientis. Videns autem
jam de cætero Sanctus vocandus horam suæ passionis
adesse, inclinato contra lictorum gladios nudato capite,
hæc ultima verba dixit: "Deo et Sanctæ Mariæ et Sancto
"Dionisio et sanctis hujus ecclesiæ patronis commendo me
"ipsum et causam ecclesiæ." Accurrens autem alter ex
eis et is² loricator, cum magno impetu gladium suum
in testam sancti martyris profundius incussit, et cere-
brum violavit. Jam labare cœpit in corpore hostia
Christi sed mente firmior, et, ferientibus cæteris, quasi
ad orationem in pavimento prostratus est, omnibus
membris decenter compositis, ac si manibus dirigerentur
humanis. Quidam autem ex eis immanior cæteris et
inhumanior, jam jacentis, jam expirantis testulas ca-
pitis quas alii inciderant abscidit, et ex facili transitu
pavimentum offendens gladii cuspidem fregit. Plaga
autem a cono capitis usque ad cellam memorialem de-
scendens, partem illam occipitii patulam fecit. Accessit
postremo quidam Hugo, re et nomine Malus-clericus
appellatus, ensis cuspidem patenti capiti crudeliter in-
pressit, cerebrum penitus dissipavit, extraxit et in pavi-
mentum cum testulis et sanguine sparsit. Unus autem
ex eis, "Eamus," inquit, "mortuus est." Et redeuntes
per claustrum, in signum dampnatæ militiæ suæ clama-
bant, "Regales milites, regales."
- Dum hæc itaque fierent in ecclesia, cæteri malignita-
tis hujus complices in palatio beati martyris sæviebant.
Nam confractis seris et hostiis omnique suppellectile ejus
exquisita, quæcumque concupiscibilia fuerunt tulerunt

A.D. 1170.
Dec. 29.
Contention
with the
murderers.

The arch-
bishop's last
words.

Cruelty of
Hugh Mau-
clerc.

The palace
plundered.

¹ alicui] cuiquam, C.

² is] hiis, B. ; his, A.

A.D. 1170.
Dec. 29.

et abierunt. Privilegia quoque et munimenta ecclesiæ, Cantuariensis in scriniis sancti inventa, rapta tulerunt. Accurrens autem populus civitatis patrem patriæ suumque pastorem tam dire in ecclesia Dei interemtum videre cupiebant.

Praises of
the martyr.

O admirabilis viri sancti constantia! Non regis insania, non episcoporum vel principum malitia, non exilium, non amicorum vel¹ parentum suorum proscriptio, non gladius, sed nec ipsa mors eum a via veritatis avellere potuerunt. Et, quod mirabilius est, militi percutienti non caput avertit, non vestem vel manum interposuit sed percutienti caput inclinavit, in

Joh. Salisb.
c. 26.

His blood
collected.

pedibus stans donec consummaretur. In terram corruens membra quasi ad orandum composuit. Jacens non pedem, non manum, movit vel caput, nisi quantum expiranti conceditur. Sed, ut æstimo, Deum habuit dispositorem et angelos cooperatores. Necdum animam expiraverat, et ecce ab omnibus fere Sanctus Thomas appellatus est. Vix aliquem in tanta videres multitudine qui ejus sanguine non vellet esse intinctus; nam in ejus sanguine digitos imprimebant, et ipsius sancti nomen invocantes in frontibus suis vel oculis signum crucis faciebant. Collectus est ille sacrosanctus sanguis cum cerebro et testulis, et diligenter repositus est, post modicum toti mundo propinandus. Delatum est autem corpus exanime ante altare Christi, ubi tota nocte illa clausis oculis, compressis labiis, membrisque decenter compositis, adeo vividus intuentibus apparuit ac si vivens in corpore carperet sompnum. Cumque dies crastina illucesceret, et monachis lugentibus nuntiatum fuisset malignos illos conspirasse ut corpus sanctum violenter de ecclesia extraherent et ignominiose tractarent, vel in locum fætidum proicerent, terrii monachi clausis ecclesiæ januis corpus in criptam detulerunt. Sublatis autem ab eo vestimentis exterioribus in ha-

Dec. 30.
His body
placed in
the crypt.

¹ *amicorum vel*] om. C.

bitu monachali et cilicio inventus est. Quis in tam A.D. 1170.
Dec. 30.
His monastic dress discovered. stupenda visione temperaret a lacrimis, cum patris patriæ, archiepiscopi et primatis et legati interiora capitis tam dire dissipati viderent? Quis inquam temperaret a lacrimis cum monachi pastorem suum, quem clericum putabant elatum, jam monachum viderent humilem et ciliciatum? Non enim sciebant huc usque quod hujusmodi vestimentis uteretur. Flebant itaque monachi et ridebant, lugentes gaudebant, plangentes plaudebant. O lætus dolor in tristi gaudio! Tandem utcumque temperantes a lacrimis, dimissis circa eum vestibus illis pretiosis, cuculla scilicet, staminia et cilicio, pontificalibus induerunt, et in novo sarcofago marmoreo sepe-lierunt. Clausa sunt illico hostia criptæ, ut vix alicui pateret ingressus.

MCLXXI.—XIII.¹

Per totum fere annum usque ad festum Sancti Thomæ apostoli² ecclesia Christi ab officiis cessavit A.D. 1171.
The cathedral of Canterbury closed for a year. divinis, et monachi nocturnas horas et diurnas in capitulo suo sine modulationibus musitabant. Cruces ecclesiæ, sicut in passione Domini, fuerunt velatæ et altaria denudata. Mater ecclesiarum Anglicanarum par-ricidium lugebat, et filiæ ejus et æmuli maxime gaudebant, pulsantes et cantantes in jubilo ac si matris suæ ærumpnis insultarent. Sed beato martyre nostro consummato et in pace disposito, visitavit nos oriens Visions and other wonders. ex alto in visionibus nocturnis, martyris novi sanctitatem ostendens, et futurorum mirabilium quasi quandam credulitatem præmittens. Subsecuta sunt e vestigio usitata et experta miracula, quæ sicut³ innumera ita sæculis sunt inaudita. Reserata sunt tandem hostia criptæ, et confluentibus undique populis dicere potui-

¹ MCLXXI.—XIII.] om. C., which MS. began the year 1171, at p. 224, above.

² Per totum . . . apostoli] Toto

illo anno quinque solummodo diebus exceptis, C.

³ sicut] scilicet, B.

- A.D. 1171. **Spread of miraculous agency.** mus cotidie, "quia mirabilia vidimus hodie." In primis ^{S. Luke, v. 26.} tamen beatus martyr, quasi quædam præludia præmittens, minimis quibusdam cœpit coruscare miraculis. Deinde paulatim ad majora et maxima pertingens, omnia in brevi evangelica miracula complevit. Nam primo ad ejus tumbam, deinde per totam ecclesiam, et postmodum per totam Angliam ad invocationem nominis ejus qualibet infirmitate gravati convaluerunt. Quibusdam etiam genitalibus abscisis et oculis effossis, nova membra restituit, aliisque morte jam deposita vitam redonavit. Extant in ecclesia Christi Cantuariæ duo volumina miraculorum ejus, quæ ut huic compendio insererem non est necesse. Quomodo autem, vel qua occasione sanguis novi martyris aquæ mixtus ad potandum et portandum pie petentibus datus sit, non ab re est dicere. Quidam namque sacerdos Willelmus nomine, Londoniensis natione, in die Sancti Stephani prothomartyris obmutuit. Huic in visione dictum est, ut Cantuariæ novum martyrem adiret, sanguinem ipsius potaret ut sic convalesceret. Ivit, Cantuariam venit, sanguinem petivit et obtinuit, gustavit et convaluit. Divulgatum est ilico verbum hoc in populo, et jam petentibus plurimis aquæ limpidæ mixtus et sic ægrotantibus ad potandum porrectus est, ne videlicet sacer sanguis citius effunderetur, vel indignis daretur uberius. Hac de causa aqua sancti martyris sanguine sanctificata, in universum mundum delata, ægrotantibus porrecta et mortuis quibusdam infusa, per Sancti Thomæ merita ægrotantibus sanitatem et plerisque mortuis vitam restituit.
- Books of record.**
- Story of William the priest of London.**
- Miraculous virtue of the blood and water.**
- Apology of the author.** Hæc de beati nostri martyris Thomæ vita, passione et miraculis dicta sufficiant. Nec mihi succenseat, lector bone, tua benignitas quod cronici regulam paulisper excesserim, vel quod multa de tanto viro dimiserim. Dimissa sunt enim plurima quoniam alibi uberius scripta sunt, et ne forte legenti fastidium generarent; quamvis fastidire non debeant quæcumque de tanto

martyre veraciter possunt enarrari. Provocavit affectum meum illius sanctitas, et benignitas allexit; michi namque monachatum concessit eo anno quo ipse fuit in archiepiscopum sacratus;¹ et² ei professionem feci, et ipse me ad sacros ordines promovit. Apparuit etiam cuidam fratri meo nominis sui, inter alia secreta dulcia hæc dicens ei: "Tantum feci, tantum feci quod nomina monachorum meorum et clericorum qui eis sunt alligati scripta sunt in libro vitæ." Cumque clericus ille de se sollicitus sancto diceret, "Domine, quid erit de me?" caput clerici manu sua sanctus blande subridens attrectavit, et vertici ejus osculum impressit. Compellit etiam me prologus meus, in quo spopondi me non omnia memorabilia sed memoriæ digna relaturum. Quid autem memoria dignius est quam hominem similem nobis passibilem, heri mundo odiosum, hodie mundo gloriosum referre; heri nobiscum comedentem et bibentem, hodie miraculis coruscantem; heri a vilissimis quibusque contemptum, hodie a regibus et principibus preciosis muneribus honoratum, præsentialiter adoratum?

A.D. 1171.
His connexion with the martyr.

Appearance to Thomas the clerk, brother of Gervase.

Nec te moveat, lector bone, tua prudentia, eo quod dixerim Sanctum Thomam martyrio esse coronatum anno gratiæ M^oC^oLXX^o, cum invenias eum passum fuisse anno ab incarnatione Domini M^oC^oLXX^o10.³ Lege precor prologum meum et jam, ut æstimo, dubietatis scrupulum non habebis. Diversis etenim terminis et rationibus anni Domini incipiuntur. Quidam enim incipiunt ipsos annos Domini ab annuntiatione, quidam a passione, quidam a circumcissione, id est ab initio anni solaris; quamplures autem, quorum ego imitator sum, annos gratiæ solent incipere a Nativitate. Omnium enim hominum annos et ætates non a conceptione sed

Question of chronology.

¹ *sacratus*] consecratus, C.

² *et*] om. C.

³ This sentence is inverted in MS. C., where the date has already been adapted to A.D. 1171. The date is written over an erasure in

MS. A., as are also several of the following lines. It will be observed that MS. C. begins the year 1171 before the martyrdom: see above, p. 224.

A.D. 1171.
Question of
chronology.

a die nativitatis computare solemus. Anno igitur gratiæ M^oC^oLXX^o Sanctus Thomas in fine quidem anni martirio coronatus est. Dies enim Natalis Domini erat in sexta feria, Sancti Stephani in sabbato, Sancti Joannis in die Dominica, Sanctorum Innocentium feria secunda, feria vero tertia Sanctus Thomas passus est dum monachi vespervas cantarent in choro, quod in anno sequenti, videlicet M^oC^oLXX^o1^o esse non potuit. In crastino vero in cripta sepultus est.¹ Non arguo sententiam illorum qui annos incarnationis inchoant ab annuntiatione, sed magis illis consentio quorum imitator existo, eorum scilicet qui annos et ætatem Domini computant a Nativitate. Utrorumque ratio satis probabilis est, sed ² istorum faciliior simul et utilior esse dinoscitur. Inter eos una et sola est altercatio, sub cujus videlicet anni continentia debeant annotari ea quæ contingunt inter Nativitatem Domini et Ejus Annuntiationem. Qui asserit Sanctum Thomam martyrizatum anno M^oC^oLXX^o, annum incipit et terminat in Annuntiatione: qui autem dicit Eum passum esse anno gratiæ M^oC^oLXX^o primo, annum præcidit alterius, et anticipat trium mensium spatio. Utriusque tamen computatio unius anni solaris scilicet continentia est.

News sent
to the king
and the
pope.

Sed quoniam unusquisque in suo sensu abundat, redcamus ad nos, et breviter referamus aliqua ex hiis quæ gesta sunt post sancti martyris passionem. Gloriosi igitur martyris passio miraculosa circumquaque divulgata tandem ad regis Angliæ et Alexandri papæ notitiam pervenit. Unde ambo admodum confusi et nimia cordis angustia consternati sunt; sed diversis ex

¹ *Anno igitur . . . sepultus est]*
Instead of this, MS. C. reads:
“ Unde feliciis memoriæ Willelmus
“ Turbo Norwicensis episcopus, lit-
“ teris admodum cruditus, volens
“ beati martyris Thomæ annum pas-
“ sionis versifice designare ait.
“ Annus millenus centenus sep-
tuagenus

“ Primus erat primas cum ruit
ense Thomas;
“ Quinta dies Natalis erat, flos
orbis ab orbe
“ Vellitur et fructus incipit esse
poli.”

² *sed]* si, B.

causis. Dolebat enim rex de modo martyrii, et famæ suæ plurimum metuebat, ne proditoris elogio ubique terrarum notaretur, utpote qui sancto viro post tot adversitatum vexationes illatas astantibus et videntibus populis et linguis firmam pacem et plenam dederat, eundem in Angliam præmisisset subito perimendum. Dolebat et papa Alexander, male sibi conscius de causa ecclesiæ, pro qua sanctus Dei Thomas jam per annos sex labores plurimos sustinuerat, quod eam scilicet male defendisset, et tandem ipsum ecclesiæ pugilem in manus persequentium tradidisset. Uterque igitur, papa scilicet et rex, aspectibus publicis se per dies aliquot præ pudore subtrahentes, in cameris suis interioribus jejuniis et orationibus intenderunt, adeo ut ad eos vix alicui pateret ingressus.

A.D. 1171.
Grief of the
king and
pope.

Epist.
Foliot,
469;
S. T. C.,
vi. 260-
262.

Rex autem sibi timens et suis præcavens ne anathematis vinculo nodaretur, remedium appellationis obposuit, misitque nuntios spectabiles et admodum loquaces ad dominum papam, qui eum de morte Sancti Thomæ martyris excusarent. Qui cum Romam venissent et a papa simul et quibusdam cardinalibus contumeliose repellerentur, nec possent libere summi pontificis conspectibus apparere, aliam viam supplicandi, more scilicet Romano, sunt aggressi. Vix tandem quingentis marcis interpositis admissi sunt. Juraverunt autem ex decreto curiæ Romanæ in persona regis, quod rex staret iudicio ecclesiæ de morte sancti¹ archiepiscopi. Obtinuerunt igitur hoc sacramento, ne rex vel ejus regnum suspensionis vel excommunicationis sententiam susciperent. Omnes autem interfectores sancti viri et eorum adjutores² et consiliarii et qui eos foverent vel in terra sua scienter susciperent, anathematis gladio percussi sunt. Decrevit et hoc Romana curia, ut duo legati ad cognoscendam causam ecclesiæ mitterentur in Normanniam, et ad ultionem de morte Sancti Thomæ inferendam.

The king
sends mes-
sengers to
the papal
court to de-
fend him.

They swear
that he will
abide by the
judgment of
the Church.

Two legates
sent to Nor-
mandy.

¹ sancti] om. B.

| ² adjutores] adjutores, C.

A.D. 1171.
The king
hastily
comes to
England,
and orders
the ports to
be closed
against let-
ters from
Rome.

Then he goes
to Ireland.

Causes of
the Irish
expedition.

Earl Richard
of Pembroke
had gone to
Ireland,

taken Dub-
lin, and op-
pressed the
Irish.

Quod cum regi innotuisset citissime transfretavit in Angliam, præciens portuum præpositis cismarinis et transmarinis quatinus portus diligentissime custodirent; et si quis litteras de interdicto, si forte daretur, portare præsumeret, caperetur et in carcerem poneretur. Præcepit etiam ne quis clericus transfretaret, nisi juraret quod nec regi nec regno dampnum quæreret vel malum. Adjecit et hoc, ne quis litteratus ad eum venire præsumeret. Applicuit autem apud Portesmuthe¹ iii^{to} nonas Augusti, et exercitu non modico congregato, expeditionem paravit in Hiberniam apud Penbroc.² Legati igitur de quibus prædictum est venerunt in Normanniam, et rex cum exercitu suo navigavit in [Octobri in³] Hiberniam.

Tribus autem, ut fertur, de causis Hiberniam adiit. Nam comes Ricardus⁴ nepos Hervei de Monte Mauricii iram regis ante annos tres incurrerat, adeo ut neque per se neque per suffectas personas regem placare valeret, nec ea quæ sui juris fuerant in pace possidere valeret. Unde prædictus comes tristis effectus licentiam abeundi petiit et obtinuit. Assumptis itaque secum paucis commilitonibus et armigeris, ad⁵ avunculum suum Herveum, qui terram prius exploraverat, in Hiberniam navigavit. Consilio itaque dato et accepto, considerantes terram spatiosam simul et speciosam sed cultore vacuum, cœperunt prædari, et homines simplices et seminudos depopulari. Sicque paulatim indies crescens terram non modicam sed incultam circa litus maris obtinuit. Tandem Dubliniam civitatem egregiam adeptus, Hibernienses cœpit acrius infestare. Unde reges et incolæ terræ irritati, crebris insultibus pro modulo suo eos propellere gestierunt. Sed cum eis paucioribus quidem numero, sed prudentioribus quidem⁶

¹ Portesmouthe] Portesmuthe, C.

² Penbroc] Penbroke, C.

³ Octobri in] om. A. C.

⁴ Ricardus] Richard de Clare, earl of Pembroke.

⁵ ad] om. A. B.

⁶ quidem] om. A. B.

consilio seque fortioribus, prævalere non possent, legatos miserunt ad regem Angliæ, ut in Hiberniam veniret, eisque contra importunitatem Ricardi comitis succurreret, sibi que dominium Hiberniæ assumeret. Comes autem Ricardus, metuens ne sibi rex quod adquisierat subtraheret, missis nuntiis, quod adquisierat regi obtulit, sic tamen ut illud de rege teneret. Hæ sunt duæ causæ quare rex Hiberniam petiit, vocatio scilicet Hiberniensium ut contra Ricardum defenderentur, et vocatio Ricardi ne contra eum protegerentur. Tertia vero, summa, ut æstimo, erat et præcipua, videlicet ut sententiam interdicti, si forte daretur, facilius declinaret vel occultius observaret. Quæcumque autem sui adventus occasio fuerit, ipse cum ecclesiis ut fertur navibus in Hibernia circa festum Calixti papæ applicuit.

A.D. 1171.
Henry is invited to bring him to order.

He offers to hold his conquests of the king.

The king wanted to avoid sentence of interdiction.

“Cælum non animum mutant qui trans mare currunt.”

Summo igitur cum honore ab incolis terræ, Anglis et aliis, receptus, post tempus parvulum regum et principum terræ, archiepiscoporum simul et episcoporum, suscepit fidelitates. Hii autem sunt qui Henrico regi Angliæ, Matildis reginæ filio, fidelitatem sicut domino juraverunt. Rex Corcensis, rex Limeric,¹ rex de Osseria, rex de Mida; rex Cognagtensis; hic regi Angliæ nec occurrere nec fidelitatem præstare dignatus est; dicebat enim totam Hiberniam de jure suam esse, cæterosque reges terræ illius suæ ditioni subjugari² debere. Quo in suo jure juste vel injuste pertinaciter persistente, cum regibus cæteris juraverunt archiepiscopus Armachensis et Hiberniæ primas, et cum eo suffraganei sui episcopus Lughbdunensis, episcopus Cenenensis,³ episcopus Tarensis, episcopus Ardahactensis,⁴ episcopus Thuenensis, episcopus Condetensis, episcopus

He receives fealty from the Irish bishops and kings.

The king of Connaught refuses.

Bened.
i. 25.

¹ *Limeric*] Limerik, C.

² *subjugari*] subjugare, C.

³ *Cenenensis*] Ccrienensis, A. B., Cenenensis, C.

⁴ *Ardahactensis*] Hardahattensis, C.

A.D. 1171. Radensis, episcopus Cluenensis, episcopus Rathponensis. Bened.
List of Irish i. 26.
bishops.

The king
keeps Christ-
mas in

a wicker
palace built
at Dublin.

Theodinus
and Albert,
the legates,
arrive in
Normandy.

Canterbury
cathedral
reconciled,
Dec. 21.

Archiepiscopus Casselensis, et hii suffraganei ejus; episcopus Lismorensis, episcopus Corcensis, episcopus Kildabwensis,¹ episcopus Immeletensis, episcopus Waterfordensis, episcopus Cluanuimensis, episcopus Arthfertensis, episcopus Artmorensis,² episcopus Rosensis, episcopus Lumnacensis, episcopus Finnabrensis. Archiepiscopus Duvelinensis, et hii suffraganei ejus; episcopus Bistaghennensis, episcopus Fernensis, episcopus Lethglensis, episcopus Kildarensis, episcopus Earipolensis. Archiepiscopus Tuaimensis,³ et hii suffraganei ejus; episcopus Chienfernensis,⁴ episcopus Killatensis, episcopus Maigonnensis, episcopus Aelfinensis, episcopus Achahteonrensis. Hii omnes juraverunt fidelitatem regi Henrico, cum primo fuit in Hibernia post martyrium sancti martyris Thomæ. Construxerunt autem regi virgeum apud Duvelinam palatium magnum, in quo rex festivitatem Natalis Domini more regio celebraret. Bened. i. 29.

Dum hæc igitur et his similia agerentur in Hibernia, et prædicti legati Theodinus scilicet et Albertus regis adventum in Normannia expectarent, Odo prior et conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ, dolentes admodum quod ecclesia Christi tam diu a divinis cessaret, et quasi ovili similis haberetur, nuntium et litteras miserunt ad legatos, petentes ut auctoritate sua, et licentia per episcopos Angliæ valeret ecclesia Christi reconciliari. Audientes autem legati, et videntes petitionem conventus esse rationabilem, datis litteris suum præbuerunt assensum. Convocatis itaque duobus episcopis Exoniensi et Cestrensi, reconciliata est ecclesia Christi Cantuariæ xii^{mo} kalendas Januarii. Toto illo anno, a die scilicet passionis Sancti Thomæ martyris usque in diem Sancti Thomæ apostoli, a sacris missarum solenniis

¹ *Kildabwensis*] Kildawensis, B.

² *Artmorensis*] Arthmorensis, C.

³ *Tuaimensis*] Guaimensis, A. B.; Guarinensis, C.

⁴ *Chienfernensis*] Chenfernensis, C.

suspensa, sed miraculorum numerositate populorumque A.D. 1171.
frequentia cotidie magnifice glorificata est.

Hoc anno ecclesia Norwicensis cum officinis suis mi- Fire at
sero conflagravit incendio, et monachi dispersi sunt. Norwich.

MCLXXII.—XIV.

M^o.CCLXXII^{do}. gratiæ anno proposuerunt legati The- A.D. 1172.
odinus¹ et Albertus severius in regem agere. Miserant On the news
enim ad eum commonitorias epistolas et comminatorias, of the ar-
aspera simul et levia eidem per internuntios proponentes. rival of
Ipse vero, ut longe ante prædictum est, strictius inhi- Theodinus
buerat, ne quis ad eum accederet litteratus. Rediens and Albert
autem tandem ad cor, feria secunda Paschæ in Angliam Henry re-
reversus est, et, dispositis utcumque regni negotiis, turns to
circa Domini Ascensionem in Normanniam transfretavit, et England;
cum legatis publice et privatim locutus est. and goes to
Normandy.

Bened.
i. 31.

Rex autem Franciæ Lodovicus non modice indigna- To satisfy
tus est,² eo quod Margareta filia sua cum viro suo Lewis, the
Henrico rege juniore non fuit coronata. Rex igitur³ young king
Angliæ Henricus instinctu legatorum misit in Angliam and his wife
simul cum filia regis Franciæ prædictum filium suum are crowned
jam coronatum, ut ambobus in Anglia corona regni at Winchester,
imponeretur. Misit etiam cum eis Rotrodum Rotomagen- Aug. 27.
sem archiepiscopum et Ægidium Ebroicensem episcopum.
Coronati sunt itaque in civitate Wintonia manu Ro-
trodi Rotomagensis archiepiscopi vj^{to} kalendas Septem-
bris. Hoc jam secundo coronatus est junior Henricus
in præjudicium et contumeliam Cantuariensis ecclesiæ;
nam primo consecravat et coronavit eum Rogerius Injury of
Eboracensis archiepiscopus apud Londoniam, qui pro- the church
prius et fere unicus extitit æmulus Cantuariensis ec- of Canter-
clesiæ et inimicus. Nunc autem denuo coronam ei et bury.

¹ *Theodinus*] Theodonus, C.; | ² *est*] om. C.
Theodinus, A. | ³ *igitur*] autem, C.

A.D. 1172. suæ reginæ imposuit alterius regni episcopus apud Wintoniam in diocesi scilicet Cantuariensis ecclesiæ.

Intrusion on
the rights of
Canterbury.

Scimus autem et in ecclesiasticis legimus regulis, quod non debeat episcopus vel quislibet presbiter alterius jura invadere, vel in parochia ejus absque licentia ipsius quicquam sacerdotalis officii ministrare. Et non in¹ qualibet dignitate sua Cantuariensi ecclesiæ hæc est illata violentia, sed in ea qua nichil dignius vel specialius habere dinoscitur et a diuturnioribus temporibus optinere. Nec hanc suam prærogativam ad hesterno sed ab antiquitatum vetustate semper inconcusse² consuevit possidere.

Interview of
the king and
the legates.

Coronatione igitur expleta redierunt episcopi in Nor-
manniam, rege juniore cum sua regina in Anglia di-
misso. Convenientes autem regem seniore prædicti
legati de morte Cantuariensis archiepiscopi, eum ad
satisfaciendum satis humilem repperunt. Decreverunt
igitur legati, ut in facie ecclesiæ ad purgandam
innocentiam suam tam de sancti archiepiscopi morte
quam de aliis subscriptis capitulis sacramentum præ-
staret juramenti. Annuit rex, et tactis sacrosanctis
apud Abrincas v^{to} kalendas Octobris juravit:

Bened.
i. 31.

Oaths sworn
by Henry at
Avranches,
Sept. 27.

" I. Quod nec præcepit nec voluit ut Cantuariensis archi-
episcopus occideretur, et, quando audivit, vehementer inde
doluit. Sed quia malefactores illos qui præfatum archiepi-
scopum occiderunt habere non poterat, qui tamen in deliciis
venationum aliquamdiu postea fuerant cum ipso commorati,
et quia timebat ipsos illud prophanum opus causa motus
animi quem in eo viderant perpetrasse, de satisfactione tale
præstitit sacramentum.

" II. Juravit etiam quod ab Alexandro summo pontifice et
ab catholicis ejus successoribus non recederet quam diu
ipsum sicut regem catholicum habuerint.

" III. Juravit etiam quod neque appellationes impediret
neque impediri permetteret quin libere fierent in regno suo
ad Romanum pontificem in ecclesiasticis causis; sic tamen
ut, si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod
malum suum vel regni non quærent.

¹ in] om. A. B.

| ² inconcusse] inconcussa, C.

"IV. Juravit etiam quod ab instante Nativitate Domini us-
 " que in triennium crucem acciperet, in proxima sequenti
 " æstate in propria persona Jerosolimam iturus, nisi reman-
 " serit per Alexandrum summum pontificem vel per catholicos
 " successores ejus. Sed si interim perurgente necessitate in
 " Hispaniam super Saracenos profectus fuisset, quantum in
 " illo itinere consummaret tantundem Jerosolimitanæ profec-
 " tionis spatium posset prolongare.

A.D. 1172.
 Sept. 27.
 Oaths sworn
 by Henry at
 Avranches.

"V. Juravit etiam quod interim tantum pecuniæ daret
 " Templariis quantum ad arbitrium fratrum Templi sufficere
 " posset ad retinendum ceteros milites ad defensionem Jeroso-
 " limitanæ terræ per spatium unius anni. Præterea perdona-
 " vit iram et malivolentiam suam¹ omnibus tam clericis quam
 " laicis qui pro beato Thoma archiepiscopo Cantuariensi erant
 " in exilio, et concessit eis libere et in pace ad propria re-
 " meare.

"VI. Juravit etiam quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ,
 " si quæ ablatae erant, in integrum restitueret, sicut habuit
 " uno anno antequam beatus Thomas ab Anglia egrederetur.

"VII. Juravit etiam² quod consuetudines quæ inductæ sunt
 " contra ecclesias terræ suæ in tempore suo penitus dimit-
 " teret.

"Hæc omnia juravit se fore observaturum bona fide et abs-
 " que malo ingenio. Et ut hæc in memoria Romanæ eccle-
 " siæ haberentur, præcepit rex sigillum suum cum sigillis
 " cardinalium scripto illi apponi in quo prædicta capitula con-
 " tinebantur."³

Dum hæc itaque agerentur in Normannia, juvenis
 rex ex consilio tutorum suorum mandavit Odonem pri-
 orem et monachos ecclesiæ Cantuariensis, ut ad eum
 quantocius venirent, et archiepiscopum sibi et suæ
 ecclesiæ eligerent. Accessit itaque prior Odo cum mo-
 nachis suis ad curiam, et, conserto sermone de ponti-
 fice eligendo, prior liberam de more ecclesiæ petivit
 electionem. Quæ cum ab aulicis priori penitus dene-
 gata, vel, ut mitius dicam, dilata fuisset, quasi sub
 specie pietatis monuerunt, ut Cantuariam rediret, et

The prior
 and monks
 of Canter-
 bury sum-
 moned to
 elect an
 archbishop,
 before the
 young king.

¹ suam] om. C.

² etiam] autem, C.

³ The articles of Henry's oath of

purgation as given here closely
 agree with the account in Benedict,
 i. 32, 33; Hoveden, ii. 35.

A.D. 1172.
The ques-
tion of a free
election
mooted and
discussed,
about Mi-
chaelmas.

Prior Odo
goes to Nor-
mandy.

The king
proposes the
bishop of
Bayeux.

Odo returns
with in-
structions to
elect him.

The negotia-
tion fails.

post tres ebdomadas consiliis et orationibus instructor
atque paratior ad regis præsentiam denuo veniret.
Prior igitur Cantuariam rediit, et confratrum suorum
fultus orationibus, circa festum Sancti Michaelis regem
et regios, magistros magis quam ministros, adiit, et
in petitione liberæ electionis constanter perseveravit.
Abnegant aulici denuo quod petatum est, præcipientes
severius, ut regem patrem in partibus transmarinis de-
gentem adiret, ipsius auditorus voluntatem. Prior¹
igitur Odo Cantuariam rediens in proximo transfre-
tavit, regem in Normannia degentem adiit, eumque
magis supplicantem quam imperantem repperit. Veri-
tus est enim Odonis constantiam, ne severum quem-
piam hominem in archiepiscopum eligeret, qui beati
Thomæ martyris in negotiis ecclesiasticis existeret
imitator. Hac de causa rex Odoni priori plurimum
supplicans, manibus protensis et semiflexis genibus
rogabat, ut sui miseretur, ne malefactis suis aliquid
deterius superaddere cogeretur. Volebat enim rex et
priorem exorabat, ut episcopus Bajocensis² eligeretur.
Erat enim vir ille nimie simplicitatis, qui de facili ab
intentione sua alias quolibet valeret avelli. Sed prior
Odo regie petitioni respondit, se scilicet prædictum
episcopum nec alium quemlibet sine conventus con-
sensu posse suscipere, nec se propterea transfretasse.
Rex igitur Odonem cum litteris suis remisit in An-
gliam, rogans attentius quatinus conventum ecclesie
Christi ad consentiendum induceret. Priore itaque
Cantuariam reverso, convocati sunt episcopi et clerus
Angliæ apud Londoniam, ibidemque cum cæteris ad-
fuit Odo prior. Multis autem de electione facienda
hinc inde consertis sermonibus, nullaue electionis
libertate tradita, spe fraudati quique redierunt ad pro-
pria, et prior Cantuariam reversus est.

¹ Prior] primo, C.

² Bajocensis] Henry of Beau-
mont, bishop of Bayeux, 1164-1205.

MCLXXIII.—XV.

III^{to} ¹ idus Februarii apparuit in cælo signum mirabile nocte plusquam media. Nam rubor quidam videbatur in aere inter orientem et occidentem in parte aquilonali. Radii autem albi per transversum ruboris illius erant, qui nunc graciles ² in modum lancearum, nunc vero lati in modum tabularum, et nunc hic nunc ibi quasi a terra sursum in cælum erecti. Erant prædicti radii candidi ut radii solis cum densissimam penetrant nubem. Subsecutus est splendor lucidus auroræ similis æstivæ cum in diem clare lucescit; postremo densissima nubes subnigra in eodem climate quasi a terra elevata est, quæ diem illum paulatim succrescens obumbravit.

A.D. 1173.
Feb. 10.
Wonderful
appearance
in the sky.

Prior autem et conventus præcaventes sibi ne in aliquo pertinaciæ notarentur, malitiam temporis metuentes, in capitulo suo arbitrato proprio tres viros commendabiles nominaverunt, mandantes et rogantes Ricardum de Luci ut uni ex ipsis tribus regium præberet assensum. Erat enim prædictus Ricardus in regno potentissimus, utpote præfectus Angliæ, qui sub rege regni negotia disponebat. Hic, cum prioris et conventus petitionem audisset, lætus et libens annuit, et apud Lundoniam episcopos Angliæ mense Februario congregavit. Prior itaque ³ cum quibusdam monachis affuit, et tandem Rogerium abbatem Beccensem sollemniter elegit. Consentientibus utcumque episcopis et assensu regio electione confirmata, singuli ad sua recesserunt, et prior Cantuariam rediens ut suum electum adduceret in proximo transfretavit. Sed spe sua fraudatus est, quia prædictus electus nullius instantia induci potuit ad consentiendum. Institit autem prior

The prior
and convent
recommend
to the jus-
ticiar, three
candidates
for the see of
Canterbury.

Meeting of
bishops at
London in
February.

Abbot Roger
of Bec de-
clines elec-
tion.

¹ *iii^{to}*] om. A. B.

² *graciles*] gratiales, B.
A. 64.

³ *itaque*] om. B.

A.D. 1178. acrius per regem et legatos qui adhuc erant cum rege
Abbot Roger absolved from the election, April 6. in Normannia, vim electo inferre gestiens ut consentiret. Sed frustra. Nam cum instarent rex et legati simul cum priore nec prævalerent, apud Sanctam Barbaram in Cœna Domini ab electione est absolutus. Rex itaque priorem Odonem blande consolans, Cantuariensi ecclesiæ multa promisit, villam decem librarum quam antea subtraxerat ecclesiæ restituit; præter hanc, redditum xxx. librarum in Scapaia dedit, liberam electionem Anglicanis concessit ecclesiis, et instinctu Odonis prioris dedit abbatiam Berkingensem¹ Mariæ sorori Sancti Thomæ Cantuariensis martyris. Prior igitur, renovatus ad certamen, in octavis Paschæ Cantuariamrediit.

The king's favours to the prior.

The prior returns home, Apr. 15.

Quarrel between the king and his sons.

The younger Henry asks for England or Normandy, and refuses to give up three castles to John.

Flight of the young king and his brother; arrest of the queen.

Ante mediam vero Quadragesimam orta est discordia non modica inter regem Angliæ seniore et filios ejus. Nam rex junior cum circa festivitatem Omnium Sanctorum fuisset in Anglia, vocatus a patre invitatus venit in Normanniam, et ex præcepto patris cum regina sua regem adiit Franciæ ut cum eo loqueretur. Rex enim desideravit eum et filiam suam jam reginam Angliæ videre. Inde ad patrem suum rex junior rediens, instinctu regis Franciæ petivit a patre, ut Angliam vel Normanniam ei assignaret. Sed abnegata petitione siluit indignans. Accidit præterea, ut rex proponeret dare Johanni filio suo juniore tria castella in Normannia, danda scilicet in dotem filiæ comitis Huberti de Mauritania quam desponsare debebat. Sed juvenis rex non solum contradixit, sed etiam a patre non petita licentia noctu recessit. Fratres etiam ipsius Ricardus et Gaufridus aufugerunt. Regina vero Alienor, cum mutata veste muliebri recessisset, apprehensa est, et sub arcta custodia reservata. Dicebatur enim quod ex machinatione ejus et consilio omnia hæc parabantur. Erat enim prudens femina valde, nobili-

Bened. i. 34.

Bened. i. 41.

¹ *Berkingensem*] Bekingensem, C.

bus orta natalibus, sed instabilis. Recedentibus itaque A.D. 1173.
omnibus regis filiis, solus Johannes qui puer parvulus
erat cum patre remansit.

Bened.
i. 43.

Rex autem Franciæ juvenem regem Angliæ gratiose Conspiracy
of the
French
lords with
the young
king.
suscipiens, in audientia procerum Galliæ juravit, quod
ei et fratribus suis contra patrem suum indeficiens
præbere vellet auxilium. Comes etiam Flandriæ Phi-

Bened.
i. 44.

lipus suum pro posse spondit auxilium juveni regi,
faciens homagium cum juramento. Cui pro servitio
suo promisit rex cum tota Cantia *m.* librarum redditum,
castellum quoque de Rofa¹ cum castello de Dovoria. Ma- His pro-
mises of
grants to
them.
thæus comes Boloniæ frater comitis Flandriæ suscepit in
promissis pro homagio et servitio suo totam socam de Kirke-
tonia in Lindisia, cum comitatu de Moretonia. Comiti Theod-
baldo promisit rex castellum de Ambatio² et quingentas li-
bras Andegavensium. In hunc modum cæteris fautoribus
suis solis promissionibus satisfaciens, quamplures tam
Angliæ quam Franciæ principes in patris odium et
regni Angliæ excidium incitavit.

Dum hanc itaque diebus sacris Paschalibus moliren- Meeting of
the bishops
and clergy at
the end of
April.
tur explere maliciam, convocati sunt episcopi et clerus
Angliæ ad Londoniam circa finem mensis Aprilis.
Omissa igitur electione pastoris Cantuariensis ecclesiæ,
electi sunt ad libitum regis et curialium episcopi vi.
videlicet Ricardus Wintoniensis, Gaufridus Heliensis,
Robertus³ Herefordensis, Reginaldus Bathoniensis, Lin-
colniensis, Cicestrensis.⁴ Novissime de electione Cantu- Election of
new bishops.
ariensis ecclesiæ conseritur sermo. Sic "erunt novissimi
primi, et primi novissimi," et cetera. Prior igitur Odo in

8. Mark,
x. 31.

medium vocatus a prima petitione liberæ electionis non Business of
Canterbury.
avellitur, sed obsecrat ut Cantuariensis electus de sua,
id est de Cantuariæ ecclesia, sumatur. Consenserunt

¹ *Rofa*] Roffa, C.

² *Ambatio*] Ambatia, B.; Ambasio, C.

³ *Robertus*] Ricardus, A. B.

⁴ Richard of Ilchester, bishop of Winchester, Geoffrey Riddel of

Ely, Robert Foliot of Hereford, Reginald, son of Jocelin de Bohun, bishop of Bath: Geoffrey, the king's son, was elected to Lincoln, and to Chichester the dean John.

A.D. 1173.
Discussion
between the
prior and
monks.

The abbot of
Cerisy men-
tioned as a
candidate.

The bishops
claim the
election, and
London the
first vote, or
right of an-
nouncing
the election.

Two monks
sent to ascer-
tain the
king's
wishes.

He sends
directions to
the justiciar.

Richard of
Dover
elected,
June 3.

utcumque episcopi, sed, quia de regis beneplacito dubita-
bant, decreverunt scriptis suis cum prioris nuntiis re-
gium animum prætemptare. Prior his libens annuit,
sed subito episcopi, legationem hanc suspectam habentes,
quod prius petierant refutare cœperunt. Prior autem
episcoporum mentes ad plenum nosse desiderans, dixit
abbatem de Cerasis virum esse commendabilem, et regis
non modica gratia pollere. Audientes episcopi, prædic-
tum abbatem utpote ignotum et alterius regni personam
refutaverunt, sed subito redeuntes ad cor, consenserunt,
conditionem hanc interponentes, ut scilicet eorum esset
electio, et episcopi Londoniensis vox prima. Contra-
dicente priore, institerunt ut electio in scedula scribe-
retur, et sic ab utroque, priore scilicet et episcopo Lon-
doniensi, in audientia legeretur; sed et hoc prior ut
frivolum refutavit. Petierunt igitur ut prior privatim
inter eos electionem faceret, et episcopus Londoniensis
in audientia omnium eandem referret. Non consenti-
ente priore, primum resumpserunt consilium, scilicet
ut regis assertio super electione facienda per fideles
nuntios inquireretur. Missi sunt itaque ad regem in
Normannia monachi duo,¹ Ricardus prior Dovoræ et
alius; qui regem satis gratiosum repperientes, sed nul-
lam suæ voluntatis certitudinem reportantes, ex præ-
cepto regis citissime in Angliam reversi sunt. Rex
vero per privatos nuntios Ricardo de Luci et avunculo
suo comiti Cornubiæ suæ voluntatis revelavit archa-
num. Coacto igitur concilio apud Londoniam in initio
mensis Junii, cum prior Odo a petitione liberæ elec-
tionis minis vel blanditiis non valeret avelli, etsi tarde
tamen obtinuit quod petivit. Multis itaque hinc inde
sermonibus prolatis, tandem Ricardus prior Dovoræ
Dominica octavarum Pentecostes [iii. nonas Junii]²
apud Westmonasterium electus est. Sequenti die sab-
bati ab episcopis et electis Angliæ, clero et populo

¹ *duo*] om. C.

| ² *iii. nonas Junii*] om. A. B.

Cantuariensis ecclesiæ honorifice susceptus est, in cras-
tino sicut dicebatur consecrandus. Sed cum omnia
tantæ consecrationi necessaria præparata fuissent, ecce
litteræ novi regis Henrici ex adversa parte in medium
allatæ sunt; quarum iste est textus:

A.D. 1173.
June 9.
The conse-
cration pre-
vented by a
letter from
the young
king.

“Henricus, Dei gratia, rex Angliæ et dux Normanniæ, et
“comes Andegaviæ, regis Henrici filius, caro et fideli suo
“Odoni, priori Cantuariensis ecclesiæ, et universo conventui
“salutem et dilectionem. Ex certa quorundam relatione re-
“cepimus, quod in ecclesia vestra et etiam in provincialibus
“ecclesiis personas quasdam minus congruas pater meus in-
“stituire attemptet. Et quoniam absque assensu nostro id
“nequaquam fieri debet, qui ratione regiæ unctionis regnum
“et totius regni curam suscepimus, super hoc Romanam
“sedem in multorum præsentia appellavimus, et appellationem
“factam venerabilibus patribus nostris et amicis Alberto et
“Theodino cardinalibus, apostolicæ sedis legatis, scripto et
“nuntio nostro denuntiavimus; qui sicut viri prudentes appel-
“lationi detulerunt. Hanc etiam ipsam appellationem fidelibus
“nostris Londoniensi, Exoniensi, et Wigornensi episcopis
“scripto nostro denuntiavimus. Et quemadmodum appellavi-
“mus, iterato sub testimonio vestro appellamus.”

The elec-
tions have
been made
without his
consent, and
he appeals
to Rome.

Dubitantibus igitur episcopis et conferentibus quid
facto opus esset, cum quidam consecrationi consenti-
rent, quidam appellationi deferrent, tandem assensu
omnium consecratio illa dilata est. Misit igitur Can-
tuariensis electus nuntios et litteras tam suas quam
omnium episcoporum et electorum Angliæ et conven-
tus ecclesiæ Christi ad dominum papam, et ipse post
modicum in propria persona subsecutus est.

Appeal on
behalf of all
the elected
bishops to
the pope.

Dum hæc itaque in Cantuariensem electum perfido-
rum machinaretur invidia, regem etiam Angliæ Henri-
cum maligna conspiratio non reliquit immunem. Nam
conjurati illi cum¹ milibus suis intraverunt in Nor-
manniam, vastantes et prædantes, et omnia pessumdare
gestientes.² Sed cum quidam eventus prosperi vesa-
niam illorum ad majora facinora perpetranda stimu-

Outbreak of
revolt in
Normandy.

¹ cum] qui, B.

| ² gestientes] gestiens, A. B.

A.D. 1173. **The count of Boulogne mortally wounded.** larent, gloriosus ille comes Flandriæ quodammodo subnervatus est. Nam frater ejus Mathæus comes **Bened. i. 49.** Boloniæ, dum in regis odium castellum de Driencurt obsideret, a quodam arcubalista letaliter confossus, post modicum obiit, et sepultus est. Verum, ne Anglia propria quiete gauderet vel alienis insultaret ærumpnis, circa festum Sancti Lucæ¹ missus est in Angliam junior Robertus comes Leicestriæ et cum eo nonnulla Flandrensi-
The earl of Leicester lands in England. milia, et a comite Hugone Bigot sunt recepti. Capto autem de facili castello de Hageneth, cum Leicestriam tenderent, in territorio Sancti **Bened. i. 60, 61.** Edmundi mense Octobri occurrerunt eis milites regni, Reginaldum Cornubiæ comitem² et comitem de Arundello sequentes; a quibus perterritus cum Flandrensi-
He is defeated and taken prisoner. bus suis comes Robertus fugam iniit. Sed captus est ipse et uxor sua, et Flandrensi-
Fate of the Fleming soldiers. um tria milia vel eo amplius trucidati perierunt. Et digne: nam Flandrenses lupi Anglicanæ copię ab olim invidentes, naturali negotio textoria scilicet arte dimissa, Angliam se jam cepisse jactitabant. Sed ante conflictus aliquos trucidati, in ea quam vorare cogitaverant terra putruerunt. Cæteri vero, quos comes Hugo Bigod in castellis suis receperat abire permissi, solam vitam utcunque reportantes, in Flandriam reversi sunt.

MCLXXIII.—XVI.³

A.D. 1174. **Henry at Caen. Truce with France.** Rex Angliæ Henricus solennitate Natalis Domini apud **Bened. i. 63.** Cadomum celebrata, cepit inducias a rege Franciæ Lodovico, a festo Sancti Hylarii usque ad clausum Pascha, quia ad ipsius nutum cæteri complices movebantur. Medio tempore, scilicet die Sanctorum Fabiani et Sebastiani, obiit piæ memoriæ Willelmus Turbo episcopus Norwi-

¹ *Lucæ*] Luciæ, A. The earl landed on the 29th of September. See R. Diceto, i. 377. But the mistake of Gervase is shared by the Chronicle of Benedict, which

was probably in our author's hands. See Bened. i. pp. 59, 60; and R. Diceto, vol. ii. pref. p. xxxvii.

² *comitem*] ducem, ins. C.

³ Omitted in A.

Bened.
i. 69, 70.

censis. Interea Ricardus Cantuariensis electus, nonnullis laboribus et expensis fatigatus, Romam pervenit, ibidemque tam electionis quam consecrationis suæ fortes repperit adversarios. Quidam enim pro rege seniore cum electo stabant, quidam vero pro rege juniore in contrarium nitebantur. Sed disperso rumore¹ simulato de concordia regum, cum electus jam quasi desperatus regredi simularet, a domino papa Alexandro revocatus est, et electione confirmata, consecratus est ab ipso papa Dominica post Pascha quando² canitur ad introitum *Misericordias*³ *Domini*. Deinde more antecessorum suorum primatu Angliæ, legatione, privilegiisque vallatus versus Angliam iter reflexit. Coactus est hiis diebus peregrinationis suæ quos nunquam habuerat thesauros effundere, ut vel sic malignantium insidias evitaret. Præcluserat enim cancellarius imperatoris in odium papæ Alexandri omnium cisalpinorum semitas, adeo ut vix per mare ad eum quisquam ex nostris valeret accedere.⁴

A.D. 1174.
The archbishop elect of Canterbury is consecrated by the pope, April 7.

Great costs of the transaction.

The pope in an emergency.

Dum itaque Cantuariensis archiepiscopus repedaret, et inter reges et principes nostros omnis spes pacis deperisset, perfidorum invaluit rabies, et in omnibus terris regis Angliæ proditorum furor incanduit. Nam rex Franciæ⁵ et comes Flandriæ milites electos miserunt in Angliam, quos ex mandato regis junioris comes Hugo in suis recepit castellis. Willelmus etiam rex Scotiæ, parti favens regis junioris, cum multo exercitu Walensium et Scottorum Northimbriam vastavit. Nulli ætati, sexui, vel ordini, gladius ipsius pepercit. Nam Scotti et Walenses mulieres prægnantes findebant, et infantes lancearum cuspidibus suscipiebant, clericos et sacerdotes in ipsis ecclesiis trucidabant, et alia in hunc modum enormia, sicut rumor erat, faciebant. Ipse tandem rex castellum de Alnewic⁶ obsedit.

Progress of the war in England.

The king of Scots invades the north and besieges Alnwick.

Bened.
i. 64.

¹ in contrarium . . . rumore] om.
B.

² quando] qua, A. C.

³ Misericordias] Misericordia, C.

⁴ Præcluserat . . . accedere] om.
A. B.

⁵ Franciæ] Lodovicus, ins. C.

⁶ Alnewic] Alnewike, C.

A.D. 1174. Comes vero Hugo Bigod civitatem Norwicensem cum Bened.
 Hugh Bigod sacks Nor-
 wich. prædicta militia sibi destinata effregit, viros in ea et ^{i. 65.}
 mulieres interfecit, et cum præda multa nimis recessit.
 Rex etiam junior et comes Flandriæ conjurati quod
 The young king plans invasion. in Angliam venirent, naves multas et exercitum copio-
 sum ad mare convenire fecerunt. Rex Franciæ Nor-
 mannos infestare, vel, si quid temptarent, compescere
 decrevit. Rex Angliæ ab omnibus fere comitibus, fide-
 libus et infidelibus suis, solus relictus est, adeo ut vix
 aliquem haberet ex omnibus caris suis cui se commit-
 teret, vel suæ mentis revelaret fidenter archana. Ex-
 tranei et non sui sequebantur eum, non ob personæ
 ipsius dilectionem, sed ob pecuniæ multæ quam effun-
 dere cogebatur insatiabilem cupiditatem. Undique igi-
 tur coartatus, et de transmarinis terris suis quasi in
 desperationem ductus,¹ in Angliam celeriter navigavit,
 ut eam saltem solam sibi reservaret. Rex itaque in
 Angliam veniens in initio mensis Julii, et felici sibi
 He comes to England and visits Canterbury as a pilgrim. ductus consilio, omnia regni negotia quasi postposuit,
 et corde poenitenti Cantuariam ad Sanctum Thomam
 peregre profectus est.

His visit, July 12, to the tomb of the martyr. Feria igitur sexta, quarto idus Julii, in veste lanea,
 nudis pedibus, ab ecclesia Sancti Dunstani quæ longe
 extra urbem posita est, usque ad tumbam Sancti
 Thomæ martyris perveniens, ibidemque diutius et de-
 vote procumbens, ab omnibus qui astabant episcopis,
 abbatibus, et monachis singulis ecclesiæ Christi volun-
 tate spontanea verberatus est. Perseveravit in ora-
 tionibus ibidem juxta sanctum martyrem tota die illa
 et nocte; cibum non sumpsit, nec ad requisita naturæ
 He is scourged. egressus est, sed ut venit ita permansit, non tapetum,
 non aliquid hujusmodi sibi supponi permisit. Post
 He visits the several altars. matutinas laudes circuivit altaria superioris ecclesiæ et
 corpora Sanctorum inibi jacentium, et denuo ad tum-
 bam Sancti Thomæ in criptam reversus est. Lucet-

¹ ductus] duobus, C.

cente autem die sabbati, missam petiit et audivit. Sancta denique martyris aqua potatus et ampulla insignitus, lætabundus a Cantuaria recessit, et Dominica sequenti Londoniam pervenit. Ipso autem die sabbati quo rex a Cantuaria recessit, Willelmus rex Scotiæ miserat commilitones suos ad prædandum, paucis secum in obsidione castelli de Alnewic¹ sodalibus retentis. Cui cum ex inproviso superveniret exercitus Eboracensis, et ipse putaret socios cum præda reversos quos habuit adversarios, subito circumseptus ab eis et captus est. Reliqui de suis qui aderant trucidati sunt vel fuga collapsi.

A.D. 1174.
He accepts a relic and goes to London, July 13.

The same day the king of Scots was taken prisoner.

Rex vero junior et comes Flandriæ cæterique conjurati, audientes quod rex Henricus in Angliam abisset, mutato consilio, relictis navibus redierunt, et Rothomagum una cum rege Franciæ obsederunt. Qui dum exterius ferociter oppugnarent, et cives interior viriliter resisterent, Hugo Bigod cæterique adversarii humiliter se regi Henrico subdiderunt. Rex autem milites illos electos et nobiles, quos juvenis rex in Angliam præmiserat, pacifice repatriare permisit.

Siege of Rouen.

Submission of the English rebels.

In tribus itaque septimanis post peregrinationem regis bellorum strepitus in Anglia sedati sunt. Rex igitur, sui non immemor, corde et ore Deum et Sanctum Thomam laudans et benedicens, circa festum Sancti Laurentii transfretavit, ut Rothomagensibus obsessis subveniret. Duxit autem secum trans mare captivos suos, regem scilicet Scotiæ, comitem Leicestriæ, comitem Cestriæ, comitem de Ferrers.

Henry returns to raise the siege of Rouen.

Bened.
i. 74.

Advenerat jam de Roma vix tandem Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et regiæ classi in ipso litore juxta Cadomum jocundus occurrit, eademque die regem secum prandere coegit.

The archbishop meets the king near Caen.

Interea rex Franciæ, juvenis rex, et comes Flandriæ cum innumeræ multitudinis exercitu Rothomagum obpugnabant, et toto conatu et diversis machinis civitatis

Siege of Rouen.

¹ *Alnewic*] *Alnewike*, C.

A.D. 1174.
Stout resist-
ance of the
citizens.

Arrival of
the king.

Retreat of
the French;
August.

The arch-
bishop stays
at London.

The cath-
edral church
of Canter-
bury burnt,
Sept. 5.

Submission
of the king's
sons,
Sept. 30.

muros effringere vel penitus subvertere nitebantur. Sperabant enim ante regis adventum civitatem egregiam expugnare, ut per eam regem a Normannia valerent excludere. Sed homo proponit et Deus disposuit¹. Nam cives interius viriliter resistentes, extra positos principes contumeliis, reliquum vero vulgus machinis et armis lacerare non cessabant. Rex autem Henricus, archiepiscopo Cantuariensi gratiose dimisso, festinavit Rothomagum, et archiepiscopus in Angliam navigavit. Sed cum principes oppugnantium civitatem regis Henrici prosperum novissent adventum, ab impugnatione civitatis paulatim cessare coeperunt. Tandem deposita ferocitate proposita, missis ad regem Angliæ spectabilibus legatis, recedendi licentiam impetraverunt, constituto tamen loco et tempore colloquii de pace facienda inter regem et filios suos. Recessit igitur rex Franciæ Lodovicus cum exercitu suo, comite Flandriæ cum milibus suis, ne forte cives erumperent,² post terga dimisso. Acta sunt hæc mediante jam mense Augusto, circa Assumptionem Sanctæ Mariæ. Ricardus vero archiepiscopus perendinavit apud Londoniam per quinque septimanas, apostolico detentus mandato; quod sibi per litteras clausas usque dum perveniret Londoniam celatum³ est.⁴ Dum itaque ibi moraretur invitatus, et rex Angliæ Henricus ad debellandum Ricardum filium suum exercitum præpararet in Pictaviam dirigendum, ecclesia Christi Cantuariæ tam mirabili quam miserabili incendio sui parte potiori cum quibusdam officinis curiæ nonis Septembris combusta est.

Ricardus autem Pictaviæ comes impetum patris sui ferre non valens, lacrimabiliter manus dedit. Quo facto, rex Henricus ad colloquium constitutum properavit, et in crastino post festum Sancti Michaelis filios suos in gratiam recepit. Sicque pace regis undique firmata Deus in martyre suo Thoma glorificatus est.

¹ *disposuit*] disponit, C.

² *erumperent*] irrumperent, A. C.

³ *celatum*] scelatum, A. B. C.

⁴ *est*] om. C.

Archiepiscopus vero Cantuariensis tandem tertio nonas Octobris Cantuariam venit, et cum magno cleri et populi tripudio susceptus est. In crastino sacravit in ecclesia Christi episcopos quatuor, omnes examinans et a singulis professionem accipiens,¹ Ricardum Wintoniensem, Gaufridum Eliensem, Robertum Herefordensem, Johannem Cicestrensem. Reginaldus episcopus Bathoniensis, qui apud Sanctum Johannem de Valle Moriana ab archiepiscopo Ricardo consecratus est, in audientia omnium se archiepiscopo Ricardo confessus est fecisse professionem. Hoc anno Warinus celerarius ecclesiæ Christi prior Dovoræ factus est.

A.D. 1174.
Oct. 5.
The arch-
bishop ar-
rives at
Canterbury
and conse-
crates the
new bishops.

MCLXXV.—XVII.

Rex Angliæ Henricus undique pace potitus una cum filio suo Henrico in Angliam reversus est mense Maio. Ricardus vero Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas et apostolicæ sedis legatus, convocato clero Angliæ celebravit concilium in ecclesia beati Petri ad Westmonasterium, xv^{to} kalendas Junii, Dominica ante Ascensionem Domini. Affuerunt in hoc concilio omnes suffraganei Cantuariensis ecclesiæ præter Wigorniensem, quem sua infirmitas excusavit, et Norwicensem, qui diem clauserat extremum. In hoc concilio ad emendationem Anglicanæ ecclesiæ, assensu domini regis et primorum omnium regni, hæc subscripta promulgata sunt capitula. Ad dextram primatis sedit episcopus Londoniensis, quia inter episcopos Cantuariensis ecclesiæ suffraganeos decanatus præminet dignitate. Ad sinistram sedit episcopus Wintoniensis, quia cantoris officio præcellit. Cæteri tam episcopi quam abbates secundum primogenita consecrationis suæ consederunt. Ipse vero archiepiscopus primas et legatus residens in sublimi,

A.D. 1175.
The two
kings return
to England.

Council at
Westmin-
ster, May 18.

Arrang-
ment of the
seats of the
bishops and
abbots.

Bened.
i. 84.

¹ accipiens] MS. C. continues: "Sacrati sunt episcopi quatuor, Ricardus Wintoniensis, Gaufridus Eliensis, Robertus Herefordensis, Johannes Cicestrensis."

A.D. 1175.
May 18.

post sermonem, quem tam facunde quam diserte fecit, in communi de scripto legi fecit [Benedicto ejus cancellario solempniter legente]¹ statuta concilii sui sub hac forma:²

Canons and
constitu-
tions of the
council.

“ Ideo in ecclesia Dei secundum antiquam consuetudinem
“ patrum concilia congregantur, ut hii qui constituti sunt in
“ eminentiori cura pastoralis vitam subditorum de communi
“ consilio regularibus institutis informet, et enormitates quæ
“ pullulant incessanter consultiore censura compeçant. Nos
“ itaque potius inhærentes orthodoxorum patrum regulis quam
“ aliquid de novo statuentes, quædam certa capitula duximus
“ in medium promulganda, quæ universis provincialibus nostris
“ firmiter et inviolabiliter observanda injungimus. Omnes
“ enim sacrorum censemus canonum transgressores qui statuti
“ hujus sacrosanctæ sinodi præsumpserint contraire.

Against for-
nication and
marriage of
the clergy.

“ I. Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus consti-
“ tutus ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens publice
“ fornicariam habeat, et semel secundo et tertio commonitus
“ fornicariam suam non dimiserit, et a se prorsus non expu-
“ lerit, sed potius in inmunditia sua duxerit persistendum,
“ omni officio et beneficio ecclesiastico spoliatur. Si qui vero
“ infra subdiaconatum constituti matrimonia contraxerint, ab
“ uxoribus suis, nisi de communi consensu ad religionem trans-
“ ire voluerint, et ibi in Dei servitio vigilanter permanere,
“ nullatenus separentur: sed cum uxoribus viventes, ecclesi-
“ astica beneficia nullo modo percipiant. Qui autem in sub-
“ diaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint, mulieres
“ etiam invitas et renitentes relinquunt. Decrevimus etiam
“ ejusdem epistolæ auctoritate ne filii sacerdotum in paternis
“ ecclesiis amodo personæ instituantur, nec eas qualibet occa-
“ sione, media non intercedente persona, optineant.

Against
clerks
haunting
taverns.

“ II. Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi
“ causa tabernas non ingrediantur, nec publicis potationibus
“ intersint nisi peregrinationis necessitate compulsi. Si quis
“ vero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur.

Against
clerks
meddling
with causes
touching life
and limb.

“ III. Hiis qui in sacris ordinibus constituti sunt judicium
“ sanguinis agitare non licet; unde prohibemus ne aut per se
“ membrorum truncationes faciant aut inferendas judicent.

¹ *Benedicto . . . legente*] From MS. C.; om. A. B.

² *forma*] The Constitutions of this council are given in much the

same form in the Chronicle of Benedict, i. 84-89; Hoveden, ii. 72-77.

“ Quod si quis tale fecerit, concessi ordinis privetur officio et loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis ne quis sacerdos habeat vicecomitum aut præpositi secularis officium. A.D 1175.
May 18.

“ IV. Clerici qui comam nutriunt ab archidiacono etiam inviti tondeantur. Vestimentis etiam vel calciamentis, nisi qui honestatem et religionem deceant, uti eis non liceat. Clergy to be properly shorn and dressed.

“ Si quis autem contra hoc facere præsumperit, et communis emendare noluerit, excommunicationi subiaceat.

“ V. Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel nativitatibus conditionem, aut tituli defectum, aut ætatem minorem, extra provinciam suam interdum etiam a transmarinis episcopis ordinantur, vel ordinatos se mentiuntur, ignota sigilla episcopis suis deferentes; statuimus talium ordinationem irritam esse habendam; sub interminatione anathematis inhibentes ne a quoquam ad officii sui executionem suscipiantur. Episcopum quoque nostræ jurisdictionis, qui talem sciens et prudens ordinaverit vel suscepit, ab illius ordinis collatione ad quem eum ordinavit vel suscepit, usque ad condignam satisfactionem se noverit esse suspensum. Irregular ordinations by strange bishops, invalid.

“ VI. Cum ecclesia Dei, secundum evangelicam veritatem, domus orationis esse debeat et non spelunca latronum et sanguinis forum, seculares causas, in quibus de sanguinis effusione vel de pœna corporali agitur, in ecclesiis vel in cimiteriis agitari sub interminatione anathematis prohibemus; absurdum enim est et crudele ibi iudicium sanguinis exerceri, ubi etiam reis constituta est tutela refugii. Secular causes not to be tried in churches or churchyards.

“ VII. Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione crismatis nummos dari; similiter pro baptismo et communionem. Hoc simoniacæ hæresis esse detestata est sancta synodus et anathematizavit. Statuimus ergo ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro crismate, nec pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communionem, nec pro dedicatione, quicquam exigatur. Sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra hoc facere præsumperit, anathema sit. Sacraments and holy ordinances not to be sold.

“ VIII. Nulli liceat ecclesiam, nomine dotalitii ad aliquem transferre, vel pro præsentatione alicujus personæ pecuniam vel aliquod emolumentum pacto interveniente recipere. Quod si quis fecerit, et in jure vel convictus vel confessus fuerit, ipsum tam regia quam nostra freti auctoritate patrocinio ejusdem ecclesiæ in perpetuum privari statuimus. Traffic in patronage forbidden.

“ IX. Secundum instituta patrum nostrorum sub intermina-

- A.D. 1175.
May 18.
Clergy not
to trade.
- Clergy not
to wear
arms.
- Vicars not
to set them-
selves
against the
parsons.
- Tithes to be
paid under
pain of
anathema.
- Rash litiga-
tion re-
stricted by
condemning
in costs.
- The number
of proper
prefaces in
the ordinary
of the mass
restricted.
- tione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa
“ lucri negotientur, et ne monachi a clericis vel laicis firmas
“ teneant, neque laici ecclesiastica beneficia ad firmas susci-
“ piant.
- “ X. Quicumque ex clero videntur esse, arma non sumant
“ nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum reli-
“ giosis moribus et religioso habitu præbeant. Quod si con-
“ temperint, tanquam sacrorum contemptores et ecclesiasticæ
“ auctoritatis prophanatores, proprii gradus amissione multen-
“ tur, quia non possunt simul Deo et sæculo militare.
- “ XI. Illud etiam de vicariis, qui personis fide et juramento
“ obligati sunt, duximus statuendum, quod si, fide vel sacra-
“ menti religione contempta, personatum sibi falso assumentes,
“ contra personas se erexerint, si super hoc in jure vel confessi
“ vel convicti fuerint, de cætero in eodem episcopatu ad officii
“ sui executionem non admittantur.
- “ XII. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de fructi-
“ bus arborum, sive de aliis fructibus, Domini sunt et Illi
“ sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas
“ dare nolentes, statuimus ut, juxta domini papæ Alexandri
“ præceptum, admoneantur semel, secundo et tertio, ut de
“ grano, de vino, de fructibus arborum, et de foetibus anima-
“ lium, et de lana, et de agnis, et de caseis, et de lino, et de¹
“ canabe, et de reliquis quæ annuatim renovantur, decimas
“ integre persolvant. Quod si commoniti non emendaverint,
“ anathemati se noverint subjacere.
- “ XIII. Calumpniam et audaciam temere litigantium, con-
“ dempnando in expensas et alio multiplici remedio, imperialis
“ sanctio compescit.² Et³ quoniam igitur hoc⁴ sacris institu-
“ tis consonare dinoscitur, præcipimus ut de cætero in causis
“ pecuniariis, quæ inter clericos agitabuntur, victus victori
“ condempnetur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit,
“ eum in arbitrio episcopi sui relinquimus puniendum.
- “ XIV. Invenimus tantum x. præfationes in sacro cathalogo
“ recipiendas: unam in albis Paschalibus; ‘Et te omni quidem
“ tempore;’ secundam in Ascensione Domini; ‘Qui post re-
“ surrectionem Suam;’ tertiam in Pentecoste; ‘Qui ascendens;’
“ quartam in Nativitate Domini; ‘Quia per Incarnati Verbi;’⁵
“ quintam in Apparitione Domini; ‘Quia cum Unigenitus
“ Tuus;’ sextam de Sancta Trinitate; ‘Qui cum Unigenito;’

¹ *de*] om. C.² *compescit*] compescet, C.³ *Et*] om. C.⁴ *hoc*] hiis, C.⁵ *Verbi*] om. C.

“ septimam de sancta Cruce; ‘Qui salutem humani generis;’
 “ octavam de Sancta Maria; ‘et Te in veneratione;’ nonam
 “ de Apostolis; ‘Et Te Domine suppliciter;’¹ decimam de je-
 “ junio Quadragesimali, tantum feria quarta et sexta dicendam;
 “ ‘Qui corporali jejunio.’ Hujus igitur decreti, et domini papæ
 “ Alexandri auctoritate, districte præcipimus ne quis præfatis
 “ præfationibus aliquam omnino præsumat adicere.
 “ XV. Inhibemus ne quis, quasi pro complemento commu-
 “ nionis, intinctam alicui Eucharistiam² tradat. Nam intinctum
 “ panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo
 “ tantum discipulo quem intincta buccella Magistri proditorem
 “ ostenderet, non³ qua sacramenti hujus institutionem signaret.
 “ XVI. Præcipimus ne consecretur Eucharistia nisi in calice
 “ aureo vel argenteo; et ne stagneum calicem aliquis episcopus
 “ amodo benedicat interdicimus.
 “ XVII. Nullus fidelis cujuscunque conditionis sit occulte
 “ nuptias faciat, sed, benedictione accepta a sacerdote, publice
 “ nubat in Domine. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte
 “ conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspendatur.
 “ XVIII. Ubi non est consensus utriusque non est conjugium.
 “ Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis nichil faciunt
 “ nisi uterque puerorum, postquam venerint ad tempus discre-
 “ tionis, consentiant.⁴ Hujus ergo decreti auctoritate inhibemus,
 “ ne de cætero aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem
 “ legibus constitutam et canonibus determinatam non perve-
 “ nerit, conjungantur, nisi forte aliquando⁵ urgente necessitate
 “ pro bono pacis talis conjunctio toleretur.”

A.D. 1175.
May 18.

The conse-
crated bread
in the Eu-
charist not
to be dipped
in the wine.

Tin chalices
forbidden.

Clandestine
marriages
forbidden.

Children not
to be mar-
ried except
for the sake
of peace.

Bened. i.
90, 91.

In ipso concilio ad instantiam clericorum ecclesiæ Sancti
 Asaph, et ad monitionem Alexandri summi pontificis, et consilio
 coepiscoporum suorum, dominus Cantuariensis archiepiscopus
 præcepit Godefrido episcopo de Sancto Asaph in virtute
 obedientiæ, ut ad episcopatum suum quem diu reliquerat
 rediret, vel domino Cantuariensi resignaret. Nolens itaque
 ad episcopatum redire, nec ulterius valens retinere,
 anulo suo deposito, resignavit episcopatum in manus Ricardi
 Cantuariensis archiepiscopi. Electus est autem ad eundem
 episcopatum Sancti Asaph magister Adam, et post tempus
 modicum ab eodem Ricardo Cantuariensi archiepiscopo
 consecratus est.

Godfrey
bishop of
S. Asaph is
obliged to
resign his
see.

Adam elec-
ted and con-
secrated.

¹ *suppliciter*] exo., add. C.

² *Eucharistiam*] Eukaristiam, B.

³ *non*] nec, C.

⁴ *consentiant*] consentiat, C.

⁵ *aliquando*] om. A. B.

A.D. 1175.
Pilgrimage
of the two
kings to
Canterbury.

Peracto itaque prædicto concilio et fere singulis qui affuerant ad propria redeuntibus, rex Anglorum Henricus cum filio suo Henrico, comitante Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, Cantuariam ad Sanctum Thomam peregre profectus est, Deo et martyri grates rependens debitas pro pace sibi contra spem multorum, immo fere omnium, tam gloriose restituta.

Abbots elec-
ted for
Battle,
Shrews-
bury, and
S. Augus-
tine's.

Post tempus modicum, assensu regio, consentiente Ricardo archiepiscopo, electi sunt tres monachi Cantuariensis ecclesiæ ad tres abbatias Angliæ: prior Odo ad abbatiam de Bello; Radulfus ad abbatiam Salopesberię; Rogerus ad abbatiam Sancti Augustini Cantuarię in locum Clarebaldi, quem monachi sui ante duos annos ejecerant. Accusaverant enim eum in præsentia papæ Alexandri de crimine incestus; unde papa, nec mirum, irritatus dedit in mandatis Bartholomeo Exoniensi et Rogero Wigorniensis episcopis, ut, agnita veritate, si ita se res haberet, Clarebaldum deponerent. Accedentes itaque episcopi Cantuariam in absentem, non convictum, nec confessum, ex accusatione sola sententiam depositionis dederunt. Huic, ut prædictum est, successit Rogerius. Benedictus vero, domni Cantuariensis cancellarius, prioratum Cantuariensis ecclesiæ sortitus est.

Deposition
of Abbot
Clarembald.

Benedict
made prior
of Canter-
bury.

Sept. 27.
William,
Abbot of
Peter-
borough, de-
posed.

Quinto kalendas Octobris Ricardus Cantuariensis archiepiscopus ad abbatiam de Burgo veniens, manifestis ex culpis accusatum et convictum abbatem deposuit nomine Willelmum. Bened. i.
106.

Sept. 28.
The legate
Uguccione
lands.

Applicuit in crastino a domino papa missus Hugutio¹ legatus, ut in Anglia, domini papæ vices agens, legatione fungeretur. Hic in fine mensis Octobris in Angliam veniens, a rege et a² primoribus Angliæ honorifice susceptus est. Rex enim suam exosam habens reginam, quam sub munitissimi oppidi teneri fecit custodia, eo quod supradicta persecutio ex ipsius reginæ consilio emanasse dicebatur, omni conatu divortium moliri vide-

¹ *Hugutio*] Hugotio, B.

| ² *a*] om. B.

batur. Ideoque et prædictum legatum dicebatur evocasse, eumque blanditiis et donis subnervavit. Legatus quoque, plus regis quam gregis vel veritatis gratiam quærens, in primis legationis suæ vestigiis annuit regi, ut¹ pro captis bestiolis clericos implacitaret. Ecce quam tristi initio et enormi exemplo Romanæ cardinalis ecclesiæ et legatus suam exorsus est agriculturam. Hæccine est Romanæ protectionis tuta securitas, ut clerici in laicam trahantur curiam, ibidem pro bestiolis aulicorum iudicio condempnentur! Sed quid quod non faciat "auri sacra fames"? Etsi Romanum nostrum auri fulgor regii ad consentiendum illexit, reminisci tamen debuit exempli Sancti Thomæ martyris, qui pro clericis tuendis sexenne exilium, rerum dispendium, sustinuit, sed et caput proprium pro eis tribuit mactandum. Quo ergo fine legatus vices sibi commissas perficiet, qui tam perniciosum sumpsit initium? Sed nunquid

"Debile principium melior fortuna sequetur?"

Circuivit igitur legatus Angliam, considerans omnia proviso et constituendo concilio corrigenda. Et quia eradicare venerat et plantare, a dextris et a sinistris donantium manus donis exoneravit allatis, quæ in suis cofinis complantavit.

Bened. i.
105.

Mense Decembrio obit Reginaldus comes Cornubiæ regis Henrici secundi avunculus, cujus corpus Radingas delatum ibidem sepultum est.²

MCLXXVI.—XVIII.

Rex Angliæ Henricus, convocatis regni primoribus apud Northamptoniam, renovavit assisam de Claren-

A.D. 1176.
The king at Northampton.

¹ ut] aut, C.
² sepultum est] Here MS. C. runs together the account of the council of Northampton and the council of

Westminster, in a confused manner, preserving, however, no important various reading.

A.D. 1176.
The assize of
Clarendon
renewed.

Council under
the leg-
ate in
March.

Struggle be-
tween the
two arch-
bishops.

Complaint
of the arch-
bishop of
York.

donia,¹ eamque præcepit observari, pro cujus execrandis institutis beatus martyr Thomas Cantuariensis usque in² septennium exulavit, et³ tandem glorioso martyrio coronatus est.

Mense Martio circa mediam Quadragesimam venit rex Londoniam cum filio suo Henrico una cum domno Hugutione legato, qui convocato clero Angliæ concilium celebrare proponebat. Cum itaque in medio sublimi resideret legatus, et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus de jure primatus Angliæ dexteram obtineret, Rogerius Eboracensis archiepiscopus, innata sibi invec-tus arrogantia, sinistram sibi debitam respuens, inter legatum et Cantuariensem archiepiscopum irreverenter, natibus innitens, sedere nisus est, adeo ut in primatis sui gremio resideret. Vix tamen umbone suo quo de-certare consueverat dominum Cantuariensem attigerat, cum, a quibusdam episcopis, clericis et laicis turpiter apprehensus, de gremio archiepiscopi ereptus et in ter-ram dejectus est. Sed cum baculis et pugnis undique impeteretur, exiliens archiepiscopus Cantuariensis bo-num pro malo reddidit, æmulumque suum et ab olim Cantuariensis ecclesiæ inimicum tantæ cladi subripuit. Ipse tandem Eboracensis contumax a terra resurgens, cum cappa sua in tumultu illo turpiter descissa, regis prostratus vestigiis, in Cantuariensem archiepiscopum calumpniam intorsit mendosam. Sed audita suæ præ-umptionis veritate, suæ dignos vesaniæ cachinnos re-portavit. Dum autem ad regem, ut prædictum est, fugeret, clamare cœperunt in concilio plurimi dicentes, "Vade, vade, traditor Sancti Thomæ, adhuc manus " tuæ fætent sanguine." Legatus autem, sibi præca-

¹ *assizam*] It was not the Assize of Clarendon, but the Constitutions of Clarendon, published in 1164, that were the occasion of Becket's misfortunes. It was the Assize

that was reissued and amended on this occasion, see Bened., i. 108-111.

² *in*] om. C.

³ *et*] om. C.

vens, Cantuariensem archiepiscopum appellavit. Archiepiscopus e contra, se sibi subditos apostolicæ protectioni supponens, ipsum legatum appellatione solenniter facta provocavit.¹ Sentiens autem legatus vim verbi, se etiam² ulterius in Anglia nullam habere potestatem, quasi sponte sed invitus legationi cessit, et abire non distulit. Intercedentibus tamen utriusque parte amicis, appellationes factas mutuo dimiserunt, animos irritatos dissimulantes utrimque. Ad proximum Pascha prædictus Hugutio venit Cantuariam, et ipsius diei Paschalis in ecclesia Christi missarum solenniis interesse despiciens, in camera archiepiscopi, ubi fuit hospitatus, cum suis delituit servientibus. Inde recedens et ad mare perveniens, cum tanto affectu transvectus est, ut, si forte ventus transeunti deesset, remorum auxilio ne rediret vel diutius moraretur quocunque modo transfretaret.³ Abiit ergo prædictus Hugutio circa festum apostolorum Petri et Pauli, et in proximo mense sequenti applicuit alter quidam, Vivianus nomine, in Hiberniam et Scotiam legatus. Qui cum superbe more Romano apud Douram, non petita licentia, sibi hospitium usurparet, et minaciter loqueretur, dominos domus paululum irritavit: unde cum turpiter eici debuisset, assumpta humilitate petiit hospitium caritative, statimque benigne susceptus, etiam sibi resistentes collaudavit.

Bened. i.
118.

A.D. 1176.
March.
Appeal and counter-appeal.

The legate departs; the appeals are withdrawn.

He visits Canterbury on Easter Day, April 4; and goes off in a hurry.

Arrival and behaviour of the legate Vivian, in July.

In die festo Mariæ Magdalænæ venerunt Cantuariam decanus et cantor clericique plures Carnotensis ecclesiæ, qui, ob honorem et amorem Sancti Thomæ martyris et Cantuariensis ecclesiæ excellentiam, elegerunt in capitulo Johannem de Salisberia ad regimen Carnotensis ecclesiæ. Erat enim hic Johannes a juventute sua Cantuariensis ecclesiæ clericus, primo Theodbaldo archi-

July 22.
The chapter of Chartres ask for John of Salisbury as their bishop.

¹ *provocavit*] appellavit, C.

² *se etiam*] seque, C.

³ *quocunque modo transfretaret*] quocummodo transfretavit, C.

A.D. 1176. ^{July.} episcopo, postea Sancto Thomæ etiam in exilio fideliter
 He has leave to go. adhærens. Pronuntiata itaque electione coram conventu Cantuariensis ecclesiæ, et lectis epistolis de consensu capituli Carnotensis, deduxerunt electum ad altare, canoris vocibus Deum collaudantes.

September. Mense Septembrio misit rex Henricus Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, aliosque nuntios spectabiles, cum Johanna filia sua, quam petierat rex Siciliæ Willelmus sibi dari in uxorem. Commendavit interea Cantuariensis archiepiscopus vices suas Gileberto Londoniensi episcopo utpote Cantuariensis ecclesiæ decano, et transfretavit. Hac itaque fretus auctoritate episcopus consecravit in ecclesia Christi Cantuariæ mense Novembrio priorem de Weneloc,¹ Petrum nomine, ad regimen Menevensis² ecclesiæ, astantibus et cooperantibus episcopo Rofensi et episcopo Wigorniensis, facta prius professione quam debet Cantuariensi ecclesiæ.

The bishop of London, in the archbishop's place, consecrates the bishop of S. David's.

William of Champagne made archbishop of Rheims.

Translatus est hoc³ anno Willelmus Senonensis archiepiscopus ad ecclesiam Remensem regendam. Erat enim frater reginæ Francorum, sapientia præditus et religionis exemplar. His de causis sedem digniorem adeptus, regis et regni quasi dominus effectus est.

MCLXXVII.—XIX.

A.D. 1177. ^{Visitation of Waltham Holy Cross.} Rex Angliæ Henricus apud Windelsore, degens, misit Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gilebertum episcopum Londoniensem, et Gaufridum Elyensem ad ecclesiam Sanctæ Crucis de Waltham. ^{Bened. i. 134, 135, 174.} Proposuerat enim rex canonicos ibidem instituere regulares, quia clerici seculares qui ibidem hucusque manserant mundanis operibus et illecebris illicitis magis quam divino servitio intendebant. Resignavit itaque decanus præfatæ ecclesiæ dictus Wido

¹ *Weneloc*] Weneloke, C.

² *Menevensis*] Menovens, C. ;
 Landavensis, A. B. ; Peter de Leia,

prior of Wenlock, was bishop of S. David's, 1176-1198.

³ *hoc*] om. C.

Bened. i.
135, 136,
165.

Ruffus¹ decanatum suum in manus Ricardi Cantuariensis archiepiscopi. Præcepit itaque rex ibidem novam ædificari ecclesiam cum suis officinis, et post aliquot menses in veterem ecclesiam introduci præcepit canonicos regulares, sex de Cirecestria, sex de Oseneia, quatuor de Chic. Misit quoque rex Bartholomeum Exoniensem, et Rogerium Wigorniensem ad abbatiam de Ambresberia, ut abbatissam aliasque monachas de manifesto lenocinio convictas eicerent, et in eandem ecclesiam sanctimoniales de Fonte Ebraudi de Andegavia introducerent.

A.D. 1177.
Resignation
of the Dean.

Institution
of canons
regular.

Nuns of
Fontevraud
sent to
Amesbury.

In proxima Quadragesima venerunt ad regem Angliæ spectabiles viri, juris periti et mirabiles causidici, missi a dominis suis duobus regibus Hispaniæ, Aldefonso scilicet rege Castellæ, et Sanctio rege Navarræ. Dum enim sibi adinvicem adversarentur, licet cognatione conjuncti, prædis tamen et præliis operam dabant. Cum autem nulla ratione vel sapientum industria nequirent paci consentire, vix tandem intermeantibus amicis præbuerunt assensum, ut regis Angliæ Henrici de pace facienda subirent arbitrium. Astiterunt itaque regis Angliæ solio prædicti nuntii regum Hispaniæ, causas suas in contrarium proponentes, et diversis anfractibus rationibus rethoricis verisimiliter explicabant. Accepto tandem post Pascha de causa sua tanta verutia intricata regis judicio, læti reversi sunt, dominosque suos reges regumque populos paci restituerunt et tranquillitati.

In Lent the
envoys of
Castille and
Navarre
bring their
masters'
quarrel be-
fore Henry,
who decides
it after
Easter.

Contulit hoc anno rex Henricus novas quasdam libertates ecclesiæ Christi Cantuariæ; unde et ante Pascha in Cœna Domini Cantuariam peregre profectus, super tumbam Sancti Thomæ cum nonnullis aureis hanc devote optulit cartam:

The king
visits Can-
terbury and
grants a new
charter.
April 21.

“ Henricus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanæ, et comes Andegaviæ, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justitiis,² vicecomitibus, et omnibus ministris et fidelibus suis Francis et Anglis totius

¹ dictus Wido Ruffus] om. C.

| ² justitiis] justitiariis, C.

A.D. 1177.
 Charter of
 Henry II. to
 Christ
 Church,
 Canterbury.

“ Angliæ salutem. Sciatis quod ad honorem Dei, et pro redemptione animæ meæ,¹ et patris et matris meæ, et regis Henrici avi mei et antecessorum meorum, et præsertim ad honorem Sanctæ Trinitatis et omnium sanctorum qui requiescunt in ecclesia Christi Cantuariæ, concessi et confirmavi eidem ecclesiæ omnes possessiones et libertates quas proavus meus rex Willelmus et rex Henricus avus meus eidem ecclesiæ concesserunt et confirmaverunt. Præterea dono eis et concedo et hac carta mea confirmo, has libertates, scilicet geld et Denegeld,² hidagium, pecuniam pro murthro, opus pontium, castellorum, parcorum, clausularum, auxilium pecuniæ pro exercitu, wardpeni,³ blodwite⁴, childwite, per omnia dominia archiepiscopi et monachorum et⁵ villanagia.⁶ Volo etiam quod dominia eorundem et villanagia⁶ sint libera et quieta a siris et hundredis, et lestis hundredorum. Quare volo et firmiter præcipio, quod ipsa ecclesia Christi Cantuariæ habeat et teneat omnes prædictas libertates, sicut supra determinatum est, cum terris et omnibus suis, bene et in pace, libere et quiete, integre et plenarie, et honorifice, in bosco et plano, in pratis et pasturis, in aquis et molendinis, in vivariis et stagnis, piscariis et mariscis, in viis et semitis, et in omnibus aliis locis et aliis rebus ad eas pertinentibus, cum omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus, sicut eidem ecclesiæ concessi et hac carta mea confirmavi. Testibus hiis, Ricardo Wintoniensi, Gaufrido Eliensi, Jocelino Saresbiriensi, Henrico Baiocensi, Reginaldo Bathoniensi, Ada Sancti Asaph, episcopis; J.⁷ decano Salesbiriæ, Ricardo de Luci, et cæteris qui in carta regis sunt; apud Merleberge.” Henricus quoque regis filius cartam suam dedit in eadem forma.

April 21.
 The count of
 Flanders
 and William
 Mandeville
 start on crusade.

Advenerat Cantuariam eadem die Cœnæ Domini Bened. i. 159.
 Philippus comes Flandriæ, et Willelmus de Mandavilla, ut accepta licentia a beato Thoma Jerosolimitanum iter arriperent, sperantes se aliquid magnum contra paganos esse facturos. Et profecti sunt: sed parum vel nichil profecerunt.

Prior Benedict electus abbot of Peterborough.

Ante Ascensionem Domini electus est ad abbatiam de Burgo Benedictus prior Cantuariensis; eique suc-

¹ animæ meæ] nostræ, C.

² Denegeld] Denegel, A. B.

³ wardpeni] warpini, C.

⁴ blodwite] blodewite, C.

⁵ et] om. C.

⁶ villanagia] villenagia, C.

⁷ J.] L., C. There is a copy of this charter in the Monasticon (i. 105), printed from MS. Cotton Claud. A. 3. folio 164.

cessit in prioratum Herlewinus domini Cantuariensis A.D. 1177.
capellanus. Herlewin succeeds.

Redierant interea a rege Siciliae Willelmo nuntii regis Angliæ quos miserat cum filia Johanna; et hanc cartam regis Willelmi, cartam de fœdere dotalitii filiae suae, regi Henrico obtulerunt.

Bened. i.
169.

" In nomine¹ Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi, Copy of the marriage settlement of the queen of Sicily.
" Amen. Rerum fœdus et concordiam humanarum inter cæ-
" tera pacis bona ligat fortius et astringit² vinculum conju-
" gale; quod et sacramenti altitudine venerandum, et ipsa
" suae institutionis est singularitate præclarum, et solenni ab
" initio mundi et temporis consuetudine celebratum. Cujus
" itaque virtus et forma, quia de divina institutione traxit
" originem, nec de peccato induit maculam, nec de longævi
" serie temporis³ desuetudinis potuit sentire jacturam. Quin
" etiam id honoris venerando accessit misterio, ut maris et
" feminae consensus in matrimonium Christi et ecclesiae teneat
" sacramentum. Tanti ergo misterii ratione simul et venera-
" tione inducti, nos Willelmus divina favente clementia rex
" Siciliae, et ducatus Apuliae, et principatus Capuae, Johannam
" puellam regii excellentia sanguinis illustrissimam, filiam
" Henrici magnifici regis Angliæ, divino nutu et felici au-
" spicio sacri⁴ lege matrimonii et maritali nobis fœdere copu-
" lamus, ut bonum conjugii castae dilectionis fides exhibeat,
" unde nobis in posterum proles regia Deo dante succedat,
" quæ divini gratia muneris, virtutum simul et generis titulo,
" ad regni possit et debeat fastigium sublimari. Quia vero
" nostra dignum est celsitudine, ut tam nobile ac insigne con-
" jugium decenti dotario debeat honorari; per hoc præsens
" scriptum damus et in dodarium concedimus præfatæ reginae
" karissimæ uxori nostræ comitatum Sancti Angeli, sicut in-
" ferius est annotatum, videlicet, in demanio civitatis montis
" Sancti Angeli, civitatem Siponti, et civitatem Vestæ, cum
" omnibus justis tenementis et⁵ pertinentiis earum; in ser-
" vitio autem concedimus ei de tenementis comitis Gosfridi,
" Alesine, Peschizam, Bicum, Caprile, Baranum et Sfilizum,⁶
" et omnia alia quæ idem comes de honore ejusdem comitatus

¹ *In nomine*] This document occurs also in the Chronicle of Benedict, vol. i. pp. 169–172; Hoveden, ii. 95–97.

² *astringit*] *astringat*, C.

³ *temporis*] om. C.

⁴ *sacri*] *sacra*, C.

⁵ *et*] om. C.

⁶ *Sfilizum*] *Silitum*, C.

A.D. 1177.
Marriage
settlement
of queen
Johanna.

“ montis Sancti Angeli tenere dinoscitur. Concedimus etiam Bened. i.
 “ ei similiter in servitio Candelarium, Sanctum Clerum, cas- 170.
 “ tellum Paganum, Bersentium, et Cagnanum. Insuper conce-
 “ dimus ut sint de honore ipsius dodarii monasterium Sancti
 “ Johannis de Lama, et monasterium Sanctæ Mariæ de Pul-
 “ sano, cum omnibus tenementis quæ ipsa monasteria tenent
 “ de honore prædicti comitatus Sancti Angeli. Ita quidem ut
 “ ipsa regina uxor nostra prædicta omnia semper recognoscat
 “ ab hæredibus nostris nobis nostra ordinatione in regnum
 “ succedentibus, et de omnibus prædictis tenementis servitium,
 “ prout exigit feudum eorum, integre et illibate jam dictis
 “ hæredibus nostris faciat, et maneat semper in eorum fide-
 “ litate. Ad hujus autem donationis et concessionis nostræ
 “ memoriam et inviolabile firmamentum, præsens privilegium
 “ per manus Alexandri nostri notarii scribi, et bulla aurea
 “ nostro tipario impressa roboratum, nostro sigillo jussimus
 “ decorari. In quo familiares nostri et aliæ personæ præcepto
 “ nostro se scripserunt, anno, mense et indictione subscriptis.
 “ Ego Walterus Panormitanus archiepiscopus ss.
 “ Ego Alphanus Capuanus archiepiscopus s.
 “ Ego Ricardus Siracusanus episcopus s.
 “ Ego Bartholomæus Agrigentinus¹ episcopus ss.
 “ Ego Reginaldus Barensis archiepiscopus ss.
 “ Ego Nicholaus primus Messenensis archiep s.
 “ Ego Ruffus Consentinus archiepiscopus ss.
 “ Ego Theobaldus episcopus, abbas regalis.
 “ Ego Robertus Cathaniensis [episcopus].
 “ Ego Wido Cephelensis episcopus.
 “ Ego Elyas Trojanus electus.
 “ Ego Justus Mazzarensis² episcopus.
 “ Ego Robertus Tricaricensis episcopus.
 “ Ego Petrus Galetanus episcopus.
 “ Ego Johannes Potentinus episcopus.
 “ Ego Robertus de Bizino.
 “ Ego Robertus Malcovenanz.
 “ Ego Alexander Gupille.
 “ Mathæus domini regis vicecancellarius.
 “ Ego Robertus Casertanus comes.
 “ Ego Amphusus comes Scrullac.
 “ Ego Jocelinus comes Jert.
 “ Ego Hugo comes Catazarii.³
 “ Ego Ricardus Fundanus⁴ comes.

¹ *Agrigentinus*] Agreger, A. B. C.

² *Mazzarensis*] Mizz., A. B.

³ *Catazarii*] Cantazarii, C.

⁴ *Fundanus*] Fundatus, A. B.

" Ego Walterus De Moro, regii fortunati stolii admiratus. A.D. 1177.

" Ego Aldwinus¹ de Candida, domini regis senescallus.

" Ego Berardus Gentilis, regiae privatae familiae constabu-
" larius.

" Ego Ricardus sacri regii palatii logotheta.

" Ego Bainalis de Monte Forti, magister justiciarius.

" Ego Persicus regiae curiae magister justiciarius.

" Ego Fredericus regiae curiae justiciarius.

" Data in urbe Panormi felicitis per manus Walterii venerabilis

" Panormitani archiepiscopi, et Mathaei regis vicecancellarii,

" et Ricardi venerabilis Siracusani episcopi domini regis fami-

" liarium, anno Incarnationis Domini M^oCLXXVII^o, mense Fe- Dated Feb. 1177.

" bruarii, indictione x^a, regni vero domini nostri Willelmi

" Dei gratia magnifici et gloriosissimi regis Siciliae, ducatus

" Apuliae, et principatus Capuae, anno xi^o."

Bened. i.
175-177.

Post festum Sancti Johannis Baptistae revelatione divina inventae sunt reliquiae Sancti Amphibali, magistri Sancti Albani prothomartyris Anglorum,² apud Redburne,³ et in ecclesiam Sancti Albani⁴ honore debito delatae sunt cum aliis simul inventis. Cujus ne sanctitas cuiquam veniret in dubium, crebrescentibus miraculis, confluentibus populis, manifesta est.

Discovery of the relics of S. Amphibalus at Redburn.

Bened. i.
183.

Apropinquante autem festo Sancti Jacobi apostoli, Alexander summus pontifex Venetiam cum cardinalibus suis venit, et cum multis sanctae matris ecclesiae filiis et praelatis tam archiepiscopis quam episcopis: Fredericus quoque Romanorum imperator venit illuc obviam ei, cum archiepiscopis, episcopis, et principibus Teutonici regni ad faciendum pacem inter ipsum et summum pontificem, ut descisso scismate quod jam fere xix.⁵ annis duraverat, pax ecclesiae Dei restitueretur. Sunt autem haec nomina virorum qui ex parte domini papae fuerunt:

Meeting of the pope and emperor at Venice, in July.

Ymbaldus episcopus Hostiensis cardinalis.

Willelmus de Pavia, Portuensis episcopus cardinalis.

Walterius Albanensis episcopus cardinalis.

Conradus Savinae⁶ episcopus cardinalis.

Mainfridus Palestinus episcopus cardinalis.

Johannes Neapolitanus presbiter cardinalis.

Theodinus presbiter cardinalis.

List of cardinals present.

¹ Aldwinus] Aldwerinus, A. B.

² prothomartyris Anglorum] om.

C.

³ apud Redburne] om. C.

⁴ et . . . Albani] om. C.

⁵ xix annis] a ix. annis, C.

⁶ Savinae] Saviae, A. B. C.

A.D. 1177.
List of cardinals present at Venice at the meeting of the pope and emperor.

Petrus de Bona presbiter cardinalis.

Bosus presbiter cardinalis.

Herembrandus presbiter cardinalis.

Jacinctus diaconus cardinalis.

Herdizun diaconus cardinalis.

Chinche Capel diaconus cardinalis.

Laborandus diaconus cardinalis.

Hugo Boloniæ diaconus cardinalis.

Hugotio diaconus cardinalis.

Rainerus diaconus cardinalis.

Archiepiscopus Vienenensis.

Archiepiscopus Bituricensis.

Archbishops and bishops.

Archiepiscopus de Melain.

Archiepiscopus de Ravenna.¹

Archiepiscopus de Salerna.

Episcopus de Claro Monte.

Abbas Bonæ Vallis.

Comes Rogerius de Andria.

Tieri de Cartusa, et multi alii principes et prælati.

Hi vero subscripti cum imperatore venerunt, et prædictæ paci interesse meruerunt.

Partizans of the emperor.

Archiepiscopus Madeburgensis.

Archiepiscopus Maguntinus.

Archiepiscopus de Trevis, prothonotarius imperatoris.

Archiepiscopus Coloniensis.

Archiepiscopus de Besenzum.

Electus de Vermeise.

Comes H. de Disce.

Marcio Albertus.

Tumult at the emperor's arrival.

Sedente itaque papa Alexandro in cathedra sua, cum cardinales ei astarent, antequam venisset imperator, dum nautæ galeas suas huc illucque deducerent,² inter utriusque partis fautores dissensio non modica orta est, ita ut cardinales aufugerent, et papam Alexandrum in cathedra sua solum relinquerent. Et ecce imperator de summo navis suæ solario descendens ix^{to} kalendas

July 24.

Augusti, vigilia Jacobi apostoli, sicut prius tractatum fuerat et dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicholai, et ibi Bened. i. tam ipse quam archiepiscopi, episcopi, et alii principes Teu- 185.

¹ *Ravenna*] Ravencia, A. B.; | ² *deducerent*] diducere, C.
Rannia, C.

Bened. i. 185. tonici regni abrenuntiantes scismati, per episcopos et cardinales quos dominus papa ad eos absolvendos miserat absolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, ibique ante ecclesiam beati Marci prædictus imperator domino papæ, sicut summo pontifici, omnem obedientiam et reverentiam humiliter exhibuit, et recepto¹ ab eo pacis osculo eum devote dextravit, et cum magna devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die in festo Sancti Jacobi apostoli imperator venit obviam domino papæ et in ecclesiam denuo introduxit. Peractis autem missarum solenniis usque ad ecclesiæ januam eum dextravit. Ascendente autem papa imperator stapham tenuit, et omnem exhibuit reverentiam.

A.D. 1177.
July 24.
Respect
shown by
the emperor
to the pope.

July 25.
He holds
the pope's
stirrup.

In hoc concilio Johannes abbas de Struma, qui vocatus fuerat Kalixtus papa, qui etiam tertius et ultimus scismatis hujus antipapa extiterat, degradatus est, et ab ipso imperatore et ab omnibus principibus, ecclesiasticis et² secularibus, Teutonici regni abrenuntiatus est. Similiter omnes archiepiscopi, episcopi, et abbates Teutonici regni, qui ab eo vel ab aliis antipapis prædecessoribus suis, scilicet ab Octaviano, qui et papa Victor vocabatur, vel a Widone de Crema, qui vocabatur Paschalis, ordinati fuerant, degradati sunt. Similiter altaria quæ ab eisdem scismaticis dedicata fuerant subversa sunt.

The anti-
pope re-
nounced.

Degradation
of the
schismatical
prelates.

In ipso concilio Conredus frater consobrinus prædicti imperatoris recepit a manu Alexandri papæ archiepiscopatum Saueburgæ, et annuente ipso imperatore dominus papa concessit eidem Conredo legatiam totius Teutonici regni quamdiu ipse vixerit, quia iste Conredus, cum electus esset tempore scismatis ad archiepiscopatum Maguntinum, noluit ab Octaviano antipapa consecrari; sed malens inter catholicos pro nomine Christi degere, quam inter scismaticos divitiis et transitoriis abundare, electioni suæ abrenuntiavit, et venit in partes Galliarum usque ad Senonensem civitatem, et invento ibi Alexandro summo pontifice, qui ea tempestate citra montes illuc pervenerat ad celebrandum concilium, pro amore Dei et pace ecclesiæ seipsum sponte deposuit, et a præfato papa catholico honorifice susceptus, inter episcopos cardinales connumeratus est, et in ipso concilio factus fuit episcopus cardinalis de episcopatu Saviniæ. Christianus quoque cancellarius ipsius imperatoris successit præfato Conredo in archipræsulatum Maguntinum, et pallium suscepit a Widone de Crema. Ideoque facta pace inter dominum papam et imperatorem, propriis manibus pallium suum combussit Venetiæ, præsentem papam Alexandro et

Conrad of
Wittelsbach
made arch-
bishop of
Salzburg.

Christian
archbishop
of Mentz.

Bened. i.
187.

¹ recepto] accepto, B.

| ² et] om. A. B.

A.D. 1177.
July.

Letter of
the pope to
the English
clergy, giv-
ing an ac-
count of the
meeting at
Venice.

cardinalibus suis. Quo facto, absolvit eum dominus papa, palliumque eidem restituit. Facta igitur et confirmata unitate ecclesiæ, misit dominus papa litteras suas Ricardo archiepiscopo Cantuariensi in hunc modum :

“ Alexander episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus
“ fratribus Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, totius Angliæ
“ primati et apostolicæ sedis legato, et suffraganeis ejus, et
“ dilectis filiis abbatibus specialiter ad Romanam ecclesiam
“ pertinentibus, in archiepiscopatu Cantuariensi constitutis, sa-
“ lutem et apostolicam benedictionem. Immensas laudes et
“ gratias agimus omnipotenti Deo, qui, licet navem Petri diu
“ permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tan-
“ dem imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas
“ magna, ita ut pacatis maris sævientis fluctibus, prædicta
“ navis ad portum quietis reducta sit et salutis. Sane karis-
“ simus in Christo filius noster Fredericus illustris Romano-
“ rum imperator proximo præterito die Dominico ante festum
“ beati Jacobi, cum principibus ecclesiasticis et secularibus
“ Teutonici regni, in magna devotione venit Venetiam ad
“ præsentiam nostram, et ibi coram innumera multitudine
“ virorum et mulierum, altis vocibus resonantium laudes Al-
“ tissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam et
“ honorem exhibuit; et in crastino, scilicet in festo Sancti
“ Jacobi, nobis ad preces ejus beati Marci ecclesiam adeunti-
“ bus pro celebrandis missarum solenniis obviam venit, et
“ finita missa, quam a nobis licet indignis reverenter audivit,
“ nobis omnem honorem exhibuit, quem prædecessores ejus Bened. i.
“ nostris consueverunt antecessoribus¹ exhibere. In kalendis 188.
“ vero instantis mensis Augusti præfatus imperator, ubi erat
“ numerosa hominum multitudo, jurare fecit, et principes sui
“ quos præsentem habebat tam ecclesiastici quam seculares,
“ præstito juramento, firmaverunt quod pacem ecclesiæ per-
“ petuo, et pacem karissimi in Christo filii nostri Willelmi
“ illustris Siciliæ regis usque ad xv. annos, et treugam Lon-
“ gobardorum a prædictis kalendis Augusti usque ad sex
“ annos, sicut pax et treuga ipsa disposita est et tractata, et
“ in scriptis redacta, illasam debeat et illibatam servare.
“ Sicut autem idem imperator nos in catholicum papam et
“ spiritualem patrem recepit, ita nos eum in catholicum im-
“ peratorem, et uxorem ejus in catholicam imperatricem, et
“ filium ipsorum in catholicum regem recepimus.² Agite
“ itaque gratias Creatori nostro, Qui sponsam suam sacro-

Peace sworn
August 1,
with Sicily
and the
Lombards.

¹ antecessoribus] om. A. B.

| ² recepimus] recipimus, C.

“ sanctam ecclesiam Sua miseratione respexit, et ei, post mul- A.D. 1177.
 “ tas persecutiones quibus graviter pressa est et attrita, per Dated
 “ Suam gratiam plenam pacem reddidit et quietem. Data July 25.
 “ Venetiæ in Rivo alto viii^{to} kalendas Augusti.”

Scriptis etiam¹ dominus papa Alexander archiepi-
 scopo Eboracensi, et capitulo Cisterciensi.² Imperator
 quoque scripsit capitulo Cisterciensi de prædicta pace
 in hunc modum ;

“ Fredericus Dei gratia Romanorum imperator et semper Letter of
 “ Augustus, universis abbatibus et fratribus Cisterciensis or- the emperor
 “ dinis salutem et dilectionis integritatem. Quoniam de uni- to the Cis-
 “ tate et concordia ecclesiæ et bono statu imperii nostri tercians
 “ fraternitatem vestram gaudere et lætari non dubitamus, announcing
 “ idcirco universitati vestræ religionis imperiales apices the close of
 “ tere dignum duximus, insinuantes vestræ dilectioni the schism.
 “ niam Dei omnipotentis dono nutuque, Cujus occulto judicio
 “ quandoque discordiæ mala creantur, et Ipso moderante dis-
 “ cordes ad concordiam revocantur, dominum Alexandrum in
 “ patrem spirituales et summum pontificem recepimus. No-
 “ tum autem vestræ religioni facimus quoniam, operantibus
 “ dilectis nostris viris magnæ sanctitatis atque discretionis
 “ P.³ episcopo Claromontano, et abbate Bonæ vallis, et fratre
 “ Theoderico converso Cartusæ, qui studiose et efficaciter pro
 “ pace et concordia inter nos et jam nominatum Alexandrum
 “ Romanæ ecclesiæ pontificem laboraverunt, discordia et lis
 “ quæ diu viguerat penitus est consopita, et dilectio, quæ
 “ inter nos perierat, ipsis mediantibus est reformata. Qua-
 “ propter vestræ sanctitati præsentis litteras dirigimus, modis
 “ omnibus rogantes, quatinus, ipsorum bonitati perfectæ super
 “ omnibus gratias referentes, tam nobis quam ipsis de pacis
 “ reformatione congaudeatis,⁴ atque ut ad honorem Dei et
 “ ecclesiæ in bono statu et Dei timore possimus perseverare,
 “ Ipsi omnium Conditori atque Gubernatori piissimas preces
 “ fundatis.”

Pullulaverat his diebus in Tolosani comitis territorio Heresy in
 hæresis maligna quæ, fidem et orthodoxorum patrum the county
 ecclesiastica instituta evacuaus, non solum vulgus sim- of Toulouse.
 plex sed et ecclesiæ Dei sacerdotes et episcopos cum
 principibus laicis tabe confecit nefanda. Hujus hæresis

¹ etiam] enim, C.

² Cisterciensi] Scisterciensi, A. B.

³ P] Philippo, C. It was Pon-
 tius, bishop of Clermont.

⁴ congaudeatis] gaudeatis, A. B.

A.D. 1177. detestanda perversitas in litteris comitis Tolosæ facilius poterit agnosci, quas idem comes generali capitulo misit Cisterciensi. Harum litterarum iste est textus:

Letter of the count of Toulouse to the Cistercian chapter.

“ Domino suo ac venerabili¹ Cisterciensi abbati A.² universoque conventui in generali capitulo constituto, naufragans circa superna comes Tolosæ, dux Narboniæ,³ marchio Provinciae, cum salute eorum benedictionibus confirmari orationibusque fulciri. Quoniam in scientiæ et sapientiæ vestræ thesauris clarescit quod nostris in partibus vulpes parvulæ vineas quas plantavit dextera Excelsi demoliuntur, et fontes sine aqua, et nebulae turbinibus agitatae, fontem qui patet domui David in ablutionem immunditiæ et menstruæ evacuantur, et rivuli virus diffundunt ut ligna quæ plantata sunt secus decursus aquarum evellant, rogo et obsecro quantum ascendatis ex adverso, et ne istorum sermo, qui ut cancer serpit, convalescat, opponatis vos murum pro domo Israel. In tantum equidem hæc putida⁴ hæresis tabes prævaluit, ut omnes fere illi consentientes arbitrentur obsequium se præstare Deo, et ipse iniquus qui misterium jam operatur iniquitatis in filios diffidentiae, sic transfigurat se in angelum lucis, ut uxor a viro, filius a patre, nurus a socro discedant, proh dolor! Insuper sic in finibus nostris obscuratum est aurum, ut quasi lutum sub pedibus diaboli sternatur; quoniam et qui sacerdotio funguntur hæresis fœditate depravantur, et antiqua olimque veneranda ecclesiarum loca inculta jacent, diruta remanent, baptismus negatur, eucharistia abominatur, pœnitentia parvi penditur, hominis plasmatio, carnis resurrectio, abnegando respuitur, et omnia ecclesiastica sacramenta annullantur, et, quod dici nefas est, duo etiam principia introducuntur. Et nunc quid dicam? Non sunt qui recogitent et dicant in cordibus suis, “ Quid facimus quia homines isti multa mala faciunt? Si dimittimus eos sic, omnes credent in eos. Et qui absorbit fluvium et non mirabitur,⁵ ex iniquæ præsumptionis audacia influet Jordanis in os ejus.” Ego quidem qui uno e duobus divinis accingor gladio, et qui me iræ Dei vindicem et ministrum Dei in hoc ipsum constitutum confiteor, dum tali infidelitati modum ponere et finem dare innitor, ad tantum et tale negotium complendum vires meas deficere cognosco, quoniam terræ meæ nobiliores, jam prælibata infidelitatis tabe, arue-

Cant. ii. 15.

2 S. Peter, ii. 17.

Zach. xiii. 1. Es. i. 8.

2 Tim. ii. 17.

Eph. ii. 2.

S. Joh. xi. 48.

Job xl. 18.

Spread of heresy;

and contempt of faith and sacraments.

Manicheism introduced.

The count has tried in vain to suppress the evil.

¹ venerabili] venerabilibus, C.

² A.] Alexander; abbot of Cîteaux, 1175-1179.

³ Narboniæ] Norboniæ, C.

⁴ putida] putrida, B.

⁵ mirabitur] miratur, C.

“runt, et cum ipsis maxima hominum multitudo a fide cor-
 “ruens aruit, unde id perficere non audeo nec valeo. Nunc
 “igitur ad vestrum confugiens subsidium, humili cordis im-
 “ploro affectu, quatinus ad extirpandum tantum infidelitatis
 “malum manum consilii vestri et auxilii cum virtute orationis
 “porrigatis. Scitote etenim quia in tantum hæresis virulenta
 “inviscerata manet, quod nisi manu Dei valida Ejusque
 “brachio extento extirpari non potest.¹ Talium namque caput
 “induratum quasi lapis sic manet, ut in stipulam ei vertan-
 “tur lapides fundæ. Quoniam igitur spiritualis gladii virtu-
 “tem nil perficere posse cognoscimus ad tantam hæresis
 “pravitatem extirpandam, oportet ut corporalis gladii ani-
 “madversione compellatur. Ad quod peragendum dominum
 “regem Francorum accersiri² vestris ex partibus persuadeo,
 “quia per ipsius præsentiam tanta mala finem suscipere sus-
 “picor. Ipsi quippe præsentem civitates aperiam, vicos et cas-
 “tella sub ejus censura tradam, hæreticos ostendam, et usque
 “ad sanguinem, in quocunque nostri indiguerit negotio, ad
 “conferendos hostes et omnes Christi inimicos illi assistam.
 “Valete.”

IA.D. 1177.

He asks ad-
vice.

He has in-
vited the
king of
France.

Orta est interea discordia et disceptatio inter regem
 religiosum Franciæ Lodovicum et nobilissimum regem
 Anglorum Henricum. Unde legatus quidam missus a
 papa Alexandro ad postulationem regis Franciæ³ venit,
 ut terram regis Angliæ suspenderet, nisi permitteret
 Ricardum filium suum, comitem scilicet Pictavensem,
 et filiam regis Franciæ, secundum quod inierant pac-
 tum sibi lege matrimonii copulare. Prudentissimus
 autem rex Anglorum Henricus, acceptis induciis die
 locoque colloctionis inter ipsum et regem Franciæ
 constituto, annuit ut Ricardus filius suus præfatam
 regis Lodovici filiam acciperet in uxorem. Sed quo-
 niam prædicti reges sæpe adinvicem fuerant irati,
 sæpe concordati, sed nullo caritatis vinculo confirmati,
 in unam convenerunt dilectionis sententiam: tandem-
 que scriptum subscriptum quasi pignus amoris concu-
 derunt, et ne in posterum aliquatenus infringeretur,
 sigillis suis confirmaverunt:—

A legate
sent to re-
concile
Henry and
Lewis.

Henry
agrees to the
marriage of
his son
Richard
with the
daughter
of Lewis,
and makes a
treaty.

¹ potest] valeat, C.

² accersiri] accessiri, A. B. C.

³ Franciæ] in Franciam, C.

A.D. 1177.
Treaty of
Yvry.

“ Sciant omnes tam præsentes quam futuri, quod ego Lodo- Bened. i.
191.
“ vicus Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus eadem
“ gratia rex Anglorum volumus ad omnium tam præsentium
“ quam futurorum notitiam pervenire, nos Deo inspirante pro-
“ misisse et jurasse quod simul ibimus in servitium Christiani-
“ tatis et crucem suscipiemus ituri Jerosolimam, sicut in
“ scripto de susceptione crucis inter nos facto continetur.
“ Volumus etiam ut omnes sciant, quod sic sumus et amodo
“ volumus esse amici, quod uterque nostrum alteri conservabit
“ vitam et membra et terrenum honorem suum contra omnes
“ homines pro posse suo. Et si quæcunque persona alterutri
“ nostrum malum facere præsumpserit, ego Henricus juvabo
“ Lodovicum regem Franciæ dominum meum contra omnes
“ homines pro posse meo: et ego Lodovicus juvabo Henri-
“ cum regem Angliæ contra omnes homines pro posse meo,
“ sicut hominem et fidelem meum, salva fide quam debe-
“ mus hominibus nostris quamdiu ipsi nobis fidem servabunt.
“ Et neuter nostrum amodo retinebit inimicum alterius in
“ terra sua ex quo requisitus inde fuerit. Et ut inter nos
“ amodo tollatur omnis materia discordiæ, concessimus adin-
“ vicem quod de terris et possessionibus et aliis rebus quas
“ quisque nostrum modo possidet, alter adversus alterum inde
“ nichil amodo petet, excepto eo de Alvernia¹ unde conten-
“ tio inter nos est, et excepto feudo de castro Radulfi, et
“ exceptis minutis feudis et divisis terrarum nostrarum de
“ Berria,² si homines nostri aliquid inde interceperint inter
“ se vel adversus alterum nostrum. Si autem super his quæ
“ superius excepta sunt per nosmet ipsos convenire non pote-
“ rimus, ego Lodovicus rex Franciæ elegi tres episcopos, Cla-
“ romontensem, Nivernensem, Treternensem, et tres barones,
“ comitem Theodaldum, et comitem Robertum et Petrum
“ de Curtenai³ fratres meos. Et ego Henricus rex Angliæ
“ elegi tres episcopos, Willelmum Cenomanensem, Petrum Pe-
“ tragorensem, et R. Namnatensem, et tres barones, Mauri-
“ cium de Croun, Willelmum Mangot, et Petrum de Monte
“ Rabel, ex parte mea, qui inquisita diligenter hinc et inde
“ veritate tam per seipsos quam per juramenta terrarum
“ illarum, prædicti episcopi in verbo veritatis asseverabunt, et
“ laici jurabunt, quod quæcumque cognoverint de jure cujus-
“ que nostrum esse, hoc inter nos dicent, et nos eorum dicto
“ bona fide firmiter stabimus. Si vero omnes illi episcopi
“ quos ego Lodovicus elegi interesse non poterint, nichilo-

¹ *Alvernia*] Alumpnia, C.

² *Berria*] Borrea, C.

³ *Curtenai*] Curtenia, A. C.

Bened.
i. 192.

“ minus stabimus dicto illorum duorum qui intererunt. Et si
 “ omnes barones ex parte mea nominati non interfuerint, pro
 “ eo non remanebit quin stemus dicto illorum duorum qui
 “ interfuerint. Et similiter erit de illis quos ego rex Hen-
 “ ricus elegi tam de episcopis quam de baronibus. Juravi-
 “ mus etiam quod nullum malum faciemus eis propter hoc
 “ quod veritatem inde dixerint. Et si forte, quod Deus aver-
 “ tat, inter nos de terris nostris aliqua querela amodo oriatur,
 “ per eosdem bona fide et sine malo ingenio sine dilatione
 “ terminetur. Si autem aliqua prædictarum personarum in-
 “ terim mortua fuerit, altera loco ipsius substituatur. Si vero
 “ alteruter nostrum ante susceptionem crucis iter peregrina-
 “ tionis arripere voluerit, alter qui remanebit terram illius qui
 “ in peregrinatione erit et homines ut sua propria et dominica
 “ fideliter custodiet et manutenebit. Postquam vero Deo vo-
 “ lente crucem susceperimus, homines nostros qui nobiscum
 “ ibunt jurare faciemus, quod si alteruter nostrum in via de-
 “ cesserit, quod Deus avertat, ita illi qui superstes erit fide-
 “ liter servient, sicut servirent domino suo si vivus esset,
 “ quamdiu in terra Jerosolimitana morari voluerit; pecuniam
 “ vero defuncti habebit vivus ad faciendum servitium Chris-
 “ tianitatis, præter illam partem quam ante iter suum certis
 “ locis et certis personis dandam decreverit.¹ Et si uterque
 “ nostrum decesserit, eligemus, si nobis Deus spatium indul-
 “ serit, de probis et fidelibus hominibus quibus committetur
 “ pecunia utriusque nostrum ad servitium faciendum Chris-
 “ tianitatis, et qui ducent et regent homines nostros. Ante-
 “ quam etiam iter arripiamus post susceptam crucem facie-
 “ mus illos jurare, quos custodes et gubernatores constituemus
 “ terrarum nostrarum, quod ipsi bona fide cum omni posse
 “ suo, si necesse fuerit, se invicem juvabunt ad defendendum
 “ terras suas cum abinvicem requisiti fuerint. Ita quod illi
 “ quos ego Henricus rex Angliæ præfecero ad gubernandum
 “ terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum
 “ terras Lodovici regis Franciæ domini mei, quemadmodum
 “ terras meas defenderent, si civitas mea Rothomagi obsessa
 “ esset. Et eodem modo illi quos ego Lodovicus rex Franciæ
 “ præfecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse
 “ suo juvabunt ad defendendum terras Henrici regis Angliæ,
 “ quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Pari-
 “ sius obsessa esset. Volo etiam quod² mercatores et omnes
 “ homines, tam clerici quam laici, de terra [sua cum omnibus
 “ rebus suis securi sint, et pacem habeant per omnes terras

A.D. 1177.
Treaty of
Yvry.

¹ decreverit] decrevit, A. B. | ² quod] ut, A. B.

A.D. 1177. " meas. Et ego Henricus rex Angliæ similiter volo ex parte Bened.
Treaty of " mea, quod mercatores et omnes homines tam clerici quam i. 193.
Yvry. " laici de terra]¹ regis Franciæ domini mei cum omnibus

" rebus suis sint secari, et pacem habeant per omnes terras
" meas. Hæc autem suprascripta² nos firmiter observaturos
" promissimus et juravimus in præsentia venerabilis Petri
" tituli Sancti Grisogoni presbiteri cardinalis, apostolicæ sedis
" legati, et in præsentia Ricardi Wintoniensis episcopi, et
" Johannis Carnotensis episcopi, et Henrici Bajocensis episcopi,
" et Frogerii Sagiensis episcopi, et Egidii Ebroicensis epi-
" scopi, et Henrici regis, filii Henrici regis Angliæ, et comi-
" tis Theodaldi, et comitis Roberti, et Petri de Curtenai, et
" comitis Simonis, et Willelmi de Humez, et multorum alio-
" rum tam clericorum quam laicorum."

Nov. 29.
Strange
appearance
in the sky.

Hoc anno, vigilia Sancti Andreæ apostoli, hora nec-
dum prima, apparuit in Cantia rubor quidam quasi
flamma ardens et volans impulsu venti qui veniebat.
Quidam vero certissime affirmabant draconem flam-
meum crispo capite se manifeste eadem hora vidisse.
Dixerunt plurimi signum hoc sive draconis seu flam-
mæ ardentis vel ruboris per totam Angliam apparuisse.

Dec. 1.
Great storm
of wind.

Die tertia ventus flavit fortissime a supradicto climate,
cujus pulsu intolerabili ædificia, arbores, tegumenta
domorum, sed et tabulæ plumbeæ ecclesiarum, ut pan-
niculi parvuli corruerunt. Ipso die populus Christia-
nus innumera milia paganorum conserto prælio con-
fecerunt, ita ut ex eis xxx^{ta} vel eo amplius milia
trucidarent, cæterosque cum dedecore fugarent. Adve-
nerat enim in fines Jerosolimitanos infinitus exercitus
paganorum cum parvulis suis et uxoribus ad expug-
nandam, immo ad possidendam, civitatem sanctam Je-
rusalem. Sed favente Deo paganorum populus periit,
et in membris Suis videlicet Christianis Jesus Chris-
tus triumphavit.

Roger abbot
elect of
S. Aug-
ustine's

Rogerus autem Augustinianorum electus, jam fere
biennio post electionem suam expleto, de benedictione
sua tandem sollicitus extitit. Prædecessorum itaque
suorum vestigia secutus, Ricardum Cantuariensem ar-

¹ sua . . . terra] om. A. B.

| ² suprascripta] subscripta, C.

chiepiscopum adiit, benedictionem postulavit. **Annuit** A.D. 1177. asks for benediction and offers a conditional profession of obedience to the archbishop. archiepiscopus electi petitionibus, et debitam sibi petiit professionem. Consilio igitur habito, contradixerunt monachi primo, sed in proximo, redeuntes ad cor, consenserunt ut electus suus profiteretur; sic tamen ut in ecclesia Cantuariensi non fieret, et in scedula professioni subscriberetur, "Salvis utriusque privilegiis ecclesiae." Responsum est abbati ut archiepiscopo suo debitam et canonicam professionem faceret, et deinde non ex scripto sed ex corde diceret; "Salve sancta parens," vel "salve festa dies," vel "salvis privilegiis," vel quidlibet aliud. Noluit abbas consentire nec sui monachi, sed toto conatu scripturae intenderunt. Renuit tandem archiepiscopus quod petatum est et frivolum reputavit, ne Cantuariensis ecclesiae antiquam dignitatem diminueret, novamque et inauditam profitendi formam introduceret. Rogerius igitur Romanum Roger goes to Rome and obtains new privileges. adiit pontificem, eique ecclesiam suam faciens tributariam, curiam Romanam in odium Cantuariensis archiepiscopi quocumque potuit molimine incitavit, adeo ut in contumeliam archiepiscopi abbati conferret insignia.

MCLXXXVIII.—I.

Rogerus rediit in Angliam, elatus admodum anulo A.D. 1178. Roger returns and the archbishop appeals. et mitra, domino Cantuariensi litteras papae deferens, ut eum in ecclesia sua¹ absque professione benediceret. Archiepiscopo autem ad tam enorme gravamen appellante, benedictio illa suspensa est. Rogerius igitur clam, regiis suffultus litteris, denuo Romam petens, animositatem papae Alexandri in archiepiscopum magis accendit, quasi in Romani pontificis praecepti transgressorem. Citati² sunt interea praelati sanctae ecclesiae ad concilium papae Alexandri in proxima Quadragesima

¹ sua] om. B.; ins. C.| ² Citati] Scitati, A. B. C.

A.D. 1178.
Summons to
the Lateran
Council.

Archbishop
Richard
sets out and
turns back.

The pope
blesses
Roger.

June 18.
Appear-
ances in the
heavens.

Laterani celebrandum. Archiepiscopus quoque Cantuariensis cum suis suffraganeis vocatus est. Cujus cum dominus papa diutius præstolaretur adventum, abbatis supradicti protelavit benedictionem. Noluit enim, etsi archiepiscopum non diligeret, in alienam messem falcem mittere, donec utriusque diligentius causam cognosceret, litigandique rationem. Dicebatur enim quod debitam archiepiscopo benedictionem abbatis voluerit reservare. Archiepiscopus autem, Parisius usque progressus, adulatorum suorum familiarium suggestionem et propria temeritate retentus, in Angliam reversus est. Quo audito, dominus papa, maliloquorum stimulis in archiepiscopum incitatus, et quasi fide oculata contemptum sui coniciens, Rogerium abbatem exaltare, benedicere glorificareque non distulit.

Hoc anno, die Dominica ante Nativitatem Sancti Johannis Baptistæ, post solis occasum, luna prima, signum apparuit mirabile, quinque vel eo amplius viris ex adverso sedentibus. Nam nova luna lucida erat, novitatis suæ more cornua protendens ad orientem; et ecce subito superius cornu in duo divisum est. Ex hujus divisionis medio prosilivit fax ardens, flammam,¹ carbonem et scintillas longius proiciens. Corpus interim lunæ quod inferius erat torquebatur quasi anxie, et, ut eorum verbis utar,² qui hoc michi retulerunt et oculis viderunt propriis, ut percussus coluber luna palpitabat. Post hoc rediit in proprium statum. Hanc vicissitudinem duodecies et eo amplius repetiit, videlicet ut ignis tormenta varia sicut prælibatum est sustineret, iterumque in statum rediret priorem. Post has itaque vicissitudines, a cornu usque in cornu scilicet per longum seminigra facta est. - Hæc michi qui hæc scribo retulerunt viri illi qui suis hoc viderunt oculis, fidem suam vel jusjurandum dare parati, quod in supradictis nichil addiderunt falsitatis.

¹ *flammam*] flamma, A. B.

| ² *utar*] om. C.

Mense Septembri, vigilia Sanctæ Crucis, feria ⁱⁱⁱa, ^{A.D. 1178.} luna ^{Sept. 13.} xx^avii^a, hora quasi sexta, facta est eclipsis solis ^{Eclipse of the sun.} in Cantia, non universaliter sed particulariter. Corpus enim solis corniculatum apparuit, ad occidentem cornua tendens, ut luna solet cum vicesima est. De reliqua solis rotunditate nichil amplius videbatur. Nam quædam nigra sperula solis reliquum texit splendorem, quæ paulatim descendens splendorem illum corniculatum circa se in parte superiore rotavit, donec utraque cornua penderent, utrimque quasi in terram respicientes. Cumque illud nigrum paulatim procederet, cornua supradicta tandem ad orientem versa sunt ut in novilunio, quæ prius erant ad occidentem. Sicque sperula illa nigra paulatim transeunte, suam sol recepit claritatem. Aer vero nubibus paulisper obtectus, visibus humanis præbuit adjutorium quo facilius supradicta viderentur. Diversis interea locis, coloribus variis aer tinctus erat, videlicet rubeo, croceo, viridi et pallido. Hæc a me et fere ab omnibus in Cantia constitutis videbantur. Alibi autem eclipsis fuit universalis, ut in meridie nox videretur tenebrosa, et socius socium juxta se positum non videret. In Francia quoque eclipsis ista visa est.¹

Heb.
viii. 13.

Hoc anno Ricardus de Luci præfectus Angliæ, mente ^{Richard de Lucy founds Lesnes abbey.} revolvens sedula quia quod antiquatur et senescit prope interitum est, in villa sua quæ Hliesnes ² dicitur novam ædificavit ecclesiam, et canonicos ibidem posuit regulares.

Guerricus autem prior Beremundensis, electus ad abbatiam de Favresham, Cantuariam venit, archiepiscopo Ricardo professionem fecit, et benedictionis munus accepit. ^{Guerrie made abbot of Favresham.}

MCLXXIX.—II.

A.D. 1179.

Facta est chruscatio cum terribili tonitruo cum vento magno et grandine in Cantia in aurora diei proxime

¹ eclipsis iste visus est, A. B. C. | ² Hliesnes] Lesnes, C.

A.D. 1179. post Epiphaniam Domini: quod tunc temporis magnum
Jan. 7. dicebatur esse prodigium.
Storm.

Abbas autem Sancti Augustini, sui non inmemor
negotii, cum nec resistantem sibi nec contradicentem
haberet, in contumeliam Cantuariensis archiepiscopi a
domino papa benedictus est in initio mensis Februarii.
Abbot Roger blessed in February, with a saving of the rights of the see of Canterbury.
Sed ne benedictio ista in præjudicium Cantuariensis ec-
clesiæ temporibus futuris in consequentiam traheretur,
papa dixit abbati: "Frater, nos tibi manum benedic-
tionis imponimus salvo jure et dignitate Cantuariensis
"ecclesiæ." Unde et litteras suas misit Cantuariensi
archiepiscopo, quarum iste est textus:

Letter of the pope to the archbishop announcing the fact; dated April 9.
"Alexander episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri
"Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato,
"salutem et apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius
"noster Rogerius nunc abbas, tunc vero electus, Sancti Au-
"gustini Cantuariæ, non sine gravibus laboribus et expensis
"secundo ad nostram præsentiam accessisset, pro eo sicut
"dicebat quod ei juxta mandatum nostrum et institutionem
"sanctæ recordationis patris et prædecessoris nostri Eugenii
"papæ, et juxta tenorem scripti nostri, in monasterio suo
"manum nolebas benedictionis imponere, nos eum, salvo jure
"et dignitate tua et successorum tuorum, benediximus in ab-
"batem. Inde est quod nos, tibi et ecclesiæ tuæ volentes in
"posterum providere, apostolica auctoritate statuimus, ut quod
"de prædicto electo benedicendo fecimus, juri tuo vel ecclesiæ
"tuæ nullum possit præjudicium generare. Data Laterani v^{to}
"idus Aprilis."

Non enim voluit dominus papa Cantuariensis ecclesiæ
in posterum jura contere, etiamsi ad suggestionem
malignantium in personam archiepiscopi ad tempus¹
voluerit vindicare.

General council at the Lateran; March.
In media Quadragesima coadunati sunt episcopi et
prælati sanctæ ecclesiæ Laterani in ecclesiæ Sancti
Johannis, ubi dominus papa Alexander concilium cele-
bravit, et hæc subscripta xxvi. capitula promulgavit:

"I. Licet de vitanda discordia in electione Romani pon-
"tificis manifeste satis a prædecessoribus nostris constituta i. 222.
"manaverint, quia tamen sæpe post illa per improbas ambi-
"Bened.

¹ *ad tempus*] om. C.

Bened.
i. 222.

“ tionis audaciam gravem passa est scissuram ecclesia, nos
“ etiam ad malum hoc devitandum de consilio fratrum nostro-
“ rum et sacri approbatione concilii aliquid decernimus ad-
“ jungendum. Statuimus igitur ut, si forte, inimico homine
“ superseminante zizania, inter cardinales de substituendo
“ pontifice non potuerit esse plena concordia, et duabus parti-
“ bus concordantibus tertia pars concordare noluerit, aut sibi
“ alium præsumpserit ordinare, ille Romanus pontifex habeatur
“ qui a duabus partibus electus fuerit et receptus. ¹Si quis
“ autem de tertiæ partis nominatione confusus, quia ratione
“ non potest, nomen sibi episcopi usurpaverit, tam ipse quam
“ qui eum receperint excommunicationi subjaceant, et totius
“ sacri ordinis privatione multentur, ita ut viatici etiam eis,
“ nisi tantum in ultimis, communicatio denegetur, et, nisi resipu-
“ erint, cum Datan et Abiron, quos terra vivos absorbit,
“ accipiant ² portionem. Præterea si a paucioribus aliquis
“ quam a duabus partibus electus fuerit, ad apostolatus officium,
“ nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, et
“ prædictæ pœnæ subiaceat si humiliter noluerit abstinere. Ex
“ hoc tamen nullum canonicis constitutionibus et aliis judiciis
“ præjudicium generetur, in quibus majoris et sanioris partis
“ debet sententia prævalere, quia quod in eis in dubium
“ venerit superioris poterit judicio definiri. In Romana vero
“ ecclesia speciale aliquid constituitur, quia non potest ad
“ superiorem recursus haberi.

A.D. 1179.
March.
Canon on
the subject
of the papal
election.

Bened.
i. 231.

“ II. Quia vero nonnulli modum avaritiæ non ponentes, et
“ diversas ecclesiasticas dignitates et plures ecclesias paro-
“ chiales contra sacrorum canonum instituta nituntur adquirere,
“ ita ut, cum unum officium vix implere sufficiant, stipendia
“ sibi vindicent plurimorum, ne id de cætero fiat districtius
“ inhibemus. Cum igitur vel ecclesia vel ecclesiasticum minis-
“ terium committi debuerit, talis ad hoc persona quærat,ur,
“ quæ residere in loco, et curam ejus per seipsam valeat exer-
“ cere. Quod si aliter actum fuerit, et qui receperit quod
“ contra sacros canones acceperit amittat, et qui dederit lar-
“ giendi potestate privetur. ³ Et quia in ⁴ tantum quorundam
“ processit ambitio, ut non duas vel tres, sed sex vel plures
“ ecclesias perhibeantur habere, nec duabus possunt debitam
“ provisionem impendere: per fratres et coepiscopos nostros
“ hoc emendari præcipimus, et de multitudine canonibus in-

Against
plurality
and non-
residence.

¹ MSS. A. and B. make this a separate canon, and so alter the numeration of those that follow down to No. vii.

² *accipiant*] accipiat, B.

³ *privetur*] privaretur, C.

⁴ *in*] om. A. B.

A.D. 1173.
March.

“ imica, quæ¹ dissolutionis et vagationis materiam inducit, et Bened.
“ certum continet periculum animarum, eorum qui ecclesiis i. 231.
“ deservire valeant indigentiam sublevare.

Against
usury.

“ III. Quia in omnibus fere locis crimen usurarum ita in- Bened.
“ valuit, ut multi aliis negotiis prætermisiss quasi licite usuras i. 232.
“ exercent, et qualiter utriusque Testamenti pagina con-
“ dempnentur nequaquam attendunt, ideo constituimus ut
“ usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris,
“ nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant
“ sepulturam; sed nec oblationem eorum quisquam accipiat.
“ Qui autem acceperit, aut Christianæ tradiderit sepulture,
“ et ea quæ acceperit reddere compellatur, et, donec ad arbi-
“ trum sui archiepiscopi satisfecerit, ab officii sui maneat
“ executione suspensus.

Against
alienation
of the goods
of intestate
clerks from
their
churches.

“ IV. Cum in officiis caritatis primo loco illis teneamur Bened.
“ obnoxii a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse; i. 232.
“ o contra quidam clerici, cum ab ecclesiis suis multa bona
“ perceperunt, bona per ecclesiam adquisita tamen in alios
“ transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus
“ constat inhibitum, nos etiam nichilominus inhibemus. In-
“ dempnitati itaque ecclesiarum providere volentes, sive intes-
“ tati decesserint, sive aliis, quod non licet, conferre voluerint,
“ penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea
“ quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur
“ qui decani vocantur,² qui pro certa pecuniæ quantitate epi-
“ scopalem jurisdictionem exercent, præsentis decreto statui-
“ mus, ut qui de cætero id præsumpserit, officio suo privetur, et
“ episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

Arrange-
ments of
churches
not to be
altered by a
minority.

“ V. Cum in cunctis ecclesiis quod pluribus et senioribus Bened.
“ fratribus visum fuerit incunctanter debeat observari, grave i. 232.
“ nimis est et reprehensione dignissimum, quod per quasdam
“ ecclesias pauci quandoque non tam de ratione quam de propria
“ voluntate ordinationem multorum impediunt, et ordinationem
“ ecclesiasticam procedere non permittunt: quocirca præsentis
“ decreto statuimus, ut, ubi a paucioribus et inferioribus aliquid
“ rationabiliter fuerit ostensum, appellatione remota prævaleat
“ semper et suum consequatur effectum quod a majoris et
“ sanioris consilii parte fuerit constitutum. Nec constitutionem
“ nostram impediatur, si forte aliquis ad conservandam ecclesiæ
“ suæ consuetudinem se juramento dicit astrictum. Non enim
“ dicenda sunt juramenta, sed perjuriam potius, quæ contra
“ utilitatem ecclesiasticam et sanctorum patrum veniunt insti-

¹ quæ] om. A. B.

² statuuntur . . . vocantur] de-
cani statuuntur qui vocantur, B.

- “ tuta. Si quis autem hujusmodi consuetudines quæ nec
 “ ratione jvantur, nec sacris congruunt institutis, jurare præ-
 “ sumpserit, donec condignam egerit pœnitentiam a perceptione
 “ Domini corporis alienus existat. A.D. 1179.
March.
- Bened.
i. 233. “ VI. Quoniam in quibusdam locis fundatores ecclesiarum Rule where
patrons of
churches
differ.
 “ et hæredes eorum potestate, in qua eos ecclesia hucusque
 “ sustinuit, abutuntur; et cum in Dei ecclesia unus debet esse
 “ qui præsit, ipsi plures sine respectu subjectionis eligere
 “ moliuntur; et cum una ecclesia unus debeat esse rectoris,
 “ pro sua defensione plurimos repræsentant: quocirca præsent
 “ decreto sancimus, ut, si forte in plures partes fundatorum
 “ se vota dividerint, ille præficiatur ecclesiæ qui majoribus
 “ jvatur meritis, et plurimum eligitur et probatur assensu. Si
 “ autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet antistes
 “ ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinar-
 “ dam. Idipsum etiam faciat si de jure patronatus quæstio
 “ emerit inter aliquos, et cui competat infra tres menses
 “ non fuerit diffinitum.
- Bened.
i. 226. “ VII. Quod a prædecessore nostro felicis memoriæ Inno- Ordinations
by anti-
popes, and
alienations
by schisma-
tics, null.
 “ centio factum est innovantes, ordinationes ab Octaviano,
 “ Guidone, hæresiarchis, necnon et Johanne Strumensi, qui
 “ eos secutus est, factas, et ab ordinatis ab eis, irritas esse
 “ censemus. Adicientes etiam, ut qui dignitates ecclesiasticas
 “ seu beneficia per prædictos scismaticos acceperint, careant
 “ impetratis. Alienationes quoque seu invasiones quæ per
 “ eosdem scismaticos seu laicos factæ sunt de rebus ecclesi-
 “ asticis, omni careant¹ firmitate, et ad ecclesiam sine omni
 “ ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsump-
 “ serit, excommunicationi se noverit subiacere. Illos autem
 “ qui sponte juramenta de tenendo scismate præstiterunt, a
 “ sacris ordinibus et dignitatibus decernimus manere suspensos.
- Bened.
i. 227. “ VIII. Cum in cunctis sacris ordinibus et ecclesiasticis Qualifica-
tions of
persons for
holding
ecclesiasti-
cal offices.
 “ ministeriis et ætatis maturitas et gravitas morum, et lit-
 “ terarum scientia sit quærenda, multo fortius in episcopo
 “ hæc² oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum in se
 “ ipso debet ostendere qualiter alios oporteat in domo Dei
 “ conversari. Ea propter ne, quod de quibusdam ex necessi-
 “ tate temporis factum est, in exemplum trahatur a posteris,
 “ præsentī decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur,
 “ nisi qui jam tricesimum ætatis annum egerit, et de legitimo
 “ sit matrimonio natus, qui etiam vita et scientia commenda-
 “ bilis demonstretur. Cum autem qui electus fuerit et con-
 “ firmationem electionis acceperit, et ecclesiasticorum bonorum
- 1 Tim. iii. 15.

¹ careant] careat, B. C. -

| ² hæc] hoc, C.

- A.D. 1179. " administrationem habuerit, decurso tempore de consecrandis Bened.
 March. " episcopis a canonibus diffinito, is ad quem spectant beneficia i. 227.
 Qualifica- " quæ habuerat disponendi de illis liberam optineat facultatem.
 tions of " Inferiora etiam ministeria, ut puta decanatus, archidiacona-
 clergy. " tus, et alia quæ animarum curam habent annexam, nullus
 " omnino suscipiat, sed neo parochialium ecclesiarum regimen,
 " nisi qui jam xx^{um} annu^m ætatis attigerit, et qui scientia
 " et moribus commendandus existat. Cum autem assumptus
 " fuerit, si archidiaconus in diaconem, decanus et reliqui am-
 " moniti, non fuerint præfixo a canonibus tempore in pres-
 " byteros ordinati, et ab illo removeantur officio et aliis¹ con-
 " feratur, qui et² velint et possint illud convenienter implere.
 " Nec prosit eis appellationis diffugium, si forte in transgres-
 " sione constitutionis istius per appellationem voluerint se
 " tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de iis etiam
 " qui jam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus
 " observandum. Clerici quidem, si contra formam istam quem-
 " quam elegerint, et eligendi potestate privatos, et ab eccle-
 " siasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum
 " est enim, ut quos Dei timor a malo non revocat, ecclesias-
 " ticæ saltem coerceat severitas disciplinæ. Episcopus autem,
 " si aut fecerit contra hoc, aut consenserit fieri, in conferendis
 " prædictis officiis potestatem suam amittat, et per capitulum,
 " aut per metropolitanum, si capitulum nequiverit, ordinentur.
 No benefices " IX. Nulla ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel Bened.
 are to be " ecclesiæ, alicui tribuantur, seu promittantur, antequam va- i. 233.
 promised " cent; ne desiderare quis mortem proximi videatur in cujus
 before they " locum et beneficium se credit successurum. Cum enim id
 are vacant. " etiam in ipsis gentiliū legibus inveniat^{ur} inhibitum, turpe
 " nimis est, et divini plenum animadversione iudicii, si locum
 " in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam
 " ipsi etiam condemnare gentiles homines curaverunt. Cum
 " vero præbendas, ecclesias, seu quælibet officia in aliqua
 " ecclesia vacare contigerit, vel si etiam modo vacant, non diu
 " maneant in suspenso, sed infra vi. menses personis quæ digne
 " administrare valeant conferantur. Si autem episcopus ubi
 " ad eum spectaverit conferre distulerit, per capitulum ordina-
 " tur. Quod si ad capitulum electio pertinuerit, et infra præ-
 " scriptum terminum hoc non fecerit, episcopus secundum
 " Deum hoc cum consilio religiosorum virorum exsequatur.
 " Aut si forte omnes neglexerint, metropolitanus de ipsis se-
 " cundum Deum absque illorum contradictione disponat.
 " Præterea episcopus, si aliquem sine certo titulo de quo

¹ aliis] alii, A. B. C.| ² et] om. A. B.

Bened.
i. 224.

“ necessaria vitæ percipiat in diaconem vel presbyterum A.D. 1179.
“ ordinaverit, tam diu ei necessaria subministret, donec ei in March.
“ aliqua ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet, nisi talis forte qui ordinatur extiterit qui de sua vel
“ paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

“ X. Cum in ecclesiæ corpore omnia debeant ex caritate Sacraments
tractari, et quod gratis receptum est gratis rependi, horribile not to be
nimis est quod in quibusdam ecclesiis locum venalitas per sold;
hibetur habere, ita ut pro episcopis vel abbatibus seu etiam
quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sede, sive nor eccle-
introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis siastical
et exequiis mortuorum, et benedictionibus nubentium seu ceremonies.
aliis sacramentis aliquid requiratur. Putant autem ex hiis
plures sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse
consuetudine arbitrantur: non satis, quia cupiditate cæcati
sunt, attendentes, quod tanto graviora sunt crimina quanto
diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne hoc igitur
de cætero fiat, vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad
sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis,
seu etiam benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis
aliquid exigatur, districtius inhibemus. Si quis autem contra
hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit
habiturum, cujus factum exactione turpi muneris imitatur.
Prohibemus insuper ne novi census ab episcopis vel abbatibus New exac-
bus aliisve prælatis imponantur¹ ecclesiis, nec veteres tions for-
augeantur, nec partes reddituum suis usibus approbare bidden.
præsumant, sed libertatem, quam majores sibi conservari
desiderant, minoribus quoque suis bona voluntate conservent.
Siquis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur.

Bened.
i. 229.

“ XI. Cum dicat apostolus, abundantiore honorem mem- Lepers are
bris infirmioribus deferendum, e contra quidam quæ suas sunt to have
non quæ Jesu Christi quærentes, leprosis qui sanis cohabi churches
tare non possunt, vel ad ecclesiam cum aliis convenire and burial
ecclesias vel cimiteria non permittunt habere, nec proprii grounds.
juvari ministerio sacerdotis. Quod quia procul a Christiana
pietate esse dinoscitur, de benignitate apostolica constitui-
mus, ut ubicunque tot simul sub communi vita fuerint
congregati, qui ecclesiam cum cimiterio sibi construere et
proprio valeant gaudere presbytero, sine contradictione
aliqua permittantur habere. Caveant tamen ut injuriosi
veteribus ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant,
quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam
nolumus redundare; statuimus etiam ut de hortis, et

¹ *imponantur*] imponatur, A. B.

A.D. 1179. " pœnitentia relaxamus. Aut si longiorem moram ibi habu- Bened.
 March. " erint, episcoporum discretioni quibus hujus rei cura fuerit i. 229.
 Measures to " injuncta committimus, ut ad eorum arbitrium secundum
 be taken for " modum laboris major eis indulgentia tribuatur. Illos autem
 the suppres- " qui ad monitionem episcoporum in hujusmodi parere con-
 sion of " tempserint, a perceptione Corporis et Sanguinis Domini
 heresy. " jubemus fieri alienos. Eos vero qui ardore fidei ad expug-
 " nandos ipsos laborem istum assumpserint, sicut eos qui
 " sepulcrum Domini visitant, sub ecclesiæ defensione recipi-
 " mus, et ab universis inquietationibus tam in rebus quam
 " in¹ personis, statuimus manere securos. Si vero quisquam
 " interim eos molestare præsumperit, per episcopum loci
 " excommunicationis sententia feriat, et tandiu sententia
 " ab omnibus observetur, donec ablata reddat, et de illatis
 " dampnis congrue satisfaciat. Episcopi vero sive presbiteri,
 " qui talibus fortiter non restiterint, officii sui suspensione
 " multentur, donec misericordiam apostolicæ sedis obtineant.

Against the " XV. Non minus pro eorum peccato qui faciunt quam pro Bened.
 oppressions " illorum detrimento qui sustinent grave nimis esse dinoscitur, i. 235.
 and exac- " quod in diversis partibus mundi rectores et consules civi-
 tions of " tatum, necnon et alii qui potestatem habere videntur, tot
 secular " ecclesiis onera frequenter imponunt, ita gravibus eas et
 magistrates. " crebris exactionibus premunt, ut deterioris conditionis sub
 " eis factum sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit,
 " qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem, omni-
 " bus aliis servituti subjectis,² sacerdotes suos et possessiones
 " eorum in pristina libertate dimisit, et de publico eis ali-
 " moniam ministravit. Isti vero universa fere onera sua
 " imponunt ecclesiis, et tot angariis ipsas affligant, ut illud ei
 " quod Jeremias deplorat competere videatur, 'Princeps pro- Lam. i. 1.
 " 'vinciarum facta est sub tributo:' sive quidem fossata, sive
 " expeditiones, sive alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de
 " bonis ecclesiarum, clericorum, et pauperum Christi usibus
 " deputatis, cuncta fere volunt compleri. Jurisdictionem et
 " auctoritatem episcoporum et aliorum prælatorum ita evacu-
 " ant, ut nichil potestatis in suis videatur hominibus reman-
 " sisse. Super quo dolendum est pro ecclesiis, dolendum est
 " nichilominus et pro ipsis qui timorem Dei, et ecclesiastici
 " ordinis reverentiam, videntur penitus abjecisse. Quocirca sub
 " anathematis districtione severius prohibemus, ne talia de
 " cætero attemptare præsumant, nisi episcopus vel clerus tan-
 " tam necessitatem et utilitatem inspexerint, ut absque coac-

¹ in] om. C.| ² subjectis] subjecti, A. B.

" catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, A.D. 1179.
 " ut sæpe quærant homines salutare remedium dum corporale March.
 " super se supplicium metuunt evenire. Eapropter quia in Legislation
 " Gasconia, Albegiesio,¹ et partibus Tolosanis, et aliis locis, ita against
 " hæreticorum, quos alii Cataros, alii Publicanos, alii Pateri- heretics in
 " nos, alii aliis nominibus vocant, invaluit dampnanda per- Gascony,
 " versitas, ut jam non in occulto, sicut alibi, nequitiam suam Albigeois,
 " exercean, sed errorem suum publice manifestent, et ad con- and Tou-
 " sensum suum simplices attrahant et infirmos; eos et defen- louse.
 " sores eorum, et receptores, anathemati decernimus subjacere,
 " et sub anathemate prohibemus, ne quis ipsos in domo, vel in
 " terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis
 " exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint,
 " nec sub privilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum
 " obtentu, nec sub alia quacunque occasione, aut oblatio pro
 " eis fiat, aut inter Christianos accipiant sepulturam. De
 " Brabantionibus et Arragonensibus, Navariis, Basculis, et Against the
 " Coterellis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, lawless
 " ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, non viduis et mercenaries.
 " pupillis,² non pueris aut senibus, nec cuilibet ætati parcant
 " aut sexui, sed more paganorum omnia vastent et perdant;
 " similiter constituimus, ut ipsi et qui eos conduxerint, vel
 " tenuerint vel foverint, per regiones, in quibus taliter de-
 " bachantur, in Dominicis, et aliis diebus solempnibus, per
 " ecclesias excommunicati publice nuntientur, et eadem omnino
 " sententia et pœna cum prædictis hæreticis habeantur astricti,
 " nec ad communionem recipiantur ecclesiæ, nisi societate illa
 " pestifera et hæresi abjuratis. Relaxatos autem se noverint
 " a debito fidelitatis et³ hominii, ac totius obsequii Christiani,
 " donec in tanta iniquitate permanserint, qui cum illis aliquo
 " pacto tenentur annexi. Principibus autem cunctisque fide-
 " bus in remissionem injungimus peccatorum, ut tantis
 " cladibus viriliter se obponant, et⁴ contra eos armis tuean-
 " tur populum Christianum. Confiscentur quoque bona eorum,
 " et liberum sit principibus hujusmodi pestilentes homines
 " subicere servituti. Qui autem in vera pœnitentia ibi de-
 " cesserint, et peccatorum indulgentiam, et fructum mercedis
 " æternæ se non dubitent habituros. Nos vero de Dei mise-
 " ricordia, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate
 " confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma suscepe-
 " rint, et ad episcoporum, sive aliorum prælatorum consilium
 " ad⁴ eos decertaverint expugnandos, biennium de injuncta

Bened.
i. 229.

¹ *Albegiesio*] Abbegesio, A. B. C.

² *pupillis*] puellis, C.

³ *et*] om. C.

⁴ *ad*] om. A. B.

A.D. 1179. " poenitentia relaxamus. Aut si longiorem moram ibi habu- Bened.
 March. " erint, episcoporum discretioni quibus hujus rei cura fuerit i. 229.
 Measures to " injuncta committimus, ut ad eorum arbitrium secundum
 be taken for " modum laboris major eis indulgentia tribuatur. Illos autem
 the suppres- " qui ad monitionem episcoporum in hujusmodi parere con-
 sion of " tempserint, a perceptione Corporis et Sanguinis Domini
 heresy. " jubemus fieri alienos. Eos vero qui ardore fidei ad expug-
 " nandos ipsos laborem istum assumpserint, sicut eos qui
 " sepulcrum Domini visitant, sub ecclesiæ defensione recipi-
 " mus, et ab universis inquietationibus tam in rebus quam
 " in¹ personis, statuimus manere securos. Si vero quisquam
 " interim eos molestare præsumpserit, per episcopum loci
 " excommunicationis sententia feriat, et tandiu sententia
 " ab omnibus observetur, donec ablata reddat, et de illatis
 " dampnis congrue satisfaciat. Episcopi vero sive presbyteri,
 " qui talibus fortiter non restiterint, officii sui suspensione
 " multentur, donec misericordiam apostolicæ sedis obtineant.

Against the " XV. Non minus pro eorum peccato qui faciunt quam pro Bened.
 oppressions " illorum detrimento qui sustinent grave nimis esse dinoscitur, i. 235.
 and exac- " quod in diversis partibus mundi rectores et consules civi-
 tions of " tatum, necnon et alii qui potestatem habere videntur, tot
 secular " ecclesiis onera frequenter imponunt, ita gravibus eas et
 magistrates. " crebris exactionibus premunt, ut deterioris conditionis sub
 " eis factum sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit,
 " qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem, omni-
 " bus aliis servituti subjectis,² sacerdotes suos et possessiones
 " eorum in pristina libertate dimisit, et de publico eis ali-
 " moniam ministravit. Isti vero universa fere onera sua
 " imponunt ecclesiis, et tot angariis ipsas affligant, ut illud ei
 " quod Jeremias deplorat competere videatur, 'Princeps pro- Lam. i. 1.
 " vinciarum facta est sub tributo:' sive quidem fossata, sive
 " expeditiones, sive alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de
 " bonis ecclesiarum, clericorum, et pauperum Christi usibus
 " deputatis, cuncta fere volunt compleri. Jurisdictionem et
 " auctoritatem episcoporum et aliorum prælatorum ita evacua-
 " ant, ut nichil potestatis in suis videatur hominibus reman-
 " sisse. Super quo dolendum est pro ecclesiis, dolendum est
 " nichilominus et pro ipsis qui timorem Dei, et ecclesiastici
 " ordinis reverentiam, videntur penitus abjecisse. Quocirca sub
 " anathematis districtione severius prohibemus, ne talia de
 " cætero attemptare præsumant, nisi episcopus vel clerus tan-
 " tam necessitatem et utilitatem inspexerint, ut absque coac-

¹ in] om. C.| ² subjectis] subjecti, A. B.

" tione ad relevandas communes necessitates, ubi¹ lucrorum
 " non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment
 " conferenda. Si autem consules aut alii de cætero ista com-
 " miserint, et commoniti desistere noluerint, tam ipsi quam
 " fautores eorum excommunicationi se noverint subjacere.
 " Nec communioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem
 " fecerint competentem.

A.D. 1179.
 March.

Bened.
 i. 236.

" XVI. Præterea quia in tantum quorundam laicorum pro-
 " cessit audacia, ut episcoporum auctoritate neglecta clericos
 " instituant in ecclesiis et removeant cum voluerint, possessiones
 " quoque, atque alia ecclesiastica bona, pro sua plerumque
 " voluntate distribuunt; et ita tam ecclesias ipsas quam ho-
 " mines earum talliis et exactionibus gravare præsumant;
 " qui amodo ista commiserint anathemate decernimus esse
 " feriendos. Presbyter autem sive clericus qui ecclesiam per
 " laicos sine proprii episcopi auctoritate receperit communione
 " privetur; et, si perstiterit, a ministerio ecclesiastico et or-
 " dine deponatur. Sane quia laici quidam ecclesiasticas per-
 " sonas, et ipsos etiam episcopos judicio suo stare² compellunt,
 " eos qui de cætero id præsumpserint a communione fidelium
 " decernimus segregandos. Prohibemus insuper ne laici deci-
 " mas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios
 " laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit,
 " et ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.

Against lay
 interference
 in the
 matter of
 institution,
 exactions
 from
 churches,
 and deten-
 tion of
 tithes.

Bened.
 i. 236.

" XVII. Clerici in subdiaconatu et³ supra et in minoribus
 " quoque ordinibus, si stipendiis ecclesiasticis sustentantur,
 " coram seculari iudice advocati in negotiis fieri non præ-
 " sumant. Si quis autem adversus hoc venire temptaverit,
 " quia contra doctrinam apostoli dicentis, 'Nemo militans Deo
 " 'ingerat se secularibus negotiis,' seculariter agit, ab eccle-
 " siastico fiat ministerio alienus, pro eo quod, officio clericali
 " neglecto, fluctibus seculi ut potentibus⁴ seculi placeat se
 " immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si
 " religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit
 " attemptare.

Clergy not
 to practice
 in secular
 courts.

1 Tim. ii. 2.

Bened.
 i. 225.

" XVIII. Ita quorundam animos sæva occupavit cupiditas,
 " ut, cum glorientur nomine Christiano, Saracenis arma, fer-
 " rum et ligamina deferant galearum, et pares aut etiam
 " superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Chris-
 " tianos arma eis et necessaria subministrant. Sunt etiam
 " qui pro⁵ sua cupiditate in galeis Saracenorum navibus re-
 " gimen et curam gubernationis exercent. Tales igitur⁶ ab

Christians
 not to aid
 Saracens
 with arms.

¹ ubi] nisi, C.

² stare] statuere, A. B. C.

³ et] om. A. B.

⁴ potentibus] potentatibus, B.

⁵ pro] om. C.

⁶ igitur] enim, A. B.

- A.D. 1179. " ecclesiæ communionem præcisos, et excommunicationi pro sua
 March. " iniquitate subjectos, et rerum suarum per principes seculi¹
 Sentence of excommuni- " catholicos et consules civitatum privatione mulctari, et ca-
 cation against " pientium servos si capti fuerint fore censemus. Præcipimus
 them. " autem ut in ecclesiis maritimarum urbium crebra et solemp-
 Also against " nis in eos excommunicatio proferatur.² Excommunicationis
 pirates and " quoque pœnæ subdantur, qui Romanos aut alios Christianos
 wreckers. " pro negotiatione aut aliis honestis causis navigio vectos, aut
 " capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi³ autem qui
 " Christianos naufragium patientes, quibus secundum fidei re-
 " gulam auxilio esse tenentur, dampnanda cupiditate rebus suis
 " spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunica-
 " tioni se noverint subiacere.
- Tourna- " XIX. Felicis memoriæ paparum Innocentii et Eugenii, Bened.
 ments for- " prædecessorum nostrorum, vestigiis inhærentes, detestabiles i. 226.
 bidden. " nundinas vel ferias, quas vulgo tornamenta vocant, in qui-
 " bus milites ex conducto convenire solent, et ad ostentatio-
 " nem virium suarum et audaciæ temerarie congregiuntur,
 " unde mortes hominum et animarum pericula sæpe prove-
 " niunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus
 " fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, ecclesi-
 " astica tamen careat sepultura.
- Truces to be " XX. Treugas a quinta feria post occasum solis usque ad Bened.
 kept from " secundam feriam post ortum solis, et ab Adventu Domini i. 226.
 Thursday to " usque ad octavas Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad
 Monday, in " octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præci-
 Lent. " pimus. Si quis autem treugam frangere temptaverit, post
 " tertiam communionem, si non satisfecerit, episcopus suus
 " excommunicationis sententiam dictet, et scriptam vicinis
 " episcopis annuntiet. Episcoporum autem nullus excommuni-
 " catum in communionem suscipiat, immo scripto susceptam
 " sententiam quisque confirmet. Si quis autem violare hoc⁴
 " præsumperit, ordinis sui periculo subiaceat. Et quoniam
 " funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus ut episcopi
 " ad solum Deum et salutem populi habentes respectum, omni
 " tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum
 " sibi consilium et auxilium præbeant. Neque hoc alicujus
 " amore vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc opere
 " Dei tepidus inventus fuerit, dampnum propriæ dignitatis
 " incurrat.
- " XXI. Cum et plantare sacram religionem, et fovere plan- Bened.
 " tatam modis omnibus debeamus, nunquam hoc melius exe- i. 236.

¹ *seculi*] om. A. B.² *proferatur*] perferatur, A. B. C.³ *illi*] illos, A.⁴ *hoc*] om. C.

Bened. i. 236, 237. "quemur, quam si nutrire quæ recta sunt, et corrigere quæ
 "profectum veritatis impediunt, pensemus. Fratrum autem
 "et coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione com-
 "perimus, quod fratres Templi et Hospitalis, alii quoque reli-
 "giosæ professionis, indulta sibi ab apostolica sede privilegia
 "excedentes, contra apostolicam auctoritatem multa præsu-
 "munt, quæ et¹ scandalum faciunt in populo Dei, et grave
 "periunt periculum animarum. Proposuerunt enim quod ec-
 "clesias recipiunt de manibus laicorum, excommunicatos et
 "interdictos ad ecclesiastica sacramenta et sepulturam admit-
 "tant in ecclesiis suis præter eorum conscientiam, et insti-
 "tuant et amoveant sacerdotes; et fratribus eorum ad elemo-
 "synas quærendas euntibus, cum indultum eis sit ut in
 "eorum adventu semel in anno aperiatur ecclesiæ, atque in
 "eis divina celebrentur officia, plures ex eis de una sive de
 "diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes,
 "indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis
 "abutuntur, et tunc mortuos apud interdictas ecclesias sepe-
 "lire præsumunt. Occasione quoque fraternitatum quas in
 "pluribus locis faciunt, robur episcopalis auctoritatis ener-
 "vant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privile-
 "giorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum
 "fraternitatem voluerint se conferre. In his autem quia non
 "tam de majorum conscientia quam de minorum disserta-
 "tione² quorundam exceditur, et removenda ea in quibus
 "exceditur, et quæ dubitationem faciunt, decrevimus decla-
 "randa. Ecclesias sane et decimas, sine consensu episcopo-
 "rum, de manu laicorum tam illos quam quoscunque alios
 "religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam quas contra
 "tenorem istum moderno tempore receperunt. Excommuni-
 "catos et nominatim interdictos, tam ab illis, quam ab omni-
 "bus aliis juxta episcoporum sententiam statuimus evitandos.
 "In ecclesiis suis quæ ad eos pleno jure non pertinent, insti-
 "tuendos presbyteros episcopis repræsentent: ut eis quidem
 "de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporali-
 "bus rationem exhibeant competentem. Institutos autem
 "inconsultis episcopis non audeant remove. Si vero Tem-
 "plarii sive Hospitalarii ad ecclesiam interdictam venerint,
 "non nisi semel in anno ad ecclesiasticum officium admittan-
 "tur, nec tunc ibi corpora sepeliant mortuorum. De frater-
 "nitatibus autem hoc constituimus, ut si non se prædictis
 "fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis

A.D. 1179.
 March.
 Some of the
 privileged
 orders make
 a perverse
 use of their
 privileges.

Contempt of
 interdicts.

Contempt of
 episcopal
 authority.

Measures
 ordained in
 remedy of
 these abuses.

¹ quæ et] et quæ, A. B.

² dissertatione] disertatione, A. B. C.; discretionem, Benedict.

A.D. 1179.
March.

“ duxerint manendum, propter hoc ab episcoporum sententia
“ nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in
“ alios parochianos suos exerceant, cum pro suis excessibus
“ fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dic-
“ tum est, ab aliis quoque religiosi qui præsumptione sua
“ episcoporum jura præripiunt, et contra canonicas eorum
“ sententias et tenorem privilegiorum nostrorum venire præ-
“ sumunt, præcipimus observari. Si autem contra institutum
“ hoc venerint, et ecclesiæ in quibus hæc præsumpserint
“ subiaceant interdicto, et quod egerint irritum et vacuum
“ habeatur.

On cathed-
ral and
monastic
schools.

“ XXII. Quoniam ecclesia Dei, et in his quæ spectant ad Bened.
“ subsidium corporis, et in his quæ ad profectum proveniunt¹ i. 235.

“ animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur,
“ ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt,
“ legendi et proficiendi opportunitas subtrahatur, per unam-
“ quamque cathedralem ecclesiam, magistro qui clericos ejus-
“ dem ecclesiæ et scolares pauperes doceat, competens bene-
“ ficiū aliquod tribuatur. Aliis quoque restituatur ecclesiis,
“ seu monasteriis, si² retroactis temporibus aliquid in eis ad
“ hoc fuerit deputatum, quo docentis necessitas sublevetur, et
“ discentibus via pateat ad doctrinam. Pro licentia vero do-
“ cendi nullus omnino pretium exigat, vel sub obtentu ali-
“ cujus consuetudinis ab eis qui docent aliquid quærat, nec
“ docere quemquam expetita licentia qui sit idoneus inter-
“ dicat. Qui vero contra hoc præsumpserit, ab ecclesiastico
“ beneficio fiat alienus. Dignum quidem esse videtur ut in
“ ecclesia Dei fructum laboris non habeat, qui cupiditate
“ animi, dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum pro-
“ fectum nititur impedire.

Licence to
teach is not
to be sold.

Against rash
suspensions
and hasty
appeals.

“ XXIII. Reprehensibilis valde consuetudo in quibusdam par- Bened.
“ tibus inolevit, ut cum fratres et coepiscopi nostri, seu etiam i. 223.

“ archidiaconi, appellaturos quosdam existimant in causis suis,
“ nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis vel excom-
“ municationis sententiam in eos ferunt. Alii etiam, dum
“ superioris sententiam et disciplinam canonicam reformidant,
“ sine ullo gravamine appellationem obiciunt, et ad defensio-
“ nem iniquitatis usurpant quod ad præsidium innocentium
“ dinoscitur institutum. Quocirca, ne vel prælati sine causa
“ valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub
“ appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælato-
“ rum, præsentī decreto statuimus, ut nec prælati nisi cano-
“ nica ammonitione præmissa suspensionis vel excommunicata-

proveniunt] veniunt, C.

| ² si] seu, C.

- tionis sententiam proferant in subditos, nisi talis sit culpa quæ ipso genere suo excommunicationis poenam inducat: nec subditi contra ecclesiasticam disciplinam ante ingressum causæ in vocem appellationis erumpant. Si vero quidam pro necessitate sua credent appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem si forte prosequi neglexerit, libere tunc episcopus auctoritate sua utatur. Si vero in quocunque negotio aliquis appellaverit, et, eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellaverit venire neglexerit, si proprium habuerit, competentem ei faciat recompensationem expensarum, ut, hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero in locis religiosis hoc volumus observari, ne monachi sive quicunque religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui et capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant quod pro salute sua eis fuerit injunctum.
- Bened. i. 234.** "XXIV. Clerici in sacris ordinibus constituti, qui mulieres in domibus suis sub incontinentiæ nota tenuerint, aut abiciant eas et continenter vivant, aut ab officio et beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicunque vero in incontinentia¹ illa quæ contra naturam est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiae, et duas civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, eiciantur a clero, vel ad poenitentiam agenda in monasteriis retrudantur. Si laici, excommunicationi subdantur, et a cœtu fidelium fiant penitus alieni. Præterea monasteria sanctimonialium si quis clericus sine manifesta causa et necessaria frequentare præsumpserit, per episcopum arceatur, et, si non destiterit, a beneficio ecclesiastico reddatur immunis.
- Bened. i. 224.** "XXV. Cum apostolus se aut suos propriis manibus decreverit exhibendos, ut locum prædicandi auferret pseudoapostolis, et illis quibus prædicabat non existeret onerosus, grave nimis et emendatione dignum esse dinoscitur, quod quidam fratrum et coepiscoporum nostrorum ita graves in procurationibus subditis suis existunt, ut pro hujusmodi causa interdum ipsa ecclesiastica ornamenta subditi compellantur exponere, et longi temporis victum brevis hora consumat. Quocirca statuimus quod archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum et facultatibus ecclesiarum xl. vel l. eversionis² numerum, episcopi xx. vel xxx., cardinales vero xx. vel xxv. nequaquam excedant. Archidiaconi vero quinque aut septem, decani constituti sub
- A.D. 1179. March.
- Rules for appealing.
- Penalty and restraint.
- Against incontinence.
- Exorbitant procurations forbidden.
- A fixed rule ordered.

¹ incontinentia] continentia, B. | ² eversionis] eversionis, C.

- A.D. 1179. " episcopis duobus equis contenti¹ existant. Nec cum canibus
 March. " venatoriis aut avibus profisciscantur, sed recte procedant, ut
 Rule for " non quæ sua sunt sed quæ Jesu Christi quærere videantur.
 limiting the " Prohibemus etiam ne subditos suos talliis et exactionibus
 expenses of " episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem² pro multis
 visitation " necessitatibus quæ aliquotiens superveniunt, ut, si manifesta
 and episco- " et rationabilis causa extiterit, cum caritate moderatum ab
 pal exac- " eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat apostolus.
 tions. " ' Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis,'³ 2 Cor. xii. 14.
 " multum longe a paterna pietate videtur, si præpositi sub-
 " ditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pas-
 " toris³ more debent fovere. Archidiaconi autem sive decani
 " nullas exactiones vel tallias in presbyteros seu clericos ex-
 " cercere præsumant. Sane quod de numero evectionis secun-
 " dum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari,
 " in quibus ampliores sunt redditus et ecclesiasticæ facultates.
 " In pauperibus autem locis tantam volumus teneri mensu-
 " ram, ut ex excessu majorum minores non debeant gravari,
 " ne sub tali indulgentiâ illi qui paucioribus equis uti sole-
 " bant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam.
 Security " XXVI. Innovamus etiam ut presbyteri, clerici, monachi, Bened.
 against ex- " conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes et redeuntes, i. 233.
 actions. " in agricultura existentes, et animalia quibus arant, et quæ
 " semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec
 " quisquam alicubi novas pedagiorum exactiones statuere, aut
 " statutas de novo tenere, aut veteres augere, aliquo modo
 " præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit et communitus
 " non destiterit, prædecessorum nostrorum vestigiis inhæ-
 " rentes præcipimus, ut donec satisfaciât communionem careat
 " Christiana."
 First abbot " Hoc eodem scilicet M^oC^oLXX^oIX^o gratiæ anno bene-
 of Leames " dixit Walterius Rofensis episcopus primum abbatem
 blessed. " Liesnensis ecclesiæ apud Rofam, accepta ab eo profes-
 " sione de canonica subjectione.
 Rochester " Quarto idus Aprilis, feria scilicet tertia post octavas
 burned, " Paschæ, eidem Rofensi ecclesiæ triste accidit incom-
 April 10. " modum. Nam ipsa ecclesia Sancti Andreæ cum offi-
 " cinis suis, cum ipsa civitate, igne consumpta est et in
 " cinerem redacta.

¹ contenti] contempti, A. B.² autem] etiam, C.³ pastoris] pastoribus, C.

Mense Julio Ricardus de Luci præfectus Angliæ in ecclesia de Liesnes,¹ quam ipse fundaverat, veste mutata vitam finivit, et in capitulo sepultus est.

A.D. 1179.
July.
Richard de Lucy dies.

Octavo idus Augusti Herlewinus prior Cantuariensis ecclesiæ resignavit prioratum anno tertio sui prioratus. Senuit enim et caligaverant oculi ejus et videre non poterat. Cui successit eadem die magister Alanus, ante paucos annos Beneventanæ ecclesiæ canonicus, sed natione Anglus, et Cantuariensis ecclesiæ quinquennis fere novitius. De quo tanta spes probitatis et conversationis honestæ habita est, ut ex consilio et consensu totius fere conventus Ricardo archiepiscopo quodammodo vis inferretur ut eum in prioratum promoveret.

August 6.
Herlewin the prior resigns.
Alan succeeds.

Facta est eclipsis lunæ xiiii^{to} kalendas Septembris. Quæ manifeste Henrico regi Angliæ et his qui cum eo erant apparuit, cum tota nocte equitans Lodovico regi Francorum occurreret apud Dovoriam ad mare, qui ad Sanctum Thomam orandi gratia veniebat, ob spem recuperandæ salutis. Decimo kalendas ejusdem ambo reges cum honore debito et gaudio ineffabili suscepti sunt a venerabili Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, et episcopis Angliæ, et conventu Cantuariensis ecclesiæ, et innumera multitudo magnatum regni Anglorum, et ad memoriam beati martyris deducti. Ubi rex Franciæ facta oratione cuppam suam auream obtulit et redditum centum modiorum vini singulis annis in obsequium martyris et ecclesiæ Christi;² ad tumbam martyris pernoctavit, et in crastino in capitulo fraternitatem petiit et accepit, et data carta lætus recessit, et apud Dovoriam transfretavit.

Aug. 19
Eclipse of the moon.

Visit of king Henry and king Lewis to Canterbury, Aug. 23.

Munificence of Lewis.

Mense Octobri venit episcopus Acconensis Cantuariam orandi gratia, et kalendis Novembris regis Francorum Lodovici filius Philippus ipso patre præcipiente coronatus est.

October.
Visit of the bishop of Acre.

Nov. 1.
Coronation of Philip.

¹ *Liesnes*] *Lesnes*, C.

| ² *Christi*] om. A. B.

MCLXXX.—III.

A.D. 1180.
Severe
measures
against the
false
moneys.

Persecutio gravissima facta est in trapezetas Angliæ qui monetam nimia corruperant falsitate. Qui præter alias vexationes varias, compedibus colligati, duo et duo simul in carectis ad curiam regis ducebantur.

April 19.
The new
choir at
Canterbury
opened.

Tertio decimo kalendas Maii conventus Cantuariensis ecclesiæ novum chorum intravit anno septimo combustionis ejusdem.

Marriage of
Philip of
France.

Mense Aprili novus rex Franciæ Philippus, Lodovici regis filius, desponsavit filiam comitis de Hano; unde suorum avunculorum omniumque fere nobilium Franciæ indignationem incurrit, eo scilicet quod, suorum spreto consilio, comiti Flandriæ soli credebat, et quod per ipsius consilium uxorem de tam humili progenie sibi associare voluerit in reginam. Auxit quoque indignationem quod matri suæ annuere noluerit, ut in sua dispositione haberet castella vel villas suæ dotis. His et hujusmodi de causis utriusque partis consentaneis ad arma convolantibus, ad hoc tandem perventum est, ut in solis redditibus matri suæ rex novus victualia constitueret; et armati in sua pacifice redierunt.

Family
quarrels.

May 22.
Conflagra-
tion at
Canterbury
stopped by
the relics of
S. Owen.

Undecimo kalendas Junii, cum civitas Cantuariæ igne vastaretur, et jam pluribus consumptis domibus ecclesiæ Sanctæ Trinitatis immineret periculum, tulerunt monachi feretrum Sancti Audoeni contra ignem; statimque flamma stridens quasi a vento, immo a virtute Dei, in se retorta, ulterius procedere non præsumpsit. Quarto idus Augusti consecravit Ricardus Cantuariensis archiepiscopus Baldewinum pium abbatem de Fordes ad regimen Wigorniensis ecclesiæ, apud Lamhee,¹ accepta ab eo professione de canonica subjectione.

Aug. 10.
Baldwin
bishop of
Worcester
consecrated.

¹ *Lamhee*] *Lamheth*, C.

Non multo post elapso tempore Christianissimus rex Francorum Lodovicus obiit xv^{to} kalendas Octobris, anno regni sui xleiii^o, enutritus in bona senectute. Cujus corpus sepultum est apud Barbellas in monasterio suo quod ipse fundaverat. Obiit Warinus prior Dovoræ, cui successit in prioratum Johannes celarius Cantuariæ, suscepitque prioratum in capitulo Cantuariæ, præsidente et præcipiente Ricardo Cantuariensi archiepiscopo et assentiente conventu. In die festivitatis Sancti Martini nova moneta instituta est in Anglia, et in ordinatione Sancti Ælfegi consecratus est Seinfridus Cicesterensis episcopus, data professione, apud Cantuariam, domno Ricardo archiepiscopo ejusdem civitatis.

A.D. 1180.
Lewis VII.
dies. Sept. 18,
and is
buried at
Barbeaux.

Warin prior
of Dover
dies. John
succeeds.

New coin-
age, Nov. 11.

Seffrid of
Chichester
consecrated
Nov. 18.

MCLXXXI.—IV.

Mulier quædam prophetissa sed et prodigiosa, de Gasconia¹ Romam veniens, Alexandro papæ litteras a Deo sibi missas porrexit, in quibus quædam futura prodigia legebantur. Hæc cum mira diceret, prælatis ecclesiæ festinum imminere dicebat periculum. Hæc in oculis domini papæ et curiæ Romanæ in tantum extitit admirabilis, ut in papæ palatio recumbere diceretur. Nam a quarta feria usque in sabbatum omni ebdomada indesinenter dormiebat. Loquebatur dormiens aliquid spirituale labiis compressis. In gutture quippe vox resonans ad audientium pervenit notitiam. Profuebat interea sanguis ex ipsius ore, oculis simul et naribus, quem sabbato circa nonam evigilans propriis extersit manibus. Et quod incredibile est, nusquam deinde in ea sanguinis eliquati vestigia apparuerunt. Hæc michi viro dicenti vix credere potui, donec michi constare faceret hæc propriis oculis in papæ palatio vidisse et audisse.

A.D. 1181.
Wonderful
woman at
Rome.

Her periodical
trances.

Evidence for
the story.

¹ Gasconia] Vasconia, C.

A.D. 1181.
A boy martyred by the Jews at Easter.

Martyrizatus est hoc anno ad Pascha apud Sanctum Ædmundum a Judæis puer quidam Robertus nomine, qui in proximo in ecclesia Sancti Ædmundi honorifice sepultus, multis, ut fama fuit, claruit miraculis.

June 26.
Assembly at London, on the privileges of the abbot of S. Augustine's.

Sexto kalendas Julii convenerunt apud Londoniam Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, episcopus Dunelmensis, Rogerius abbas Sancti Augustini, aliique non modicæ auctoritatis viri. Dederat enim in mandatis Romanus pontifex Alexander præfato episcopo Dunelmensi et abbati Sancti Albani, ut abbatem Sancti Augustini cogerent archiepiscopo Cantuariensi sua privilegia ostendere, daretque copiam legendi. Continebant enim quædam capitula in contumeliam Cantuariensis ecclesiæ, quæ magis falsa quam vera videbantur. Hoc jam tertio a sede apostolica emanaverat mandatum, sed invincibili tergiversatione monachorum usque in præsens dilatum est. Lege, lector, et intellige quod veritas non quærat angulos, et qui veritatem dicit non laborat. Protulerunt itaque tandem aliquando monachi abbatis scedulas duas, quas sua originalia constanter esse dicebant. Quarum prima vetustissima erat rasa et subscripta ac si esset emendata, et absque sigillo. Hanc dicebant regis Ethelberti esse privilegium. Alia vero scedula multo erat recentior, de qua bulla plumbea cum iconia episcopi nova valde dependebat. Hanc cartulam Sancti Augustini dicebant esse privilegium. In his autem privilegiis intuentium iudicio hæc maxime notanda fuerunt. In prima laudabilis quidem fuit vetustas, sed rasa fuit et inscripta, nec ullius sigilli munimine roborata. In alia vero reprehensione dignum fuit, quod nova extitit ejus littera et bulla, cum vetustatis esse deberet annorum quingentorum octoginta, id est, a tempore beati Augustini cujus esse dicebatur. Fuit etiam notatum, immo notorium et notabile, quod bulla ipsius plumbea fuit, cum non soleant cisalpini præsules vel primates scriptis suis autenticis bullas plumbeas apponere. Modus etiam

The monks produce documents pretending to be charters of Ethelbert and Augustine.

Criticism on their authenticity.

Latini et forma loquendi a Romano stilo dissona videbantur. Hæc duo solummodo privilegia in medium prolata sunt, cum alia nonnulla se habuisse monachi jactitarent. A.D. 1181.

Resignavit hoc anno Gaufridus, regis Henrici filius sed nothus, episcopatum Lincolnæ, anno electionis suæ octavo, in manum Ricardi Cantuariensis archiepiscopi; et regis patris sui factus est cancellarius. Misit autem rex Angliæ¹ justitias suas per totam Angliam, præci- Geoffrey resigns the see of Lincoln and becomes chancellor.
piens ut divites et pauperiores arma sibi singuli emerent secundum suas facultates, et hoc sacramento jura- Assize of arms issued.
menti interposito, ne quis subterfugeret, firmarent; unde factum est ut rustici imperiti, vangis et fossoribus assueti, armis militaribus gloriarentur inviti.

Obiit hoc anno mense Augusto papa Alexander, anno papatus sui xx^oiii^{to}, et Lucius² successit. Rogerius quoque Eboracensis archiepiscopus mense Septembri mortuus est, qui beati Thomæ martyris et Cantuariensis ecclesiæ specialis extitit inimicus. Alexander III. dies. Roger of York dies.

Mense Novembri hostilis perturbatio orta est inter regem Franciæ Philippum et patrinum suum comitem Flandriæ Philippum. Fuerunt autem præsidio regi Franciæ junior rex Angliæ et fratres sui, filii scilicet regis Angliæ senioris. Dum igitur ex utraque parte infinitus conveniret exercitus et proponerent animo non citra victoriam aliquatenus cessare, regis tamen Hen- Alarm of war between France and Flanders; King Henry being in England.
rici, qui tunc temporis Anglicis fruebatur delitiis, tam adventum quam consilium expectabant utrimque.

MCLXXXII.—V.

Rex Anglorum Henricus tantis malis finem dare desiderans, mense Martio pervenit ad mare, et in plurimorum audientia principum plane et plene suum fecit A.D. 1182. March. Henry makes his will.

¹ Angliæ] Anglorum, C.

² Lucius] Humbald, bishop of Ostia, elected Sept. 1, 1181.

A.D. 1182.
March.

testamentum, ac si in crastino vel in proximo esset moriturus. In scriptum quoque redigi præcepit quod testatum est, quod et suo præsulumque sigillis xiiii.¹ ut subscriptum est, voluit corroborari.

Will of king
Henry II.
made at
Waltham.

" Henricus Dei gratia rex Angliæ et dux Normanniæ et
" Aquitanniæ, et comes Andegaviæ, Henrico regi, et Ricardo,
" et Gaufrido, et Johanni filiis suis, archiepiscopis, episcopis,
" abbatibus, archidiaconis, decanis, comitibus, baronibus, justitiis, vicecomitibus, ministris, et omnibus hominibus et
" fidelibus suis tam clericis quam laicis totius terræ suæ citra
" mare et ultra, salutem. Notum vobis facio quod apud
" Waltham præsentibus episcopis Ricardo Wintoniensi, et Johanne Norwicensi, et Gaufrido cancellario filio meo, et
" magistro Waltero Constantiensi archidiacono Oxenefordiæ, et Godefrido de Luci archidiacono de Derebi, et Randulfo de Glanvilla, et Rogero filio Reinfrei, et Hugone de Morewic, et Radulfo filio Stephani camerario, et Willelmo Rufo;

Bequest for
the crusade;

" feci divisam meam de quadam parte pecuniæ meæ in hunc
modum:—Domui militiæ Templi Jerusalem v. milia marcas
" argenti; domui Hospitalis Jerosolimæ v. milia marcas argenti. Et ad communem defensionem terræ Jerosolimitanæ
" v. milia marcas argenti, per manum et visum magistrorum
" Templi et Hospitalis Jerusalem habendas, præter pecuniam
" illam quam prius prædictis domibus Templi et Hospitalis
" commiseram custodiendam, quam similiter dono ad defen-

and for
Palestine.

" sionem ipsius terræ Jerosolimitanæ, nisi eam in vita mea
" repetere voluero. Et aliis domibus religiosis totius terræ
" Jerusalem, et leprosis, et inclusis, et heremitis ejusdem
" terræ v. milia marcas argenti, dividendas per manum et
" visum patriarchæ Jerusalem, et episcoporum terræ Jerosolimitanæ, et magistrorum Templi et Hospitalis. Domibus

To the
religious
houses of
England,

" religiosis Angliæ, monachorum, canonicorum, sanctimonialium, et leprosis, et inclusis, et heremitis ipsius terræ v.
" milia marcas argenti, dividendas per manum et visum
" Ricardi Cantuariensis archiepiscopi, et Ricardi Wintoniensis, et Baldewini Wigorniensis, et Gaufridi Eliensis, et Johannis Norwicensis episcoporum, et Randulfi de Glanvilla
" justitiæ Angliæ. Domibus religiosis Normanniæ, monachorum, canonicorum, sanctimonialium, et inclusis et heremitis
" ejusdem terræ iii. milia marcas argenti, dividendas per manum et visum archiepiscopi Rothomagensis, et Bajocensis,
" et Abrincensis, et Sagiensis, et Ebrouicensis episcoporum.

and Normandy.

¹ xiiii.] om. C.

" Domibus leprosorū ipsius terræ ccc. marcas argenti per
 " manum et visum prædictorum dividendas. Monialibus More-
 " toniæ c. marcas argenti. Monialibus de Vilers extra Fale-
 " siam c. marcas argenti. Domibus religiosis terræ comitis
 " Andegaviæ patris mei, exceptis sanctimonialibus de ordine
 " Fontis Ebraudi,¹ mille marcas argenti, per manus episcopo-
 " rum Cenomannensis et Andegavensis dividendas. Ipsi-
 " tem sanctimonialibus Fontis Ebraudi et domibus ipsius ordi-
 " nis ii. milia marcas argenti, dividendas per manum et visum
 " abbatis Fontis Ebraudi. Sanctimonialibus Sancti Sulpitii
 " Britanniæ c. marcas argenti. Domui et toti ordini Grandi-
 " montis iii. milia marcas argenti. Domui et toti ordini de
 " Chartosa ii. milia marcas argenti. Domui Cisterciensi et
 " omnibus domibus ipsius ordinis, exceptis domibus ejusdem
 " ordinis quæ in terra mea sunt, quibus divisam meam feci,
 " ii. milia marcas argenti, dividendas per visum et manum
 " abbatis Cistercii et Clarevallis. Domui Cluniacensi mille
 " marcas argenti præter quod eidem domui accommodavi, quod
 " ei per dono nisi in vita mea repetere voluero. Domui Majo-
 " ris monasterii per dono mille marcas argenti quas ei commo-
 " davi, nisi eas in vita mea repetere voluero. Sanctimoniali-
 " bus de Marcilli c. marcas argenti. Domui de Premustre et
 " toti ordini, exceptis domibus ejusdem ordinis quæ in terra
 " mea sunt, cc. marcas argenti. Domui de Arroes et toti
 " ordini, exceptis domibus ejusdem ordinis terræ meæ, c. mar-
 " cas argenti. Ad maritandum pauperes et liberas feminas
 " Angliæ quæ carent auxilio ccc. marcas auri,² dividendas per
 " manum et visum Ricardi Wintoniensis, et Baldewini Wigor-
 " niensis, et Gaufridi Eliensis, et Johanni Norwicensis epis-
 " coporum, et Randulfi de Glanvilla. Ad maritandum pauperes
 " et liberas feminas Normanniæ quæ carent auxilio c. marcas
 " auri, dividendas per manum et visum Rothomagensis archi-
 " episcopi, et Baiocensis, et Abrincensis, et Sagiensis, et Ebroi-
 " censis episcoporum. Ad maritandum pauperes et liberas
 " feminas de terra comitis Andegaviæ patris mei c. marcas
 " auri, per manum et visum Cenomanniæ et Andegaviæ epi-
 " scoporum dividendas. Hanc autem divisam feci in prædicto
 " loco anno Incarnationis Domini MCLXXXII., quam vobis filiis
 " meis, per fidem quam michi debetis et sacramentum quod
 " inde jurastis, præcipio ut firmiter et inviolabiliter faciatis
 " teneri, et quod super eos qui eam fecerint manum non po-
 " nat. Et quicumque contra hoc venire præsumperit, indig-
 " nationem et iram omnipotentis Dei et maledictionem Ipsius

A.D. 1182.
March.
Will of king
Henry II.

Requests to
religious
houses of
Anjou; to

Grandi-
montanes,
Cistercians,
and Carthu-
sians;

Marmoutier,

Marcilli,
Prémontré,
and
Arroaise.

For portion-
less maidens.

Injunctions
on the
executors
and the
king's heirs.

¹ Ebraudi] Ebroudi, C.

| ² auri] argenti, A. B.

A.D. 1182.
March.

“ Dei et meam incurrat. Vobis etiam archiepiscopis et episcopis mando, ut, per sacramentum quod michi fecistis, et per fidem quam Deo et michi debetis, in sinodis vestris sollempniter accensis candelis excommunicetis et excommunicare faciatis omnes illos qui hanc divisam meam infringere præsumpserint. Et sciatis quod dominus papa hanc divisam meam et scripto et sigillo suo confirmavit, sub interminatione anathematis.”

Measures taken for the safety of the will.

Ne autem ista alicujus arte vel industria depravari vel mutari valerent, in tribus locis regni sui principalibus jussit hoc scriptum cum sigillis appositis diligentius reservari: videlicet in ecclesia Cantuariæ, in cofris suis, et in thesauro Wintoniæ. Quo facto, transfretavit rex, et ab omnibus transmarinis ut rex pacificus, ut magni consilii angelus, cum honore et gaudio susceptus est, qui in brevi prudenti consilio tantam perturbationem et principes turbidos pacificavit, et ad sua pacatis mentibus redire persuasit. Deum itaque et regem Angliæ glorificabant pacis amatores, qui tantam in tam brevi ad nichilum malitiam redegit.

The king goes to France and makes peace.

Sect of the Caputii formed to put down the ravages of the Brabançons.

Sumpsit initium hoc anno secta Caputiorum. Dum enim Brabacenorum in pacis amatores secta sæviret, et universa sibi resistentia sine delectu conditionis, ordinis vel ætatis, absque misericordia vastarent, sed nec ecclesiis parcerent, confugerunt ad eos exules quique et infames, monachi, canonici, moniales, sed et cujusque ordinis fugitivi, habituque mutato, nefandis lenociniis incumbere non cessabant. Cum igitur¹ fere in infinitum hoc modo crescerent, quæcumque oculis videre poterant sua esse dicebant. Dolebant ergo hac pressi malignitate viri quorum Deus tetigerat corda, et, dum in eos mutire non auderent, Eum qui conterit bella gemitibus et lacrimis contra tantam pestem² exorabant. Erat interea vir quidam in Alvernia fidelis et justus, arte faber lignarius et beatæ Virgini valde devotus. Huic in visione noctis apparuit beata virgo Maria, dicens ei,

¹ *igitur*] om. C.

| ² *pestem*] pestilentiam, C.

“Surge, vade, pacem prædica.” Cui cum excusationem prætenderet quod non esset habiturus auditores, denuo suggestit præciens ut pacem prædicaret. Surgens homo episcopum suum adiit, et¹ quæ audierat tremulus enodavit. Agens autem solleter episcopus xii. cives viros probatæ fidei ejusdem civitatis, Podii scilicet, secretius vocavit, eisque prædictam visionem recitans an paci consentire vellent quæsit. At ipsi, de facili transeuntes in sententiam, una cum episcopo suo qui tertius-decimus fuit, de pace tenenda prædicanda fœdus inierunt, sacramentoque juramenti artius obligati plurimos in suum propositum converterunt. In brevi itaque tota civitate Podii cum adjacente regione conversa, in infinitum tandem multiplicati, non solum Braibacenis sed et omnibus injuriam sibi facientibus viriliter restiterunt. Episcopi, abbates, et monachi, sed et omnis ordinis et fortunæ viri eorum societatem quærentes juraverunt, inprimis quod nulli fraudem facerent vel violentiam inferrent; illatas autem injurias sibi vel suis fratribus usque ad mortem communi concursu vindicarent; legitimum matrimonium laici contraherent, vel si continere mallent, pure cœlibatum tenerent. In signum vero sectæ vel ordinis habitum, lineum habebant caputium, in quo Beatæ Virginis imaginem parvulam plumbo impressam vel stagno in pectore gestabant. Nec hoc passim sed solummodo in exercitu, in signum religionis et societatis suæ portabant. Nullum conversorum ordinem suum derelinquere permittebant vel habitum, sed ut pacem ubique servarent, et ad quamlibet ulciscendam vel propellendam injuriam, undecunque convocati sine dilatione convenirent. Hi igitur, ut prædictum est, in immensum multiplicati, speciales pacis adversarios, Braibacenos scilicet, post aliquot annos fere ad nichilum redegerunt. Hanc autem Braibacenorum destructionem

A.D. 1182.
Miraculous
appearance
of the virgin.

at Puy in
Auvergne.

League
against the
Brabançons.

Badge of the
order.

The rules.

Their
success.

¹ et] om. C.

A.D. 1182. hoc in loco non suo scripsimus ne processu temporis idem replicare cogere[mur]. Hæc tamen pauca sufficiant, licet utriusque sectæ mores meminisse, vel scripto non oporteat¹ commendare.

Walter
bishop of
Rochester
dies.

The arch-
bishop is
forbidden by
the justiciar
to occupy
the property
of the see.

Obiit hoc anno mense Julio Walterus Rofensis episcopus, anno episcopatus sui xxxv°. Quo mortuo et sepulto, cum Ricardus Cantuariensis archiepiscopus ecclesiam Rofensem ejusque villas² et possessiones de jure saisiret, et innodasset anathemate eos qui antiquam Cantuariensis ecclesiæ prærogativam abrumperent vel comminuerent dignitatem, prohibitus est per Randolphum præfectum Angliæ absque regis conniventia Rofensis ecclesiæ jura vel dominium usurpare. Missis itaque ad dominum regem nuntiis, qui transmarinis intendebat negotiis, hoc in responsis retulerunt, ut Cantuariensis archiepiscopus Rofensis ecclesiæ vacantis, ut hactenus fieri solebat, sicut dominium suum proprium quamdiu sibi placeret in manu sua teneret, et ad libitum suum in locum defuncti pontificem substitueret. Elegit igitur et instituit clericum suum Gualerannum,³ archidiaconum scilicet Bajocensem, in ecclesia Rofensi. In detrimentum quidem juris Cantuariensis ecclesiæ in capitulo Rofensi electus est, cum a tempore antiquo debeat episcopi Rofensis electio in capitulo Cantuariensi celebrari. Sed quod hostis antiquus Cantuariensis ecclesiæ paravit in contumeliam, processu temporis eidem ecclesiæ versum est in gloriam.

The king
authorises
the occupa-
tion.

The arch-
bishop
chooses
Waleran,
archdeacon
of Bayeux,
bishop of
Rochester.

November.
Archbishop
Richard
complains
to the king
about abbot
Roger, who
has tried to
shake off his
authority.

Mense Novembris transfretavit Ricardus archiepiscopus Romam iturus, sed, a rege Angliæ in Normannia amicabiliter retentus,⁴ exposuit regi contumelias et obprobria quæ cotidie per abbatem Sancti Augustini sibi et suæ inferebantur ecclesiæ; voluit enim idem abbas archiepiscopo suo dignitates, immo et præsula-

¹ oporteat] oportet, C.

² villas] villam, B.

³ Gualerannum] Gualerianum, B.

⁴ retentus] est, ins. C.

tum quodammodo surripere, cum jurisdictioni suæ A.D. 1182.
 sacerdotes suos et clericos, sed nec laicos, permetteret
 subiacere. Prohibuerat etiam ne quis ex suis pro
 archiepiscopo vel suis officialibus quicquam faceret, ad
 sinodum vel capitula non veniret, prohibitiones eorum
 vel præcepta¹ non observaret, nec pro qualibet culpa
 vel crimine sententiam excommunicationis vel anathe-
 matis formidaret.² Dum igitur prædictus abbas matrem
 suam Cantuariensem ecclesiam collatis cornibus, iusti
 iudicis Dei non formidans sententiam, ventilaret, et in
 ipsius domicilio primos conaretur temptare volatus,
 archiepiscopus, ut prædiximus, a rege retentus est, et
 abbas ille trans mare vocatus. Voluit enim rex, a do- The king
tries to
make peace.
 mino papa petita et accepta permissione, inter archie-
 piscopum et abbatem pacem reformare. Romani etenim,
 aurum et argentum magis quam justitiam sitientes, se-
 ditiones inter eos et litigia commovebant.

MCLXXXIII.—VI.

Dum rex Anglorum alique summi viri prædictæ A.D. 1183.
 paci faciendæ intenderent, ut saltem aliqua compositio Quarrel
between
king Henry
and his sons.
 inita pacem inter eos firmiorem processu temporis
 enutriret, ecce subito exorta est hostilis perturbatio
 inter dominum regem et filios ejus. Cum enim subli-
 miores Aquitanie viri dominum suum comitem Ricar-
 dum propter nimiam ejus crudelitatem odio haberent,
 eumque de ducatu Aquitanie et comitatu Pictavie pro
 posse suo cogitarent propellere, ad regem juniorem bo-
 num³ et benignum principatum transferre gestierunt.
 At Ricardus suæ confidens tyrannidi, nec pro ipso jure, Tyranny of
Richard,
who refuses
to do hom-
age to his
brother.
 nec pro patris prece vel præcepto, regi juniori fratri
 suo homagium facere voluit. Vocatus autem a rege,

¹ *vel præcepta*] om. A. B.² *faceret, veniret, observaret, for-
midaret*] *facerent, venirent, obser-**varent, formidarent, C.*; corrected
in A.³ *bonum*] om. B.

A.D. 1183.
The young
king is
urged to
take up
arms against
Richard.

He occupies
the castle of
Limoges,

and refuses
to admit his
father.

General
disorder.

Character of
the young
king.

Unpopu-
larity of
Richard.

cum appropinquaret subsistens, quos secum habebat socios armatos esse præcepit, de longe patris sui præstolans imperium. Suggestum est interea regi juniori ab hiis qui eum affectuosius diligere videbantur, verendum scilicet esse sic eum contemptui subiacere, ut fratres¹ sui terras illi debitas pro voto suo disponent, ipse vero nulla libertate gauderet, maxime cum de facili posset comitem Ricardum omnibus odiosum de ducatu quo male in contumeliam sui abutebatur propellere. Conjuratone igitur facta, ex consensu et consilio vicecomitis Lemovicensis, una cum Gaufrido comite Britanniae fratre suo et militibus nonnullis, transtulit se in castellum Lemovici,² rege patre suo, qui tunc in civitate delitiis intendebat, penitus ignorante. Clausis itaque castelli januis et obseratis, quod acciderat infortunium regis pervenit ad aures. Qui cum toti patriæ periculum conspiceret imminere non modicum, pacis intuitu castellum adiit, sed non est permissus intrare. Qui dum præ foribus paulisper astaret, telo petiit eum quispiam de castello, quo territus, licet non tactus, infecto recessit negotio. Diffusa igitur hujusmodi fama, convolant omnes qui lætantur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis, milites scilicet stipendiarii, ut aliena rapientes suas indigentias relevarent. Affuerunt etiam et magni nominis milites et³ gloriæ, comites et³ barones, et hi maxime qui militiæ famam quærebant et gloriam; alii quidem⁴ ut regem patrem infestarent, alii ut comitem Ricardum confunderent, universi vero ut regi juniori victoriam reportarent. Amabilis enim erat omnibus et pulcher aspectu, et præcipue gloriæ militaris insignis, adeo ut nulli videretur esse secundus; humilis, docilis erat et affabilis, unde eum et prope positi et longe remoti affectuose diligebant. Comes e contrario Ricardus adeo omnibus erat odiosus, ut eum de terra etiam sua era-

¹ *fratres*] fratris, C.

² *Lemovici*] Lemovicensis, C.

³ *et*] om. C.

⁴ *quidem*] quidam, C.

dicare desiderarent. Dum igitur hiis de causis multus A.D. 1183. Richard submits to his father.
et infinitus exercitus conveniret, et prædictus Ricardus,
sibi male conscius, regis patris sui se committeret ar-
bitrio, omnesque de regis junioris victoria cogitarent,
ipse rex acerba pressus infirmitate in præfato castello
Lemovicensi decidit in lectum, et mortuus est iitio Death of the younger Henry, June 11.
idus Junii.¹ O admirabilis Dei providentia! quam in-

Rom. xi. 33.

comprehensibilia sunt judicia et investigabiles viæ
ejus! Quis non admiretur stupens et doleat? Ecce
juvenis iste rex, miles incomparabilis, aspectu deside-
rabilis, qui paulo ante totius fere mundi gratiam ob-
tinebat et famam, morte præventus occubuit, jam jam-
que vermibus esca futurus. Obiit autem anno regni
sui, cujus nec hora vel dimidia rexit habenas, xiii^o,
eodem mense et ebdomada, ne dicam die, qua in con-
tumeliam Cantuariensis ecclesiæ et Sancti Thomæ mar-
tyris a Rogero Eboracensi archiepiscopo coronatus est,
sed Cantuariensis ecclesiæ speciali adversario. Exem-
plum reliquit posteris ne contra dignitatem ecclesiæ
Cantuariensis coronam regni, quamvis jure sibi debi-
tam, per manum alterius quam archiepiscopi Cantua-
riensis usurpare præsumant. Audiens autem rex pater
filium suum vitam finisse, prodicionem suspicatus, præ-
cepit corpus Rothomagum deferri, nec ipse volebat He is buried first at Le Mans;
adesse. Cum igitur in luctu et lacrimis omnium ver-
sus Rothomagum efferretur, et obiter in ecclesia Ceno-
manensi de nocte pausandi gratia poneretur, violentia
episcopi Cenomanensis et civium ibidem in ecclesia
sepultum est.² Disperso autem exercitu, de morte nati
rex certior effectus, una cum Ricardo Cantuariensi ar-
chiepiscopo, Cenomanensem venit ad ecclesiam, filiiue afterwards at Rouen.
sui, regis videlicet junioris, corpore sublato, Rothoma-
gum pervenit, ibidemque sepeliri præcepit.

¹ Junii] Januarii, C. Henry died on the 11th of June at Martel, not at Limoges.

A. 64.

² Audiens . . . sepultum est] om. C.

A.D. 1183.
The arch-
bishop con-
secrates
two bishops
abroad and
returns to
England in
August.

Irregular
promotion
of the bishop
of Roches-
ter.

Indignation
of the bis-
hops and
monks.

The bishop
of Rochester
comes to
Canterbury
and swears
fealty to
Christ
Church.

Dum his itaque aliisque de causis Cantuariensis archiepiscopus Ricardus moram faceret in partibus transmarinis, consecravit Galterium de Constantiis ad regimen Lincolniensis ecclesiæ, et Galeramnum ad regimen Roffensis, et in initio Augusti in Angliam reversus est. Galeramnus¹ autem episcopus Rofensis, contra consuetudinem prædecessorum suorum in præjudicium Cantuariensis ecclesiæ absque conniventia capituli Cantuariensis electus, ac deinde in regno alieno, videlicet regis Franciæ, contra statuta canonum nullo episcoporum Angliæ comprovincialium suorum astante, a Ricardo Cantuariensi archiepiscopo consecratus est. Unde episcopi Angliæ, nec mirum, et conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ vehementer indignati sunt; hinc propter maternæ dignitatis et honoris Cantuariensis videlicet ecclesiæ spoliationem, hinc pro suo contemptu et inusitatum exemplum. Sed quod suadente adversario ad² ecclesiæ dispositum est dispendium, divina cooperante gratia versum est illi ad dignitatis confirmationem et gloriæ augmentum. Nam prudentissimi prioris Alani industria et conventus consilio elaboratum est, ut idem Galeramnus episcopus Rofensis in capitulum Cantuariensis ecclesiæ veniret, præsentem et præsidem Ricardo archiepiscopo, magistro Gerardo Pucella³ Cestrensi electo, Benedicto abbate de Burgo, Moyse priore Coventrensi, Alano priore Cantuariensi, Petro archidiacono Bathoniensi, Willelmo archidiacono Glocestrensi,⁴ aliisque pluribus clericis, præsentem conventu Cantuariensi, super quatuor evangelia fidelitatem ecclesiæ Christi Cantuariæ se observaturum volens juraret aut nolens. Quod ejusdem capituli seniores duos episcopos Rofensis ecclesiæ, Acelinum videlicet et Waltherum prædecessores

¹ Waleran was consecrated on the 19th of December at Lisieux, and Walter of Coutances on the 3rd of July 1183, at Angers.

² *ad*] om. B.

³ *Pucella*] Pulceala, C.

⁴ Peter of Blois, archdeacon of Bath, and William of Norhale, archdeacon of Gloucester.

suos in capitulo Cantuariensi fecisse, seque hoc oculis conspexisse, prolatis¹ sacrosanctis evangelii coram omnibus protestati sunt. Quorum dictis, ipse quoque archiepiscopus in verbo veritatis perhibuit testimonium. Protestatum est etiam sub ejusdem sacramenti tenore, quod electus Rofensis ante consecrationem suam homagium domino Cantuariensi archiepiscopo debeat facere, statim post electionem suam, super baronia quam tenet de eo, et quod baculus pastoralis episcopi Rofensis defuncti, non in occulto sed manifeste Cantuariam statim debeat afferri sepulto episcopo, et in Cantuariensi ecclesia reservari, donec novus electus ibidem consecratur et eodem baculo instituatur. Finito itaque prædicto capitulo, archiepiscopus Cantuariensis Ricardus, et episcopus Rofensis Galeramnus, et cæteri omnes qui aderant, ad altare Christi processerunt, ibique episcopus Rofensis Galeramnus in audientia cleri et populi professionem legit, lectam super altare posuit, a quo et baculum pastorem suscepit et mitram, astante Ricardo archiepiscopo, priore Alano cum conventu ecclesiæ Christi et cæteris personis supra memoratis, et non modico clero et populo. Apposuit ei mitram archiepiscopus, et episcopus Rofensis tam archiepiscopo quam cæteris omnibus episcopalem dedit benedictionem. Acta sunt hæc in ecclesia Cantuariensi nobis astantibus anno gratiæ M^oC^oLXXX^oIIII^{to}, xiiii^{to} kalendas Septembris.

A.D. 1183.
Evidence as to this usage in former times.

Custom of the pastoral staff.

The bishop makes his profession and receives the pastoral staff.

The author was present, August 19.

Septimo autem kalendas Octobris consecravit Ricardus archiepiscopus ad altare Christi magistrum Gerardum Pulcellam clericum suum ad regimen Cestrensis ecclesiæ, astantibus suffraganeis suis, Reginaldo Bathoniensi, Baldewino Wigorniensi, Petro Menevensi, et prædicto Galeramno Rofensi, domino Moyse priore Coventrensi more debito postulationem legente. In proximo autem postquam intronizatus est, acerba tactus ægritudine lecto decubuit, et obiit mense quarto ordinationis suæ,

Gerard la Pucelle consecrated to Chester, Sept. 25.

¹ prolatis] probatis, C.

A.D. 1183.
Death of
bishop
Gerard, Jan
13, 1184.

idus Januarii, et apud Coventre sepultus est.¹ Erat autem rumor in populo eum interiisse veneno, quod et manifestis secundum physicos claruit indiciis.

MCLXXXIII.—VII.

A.D. 1184.
Feb. 13.
Archbishop
Richard has
an alarming
dream.

He is taken
ill the next
day and dies.
Feb. 16.

He is buried
at Canter-
bury, Feb.
18.

Dum Ricardus archiepiscopus Cantuariensis mense Februario, idus ejusdem, in villa quæ Wroteham² nuncupatur, nocte sobrius in stratu suo membra sopori dedisset, in visu noctis apparuit ei persona terribilis et majestativa, semel et secundo dicens ei, "Tu quis es?" Cui cum archiepiscopus verbum non responderet timore compressus, persona illa subjunxit et ait, "Tu es qui "dissipasti bona ecclesiæ tibi commissæ, et ego dissipabo "te de terra." Quo dicto, persona disparuit, et archiepiscopus, nec mirum, rursum non obdormivit. Summo autem diluculo surrexit, et cum Rofam tendens causas tractaturus iter caperet, quibusdam familiaribus suis ea quæ viderat stupidus enarravit; sed vix ultimo visionis verbo ex ore ejus elapso, subito circumcinxit³ eum frigus, horror et ægritudo, ut vix ad villam Rofensis ecclesiæ Hallinges nomine perveniret: ubi lecto utcumque discumbens, colica passione aliisque incommoditatibus adeo vexatus est, ut in proximo xiiii^{to} kalendas Martii, feria sexta, noctu spiritum exhalaret anno xi^o ab electione sua. Cujus corpus, Cantuariam delatum, in ecclesia Christi in oratorio Sanctæ Mariæ xii^o kalendas Martii die sabbati honorifice sepultum est. Quam vero præceps et quam præcisa fuerit in hoc homine divina sententia, lector nota, qui visione prædicta quam eadem nocte viderat clericis suis crastino vix recitata, incontinenti ab omni potestate pastoralis præcisus est, ut nullam possessionum suarum postea videret, nichil de eisdem disponeret, sed nec benedictionem dare valeret.

¹ et apud Coventre sepultus est] |
om. A..B.; ins. C.

² Wroteham] Wrotheham, B.

³ circumcinxit] circumcinxerit, C.

Renovata est autem, mense Maio, discordia inter regem Franciæ et comitem Flandriæ, et in tantum aucta, ut de pace quæ anno præterito per regem Angliæ inter eos erat composita vires videretur sumpsisse malignitas. Congregaverunt enim multitudinem armatorum, ut sibi adinvicem nullo mediante concurrerent. Protulit hac vice rex Francorum Philippus signum regis Karoli; quod a tempore præfati principis usque in præsens signum erat in Francia mortis vel victoriæ. Et hæc erat causa discordiæ, quod¹ obierat nuper absque liberis comitissa Flandriæ, cujus erat patrimonium terra Viromandorum cum appendiciis suis, quæ omnia ad regem Franciæ, utpote dominum fundi, pertinere videbantur. Sed comes Flandriæ non est veritus dominum suum et ex fonte baptismatis filium jure debito privare, sed et armis lacessere non puduit. In detrimentumque domini sui duxerat filiam regis Portigalliæ, quam cum multo fastu et superbia, nutu et adjutorio regis Angliæ, ante paucos dies duxerat in Flandriam. Exercitibus itaque ad præliandum utrinque paratis, rex Angliæ tantis malis prudenter obviavit. Acceptis enim inter eos usque in annum induciis, singulos ad propria compulsi repedare. Ipse quoque in Angliam reversus, Sancti Thomæ liminibus visis, Londoniam venit, et in Gualiam non paucos milites misit. Eruperant enim Gualenses, et regis absentia effrenati plurimos ex hominibus regis occiderant Anglos.

Hoc autem expleto negotio, ecclesiæ Cantuariensis² cupiens rex statum pristinum reformare, spectabiles nuntios misit Cantuariam, Randulfum scilicet justiciarium Angliæ, episcopum Norwicensem, episcopum Rofensem, archidiaconum Cantuariensem, archidiaconum de Derebi, et Hubertum Walterii. Hi ergo ex parte regis in capitulum Cantuariæ venientes monuerunt conventum verbis pacificis, ut ad eligendum archiepiscopum

A.D. 1184.
May.
Renewal of
war in
France.

Philip displays the
standard
of Charles
the Great.

The county
of Vermandois was the
object of the
struggle.

The marriage of the
count of
Flanders.

Henry
mediates
and a truce
for a year is
made.

The king returns home.

The king
sends envoys to
Canterbury.

The convent
are warned
to prepare

¹ quod] om. C.

| ² Cantuariensis] om. C.

A.D. 1184.
for the elec-
tion of a
new arch-
bishop.

They choose
the abbot of
Battle,

and nomina-
ted four
others.

Prior Alan
visits the
king with-
out profit.

July.
Henry duke
of Saxony
comes to
England.

Cause of
his exile.

essent parati, cum eos rex pro hac causa vocaret ad curiam. Asserebant regis animum tam bene, tam pure, ad utilitatem ecclesiæ esse affectum, ut in electione futuri pontificis non alicujus servitium, non familiaritatem, sed solius Dei honorem et ecclesiæ profectum vellet observare. Hiis igitur aliisque pacis verbis conventus lætificatus, abeuntibus nuntiis, Dei invocato auxilio communi consensu elegerunt virum commendabilem, Deo gratum, hominibus carum, regi et regno ut putabatur acceptum, scilicet abbatem de Bello,¹ ante paucos annos Cantuariensis ecclesiæ priorem. Verum ne regis benivolentia mutaretur in contrarium si hunc solum licet bonum eligere, omnesque regni personas viderentur refutare, apposuerunt in nominatione ista quatuor viros non modicæ probitatis et famæ: ut, si rex primo nollet assentire, omnes sine nota repellere non valeret. Prior quoque Alanus accessit ad regem, ut de ejus familiari colloquio animum indagaret, et de voluntate ipsius certior efficeretur. Sed spe fraudatus citius rediit, solasque contumelias et terrores adulationibus mixtas reportavit.

Interea dux Saxonum, Henricus nomine, cum uxore sua prægnante, filia scilicet regis Angliæ, venit in Angliam circa festum beati Jacobi apostoli. Cum enim a terra sua potenti manu Dei et violentia imperatoris fieret alienus, in longinquis partibus, Normannia videlicet et Anglia, victualia compulsus est quæritare. Inexorabilis enim discordia ante annos quatuor inter ipsum et imperatorem exorta, ex consilio archiepiscopi Coloniensis cæterorumque tam præsulum quam principum Alemanniæ, ad hoc tandem perducta est, ut de proditione imperatoris simul et imperii accusandus ad curiam citatus² imperatoris, cum adesse contempneret

¹ *Bello*] om. C. Odo Abbot of Battle, late prior of Christ Church, Canterbury.

² *citatus*] scitatus, A. B. C.

vel formidaret, iudicio omnium in exilium actus est. Nam cum esset genere nobilissimus et ipsius imperatoris consanguineus, miles optimus, statura procerus, generositatem suam et famæ gloriam nimia fœdavit avaritia et infidelitate. Erat enim tenax sui, boni cupidus alieni, superbus, elatus nimium, et, quod maxime principem dedecet, vix alicui fidem conservans illæsam. Unde tanto odio etiam suis habitus est, ut cum duellio adjudicatus innocentiam suam purgare non auderet, ipso in munitissimum fugiente præsidium, omnia ipsius castella et civitates in manus imperatoris tradita sunt. Sentiens autem quod inter tot et tantos familiares adversarios securus esse non potuit, abeundi licentiam petiit et obtinuit, sic tamen ut imperatori ex sacramento juramenti fidem faceret, quod nullo in Alemanniam rediret molimine, nisi ex imperatoris gratuita benivolentia. Venit igitur ad regem Angliæ in Normannia, processuque temporis eundem regem, ut prædictum est, in Angliam secutus a Cantuaritis honorifice susceptus est. Adorato itaque Deo et Sancto Thoma martyre, Lundoniam perductus est, et toto fere anno ad expensas regis in Anglicis deliciis perendinavit.

A.D. 1184.
Character of
duke Henry
the Lion.

He swears
not to re-
turn to Ger-
many with-
out the em-
peror's
leave.

He visits
Canterbury
and spends
a year in
England.

Exactâ autem et attenuata paulisper adventus ejus lætitia, Cantuarienses monachi, per alios nuntios ad regem citati, priorem suum Alanum aliosque monachos Radingum miserunt ad regem, in initio mensis Augusti. A rege itaque simul et ab aulicis specie tenus honorifice suscepti, de suo, immo ecclesiæ Dei, promovendo negotio non modicam spem sed et multam sumpserunt confidentiam. Sed post multa pacis colloquia, tandem personis quas elegerant in audientia regis secretius tamen nominatis, aversus est ab eis regis animus, cum singulis quasi rationabilem excusationem prætenderet quare illi vel illi nollet assentire. Hortatur denique priorem et cæteros ut domum redeant, dicens quod oporteret eos aliter orare et aliud habere consilium. Erat enim fama vulgi regem omnimodis eo

August.
The monks
send Alan
and others
to the king
at Reading.

The king
refuses all
the names
proposed.

A.D. 1184.
August.
Apprehen-
sions of the
convent.

Alan re-
turns.

Henry pro-
poses to
send the
bishop of
Rochester
to Rome.

Death of
the bishop,
Aug. 29.

The estates
of the see
entrusted to
the guar-
dians of the
archbishop-
rick.

The monks
of Rochester
bury the
pastoral
staff.

intendere, unde Cantuariensibus timida videbatur oriri suspicio, ne videlicet dignitates ecclesiasticæ nimia remissione deperirent, ne possessiones religiosorum laicorum, immo luporum, violentia distraherentur, ne consuetudines ecclesiæ vel ordo monasticus ab antiquo deductus institutionibus novis mixtæ¹ confunderentur, et maxime ne aulicorum tam importuna voluntas liberam ecclesiæ palliaret, immo penitus subverteret, electionem. Prior autem Alanus et qui cum eo erant Cantuariam redierunt. Et cum in Domino summam haberent fiduciam, proponebant animo ecclesiæ suæ libertatem non deserere, nisi domini papæ urgenti cogerentur mandato. Rex autem, sibi præcavens et voluntatem propriam adimplere gestiens, ad dominum papam nuntios misit industrios, quorum signifer debuit esse Galerannus Rofensis episcopus. Habebat autem, ut fertur, idem Galerannus detestandum in animo propositum, monachos scilicet de ecclesia Rofensi propellere, ibidemque clericos instituere seculares. Qui cum Rofam veniret, ut itineranti sibi necessaria præpararet, morte præventus iiii^{to} kalendas Septembris interiit et sepultus est. Fuerunt tunc temporis justitiæ regis apud Cantuariam: quibus cum suggererent maliloqui ut episcopatum Rofensem in manus domini regis acciperent, responderunt non debere hoc fieri, quia de dominio est archiepiscopi, nec ad hoc rex manus suas deberet apponere. Data est igitur custodia in manus eorum qui archiepiscopatum custodiebant, ne unius ejusdemque domini custodes essent diversi. Monachi autem Rofenses malitiam suam, in obitu Walterii episcopi inchoatam, renovantes, baculum pastorem quem de more antiquo Cantuariam solenniter afferre debuerant, obse-ratis januis ne a quoquam impedirentur, cum episcopo suo satis ignominiose sepulto condiderunt. Cæteri vero complices Galeranni, ob favorem regis suo insistentes

¹ *mixtæ*] *permixtæ*, C.

proposito, Romanum adierunt pontificem, satagentes
animum ipsius more Romano emollire, et Cantuariensis
ecclesiæ subvertere dignitatem.

A.D. 1184.
Mission to
Rome.

Dilatatum est interea negotium Cantuariensis ecclesiæ
ob adventum Coloniensis archiepiscopi, quem comes
Flandriæ ad preces Henrici regis quasi orandi gratia
adduxerat in Angliam. Quibus rex apud Cantuariam
gratulabundus occurrens, et cum gloria usque Lundo-
niam perducens, satagebat omnimodis generum suum,
ducem videlicet Saxonum, archiepiscopo reconciliare,
qui ipsius ducis fortissimus hostis hactenus erat. Quod
cum rex nullo conatu valeret efficere, præfatum archi-
episcopum indignanter remisit.

Visit of the
archbishop
of Cologne.

Failure of
the king's
mediation.

Cum autem prior Cantuariensis tam regi quam comiti
reverenter occurreret, conquestus est rex comiti de priore,
dicens eum superbia inflatum velle Cantuariensis ec-
clesiæ propria voluntate archiepiscopum facere, et quod
voluerit in Anglia secundus papa esse. Dederat enim
in mandatis dominus papa priori Cantuariensi, ut per
totam Angliam denarium beati Petri colligeret, et in
ecclesia Cantuariensi reservaret; unde rex ad instan-
tiam quorundam episcoporum irritatus¹ dixit, quod
prior vellet in Anglia secundus papa esse. Cui respon-
dit comes dicens, quod ante totius terræ suæ etiam
ecclesias combureret, quam hoc sustineret. Sed cum
idem gloriosus eadem a Londonia via rediret, audivit
in terram suam quosdam cum armis intrasse, rapinis
simul et deprædationibus nonnulla vastasse. Festina-
vit igitur terræ suæ flammam extinguere qui in patri-
monio Crucifixi minabatur ecclesias concremare.

Conversa-
tion be-
tween the
king and
the Count of
Flanders, on
the conduct
of prior
Alan.

Flanders
ravaged.

Rex autem Angliæ misit nuntios et litteras ad con-
ventum Cantuariensis ecclesiæ, præcipiens, ut cum priore
suo plures ad eum mitterent monachos ad Winlesores.²
Quo cum venissent die ordinationis Sancti Dunstani
simul cum episcopis et clero Angliæ, dixit ad monachos

Henry sum-
mons the
monks to
Windsor,
Oct. 21.

¹ irritatus] invitus, C.

| ² Winlesores] Wynedelesores, C.

A.D. 1184.
Oct. 21.
The king
begs the
monks to
take counsel
with the
bishops.

Conference
with the
bishops.

The prior
asserts the
right of the
convent to
elect the
archbishop,
and de-
mands their
support.

rex, "Miseremini mei, domini mei, et amici mei; vos
" enim estis fideles mei et amici, omnes fere nati de
" terra mea, unde michi magis tenemini. Rogo igitur
" vos per fidem quam michi debetis, loquimini cum
" episcopis meis, et inter vos tale habetote consilium,
" quo Dei et sanctæ ecclesiæ honor conservetur, et
" regni status perseveret in pace, et ut honor debitus
" michi conservetur indemnis, quem prædecessores
" mei in hac causa noscuntur habuisse." Et plura in
hunc modum. Cui cum prior breviter respondisset de
benivolentia gratuita gratias agens, in eundem fere
modum seorsum cum episcopis rex ipse absque media-
tore locutus est. Cum igitur episcopi et prior cum
monachis convenissent in unum de consilio regis trac-
taturi, dixerunt episcopi: "Miramur admodum quod
" nos episcopos a consiliis vestris separatis, cum simus
" ecclesiæ vestræ professi, et fidem debeamus ecclesiæ
" Cantuariensi sicut et vos." Et episcopus Bathonien-
sis: "Non est," inquit, "aliquis princeps qui consilio
" nostro consiliari non valeat." Pluraque in hunc mo-
dum proferebant. At prior: "Non," inquit, "separamus
" vos a consiliis nostris, cum fidem omnimodam per
" professionem debitam ecclesiæ Cantuariensi, ut dici-
" tis, debeatis; sed sunt quædam consilia quibus
" de jure interesse debetis: sunt et consilia quæ ad
" solum pertinent conventum, maxime in hac elec-
" tione, scilicet usque ad publicam electionis pronun-
" tiationem. Rogamus igitur vos quatinus in hac
" electione nobiscum stare velitis ut professi, ut fide-
" les, ut episcopi Cantuariensis ecclesiæ suffraganei, ut
" mater vestra, scilicet Cantuariensis ecclesia, etsi pri-
" vata et privilegiata non valeat, canonica saltem
" gaudeat libertate." Londoniensis autem¹ ad hæc in-
dignans, nimia cæcus senectute, et quasi lingua muti-
lata balbutiens, dixit, "Fecistisne electionem?" Cui

¹ autem] om. B.; ins. C.

Prior : " Etsi aliquam fecimus nominationem, nullam tamen celebravimus electionem." Londoniensis ad hæc : " Nimium," inquit, " processistis, qui sine nobis contra domini papæ mandatum quempiam eligere præsump-
 sistis." Et prior : " Nunquid super hoc domini papæ mandatum¹ habetis ?" At illi : " Utique habemus." Adlatæ sunt itaque, vix tandem agente priore, domini papæ litteræ præcipientes quatinus infra xl. dies episcopi Angliæ, prior, et conventus Cantuariensis idoneam eligerent personam. Dixit autem ille² Londoniensis ; " Audistisne quod dominus papa nos in electione faci-
 enda vobis præposuit ?" " Fiat," inquit prior, " ut vos in litteris suis dominus papa præposuerit, nos tamen penitus non exclusit, unde litterarum istarum petimus transcriptum, ut secundi, vos autem ut primo positi bulla gaudeatis." Cum igitur super hoc rescripto tradendo, vel non tradendo, multa hinc inde prolata fuissent, ad hoc tandem perventum est, ut episcopi absque regis licentia litteras illas transcribere non auderent. Si in tantillo episcopi matri suæ defecerunt, ut dicam nihilo, quid in summo facerent negotio in subsequentibus utique clarebit. Dum itaque de hiis et hujusmodi cum monachis Cantuariensibus plura conferrent episcopi, et rex interea aliis indulgeret negotiis, timens ne, si colloctione diutina consentirent, ipse penitus ab electione excluderetur, vel, si dissenterent, appellatione interposita electio differretur, pro-
 peravit episcopos a monachis segregare, videlicet ut ipse, solus inter utrosque mediator existens, omnium mentes ad libitum suum regeret, et utriusque partis simul et electi, quasi ex sua liberalitate et studio, gratiam obtineret. Evocati sunt itaque caute episcopi quasi cum rege seorsum essent locuturi, sed denuo non sunt reversi. Divisi itaque ab alterutrum, monachi scilicet et episcopi, solius regis nutum et nuntium

A.D. 1184.
 Oct. 21.
 Dispute be-
 tween the
 bishop of
 London and
 the prior.

Papal letters
 produced
 authorising
 the claim of
 the bishops
 to take part
 in the elec-
 tion.

A copy of
 the letters
 demanded.

Politie
 mediation
 of the king.

¹ *quempiam . . . mandatum*] om. C. | ² *ille*] om. A. B.

A.D. 1184.
October.
The king
tries to ob-
tain the
bishops'
consent to
the nomina-
tion by the
convent.

Change of
the ground
of dispute.

Determina-
tion of the
prior.

The bishops
insist on
their right.

expectabant. Nam solus discurrebat inter eos, nec quicquam ex secretis quispiam scire poterat nisi quantum rex proferre volebat. Nitebatur enim,¹ ut asse- rebat, episcopos inducere ad consentiendum personæ, quam prior et monachi nominaverant, cui et ipse rex suum præbuerat assensum. Promiserat enim priori et monachis in verbo regio cum juramento post multa convitia, quod unum ex nominatis suis habituri essent archiepiscopum; elaboratum est tandem, ipso rege mediante, ut eidem personæ utcunque episcopi consentirent. De persona igitur eligenda tandem utcunque sopita quæstione, de electione facienda, et persona nominanda, mota est controversia. Dicebant enim episcopi quod suum erat archiepiscopum Cantuariensem utpote suum metropolitanum eligere, et quod episcopus Londoniensis, ejusdem scilicet Cantuariensis ecclesiæ decanus, personam debeat nominare. Retulit hæc priori et monachis rex. At prior; "Non," inquit, "fiet istud. " Ante carebo prioratu Cantuariensi, ante de eccle- " sia exibo, ante in terra aliena exulabo. Non hæc in " diebus meis Cantuariensi ecclesiæ inferetur contu- " melia, non personæ meæ hæc improperabitur infa- " mia. Debet enim conventus Cantuariensis de jure " et antiqua consuetudine suum pastorem et pontificem " eligere, et qui prior est personam nominare. Jus- " tumne est ut episcopi absque conventu quemcunque " voluerint Cantuaritis mittant archiepiscopum? Ne- " quaquam." Audientes hæc episcopi, indignantes dixe- runt: "Non est ita, sed nostra est electio, et episcopi " Londoniensis prima vox et nominatio." Dum hæc itaque diutius usque in desperationem pacis inter eos rege mediante protenderetur altercatio, rex tandem mœstus ait ad priorem: "Non potest, ut video, res " ista hoc modo procedere, quia non valeo vobis episco- " pos, vel vos episcopis concordare: medium aliquod² " videamus quo utriusque partis pax et justitia con-

¹ enim] quidem, C.

² aliquod] aliiquid, C.

"servetur. Pax enim omnimodis amplectenda est, A.D. 1184.
October.
 "cum ille valde sapiens fuerit qui dixit, Fiat pax in The king
urges them
to pray for
peace.
 "diebus nostris; pro Deo pacem diligite, pacem quæ-
 "rite, et, quantum potestis, paci consentite." Innuit
 autem rex Randulfo de Glanvilla præfecto Angliæ,
 quem tunc forte secum duxerat, ut loqueretur, qui Speech of
Randulf
Glanville.
 dixit: "Perturbatio ista pessima est, et tam vobis,
 "quam toti Anglicanæ ecclesiæ perniciosa. Rever-
 "timini ad vos, non enim potestis ita procedere, quia
 "nullo modo permittunt episcopi. Sed animos ves-
 "tros paulisper flectite, et ad mediam viam, quam
 "dominus repperit rex, corda vestra inclinate. In-
 "dempnitate vestræ studet dominus meus rex; de jure
 "vestro nihil peribit vel parum, et forte facilius incli-
 "nabuntur episcopi ad consentiendum. Est autem
 "hoc quod petit dominus rex ut concedatis, videlicet
 "ut episcopus Londoniensis, vel alius electionem dicat
 "hoc modo: 'Nos episcopi, et prior, et conventus He proposes
a middle
course.
 "'ecclesiæ Christi Cantuariensis, cum assensu domini
 "'regis eligimus istum:' vel ut prior electionem
 "pronuntiet et dicat, 'Episcopi Angliæ, et ego prior,
 "'et conventus Cantuariensis, cum assensu domini
 "'regis eligimus istum.' Quid enim nocebit si epi-
 "scopos vestros in electione nomine tenus præponatis?"
 Ad hæc prior, "Conferemus," ait, "cum fratribus nos- The monks
give a con-
ditional
consent.
 "tris, et citissime responsum reportabo." Metuentes
 igitur et metientes monachi malitiam temporis, et
 libertatem suam saltem palliatam habere cupientes,
 præbuerunt assensum petitionibus regiis, sic tamen ut
 prior Cantuariensis quod reliquum erat electionis exe-
 queretur. Quo audito, præcepit rex ut hæc pacis pac-
 tio scriberetur. Timentibus autem monachis, ne per The agree-
ment is
written out.
 hoc scriptum eis laqueus tenderetur invisus si episcopis
 traderetur, dixit rex, "Ne timeatis, non enim hac de
 "causa scriptum peto, ut episcopis tribuatur, sed ne
 "quid in re agenda superfluum addatur, vel neces-
 "sarium subtrahatur." Composito autem scripto dato

A.D. 1184.
October.
The bishops
hesitate to
accept it.

The discus-
sion ad-
journd to
Nov. 30 at
London.

The king's
apologies.

Meeting at
London,
Nov. 30.

Dec. 2.
Ranulf
Glanville
sent to
persuade
the monks
to begin the
election over
again.

et accepto, rogavit episcopos rex, ut, si non aliter vel-
lent, huic saltem formæ pacis consentirent. Disputa-
tum est super hoc diutius, et tandem nec propter regis
metum manifeste voluerunt contradicere, nec plane
absque consensu coepiscoporum suorum qui ibi non
aderant consentire. Cumque videret rex eorum perti-
naciam, diemque protractum in vesperam, distulit hoc
negotium usque ad festum Sancti Andreae, præcipiens
omnibus, ut in prædicta festivitate omnes apud Lon-
doniam convenirent, sub certissima spe archiepiscopum,
de quo sermo habitus est, suscipiendi. Juravit quoque
priori et monachis rex, quod nunquam ab eis discede-
ret, nec quicquam conventionis initæ aliquatenus mu-
taret, et quod episcopos ad consentiendum induceret;
et quoniam¹ priori et aliis quibusdam verba dura et
contumeliosa dixerat, cum osculo pacis veniam petiit,
et omnes in pace dimisit. Igitur singuli ad propria
redierunt. Et denuo ad festum Sancti Andreae apud
Londoniam convenerunt. Credens itaque prior promis-
sionibus regiis, et sperans se jam jamque suum archi-
episcopum suscepturum, alacriter accessit, sed in ipso
aditu omnia in contrarium mutata conspexit. Nam a
primo die in crastinum, de crastino in diem tertium
dilatatum est negotium. Die vero tertia, iiij^{to} scilicet
nonas Decembris, cum monachi Cantuarienses una cum
priore suo residerent colloquentes et mirantes admodum
quorsum ista dilatio tenderetur, misit ad eos rex Ran-
dulfum præfectum Angliæ, aliosque spectabiles viros,
qui mentes monachorum tam a spe apud Windlesores
concepta, quam a tota intentione sua temptaverunt
deviare. Maxime tamen laboraverunt efficere, ut mo-
nachi, suo penitus omisso proposito, cum episcopis de
faciendo tractarent negotio, ac si nichil ante esset in-
choatum. Quibus prior in hunc modum respondit:
“ Miramur admodum super hiis quæ nobis affertis.

¹ quoniam] quem, C.

" Scitis enim quid convenit inter dominum nostrum A.D. 1184.
 " regem et nos, cum altera vice in præsentia ipsius Dec. 2.
 " essemus. Unanimes enim fuimus de persona quam The prior declares that the
 " ei nominavimus, et, cum ipse nobis suum præbuisset election was completed
 " assensum de electione facienda, sola remansit nomi- already and demands an
 " natio. Forma etiam eligendi scripto, ut scitis, com- interview with the
 " mendata est. Sic a curia cum gratia domini regis king.
 " recessimus, sic conventui nostro ea quæ facta sunt
 " recitavimus, sic etiam nunc ad vocationem domini
 " nostri regis accessimus. Et quia nobis nova sunt
 " et miranda quæ proponitis, nec eorum quæ diximus
 " absque conventu nostro quicquam mutari poterit,
 " domini regis præsentiam optamus, ut cum illo præ-
 " sentialiter loquamur." Relata sunt continuo regi The king urges a joint election.
 quæ audita sunt. Ille vero nonnullis abbatibus secum
 assumptis, et quasi de præteritis dissimulans, dixit ad
 monachos: "Ite, domini mei, ite, et cum episcopis de
 " pastore eligendo pacifice tractate, et quemcunque
 " unanimi consensu inter vos elegeritis, vel quodcun- The prior replies.
 " que feceritis, ratum michi erit et gratum, meumque
 " gratanter dabo assensum." Cui cum prior respon-
 disset ea quæ superius scripta sunt, quæ et nuntiis
 ejus dixerat, ipse inter alia sic respondit: "Verum est; Henry insists.
 " sic altera vice discessistis; sed scitote quod a consilio
 " regni mei nec volo recedere, nec valeo, ne videar in
 " regno meo scisma vel discordiam enutrire; sed pro
 " Deo pacifice loquimini cum episcopis et abbatibus
 " meis, et mementote quia vox populi, vox Domini." His inconsistency.
 Mira res! Nuper apud Windlesores festinavit quan-
 tocius ab episcopis monachos separare, nunc e contra-
 rio nisus est, tum per se tum per alios, eos simul co-
 adunare. Noverat enim mentes eorum et impetus, et Conduct of the bishops.
 quod, in omnibus ecclesiæ necessitatibus maximis, regis
 magis quam Dei favorem quærebant. Fecerunt simi-
 liter et patres, et prædecessores eorum. Nam Sancto
 Anselmo, tempore regis Willelmi, etiam obedientiam
 abnegaverunt; Theobaldo archiepiscopo pro rege Ste-

A.D. 1184.
December.
Consistent
obstinacy of
the bishops.

phano infesti fuerunt; sancto martyri Thomæ pro rege isto Henrico adversarii facti sunt; in electione Ricardi archiepiscopi supplantatores fuerunt; nunc etiam in electione ista aliquid sinistrum machinari conantur. Incurrerant enim quidam ex ipsis regis indignationem et odium, quam nunc quolibet modo mitigare curabant.

Mediation
of certain
abbots.

Post multas autem et varias colloctiones recessit rex, et abbates illos quos secum duxerat subversionis causa cum monachis dimisit. Qui variis allegationibus conati sunt priorem inducere ut ad voluntatem regis cum episcopis loqueretur. Hoc ipse rex dixit, hoc abbates, hoc aulici potentiores efficere conabantur. Videns autem prior sibi et ecclesiæ

The prior
parleys with
the bishops.

imminere periculum, quosdam episcopos seorsum vocavit, eisque responsum regis in bona fide revelavit. "Fiat," inquit episcopi; "Nominate igitur vestros et nos nominabimus nostros." Nominavit itaque prior viros tres magnæ probitatis et probatæ religionis. At episcopi: "Boni," inquit, "viri sunt et religiosi, sed nos non nisi unum volumus nominare, Baldewinum videlicet Wigorniensem episcopum." Quibus cum prior respondisset; "Vir quidem bonus est, et litteratus, sed ibo ad fratres nostros, et exinde breviter confereamus." Responderunt episcopi: "Ite et conferte velociter, quia non poterit res ista diutius protelari." Redierunt episcopi ad coepiscopos suos sumptis secum duobus abbatibus vel tribus. Prior quoque de hiis cum

He names
three candi-
dates; the
bishops
name Bald-
win of
Worcester.

Further ne-
gotiations
between the
two bodies.

monachis conferens super hoc negotio misit ad regem monachos duos, et archidiaconum Cantuariensem. Et ecce subito miserunt episcopi clericos ad priorem et monachos dicentes: "Vocant vos episcopi, ut secundum præceptum domini papæ faciendæ intersitis electioni. Boni quidem viri sunt quos nominastis, sed quem ipsi nominaverunt melior est et optimus, ideoque illum adhuc nominant et eligunt." Stupentibus ad hæc monachis, continuo clerici ad episcopos redierunt.

Et ecce subito, stupentibus cunctis, auditus est signorum sonitus et cantantium voces. Quærentibus autem omnibus et fere singulis, rege quoque interrogante, quasi miraretur¹ quid hoc esset, accurrit quidam dicens episcopos elegisse sibi archiepiscopum, et "Te Deum" cantasse. Mirantibus itaque; nec mirum, cunctis qui aderant, et lacrimantibus plurimis, Cantuariensis ecclesiæ monachi velociter² recesserunt. Videns autem³ rex electionem hanc, ordine præpostero et in præjudicium Cantuariensis ecclesiæ factam, ratam non esse, sub festinatione nimia misit Cantuariam spectabiles nuntios abbates et clericos, qui conventus amaritudinem verborum mulcerent dulcedine, et animos perturbatos mitigantes ad consentiendum personæ utcumque electæ, cum melioratione causæ inducerent. Venientes itaque prædicti regis nuntii nonis Decembris Cantuariam, hoc tandem pacificis allegationibus effecerunt, ut prior in proximo ad dominum regem Lundoniam veniret conventus responsa laturus, et quam meliorationem tanti scandali esset ecclesia Christi habitura inquisiturus. Venit igitur prior, ut præmissum est, ad regem iiii^{to} idus Decembris, et cum honore multo specie tenus a rege et aulicis susceptus est. Deinde contumelias et terrores minis et blanditiis inter loquendum admixtas audivit, nec timuit, nec consentire voluit, nisi rex in propria persona Cantuariam veniens ore proprio conventus benivolentiam nullo mediante postularet, et episcoporum electionem modo subscripto penitus cassaret; videlicet, ut rex, impetrato conventus consensu, a Cantuaria Lundoniam rediens, in audientia cleri et populi fateretur electionem illam aliter quam deberet vel deceret factum fuisse, unde et digna esset congrua emendatione: ipse quoque electus protestari deberet et

A.D. 1184.

Dec. 2.

The bishops celebrate their election.

The king sends to Canterbury to obtain the consent of the convent.

Dec. 5.
The prior sent to London.Dec. 10.
The prior insists that the king shall visit Canterbury and quash the election by the bishops¹ *miraretur*] miratur, C.² *velociter*] om. A. B.

A. 64.

³ *autem*] etiam, C.

A.D. 1184.
December.

The king
sends his
sons to Can-
terbury to
ascertain
the wishes
of the
monks.

Dec. 14.
Henry him-
self comes to
Canterbury.

His speech
in the chap-
ter house.

dicere, quod non vellet neque deberet regimen subire Cantuariensis ecclesiæ, nisi per priorem et conventum. Hæc omnia ut prædicta sunt ibidem fieri debuerunt, ubi transgressio illa episcoporum facta est, scilicet in capitulo Westmonasterii. Consenserunt vix tandem huic formæ rex, prior et cæteri; et Cantuariam properatum est. Episcopi autem paci initæ, immo et priori, invidentes abierunt retrorsum. Crastino vero vel perendie rex aliquantulum obiter infirmatus filios suos, Gaufridum videlicet comitem Britanniae, et Johannem dominum Hiberniae, abbatem de Burgo, et clericos regis familiares, misit Cantuariam, ut ipsi regi referrent, si ea quæ prior fecerat conventus universitas concederet: timuit enim regia sullimitas repulsam pati, ideoque per filios suos et privatos conventus voluit præscire consensum. Priori namque se committere noluit, cujus prudentiam simul et constantiam, etiam inter injurias et minas, expertus est. Venerunt itaque prædicti regis filii Cantuariam, seque conventui pro patre quasi obsides statuantes, unitatem in consentiendo viderunt, et recesserunt. Crastino videlicet feria vi^{ta}, nono-decimo kalendas Januarii, rex ipse Cantuariam venit, et humiliter adorato Deo et beato Thoma martyre, post multos et varios sermones, scripto quoque de forma pacis et de cassatione electionis factæ composito, in capitulum solus intravit præsentem toto conventu ejusdem Cantuariensis ecclesiæ. Rex itaque, inter monachos quasi unus ex eis residens, dixit:

“ Ecce, domini, ut voluistis venimus ad vos sicut ad
 “ karissimos dominos meos, de re ista quæ male di-
 “ ducta est veniam petiturus. Et sciatis quod vobis
 “ testor per Deum, quod nunquam michi placuit quod
 “ vos ecclesiæ vestræ jura perdidistis. Res quoque ad
 “ honorem ecclesiæ vestræ aliter perducta fuisset, si
 “ ea quæ vobis mandaveram fideliter relata fuissent;
 “ sed jam nunc rogo vos per Deum, ut ad honorem
 “ Dei, et ecclesiæ vestræ, et pacem regni mei perso-

" nam hanc de qua sermo agitur suscipere velitis, A.D. 1184.
 " cum melioratione causæ, sicut convenit inter nos et Dec. 14.
 " dominum priorem vestrum, quod et vos latere non
 " æstimo." Quo dicto, flexis¹ genibus cum lacrimis The prior's
answer.
 peroravit. Respondens prior dixit: " Res quidem ista,
 " domine, ut asseritis, aliter quam debuit acta est,
 " unde et nos ex corde dolemus. Sed sciatis certis-
 " sime quod in his quæ usque ad præsens a nobis
 " super hoc negotio dicta vel facta sunt, nichil peni-
 " tus contra vos vel honorem vobis debitum volumus
 " attemptare. Ecclesiæ nostræ dignitas solummodo
 " fuit in causa, et status ab antiquo huc usque de-
 " ductus. Verum ob reverentiam personæ vestræ qua
 " nos filios vestros admodum lætificastis, petitioni
 " vestræ nostrum præbemus assensum. Personam He consents
to the elec-
tion.
 " illam utcunque electam suscipimus, rogantes atten-
 " tius humilitate qua possumus, ut quantum poteritis
 " emendationem procuretis, et de cætero jura ecclesiæ
 " hujus et nos, personam quoque per vos susceptam,
 " in negotiis suis et necessitatibus protegere et pro-
 " movere velitis." Annuit rex et abiit, et die cras- The king
returns to
London,
Dec. 15.
 tina Londoniam pervenit. Veniens autem prior
 Londoniam cuncta quæ promissa sunt præparata
 existimans, spe frustratus regem repperit alienatum et
 consilium mutatum. Prior autem regem increpans The prior
urges him
to annul the
act of the
bishops.
 monuit ut ea quæ conventui Cantuariensi promiserat
 opere compleret. Respondit rex, et dixit se ea non
 posse perficere, nec velle episcopos suos ita confundere,
 ut quod ipsi fecerant in irritum penitus duceretur.
 Hæc audiens prior expalluit, et stupor apprehendit
 universos. Priorem autem amplius circumdedit horror
 et mentis angustia, ut jam jamque spiritum exhalare
 videretur. Diffunditur ilico in consistorio priorem The prior
faints.
 Cantuariensis ecclesiæ spiritum exhalasse; et concur-
 rentibus plurimis rex ipse stupefactus accurrit. Vi-

¹ flexis] flens, C.

A.D. 1184.
December.

The king
gives in.

In the chap-
ter house at
Westmin-
ster, the
king de-
clares that
the election
had been
unduly
made.

Baldwin
declines to
accept the
see except
by election
of the con-
vent.

The prior
declares
Baldwin
elected.

dens autem priorem laboriose spirantem, timuit ne, si ibidem moreretur, ipse innocens proditionis notaretur. Postulans autem aquam, et in faciem prioris jaciens, exclamavit dicens, "Confortare, domine prior, confortare, ludens locutus sum; quod volueris faciam, quod promisi dicam et amplius, confortare tantum et esto "jocundus." Prior autem, passione transacta, resumpto spiritu resedit. Cui rex superiores voces ingeminans, "Eia," inquit, "agamus, quod verbo tenuis promissum "est, opere compleamus." Congregato igitur clero et populo multo in capitulo Westmonasterii, ubi hæc contigerunt, indictoque post strepitum silentio, rex ait: "Res ista, electio videlicet Wigorniensis episcopi, "aliter quam debuit in præjudicium Cantuariensis "ecclesiæ facta est: nolo autem ut præfata ecclesia "Cantuariensis aliquatenus jure suo privetur, sed "quod suum esse dinoscitur eidem permaneat illiba- "tum. Volo igitur et præcipio, ut in præsentia ves- "tra electio Cantuariensis archiepiscopi meliori fine "claudatur." Episcopus vero Wigorniensis subjunxit dicens: "Episcopi Angliæ, fratres mei, me renitentem, "ut scitis, elegerunt; sed dixi, quod et adhuc dico, "quod non volo, nec debeo regimen subire Cantua- "riensis ecclesiæ, nisi per priorem et conventum." Quo dicto, prolata sunt in medium privilegia Can- tuariensis ecclesiæ de libera electione, et de prima voce. Quibus in audientia lectis, prior, ut potuit, dixit: "Audistis, qui adestis, qua fulgeat dignitate Cantua- "riensis ecclesia in sui pontificis electione. Clarum "quidem est quod electio episcoporum, quam in impe- "tu suo fecerunt, quasi nulla est, quia præsumptuosa, "et penitus cassanda. Nos ergo in nomine Sanctæ "Trinitatis eligimus virum venerabilem dominum "Baldwinum Wigorniensem episcopum in patrem et "pastorem Cantuariensis ecclesiæ." Et surgentes in- troduxerunt novum electum in ecclesiam, cantantes et Deum laudantes, sonantibus signis non solum West-

monasterii sed et¹ totius Lundanæ civitatis. Acta sunt hæc anno gratiæ M^{CC}LXXX^{III}^o, mense Decembrio, septimo decimo kalendas Januarii, et Dominica tertia Adventus Domini. Vacaverat autem Cantuariensis ecclesia a die obitus Ricardi archiepiscopi mensibus ix. diebus xii. in Februario et xiiii. in Decembrio. Hæc autem aliquantulum diffuse, multis tamen præteritis, stilo rudi scripta sunt, ad cautelam illorum, qui futuris temporibus electioni Cantuariensis archiepiscopi debent interesse.

A.D. 1184.
Dec. 16.
The affair
ended thus
and is re-
corded for
future use.

MCLXXXV.—VIII.

Missi sunt nuntii regis et conventus Cantuariensis ad Romanam curiam, qui a domino papa Lucio² Cantuariensi electo pallium postularent, et antiquæ privilegium prærogativæ.

A.D. 1185.
The pall is
sent for.

Quarto kalendas Februarias venit Cantuariam orandi gratia Heracleus patriarcha Jerosolimitanus. Hic quidem in Angliam venerat ut regem Angliæ si fieri posset secum duceret Jerosolimam. Rex etenim Jerosolimitanus ante paucos annos lepra percussus toti regno scandalum ingessit, et inimicis crucis Christi, paganis videlicet, non modicam contulit audaciam. Interim tamen³ adolescentem quendam regis Anglorum consanguineum regem Jerusalem constituerunt, quo magis regis Anglorum captarent benivolentiam. Rex autem Angliæ filiorum suorum sævitiam agnoscens, totique regno suo sciens imminere periculum si sua relinquens alienis et tam remotis quam ignotis se implicaret negotiis, petitioni non annuit patriarchæ. Hoc etiam ei in consiliis datum est convocatis apud Londoniam totius Angliæ primoribus. Verumptamen ne tanti labor itineris patriarchæ videretur inutile, promisit ei rex ad defensionem terræ Jerosolimitanæ L. milia marcas argenti.

Jan. 29.
Visit of the
patriarch
Heracius
with news
from Jeru-
salem.

Henry re-
fuses to go
crusade, but
promises
money.

¹ et] om, B.

² Lucio] Blank in C.

³ tamen] et, ins. C.

A.D. 1185.

May 1.
Eclipse of
the sun.May 19.
Baldwin
receives his
pall.May 26.
He visits S.
Augustine's.John sent
to Ireland.Queen
Eleanor re-
leased from
prison.The king
goes abroad
and medi-
ates for
peace.Hugh of
Nunant
elected to
Chester.

Sequenti mense Maio prima die mensis facta est
eclipsis solis particularis circa horam septimam.

Quartodecimo kalendas Junii, die scilicet Sancti
Dunstani, Cantuariensis electus a conventu suo honori-
fice susceptus est. Qui, pallio sibi ab apostolica sede
transmisso redimitus, in sede patriarchatus Cantuarini
collocatus est. Sequenti autem festivitate Sancti
Augustini Anglorum apostoli, ad preces Rogerii abbatis
Sancti Augustini et conventus, ad ecclesiam Sancti
Augustini veniens, honorifice susceptus est. Missam
quoque in die solenni celebravit et duo cimiteria
dedicavit. Abbas autem in susceptione archiepiscopi
reverenter mitram deposuit, nec eam deinceps capiti
suo voluit apponere, donec ab archiepiscopo præcipe-
retur.

Misit hoc anno rex¹ Henricus Johannem filium
suum juniorem in Hiberniam, ut totius Hiberniæ do-
minus vocaretur et esset.

Regina autem Alianor ad preces Baldewini Cantua-
riensis archiepiscopi a diutino carcere suo tempore
modico liberata est, quo per annos fere xii. tenebatur
inclusa. Quo facto, transfretavit rex et patriarcha
Jerosolimitanus, ut regem Franciæ et comitem Flan-
driæ, qui sibi adinvicem hostiliter minabantur occurrere,
pacificaret. Vix tandem per regem Angliæ elaboratum
est, ut comes Flandriæ domino suo regi Francorum
Philippo nonnulla castella terrasque resignaret, aliqui-
bus tamen sibi retentis. Transfretavit hoc anno
mense² in Normanniam dux Saxonum Henricus
cum uxore sua et matre³ ejus, regina videlicet An-
glorum Alianor.

Electus est hoc anno, immo intrusus, ad regimen
Cestrensis ecclesiæ Hugo de Nunant. Et archiepi-
scopus Cantuariensis Baldewinus dedit episcopatum

¹ *rex*] Anglorum, ins. C.² *menſe*] The month is left blankin A. and B.; and the word is omit-
ted in C.³ *matre*] mater, B.

Rofensis ecclesiæ clerico suo Gilberto de Glanvilla cognomine. Cum autem Cantuariensis archiepiscopus Cantuariæ propinquaret, convocatis episcopis suis ut electum Rofensem in die Sancti Michaelis¹ consecraret, accessit ad eum prior Cantuariensis Alanus in villa quæ dicitur Tenham² cum pluribus monachis, et dixit ad eum:

A.D. 1185.
The archbishop receives the prior at Tenham.

“ Domine pater, venimus ad vos, ut filii ad patrem,
 “ a conventu missi Cantuariensi. Rogamus igitur vos,
 “ rogant et cæteri confratres nostri, quatinus dignitates
 “ et jura vestræ Cantuariensis ecclesiæ, et ea maxime
 “ quæ ad vos spectant, sicut debetis velitis conservare.
 “ Specialiter autem de electo Rofensi noster sollicitatur
 “ conventus, cujus electio aliter et alibi quam debuit
 “ celebrata est, quam ad præsens ob reverentiam vestram
 “ pacis intuitu silentio præterimus. Veruntamen
 “ de baculo sermo serendus est, quem monachi Rofenses
 “ statim post obitum Galeranni de more antiquo
 “ Cantuariam debuerant attulisse. Hæc est veterana
 “ Cantuariensis ecclesiæ prærogativa, quæ ob olitanis
 “ temporibus usque ad hæc tempora inconcussa permansit.
 “ Verum post obitum Walterii Rofensis episcopi,
 “ cui successit Galerannus, monachi Rofenses
 “ baculum prædictum contumaciter retinuerunt. Gale-
 “ ranno autem in præjudicium Cantuariensis ecclesiæ
 “ male electo, et in partibus transmarinis nullo com-
 “ provincialium episcoporum astante consecrato, cum
 “ rediret in Angliam actum est a conventu Cantuariensi
 “ ut dignitas ecclesiæ Cantuariensis revocaretur,
 “ vel episcopus præfatus pro episcopo non haberetur.
 “ Recordatum est igitur in capitulo Cantuariensi xiiii^{to}
 “ kalendas Decembris quod, defuncto episcopo Rofensi
 “ et sepulto, statim debeat pastoralis baculus a monachis
 “ Rofensibus non in occulto sed palam Cantuariam
 “ ad altare Christi deferri, ibidemque usque ad

Address of the prior on the subject of the pastoral staff and election to the see of Rochester.

Rehearsal of the behaviour of the monks of Rochester.

Agreement made in 1185.

¹ *Michaelis*] archangeli, ins. C. | ² *Tenham*] Temham, C,

- A.D. 1185. September. Method of electing the bishop of Rochester.
- “ consecrationem novi electi conservari. Cum autem
 “ placuerit archiepiscopo Cantuariensi cuilibet episcopatum Rofensem dare, in capitulo Cantuariensi debet¹ electio celebrari, ibidemque novus electus debet
 “ archiepiscopo Cantuariensi statim post electionem homagium facere, et tam sibi quam Cantuariensi ecclesie fidelitatem jurare. Astiterunt etiam seniores nostri,
 “ affirmantes cum sacramento juramenti se prefatam hanc consuetudinem tempore duorum episcoporum
 “ vidisse. Ipse quoque archiepiscopus Ricardus cum ceteris visis evangelii idem se vidisse juravit. Quo
 “ audito, Galerannus Ricardo archiepiscopo predecessori vestro et ecclesie fidelitatem fecit, ad altare
 “ Christi professionem legit, et de eodem altari baculum ante paucos dies allatum suscepit. Fuerunt huic
 “ assertioni presentes archiepiscopus Ricardus, Gerardus electus Cestrensis, Galerannus episcopus Rofensis, Benedictus abbas de Burgo, archidiaconus Glocestrie, archidiaconus Bathoniensis, prior Cantuariensis,
 “ Moyses prior Coventrensis, alique plures clerici et laici cum ipso conventu Cantuariensi. Hæc est igitur, ut diximus, Cantuariensis ecclesie prerogativa
 “ usque ad hæc tempora vestra conservata. Nunc autem malitiis hominum qui Cantuariensem obpugnant
 “ ecclesiam prudentiam vestram opponite, ut exinde mente secura Deo respondere valeatis.”
- Profession of bishop Galeram.
- Reply of the archbishop.
- “ Archiepiscopus ad hæc breviter respondit: “ Dignitates et jura Cantuariensis ecclesie, Deo annuente,
 “ pro posse meo per consilium vestrum servabo. De baculo autem Rofensis ecclesie de quo sermo agitur,
 “ quid facere valeam ignoro. Nulla enim ratione monachos Rofenses inducere valeo ut baculum predictum
 “ Cantuariam velint afferre: nunquam enim factum fuisse constanter affirmant.” Respondit prior et dixit:
 “ Manifestum est eos inniti mendacio, cum hic sint
- The Rochester monks deny the usage.

¹ *debet*] deberet, C.

" tam monachi quam laici qui in Cantuariensi capi- A.D. 1185.
 " tulo fuerunt, quando supradicta facta est recordatio." September.
 Et post pauca, " Hæc est," inquit prior, " domine pater, The prior re-
 " prima quæstio quæ in præsentia vestra contra Can- states the
 " tuariensem ecclesiam mota est. Necesse est igitur case, and
 " tam famæ vestræ quam utilitati ecclesiæ et paci, ut proposes the
 " sic contumaciam istam compescere velitis, ne cæteri suspension
 " Dei ecclesiæ adversarii sumant audaciam resistendi. of the
 " Si enim in hac novitate vestra remissum magis quam monks.
 " rigidum senserint, etiam mutilatis dabitur cornua re-
 " pugnandi." " Dicite igitur," archiepiscopus ait, " quid
 " facto opus sit." Et prior: " De rigore justitiæ juste
 " poteritis priorem et monachos Rofenses pro injuria
 " vobis et ecclesiæ vestræ illata suspendere." " Quis
 " ergo," ait archiepiscopus, " pro consecrando episcopo
 " petitionem faciet? Sed date consilium quo ecclesia The arch-
 " Cantuariensis quod suum est recipiat et consecratio bishop sum-
 " episcopi rite¹ procedat. Scandalum enim erit impor- mons them.
 " tabile, nec vestræ profectus ecclesiæ, si episcopi nostri
 " qui de longe venerunt revertantur illusi. Sed con-
 " vocentur monachi illi et clerici nostri, quia verbum
 " propalatum est, et quid velint dicere audiamus." Quo
 " facto, dixit archiepiscopus ad Rofenses: " Audivimus, He enjoins
 " fratres, jura Cantuariensis ecclesiæ, maxime de ba- obedience.
 " culo pastoralis ecclesiæ vestræ, videlicet, quod illum
 " mortuo et sepulto episcopo Cantuariam debeatis
 " afferre; vos autem in contrarium allegatis. Nunc
 " ergo præcipio vobis in virtute obedientiæ et in peri-
 " culo ordinis vestri, ut quid soleat fieri nobis dicatis, They offer
 " nec ecclesiæ Cantuariensi quod suum est subtrahere to surrender
 " velitis." Monachi, ad hæc stupidi effecti, habito con- the pastoral
 " silio, tandem dixerunt quod, mortuo episcopo Rofensi, staff to the
 " baculus pastoralis non ad Cantuariam sed ad archiepi- archbishop.
 " scopum, ubicunque fuerit vel præceperit, debeat afferri.
 Ad hæc archiepiscopus: " Si ad archiepiscopum, ubi-

¹ rite] om. A. B.

A.D. 1185.
September.
They refuse
to offer it to
the church.

The arch-
bishop re-
ceives it.

and hands
it to the
prior of Can-
terbury.

Gilbert
Glanville
consecrated
to Roches-
ter, Sept. 29.

“cunque fuerit vel præceperit, afferri debet, quare non
“melius ad Cantuariensem ecclesiam?” At illi: “prop-
“ter calumpniam monachorum.” “Mirumne est,” in-
quit archiepiscopus, “si ecclesiæ suæ jura quærunt?”
At illi: “Nunquam factum est, nec unquam fiet.” Et
archiepiscopus: “Ecce præsentés sunt qui hoc a multo
“tempore fieri viderunt.” At illi: “Juvenes,” inquit,
“sumus, nec quicquam scimus nisi quod vidimus.” Se-
gregatis igitur illis, dixit archiepiscopus: “Solam mali-
“tiam sapiunt verba istorum. Nam si eis præciperetur
“ne Cantuariam baculum afferrent, ut puto, niterentur
“in contrarium. Nos ergo, si laudatis, recipiamus ab
“eis quod ipsi fatentur esse nostrum, et de injuria
“illata dent cautionem nostro standi iudicio.” Placuit
omnibus quod dictum est, et sic revocati sunt Rofen-
ses; quibus dixit archiepiscopus: “Vos fatemini quod
“ad nutum nostrum debeat a vobis baculus pastoralis
“afferri. Resignate ergo illum, ut quod meum esse
“ratum est in præsentí recipiam.” Dato itaque ba-
culo et accepto, dixit archiepiscopus: “Date etiam cau-
“tionem nostro standi iudicio tam de tota causa quam
“de illata injuria.” Et dederunt, prior scilicet Rofensis
cæterique pro se suoque conventu. Quo facto, dixit
archiepiscopus: “Gratum esset nobis si tu, prior Ro-
“fensis, baculum istum in altari Christi Cantuariæ
“manu propria velles offerre. Sed quia tibi ingratum
“est, priori Cantuariensi illum trado Cantuariam de-
“ferendum.” Ad hæc prior Cantuariensis dixit: “Si
“prior Rofensis quod suum esse dinoscitur facere con-
“tempnit, quod nostri juris est non refutamus.” Et
accepto de manu archiepiscopi baculo, Cantuariam venit
et super altare Christi baculum posuit. Rofenses au-
tem confusi et quasi elingues effecti sunt. Dominica
sequenti, die scilicet Sancti Michaelis archangeli, con-
secravit archiepiscopus Baldewinus Gilebertum Rofen-
sem electum ad altare Christi, accepta prius ab eo
fidelitate in capitulo Cantuariensi cum debito jura-

mento, assidente sibi in eodem capitulo Reginaldo episcopo Bathoniensi, Seinfrido episcopo Cicestrensi, Petro Menevensi, Willelmo electo Landavensi, priore Alano et toto conventu Cantuariensi, et multitudine multa cleri et populi. Facta igitur fidelitate in capitulo cum debito juramento, data professione ad altare Christi, consecratus rediit Rovecestram,¹ et ab archiepiscopo Cantuariensi Baldewino intronizatus est.

A.D. 1185.
Sep. 29.

Interea comes Flandriæ Philippus, graviter ferens præ² pudore quod tot et talia per regem Franciæ amisisset castella, proposuit animo pauca quæ utcumque retinuerat armis munire et propugnaculis,³ et contra regem Franciæ dominum suum firmiter tenere. Videns autem rex quod ea quæ gratuita benignitate licet ingrata comiti dimiserat, in contemptum et contumeliam suæ personæ et regni Francorum verterentur in detrimentum, habito consilio decrevit omnia quæ sui juris erant revocare, et rebellandi causas subtrahere. Territus autem comes et de sua virtute diffidens, imperatoris filium adiit, ejusque petens auxilium, etiam de comitatu Flandriæ contra naturalem dominum suum eidem fecit homagium. Sed Deus omnipotens dilatione congrua ipsius conatus elisit et infatuavit consilium Architofel. Nam imperator injuste petitum negavit solatium, inhibens filio ne ei contra justum et æquum aliquatenus præberet auxilium. Verumptamen injurias comiti illatas promisit repellere, si rex Franciæ eidem comiti jura debita temptaret abripere. Hoc ergo delusus eloquio comes a suo cecidit proposito, et in proximo volens nolens domini sui se commisit arbitrio.

Renewal of
war between
France and
Flanders.

The count
fails to ob-
tain assist-
ance from
the emperor
or his son.

2 Sam. xv.
21.

Obiit hoc anno papa Lucius circa festum Sancti Andreæ, et Veronæ sepultus est. Cui successit incontinenti Mediolanensis archiepiscopus et Urbanus appellatus est.

November.
Lucius III.
dies; Urban-
III. suc-
ceeds.

¹ *Rovecestram*] Rovecestriam, C.

² *præ*] pro, B. A.

³ *propugnaculis*] propugnabilis,

| B.

A.D. 1186.

MCLXXXVI.—IX.

The arch-
bishop, on
the anniversary of his
election deprived the
convent of the annual
presents.
(Dec. 16
1186.)

His mind is
set against
the monks.

He seizes
three
churches
appropri-
ated to the
almonry,
Jan. 25.

Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, de quo tantæ religionis effulserant præconia quasi redempturus esset Israel, in primis sanctitatis suæ operibus a sanctuario Domini incipiens, electionis suæ die anniversario ante Natale, ecclesiam Christi Cantuariæ spoliavit suis exeniis,¹ ut prædictum est, quæ vulgo *præsentia* vocantur. Hæc in Natali Domini et Pascha de villis monachorum in curiam eorundem consueverant ab antiquo deferri, et ad usus infirmorum et hospitum celerario tradi. Quod cum monachi Cantuarienses patienter etsi non libenter sustinerent, ne pastoris sui operum initiis viderentur aliquatenus repugnare, archiepiscopus jam quodammodo invento aditu proposuit animo in monachos suos et ecclesiam Cantuariensem primos experiri conatus. Subverterant enim quidam clerici seculares ipsius simplicitatem, fabricantes continua suggestione de litteratūra ejus arma malitiæ et nequitiae. Aversa est itaque mens ejus et intentio a dilectione conventus, et quos fovere debuit studuit impugnare. Inconsulto igitur priore et conventu, per manus clericorum suorum ecclesias tres cum capellis suis tam violenter quam fraudulenter surripuit octavo kalendas Februarii, quæ victualibus pauperum per venerabilem Ricardum archiepiscopum assignatæ fuerant et confirmatæ. Deceperunt enim clerici ad hoc ab eo directi prædictarum sacerdotes ecclesiarum, mutuatis ab eis clavibus ac si evangelia essent audituri. Sustinuit et hoc utcunque conventus, supplicans archiepiscopo in humilitate ut sibi commissæ parceret ecclesiæ, et pauperum et peregrinorum patriæ miseretur. Qui non solum non exaudivit eos, sed ad majora manus extendit. Nam villas et redditus, victualibus monachorum ab antiquo deputatas, invasit, et clericis suis et

¹ *exeniis*] *exenniis*, C.

laicis tradidit custodiendas. His igitur et hujusmodi A.D. 1186.
 gravaminibus afflicti, compulsi sunt monachi xii^o ka- Feb. 18.
 lendas Marci sedem apostolicam appellare. Archiepi- The monks
 scopus autem nec supplicationibus nec appellatione appeal to
 voluit a proposito desistere. Nam villas quas ante Rome.
 appellationem non invaserat post appellationem occu- The arch-
 pavit. Proposuit etiam animo nec sanctuario Dei bishop seizes
 parcere, sed omnia intus et extra violenter occupare. the manors
 Divulgata sunt hæc circumquaque fama volitante per of the con-
 vicinos et longe positos, et mirati sunt universi. Ob- vent.
 stupuerunt enim famam tanti viri tam subito et tam
 fœde violari, de quo tantæ bonitatis præconia primitus
 effulserunt. Dolent itaque et indignantur amici Can-
 tuariensis ecclesiæ de matris suæ tam dira oppressione.
 Ad cujus consolationem venerunt Cantuariam abbates Mediation of
 tres, ut inter patrem et filios pacem violatam vel abbots at
 specie tenus reformarent. Qui inter conventum et Wingham.
 archiepiscopum prope positum, scilicet apud Wingeham,
 discurrentes, hoc tandem utcunque elaboraverunt, ut
 conventus, salvo statu ecclesiæ, renuntiarent appella-
 tioni, et archiepiscopus monachorum villas occupatas
 et redditus in integrum restitueret. Factum est autem. The manors
 Renuntiatum est tandem appellationi, et archiepiscopus restored,
 villas tantum ablatas restituit. Ecclesias autem et the ap-
 exenia sub spe recuperandæ pietatis retinuit donec peal with-
 altiori consilio instrueretur, et conventus benivolentia drawn.
 simul et patientia alliceretur. Erant autem quidam ex
 fratribus Cantuariensis ecclesiæ subtilioris ingenii et
 majoris constantiæ, qui nullo intuitu voluerunt appel-
 lationi renuntiare nisi archiepiscopus in integrum One of the
 ablata restitueret omnia. Ex quibus unus¹ domino monks op-
 papæ Urbano tacito tamen scribens nomine scripsit poses the
 universa: modum scilicet electionis, causam appella- concession,
 tionis, et formam renuntiationis. Archiepiscopus autem and appeals.

¹ ~~name~~] Possibly Gervase himself; the text. Brother Haymo of Thanet
 the tract given above, pp. 32-40, was however the moving spirit of
 seems to answer the description in the opposition; see below, p. 389.

A.D. 1186.
The arch-
bishop ap-
plies for
assistance
at Rome.

verbo tenus ad conventum pacem servabat quam in pectore non habebat. Nam sub hoc cujuscunque pacis tempore præfatas ecclesias clericis suis dedit, quorum unum et ad Romanum pontificem misit, ut datas ecclesias confirmaret, et fabricandæ ecclesiæ apostolicam daret auctoritatem.

Quarrel of
the pope and
emperor
about the
election to
Treves.

Orta est his diebus discordia grandis inter dominum papam et imperatorem Frethericum hac occasione. Dederat imperator cuidam nepoti¹ suo archiepiscopatum Treverensis ecclesiæ, sed canonici alium quendam canonicè elegerunt. Ventilata est igitur causa in consistorio domini papæ, et tandem² canonicæ electioni cessit victoria. Confirmavit enim canonicè electum et consecravit. Quo audito, imperator non modice motus est, et³ novi archiepiscopi confiscavit possessiones. In ipsum quoque dominum papam edictum statuit, totius imperii appellationes inhibuit, aliarumque regionum appellationes impedivit, et quos apprehendere poterat ad papam euntes vel ab eo redeuntes incarceravit: alios lingua capulata, naso et aliis membris mutilatis, dimisit, multos in carcere mori coegit; maxime apud civitatem Yvoricam et castrum Toringum, quæ scilicet⁴ ingredientibus Longobardiam primo occurrunt; Yvorica, via quæ venit a Monte Jovis; Toringum, via quæ venit a valle Moriana. Possessiones quoque domini papæ quasdam civitates et prædia abstulit; proposuit et omnia auferre.

The severity
of the em-
peror.

Richard at
war with
Toulouse.

Agebat interea rex Anglorum Henricus in partibus transmarinis. Cujus filius Ricardus comes Pictavensis, collecto grandi exercitu, nonnullas villas in terra comitis Sancti Egidii vastavit, et aliqua castella vi vel fraude occupavit.

Eclipse of
the moon.
April 5.

Contigit hoc anno eclipsis lunæ totalis quinto die mensis Aprilis prima hora noctis. Subsecuta est

¹ The two candidates were Rudolf provost of S. Peter's and Fulmar the archdeacon. The latter was favoured by the pope.

² *tandem*] tam, C.

³ *et*] om. C.

⁴ *scilicet*] sunt, A. B. C.

eclipsis solis particularis ignei coloris prima die mensis Maii et prima hora diei. Prædicatæ sunt et præscriptæ per astrologos civitatis Toleti tempestates hoc anno futuræ, unde Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus in provincia sua triduanum instituit jejunium. Sed abundantia frugum et opulentia rerum, sed et serenitas aeris eorum infatuavit prophetiam.¹ Nam aliæ tempestates vel aeris passiones in Anglia visæ non sunt nisi quas ipse dominus Baldewinus in sua scilicet Cantuariensi tonuit ecclesia, ut in sequentibus patebit.

A.D. 1186.
Eclipse of
the sun.
May 1.

False prop-
hecies.

Mense Maio venit rex in Angliam, et post modicum peregre profectus est Cantuariam. Sperans autem archiepiscopus se de facili posse Cantuariensis ecclesiæ jura subvertere et monachorum libertatem non annuæ sed perpetuæ subicere servituti, si prior Alanus quocunque modo Cantuariensi careret prioratu, egit apud regem, eidem ocius occurrens, ut præfatus prior Alanus in electionibus in proximo faciendis vacantium ecclesiarum aliquem sortiretur dignitatis honorem. Coadunato igitur clero Angliæ mense Maio, apud Egenesham,² in præsentia regis et archiepiscopi istæ factæ sunt electiones: prior de Chertosa, secundum hominum opinionem vir admodum justus,³ electus est ad ecclesiam Lincolnensem; Willelmus de Norehalle ad Wigornensem; Willelmus de Ver ad Herefordensem;⁴ prior Cantuariensis Alanus electus est abbas Theokesberiæ, quasi in pœnam suæ constantiæ, et prior Rofensis Abendonæ; Robertus de Hastings, Cantuariensis cullatus, Cestriæ, ob meritum suæ perfidiæ qui pro Baldewino archiepiscopo suo defuit conventui in die necessitatis. Ne igitur intentio archiepiscopi qualibet impediretur occasione, Cantuariam advolans benedixit priorem Alanum jam electum abbatem Theokesberiæ, xvii^o kalendas Julii. Prædictum quoque Robertum

May.
The king
visits Can-
terbury.

Council at
Eynsham
for the elec-
tion of
bishops.

Alan made
Abbot of
Tewkes-
bury.

Alan blessed
June 15.

¹ *prophetiam*] vel augurium, ins.
C.

³ *vir . . . justus*] om. C.

² *Egenesham*] Egeriesham, B.

⁴ *Willelmus . . . Herefordensem*]
om. A. B.

A.D. 1186.
July 13.
Honorius
made prior.

benedixit in abbatem cœnobii Cestriæ ^{iii^{to} 1} idus Julii Eademque die ex assensu et petitione conventus suum quondam capellanum Honorium, prius celerarium, substituit in prioratum. Episcoporum vero consecratio usque ad festum Sancti Michaelis dilata est.

Geoffrey of
Brittany
dies.

Interea Gaufridus comes Britanniae ex adversa valitudine pressus diem clausit extremum in Francia, et Parisius sepultus est. Quo audito, rex Angliæ dominatum Britanniae sibi voluit revocare, sed rex Francorum Philippus ipsius impediēbat propositum. Est enim Britannia Minor de dominio regni Franciæ, quam rex Angliæ quodammodo resignaverat, cum præfatum comitem

Troubles in
Brittany.

Gaufridum, suum videlicet filium, una cum uxore sua et terra, regis Franciæ traderet ditioni. Dispersa igitur per prædictam Britanniam hujuscemodi fama, comites et constabularii Britonum quodammodo versi sunt in seditionem. Nam quidam ex eis in odium regis Angliæ adhærebant regi Franciæ, alii autem regis Angliæ partibus favebant, quidam vero nec huic nec illi consentire volebant. Hiis igitur de causis cum singuli

Accumulation of grievances between Henry and Philip of France.

arma præparare cogitarent, rex Anglorum, missis nuntiis ad regem Franciæ, petiit et accepit inducias. Sperabat enim more suo regis Franciæ conatus pecunia mediante subvertere, et commotum juvenis animum aureis et argenteis, Anglicis videlicet, unguentis delinire; rex autem Franciæ istam jam edoctus ad pugnam, torosa brachia ferientis elisit. Nam comites et commilitones Franciæ artiori constrinxerat juramento, quod de rege Angliæ nec aurum nec argentum hac de causa essent accepturi. Fuit et aliud hujus incenti-

Queen Margaret's fortune.

vum furoris. Egerat enim rex Angliæ per internuntios, ut junior regina Angliæ, uxor videlicet filii sui Henrici regis, filia autem regis Lodovici et hujus soror Philippi, jam vidua, regi nuberet Hungariæ, ut puella regis junioris vidua doti suæ castellis scilicet et villis

¹ ^{iii^{to}}] in, C.

cederet, dum in remotis partibus se viri alterius amplexibus sociaret. Quo facto, occupaverat rex Angliæ tam ea quæ cum filio suo in dotem præfatæ puellæ dederat, quam ea quæ cum filia sua rex Franciæ Lodovicus ipsius contulerat marito. Fuit et aliud regi Franciæ doloris augmentum. Nam rex Angliæ aliam regis Philippi sororem jam per annos plurimos in Anglia sub artissima servabat custodia, quam rex Lodovicus interventu regis Angliæ filio suo maritandam comiti Pictavensi concesserat Ricardo. Hæc omnia rex Philippus pace vel pugna cupiebat revocare.

A.D. 1186.
Grounds of
the quarrel
between
Henry and
Philip.

Rediit interea nuntius domini Baldewini archiepiscopi, et, ea quæ tacita veritate vel falsa suggestionem a domino papa impetraverat exponens, dominum suum non modice lætificavit. Exinde igitur dominus Baldewinus effrenis effectus, jam non solum ecclesias vel oblationes auferre, sed et totum statum et tranquillitatem Cantuariensis ecclesiæ penitus vel in parte plurima subvertere cogitabat. Associatis ergo sibi quibusdam episcopis quos novit in beatum Thomam et Cantuariensem ecclesiam diutinam exercuisse malitiam, regem adiit, dicens sibi peroptimum inesse propositum, ut extra civitatem Cantuariæ secularium clericorum canoniam faceret, et in nomine Sancti Thomæ martyris novam et mirabilem¹ ecclesiam fabricaret. Cernens itaque subtilissimus rex hoc commento jura Cantuariensis ecclesiæ et libertatem quam maxime in electione sui pontificis usque ad hæc habuerat tempora posse subnervari, suggestionibus archiepiscopi gratum, ut fertur, præbuit assensum, et novæ construendæ ecclesiæ regium promisit assensum. Quo comperto, dominus Baldewinus non veritus justitiam, nec² sui vel alicujus ordinis religionem, congregationem secularium clericorum sub festinatione proposuit statuere in ecclesia Sancti Stephani, quæ tribus fere stadiis a Cantuaria distat ad aquilonem.

Baldwin,
having got
favourable
answer from
Rome,

proposes to
build a
church of
secular
canons as a
rival to the
church of
Canterbury.

He obtains
a promise of
the king's
favour.

The church
of S.
Stephen.

¹ *mirabilem*] admirabilem, C.
A 64.

| ² *nec*] ne, A. B.

A.D. 1186.
He proposes
to allot pre-
bends to the
king and
bishops, and
to make the
rectors of
the churches
in the
patronage of
himself and
the convent
canons.

Et ut regem et episcopos Angliæ sibi confederaret, regi, ut fertur, unam assignavit præbendam, et episcopis suffraganeis suis singulis singulas, sic tamen ut ipsi præbendis et vicariis suis redditus necessarios invenirent. Addidit et hoc, ut quicumque ecclesiam habebat ex donatione Cantuariensis archiepiscopi vel monachorum, Hæntoniensis ecclesiæ titulo canonicus scriberetur. Ibi enim, ut credebatur, cogitabat episcopos consecrare, crisma facere, sinodos celebrare, tandemque sedem episcopalem et omnem metropolitani transferre dignitatem. Sed Deus omnipotens, Qui jam per secentos fere annos Cantuariensem ecclesiam et monachos in ea degentes usque ad hæc tempora domini Baldewini sub religione monastica custodivit, hanc de facili pravorum machinationem poterit dissipare. His igitur, ut prædictum est, archiepiscopus armatus copiis, animo fervens ut ad proximum Natale Domini compleret propositum, nichil vel parum hesitans Cantuariam tetendit. Sed misericors Deus et beati Thomæ martyris gloriosa victoria ipsius prævenit impetum, et monachos suos Cantuarienses præmunivit per visionem dignam memoria.

How
S. Thomas
warned the
monks.

Appearance
of S. Thomas
to Andrew
John on the
night of S.
Catharine's
day, Nov. 25.

Dum enim dominus Baldewinus archiepiscopus Cantuariam properanter adiret, et monachi illi, de omnibus hiis nichil penitus scientes, post laudes matutinas nocte beatæ Katerinæ ad modicum pausarent, astitit uni ex ipsis bonæ indolis juveni et Levitæ persona quædam reverendi vultus, veste indutus candida, dicens ei, "Andrea, Andrea, Andrea Johannes," erat enim ex fonte baptismatis et ex professione monachili binomius. Cui quasi expergefactus juvenis respondit, "Quid vis, domine? Quid vobis placet?" Videbatur ei quod Sanctus Thomas esset. Cui sanctus respondit, "Surge, veni mecum." Qui cum surgeret et prævium sequeretur, exivit sanctus de dormitorio et introivit chorum, ubi videbantur monachi congregati mæsto vultu quasi ex animi contritione sedentes. Qui cum beatum Thomam conspicerent venientem, assurrexerunt ei, et incli-

nato capite vel corpore eum devote adoraverunt. Sed cum prædictus monachus sedile suum adire proponeret, respiciens sanctus monachi manicam apprehendit, dicens ei, "Sequere me ; tu venies mecum."¹ Veniens itaque sanctus in turrim choro contiguam ostendit monacho machinam quandam magnam et terribilem valde, rotam scilicet vastitatis inmensæ, flammam emittens quasi ceruleas,² ita ut monachus expavesceret ex visu. Cui sanctus dixit, "Ecce rota Katerinæ, et hæc major illa, et maiorem vobis minatur ruinam. Archiepiscopus vester fecit eam, et ecce adest ut videat illam." Volens autem monachus ille certiorari quisnam esset, dixit ad eum : "Quis es, domine ?" "Ego sum," inquit, "Thomas archiepiscopus vester, qui pro hac ecclesia et in hac ecclesia martyrium passus sum." Quem cum monachus genu flexo adorasset, cum ipso paululum seorsum secessit. Et ecce, cum strepitu multo non modico stipatus agmine Baldewinus accessit. Qui cum per gradus aliquot venisset in turrim, tres maligni ex his qui comitabantur cum eo porrexerunt ei enses tres atros et deformes. Ex quibus duos accipiens, cuspides in pavementum posuit, et capulis innitens ait, "Ita, talem eam volo esse. Nunc autem vocate mihi priorem." Quo cum vocatus una cum monachis quinque vel sex prior venisset Honorius, dixit ad eum : "Novum illud opus volo destruere, et ad hoc feci rotam istam, sed non valeo illam³ sine vobis impellere. Vos ergo impellite eam, et totum opus illud diruite." Erat enim rota illa magna et horribilis valde, ab occidente in orientem porrecta, ac si per chorum ad altare cursum minaretur. Verum cum prior paululum tardaret et rotam impellere formidaret, archiepiscopus minaciter dixit ei, "Impelle rotam, alioquin feriam te." Impulerunt igitur rotam prior et monachi qui cum eo erant, sed eam

A.D. 1186.
Nov. 25.
Appearance
of S. Thomas
to comfort
the convent.

He reveals
the arch-
bishop's in-
tentions.

¹ *tu venies mecum*] om. A. B.

² *ceruleas*] æneæas, C.

³ *valeo illam*] valeam, C.

A.D. 1186.
Nov. 25.
Vision of the
monk
Andrew
John.

The gleam-
ing sword of
the apostle
Peter.

Andrew
awakes and
meditates on
the dream.

The vision
repeated.

vertere non potuerunt. Quod ut vidit archiepiscopus, "Pauci sunt," ait, "plures vocate monachos." Adven-
nerunt itaque monachi duo, sed nec per eos rota potuit
moveri. Et archiepiscopus indignans, "Totum," inquit,
"vocate conventum." Qui cum vocatus fuisset, nolu-
erunt accedere nisi monachi duo tantum. Andreas
autem timore perterritus dixit ad sanctum, "Miserere,
"domine, miserere. Si conventus venerit et rotam
"impulerit, novam opus penitus subvertetur. Si opus
"ceciderit, totum conventum conquassabit." Cui Sanctus
Thomas respondit; "Ne timeas, non procedet."
Quo dicto, extraxit miræ magnitudinis et splendoris
gladium, aureis litteris inscriptum. Ad cujus splendo-
rem cum monachus expavisset, paululum respexit, et
admodum miratus est quod archiepiscopus Baldewinus
et omnes qui cum ipso erant subito disparuerunt.
Prior vero et qui cum ipso erant ex monachis in
chorum reversi sunt ad conventum. Sanctus autem
Thomas monacho ostendit gladium quem tenebat et
dixit, "Andrea, lege litteras istas." Qui cum sub
silentio litteras non legeret sed cogitaret, "Non ita,"
inquit sanctus, "sed viva voce lege illas." Legit
igitur quod erat scriptum in gladio sic, "Gladius beati
"Petri apostoli." Quo lecto, dixit sanctus ad monachum,
"Accipe gladium istum et trade priori, eique ex parte
"mea dicito ut cum gladio isto percutiat rotam et
"destruat illam." Monachus autem cum de manu
sancti gladium suscepisset, evigilavit, et tunc primo se
dormisse cognovit. Admirans igitur non modice et
recolens quid viderit vel quid fecerit, diem crastinum
in revolutione visionis expendit. Proxima autem nocte,
cum idem monachus expletis matutinis laudibus sopori
membra dedisset, apparuit ei Sanctus Thomas secundo
cum prædicto gladio, dicens ei, "Andrea, quare non
"fecisti quod præcepi tibi ut faceres? Affer gladium
"istum priori, dicens ei, ut rotam illam percutiat et
"destruat." Qui cum manum extenderet et gladium

acciperet,¹ excusso sompno obstupuit, nec tamen sancti jussa complevit. Tertia nocte eidem monacho ut ante post matutinos dormienti apparuit tertio Sanctus Thomas in veste candida cum gladio, vultu tamen severiori, dicens ei: "Quid hoc est, Andrea? Quare non fecisti quod tibi praeceperam? Affer gladium istum priori, et ex parte mea dic ei, ut rotam percutiat et destruat illam. Et si rotam hoc non percusserit gladio, ego eum hoc gladio percutiam." Suscepto igitur gladio, monachus sompno excutitur, sollicite pertractans animo, quomodo vel quo ordine quod jam tertio injunctum erat exequeretur. Timuit enim ne, si priori visionem diceret, ei prior irasceretur et frivolum reputaret; si autem penitus reticeret, Sanctum Thomam cui devotus erat offenderet. Veruntamen timorem suum timida tamen compressit audacia, et visionem priori Honorio semel et secundo ex ordine recitavit, ejusque animum, nec mirum, sollicitavit. Obstupuit enim ad audita, et quid portenderet vel quorsum tenderet visio penitus ignoravit.

A.D. 1186.
November.
A third
vision.

Andrew tells
the vision
to prior
Honorius.

Subsecuta est e vestigio alia visio, quæ, licet brevis sit, suo tamen est digna relatu. Monachus quidam sacerdos, vir bonæ actionis, cum inter matutinos confratrum suorum interesset conventui, subito obdormivit, viditque Baldewinum archiepiscopum Cantuariam venisse, scilicet ut Sanctum Thomam de loco requiei suæ transferret. Sublevato itaque² martyre sancto de suo sarcophago, et ad transferendum exposito, volebat Baldewinus archiepiscopus caput sancti martyris amputare. Quod videns monachus, tremefactus obstupuit et dixit ad eum, "Quid est hoc? Quid vis, facere?" "Volo," inquit archiepiscopus, "caput illius amputare." Cui monachus ait, "Si tanti martyris caput abscederis, invidiæ vel odii incurres³ infamiam." Contempsit archiepiscopus monachi consilium, et perstans

Another
vision of
of Baldwin
trying to cut
off the head
of the
martyr.

¹ *acciperet*] *acceperat*, C.

² *Sublevato itaque*] *sublevatoque*, B.

³ *incurres*] *curres*, C.

A.D. 1186.
November.

in proposito caput inclinavit, sed mitra ejus disparuit; martyr intactus remansit, et monachus admirans evigilavit. Mussitabant de his fratres adinvicem conferentes, et mirati sunt universi.

Great alarm
at Canter-
bury on the
report of the
archbishop's
coming.

Nec mora, dispargitur rumor in civitate Cantuaria de adventu archiepiscopi et de ipsius malitioso proposito. Contristati sunt cives non modice, pupilli et viduæ lamentabantur et orphani. Et cum aliter pro ecclesia Christi matre sua pugnare non valerent, inprecationibus multis Baldewinum et complices ipsius¹ ecclesiæ Christi adversarios non cessaverunt appetere. Præ omnibus et super omnes dolere cœperunt monachi ejusdem Cantuariensis ecclesiæ, cum suum viderent ordinis exterminium et ecclesiæ suæ perpetuum imminere supplicium. Confusi sunt animo et contristati valde, et tantus quidem eos horror mentis invasit, ut quidam ex eis lecto decumberent ægrotantes. Ad consueta igitur arma fugientes, vigiliis et orationibus intenti, Dominum Jesum et sanctos patronos ecclesiæ

The convent
are com-
forted by the
news of the
visions.

non cessaverunt interpellare. Auditis vero prædictis visionibus quæ paucis adhuc fuerant recitatæ, redierunt ad se et paululum quidem respirare cœperunt. Hi tamen qui erant animi fortioris, hæc tandem sibi dicentes adinvicem, "Quid facimus? Quid cogitamus? "Ecclesiæ nostræ gravamen videmus, ordinis subversionem, nostrum conspiciamus exterminium, et nos "ignavia dissoluti vel solo timore inerti dissimulamus? "Hæc est vere rota Katerinæ quæ omnimodam nobis "minatur ruinam. Sed gladius Petri assumendus est, "quo solo cuncta repelluntur gravamina." Verum ad hæc aliquis timidus respondit, "Quomodo vel qua arte "vibrandus est gladius iste, cum caput nostrum, scilicet archiepiscopus, ex assensu regis nobis adversetur,² "et episcopos hujus ecclesiæ suffraganeos etiam cum "licentia domini papæ habeat consentaneos?" E contra

Doubts and
questions.

¹ *ipsius*] ejus, C.

| ² *adversetur*] adversatur, C.

aliquis: "Esto quod archiepiscopus, et rex, et episcopi,
 " sed et omnia nobis minas inferant, non tamen feriet
 " quodcunque minabitur arcus. Et nos degeneres et
 " ignavi exempla sanctorum patrum nostrorum imitari
 " contempnimus, soloque minarum timore subacti vin-
 " cimur? Probabile quidem et certum est solo Petri
 " gladio, hoc est appellatione sedis apostolicæ, cum Dei
 " adjutorio et patrum nostrorum intercessione nos ab
 " intemptato nobis exterminio liberari. Si vero, quod
 " absit, nobis apostolica defuerit protectio, desidiæ non
 " erimus culpandi vel¹ ignaviæ, cum in nobis non
 " steterit ecclesiæ Dei et nostra liberatio. Confugia-
 " mus igitur ad hoc unum et singulare solatium, et a
 " præteritis, præsentibus et futuris, gravaminibus ap-
 " pellemus." Consensit itaque tota fratrum coadunatio,
 et in unitate fidei constanter appellatum est, vi^{to} idus
 Decembris feria ii^{da}.² Misit ergo prior Honorius mo-
 nachos tres qui Baldewino jam non archiepiscopo
 sed tyranno Cantuariam properanti apud Gilingeham
 prudenter occurrerent, eique jam factam nuntiarent
 appellationem. Quibus ipse dixit, "Quæ est hujus
 " causa appellationis?" Cui respondit unus ex nuntiis;
 "Diu est quod appellavimus ab omnibus gravaminibus,
 " illatis videlicet et inferendis." Et ille: "Quibus illa-
 " tis?" Cui nuntius: "Primo quod exenia nostra
 " tulistis; deinde ecclesias victualibus pauperum depu-
 " tatas rapuistis, et nunc etiam quod in curia Romana
 " nos infamare voluistis, et maxime canoniam quan-
 " dam secularium clericorum in³ dispendium ecclesiæ
 " nostræ et ordinis subversionem constituere propo-
 " suistis, unde et jam quosdam canonicos nostræ
 " ecclesiæ inimicos instituistis; et quod ecclesias nos-
 " tras, oblationes et bona nobis ablata, sed et digni-
 " tates ecclesiæ illuc transferre voluistis. Quod ne

A D. 1186.
November.
Consultation as to
what is to
be done.

The sword of
Peter means
appeal to
Rome.

The convent
appeal
Dec. 8.

It is an-
nounced to
the arch-
bishop,
(Dec. 14.)

¹ vel] nec, C.

² vi^{to} . . . ii^{da}] om. (C). The
discrepancy of the dates given here

and at p. 38 above must be ob-
served; see also p. 352.

³ in] et in, B.

A.D. 1186.
December.
Midlent 1187
fixed for the
term of
appeal.

Gervase
argues with
the arch-
bishop.

Baldwin
claims
liberty to
build a
church on
his own
land.

He is told
that the
land is not
his but the
church's.

The arch-
bishop
arrives at
Canterbury
Dec. 16.

“ fiat, iterum et iterum sedem apostolicam appellamus,
“ et Lætare Jerusalem terminum præfigimus appella-
“ tioni.” “ Non,” inquit archiepiscopus, “ in dedecus
“ vel detrimentum ecclesiæ hoc facio, sed ad ejus
“ fortitudinem et decorem; et ut melius jura Cantua-
“ riensis ecclesiæ conserventur, et illibata¹ permane-
“ ant.” Et ego: “ Immo,” inquam, “ ut ordo monasticus
“ penitus subvertatur, quia clerici monasticæ religioni
“ semper infesti sunt. Non enim bene conveniunt nec
“ in una sede morantur. Quot anni, quot tempora
“ evoluta sunt ex quo jura Cantuariensis ecclesiæ
“ absque hujusmodi clericorum conventu conservata
“ sunt? Certe a tempore beati² Augustini Anglorum
“ apostoli usque ad hæc domni tempora Baldewini,
“ anni scilicet secenti sexaginta novem.” Dixit autem
archiepiscopus, “ Nonne licet michi in fundo meo eccle-
“ siam fundare vel quod volo facere?” Cui nuntius:
“ Non utique, quia fundus tuus fundus noster est, et
“ terra tua terra nostra est, sed et omnia quæ videris
“ habere, de jure nostra sunt. Nam ea quæ habes, de
“ ecclesia habes vel causa ecclesiæ, quæ nec tibi nec
“ archiepiscopis, sed ecclesiæ Christi collata sunt om-
“ nia. Ideoque omnia quæ ad nos spectant intrinsecus
“ et extrinsecus, personas omnes et statum ecclesiæ sub
“ protectione domini papæ ponimus, et sedem aposto-
“ licam appellamus.” Tunc dixit archiepiscopus, “ Ap-
“ pellationem vestram suscipio, et ego, si necesse fuerit,
“ in propria persona ibo, vel meum responsalem mitto.”

Discesserunt igitur abinvicem, et die tertia, videlicet
xvii^o kalendas Januarii, feria tertia, venit archiepisco-
pus Cantuariam. Quia vero fama fuit quod hac de
causa venisset, ut eadem die, scilicet tertia feria, quæ
ob memoriam martyrii Sancti Thomæ celebris habetur,
novos in ecclesiam Sancti Stephani clericos introdu-
ceret, præmisit prior Honorius monachos ad præfatam

¹ illibata] illabata, C.

| ² beati] om. A. C.

ecclesiam, ut eorum institutionem appellatione interposita prohiberent. Sed præmunitus archiepiscopus alias divertit, et usque in crastinum distulit propositum. Crastino autem omnes monachos qui ibi affuerant ab altaris officio suspendit, statimque cum illis clericis ad prædictam ecclesiam accessit. Quem prævenientes monachi, prohibuerunt ei ex parte omnipotentis Dei sub appellatione sedis apostolicæ ne eos introduceret, ipsis vero¹ clericis ne introirent, personæ etiam ejusdem ecclesiæ ne eos susciperet. Nec sic aversus est furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Nam clericos illos introduxit et missam miser celebrare præsumpsit. Non eum appellatio, non ordinis sui prævaricatio, non ecclesiæ Cantuariensis confusio, non populi et cleri reclamatio, non pauperum et pupillorum maledictio, sed nec conventus sui inaudita perturbatio, eum a pertinaci proposito potuit prohibere.² Eadem etiam die priorem suspendit a prioratus administratione. Janitores ecclesiæ juramento constrinxit, ne monachos absque sua conscientia exire permitterent, ipsisque monachis in virtute præcepit obedientiæ, ne qualibet occasione vel necessitate absque sua licentia quoquam ire præsumerent. Ipso quoque præcipiente unus ex his fratribus, qui ei præfatam appellationem pronuntiaverat,³ a conventu suo segregatus et proscriptus est. Prior autem Honorius, fiduciam habens in Domino et in beati Thomæ martyris adjutorio, suam et conventus appellationem prosequens, in crastino iter arripuit, et in proximo, hoc est vigilia⁴ beati Thomæ apostoli, fere naufragus transfretavit. Archiepiscopus autem a Cantuaria secessit, et in die Natalis Domini eidem ecclesiæ quasi in vindictam⁵ suam præsentiam subtraxit, et in villa parvula, scilicet Ottefordia, utcunque Do-

A.D. 1186.
December.
He suspends
the monks.
Dec. 17, and
forces his
clerks into
the church
of S. Stephen.

He suspended the
prior and
confined the
monks to
the convent.

Honorius
sets out for
Rome
Dec. 20.

Baldwin
keeps
Christmas
day at
Ottford.

¹ vero] om. C.
² prohibere] cohibere, C.
³ pronuntiaverat] pronunciaverant, C.

⁴ vigilia] in vigilia, C.

⁵ in vindictam] se vindicans, C.

A.D. 1186.
On Christmas Eve two
papal legates
landed at
Sandwich.
On Christmas day
they were
received
solemnly at
Canterbury.

Insult to the
See of
Canterbury.

mini celebravit Natale. Accidit autem ut eo ipso quod ecclesiam Christi absens confundere nisus est, ipse in eadem confunderetur festivitate. Nam in hujus vigilia festivitatis applicuerunt in Anglia apud Sandwicum duo legati a domino papa in Hiberniam directi. Qui in die Natalis Domini a conventu Cantuariensi solempniter sunt suscepti. Non est ante hæc tempora archiepiscopo Cantuariensi talis illata injuria, ut in provincia ejusdem archiepiscopi, immo et in ecclesia, ut de cruce sileam, legatus aliquis mitratus incederet. Nunc autem quidam Romanæ ecclesiæ cardinalis quidem sed diaconus, alter vero Cantuariensis ecclesiæ suffraganeus nedum sacratus, sed Coventrensis ecclesiæ electus, ambo mitrati incedentes, ambo præ se cruces ferentes, in Cantuariensi provincia honorem et reverentiam habuerunt legationis. Qui a rege Henrico et primoribus Angliæ honorifice suscepti, etiam in præsentia Cantuariensis archiepiscopi, cum a¹ rege vocatus et invitatus accederet, mitras habuerunt et cruces.

MCLXXXVII.—X.

A.D. 1187.
Continued
grievances of
Philip
against
Henry.

Discordia regum, Franciæ videlicet et Angliæ, in inmensum aucta est, ac si jam jamque essent dimicaturi. Rex enim Franciæ rogaverat regem Angliæ ut ea quæ pater suus Lodovicus cum filia sua regi juniore quasi in dotem dederat, sibi et regno Franciæ restitueret pacifice. Injustum enim erat ut ipse jure suo privaretur, cum ipse cui collata fuerant absque hærede ante annos aliquot obiisset. Voluit etiam ut Britannia Minor et soror sua, illa scilicet quæ ante annos plurimos comiti Ricardo data est in conjugium, sibi restitueretur, quæ quasi captiva sub arcta custodia servabatur in Anglia.

¹ a] om. B.

Cum igitur rex Angliæ, ut prædictum est, regis Franciæ rationem sprevisset et precem, rex Franciæ armis adquirere cupiebat quod prece non potuit. Collegit itaque exercitum copiosum ut expugnaret Gisor-tium. Rex autem Angliæ, cum his diebus esset in Anglia, misit ei obviam comitem Willelmum de Mandevilla. Comes vero Flandriæ, cum regi Franciæ domino suo debitum sponderet auxilium, nonnulla centenaria Flandrensium armatorum, ut ferebatur, misit in Angliam, ut sic, quasi ipso nescio, ad defensionem regis Angliæ in Normanniam transfretarent. Non enim poterant liberum habere transitum per terram comitis Pontivi, eo quod ipse cum comite Flandriæ inimicitias exerceret.

A.D. 1187
Philip
threatens
Gisors.

Treachery of
the Count of
Flanders.

Cum hæc itaque agerentur, Baldwinus archiepiscopus prohibuit sub interminatione excommunicationis, ne monachis Cantuariensibus debiti redditus solverentur. Præcepit etiam monachis tribus quos absque conventus conscientia vocaverat, ut ad nutum ejus et dispositionem omnia eorum bona custodirent. Conterriti sunt ad hæc monachi, et, cum Deum magis quam Baldwinum timerent offendere, responderunt se absque consilio et coniventia conventus sui hujusmodi nolle subire mandatum. Cum autem hæc per eosdem monachos ad notitiam conventus devenissent, prohibuerunt ex parte Dei et sub appellatione quam fecerant, ne hos vel alios quoslibet rerum suarum custodes faceret, nec statum ecclesiæ, pro cujus indempnitate jam sæpius appellatum est, aliquatenus commutaret. Quibus archiepiscopo per fideles nuntios relatis, addidit eidem nuntius dicens, "Hoc enim, domine, nunquam factum est, ideoque omnes malas novitates abicite et indubitas institutiones." Ad hæc archiepiscopus respondit, "Dicitis vos quod nunquam hoc factum est?" Cui nuntius: "Etiam." Et archiepiscopus: "Immo," inquit, "ante paucos annos factum est, ut, ipso priore agente et in prioratu administrante, aliquis prædecessorum

Baldwin
appoints
monks to
collect the
rents due to
the convent,
and ad-
minister the
the conven-
tual
property.

The monks
forbid him
to interfere.

Argument
with the
messenger of
the convent.

A.D. 1187. " meorum tam intus quam extra omnem haberet ad-
 Precedent " ministracionem." Et nuntius : " Videtur quod de
 from the " Theodbaldo archiepiscopo ista dicatis." Et ille :
 days of arch- " Etiam, de illo dico." Nuntius ad hæc, " Verum est
 bishop Theobald. " quidem, omnem aliquando habuit administracionem,
 " sed per priorem et conventum, consensu omnium, et
 " supplicatione universorum. Hoc cuilibet liceret. Sic
 " quislibet rusticus etiam vestras haberet possessiones.
 " Sciatis autem quod consulendo dico, non ex man-
 dato, quod, si hoc feceritis, in infamiam vel damp-
 num prorsus incidetis. Si enim expensas domus
 nostræ et hospitalitatem volueritis rescindere, rumor
 " circumquaque discurret¹ infamis. Statum vero qui
 " nunc est sine magnis expensis et mutuata pecunia
 " non poteritis tenere." Conticuit ad hæc archiepisco-
 pus, et alias suam divertit intentionem. Nam cum
 discordia inter reges orta per discurrentes nuntios
 nobiles ad hoc perducta fuisset, ut rex Angliæ quo-
 dammodo cogeretur transfretare, placuit ei Sanctum
 Thomam visitare, sicque per Dovoriam, quo brevis est
 transitus, Witsandum adire. Nuntii enim regis Franciæ
 cum nuntiis suis ipsius ibidem, ut dicebatur, expecta-
 bant adventum. Sequebantur itaque regem ad mare
 festinantem pro negotiis suis expediendis episcopi, ab-
 bates, priores, comites et barones, et strepitus concur-
 rentium factus est multus. Sperans autem archiepi-
 scopus se monachorum de facili posse saltem timore
 regio subnervare constantiam, et conventus dissolvere
 unitatem, si rex vel specie tenus quasi pro archiepi-
 scopo suo partes suas apponeret, misit nuntios ad re-
 gem rogans attentius ut mediatores aliquos Cantuariam
 dirigeret ad conventum. Quo audito, rex allusit nuntio
 et illusit mandato, his qui astabant secretius dicens,
 " Audistis quid michi mandat archiepiscopus? Faciam
 " quod petit, et nunc videbo quales sunt monachi

The arch-
 bishop
 changes his
 plan.

February.
 The king is
 coming, by
 Canterbury
 to Dover, on
 his way
 abroad.

The arch-
 bishop asks
 the king
 to mediate
 with the
 monks.

¹ *discurret*] intraret, C.

“Cantuarienses.” Et conversus ad nuntios, “Mittam,” A.D. 1187. February. inquit, “quot et quales voluerit archiepiscopus.” He sends three prelates. Misit igitur Hugonem Cestrensem electum, apostolicæ sedis legatum, et Johannem Norwicensem episcopum, et Wilhelmum Wigorniensem. Hugh of Nunant. Erat autem prædictus legatus in negotiis agendis acer ingenio, captiosus in verbo, promptus ad maledicendum ut timidos faceret, molli- John of Oxford. bus utens ut firmos subverteret. Norwicensis ille solis blanditiis assuetus est, ut facilius falleret quos securos videret. The bishop of Worcester. Wigorniensis vero, cum esset usu¹ magis quam arte peritus, in secretis agebat, ut coluber in via vel cerastes in semita. Hi ergo cum litteris regis et quibusdam clericis archiepiscopi, qui totius malitiæ istius fuerant incentores, in capitulum Cantuariensis ecclesiæ Arrival of the envoys. venientes, studuerunt quasi ex timore regio vel favore a via veritatis avertere conventum. Primum itaque sermonem arripuit prædictus legatus, allegans avide de Speech of Hugh of Nunant. regis gratuita et experta benivolentia, de ejus potestate et de archiepiscopi sullimitate, de tantæ perturbationis discrimine, de favore Romanæ curiæ ad ipsos, et de conventus licet potentis imbecillitate. Quo post He is followed by the bishop of Norwich. longos et varios verborum anfractus reticente, arripuit verbum ille Norwicensis, allegans ut alter gratia regis, de bono pacis, et gloria tranquillitatis; de dampnosis expensis, et indignatione regis et cleri Angliæ, si monachi in proposito suo vellent persistere; de protectione regis et favore pontificum si vellent adquiescere. They are heard in silence. Ad hæc cum ex conducto taceret conventus et non responderet eis² verbum, existimans versutus ille legatus animos jam effractus velle resipiscere, resumpto sermone, quæsit an vellent domini regis et episcoporum de tota causa subire iudicium. Dicebat enim³ dominum regem pia inductum liberalitate hoc elaborasse, ut archiepiscopus non solum regis sed et episcoporum et abbatum se commiserit arbitrio. Quapropter monuit

¹ usu] usus, C.² eis] ei, C.³ enim] etiam, C.

A.D. 1187.
February.
The king's
impartiality.

Second
speech of the
bishop of
Norwich.

The sub-
prior
Geoffrey in
answer asks
for a day's
delay.

The discus-
sion re-
newed the
next day.

Formal
answer of
the monks.

attentius ut hoc idem faceret conventus ; ne videlicet tantæ regis gratiæ viderentur ingrati, nec in suo pertinaces proposito, ne, denique tantorum impetu subacti, exprobrationis confunderentur elogio. Asserebat etiam monachos tantam regis habere gratiam, ut nesciret quo ipsius præponderaret affectus, sive ad archiepiscopum sive ad conventum. Subjunxit denuo sermonem ille Norwicensis, ac si ante nulla vel pauca prolata fuissent. Proposuit enim dura et aspera si regis et Anglicanæ consilium ecclesiæ contempni videretur, gratiam vero et gloriam si omni remoto scrupulo eorum consilio crederetur. His igitur tandem longis et replicatis sermonibus expletis, vix tandem respondendi copia data est. Quibus venerabilis supprior Gaufridus, vir magnæ discretionis et mansuetudinis, breviter respondit, dicens, “ Domino nostro regi multiplices gratiarum referimus actiones pro universis beneficiis suis, et maxime pro præsentī compassionē quam erga nos videtur habere. “ Consilium ipsius et vestrum aliorumque episcoporum Angliæ non refutamus, sed cum omni devotione suscipimus, salvo Dei honore et jure nostræ ecclesiæ. “ Veruntamen, de his quæ nobis proposita sunt, usque “ in crastinum inducias petimus respondendi.” Crastino autem cum convenissent, majores intorserunt minas, nec tamen blanditias¹ penitus omiserunt. Sed nec minis nec blanditiis suis aliud potuerunt elicere, quam quod conventus unanimi consensu subpriori formaverat mandatum, quod erat hujusmodi: “ Grates referimus domino nostro regi, quod per vos ad consolationem nostram litteras suas huc mittere dignatus est ; vobis autem ut filiis ecclesiæ quod gratanter huic negotio intendere voluistis. Gratanter occurremus ei ut domino de negotiis ecclesiæ tractaturi, “ sed dominus noster archiepiscopus inhibuit ne quis “ nostrum qualibet exeat occasione, et janitores nostros

¹ *blanditias*] *blanditiis*, C.

" juramento constrinxit indebito, ne quemlibet nostrum
 " absque ejus conscientia egredi permittant. Hæc au- A.D. 1187.
February.
 " tem sunt gravamina quæ sibi per vos jubet domi- They are
confined to
the convent.
 " nus rex intimari, quibus atterimur a primo¹ ingressu
 " archiepiscopi, adeo ut post primos sex menses usque Statement
of the
grievances.
 " nunc, nec unum diem permittat nobis habere quie-
 " tum. Nam primo villarum nostrarum exenia quasi
 " pacifice subtraxit. Cui cum pro verecundia novitatis
 " suæ nequaquam vellemus resistere, adjecit in proximo
 " ut ecclesias nostras victualibus pauperum assignatas
 " et confirmatas, nobis penitus ignorantibus, subtra-
 " heret, et majora minaretur inferre.² Appellavimus The first
appeal.
 " igitur, sed inviti, ab omni gravamine. Ipse vero
 " incunctanter villas nostras invasit et redditus. Ser- Further
oppressions.
 " vientes nostri et clavigeri tam dire fugati sunt, ut
 " nec panniculos suos liceret eis absportare. Officiales
 " nostros contra morem pristinum commutavit in dis-
 " pendium ecclesiæ et incomparabile dampnum. Unde
 " homines nostri etiam rustici adeo gloriosi et
 " effrenes effecti sunt, ut debitis vel indebitis ser-
 " vitiis vix velint adquiescere. Mediantibus autem Mediation.
 " amicis ecclesiæ, sub spe recuperandæ pietatis, appel- The appeal
withdrawn.
 " lationi renuntiatum est, salvo tamen statu ecclesiæ.
 " Archiepiscopus itaque villas quidem nobis resti-
 " tuit, ecclesias vero cum omnibus pertinentiis suis
 " et fructibus clericis suis dedit, et ab usu paupe-
 " rum penitus alienavit. Ex quibus clericis perspica- Proposed
new church.
 " ciores ad Romanum misit pontificem, petens per
 " eum ut donationem archiepiscopi confirmaret, et
 " novæ construendæ ecclesiæ conferret auctoritatem.
 " Obtinuit ille de facili quod voluit, et, cum non esset
 " qui resisteret, suggessit domino papæ nos præ nimia Calumny
against the
convent.
 " rerum abundantia incorrigibiles esse. Sufficere de-
 " buit etiam cuilibet tyranno temporalia subtrahere,
 " dum non famam mendose macularet innocentum.

¹ a primo] om. B.| ² inferre] referre, C.

A.D. 1187.
February.
Statement of
the arch-
bishop's con-
duct with
reference to
the new
church.

The appeal
announced
to him at
Gillingham.

His acts at
Canterbury.

The prior
has been
sent to
Rome.

“ Super omnia gravat nos nova illa ecclesia quam
“ vult ædificare. Videmus enim in hoc opere quod et
“ prudentioribus probabile est, nostram scilicet desola-
“ tionem, ordinis subversionem, possessionum et digni-
“ tatum istius ecclesiæ diminutionem. Quod ex ver-
“ bis ipsius archiepiscopi quæ priori nostro dixit, etsi
“ non aliunde, poteritis perpendere. Ait enim, ‘Prior,
“ ‘prior, hæc est ecclesia Cantuariensis quam volo
“ ‘facere.’ Diffusa igitur hujuscemodi fama, compulsi
“ sumus apostolicam appellare præsentiam. Denun-
“ tiata ei appellatio vii^o idus Decembris apud Gilinge-
“ ham per tres fratres nostros viros¹ probatæ religio-
“ nis, cum ad suos introducendos² canonicos Cantua-
“ riam veniret. Die autem ipsa qua Cantuariam
“ venit et sequenti, ex præcepto prioris et nostro
“ missi sunt fratres plurimi senes cum junioribus in
“ occursum ejus, ut in introitu illius ecclesiæ jam
“ factam renovarent appellationem. Ipse vero spretis
“ omnibus nichilominus suos introduxit canonicos,
“ monachos autem illos ab officio altaris suspendit,
“ priorem a prioratus administratione. Unum vero
“ ex his qui apud Gilingeham formaverant appella-
“ tionem, a societate nostra et deinde ab ecclesia
“ præcepit amoveri. Redditus nostros nobis subtraxit,
“ et nostram penitus perturbavit quietem. Et ut
“ summatim omnia ejus gravamina comprehendam,
“ post primos vi. menses, ut prædictum est, vix unum
“ sed nec unum diem nobis permisit habere quietum.
“ His igitur de causis misimus priorem nostrum ad
“ dominum papam cum litteris ratihabitionis et causæ
“ commissæ.³ Quia igitur illum et fratres nostros
“ jam domino papæ putamus astare, et in ejus consis-
“ torio nostra exposuisse gravamina, non volumus nec
“ valemus, sed nec debemus, hanc ei et domino papæ

¹ viros] viri, C.

² introducendos] retroducendos, C.

³ commissæ] commissione, C.

“ inferre injuriam, ut cujuslibet personæ, regis vel alterius, ex hac causa quæramus arbitrium. Unde et vobis, qui estis filii hujus ecclesiæ, cum omni supplicamus devotione, ne nobis inutile vel inhonorum dare velitis consilium, quo matris vestræ dignitas pereat vel auctoritas minuatur.” His dictis orationem complevit in lacrimis, ipsumque legatum et nuntios compulit lacrimari. Verum, quia clerici archiepiscopi suggesserant eis scisma esse inter monachos, et tres vel quatuor totum perturbare conventum, quæsit legatus an eadem esset omnium voluntas. Acclamatum est undique, “ Ita, ita. Hæc est universitatis nostræ unanimis voluntas, nec aliud, volente Deo, fieri permittemus.” Nuntiata sunt regi hæc in crastino apud castrum de Chileham. Ipse vero, admirans omnia, jussit in crastino subpriorem Gaufridum cum tribus tantum monachis adesse. Subprior itaque Gaufridus intrepidus accessit ad regem, et eadem quæ nuntiis dixerat intimavit et regi. Cujus rex mansuetam admirans constantiam, sermonis elegantiam, et conventus unitatem, blande consolatum remisit Cantuariam.

A.D. 1187.
February.
The envoys
are besought
not to give
bad advice.

This is de-
clared to be
the unani-
mous deter-
mination of
the monks.

The sub-
prior visits
the king at
Chilham.

Tertia vero die, hoc est quarta feria Cinerum, videlicet ^{iii^{to}} idus Februarii, ipse rex beatum martyrem Thomam oraturus accessit. Præcesserant eum duo legati et archiepiscopus Cantuariensis, episcopus Lincolnensis, episcopus Norwicensis, episcopus Dunelmensis, episcopus Wigorniensis, abbas Westmonasterii, abbas Sancti Eadmundi, abbas de Burgo, priores nonnulli, comites et barones plurimi. Erat enim rumor in populo, quod electiones quasdam vacantium ecclesiarum ibidem essent facturi. Factus est igitur Cantuariæ concursus populi innumerabilis, ac si omnia gestirent subvertere. Totum vero² prælium in monachos versum est Cantuarienses. Si enim non valerent

Feb. 11.
Visit of the
king to
Canterbury,
on Ash-Wed-
nesday.

¹ ^{iii^{to}}] ^{iiii^{to}}, C.

| ² ^{vero}] verum, C.

A.D. 1186.
November.

in proposito caput inclinavit, sed mitra ejus disparuit; martyr intactus remansit, et monachus admirans evigilavit. Mussitabant de his fratres adinvicem conferentes, et mirati sunt universi.

Great alarm
at Canter-
bury on the
report of the
archbishop's
coming.

Nec mora, dispargitur rumor in civitate Cantuaria de adventu archiepiscopi et de ipsius malitioso proposito. Contristati sunt cives non modice, pupilli et viduæ lamentabantur et orphani. Et cum aliter pro ecclesia Christi matre sua pugnare non valerent, inprecationibus multis Baldewinum et complices ipsius¹ ecclesiæ Christi adversarios non cessaverunt appetere. Præ omnibus et super omnes dolere cœperunt monachi ejusdem Cantuariensis ecclesiæ, cum suum viderent ordinis exterminium et ecclesiæ suæ perpetuum imminere supplicium. Confusi sunt animo et contristati valde, et tantus quidem eos horror mentis invasit, ut quidam ex eis lecto decumberent ægrotantes. Ad consueta igitur arma fugientes, vigiliis et orationibus intenti, Dominum Jesum et sanctos patronos ecclesiæ

The convent
are com-
forted by the
news of the
visions.

non cessaverunt interpellare. Auditis vero prædictis visionibus quæ paucis adhuc fuerant recitatæ, redierunt ad se et paululum quidem respirare cœperunt. Hi tamen qui erant animi fortioris, hæc tandem sibi dicentes adinvicem, "Quid facimus? Quid cogitamus?" "Ecclesiæ nostræ gravamen videmus, ordinis subversionem, nostrum conspiciamus exterminium, et nos ignavia dissoluti vel solo timore inerti dissimulamus?" "Hæc est vere rota Katerinæ quæ omnimodam nobis minatur ruinam. Sed gladius Petri assumendus est, quo solo cuncta repelluntur gravamina." Verum ad hæc aliquis tinnidus respondit, "Quomodo vel qua arte vibrandus est gladius iste, cum caput nostrum, scilicet archiepiscopus, ex assensu regis nobis adversetur,"² "et episcopos hujus ecclesiæ suffraganeos etiam cum licentia domini papæ habeat consentaneos?" E contra

Doubts and
questions.

¹ *ipsius*] ejus, C.

| ² *adversetur*] adversatur, C.

aliquis: "Esto quod archiepiscopus, et rex, et episcopi,
 " sed et omnia nobis minas inferant, non tamen feriet
 " quodcunque minabitur arcus. Et nos degeneres et
 " ignavi exempla sanctorum patrum nostrorum imitari
 " contempnimus, soloque minarum timore subacti vin-
 " cimur? Probabile quidem et certum est solo Petri
 " gladio, hoc est appellatione sedis apostolicæ, cum Dei
 " adjutorio et patrum nostrorum intercessione nos ab
 " intemptato nobis exterminio liberari. Si vero, quod
 " absit, nobis apostolica defuerit protectio, desidiæ non
 " erimus culpandi vel¹ ignaviæ, cum in nobis non
 " steterit ecclesiæ Dei et nostra liberatio. Confugia-
 " mus igitur ad hoc unum et singulare solatium, et a
 " præteritis, præsentibus et futuris, gravaminibus ap-
 " pellemus." Consensit itaque tota fratrum coadunatio,
 et in unitate fidei constanter appellatum est, vi^{to} idus
 Decembris feria ii^{da}.² Misit ergo prior Honorius mo-
 nachos tres qui Baldewino jam non archiepiscopo
 sed tyranno Cantuariam properanti apud Gilingeham
 prudenter occurrerent, eique jam factam nuntiarent
 appellationem. Quibus ipse dixit, "Quæ est hujus
 " causa appellationis?" Cui respondit unus ex nuntiis;
 " Diu est quod appellavimus ab omnibus gravaminibus,
 " illatis videlicet et inferendis." Et ille: "Quibus illa-
 " tis?" Cui nuntius: "Primo quod exenia nostra
 " tulistis; deinde ecclesias victualibus pauperum depu-
 " tatas rapuistis, et nunc etiam quod in curia Romana
 " nos infamare voluistis, et maxime canoniam quan-
 " dam secularium clericorum in³ dispendium ecclesiæ
 " nostræ et ordinis subversionem constituere propo-
 " suistis, unde et jam quosdam canonicos nostræ
 " ecclesiæ inimicos instituistis; et quod ecclesias nos-
 " tras, oblationes et bona nobis ablata, sed et digni-
 " tates ecclesiæ illuc transferre voluistis. Quod ne

A.D. 1186.
November.
Consultation as to
what is to
be done.

The sword of
Peter means
appeal to
Rome.

The convent
appeal
Dec. 8.

It is an-
nounced to
the arch-
bishop,
(Dec. 14.)

¹ vel] nec, C.

² vi^{to} . . . ii^{da}] om. C. The
discrepancy of the dates given here

and at p. 38 above must be ob-
served; see also p. 352.

³ in] et in, B.

A.D. 1186.
December.
Midient 1187
fixed for the
term of
appeal.

Gervaso
argues with
the arch-
bishop.

Baldwin
claims
liberty to
build a
church on
his own
land.

He is told
that the
land is not
his but the
church's.

The arch-
bishop
arrives at
Canterbury
Dec. 16.

“ fiat, iterum et iterum sedem apostolicam appellamus,
et Lætare Jerusalem terminum præfigimus appella-
tioni.” “ Non,” inquit archiepiscopus, “ in dedecus
vel detrimentum ecclesiæ hoc facio, sed ad ejus
fortitudinem et decorem; et ut melius jura Cantua-
riensis ecclesiæ conserventur, et illibata¹ permane-
ant.” Et ego: “ Immo,” inquam, “ ut ordo monasticus
penitus subvertatur, quia clerici monasticæ religioni
semper infesti sunt. Non enim bene conveniunt nec
in una sede morantur. Quot anni, quot tempora
evoluta sunt ex quo jura Cantuariensis ecclesiæ
absque hujusmodi clericorum conventu conservata
sunt? Certe a tempore beati² Augustini Anglorum
apostoli usque ad hæc domni tempora Baldewini,
anni scilicet secenti sexaginta novem.” Dixit autem
archiepiscopus, “ Nonne licet michi in fundo meo eccle-
siam fundare vel quod volo facere?” Cui nuntius:
“ Non utique, quia fundus tuus fundus noster est, et
terra tua terra nostra est, sed et omnia quæ videris
habere, de jure nostra sunt. Nam ea quæ habes, de
ecclesia habes vel causa ecclesiæ, quæ nec tibi nec
archiepiscopis, sed ecclesiæ Christi collata sunt om-
nia. Ideoque omnia quæ ad nos spectant intrinsecus
et extrinsecus, personas omnes et statum ecclesiæ sub
protectione domini papæ ponimus, et sedem aposto-
licam appellamus.” Tunc dixit archiepiscopus, “ Ap-
pellationem vestram suscipio, et ego, si necesse fuerit,
in propria persona ibo, vel meum responsalem mitto.”

Discesserunt igitur abinvicem, et die tertia, videlicet
xvii^o kalendas Januarii, feria tertia, venit archiepis-
copus Cantuariam. Quia vero fama fuit quod hac de
causa venisset, ut eadem die, scilicet tertia feria, quæ
ob memoriam martyrii Sancti Thomæ celebris habetur,
novos in ecclesiam Sancti Stephani clericos introdu-
ceret, præmisit prior Honorius monachos ad præfatam

¹ illibata] illabata, C.

| ² beati] om. A. C.

ecclesiam, ut eorum institutionem appellatione interposita prohiberent. Sed prævinitus archiepiscopus alias divertit, et usque in crastinum distulit propositum. Crastino autem omnes monachos qui ibi affuerant ab altaris officio suspendit, statimque cum illis clericis ad prædictam ecclesiam accessit. Quem prævenientes monachi, prohibuerunt ei ex parte omnipotentis Dei sub appellatione sedis apostolicæ ne eos introduceret, ipsis vero¹ clericis ne introirent, personæ etiam ejusdem ecclesiæ ne eos susciperet. Nec sic aversus est furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Nam clericos illos introduxit et missam miser celebrare præsumpsit. Non eum appellatio, non ordinis sui prævaricatio, non ecclesiæ Cantuariensis confusio, non populi et cleri reclamatio, non pauperum et pupillorum maledictio, sed nec conventus sui inaudita perturbatio, eum a pertinaci proposito potuit prohibere.² Eadem etiam die priorem suspendit a prioratus administratione. Janitores ecclesiæ juramento constrinxit, ne monachos absque sua conscientia exire permitterent, ipsisque monachis in virtute præcepit obedientiæ, ne qualibet occasione vel necessitate absque sua licentia quoquam ire præsumerent. Ipso quoque præcipiente unus ex his fratribus, qui ei præfatam appellationem pronunciaverat,³ a conventu suo segregatus et proscriptus est. Prior autem Honorius, fiduciam habens in Domino et in beati Thomæ martyris adjutorio, suam et conventus appellationem prosequens, in crastino iter arripuit, et in proximo, hoc est vigilia⁴ beati Thomæ apostoli, fere naufragus transfretavit. Archiepiscopus autem a Cantuaria secessit, et in die Natalis Domini eidem ecclesiæ quasi in vindictam⁵ suam præsentiam subtraxit, et in villa parvula, scilicet Ottefordia, utcunque Do-

A.D. 1186.
December.
He suspends
the monks,
Dec. 17, and
forces his
clerks into
the church
of S. Stephen.

He suspended the
prior and
confined the
monks to
the convent.

Honorius
sets out for
Rome
Dec. 20.

Baldwin
keeps
Christmas
day at
Ottford.

¹ vero] om. C.

² prohibere] cohibere, C.

³ pronuntiaverat] pronunciaverant, C.

⁴ vigilia] in vigilia, C.

⁵ in vindictam] se vindicans, C.

A.D. 1186.
On Christ-
mas Eve two
papal legates
landed at
Sandwich.
On Christ-
mas day
they were
received
solemnly at
Canterbury.

mini celebravit Natale. Accidit autem ut eo ipso quod ecclesiam Christi absens confundere nisus est, ipse in eadem confunderetur festivitate. Nam in hujus vigilia festivitatis applicuerunt in Anglia apud Sandwicum duo legati a domino papa in Hiberniam directi. Qui in die Natalis Domini a conventu Cantuariensi solempniter sunt suscepti. Non est ante hæc tempora archiepiscopo Cantuariensi talis illata injuria, ut in provincia ejusdem archiepiscopi, immo et in ecclesia, ut de cruce sileam, legatus aliquis mitratus incederet. Nunc autem quidam Romanæ ecclesiæ cardinalis quidem sed diaconus, alter vero Cantuariensis ecclesiæ suffraganeus nedum sacratus, sed Coventrensis ecclesiæ electus, ambo mitrati incedentes, ambo præ se cruces ferentes, in Cantuariensi provincia honorem et reverentiam habuerunt legationis. Qui a rege Henrico et primoribus Angliæ honorifice suscepti, etiam in præsentia Cantuariensis archiepiscopi, cum a¹ rege vocatus et invitatus accederet, mitras habuerunt et cruces.

Insult to the
Sec of
Canterbury.

MCLXXXVII.—X.

A.D. 1187.
Continued
grievances of
Philip
against
Henry.

Discordia regum, Franciæ videlicet et Angliæ, in inmensum aucta est, ac si jam jamque essent dimicaturi. Rex enim Franciæ rogaverat regem Angliæ ut ea quæ pater suus Lodovicus cum filia sua regi juniore quasi in dotem dederat, sibi et regno Franciæ restitueret pacifice. Injustum enim erat ut ipse jure suo privaretur, cum ipse cui collata fuerant absque hærede ante annos aliquot obiisset. Voluit etiam ut Britannia Minor et soror sua, illa scilicet quæ ante annos plurimos comiti Ricardo data est in conjugium, sibi restitueretur, quæ quasi captiva sub arcta custodia servabatur in Anglia.

¹ a] om. B.

Cum igitur rex Angliæ, ut prædictum est, regis Franciæ rationem sprevisset et precem, rex Franciæ armis adquirere cupiebat quod prece non potuit. Collegit itaque exercitum copiosum ut expugnaret Gisor-tium. Rex autem Angliæ, cum his diebus esset in Anglia, misit ei obviam comitem Willelmum de Mandevilla. Comes vero Flandriæ, cum regi Franciæ domino suo debitum sponderet auxilium, nonnulla centenaria Flandrensium armatorum, ut ferebatur, misit in Angliam, ut sic, quasi ipso nescio, ad defensionem regis Angliæ in Normanniam transfretarent. Non enim poterant liberum habere transitum per terram comitis Pontivi, eo quod ipse cum comite Flandriæ inimicitias exerceret.

A.D. 1187
Philip
threatens
Gisors.

Treachery of
the Count of
Flanders.

Cum hæc itaque agerentur, Baldewinus archiepiscopus prohibuit sub interminatione excommunicationis, ne monachis Cantuariensibus debiti redditus solverentur. Præcepit etiam monachis tribus quos absque conventus conscientia vocaverat, ut ad nutum ejus et dispositionem omnia eorum bona custodirent. Conterriti sunt ad hæc monachi, et, cum Deum magis quam Baldewinum timerent offendere, responderunt se absque consilio et coniventia conventus sui hujusmodi nolle subire mandatum. Cum autem hæc per eosdem monachos ad notitiam conventus devenissent, prohibuerunt ex parte Dei et sub appellatione quam fecerant, ne hos vel alios quoslibet rerum suarum custodes faceret, nec statum ecclesiæ, pro cujus indemnitate jam sæpius appellatum est, aliquatenus commutaret. Quibus archiepiscopo per fideles nuntios relatis, addidit eidem nuntius dicens, "Hoc enim, domine, nunquam factum est, ideoque omnes malas novitates abicite et indubitas institutiones." Ad hæc archiepiscopus respondit, "Dicitis vos quod nunquam hoc factum est?" Cui nuntius: "Etiam." Et archiepiscopus: "Immo," inquit, "ante paucos annos factum est, ut, ipso priore agente et in prioratu administrante, aliquis prædecessorum

Baldwin
appoints
monks to
collect the
rents due to
the convent,
and ad-
minister the
conven-
tual
property.

The monks
forbid him
to interfere.

Argument
with the
messenger of
the convent.

A.D. 1187.
Precedent
from the
days of arch-
bishop
Theobald.

The arch-
bishop
changes his
plan.

February.
The king is
coming, by
Canterbury
to Dover, on
his way
abroad.

The arch-
bishop asks
the king to
mediate
with the
monks.

“ meorum tam intus quam extra omnem haberet ad-
“ ministracionem.” Et nuntius : “ Videtur quod de
“ Theodbaldo archiepiscopo ista dicatis.” Et ille :
“ Etiam, de illo dico.” Nuntius ad hæc, “ Verum est
“ quidem, omnem aliquando habuit administracionem,
“ sed per priorem et conventum, consensu omnium, et
“ supplicatione universorum. Hoc cuilibet liceret. Sic
“ quislibet rusticus etiam vestras haberet possessiones.
“ Sciatis autem quod consulendo dico, non ex man-
“ dato, quod, si hoc feceritis, in infamiam vel damp-
“ num prorsus incidetis. Si enim expensas domus
“ nostræ et hospitalitatem volueritis rescindere, rumor
“ circumquaque discurret¹ infamis. Statum vero qui
“ nunc est sine magnis expensis et mutuata pecunia
“ non poteritis tenere.” Conticuit ad hæc archiepi-
pus, et alias suam divertit intencionem. Nam cum
discordia inter reges orta per discurrentes nuntios
nobiles ad hoc perducta fuisset, ut rex Angliæ quo-
dammodo cogeretur transfretare, placuit ei Sanctum
Thomam visitare, sicque per Dovoriam, quo brevis est
transitus, Witsandum adire. Nuntii enim regis Franciæ
cum nuntiis suis ipsius ibidem, ut dicebatur, expecta-
bant adventum. Sequebantur itaque regem ad mare
festinantem pro negotiis suis expediendis episcopi, ab-
bates, priores, comites et barones, et strepitus concur-
rentium factus est multus. Sperans autem archiepi-
scopus se monachorum de facili posse saltem timore
regio subnervare constantiam, et conventus dissolvere
unitatem, si rex vel specie tenus quasi pro archiepi-
scopo suo partes suas apponeret, misit nuntios ad re-
gem rogans attentius ut mediatores aliquos Cantuariam
dirigeret ad conventum. Quo audito, rex allusit nuntio
et illusit mandato, his qui astabant secretius dicens,
“ Audistis quid michi mandat archiepiscopus? Faciam
“ quod petitis, et nunc videbo quales sunt monachi

¹ *discurret*] intraret, C.

“Cantuarienses.” Et conversus ad nuntios, “Mittam,” inquit, “quot et quales voluerit archiepiscopus.” Misit igitur Hugonem Cestrensem electum, apostolicæ sedis legatum, et Johannem Norwicensem episcopum, et Wilhelmum Wigorniensem. Erat autem prædictus legatus in negotiis agendis acer ingenio, captiosus in verbo, promptus ad maledicendum ut timidos faceret, molli-
 bus utens ut firmos subverteret. Norwicensis ille solis blanditiis assuetus est, ut facilius falleret quos securos videret. Wigorniensis vero, cum esset usu¹ magis quam arte peritus, in secretis agebat, ut coluber in via vel cerastes in semita. Hi ergo cum litteris regis et quibusdam clericis archiepiscopi, qui totius malitiæ istius fuerant incentores, in capitulum Cantuariensis ecclesiæ venientes, studuerunt quasi ex timore regio vel favore a via veritatis avertere conventum. Primum itaque sermonem arripuit prædictus legatus, allegans avide de regis gratuita et experta benivolentia, de ejus potestate et de archiepiscopi sullimitate, de tantæ perturbationis discrimine, de favore Romanæ curiæ ad ipsos, et de conventus licet potentis imbecillitate. Quo post longos et varios verborum anfractus reticente, arripuit verbum ille Norwicensis, allegans ut alter gratia regis, de bono pacis, et gloria tranquillitatis; de dampnosis expensis, et indignatione regis et cleri Angliæ, si monachi in proposito suo vellent persistere; de protectione regis et favore pontificum si vellent adquiescere. Ad hæc cum ex conducto taceret conventus et non responderet eis² verbum, existimans versutus ille legatus animos jam effractus velle respiscere, resumpto sermone, quæsit an vellent domini regis et episcoporum de tota causa subire judicium. Dicebat enim³ dominum regem pia inductum liberalitate hoc elaborasse, ut archiepiscopus non solum regis sed et episcoporum et abbatum se commiserit arbitrio. Quapropter monuit

A.D. 1187.
February.
He sends
three
prelates.

Hugh of
Nunant.

John of
Oxford.

The bishop
of Worcester.

Arrival of
the envoys.

Speech of
Hugh of
Nunant.

He is fol-
lowed by the
bishop of
Norwich.

They are
heard in
silence.

Hugh pro-
poses an
arbitration
by the
bishops and
abbots.

¹ usu] usus, C.

² eis] ei, C.

³ enim] etiam, C.

A.D. 1187.
February.
The king's
impartiality.

Second
speech of the
bishop of
Norwich.

The sub-
prior
Geoffrey in
answer asks
for a day's
delay.

The discus-
sion re-
newed the
next day.

Formal
answer of
the monks.

attentius ut hoc idem faceret conventus; ne videlicet tantæ regis gratiæ viderentur ingrati, nec in suo pertinaces proposito, ne, denique tantorum impetu subacti, exprobrationis confunderentur elogio. Asserebat etiam monachos tantam regis habere gratiam, ut nesciret quo ipsius præponderaret affectus, sive ad archiepiscopum sive ad conventum. Subjunxit denuo sermonem ille Norwicensis, ac si ante nulla vel pauca prolata fuissent. Proposuit enim dura et aspera si regis et Anglicanæ consilium ecclesiæ contempni videretur, gratiam vero et gloriam si omni remoto scrupulo eorum consilio crederetur. His igitur tandem longis et replicatis sermonibus expletis, vix tandem respondendi copia data est. Quibus venerabilis supprior Gaufridus, vir magnæ discretionis et mansuetudinis, breviter respondit, dicens, "Domino nostro regi multiplices gratiarum referimus actiones pro universis beneficiis suis, et maxime pro præsentì compassione quam erga nos videtur habere. Consilium ipsius et vestrum aliorumque episcoporum Angliæ non refutamus, sed cum omni devotione suscipimus, salvo Dei honore et jure nostræ ecclesiæ. Veruntamen, de his quæ nobis proposita sunt, usque in crastinum inducias petimus respondendi." Crastino autem cum convenissent, majores intorserunt minas, nec tamen blanditias¹ penitus omiserunt. Sed nec minis nec blanditiis suis aliud potuerunt elicere, quam quod conventus unanimi consensu subpriori formaverat mandatum, quod erat hujusmodi: "Grates referimus domino nostro regi, quod per vos ad consolationem nostram litteras suas huc mittere dignatus est; vobis autem ut filiis ecclesiæ quod gratanter huic negotio intendere voluistis. Gratanter occurremus ei ut domino de negotiis ecclesiæ tractaturi, sed dominus noster archiepiscopus inhibuit ne quis nostrum qualibet exeat occasione, et janitores nostros

¹ *blanditias*] *blanditiis*, C.

" juramento constrinxit indebito, ne quemlibet nostrum A.D. 1187. February.
 " absque ejus conscientia egredi permittant. Hæc au- They are confined to the convent.
 " tem sunt gravamina quæ sibi per vos jubet domi-
 " nus rex intimari, quibus atterimur a primo¹ ingressu
 " archiepiscopi, adeo ut post primos sex menses usque Statement of the grievances.
 " nunc, nec unum diem permittat nobis habere quie-
 " tum. Nam primo villarum nostrarum exenia quasi
 " pacifice subtraxit. Cui cum pro verecundia novitatis
 " suæ nequaquam vellemus resistere, adjecit in proximo
 " ut ecclesias nostras victualibus pauperum assignatas
 " et confirmatas, nobis penitus ignorantibus, subtra-
 " heret, et majora minaretur inferre.² Appellavimus The first appeal.
 " igitur, sed inviti, ab omni gravamine. Ipse vero
 " incunctanter villas nostras invasit et redditus. Ser- Further oppressions.
 " vientes nostri et clavigeri tam dire fugati sunt, ut
 " nec panniculos suos liceret eis absportare. Officiales
 " nostros contra morem pristinum commutavit in dis-
 " pendium ecclesiæ et incomparabile dampnum. Unde
 " homines nostri etiam rusticani adeo gloriosi et
 " effrenes effecti sunt, ut debitis vel indebitis ser-
 " vitiis vix velint adquiescere. Mediantibus autem Mediation.
 " amicis ecclesiæ, sub spe recuperandæ pietatis, appel- The appeal withdrawn.
 " lationi renuntiatum est, salvo tamen statu ecclesiæ.
 " Archiepiscopus itaque villas quidem nobis resti-
 " tuit, ecclesias vero cum omnibus pertinentiis suis
 " et fructibus clericis suis dedit, et ab usu paupe-
 " rum penitus alienavit. Ex quibus clericis perspica- Proposed new church.
 " ciores ad Romanum misit pontificem, petens per
 " eum ut donationem archiepiscopi confirmaret, et
 " novæ construendæ ecclesiæ conferret auctoritatem.
 " Obtinuit ille de facili quod voluit, et, cum non esset
 " qui resisteret, suggessit domino papæ nos præ nimia Calumny against the convent.
 " rerum abundantia incorrigibiles esse. Sufficere de-
 " buit etiam cuilibet tyranno temporalia subtrahere,
 " dum non famam mendose macularet innocentum.

¹ a primo] om. B.

| ² inferre] referre, C.

A.D. 1187. " Super omnia gravat nos nova illa ecclesia quam
 February. " vult ædificare. Videmus enim in hoc opere quod et
 Statement of " prudentioribus probabile est, nostram scilicet desola-
 the arch- " tionem, ordinis subversionem, possessionum et digni-
 bishop's con- " tatum istius ecclesiæ diminutionem. Quod ex ver-
 duct with " bis ipsius archiepiscopi quæ priori nostro dixit, etsi
 reference to " non aliunde, poteritis perpendere. Ait enim, 'Prior,
 the new " 'prior, hæc est ecclesia Cantuariensis quam volo
 church. " 'facere.' Diffusa igitur hujusmodi fama, compulsi
 The appeal " sumus apostolicam appellare præsentiam. Denun-
 announced " tiata ei appellatio vii^o idus Decembris apud Gilinge-
 to him at " ham per tres fratres nostros viros¹ probatæ religio-
 Gillingham. " nis, cum ad suos introducendos² canonicos Cantua-
 " riam veniret. Die autem ipsa qua Cantuariam
 " venit et sequenti, ex præcepto prioris et nostro
 " missi sunt fratres plurimi senes cum junioribus in
 " occursum ejus, ut in introitu illius ecclesiæ jam
 " factam renovarent appellationem. Ipse vero spretis
 His acts at " omnibus nichilominus suos introduxit canonicos,
 Canterbury. " monachos autem illos ab officio altaris suspendit,
 " priorem a prioratus administratione. Unum vero
 " ex his qui apud Gilingeham formaverant appella-
 " tionem, a societate nostra et deinde ab ecclesia
 " præcepit amoveri. Redditus nostros nobis subtraxit,
 " et nostram penitus perturbavit quietem. Et ut
 " summam omnia ejus gravamina comprehendam,
 " post primos vi. menses, ut prædictum est, vix unum
 " sed nec unum diem nobis permisit habere quietum.
 The prior " His igitur de causis misimus priorem nostrum ad
 has been " dominum papam cum litteris ratihabitionis et causæ
 sent to " commissæ.³ Quia igitur illum et fratres nostros
 Rome. " jam domino papæ putamus astare, et in ejus consis-
 " torio nostra exposuisse gravamina, non volumus nec
 " valemus, sed nec debemus, hanc ei et domino papæ

¹ viros] viri, C.² introducendos] retroducendos, C.³ commissæ] commissione, C.

" inferre injuriam, ut cujuslibet personæ, regis vel A.D. 1187. February. The envoys are besought not to give bad advice.
 " alterius, ex hac causa quæramus arbitrium. Unde
 " et vobis, qui estis filii hujus ecclesiæ, cum omni
 " supplicamus devotione, ne nobis inutile vel inhono-
 " rum dare velitis consilium, quo matris vestræ dig-
 " nitas pereat vel auctoritas minuatur." His dictis
 orationem complevit in lacrimis, ipsumque legatum et
 nuntios compulit lacrimari. Verum, quia clerici archi-
 episcopi suggesserant eis scisma esse inter monachos, This is declared to be the unanimous determination of the monks.
 et tres vel quatuor totum perturbare conventum,
 quæsit legatus an eadem esset omnium voluntas.
 Acclamatum est undique, " Ita, ita. Hæc est univer-
 " sitatis nostræ unanimis voluntas, nec aliud, volente
 " Deo, fieri permittemus." Nuntiata sunt regi hæc in
 crastino apud castrum de Chileham. Ipse vero, admi-
 rans omnia, jussit in crastino subpriorem Gaufridum
 cum tribus tantum monachis adesse. Subprior itaque The sub-prior visits the king at Chilham.
 Gaufridus intrepidus accessit ad regem, et eadem quæ
 nuntiis dixerat intimavit et regi. Cujus rex mansue-
 tam admirans constantiam, sermonis elegantiam, et
 conventus unitatem, blande consolatum remisit Can-
 tuariam.

Tertia vero die, hoc est quarta feria Cinerum, vide-
 licet ¹ *iii^{to}* idus Februarii, ipse rex beatum martyrem Feb. 11. Visit of the king to Canterbury, on Ash-Wednesday.
 Thomam oraturus accessit. Præcesserant eum duo
 legati et archiepiscopus Cantuariensis, episcopus Lin-
 colniensis, episcopus Norwicensis, episcopus Dunelmen-
 sis, episcopus Wigorniensis, abbas Westmonasterii,
 abbas Sancti Eadmundi, abbas de Burgo, priores non-
 nulli, comites et barones plurimi. Erat enim rumor
 in populo, quod electiones quasdam vacantium eccle-
 siarum ibidem essent facturi. Factus est igitur Can-
 tuariæ concursus populi innumerabilis, ac si omnia
 gestirent subvertere. Totum vero ² prælium in monachos
 versum est Cantuarienses. Si enim non valerent

¹ *iii^{to}*] *iii^{to}*, C.

| ² *vero*] verum, C.

A.D. 1187.
Feb. 11.
Danger of
the convent.

Session in
the chapter-
house.

Discussion
arranged.

The king
acts as
moderator.

He proposes
that they
should re-
nounce the
appeal and
accept an
arbitration.

They refuse.

terroribus concuti nec¹ blanditiis subverti, spe² saltem adipiscendæ dignitatis flecterentur, et³ tantam unitatis constantiam converterent in arcum pravum. Filii quidem⁴ Effrem intendentes et mittentes arcum conversi sunt in die belli, sed filii Jerusalem constantes effecti sunt, ut duo fugarent decem milia. Rex igitur, una cum archiepiscopo in capitulum veniens, præcepit diligenter introitum observari ne quis accedere præsumeret nisi specialiter vocaretur ex nomine. Vocati sunt itaque episcopi duo, Norwicensis et Dunelmensis, Hubertus Walterii, et Petrus Blesensis totius fere malitiæ hujus artifex impudicus. Subprior tandem Cantuariensis vocatus est et quos habere volebat monachi pauci. Hi sedebant demisso vultu sed intrepidi, ut oves immolandæ. Archiepiscopus autem cum suis episcopis et Petro suo stabat ex adverso. Concurrit itaque populus innumerabilis, et monachi illi quinque, quasi spectaculum facti sunt Deo, angelis, et hominibus. Conventus interea in ecclesia intendebat orationi. In veteri Testamento pugnabat populus et Moyses orabat. Hic e converso subprior pugnabat et conventus orabat: rex autem mediator erat, et rationes archiepiscopi ad monachos et monachorum responsa ad archiepiscopum referebat, eratque consiliarius utrobique. Diutius itaque cum archiepiscopo et suis habito consilio, ad monachos secedens in partem, id agebat, ut monachi appellationi renuntiantes arbitrio starent ipsius et episcoporum super his de quibus inter ipsos et archiepiscopum erat controversia. Monachi vero dicebant bona esse hæc verba, sed non illius temporis. Causa enim ad dominum papam translata fuit et jam audita, nec poterant hanc injuriam domino papæ irrogare, ut ipso spreto alterius subirent iudicium. Quo relato ad archiepiscopum responso, rex ad monachos

Ps. lxxviii.
57.

Ps. lxxviii. 9.

1 Cor. iv. 9.

¹ nec] om. C.

² spe] et spe, C.

³ et] om. C.

⁴ quidem] om. C.

rediens institit subtilius et acrius, ut compromitterent in arbitros si prior consentiret, ut vel monachos si non consentirent quasi de contemptu suo merito notaret, vel priorem si consentientibus ipsis contradiceret, a regno excluderet. Ad hoc monachi, brevi quidem sed saniori usi consilio, præcise responderunt, se sine præsentia et conscientia prioris sui nichil omnino agere, nisi forte dominus archiepiscopus eis ablata omnia restituere consentiret. Asserebant præterea se jure posse prodicionis argui, si sine priore, cui causam commiserant, aliquam inirent compositionem.

Rex ergo ad archiepiscopum regressus, videns circa hujusmodi laborem perire et impensam, ad alia animum¹ convertit et os, ut videlicet monachi suspensi possent permissione archiepiscopi divina celebrare, intelligens sibi non modicum esse ad detrimentum, si tot ei sacerdotum subtraheretur suffragium. Qui ad archiepiscopum simul et monachos vicissim usque tertio iens et rediens, non potuit impetrare ut sententiam suspensionis quam tulerat relaxaret, nisi monachi coram clericis suis et laicis satisfacerent, vel in capitulo eorum sub testimonio unius episcopi et abbatum, scilicet ut testes haberet contra innocentes et inmeritos, quod suspensi cognovissent culpam dum petissent veniam. Hoc itaque monachi intelligentes, dicebant se ad omnem satisfactionem esse paratos, secundum regulam et consuetudinem ecclesiæ suæ, sic tamen ut extraneus ad secreta capituli non admitteretur. His ergo in hoc verbo persistentibus, et archiepiscopo in proposito suo pertinaciter perdurante, re propter quam convenerant penitus infecta, recesserunt abinvicem, et Dovoriam una cum rege convolant omnes. Archiepiscopus tamen, antequam discederet, generalem in capitulo fecit absolutionem, et in ecclesia conventui cineres posuit, et accepit, et recessit.

A.D. 1187.
Feb. 11.
The arbitration may be conditional on the consent of the prior.

They decline the proposal.

The king proposes that the archbishop should allow the suspended monks to celebrate divine service.

The archbishop refuses unless the monks will ask his pardon before witnesses.

The monks refuse to do it before witnesses.

The assembly breaks up.

¹ *animum*] *animam*, C.

A.D. 1187.
The king
sails.
Feb. 18.

Die *iiii^{to}* post Cineres, id est, *xv^{to}* kalendas Martii, transfretavit rex et cum eo duo legati, post modicum temporis cum rege Franciæ de facienda pace habituri colloquium.

Henry and
Philip make
a truce till
Midsummer.

Convenerunt igitur reges in unum, sed dissidentibus ipsis pax penitus elongata est, et uterque eorum jura sua vel injurias tueri minabantur vel revocare. Attamen datæ sunt induciæ usque ad festum Sancti Johannis Baptistæ, et interim bellatorum fortium utrinque congregaverunt exercitum copiosum. Archiepiscopus autem Cantuariam rediens mutavit locum ædificandæ ecclesiæ de cimiterio Sancti Stephani in campum qui est ante ecclesiam Sancti Dunstani. Feria *iiii^{ta}* primæ ebdomadæ Quadragesimæ, videlicet *xii^o* kalendas Martii, cœperunt fodere fundamentum, et eadem die tempestas grandinis facta est qualem nunquam in Cantia vidimus.

Baldwin
lays the
foundation
of his new
church
in a new
place.
Feb. 18.

Peter of
Blois sent by
the arch-
bishop to the
pope.

Misit autem archiepiscopus Petrum Blesensem ad Romanum pontificem, et alios legis peritos quos dolo vel malitia noverat esse perfectos. Prædictus itaque Petrus sullimiores personas Franciæ concitare nisus est contra monachos Cantuariæ, et aliquorum litteras optinuit. Quidam etiam episcopi Angliæ domino papæ pro archiepiscopo scripserunt. Prior autem Honorius cum aliquibus monachis eosdem¹ præcesserat nuntios, et a domino papa simul et tota fere curia honorifice susceptus est. Audita autem adventus sui causa, mirati sunt universi. Summus itaque pontifex, Cantuariensis ecclesiæ condolens ærumpnis, priori ad archiepiscopum litteras dedit, quarum ista est continentia:

The prior
arrives at
the papal
court.

Letter of
Urban III.
to Baldwin.

“ Urbanus² episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri “ Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, “ salutem et apostolicam benedictionem. Dum ad mentem re- “ ducimus religionis tuæ fervorem et locum regiminis quem “ in ecclesia Dei ad procurandam salutem fidelium suscepisti,

¹ *eosdem*] eos, B.

² *Urbanus*] See Epistolæ Cantuarienses, No. xxvi., pp. 22, 23.

“ non possumus non dolere, si quid nobis de tuæ fraternitatis
 “ actibus proponatur, quod gravitati tuæ et pontificali officio
 “ contradicat. Dignum siquidem est et consonum rationi, ut
 “ sicut te, speciale videlicet membrum ecclesiæ, sincera in
 “ Domino caritate diligimus, ita de conversatione tua et mori-
 “ bus specialem sollicitudinem habeamus, quia nostram non
 “ modicam crederemus læsionem, si laudabilis religionis tuæ
 “ opinio occasione qualibet, quod Dominus avertat, læderetur.
 “ Sane veniens ad nostram præsentiam dilectus filius noster
 “ prior ecclesiæ tuæ cum quibusdam ex fratribus suis reve-
 “ renti nobis insinuatione monstravit, quod post promotionem
 “ tuam, in qua sui conventus statum crediderunt ad honorem
 “ Dei omnimodis augmentandum, a te enormia gravamina
 “ sint perpessi, et cotidie sustineant graviora. Pro quibus
 “ cum ad sedem apostolicam appellasset, ut ad præsens cæ-
 “ tera transeamus, Dominica qua cantatur *Lætare Jerusalem*
 “ terminum præfigentes, tu, quod mirabile gerimus et indig-
 “ num, ipsi appellationi non deferens, in executione¹ ipsius
 “ quendam ex fratribus suspendisti, qui etiam de² præcepto
 “ tuo postmodum, sicut dicitur, ab ipsa ecclesia est remotus.
 “ Post eandem etiam appellationem, licet prior et fratres se et
 “ sua sub apostolica protectione posuerint, priorem nichilo-
 “ minus suspendisti, obiciens ei quod unum ex fratribus suis
 “ ad præsentiam nostram venire permiserat, et quendam alium
 “ qui appellaverat in ecclesia et consortio fratrum suscepit.
 “ Postquam autem ob prædicta gravamina iter arripuit ad
 “ sedem apostolicam veniendi, in basilica quam in eorum
 “ gravissimum detrimentum construere proponis, quosdam
 “ seculares canonicos appellantes et reclamantes fratribus
 “ diceris statuisse, eisque ipsorum ecclesias assignasti, et uni-
 “ versos qui appellaverant ab altaris officio suspendisti. Quia
 “ vero, licet super principalibus quæstionibus in termino ap-
 “ pellationi præfixo tuos responsales nuntios expectemus, ea
 “ tamen quæ in contemptum sedis apostolicæ dicuntur peracta,
 “ quantumcunque tuæ velimus fraternitati deferre, relinquere
 “ nolumus incorrecta, apostolica tibi auctoritate mandamus
 “ atque præcipimus, quatinus prædictarum suspensionum sen-
 “ tentias tam in priorem quam in alios fratres ejusdem eccle-
 “ siæ, post appellationem ad nos interpositam promulgatas,
 “ infra x. dies post susceptionem præsentium publice denun-
 “ tias non tenere, et quod post primam appellationem in juris
 “ eorum præjudicium attemptasti, in statum pristinum redu-
 “ cere non omittas; sciturus quod si infra præscriptum ter-

A.D. 1187.
 March 1.
 His anxiety
 for the arch-
 bishop's re-
 putation.

Arrival and
 complaints
 of the prior.

The arch-
 bishop has
 despised the
 appeal, sus-
 pended the
 prior and
 others, and
 instituted
 canons in
 the church
 of S. Stephen.

He is
 ordered
 to declare
 the sen-
 tences of
 suspension
 to be in-
 valid.

¹ executione] executionem, C. | ² de] in, B.

A.D. 1187.
March 1.
Three
abbots ap-
pointed to
enforce the
mandate.

“ minum exequi distuleris quod mandamus, nos nequaquam
“ super hoc poterimus injurias ecclesiæ sustinere; jamque
“ dilectis filiis nostris de Bello, de Feuresham, et Sancti Au-
“ gustini abbatibus¹ dedimus in mandatis, ut id appellatione
“ remota auctoritate apostolica exequantur: [nullis literis veri-
“ tati et justiciæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis
“ obstantibus.]² Data Veronæ kalendis Martii.

Quod si archiepiscopus præceptis apostolicis obedire
non vellet, prænominatis tribus abbatibus alias litteras
misit in hunc modum:

Letter of
the pope to
the abbots
of Battle,
Feversham
and S. Au-
gustine's,
directing
them to
enforce the
execution of
the above
mandate.

“ Urbanus³ episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis de
“ Bello, de Feuresham, et Sancti Augustini abbatibus, salutem
“ et apostolicam benedictionem. Veniens ad apostolicam sedem
“ dilectus filius noster prior Cantuariensis ecclesiæ, cum qui-
“ busdam ex fratribus suis, diligenti nobis insinuatione mon-
“ stravit, quod a venerabili fratre nostro Baldewino, Cantuari-
“ ensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, post promotionem
“ suam enormia gravamina sint perpassi, et cotidie sustineant
“ graviora. Pro quibus cum ad⁴ sedem apostolicam appellas-
“ sent, Dominica qua cantatur Latere Jerusalem terminum
“ præfigentes, idem archiepiscopus, appellationi non deferens,
“ in executione ipsius quendam ex fratribus ipsis suspendit,
“ qui etiam postmodum de præcepto suo sicut dicitur ab ipsa
“ ecclesia est remotus. Post eandem etiam appellationem, licet
“ prior et fratres se et sua sub apostolica protectione posue-
“ rint, nichilominus priorem suspendit, obiciens ei quod unum
“ ex fratribus suis ad præsentiam nostram venire permisit, et
“ quendam alium qui appellaverat in ecclesia et consortio
“ fratrum suscepit.⁵ Postquam autem jam dictus prior ob
“ prædicta gravamina iter arripuit ad sedem apostolicam
“ veniendi, præfatus archiepiscopus in basilica quam in eorum
“ gravissimum detrimentum dicitur construxisse, quosdam
“ seculares canonicos, appellantibus et reclamantibus fratribus,
“ dicitur instituisse, eisque ipsorum ecclesias assignasse, et
“ universos qui appellaverant ab altaris officio suspendisse.
“ Quia vero, licet super principalibus quæstionibus in termino
“ appellationi præfixo responsales et nuntios ipsius archiepi-
“ scopi expectemus, ea tamen quæ tam manifeste in contemp-

¹ Odo abbot of Battle, late prior of Christ Church, Gwerrie abbot of Faversham, and Roger abbot of S. Augustine's.

² *nullis . . obstantibus*] om. A. B.; *obstantibus*, om. C.: the clause

is omitted in the Epp. Cant.

³ *Urbanus*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. xxvii., pp. 24, 25.

⁴ *ad*] om. C.

⁵ *suscepit*] *separavit*, B.

“ tum sedis apostolicæ sunt peracta relinquere nolumus in-
 “ correcta, eidem archiepiscopo apostolica auctoritate præcepi-
 “ mus, quatinus suspensionum sententias tam in priorem quam
 “ in alios fratres ejusdem ecclesiæ, post appellationem ad nos
 “ interpositam promulgatas, infra x. dies post susceptionem
 “ litterarumstrarum publice denuntiet non tenere, et quod
 “ post primam appellationem in juris eorum præjudicium fac-
 “ tum est in statum pristinum reducere non omittat. Ideoque
 “ discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus atque
 “ præcipimus, quatinus, si præfatus¹ archiepiscopus infra præ-
 “ scriptum terminum exequi distulerit quod mandamus, vos
 “ id omni dilatione et appellatione postposita, executioni man-
 “ detis, nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus, si
 “ quæ apparuerint a sede apostolica impetratæ. Quod si
 “ omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum
 “ ea nichilominus exequantur. Datum Veronæ kalendis
 “ Martii.”

A.D. 1187.
 March 1.

Veniens igitur monachus quidam Cantuariensis, missus
 a conventu cum prædictis litteris ad archiepiscopum,
 apud Otteford viii^{vo} kalendas Aprilis eidem archiepi-
 scopo domini papæ litteras præsentavit. Quibus in
 audientia lectis, cum quæreretur nuntius quid mandato
 domini papæ responderet, et clerici archiepiscopi cum
 calumpnia falsæ suggestionis contumeliose cum mona-
 cho vellent litigare, archiepiscopus decem adhuc die-
 rum spatium se habere respondit. Monachus autem
 sciens quod crastino, scilicet vii^{mo} kalendas Aprilis, Lon-
 doniæ vellet crisma consecrare, rogavit humiliter ut
 de more antecessorum suorum crisma consecraturus
 Cantuariam veniret, vel episcopum Roffensem ut capel-
 lanum ecclesiæ mitteret, vel saltem ab ecclesia Rofensi
 crisma suscipi non negaret. Inauditum est enim Can-
 tuariensem ecclesiam ab ecclesia Londoniensi debere
 crisma suscipere, vel aliud hujusmodi, suo maxime pro-
 prio vivente pastore. Archiepiscopus autem indignans,
 nichil horum se facturum esse respondit. Cui nuntius;
 “ Nostis,” inquit, “ domine, quod ab omni gravamine
 “ jam sæpius appellatum sit. Cum igitur in audientia

March 25.
 The letters
 presented to
 the arch-
 bishop at
 Otford.

The mes-
 senger begs
 him to con-
 secrate the
 chrism on
 the 26th at
 Canterbury.

He refuses.

¹ præfatus] memoratus, C.

A.D. 1187.
March 25.
The messenger forbids him to consecrate at London.

" præsumptio ista maximum sit gravamen, et in hoc
" maxime dignitas vacillet Cantuariensis ecclesiæ, cum
" suo vivente pastore cogatur alias, ac si vacaret, hujus-
" modi sacramenta mendicare, absque injuria ecclesiæ
" et contemptu domini papæ ad quem appellavimus
" hoc nequaquam poteritis explere." Et archiepiscopus;
" Ad me," inquit, " non ad ipsos hæc pertinet dignitas.
" Quid enim monachis cum crismate? Quid ad eos
" pertinet?" Monachus igitur his auditis rediit Can-
tuariam, et archiepiscopus in crastino oleum et crisma
consecravit Londoniæ, contra appellationem, in ecclesia
beati Pauli, de jure duplici, scilicet metropolitani et
apostolicæ sedis legati. Vacavit enim eadem ecclesia
episcopo Gileberto beati Thomæ martyris persecutore
defuncto. Crisma tamen consecratum Cantuariam de-
latum est, et ex more solito per manum sacristæ sacer-
dotibus Cantiaë divisum.

The arch-
bishop con-
secrates the
chrism at
St. Paul's,
March 26.

He does not
fulfil the
papal man-
date within
the proper
time.

Cum autem archiepiscopus de mandato domini papæ
infra dies decem vel supra nichil penitus exequeretur,
prædicti abbates volentes ei aliquatenus deferre, miserunt
ad eum monachos tres rogantes attentius, ut in execu-
tione mandati domini papæ ipsis misereretur et parceret,
ne ipsis ex necessitate mandati¹ oporteret manum
apponere, vel, si penitus dissimularent, contemptores
apostolici viderentur esse mandati. Quibus respondit
archiepiscopus, se de mandato illo ex consilio episcopo-
rum Angliæ tantum fecisse, quantum deberet facere de
ratione. A mente ipsius forsitan elapsum est, verba
sacerdotis aut vera esse aut sacrilega. Sub hac igitur
ambage verborum redeunt monachi, quæ audierant
et viderant abbatibus nuntiaverunt. Illi ergo ulterius
deferre nolentes, octava decima die post susceptionem
litterarum, iii^{to} idus Februarii,² publice denuntiaverunt
sententiam archiepiscopi in monachos latam non tenere.
Illum vero monachum, qui ad præceptum archiepiscopi

The abbots
apply to him
and are told
that he has
done as
much as was
reasonable.

They exe-
cute the
mandate,
April 11.

¹ mandati] om. A. B.

| ² So the MSS. for "Aprilis."

de ecclesia missus est, revocari fecerunt, causantes in cæteris capitulis litterarum obscuritatem, licet satis omnia manifesta fuissent. Scripserunt itaque domino papæ ordinem rei gestæ, et quam de litteris habuerint¹ dubitationem. Quarta vero die venerunt Cantuariam duo clerici archiepiscopi, qui totius erant artifices pravitatis. Qui, audita monachorum absolutione, præfatos abbates contumeliis affectos appellaverunt.

A.D. 1187.
April 11.
They report
to the pope,
and the
archbishop's
clerks
appeal.

Domnus autem Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus non minus a suo desistens² proposito, cum lapides et cætera tanto operi necessaria non haberet, capellam ibidem ligneam octoginta circiter pedum, ne nil ageretur, erexit. Scripsit etiam universis Anglorum ecclesiis, fraternitatem suam instituens et admirabilem peccaminum relaxationem, dicens sed mentiens beatum Anselmum et Sanctum Thomam martyrem, in cujus nomine fabricanda erat basilica, idem quandoque habuisse propositum, dignum reputans cupiditatis commercium, si ex sanctorum injuria quamvis mendose sibi pecuniam posset aggregare. Sed lege, lector, utriusque sancti vitam et actus inspicere, et invenies utrumque monachorum tutorem non turbatorem, suæque, id est Cantuariensis ecclesiæ, propugnatorem, non raptorem fuisse.

Baldwin
builds a
wooden
chapel and
collects
money for
his new
church.

S. John x.
8, 9, 10, 11.

Introierunt enim per³ hostium in ovile ovium, et ut boni pastores pro ovibus sibi creditis etiam animas tradiderunt. Hic autem cum ascenderit aliunde, ad hoc venit ut mactet et perdat. Nuntiata sunt autem hæc domino papæ Urbano. Unde, cum fratribus habito consilio, Cantuariensi scripsit archiepiscopo in hunc modum :

His falsehoods in his
appeal for
contributions.

“ Urbanus⁴ episcopus, servus servorum Dei, Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Quanto majoris es religionis,

Letter of
Urban III.
to Baldwin.

¹ *habuerint*] habuerunt, C.

² *desistens*] assistens, C.

³ *per*] om. C.

⁴ *Urbanus*] See Epistolæ Can-

tuarienses, No. xlii., pp. 35, 36 ;
where the date is given, “ Veronæ,
“ vii^o idus Maii.”

A.D. 1187.
May.
The pope
wonders
that the
archbishop
should per-
severe in his
contumacy.

He orders
him to re-
place the
injured
parties in
their rights
within
fifteen days.

“ honestatis et nominis, tanto amplius tuæ detrahatur gravi-
tati si quando apostolicæ jussioni resistis, cui teneris in om-
nibus prompta devotione deferre. Cum enim per alia scripta
tibi dederimus in mandatis, ut si quid circa statum ec-
clesiæ tuæ in personis vel rebus in præjudicium dilectorum
filiorum nostrorum prioris et fratrum ejusdem ecclesiæ, post
appellationem ab ipsis ad nos interpositam, vel postquam
idem prior cum quibusdam fratrum suorum iter arripuit ad
sedem apostolicam veniendi, fecisti, in statum pristinum re-
vocares, non sine ratione miramur quod, sicut nobis inno-
tuit, mandatum nostrum exequi noluisti, cum non ignores
quomodo et hi qui appellant et qui ad Romanam ecclesiam
veniunt, donec de controversia cognoscatur, nullum sui sta-
tus sentire debeant detrimentum. Credentes autem quod
hac vice facere debeas quod hactenus neglexisti, fraternitati
tuæ per iterata scripta mandamus et districto præcipimus
quatinus quicquid circa statum prioris et fratrum ipsius
ecclesiæ in personis vel rebus in eorum præjudicium com-
misisti postquam ad nos appellarunt, vel postquam idem
prior et quidam de suis aggressi sunt iter ad nos veniendi,
dilatione et appellatione postposita in statum pristinum re-
ducere non postponas, eosque in personis vel rebus contra
juris ordinem desinas amodo fatigare. Si vero id infra xv.
dies post harum susceptionem non expleveris; dilectis filiis
nostris de Bello, de Fauresham et Sancti Augustini Cantu-
ariæ abbatibus id appellatione remota commisimus exe-
quendum; ita ut si omnes his exequendis interesse noluerint
vel nequiverint, duo ex ipsis ea nichilominus exequantur.”

Abbatibus quoque tribus quos supradicti mandati
fecerat executores hic jam secundo scribit dicens:

Letter of the
pope to the
three abbots
ordering
them to en-
force the
second
mandate.

“ Urbanus¹ episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis de
Bello, de Fauresham et Sancti Augustini Cantuariæ abbati-
bus salutem et apostolicam benedictionem. Grave admodum
gerimus et molestum quod venerabilis frater noster Cantua-
riensis archiepiscopus et apostolicæ sedis legatus adversus
dilectos filios nostros priorem et fratres suos post appella-
tionem, reverentia sedis apostolicæ prætermissa, commiserat,
nec ad mandatum nostrum nec ad commonitionem vestram
voluit, sicut accepimus, revocare. Quod autem in executione
mandati quod super hoc vobis dedimus, licet nimis tepide
processistis, gratum nobis est, sed multo gratius esset si

¹ Urbanus] See *Epistolæ Can- |* where the date is given “Veronæ,
tuarienses, No. xliii., pp. 36, 37; | “ vii^o idus Maii.”

“tenorem mandati nostri taliter fuissetis executi, quod non
 “cogeremur vobis super eodem iteratas litteras destinare. Ve- A.D. 1187.
May.
 “rum, quia super gravaminibus et molestiis ipsius prioris et
 “fratrum suorum non possumus non moveri, nos, incorrectum
 “sustinere nolentes quod in eorum præjudicium non sine
 “contemptu sedis apostolicæ constat esse commissum, memo-
 “rato archiepiscopo mandatum iteratum dedimus et præcep-
 “tum, ut quicquid circa statum ipsius prioris et fratrum
 “suorum in personis vel rebus in eorum præjudicium attemp-
 “tavit, postquam ad nos appellarunt, vel per eundem priorem
 “et quosdam de suis aggressi sunt iter ad nostram præsen-
 “tiam veniendi, id in statum pristinum dilatione et occasione
 “cessante reducat, eosque contra juris ordinem in personis
 “vel rebus desinat amodo fatigare. Ne igitur frustra totiens
 “super eodem negotio scribere videamur, dilectioni vestræ
 “per apostolica scripta mandamus et districte præcipimus,
 “quatinus, si præfatus archiepiscopus infra xv. dies post sus-
 “ceptionem litterarum nostrarum non impleverit quod man-
 “damus, vos omni gratia et timore postposito, contradictione
 “quoque, dilatione et appellatione cessante, id efficaciter exe-
 “quimini, provisuri ne plus ei videamini quam nobis in hac
 “parte deferre, quia non possemus adversum vos non moveri,
 “si alicujus gratia vel obtentu mandatis negligeretis aposto-
 “licis obedire, et ad corrigendam inobedientiam vestram ma-
 “num nostram extendere cogeremur. Cæterum¹ si omnes his
 “exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilo-
 “minus exequantur.”

Quoniam vero ædificationem novæ basilicæ et cano-
 nicorum institutionem cum ipsius fraternitatis prædi-
 catione principalem habebat quæstionem, nec ad præ-
 sentiam domini papæ responsales archiepiscopi accedere
 volebant, dum prior Cantuariæ ibidem existeret, præ-
 fato Cantuariensi archiepiscopo scripsit sic:

“Urbanus² episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Letter of the
pope to
Baldwin.
 “Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato,
 “salutem et apostolicam benedictionem. Dilecti filii nostri
 “prior et quidam fratres ejus, monachi ecclesiæ tibi commissæ,
 “ad nostram præsentiam venientes, de ecclesia quam ædificare
 “cœpisti tantum sibi et eidem ecclesiæ proposuerunt dispen-

¹ Cæterum] Verumptamen, C.

date “Veronæ, vii^o idus Maii;”
and above, p. 58.

² Urbanus] See Epistolæ Can-
tuarienses, No. xl., p. 34 } with the

A.D. 1187.
May.
He informs
him of the
appeal of the
monks on
the subject
of the new
church;

and orders
him to stay
building.

Letter of the
pope quash-
ing the fra-
ternity
which the
archbishop
has founded
for the
building
of his new
church.

"dium profuturum,¹ quod, nisi ab ejus fuerit constructione
cessatum, præscripta ecclesia suæ dignitatis et status mise-
rabile suscipiet detrimentum. Sane cum per Dei gratiam
litteratus sis et in religione diutius conversatus, ignorare
non debes, sicut nec te credimus ignorare, quomodo propter
scandalum a bonis est interdum operibus abstinendum. Nos
autem, sollicite providere volentes ne inter te et fratres tuos
remaneat materia jurgiorum, cum non possint convenienter
obsequiis divinis intendere qui sunt contentionibus dediti,
de consilio et deliberatione fratrum nostrorum monemus
fraternitatem tuam, mandamus et districtè præcipimus, qua-
tinus, donec causa cognita statuamus quid de ipso ædificio
fieri debeat, occasione, contradictione et appellatione post-
posita, ab illius novæ ecclesiæ constructione et canonicorum
institutione desistas, et etiam ab exactione fraternitatis quam
ob favorem ipsius operis diceris statuisse, aliis litteris non
obstantibus a sede apostolica impetratis. Si quid autem
contra hanc prohibitionem nostram fuerit attemptatum, nos
id auctoritate apostolica irritamus."²

Addidit etiam hoc dominus papa ut de cassanda
fraternitate universo clero Angliæ scriberet sic:

"Urbanus³ episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus
fratribus episcopis et dilectis filiis abbatibus, et aliis eccle-
siarum prælatis per Angliam constitutis, salutem et apostoli-
cam benedictionem. Cum dilecti filii nostri prior et fratres
Cantuariensis ecclesiæ de constructione novæ ecclesiæ quam
venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus, aposto-
licæ sedis legatus, de novo extra Cantuariam cœpit, gravia
se querantur dispendia subituros, nos, eorum juri volentes
prout tenemur ex officio providere, ex deliberatione fratrum
nostrorum ipsi archiepiscopo districtè præcepimus, ut in
constructione præscriptæ novæ ecclesiæ vel in institutione
canonicorum, donec causa cognita statuamus quid ex hoc
fieri debeat, non procedat. Mandamus itaque universitati
vestræ atque præcipimus quatinus fraternitatem aut prædi-
cationem, quam occasione illius ecclesiæ prædictus archi-
episcopus de novo constituit, usque ad decisionem causæ in
parochiis vestris nullatenus admittatis, nec prædicatores, si
qui ad hoc destinati fuerint, in ipsis parochiis patiamini

¹ *profuturum*] *proventurum*,
above, p. 58.

² *irritamus*] Dated May above,
p. 58.

³ *Urbanus*] See *Epistolæ Can-*
tuarienses, No. xli., p. 35; where
the date is given, "*Veronæ, vii^o*
"*idus Maii*;" and above, p. 58.

“prædicare, vel a fidelibus beneficia quærere, sed eos potius
 “ab his desistere, sublato appellationis obstaculo auctoritate
 “nostra ecclesiastica districtione cogatis.”

A.D. 1187.
 May.

Hæ litteræ, per totam Angliam delatæ, ab omnibus fere
 clericis et laicis cum summa devotione sunt exauditæ.
 Dolebant enim quique fideles, prout mutire audebant,
 detrimentum matris suæ Cantuariensis ecclesiæ, hoc
 autem non manifeste sed quasi in occulto. Insonuerat
 enim rumor in populo regem Angliæ partem archiepiscopi
 fovere, eo quod eidem contradicere non volebat, et
 hoc in odium Cantuariensis ecclesiæ, quam adhuc in-
 tuitu martyris sui, prout potuit præ pudore, insequabatur.

General
 sympathy
 for the
 convent.

The king
 supposed to
 be on the
 archbishop's
 side.

Archiepiscopus autem, de his omnibus per quendam
 de curia domini papæ præmunitus, cum Cantuariam
 prope esset, et ad diem Pentecostes procurationem
 suam Dovoriam præparari jussisset, mutato repente con-
 silio, priores duos fecit, Dovoriam scilicet Willelmum,
 et hunc apud Wingham contra consuetudinem Can-
 tuariensis ecclesiæ; alium vero ad ecclesiam Sancti
 Gregorii Cantuariæ nomine Dunstanum. Quo facto,
 citissime recessit, et Londoniam properavit. Exinde
 assumpta legatione plures occidentales Angliæ visi-
 tavit ecclesias, et usque in fines Waliæ elongatus est,
 ac si manus Domini temptaret effugere, vel potius vires
 apostolici mutilare mandati. Allatæ sunt tamen eidem

Baldwin
 avoids visit-
 ing Canter-
 bury on
 Whitsun-
 day, May 17,
 and makes
 two priors at
 Wingham.

He then goes
 to Wales.

litteræ domini papæ¹ per monachos duos Cantuarienses,
 quibus ipse quasi subsannans hoc solum respondit:
 “Litteras papæ audivimus, et nos quod habemus fa-
 “cere inde faciemus.” Recedentibus autem monachis,
 reverentia hæc mandato domini papæ exhibita est,
 ut capella, quæ post appellationem et prohibitionem
 domini papæ ex tabulis abiegnis compacta est, jam
 nunc ex lapide et cemento construeretur. Præceptum
 est etiam quasi ex edicto, ut omnes canonici ecclesiæ
 illius conjurati sub festinatione nimia domos sibi circa
 eandem capellam fabricarent. Hæc erat his diebus in

His words
 on receiving
 the papal
 letters.

He begins
 to build in
 stone.

¹ papæ] om. C.

A.D. 1187.
Prior Hon-
orius retires
to France.

The Dean of
Rheims.
Ralph of
Sarr, enter-
tains him.

He meets
the mes-
senger of
the convent
at Vercelli.

Master
Pillius the
advocate of
the convent.

Arrival of
the arch-
bishop's
agents at
Verona.

Anglia apostolici cura mandati. Prior autem Honorius, cum videret quod nuntii archiepiscopi ex conducto nollent procedere, nec in conspectu summi pontificis, dum ibidem prior adesset, apparere, ex consilio domini papæ et cardinalium a curia recessit, et citra montes substitit in partibus Galliarum. Decanus enim Remensis, Radulfus de Serris¹ nomine, ex intimo cordis affectu matris suæ et alumnae Cantuariensis ecclesiæ pressuris compatiens, ejusdem ecclesiæ nuntios euntes et redeuntes devote suscepit hospitio, et quoad licuit de suo ministravit. Cum hoc itaque tam justo, tam fideli, amico prior substitit, melioris fortunæ præstolans eventum. Dum autem prior in procinctu redeundi in Franciam esset, venerabilis Gaufridus supprior de consilio conventus monachum unum Veronæ ad priorem misit, ut statum ecclesiæ et fratrum ei nuntiaret, et ad consilium prioris debitum præstaret pro posse suo consilium et auxilium. Is frater occurrens priori apud civitatem Vercellensem, quæ sita est quasi in bivio, via scilicet quæ ducit Papiam et via quæ ducit Mediolanum, optato ejus fretus colloquio, nuntiavit ei omnia quæ in Anglia post recessum ejus facta sunt. Dominus autem prior eidem vice versa quæ Veronæ acta fuerunt retulit, et quid de cætero is acturus esset plenius instruxit. Et vale invicem dicto, monachus Veronam adiit, prior autem Franciam properavit, dimissis in curia monachis duobus et quodam magistro Pillio² cum gratia summi pontificis Cantuariensis ecclesiæ³ advocato. Quo audito, nuntii archiepiscopi lætati sunt, et sequenti ebdomada ad curiam venientes, nec sic præfato præsentem Pillio palam procedere vel de causa quicquam proponere voluerunt. Unde factum est ut etiam ipse magister Pillius ex consilio domini papæ paulisper abcederet, donec ipsi coram domino papa ali-

¹ *Serris*] *Sorris*, C.

² *Pillio*] *Pillio*, C.

³ *Cantuariensis ecclesiæ*] *Cantuariæ causæ*, C.

quam proposuissent actionem. Accesserunt igitur præfati archiepiscopi responsales, et in prima acie litteras archiepiscopi, regis quoque et episcoporum Angliæ, obtulerunt. Ex quibus aliquæ, regis scilicet et archiepiscopi, lectæ sunt, aliæ autem ut fertur in fenestram usque in posterum projectæ. Summus autem pontifex ad eosdem nuntios dixit: " Domini Cantuariensis litteras audivimus et regis, sed utrum sufficientes sitis responsales, vel si de causa ista nostrum debeatis subire iudicium necne, non audivimus. Si quæ tamen inpræsentiarum vultis proponere, dicite et audiemus." Proposuerunt itaque de ædificatione basilicæ, petentes omnium restitutionem, eorum scilicet quæ ad prioris petitionem dominus papa concesserat, et ut omnia priori indulta in irritum revocaret. Auditis igitur omnibus de quibus proposuerant actitare, vocatus est magister Pillius ad curiam, et in crastino dominus papa consistorium ingressus est. Cum igitur nuntii archiepiscopi ulterius latere non valerent, de litteris regis et ejus supplicatione et magnifica gratia primum suæ causæ habuerunt ingressum. Quibus respondit Pillius: " Si de litteris domini regis agendum est, dicimus eum tantæ benignitatis, tantæque liberalitatis esse, ut hujusmodi litteras incommodo suo cuilibet diviti vel mendico non negaret. Quid igitur magnum si dominus Cantuariensis ejusdem regis apices impetravit, cum eum in suis teneat vinculis, et ab eodem nexibus amicitiae teneatur?" Dixerunt autem adversarii, dominum¹ Cantuariensem plenam omnium repetere restitutionem, ut ea scilicet revocarentur in irritum quæ Cantuariensi fuerant² indulta priori; et ut ei procedere liceret in opere novæ basilicæ, et canonicorum institutione, et fraternitatis exactione. Ad quæ Pillius respondens dixit ad papam: " Ob reverentiam majestatis vestræ et hostis absen-

A.D. 1187.
They present
their letters
to the pope.

He offers to
hear them,
and they
state their
case.

Pillius is
called in and
answers
them.

They demand that
the favours
shown to the
prior should
be recalled.

¹ dominum] dompnum, C.

| ² fuerant] fuerint, B.

A.D. 1187.
Pillius de-
māda
general
restitution
of the rights
of the
convent.

The pope
asks what is
the use of
the new
church.

Peter of
Blois
answers

Discussion
on the
position of
the monastic
chapter.

Pillius lays
down the
law.

tiam, pater sancte, distulimus usque nunc de facto
 " vel jure ad plenum allegare, et non neganda postu-
 " lare; nunc autem præsente adversario omnium peti-
 " mus ablatorum restitutionem, et ut novum opus
 " archiepiscopi solo tenus diruatur. Omnia quidem de
 " jure nobis restituenda sunt, cum ipsi nos spoliave-
 " rint qui sibi petunt fieri restitutionem. Opus etiam ¹
 " de jure dissipandum est, quia tacita veritate et falsa
 " suggestionem est impetratum, et post appellationem ad
 " vos interpositam in contemptum vestrum est ædifi-
 " catum. Præcepit majestas vestra ex fratrum delibe-
 " ratione ut ab opere cessaretur, et non est cessatum.
 " Nunc ergo præcipiendum est, ut quod factum est
 " penitus subvertatur." Dominus autem papa dixit ad
 " nuntios archiepiscopi: "Quæ est hujus operis necessitas
 " vel utilitas?" Cui Petrus Blesensis nuntiorum prin-
 " cepts dixit: "Necessitas, domine, simul et utilitas magna
 " est. Ecclesia enim Cantuariensis sublimis valde et
 " gloriosa est, ideoque contra principes et potestates
 " multo, et maxime clericorum sapientum, indiget adju-
 " torio, qui in expediendis negotiis prudentiores mona-
 " chis existunt et exercitiores." Cui papa; "Nonne,"
 " inquit, "monachi illius ecclesiæ sunt cathedrales?" Et
 " Petrus: "Domine, cathedrales." Cui papa: "Si ergo
 " cathedrales sunt, quare dominus vester eorum ut ca-
 " thedralium non utitur consilio?" Pillius autem dixit
 " ad papam: "Dominus archiepiscopus Cantuariensis ec-
 " clesiæ episcopus est, et, ut dicunt adversarii, eorum-
 " dem abbas monachorum; si ergo abbas est, absque
 " conventus sui consilio aliqua in cœnobio commutare
 " non valet nec alienare. In eo autem quod episcopus,
 " absque ecclesiæ suæ consensu in fundo ecclesiæ ipsius
 " aliam ecclesiam vel basilicam non poterit ædificare."
 " Papa dixit ad Petrum: "Quid est domini tui in hac
 " ædificatione propositum? Vultne dominus tuus Sanc-

¹ etiam] autem, C.

“ tum Thomam illuc transferre, sicut audivimus, vel A.D. 1187.
 “ sedem episcopalem commutare?” Et Petrus: “ Nec Peter ex-
 “ sedem Cantuariensem commutare, nec Sanctum Tho- plains the
 “ mam illuc transferre proponit; sed decessores sui, archbishop's
 “ Sanctus Anselmus et ipse beatus martyr Thomas, purpose.
 “ hujus ecclesiæ construendæ idem habuerunt proposi-
 “ tum.” Papa vero ejusdem Petri præfocans sermo-
 “ nem, “Sta, frater,” inquit, “sta. Voluitne Sanctus The pope
 “ Thomas in nomine suo ecclesiam ædificare?” Hoc points out
 idem poterat objecisse de Sancto Anselmo, qui quartus an incon-
 fuit ante eum, an voluerit in nomine quarti successoris sistency.
 sui ædificare basilicam. Petrus autem ¹ videns se de-
 prehensum, obmutuit. Multis itaque diebus super his
 aliisque quæ cotidie emergebant quæstionibus coram
 summo pontifice a Pillio et Petro disputatum est.

Cum igitur domnus Baldewinus Cantuariensis ² ar- Prepara-
 chiepiscopus in Anglia nec in modico quidem aposto- tions for
 licis deferret mandatis, nullaque spes pacis inter reges active war.
 in partibus transmarinis haberetur, jam instante ter-
 mino induciarum omnes ad campestram pugnam ani-
 mati sunt. Rex itaque Franciæ nonnulla regis Angliæ
 castella obsedit et cepit, et ex his aliqua solo tenus
 diruit. Cum autem castello quod vocatur Radulfi quod Château-
 est in provincia Bituricensi appropinquaret, et rex An- roux
 gliæ idem castellum cum exercitu suo tueretur, comesque threatened.
 Ricardus cum exercitu multo a latere castelli regis im-
 petum Franciæ elidere cogitaret, juxta idem castellum
 hujusmodi accidit miraculum:

Est ibidem cœnobium monachorum habitus nigri, in A miracle at
 honore Beatæ Virginis Mariæ dedicatum. Quo cum Château-
 Braibanceni regis Angliæ stipendiarii festinarent, ut roux.
 ea quæ in eadem ecclesia reposita erant absportarent,
 Lemovicensis vicecomes armatus accessit, eorumque ab
 ingressu ecclesiæ cohibuit furorem; fugatoque tandem

¹ *autem*] om. B.; ins. C.
 A 64.

| ² *Cantuariensis*] om. C.
 A A

A.D. 1187.
An image of
the Virgin
and Child
broken by a
furious
gambler.

Wonderful
vitality of
the images.

Alarm in
both armies.

June 23.
The count
of Flanders
advises
Richard.

latronum cuneo, remanserunt quidam ex ipsis in ipso atrio ecclesiæ tessaræ ludentes. Cum ergo quidam ex ipsis, ut moris est, sorte perderent, alii vero lucro inhiantes eos qui perdebant probris irritarent, hi qui perdebant furore succensi in Deum et Beatam Ejus Genitricem nephandas blasphemias jactitabant, ac si eorum esset culpa quod hujusmodi infortunia eis accidebant; unus autem ex eis, insanior cæteris, arrepto lapide ad imaginem Sanctæ Virginis Mariæ in lapide sculptam projecit, quo infantem feriens, ejus manum dejecit in terram. Qua ruente, ipse quoque puer e gremio elapsus¹ est inferiusque solito resedit. De brachio autem pueri, simul et manu, quæ jam in terram lapsa est, sanguis uberrime manavit, ac si viventis hominis vigor esset in lapide. Ipsa vero imago Mariæ, ac si suo compateretur filio, conjectis manibus ad humeros proprios vestimentum lapideum abrupit, et corpus proprium fere usque ad mamillas detexit. Hic vero, qui lapidem jecerat, absque mora corrui et expiravit; cæterique amentes effecti sunt. Vicecomes autem Lemovicensis, accurrens, manum pueri sanguine madidam apprehendit, magnumque suæ defensionis præmium lætabundus absportavit.

Interea exercitus utrimque in acies ordinatur, et hujus eventus miraculi circumquaque diffunditur. Terrentur hinc inde milites armati, et de belli eventu dubio plurimi² suspicantur. Rex autem Franciæ jussit incontinenti Braibacenorum quem habebat cuneum de societate Francorum et exercitu amoveri. Vigilia tandem Sancti Johannis Baptistæ, cum omnia ad pugnandum præparata fuissent, et utrobique tam milites quam pedites aciebus ordinatis armati incederent, comes Flandrensis ad comitem Pictavensem Ricardum accessit, eumque in hunc modum allocutus ait: "Domine comes, ut michi videtur et" pluribus, valde insipienter agis, et non bono uteris con-

¹ *elapsus*] lapsus, C.

| ² *plurimi*] plurima, C.

" silio, qui contra dominum tuum, regem dico Franciæ, A.D. 1187.
June 23.
 " de cujus ditione multa habes et plurima speras, ut He recom-
 " videmus, armatus incedis, et ad bellandum contra mends him
 " eum exercitum ducis. Quomodo vel qua ratione de to make
 " cætero te¹ poterit amare, vel quo animo ea quæ te friends with
 " expectant beneficia poterit tibi conferre? Philip. *Ætas ju-*
 " ventutis suæ tibi contempnenda non est. Juvenis
 " quidem ætate est, sed animo senilis, prudens in
 " agendis et strenuus, et malorum maxime memor con-
 " gestorum, non inmemor penitus beneficiorum. Ex-
 " pertis credendum est. Ego enim quandoque eidem
 " infestus fui, sed cum multo dispendio etiam nunc
 " pœnitentiam ago. Quam gloriosum esset et utile si
 " domini tui benivolentiam haberes et gratiam." Re-
 spondit comes Ricardus et dixit: " Discalcia-
 " vellem adisse Jerosolimam ut domini mei sicut de-
 " berem gratiam haberem." Cui Flandrensis: " Non
 " est," inquit, " necesse, ut tam laboriosum iter arri-
 " pias: ecce rex Franciæ in proximo est. Non discal-
 " ciatis sed nec calciatis pedibus eundum est, ut eum
 " alloquaris. Sed sicut nunc es armatus, equo tuo
 " armatura splendido insidens, accede, dominique tui
 " gratiam, Deo annuente, de facili poteris obtinere."
 Comes itaque Ricardus, ipso Flandrensi prævio, ad re-
 gem Franciæ inconsulto patre inter armatorum cuneos
 et acies ordinatas accessit, et cum eo diu habuit sin-
 gulare colloquium. Tandemque pacato² animo, ad com-
 militones suos reversus est.

Audiens autem rex Angliæ fama volitante quod Henry sum-
 acciderat, prodicionem non pacem suspicans, vehe- mons the
 menter indoluit, ilicoque misit nuntium ad nobiliores French
 Franciæ proceres, rogans eos ut quantocius ad eum nobles to a
 venirent. Venerunt igitur ad eum archiepiscopus consulta-
 Remensis, comes Theobaldus, comes Flandriæ, comes tion.
 Robertus et alii quidam nobilissimi. Quibus rex

¹ [e] non, C.| ² *pacato*] pacto, B.

A.D. 1187. Angliæ in hunc modum locutus est: "Domini et
 June, " amici et parentes mei, notum vobis facio quod homo
 Henry asks " peccator sum et hucusque in pluribus male vixi.
 for a truce, " Nunc autem vitam meam et errores emendare cupio,
 of two years, " et, dum tempus habeo, Deo reconciliari desidero. Quia
 that he may " vero nunc expensas et homines habeo, si domino meo
 go on cru- " regi Franciæ placuerit, super paganos ibo. Rogate
 sade, " ergo ex parte mea dominum meum, ut duorum michi
 " tribuat inducias annorum; quos si dare noluerit, de
 " salute animæ meæ coram Deo proculdubio respon-
 " debit. Vos etiam ibidem respondere tenemini, nisi
 " hoc consilium domino regi volueritis intimare." In
 hunc modum plurima prosecutus, videntibus cunctis et
 Philip dis- mirantibus, lacrimatus est. Redeuntes proceres illi hæc
 believes his " suo regi Franciæ nuntiaverunt. At ille subridens ait
 sincerity, " illis: "Creditis illi?" At illi, "Hæc nobis," inquit,
 but agrees, "referenda vobis suppliciter injunxit, et hæc vobis
 "consulimus, monemus ut faciatis." "Ite ergo," ait
 rex, "eique dicite, quod ad ipsius petitionem et ad
 "vestram admonitionem duorum annorum concedo in-
 "ducias." Redeuntes autem spectabiles illi nuntii ad
 regem Angliæ, eum jam a proposito et petitione elon-
 gatum inveniunt. Dicebat enim se exinde artius et
 subtilius cogitasse, summumque in petitione sua inve-
 nisse periculum. Unde fatetur se de omnibus his quæ
 petita sunt et concessa pro ullo infortunio nichil esse
 facturum. Redierunt itaque præfati comites, regique
 suo non sine verecundia quæ audierant retulerunt.
 Unde rex quasi de sua illusionem succensus præcepit in
 crastino summo diluculo acies ordinari. Quod et fac-
 tum est. Quæ cum regi Anglorum nuntiata fuissent,
 vocato citius comite Ricardo dixit ei: "Quid faciemus?
 "Quod michi in tanto articulo das consilium?" Cui
 Ricardus: "Quod consilium dare potero, cum hesterno
 "petitas et acceptas recusaveris inducias? Nunc eas-
 "dem inducias sine grandi verecundia repetere non
 "valemus." Cum autem idem Ricardus patrem suum
 regem anxium videret, dixit ad eum: "Licet, domine

Philip dis-
believes his
sincerity,
but agrees.

Henry
changes his
mind.

Philip pre-
pares for
battle.

Richard's
advice to his
father.

“ pater, verecundum sit, ibo si placet ad dominum
 “ nostrum regem, si forte potero quas petisti hesternas
 “ inducias reportare.” “ Fiat,” inquit rex. Comes ergo
 Ricardus regem Franciæ jam armatum adiit, suoque
 eidem oblato gladio, nudato etiam capite et flexis
 genibus, rogavit humiliter ut animi sui motum miti-
 garet, suæque bonæ fidei vice patris daret inducias;
 quas si pater suus aliquatenus infringeret, ipse comes
 corpus proprium Parisius regis submitteret arbitrio.
 Quo audito, rex Franciæ, cum suis comitibus et baro-
 nibus super hoc diutius seorsum habito consilio, sub
 prætaxata tandem conditione morose tamen concessit
 inducias. Armis igitur utrimque valedicitur, et singu-
 lis in sua cum gaudio redeuntibus, ad ostendendam
 cunctis initam concordiam rex Franciæ comitem Ricar-
 dum in pace et gratia secum duxit in Galliam.

A.D. 1187.
 June.
 Richard
 himself ap-
 plics for the
 truce, which
 is granted.

Richard
 goes with
 Philip into
 France.

¹ Rex autem Babiloniæ Saladinus, vir paganus sed
 miles egregius, cum vidisset quod Jerosolimitani et
 populus Christianus una cum patriarcha Eracleo de
 adventu Henrici regis Anglorum, de quo in tantum
 præsumebant ut ei coronam et sceptrum regni offerrent,
 jam penitus essent desperati, cum comite Tripolitano,
 Christiano sed perfido, fœdus pepigit, eo quod ipse
 comes regi Jerosolimorum regnum invideret et conju-
 gem. Unde Saladinus securior effectus, congregato
 exercitu copioso cum lxxx. milibus militum et eo amplius
 ante festum apostolorum Petri et Pauli Jerosolimitani regni
 terram intravit, et in brevi Tabariam, id est Tyberiadem,
 occupavit. Cum autem domina loci se cum paucis militi-
 bus munitione castrorum tueretur, regi Jerosolimorum et
 populo quæ acciderant nuntiata sunt. Et cum regi consi-
 liosum videretur civitates et loca bellico apparatu munire,
 quam adeo subito se discrimini pugnae obicere, tandem de con-
 silio comitis Tripolitani, qui etiam cum ipso nuper fœdera

Saladin
 makes a
 league with
 the count of
 Tripoli.

He takes
 Tiberias.

Bened.
 ii. 11.

¹ The following passage is partly | pope, given in the Chronicle of
 an abstract and partly a transcript | Benedict, vol. ii. pp. 11, 12.
 of the letter of the Genoese to the |

A.D. 1187.
The king
engages in
battle with
the Sara-
cens.

Treason
among the
Franks.

The king
taken.

Reginald of
Chatillon
killed.

Cities cap-
tured.

pacis inierat, et ad instantiam multam cum lacrimis domi- **Bened.**
norum de Tabaria, qui ad succursum matris anhelabant, rex ii. 11.
processit ad bellum versus Tabariam per dietam unam. Deinde
comes Tripolitanus, dux et prævius itineris, totum exercitum
conduxit in eminentem et saxosum¹ locum. Ibi vero immi-
nentibus hostibus, undique necessitate compulsus, rex de ba-
ronum consilio bellum committere dignum duxit, et ad eorum
instantiam magistro et militibus Templi primos ictus conces-
sit, dispositis per acies suo ordine cæteris militibus ad pug- **Bened.**
nam, et comiti Tripolitano cæterisque capitibus bellatorum ii. 12.
traditis vexillis. Itaque militia Templi, sicut leo fortis in hos-
tes concurrens, partem stravit, partem fugavit. Cæteri vero
regio spreto mandato, non processerunt ad pugnam, nec ullum
eis præstiterunt succursum. Unde milites Templi retenti et
trucidati sunt. Postmodum vero Christianorum exercitum
laborioso itinere confectum, et nimio caloris aestu prægrava-
tum, aqua deficiente, Parthi igne circumdederunt. Tunc sex
ex militibus regis, quorum memoria in maledictione est,
diabolico spiritu arrepti, ad Saladinum confugerunt, et sponte
sua renuntiantes de omni esse et proposito atque continen-
tiis Christianorum instruxerunt. Saladinus autem,² qui de dis-
crimine prælii anxius dubitabat, resumpsit vires, et cum tubis
et infinita multitudine bellatorum in Christianos, qui per loca
saxosa et invia pugnare non poterant, assultum fecit, et eos
omni bellandi genere impugnavit et expugnavit. Tandem Tho-
chedinus Saladini nepos regem fugam ambientem et crucem
Dominici ligni cepit. Cæteri omnes fere confracti,³ capti, tru-
cidati, et vinculis mancipati sunt, ab ipsis Parthis campo om-
nino, prohi dolor! superato. Saladinus autem statim militiæ
Templi et Hospitalis milites segregari fecit ab aliis, et coram
se decapitari. Ipse propria manu principem Reginaldum de
Castellione interfecit. Deinde civitatem Accon cepit et adja-
centia loca et munitiones fere omnes de partibus illis. Sirii
autem, qui Jerosolimis remanserant, sicut ferebatur, nuntios
de reddenda civitate Saladino mittebant. In Tiro omnes qui
de Accon confugerant et multitudo profugorum Christianorum
se recepit. Ascalona victualibus et bellatoribus bene præ-
munita fuit; et Antiochia et Margatum⁴ cum tota fere terra
principis; terra comitis Tripolitani adhuc salva erat.

Unde Terricus magnus præceptor Templi omnibus
fratribus hujusmodi misit epistolam :

¹ *saxosum*] Saxonum, B.
² *autem*] ergo, C.

³ *confracti*] et fracti, C.

⁴ *Margatum*] Margat', A. B. C.

Bened.
ii. 13.

“ Frater Terricus¹ pauperrimæ domus Templi dictus magnus præceptor, omnisque fratrum pauperrimus et fere omnino adnichilatus conventus, universis præceptoribus et fratribus, ad quos litteræ præsentēs pervenerint, salutem et in illum suspirare cujus pulchritudinem sol et luna mirantur. Quot et quantis calamitatibus ira Dei, nostris peccatis exigentibus, nos in præsentī flagellari permisit, nec litteris nec flebili voce, prohi dolor! explicare valemus. Turci enim, immensam suarum gentium multitudinem congregantes, Christianorum nostrorum fines acriter invadere cōperunt. Contra quos nostrarum gentium phalanges coadjuvantes, infra octavas apostolorum Petri et Pauli, in eos congredi et versus Tyberiadem, quam violenter, castro solo relicto, ceperant, iter arripere præsumpsimus. Cumque in scopulis pessimis nos impulsissent, nos ita acriter expugnaverunt, quod sancta cruce et rege nostro capto et omni multitudine nostra interfecta et fratrum nostrorum, ut in veritate credimus, eodem die cc.xxx. decollatis, exceptis illis xl. qui prima die Maii interempti fuerunt, vix dominus comes Tripolitanus et dominus Reginaldus Sidonius et dominus Balianus et nos de illo miserabili campo evadere potuimus. Deinde Christianorum nostrorum sanguine debaccati, versus civitatem Accon cum omni sua multitudine venire non distulerunt. Quam violenter capientes totam fere terram invaserunt Jerusalem, Ascalon, Tiro, et etiam Berito, nobis et Christianitati adhuc solis relictis. Ista etiam civitates, omnibus fere earum civibus in prælio interfectis, nisi divinum et vestrum præsto sit auxilium, nullo modo retinere poterimus. Civitatem etiam Tirum inpræsentiarum acriter obsidentes, violenter die noctuque expugnare non cessant. Et tanta est eorum copia quod totam terræ faciem a Tiro usque Jerusalem et usque ad Gazam velut formicæ frequentes existentes cooperuere. Nobis ergo et Christianitati Orientis ad præsens omnino disperditæ quantocius succurrere dignemini, ut per Deum et per vestræ fraternitatis eminentiam, residuas civitates vestro suffulti adminiculo salvare possimus. Valete.”

Bened.
ii. 14.

Hactenus de Saladino.

Baldewinus autem Cantuariensis archiepiscopus, a suo necdum desistens proposito, cotidie suum affligebat conventum. Qui cum nec modice quidem apostolico de-

A.D. 1187.
Letter of
Terric
describing
the victories
of Saladin.

Jerusalem
still holds
out.

Pertinacity
of the arch-
bishop.

¹ The letter of Terric is also in the Chronicle of Benedict and elsewhere; see Ben. Pet. ii. 13.

A.D. 1187.
The three
abbots fix
July 24 for
the execu-
tion of the
mandate.

ferret mandato, tres abbates illi, videlicet de Bello,¹ de Faurésham, et Sancti Augustini Cantuariæ, qui Cantuariensis causæ fuerant executores, præfato archiepiscopo commonitorium miserunt epistolam, eique vigiliam Jacobi apostoli diem peremptorium præfixerunt; rogantes suppliciter ut apostolico obediret mandato, ne etiam ipsis inobedientiæ periculum immineret. Sed cum prædicti abbates et monachi Cantuarienses de forma executionis cogitarent, ipsumque archiepiscopum vel ejus nuntios responsales expectarent, a præfecto.² Angliæ Randulfo de Glanvilla hujusmodi susceperunt mandatum:

Prohibition
of the jus-
ticiar to the
abbots.

“Randulfus³ de Glanvilla abbati de Bello salutem. Præcipio tibi ex parte domini regis, per fidem quam ei debes et per sacramentum quod ei fecisti, ut nullo modo procedas in causâ quæ vertitur inter monachos Cantuarienses et dominum Cantuariensem archiepiscopum, donec inde mecum locutus fueris. Teste Willelmo de Glanvilla per præceptum domini regis de ultra mare. Et, omni dilatione et occasione remota, sis ad me apud Londonias proxima die Sabbati post festum Sanctæ Margaretæ virginis, mecum inde locuturus. Teste eodem apud Westmonasterium.”

Summons to
London for
July 25.

Suppriori quoque et conventui scripsit sic:

Prohibition
and sum-
mons to the
subprior.

“Randulfus⁴ de Glanvilla suppriori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Præcipio vobis ex parte domini regis ne aliquo modo utamini contra dominum Cantuariensem archiepiscopum aliqua perquisitione quam contra eum quæsistis, donec inde mecum locuti fueritis. Et tu supprior absque occasione et dilatione sis Londoniis in festo Sancti Jacobi cum consilio conventus tui, auditurus et facturus quod tibi dicetur ex parte domini regis, et ibi tunc tecum habeas perquisitiones quæ perquisitæ sunt contra dominum Cantuariensem archiepiscopum. Teste Willelmo de Glanvilla per præceptum domini regis de ultra mare. Per ipsum Willelmum.”

¹ *de Bello*] om. C.

² *præfecto*] præfato, B.

³ *Randulfus*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. lix., pp. 46, 47.

⁴ *Randulfus*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. lx. p. 47.

His auditis, mirati sunt universi. Cum autem sup-
prior corporea detentus infirmitate Londoniam venire
non valeret, missi sunt ad Randulfum monachi duo
ætate provecti, qui ex parte conventus supprioris
absentiam excusarent, et tenorem regii¹ audirent man-
dati. Cum autem præfectus Angliæ Randulfus de
supprioris absentia causaretur, dicens simplicius quam
deceret rem factam fuisse, subjunxit: "Domino nostro
" regi insinuatum est, quod vos habetis quasdam per-
" quisitiones de Roma contra eum et regnum ipsius,
" quibus jura regni vultis diminueret, et ipsius statum
" commutare. Ideoque præcipit dominus rex, et nos
" ex parte ipsius vobis² injungimus, ne perquisitioni-
" bus illis utamini antequam inde cum ipso domino
" rege locuti fueritis. Unde præcipio ut infra xv. dies
" ad dominum regem cum vestris privilegiis monachos
" mittatis, ut ejus arbitrio vel approbentur vel penitus
" proiciantur. Senescallos vero illos et monachos quos
" terris vestris præter conscientiam archiepiscopi præ-
" posuistis, præcipimus amoveri." His auditis, monachi
illi Cantuariam continuo redierunt. Attamen missi
sunt alii nuntii a præfecto Cantuariam, qui in audi-
entia conventus eadem nuntiarent edicta. Abbatibus
quoque tribus minaciter ex imperio regis inhibuitur est,
ne occasione aliqua domini papæ exquerentur manda-
tum. Missi sunt itaque monachi ad regem in Norman-
niam, ut cum aliis ejusdem ecclesiæ monachis, qui
propter alia negotia ecclesiæ ad regem diu ante ipsos
missi fuerant, de falsa accusatione absque³ privilegio-
rum ostensione conventum excusarent, suæque consue-
tudines ecclesiæ in suarum rerum libera administratione
ex antiquo regum tempore demonstrarent. Archiepi-
scopus autem⁴ jam nullum domini papæ formidans⁵

A.D. 1187.
July 26.

Two monks
attend in-
stead of the
supprior.

The justiciar
forbids the
use of the
papal man-
dates.

They are to
be sent to
the king.

The abbots
forbidden
to proceed.

Monks sent
to the king
in Nor-
mandy.

¹ *regii*] om. A. B.

² *vobis*] om. A. B.

³ *absque*] sine, C.

⁴ *autem*] cum, ins. C.

⁵ *formidans*] om. C.

A.D. 1187.
August.
The arch-
bishop
orders the
cellarer of
the convent
to be re-
sponsible to
himself
only.

The arch-
bishop
refuses.

The arch-
bishop re-
moves him
from office.

He protests.

mandatum, cætera inaneria monachorum ipsis penitus ignorantibus occupavit. Deinde, Dovoriam transfreturus properans, celararium mandavit, eique dixit :
 “ Hucusque solo nomine celararius fuisti. Nunc autem
 “ volo ut, re simul et nomine celararius existens, omnia
 “ quæ ad tuam pertinent obedientiam, scilicet villas et
 “ redditus et cætera, libera possideas, sic tamen ut
 “ michi soli et non alteri inde respondeas, meque inde
 “ facias securum.” Cui celararius, primo de benivolentia grates referens, respondit : “ Obedientiam illam de
 “ qua sermo est, si vobis placet et conventui, ego
 “ tenebo in ea forma et statu qua prædecessores mei
 “ per multa tempora tenuerunt, et ego eadem tempore
 “ vestro usque hodie tenui, et¹ non aliter.” Cumque diutius a clericis archiepiscopi verbis undique impeteretur, dicentibus, quod archiepiscopus cum celararium fecerit, respondit : “ Verum est, sed sub qua forma at-
 “ tendite. Prior ex parte conventus tres personas
 “ nominaverunt,² et ipse michi ut æstimo ex improvviso
 “ præbuit assensum, non ex sua deliberatione sed ad
 “ præsentationem conventus. Sub hac forma tenui,
 “ tenebo; tenuerunt et alii ante me. Aliam formam
 “ contra consuetudinem ecclesiæ non inducet per me.”
 Dixit autem archiepiscopus : “ Honorem tuum et libertatem desiderans hæc tibi obtuli. Verum quia hæc omnibus qui assistunt audientibus renuis, præcipio tibi
 “ per obedientiam et sub anathemate ne ulterius de obedientia illa te intromittas.” “ Audio,” inquit celararius,
 “ quæ dicitis, conventui referenda. Sciatis tamen certissime quod et ex parte conventus vobis annuntio,
 “ quod per nullum hominum, nisi per eos quos illi
 “ rerum suarum secundum consuetudinem ecclesiæ antequam constituent ministros, non unius pretium
 “ accipient³ refectionis, sed nec unius panis. Si vero

¹ et] sed, C.

² nominaverunt] So all the MSS.

³ accipient] accipiant, C.

“ super his quicquam volueritis commutare, contra an-
 “ tiquum statum est ecclesiæ nostræ, pro quo jam
 “ sæpius appellatum est et adhuc appellamus, pro quo
 “ et prior noster cum fratribus nostris in præsentia
 “ domini papæ existunt.” In eundem fere modum
 responsum dederat Simon camerarius, quem primo
 quasi specialis intuitu dilectionis super hoc negotio
 allocutus est. Sed ille sicut et cæteri, magis timen-
 tes Deum quam Baldewinum, nulla cupiditate ab ec-
 clesiæ suæ fidelitate potuerunt deviare. Igitur archi-
 episcopus, de suo proposito desperatus, festinus ad
 mare descendit, et, quasi gaudens quod tam callide
 potestate laica apostolicum elisisset¹ mandatum, iiii^{to}
 idus Augusti apud Dovoriam transfretavit. Præmissi
 sunt autem ad regem, ut prædictum est, monachi duo,
 qui conventum ab impositis excusarent. Qui cum
 secretius cum rege de vocatione monachorum, de pri-
 vilegiis exhibendis, de inhibitione mandati apostolici
 exequendi, plura proferrent, conventumque excusarent,
 quod nil contra regem vel regnum perquisissent, rex
 ad omnia miratus juravit in verbo regio quod nec
 monachos mandaverit nec privilegia, et quod executio
 mandati apostolici per eum non steterit. De inva-
 sione etiam maneriorum plurimum visus est admirari,
 dicens archiepiscopum in omnibus his, et maxime in
 ædificatione novæ ecclesiæ, multum errasse, seque ei-
 dem archiepiscopo ad constructionem operis hujusmodi
 nunquam dedisse consilium, sed simpliciter canonici
 faciendæ præbuisse assensum. Robertum autem sacris-
 tam et Rogerium Noreis pacis intuitu se retinuisse
 dicebat, ut per eos et per priorem, quem jam in Fran-
 ciam audierat venisse, inter archiepiscopum et con-
 ventum aliquam pacis faceret compositionem. Hac
 igitur audita regis excusatione, monachus qui hac de

A.D. 1187.
 August.
 Appeal of
 the cellarer
 and cham-
 berlain.

The arch-
 bishop sails,
 Aug. 11,
 from Dover.

The monks
 come to the
 king, who
 disavows the
 action of his
 ministers.

He explains
 his conduct
 with respect
 to the arch-
 bishop.

¹ *elisisset*] *elusus*, C.

A.D. 1187. causa missus est in Angliam regressus est, aliis qui præmissi fuerant cum rege subsistentibus.

Sep. 4.
Eclipse of
the sun.

Pridie nonas Septembris, feria sexta et hora sexta, luna xxviii^a, apparuit eclipsis solis in Anglia particularis. Apud Veronam autem Longobardiæ civitatem, ubi recolendæ memoriæ papa Urbanus tunc temporis morabatur, apparuit totalis ad modum cacabi igniti. Omnibus itaque qui viderunt obstupentibus, factus est terræ motus adeo terribilis, ut omnia fundamenta civitatis solo tenus erui viderentur.¹

Baldwin
threatens to
resign his
see.

Archiepiscopus autem, accedens ad regem, iram ipsius et indignationem quantumcunque potuit adversus conventum excitavit, adeo ut eidem per baculum pastorem resignare gestiret archiepiscopatum. Convenerant autem regiæ ditionis procures plurimi, occasione colloquii quod erant inter duos reges habituri apud Alencun v^{to} kalendas Septembris.

Conference
of the kings
at Alencun,
Aug. 28.

After a dis-
cussion of
the quarrel,
the monks
at court
agree to
accept
simple resti-
tution from
the arch-
bishop.

Quo cum archiepiscopus advenisset una cum rege, monachi quoque Cantuarienses Robertus sacrista et Rogerius Noreis affuerunt. Consertus est igitur sermo de gravaminibus Cantuariensis ecclesiæ et de restitutione maneriorum et reddituum, quos archiepiscopus quasi ratione archiepiscopatus ut omnium dominus acceperat. Multis itaque de restitutione ablatorum sermonibus hinc inde prolatis, tandem ex consilio regis inducti sunt monachi ad consentiendum, ut omnium possessionum suarum saltem simplicem ab archiepiscopo susciperent restitutionem. Archiepiscopus autem, suo nequam utens ingenio, ut posteris suis teterrimæ institutionis daret exemplum, arrepto capitis sui pileo præfatum Robertum sacristam, senem et natura simplicem, quasi de novo sacristam constituit, omnibus eidem pertinentiis sacristariæ specialiter assignatis. Rogerium vero ætate juniorem vaniglorium et cupidum domi-

Baldwin
immediately
reinvests
the sacrist.

¹ Pridie . . . viderentur] om. C.

nandi celarium fecit, eique villas et redditus ad celarium spectantes specialiter et personaliter assignavit, ac si ante horam hanc nunquam his Cantuariensis ecclesia instituta fuerit, sed per solum archiepiscopum deberet institui. Hanc igitur institutionem per litteras suas insinuavit episcopo Roffensi, præcipiens ut sub eadem forma Simonem camerarium faceret vice sua, et omnes cameræ pertinentias eidem specialiter assignaret. Redeuntes itaque præfati monachi Cantuariam, nuntiaverunt conventui ea quæ fecerant in partibus transmarinis.

A.D. 1187.
Aug. 28.
He makes
Roger
Norreys
cellarer;
and orders
the bishop
of Rochester
to reinvest
the chamberlain.

Confractis autem litteris archiepiscopi quos super¹ hoc negotio vicario suo² Roffensi misit episcopo, invenerunt resignationem illam non conventui factam sed supradictis tantum tribus personis. Admirantes igitur monachi super his contristati sunt valde, quod tantam et tam diutinam unitatem in tria divisa viderent, et in hac restitutione omnia conventui ablata fuisse. Quorum murmur et strepitum venerabilis ille supprior Gaufridus, constantia solidus ut æs, compescere gestiens, sic eos alloquitur: "Nostis, fratres karissimi, quod contra omnia gravamina pro statu ecclesiæ semel et sæpius appellatum est. Nunc autem quoniam in hac trina institutione unitatem ecclesiæ scindi, statumque nostrum in parte plurima videmus subverti, super³ hoc articulo specialiter appellamus, prohibentes ex parte Dei et domini papæ et nostra, ne quis super hac forma pernitiōsa possessiones nostras vel officia ingrediatur." Acclamantibus itaque omnibus et singulis, executio quoque⁴ negotii incunctanter subsecuta est. Fratres etiam illi, qui sic fraudulenter instituti fuerant, huiusmodi institutioni renunciaverunt incontinenti. Missi sunt etiam ad regem monachi tres cum Roberto sacrista, qui a domino rege non ab archiepiscopo, conventui et non alteri de-

The convent
are astonished to find
that the
archbishop
has made
restitution
not to the
whole body
but to the
three obedi-
entiares.

The sub-
prior ap-
peals again
on this
account.

The obedi-
entiares
disavow the
archbishop's
appoint-
ment.

¹ *super*] sub, C.

² *suo*] om. C.

³ *super*] sub, C.

⁴ *quoque*] autem, C.

A.D. 1187.
The news
sent to the
king and
archbishop.

Hostility of
Baldwin.

Account of
Roger
Norreys.

Henry pro-
crastinates
about a
decision.

The arch-
bishop's
officers seize
the convent-
ual estates.

They forbid
the convent
to hold its
courts.

bitam restitutionem reposcerent, et eam, quæ contra vetera munimenta ecclesiæ et consuetudinem facta est, penitus refutarent. Appellatio quoque conventus super hoc negotio, et fratrum renuntiatio, archiepiscopo allata est. Unde archiepiscopus vehementer turbatus, nuntium ilico misit ad regem in Aquitaniam, aliumque in Angliam ad officiales regis et suos vicarios, ut hinc et inde monachorum Cantuariensium perturbaret negotium. Rogerus autem Noreis,¹ cujus dolo et arrogantia hæc facta sunt, Cantuariæ sub regulari disciplina retentus est. Erat enim ab adolescentia monachatus sui superbus, elatus, pomposus in verbis, dolosus in factis, cupidus praelationis, aspernator religionis, ad superiores adulator, ad inferiores contemptor, gloriosus in veste, negligens in ordinis observatione, amicus fœminarum, amator equorum, iracundus ad correptiones, paratus ad detractones, in omnibus etiam incorrigibilis. Cæteri autem, qui trans mare missi sunt, in Aquitania ad regem venerunt, eique pro quo missi sunt intimaverunt negotium. At ille more suo responsum iterum et iterum procrastinavit, dicens se velle ut ea quæ sibi dixerant in audientia faterentur archiepiscopi ipsoque presente. Cum autem monachi cras et cras et iterum cras expectarent, ipsis ignorantibus, in Britanniam Minorem pervolavit citissime. Officiales interim archiepiscopi alias monachorum Cantuariensium villas invaserunt, fregerunt hostia, seras avulserunt, servientes et clavigeros fidelitatem archiepiscopo jurare fecerunt, jurare nolentes expulerunt. Cantuariam vero venientes, in ecclesia et ² loco quo beatus Thomas martirio coronatus est, vocato suppriori et monachis, minaciter prohibuerunt ex parte regis et archiepiscopi, ne ulterius curiam tenerent vel alicui justitiam facerent; scirent etiam pro certo, quod eorum qui ad curiam prioris post hanc venirent prohibitionem, non solum catalla

¹ *Noreis*] *Norreis*, C.

| ² *et*] *om.* C.

sed et corpora caperent et suæ custodiæ manciparent. A.D. 1187.
 Quibus supprior ait: "Habetis vos super hac prohibi- The sub-
 "tione vestras litteras domini regis vel archiepiscopi?" prior per-
 Et illi, "Litteras non habemus, sed hoc vobis ex parte sists, rely-
 "eorum dicimus." Et supprior; "Dominus," inquit, ing on the
 "rex de justitia facienda in curiam nostram litteras king's au-
 "mittit, mandat et præcipit; et vos inhibetis? Nos thority.
 "etiam vobis ex parte Dei et domini regis interdicti-
 "mus ne hodie vel cras quicquam manducetis vel
 "bibatis." Tenuerunt itaque monachi eadem die et
 deinceps curiam suam sicut solebant, et ipsi in comes-
 tione sua inobedientes effecti sunt.

Interea pax et concordia inter dominum papam et Peace be-
 imperatorem Frethericum, ut videbatur, ad honorem tween pope
 Dei et ecclesiæ Romanæ formata est. Unde dominus and em-
 papa, Veronensibus valedicens, Ferariensem adiit civita- peror.
 tem. Cantuariensis autem ecclesiæ condolens ærump- The pope
 nis, et labori prioris Honorii qui jam secundo ad cu- goes to
 riam venerat, contemptus quoque sui dissimulare nolens Ferrara.
 injurias, Cantuariensi archiepiscopo scripsit sic:

"Urbanus¹ episcopus, servus servorum Dei, Baldewino Can- Letter of
 "tuariensi archiepiscopo et apostolicæ sedis legato, salutem et Urban III.
 "apostolicam benedictionem. Si usque modo fraternitati tuæ to Baldwin.
 "detulimus, et licet provocati plurimum nequaquam tamen (Oct. 3.)
 "processimus in gravamen tuum, illa præcipua causa fuit, quod
 "cum vir fueris religionis et ordinis, et nunc in ecclesia Dei
 "ad summum dignitatis apicem sis assumptus, cor tuum ab
 "oppressione conventus commissæ tibi ecclesiæ, etsi non pro
 "nostra reverentia, quam aliter quam te deceat in hoc visus
 "es² contempsisse, saltem metu credidimus divini iudicii re-
 "vocandum. Speravimus equidem,³ et suadente nobis con- His disap-
 "scientia, credebamus, quod postquam illum quem optines in pointment
 "Anglicana ecclesia celebrem locum adeptus esses, tu obe- at the arch-
 "dientia et reverentia sacrosanctæ sedi apostolicæ ab om- bishop's
 "nibus viris ecclesiasticis exhibendæ forma⁴ fieres aliis et behaviour.

¹ Urbanus] See above, pp. 60,
 61; and Epistt. Cant., No. cxxviii.,
 pp. 100-102.

² es] est, C.

³ equidem] siquidem, B.

⁴ forma] formam, B.; formæ, C.

A.D. 1187.
October 3.

The pope's
dismay at
Baldwin's
contumacy.

All that has
been done in
the matter
of the new
church is to
be undone.

Baldwin's
sentences
annulled.

“ exemplum. Unde te, circa nostræ et tuæ pariter promo-
 “ tionis initia, inusitato hactenus et novo modo curavimus
 “ honorare, credentes nos pro honore nostro ecclesiæ virum
 “ fidelissimum invenisse. Sed, quod sine gravi admiratione
 “ non dicimus, frustrati sumus in cogitationibus nostris; et
 “ quem fidum tutorem honoris nostri esse credidimus, nunc in
 “ membris nostris obpugnatorem sentimus. Multotiens enim
 “ pro quiete fratrum commissæ tibi ecclesiæ litteras nostras
 “ transmisimus, ut ab eorum inquietatione desisteres, et jura
 “ ipsorum pro nostra saltem reverentia non turbares. Sed tu
 “ non solum in hoc sed etiam in aliis, sicut ubique divul-
 “ gante fama fere ab omnibus prædicatur, nostras litteras, et
 “ appellationes ad sedem apostolicam interpositas parvipen-
 “ dens, quid contra eos post multiplices appellationes et pro-
 “ hibitiones nostras feceris, nos enarrare confundimur. Sed
 “ tu ipse revolve in animo, et si bene feceris in conscientia
 “ tua deliberes et decernas. Nos vero, quia clamores ipsorum
 “ fratrum et contemptum apostolicæ sedis pertransire surdis
 “ auribus non possumus nec debemus, adhuc licet in vanum
 “ videamur nostras jussiones effundere, fraternitati tuæ per
 “ apostolica scripta mandamus, et in obedientiæ virtute præ-
 “ cipimus, quatinus, eo etiam non obstante si absens ab ec-
 “ clesia tua fueris, quicquid post appellationem ad nos factam
 “ vel inhibitionem nostram in opere capellæ quam erigere in
 “ destructionem Cantuariensis monasterii statuisti actum est,
 “ tuis expensis, non differas demoliri, revocans et deducens
 “ prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis et aliis
 “ circa capellam factum est et enormiter innovatum. Locum
 “ etiam illum maledictum habeas et prophanum, et eos qui
 “ celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram,
 “ habeas et teneas pro suspensis ab officio et beneficio donec
 “ nostro se conspectui repræsentent, demolitis universis operi-
 “ bus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros etiam con-
 “ ventus quos post appellationem ad nos interpositam amovisti,
 “ quos nos restituimus, habeas restitutos, et eos quos pariter
 “ post appellationem excommunicare vel suspendere præsump-
 “ sisti, habeas nichilominus absolutos; et universa quæ post
 “ appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt,
 “ in invasione videlicet villarum et possessionum suarum, red-
 “ dituum quoque et aliorum quæ ante appellationem habuerunt,
 “ et ablatione¹ nichilominus aliarum rerum, in statum pris-
 “ tinum appellatione remota reducere non omittas. Sententias
 “ quoque excommunicationis et interdicti quas in quosdam

¹ *ablatione*] oblationem, C.

" ipsorum fratrum temere promulgasti, publice nunties non tenere, ac de cætero pendente lite circa statum monasterii nil immutes. Sciturus quod si Deo et nobis hac vice inobediens fueris et rebellis, et infra xxx. dies post susceptionem præsentium præceptum nostrum distuleris adimplere, nos universa quæ prædiximus alios exequi faciemus, et suffraganeis tuis districtè præcipientus, ut, sicut nobis obedientiam debitam subtrahis, ita ipsi tibi absoluti a nobis omnem obedientiam et reverentiam denegent et honorem."¹

A.D. 1187.
October.
This is to be done within thirty days.

Episcopis quoque et abbatibus, quos operis hujus delegaverat executores, hujusmodi misit epistolam :

" Urbanus² episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Bathoniensi et Cicestrensi episcopis, et dilectis filiis de Bello et de Fauresham abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem. Licet fratres et coepiscopos nostros et præcipue qui in ecclesia Dei locum optinent digniorem speciali teneamur caritate diligere, et in quantum cum Deo possumus honorare, cum tamen ab eis aliquod enorme committitur, tanto ad correctionem ipsorum propensiori cura debemus intendere, quanto in ipsorum culpis pro eminentia dignitatis ecclesiasticæ honestatis sinceritas amplius denigratur. Sane clamores dilectorum filiorum nostrorum prioris et fratrum Cantuariensis ecclesiæ contra gravamina quæ a Cantuariensi archiepiscopo patiuntur, jamdudum recepimus; et licet eidem archiepiscopo libenter velimus in quantum possumus cum ratione deferre, quia tamen postposita reverentia mandatorum nostrorum nimis videtur in inceptæ oppressionis proposito perdurare, jam sustinere nec possumus nec debemus, quin tranquillitati prædictorum fratrum pro nostri officii debito consulamus. Cum igitur in grave detrimentum ejusdem ecclesiæ quædam capella a memorato archiepiscopo incepta fuerit, et, post appellationem ad nos factam et inhibitionem nostram ne ulterius progrediretur opus, sit in fraudem prohibitionis ejus prout credimus consummata, ita quod quidam canonici circa eam sua dicuntur habitacula construxisse, et in ipsa pariter divina officia celebrasse, eidem archiepiscopo in obedientiæ virtute præcepimus,³ ut, eo etiam non obstante si absens ab ecclesia sua fuerit, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capellæ actum est, suis expensis, non differat demoliri, revocans et deducens prorsus in irri-

Letter to the bishops of Bath and Chichester, and to the abbots of Battle and Faversham, to enforce the above mandate.

¹ honorem] "Datum Ferariæ, v¹⁰ nonas Octobris," Epp. Cant. p. 102; see above, p. 61.

A 64.

² Urbanus] See Epist. Cantuar., No. cxxix., pp. 102, 103.

³ præcepimus] præcipientus, B. C.

A.D. 1187.
Oct. 8.

"tum, quicquid de instituendis canonicis et aliis circa capel-
lam factum est et enormiter innovatum. Locum etiam
illum maledictum habeat et prophanum, et eos qui cele-
braverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram habeat
pro suspensis ab officio et beneficio, et donec nostro se con-
spectui representent sic teneat pro suspensis, demolitis uni-
versis operibus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros
etiam conventus quos post appellationem ad nos factam
amovit, quos nos restituimus, habeat restitutos, et eos quos
pariter post appellationem suspendere vel excommunicare
præsumpserit,¹ habeat nichilominus absolutos; et universa
quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemp-
tata sunt, in invasione videlicet villarum et possessionum
suarum, reddituum quoque et aliorum quæ ante appellatio-
nem habuerant, et ablatione nichilominus aliarum rerum, in
statum pristinum appellatione cessante reducat. Sententias
etiam excommunicationis et interdicti, quas in quosdam ipso-
rum fratrum temere promulgavit, publice nuntiet non te-
nere, ac de cætero pendente lite circa statum monasterii nil
immutet. Ideoque discretioni vestræ præsentium auctoritate
mandamus, et in obedientiæ virtute præcipimus, quatinus,
si memoratus archiepiscopus præceptum nostrum ultra xxx.
dies post susceptionem litterarum quas ei direximus distu-
lerit adimplere, vos universa quæ prædiximus, omni appel-
latione, dilatione quoque et excusatione, cessante, auctoritate
nostra executioni mandetis; illicitos invasores possessionum
eorundem fratrum nisi satisfecerint vinculo anathematis in-
nodantes, quousque ad emendationem dignam,² faciatis ma-
nere ligatos. Provideatis autem ut taliter in his omnibus
apostolicam exequamini jussionem, ut videamini potius de-
ferre Deo quam homini, et ne ullius transgressionis favor³
vos non sine gravi indignatione sedis apostolicæ efficiat
transgressores. Quod si omnes his exequendis nequiveritis
interesse, tres vestrum vel duo ea nichilominus exequantur.
Datum Ferariæ v^{to} nonas Octobris."

The pope
writes like-
wise to the
king.

Sciens autem dominus papa prohibitionem quæ ex
parte regis per Randulfum de Glanvilla facta est, qua
negotium Cantuariensis ecclesiæ ad mandatum domini
papæ præpeditum est, ne de cætero aliquis regalium
supradictum impediret executionem, regi Angliæ hanc
subscriptam direxit epistolam:

¹ *præsumpserit*] præsumpsit, C.

² *dignam*] debitam, C.

³ *favor*] faciat, A. B. C.

“Urbanus¹ episcopus, servus servorum Dei, illustri regi²
 “Anglorum, salutem et apostolicam benedictionem. Licet uni-
 “versos principes et minores libenter velimus ad semitas rec-
 “titudinis provocare, et pro nostri officii debito ad viam salutis
 “inducere, id tamen circa³ excellentiam tuam tanto propensius
 “exequi volumus et debemus, quanto personam et regnum tuæ
 “sullimitatis majori amplectimur caritate, et tuis profectibus
 “tam spiritualibus quam temporalibus habundantius congaude-
 “mus. Regalis siquidem solertia non ignorat, quod, inter
 “cætera quibus potes gratiam promereri, conservatio status
 “ecclesiarum regni tui, et⁴ illarum præcipue quæ religionis
 “et ordinis titulo decorantur, non modicam tibi adaugent
 “gloriam et salutem. Cnm igitur Cantuariensis ecclesia anti-
 “quæ privilegio dignitatis et meritis novi martyris gloriosi
 “non solum in regno tuæ celsitudinis, sed fere per totum
 “orbem, celebris habeatur, quantum expediat regiæ bonitati
 “eam semper immutabili pietate respicere, manutenere pariter
 “et augere, tuæ discretionis prudentia non ignorat. Multum
 “etiam expedit regno tuo, ut dictum gloriosum martyrem
 “continuum intercessorem habeas apud Deum, quod proculdubio,
 “si quantum in te fuerit ipsius permiseris reverentiæ dero-
 “gari, nequaquam in cælis optinere poteris. Et quidem quot
 “gravamina et oppressiones ab archiepiscopo suo illa ecclesia
 “pertulerit, sicut tua sullimitas nescire non potuit, ita dissi-
 “mulare non debuit, sed tota intentione studere ad eundem
 “archiepiscopum ab oppressionis inceptæ proposito revocan-
 “dum. Verum, quia jam⁵ hujus querelæ materia excrevit
 “pariter et ascendit nimis, nos, licet ei sæpedito archiepi-
 “scopo velimus in quantum possumus cum ratione deferre,
 “nequaquam ruinam ipsius ecclesiæ clausis possumus oculis
 “pertransire, sed quibusdam personis regni tui correctionem
 “eorum quæ enormiter attemptata sunt duximus committenda.
 “Quocirca serenitatem tuam hortamur in Domino, rogamus
 “attentius, et in remissionem tibi peccatorum injungimus,
 “quod sicut pius et catholicus princeps ad ipsius ecclesiæ
 “tranquillitatem intendas, nec⁶ ipsam permittas quantum in
 “te fuerit indebite molestari, et quod jam dicti iudices a
 “nobis delegati statuerint observari facias, et nequaquam im-
 “pedias vel a tuis impediri permittas, ita quod ex hoc de

A.D. 1187.
 October.
 Letter of
 Urban III.
 to Henry II.

The king's
 duty to the
 church of
 Canterbury.

He must try
 to recall the
 archbishop
 from his
 oppressive
 measures.

The pope
 prays him to
 allow the
 delegates to
 carry the
 mandate
 into effect.

¹ *Urbanus*] See *Epistt. Cantuar.*,
No. cxxx., p. 104.

² *regi*] om. A. C.

³ *circa*] om. A. B. C.

⁴ *et*] pro, ins. A. B. C.

⁵ *jam*] om. A. B.

⁶ *nec*] ne, A. B.

A.D. 1187. "zelo rectitudinis tua serenitas commendari valeat, et ab om-
October. "nipotenti Deo gratiam promereri."¹

On the news
of the loss of
Palestine,
Urban III.
dies,
October 19.

Interea rumor ille miserabilis de destructione scilicet
orientalis ecclesiæ, de civitatum captione, de captivi-
tate regis et crucis Dominicæ, in curia Romana dis-
persus, aures et corda cardinalium summique pontifi-
cis mira contrivit miseratione, unde dominus papa
Urbanus jam senio confectus, præ nimio dolore incom-
parabiliter gravatus, ad extrema perductus est. Obiit
autem solatium miserorum dominus papa Urbanus
xiii^o kalendas Novembris, et Ferariæ sepultus est. Cui
successit in pontificatum die tertia Albertus cancel-
larius, et Gregorius octavus appellatus est. Sciebant
enim cardinales quod idem Albertus multam impera-
toris haberet gratiam, eo quod, ipsius semper fovens
partem, eidem omnia Romanæ curiæ revelaret secreta.
Archiepiscopo etiam Cantuariensi obligatus, ipsius prout
potuit, non ut decuit, promovit negotium.

Gregory
VIII. suc-
ceeds: a
friend of the
archbishop.

The papal
letters de-
livered.

Veruntamen cum litteræ illæ domini Urbani papæ
per tres monachos apud Cadomum archiepiscopo por-
rectæ fuissent, et rex sibi missas litteras per alios tres
monachos suscepisset, omnia eorum gestus et verba in
mitiorem et decentiorem formam commutata sunt.
Rex enim multum monachis blandiens, jus Cantua-
riensis ecclesiæ publice protestatus est, dicens archi-
episcopum nullam debere dominationem habere in
maneriis monachorum. Nam et ipsi in omnibus tene-
mentis suis omnem ab antiquo legalem habuere justi-
tiam, videlicet ferrum, fossam, furcas,² et similia.
Juravit etiam rex in verbo regio quod nullam eorum
vellet sustinere diminutionem. Præcepit autem dapifero
Normanniæ ut eis de fisco regio inveniret expensas,
eisque ad libitum assignaret hospitium, quo eum in Brit-
anniam properantem facilius expectarent. Proposuerat
enim virum nobilem monachis assignare, qui, cum ipsis in

The king's
promises of
redress.

¹ *promereri*] "Datum Ferariæ, v^{to} nonas Octobris," Epist. Cant., p. 104.

² *furcas*] furces, A. B. C.

Angliam rediens, auctoritate regia omnes ablatas Cantuariensi conventui restitueret possessiones. Archiepiscopus etiam, licet mente turbatus et territus, benignius tamen solito monachis ad interrogata respondit. Clerici quoque archiepiscopi, quorum consilio trahebatur et impellebatur, quasi præter conscientiam archiepiscopi monachis dicebant: "Quid est quod quæritis, domini? quare vos tot atteritis laboribus, tot expensis et angustis aggravatis? Sufficietne vobis si dominus archiepiscopus statum vestrum vobis restituerit quem habuistis ea die qua eum in patrem et pastorem suscepistis?" Quibus magister Haimo¹ Cantuariensis monachus respondit, "Hoc faciat et fiat pax." Hic est ille Haimo qui, cum languerent omnes et singuli præ timore inertes, solus jus Cantuariensis conventus² protestatus est; et propria licet expensas mendicante industria, causam ecclesiæ suæ non languentem sed fere mortuam suscitavit et extulit in immensum, ut jam nota sit per totum fere orbem terrarum.

A.D. 1187.
October.
Amenity of
the arch-
bishop and
his clerks.

The monk
Haymo.

Cum autem monachi Cantuarienses spem multam haberent ut suæ status ecclesiæ eis in integrum redderetur, crebrescente fama de destructione sacrosanctæ terræ Jerusalem, regi Anglorum nuntiatum est filium suum Ricardum, scilicet Pictavensem comitem, cum multa militum copia crucem humeris apposuisse, signum videlicet peregrinationis in Jerusalem; unde rex pater ipsius specie tenus adeo turbatus est, ut per quadriduum omnium negotia suspenderentur, et ad regem vix alicui pateret ingressus. Successit in brevi rumor execrabilis, de obitu scilicet Urbani papæ, novique pontificis substitutione. Unde tam rex quam archiepiscopus hinc admodum lætificati, illinc vero sollicitati fuerunt et conturbati. Turbati sunt et contriti de destructione Jerusalem; lætificati vero de

Consternation of the king on the news that Richard had taken the Cross.

News of the pope's death and the capture of Jerusalem.

¹ *Haimo*] Haymo of Thanet, one of the monks, who died at Rome in 1188; see Epp. Cant., p. 254.

² *conventus*] ecclesiæ, C.

A.D. 1187.
November.
Change of
policy under
the new
pope.

Address of
the monks
to the king.

The king.
declares
that the
archbishop's
rights shall
not be in-
fringed.

obitu Urbani, quem solum pro causa Cantuariensis ecclesiæ suis desideriis adversantem videbant. In hoc etiam eorum lætitia aucta est, quod totius iniquitatis fautor Albertus substitutus est. His igitur de causis omnia, quæ Cantuariensis ecclesiæ causam contingebant, in contrarium commutata sunt. Misera rerum commutatio! lepus enim in leonem, ovis in lupum, mus in murilegum commutatus est. Nam archiepiscopus et sui stimuli solito ferociores effecti Cantuarienses monachos, quibus paulo ante blandiri videbantur, vix aliqua responsione vel modica dignos judicabant. Rex autem præfatos monachos sponte vel invitatus admittens, ac si ante cognovisset nil penitus de causa, quid quærerent durius solito interrogavit. Cui monachi: "Nostis," inquiunt, "serenissime domine, quod maneriis et red-
" ditibus nostris injuste et absque ordine judiciario
" spoliati sumus, unde vestram suppliciter exposcimus
" restitutionem. Jam enim Cantuariensis ecclesia ad
" tantum paupertatis articulum perducta est, ut defici-
" ente expensa cotidianum panem cogatur mendicare.
" Rusticus pauper quislibet pro jugere perduto a ves-
" tra clementia litteras optinere consuevit rectitudinis,
" et nos miseri tot rerum, tot reddituum, tot villarum
" violenter ablatarum, debitam et justam optinere non
" possumus restitutionem. Væ nobis! Non longa retro
" temporum series, non diuturna possessio, non præde-
" cessorum vestrorum regum cartæ, sed nec vestra
" confirmatio, miseræ et desolatæ Cantuariensis eccle-
" siæ jura potuerunt conservare." Quibus rex ait,
" Quid est hoc quod dicitis? Nonne archiepiscopus
" vester omnia vobis restituit apud Alencun in præ-
" sentia mea et baronum meorum, cum vobis sacristam,
" camerarium et celarium instituit? Non alia per
" me vobis fiet restitutio, nec volo ut jura archiepi-
" scopi sibi minuantur in aliquo. Capellam vero
" Sancti Thomæ pro qua tantum laboratis et litigatis,
" cum canonicis et ædificiis ad eam pertinentibus, in
" manu mea accipio, nec volo ut ibi aliquis præter

“ me aliquam exerceat potestatem.” Et monachi ad regem. “ Vos,” inquiunt, “ facitis quod vultis sicut dominus. Veruntamen sciatis quod restitutio illa apud Alenzun facta magis fuit universorum destitutio quam restitutio. Quod enim tribus tantum personis traditur, subtrahitur universitati. Unde quia contra Deum et antiquam ecclesiæ nostræ consuetudinem, et contra totius capituli nostri prohibitionem facta est, eidem non consentimus nec unquam consentiemus.” Quibus rex ait: “ Ite, nichil vobis aliud faciam.” Cum igitur viderent monachi se per dies plurimos casso labore fatigari, expensis gravari, tandemque a tam justa petitione repelli, ex consilio viro-
 rum fidelium et sapientum a curia recesserunt: et post modicum mari transito Cantuariam venerunt, nuntiantes conventui quæ audierant et viderant, sicut dictum est ad illos. Contristati igitur et conterriti Cantuarienses monachi, quid agerent, quo se verterent, penitus ignorabant, unde et frequenter potum suum cum fletu miscebant. Nec mirum; videbant enim patrem et pastorem suum sibi in omnibus crudeliter adversantem, regem vero eidem consentientem; causæ suæ patronum, Urbanum dico papam, de medio sublatum, et specialem amicum archiepiscopi jam universali ecclesiæ præsentem. His igitur concurrentibus, tam famosæ, tam gloriosæ Cantuariensi ecclesiæ perpetuum videbant imminere periculum: unde nec mirum contristati, nec inter epulas a lacrimis temperabant. Sed in brevi redeuntes ad cor, invocata Spiritus Sancti gratia, patris sui et pastoris optimi non annum sed usque in septennium protelatum ruminabant martirium. Justitiam quoque causæ suæ et libertatem ecclesiæ animo considerabant; unde senes cum junioribus, animo commoti, proponebant animo omnia prius intemptata sustinere pericula, quam probrosam et¹ ignominiosam cum archiepiscopo vel tyranno inirent compositionem.

A.D. 1187.
 November.
 Reply of the
 monks.

They return
 to Cantor-
 bury.

Despair of
 the convent.

They take
 heart again.

¹ et] vel, C.

A.D. 1187.
They have
recourse to
prayer and
fasting.

The new
pope con-
firmed the
letters is-
sued within
the last
three
months by
his predeces-
sor, but ex-
cepted those
touching
Canterbury.

Death of
Gregory
VIII.,
Dec. 17.
Clement III.
succeeds.

Et cum summam in Domino et sanctis ecclesiæ patronis haberent fiduciam, sicut archiepiscopus regem Angliæ continuis mulcebat obsequiis, sic ipsi Regem regum, et Dominum dominantium jejuniis, et orationibus, et nocturnis magis quam diurnis afflictionibus exorabant. Scripserunt etiam priori et fratribus qui cum ipso erant, ut firmiter et fideliter in suo starent proposito, ne aliquo timore inerti vel adulatione fallaci frangerentur, vel gloriam a Domino præparatam repellerent, vel honorem suum alteri darent. Audierant enim quod rex Angliæ per litteras suas et nuntios callidos et captiosos priorem mandasset, minasque molles in calce litterarum apposuisset. Dederat autem in mandatis novus papa Gregorius omnibus sanctæ ecclesiæ prælatis, ut litteræ Urbani papæ de litiis dirimendis, a tribus mensibus ante ipsius obitum traditæ, eandem et nunc haberent firmitatem quam haberent si adhuc vivens esset. Sed alias clanculo absque conscientia cardinalium componens litteras, causam Cantuariensis ecclesiæ ab hac universali excepit pietate, ut quæ majori indigebat solatio, a generali exciperetur¹ consolatione. Unde dominus Baldewinus, hilarior simul et severior effectus, nova tormenta non fomenta suo conventui proponebat irrogare: sed homo proponit et Deus dispoit. Cum enim dominus archiepiscopus ex assensu regis et Romani pontificis nutu sæviret indignationibus, et miserabilis conventus Cantuariensis Deum et patronos ecclesiæ continuis interpellarent orationibus, suus papa Gregorius xvi^o kalendas Januarii ex inopinato defunctus est. Cui successit in pontificatum Paulus Prænestinus episcopus, et² Clemens tertius appellatus est. Archiepiscopus autem hæc ignorans, et adhuc nimium de suo confidens Gregorio, accepta a rege licentia, reditum paravit in Angliam. Eadem die, scilicet xvi^o kalendas Januarii, accesserunt

¹ exciperetur] recipetur, C. | ² et] om. B.

ministri archiepiscopi in curiam monachorum, prohibentes ex parte ipsius, et per obedientiam qua ei tenebantur, ne ulterius curiam tenerent, vel de aliquo placito iustitiam facerent. Hoc ideo forsitan factum est, ne dies electionis domini archiepiscopi vel canonicorum Hakin-toniensium institutionis a memoria tolleretur, vel abiret in vanum. Qui licet novum prohibendi modum haberent, ut frivolum tamen et vanum quod dixerant reputatum est. Perfidus autem et prophanus ille Radulfus de Sancto Martino, qui de opere maledictæ et prophanæ capellæ tempore Sancti Thomæ, et per ipsum, ut dicebat, inceptæ, in curia Romana falsum præstiterat juramentum, suadere cœpit ut conventus aliquos de fratribus archiepiscopo venienti obviam mitterent, qui causam et omnia quæ causam contingunt cum dignitatibus ecclesiæ discretionis ipsius committerent et dispositioni, dicens eum sola humilitate esse vincendum. Sed garruli hujus versuta loquacitas in ipso locutionis aditu deprehensa est et depressa. Herebertus etiam de Boseham, gloriosi pontificis et martyris Thomæ magister et¹ clericus, quasi ex speciali dilectione Cantuariam accessit, eleganti quo pollebat eloquio venerabilem et decora dignum memoria Gaufridum suppriorum inducere cupiens, ut totam ecclesiæ causam humilitate vel satisfactione interposita archiepiscopi committeret arbitrio. Proposuit enim, inevitabili ut putabat ratione, enormes litigandi difficultates, de obitu Urbani, de Gregorii gratia ad archiepiscopum, de Romanæ curiæ mutabilitate, de potentia regis Anglorum, quam totam fere ad libitum archiepiscopi effundebat, præter illam cotidianam et inveteratam malitiam qua Cantuariensis ecclesiæ libertates et jura confundere nitebatur. His et hujusmodi rationibus a præfato Hereberto prolatis, supprior in brevi omnem ipsius orationem præcidit et decedit. "Esto," inquit, "domine et magister, quod

A.D. 1187.
Dec. 17.
The monks
forbidden to
hold their
courts.

Ralph of
S. Martin
advises the
convent to
send a sub-
missive
message
to the arch-
bishop.

Herbert of
Bosham
gives similar
counsel.

Reasons for
submitting
the whole
cause to the
archbishop's
decision.

¹ et] om. A. B.

A.D. 1187.
Dec. 17.
Reply of the
subprior to
Herbert of
Bosham.

" dominus papa qui nobis unicum erat refugium jam
" decesserit, quod rex insurgat, quod pater et pastor
" noster nos undique comprimat, fame et siti conven-
" tum afficiat, captos etiam si voluerit in carcerem
" tradat, capita quoque vel manus auferat, nec sic
" volente Deo causæ nostræ dispendium vel ecclesiæ
" discrimen spontanei faciemus, nec infamiam gloriæ
" nostræ inferemus. Causæ etenim justitia est, quod
" libertatem ecclesiæ quærimus, cui tenemur ex pro-
" fessione, quod statum a patribus traditum et confir-
" matum conservare contendimus. Scias denique pro
" certo, quod ab hoc tam justo tamque salubri consi-
" lio, quovis illato et inferendo gravamine, non poter-
" mus avelli." Hæc itaque cum audisset Herebertus
miratur constantiam, tantæque congregationis obstupes-
cit unanimi-
tatem. " Ergo," inquit, " si ita est, aut
" cedendum est turpiter, aut standum viriliter." Sta-
" tum est," inquit supprior, " per Dei gratiam usque in
" præsens, et in hac perseverantia stabimus donec per
" Dominum perficiatur." In hunc modum allegabant
plurimi quasi ex devotione vel compassione familiares
amici et ad mensam socii, temptantes si quo modo
valerent tantam sedare perturbationem, vel archiepi-
scopo jam in Angliam properanti ante pugnam repor-
tare victoriam. In his igitur annus Gratiae ^{M^{us}} C^{us}
LXXX^{us} VII^{us}, et domini Baldewini tertius, completus
est.

End of the
year.

MCLXXXVIII.—XI.

A.D. 1188.
Jan. 9.
The bishop
of Rochester
visits the
convent.

Gilebertus episcopus Roffensis, accepto mandato a
domino Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, cum
aliquibus militibus et prophanis Haketonensis sinagogæ
clericis Cantuariam venit, et impetrata a conventu
licentia quinto idus Januarii capitulum ingressus est.
Proposuit itaque conventui faceto cloquio de regis
benivolentia, quod non modice tantæ compateretur

perturbationi, et quod voluerit salva pace omnium pristinum ecclesiæ statum in integrum reformare. Commendavit admodum humilitatis virtutem, asserens quod hoc solo antidoto prælatorum esset evincenda duritia.

A.D. 1188.
Jan. 9.
His advice.

Monuit attentius ut archiepiscopo venienti aliquam exhiberent humilitatem, et ab eo condignam exciperent humanitatem. Et post aliqua; "Dolet," inquit, "archi-

The archbishop wishes to place the administration of the conventual property in the hands of the three obedientiaries accountable to himself.

"episcopus et contristatus est, eo quod hujus ecclesiæ

"tam sublimis omittitur hospitalitas. Verum quia

"super hoc qualemcunque prætenditis¹ occasionem,

"scilicet quod archiepiscopus has teneat villulas, quæ

"non ad victum hospitem sed ad vestram pertinent

"cameram, vult archiepiscopus ut has sicut et alias

"recipiatis et teneatis, sicut in præsentia domini regis

"et baronum suorum per monachos vestros apud

"Alenzun factum esse dinoscitur; scilicet ut tres per-

"sonæ, fratres vestri, quos vobis assignavit, videlicet

"sacrista, camerarius, et is qui ibidem celarius con-

"stitutus est, ministeriis suis debitas et distinctas

"habeant portiones, et post anni circulum archiepiscopo

"de omnibus respondeant. Hæc vobis humilitatis

"gratia dominus offert archiepiscopus; nos idem vobis

"suademus ut fratribus ut ita faciatis. Præterea

The king orders their treasure to be enrolled.

"mandat archiepiscopus, vult et præcipit dominus rex,

"ut thesaurum ecclesiæ videamus, conscribamus, et

"signemus. Audivit enim dominus rex quod ecclesiæ

"thesaurum distrahitis et dissipatis, et² in contumeliam

"ipsius et opprobrium archiepiscopi in curia Romana

"expensas multiplicatis. En, domini mei, cernitis quid

"tot labores et tot expensæ vobis contulerunt. Omnia

"in momento, cum uno flatu cuncta perdita sunt, cum

"jam nullius sint momenti, nec unius valeant pretium

"denarii. Omnia quidem a gemino ovo incipienda

"sunt, et tandem præter regis coniventiam nil penitus

¹ *prætenditis*] *prædentitis*, A. B.; | ² *et*] om. C.
prædemptitis, C.

A.D. 1188.
Jan. 9.
The conventional seal to be put under guard.

Answer of the sub-prior.

He asks a day's delay.

Jan. 10.
The sub-prior refuses the conditional restitution.

" poteritis consummare. His de causis venimus ad
 " vos ut thesaurum videamus. Præcipit etiam archi-
 " episcopus ut sigillum vestrum videamus ut diligentiori
 " conservetur custodia, ne dampnum archiepiscopo, vel
 " periculum eveniat¹ regno." Cum igitur super his
 capitulis diutius allegatum fuisset, supprior in hunc
 modum respondit, " Domino et patri nostro archiepi-
 " scopo omnem reverentiam omnemque parati sumus
 " exhibere quam prædicatis humilitatem, salva causa
 " nostra et jure ecclesiæ, et summi pontificis auctori-
 " tate. Hospitalitatem pro cujus defectu tam regem
 " quam archiepiscopum turbari dicitis, pro penuria
 " victualium, quæ nobis subtraxit dominus archiepi-
 " scopus, tenere non possumus. Divitibus et pauperi-
 " bus, ut novit mundus, liberaliter ministravimus
 " quamdiu res nostras in pace habere potuimus. Nec
 " deerit nobis hæc omnibus patens benivolentia, si
 " dominus archiepiscopus statum ecclesiæ pristinum
 " voluerit reformare. De aliis vero quæ nobis pro-
 " posuistis, usque in crastinum respondendi petimus
 " inducias." Quod cum vix tandem cum difficultate
 tamen concessisset episcopus, et in crastino, Dominica
 scilicet infra octavas Epiphaniæ, convenissent in unum,
 supprior eos ita allocutus est: " Tria nobis hesterno
 " die ex parte domini regis² et archiepiscopi propo-
 " suistis: de receptione scilicet maneriorum nostrorum,
 " sicut factum fuisse dicitis apud Alenzun; de osten-
 " dendo vobis ecclesiæ thesauro; et de inspectione et
 " copia sigilli. Restitutionem illam, si quidem ut
 " dicitis facta est, contra Deum et antiquam ecclesiæ
 " consuetudinem et totius capituli prohibitionem fac-
 " tam esse sciatis. Nam ante factum ne ita fieret
 " prohibuimus, et post factum contradiximus, et adhuc
 " semper reclamamus." Quo dicto, astiterunt illico
 tres monachi illi dicentes, se de consilio regis restitu-

¹ *eveniat*] *veniat*, C.| ² *regis*] *om.* C.

tionem illam simpliciter et sine fraude suscepisse; sed postquam in Angliam venerant, per litteras archiepiscopi rem aliter fuisse mutatam, seque statim fraude nota scripto et¹ dicto renuntiasse et reclamasse dicebant. Juraverunt etiam in audientia omnium, quod in officiis quæ diu tenuerant nunquam assignata vel a cæteris distincta servassent maneria. His dictis, supprior quod inceperat prosecutus est dicens, "Cum præcipuus² ec-

A.D. 1188.
Jan. 10.
The obedientiaris also refuse.

"clesiæ thesaurus constet in sanctorum reliquiis, libris, cartis, et privilegiis, et sacris vestibus; hæc vobis inspicienda proferre non possumus nec debemus, ne cæteris ecclesiis teterrimum tribuamus exemplum. Si aurum vel argentum quæritis, in capsis sanctorum quæ omnibus patent videre potestis. Sigillum vero ecclesiæ sub quatuor clavibus est, nec unquam in alterius quam in conventus cujus est fuit custodia, nec nostris erit temporibus. Veruntamen cum domino rege, quem in proximo venturum esse dicitis, de his et aliis ecclesiæ negotiis plenius cum venerit loquemur." Unus autem ex militibus exclamavit et dixit, "Si maneria vestra ad libitum archiepiscopi nolueritis recipere, nos hæc et alia omnia ex imperio regis capiemus." Ad hæc supprior: Vos," inquit, capietis? Prohibemus ex parte Dei omnipotentis et omnium sanctorum qui in hac requiescunt ecclesia, et ex parte domini papæ ad quem appellavimus et adhuc appellamus, sed et ex parte domini regis, ne in possessiones ecclesiæ vel personas manus vestras aliquatenus extendatis." Et conversus ad episcopum, "Audivimus," inquit, "O episcopo, quod ex præcepto domini archiepiscopi transitus maris monachis solis præclusus est, nisi archiepiscopi vel vestras deferant litteras. Hinc est quod vos ut specialia ecclesiæ filium rogamus, ut litteras vestras nuntiis nostris crastino vel perendie transfretaturis

The sub-prior's answer about the treasure and the seal.

Threat of one of the knights.

The sub-prior appeals to the pope.

He begs the bishop to enable the conventual messengers to cross the sea.

¹ et] que, C.| ² præcipuus] præcipue, C.

A.D. 1188.
Jan. 10.
The bishop
forbids them
to quit the
convent.

"habere faciat." Cui episcopus: "Prohibeo vobis ex
"parte archiepiscopi, et in virtute obedientiæ, ne septa
"ecclesiæ ullatenus¹ exire præsumatis." Supprior ad
hæc: "Vultisne prohibere ne causam ecclesiæ prose-
"quamur vel appellationem?" Cumque demisso² capite
reticeret episcopus, subjunxit: "Jam nunc ex parte
"domini papæ, cui astamus, vobis injungimus, ut
"litteras vestras de transfretandi licentia nobis habere
"faciat. Sciatis enim quod in crastino vel perendie
"non in occulto sed palam ad dominum papam nun-
"tios mitemus." Videns igitur episcopus et qui cum
eo venerant quod penitus eorum labor et impensa
perisset, exierunt continuo, et omnia quæcunque
monachi extra curiam habebant confractis seris et
hostiis invaserunt. Eadem etiam Dominica die mona-
chorum occupassent curiam, nisi ipsi monachi, novo
sibi assumpto officio, januas clausissent. Clamabant
autem adversarii præ³ foribus, ut quicumque pastum,
vel potum, vel hospitium quæreret, ad curiam archi-
episcopi splendide reficiendus veniret. Crastino vero,
scilicet secunda feria, venit Cantuariam Randulfus
præfectus Angliæ. Qui cum suppriori super hac per-
turbatione diutius fuisset locutus, mera ipsius et vera
audita ratione pacatus abcessit. Eadem die advespe-
rascente, apud Dovoriam applicuit archiepiscopus. Qui
cum feria tertia ad villam suam Wingham, quæ a
Cantuarria per quinque distat miliaria, venisset, feria
quarta in octavis scilicet Epiphaniæ missi sunt ad eum
a conventu monachi duo, qui eum vice conventus salu-
tarent, et de transmarinis venienti debitam offerrent
processionem. Quos antequam ad ipsius præsentiam
possent accedere, per internuntios denuntiavit excom-
municatos, et equos in quibus ad honorem ipsius
venerant eisdem jussit auferri. Ipsi autem⁴ intrepidi

The sub-
prior resists.

The pro-
perty of the
convent
seized.

The convent
beset out-
side.

Arrival of
the justiciar.
Jan. 11.

The arch-
bishop
lands,
Jan. 11.

He declares
the mes-
sengers of
the convent
excommu-
nicate and
seizes their
horses,
Jan. 13.

¹ ullatenus] nullatenus, C.

² demisso] dimisso, A. B.; demisso

³ præ] pro, C.

⁴ autem] tamen, C.

artificiose tamen¹ ad eum vix tandem accedentes, super hoc et aliis illatis gravaminibus eum appellaverunt. Et digne, ut qui eorum ignominiose refutaverat humilitatem, constantem experiretur magnanimitatem. Quis enim hoc Judæus vel paganus faceret? Monachi et sacerdotes opinionis bonæ ob honorem ipsius et reverentiam ad eum directi sunt, non a qualicunque sed a Cantuariensis ecclesiæ conventu. Ipse quoque² mala pro bonis, pro mollibus aspera, odium pro dilectione, pro caritate ut dicam canitatem retribuens, contumeliose repulsos, equis ablati, ignominiose Cantuariam redire coegit. Pedes igitur Cantuariam per vicos et plateas redeuntibus monachis, et jam conventu celebrem et solennem octavarum Epiphaniæ missam inchoante, Willelmus quidam Filius Nigelli nomine, qui quondam carnificum domini sui, beati scilicet Thomæ martyris, particeps erat et conscius, cum his qui a latere venerant archiepiscopi accessit ad murum curiæ monachorum; quo tandem ligonibus perforato, curiam hominibus vacuum intravit, serasque sibi resistentes confringens et hostia, januam curiæ et omnes officinas occupaverat exteriores. Præconaverant³ autem idem miles et ejus complices edicto publico, ut, si quis serviens monachorum in curia inveniretur, ferreis nexus vinculis truderetur in carcerem. Unde factum est ut curiam defensorem vel custodem vacuum de facili occuparet. Quod cum conventui missam celebranti et Natali Domini valedicenti nuntiatum fuisset, suspensis ilico signorum chordis, pro jubilo⁴ ejulatum, pro lætitia luctum, pro plausu planctum sumpserunt, et totius ecclesiæ pro tanta enormitate altaria nudaverunt. Altera vero die servientes curiæ convocati jurare compulsi sunt, ut si quem monachum exire viderent, si possent caperent, si capere non possent, clamore levato fugien-

A.D. 1188.
Jan. 18.
They appeal again.

The messengers return on foot.

William Fitz Nigel breaks into the court of the convent and occupies the offices.

The monks place the church in mourning.

Their servants sworn to prevent their egress, Jan. 14.

¹ *tamen*] om. C.

² *quoque*] vero, C.

³ *Præconaverant*] *Præconaverat*,

C.

⁴ *jubilo*] *nichilo*, C.

A.D. 1188.
January.

The victuals
of the con-
vent carried
off.

The bishop
of Rochester
and the elect
of Chester
again sent
to advise
submission.

Reply of the
subprior.
He refuses
to resume
divine ser-
vice until
redress is
granted.

The sub-
prior sum-
moned to
attend the
archbishop.

tem notarent ut caperetur. Eos autem qui jurare
nolebant, alios in curia, alios in cimiterio, etiam clericos,
apprehendentes, dire tunsos et vinculis ligatos in ergas-
tulum truserunt. Alio etiam in loco murum transcen-
derunt, seras et hostia usque ad ipsum claustrum
confregerunt, monachorumque et hospitum nullo ob-
stante victualia absportaverunt.

In his non est aversus furor domini Baldewini,
sed adhuc manus ejus extenta. Missi sunt enim a
latere ipsius, quasi ipso penitus ignorante, episcopus
Roffensis et electus ille Cestrensis, qui, quasi ex
compassione et archiepiscopo nesciente, monachorum
effringerent constantiam, vel infirmiora viderent, si
forte jam, tot insultibus et tot angariis effracti,
nunc saltem ad votum cederent imperanti. Convo-
catis igitur suppriori Gaufrido et aliquibus eccle-
siæ fratribus, in omnibus allegationibus suis actus
archiepiscopi laudantes excusabant, et conventus in
plurimis accusabant excessus. Dicebant enim eos enor-
mem et inauditam archiepiscopo in suspensione ecclesiæ
fecisse injuriam, regisque non modicam ex hoc facto
incursuros esse indignationem. Quibus cum supprior
et cæteri responderent, quod ipsi non suspenderunt¹
ecclesiam sed enormitas operum, monuerunt, minas in-
ferendo, ut ad recuperandam tam regis quam archiepi-
scopi gratiam, sponte sua more solito celebrarent divina.
Respondentes monachi dixerunt, ecclesiam tot et tantis
sacrilegiis crudeliter esse violatam, et sacrosanctæ Ro-
manæ ecclesiæ non modicam illatam fuisse injuriam,
ideoque nec velle nec debere fieri quod petebant, nisi
de tot sceleribus condigna satisfactio præmitteretur.
Episcopi autem, ex hac petitione penitus desperati,
imperativo modo dixerunt suppriori ut in eorum comi-
tatu ad archiepiscopum veniret ipsius auditurus volun-
tatem. Paruit supprior imperantibus, dicens se libenter
iturum, si totius conventus super hoc haberet assensum.

¹ *suspenderunt*] *suspenderent*, C.

Electus autem ille Cestrensis, in corde septem habens nequitias, evocans seorsum suppriorē corruit ad pedes ejus, rogans et petens ut animi sui rigorem flecteret, et ad gratiam archiepiscopi conventus duritiam emolliret. Cum autem diceret supprior, quod hæc omnia¹ referenda forent capitulo, recesserunt episcopi. Sciens autem conventus quod in dispendium causæ præfatum fuisset emissum mandatum, etiam licentiam petenti suppriori restitit in faciem. Erat enim celebre verbum in populo, quod archiepiscopus non solum suppriorē, sed et plures monachos senos et denos in quadrigis positos vellet emittere et dispergere per² Angliam. Posuerant enim præfecti scelerum³ homines de villis archiepiscopi denos et duodenos et videnos cum gladiis, furcis et fustibus, in curiam monachorum et in atrio ecclesiæ, qui omnes aditus et singulos nocte et die per vices suas diligentissima servarent observatione. Ipsi etiam janitores et custodes murorum sub ipsis januis et inter valvas nudatos vibraverunt gladios, ne quis civium vel peregrinus auderet accedere. Exterior quoque custodes armati positi sunt, qui ambitum curiæ simul et ecclesiæ, ne irruerent cives vel erumperent⁴ monachi, circumirent. Porro cunctis præceptum est, ut si alicubi instaret necessitas clamarent velociter vel cornicarent, ut concurrentibus cæteris acrior in monachos fieret conflictus. In his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Sequenti enim Dominica fecit suppriorē et omnes ei consentientes in causa⁵ per omnes parochias Cantuariæ denunciari excommunicatos;⁶ licet nosset suam penitus non tenere sententiam, tum propter totiens innovatam appellationem, tum propter Urbani papæ indulgentiam, qua, pendente lite inter ipsum et monachos, omnem⁷ ejus præscidit

A.D. 1188.
January.

Hugh of
Nunant
begs the
supprior
to relent.

The convent
will not
listen.

Rumour of
the disper-
sion of the
convent.

The gates
of the
monastery
shut and
watched.

The convent
besieged.

Jan. 17.

The arch-
bishop
orders the
supprior to
be declared
excommuni-
cate.

Isa. ix. 12.

¹ *omnia*] omnino, C.

² *per*] in, C.

³ *scelerum*] celerum, C.

⁴ *erumperent*] irrumperent, C.

A 64.

⁵ *in causa*] om. A. B.

⁶ *excommunicatos*] excommunica-
tum, C.

⁷ *omnem*] om. C.

A.D. 1188.
Jan. 17.
The cemetery gate
closed for
three days
and nights.

News of the
death of
Gregory
VIII.

Jan. 19.
Baldwin
goes to Lon-
don after
preaching
at Hacking-
ton.

He renews
the offer of
restitution
subject to
annual
account.

sententiam. Porta quoque cimiterii, per quam solam his sex diebus a Dominica in Dominicam patuit ingressus, tribus diebus et tribus noctibus clausa est, ne videlicet monachorum, immo et martyrum, in publicum exiret miseria, vel ad ipsos aliqua intraret misericordia, vel ut fame flexi in perpetuum ecclesiæ dispendium omnem archiepiscopi facerent voluntatem. Sed ex inproviso visitavit eos Deus oriens ex alto, Qui non despicit sperantes in Se, et de sua virtute gloriantes humiliat. Sibi etenim soli Deus hanc reservavit gloriam, ne filii confessorum et martyrum genua sua curvarent ante Baal. Dum enim archiepiscopus spirans minarum tormentis insisteret, et conventus Cantuariensis ecclesiæ omnia sibi illata gravamina patienter etsi non libenter sustineret, archiepiscopus de obitu sui papæ Gregorii certissimum audivit nuntium, qui omnem ejus¹ mutavit intellectum. Ex ipsius quidem confidentia omnes quas prædiximus fecerat enormitates. Tertia sequenti feria, xiiii^{ta} scilicet kalendas Februarii, recessit a Wingham, et Cantuariam præteriens in parte aquilonali, per campos ad locum illum maledictum et prophanum pervenit, ibidemque ad populum sermone excusatorio edito Londoniam properavit. Quo ab Hakintonia recedente, missi sunt ab eo ad conventum prior Sancti Gregorii et vicecomes Cantiae cum militibus et clericis multis. Volebat enim archiepiscopus sermone blando simplici rudique populo satisfacere, et aures audientium blanditiis emollire. Hi igitur præfati nuntii, per portam cimiterii vix tandem ingressi, obtulerunt conventui ex parte archiepiscopi omnes res et possessiones suas libere possidendas, sicut habuerunt tempore alicujus archiepiscopi, præterquam Ricardi; sic tamen ut sacrista, camerarius et celarius, de portionibus sibi apud Alenzun assignatis, post anni circulum archiepiscopo responderent. Monuerunt etiam ut divina

S. Luke i. 78.

¹ ejus] ipsius, C.

celebrarent, dicentes, ecclesiam nulla occasione debere suspendi absque coniventia et auctoritate archiepiscopi. Responderunt monachi dicentes, se velle libenti et jucundo animo res suas et possessiones sed et totius statum ecclesiæ in ea forma et libertate suscipere quæ

A.D. 1188.
Jan. 19.
The monks demand it in the same form as existed when Baldwin was elected.

fuit ecclesia die quo archiepiscopus ab eis in patrem et pastorem susceptus est.¹ Status quippe et libertas ecclesiæ per eum immutari vel deteriorari non debuit, qui per eum nullum hucusque susceperat incrementum. De celebratione vero divinorum id responsum est, quod non ipsi, sed enormitas sceleris canentium et jubilationum arterias præcluserit et fauces. Abeuntibus itaque præfatis nuntiis, ea misericordia miseris obsessis indulta est, ut hostiolum² portæ cimiterii solis peregrinis aperiretur, ne turmatim sed³ singulatim ad beatos ecclesiæ sanctos ingrederentur. Post dies autem paucos porta cimiterii per vicecomitem Cantiae aperta est, hominibus tamen archiepiscopi hic et ubique cum gladiis, furcis et fustibus, nocte et die per vices suas observantibus.

Permission is given for the little door of the cemetery gate to be opened: then the gate itself.

2 Cor. vii. 5. Foris igitur pugnae, intus timores. Omnes enim, tam monachi quam eorum agniti vel cognati, proditores archiepiscopi vocabantur. Verum ne aliquam intactam præterirent malitiam, et tam honestæ curiæ munditiam macularent, in officinas ejusdem curiæ, aulas et cameras publicas et privatas, ut cætera taceantur, duxerunt mulierculas. His igitur et aliis innumeris angustiis cotidie pressi, miserabiles monachi clamabant ad Dominum fortiter, ut eos eriperet de inimicis. Sed erat in ipsis formidolosior trepidatio. Cum enim Pauli apostoli⁴ omnia sustinuissent fere pericula, periculum tamen in mari et periculum in falsis fratribus plus cæteris formidabant. Periculum inquam in mari, ne fratres eorum et nuntii, quos novo et inusitato modo, forma scilicet Pauli, eadem die qua curia confracta est

Women brought into the court and offices.

Perils of the convent.

¹ est] om. C.

² hostiolum] hostilium, C.

³ sed] et, C.

⁴ Pauli apostoli] beati Pauli, C.

A.D. 1188.
January.

Perils from
false brethren.

Roger Nor-
reys escapes
from the
convent
through the
sewer, and
joins the
archbishop
at Otford.

Extremity
of misery.

ad dominum papam direxerant, in cismarinis vel transmarinis partibus ab archiepiscopo positas incurrerent insidias, vel ipsius maris et aeris inquietudine morarentur. Periculum vero in falsis fratribus metuebant, scientes quod nulla pestis efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus. Erat enim adhuc in eorum sacro collegio perfidus ille traso Rogerus Noreis, cujus actio et arrogantia, ex opere illo, apud Alenzun facto, tot in eos et tanta intulerat tormenta. Sed ab his periculis Deus in brevi Suam liberavit ecclesiam. Fratribus enim et nuntiis mari transito in tuto positis, et hominibus archiepiscopi, quos in insidiis posuerat ut monachos caperent, a transmarinis fidelibus apprehensis et fere trucidatis, præfatus ille prophanus Rogerus, nocturnum et suæ malitiæ congruum iter arripiens, per cloacam elapsus aufugit, et in crastino ad dominum suum archiepiscopum apud Otteforde pervenit, eique cuncta capituli secreta revelavit.

Quid igitur facerent Cantuarienses monachi tot tusionibus et pressuris expoliti, vel quid dicerent? Difficillimum est, immo et impossibile verbo saltem vel scripto dicere quot angustiis et tribulationibus pressa sit his diebus domni Baldewini, Cisterciensis ordinis monachi, Cantuariensis ecclesia. Deum tamen in omnibus laudantes plangebant et plaudebant, lotique lacrimis lætificati sunt, quod pro libertate ecclesiæ tantam et tam horridam meruissent sustinere persecutionem. Non enim meliores fuerunt quam patres sui et pastores, qui varias temptationes, exilium quoque et martyrium, patienter pro Christo et ecclesia Cantuariensi sustinuerunt. Monachi autem, die et nocte hostibus et armis undique septi, cum interpolato essent sub jugulo, animas suas et corpora ad majores et maximas præparabant temptationes. Animas enim per confessionem et satisfactionem purgantes a vitiis, corpus a corporeis expediebant impedimentis. Tanta enim erat in illis jugis constantia, tanta unitas, ut pro pace ecclesiæ non formidarent

exilium, vincula, nec carceres, sed nec in cervices persecutoris vibratum gladium. Videntes autem cives suburbani, sed et conprovinciales et longe positi, quod, ablatis victualibus, omnia præter ecclesiam et claustrum monachis martyribus ablata fuissent, et portam cimiterii per ministros regis apertam viderent, cum omni festinatione et affluentia panem et potum tulerunt in ecclesiam, ut tanti conventus refocillarent inediam. Custodes vero murorum et janitores tantæ civium invidentes liberalitati et monachorum refectioni, panem portantibus abstulerunt et potum, ne videlicet monachi in suo persisterent proposito, sed saltem fame vel inedia flecterentur. Quod tamen ne fieret de cætero, per vicecomitem Cantiaë prohibitum est. Tanta deinceps in populo erat devotio, tanta largitas, ut quisquis alterum dono festinaret¹ præcellere et tempore prævenire. Pudor enim et obprobrium videbatur in populo si in tanta necessitate Cantuariensi non subvenirent ecclesiæ. Tanta igitur affluentia, tanta devotione, cibaria conventui collata sunt, cum de omnibus suis tam amplis possessionibus nec unius panis haberent pretium, ut de superfluitate, per ebdomadas ferme octoginta quatuor, homines fere ducenti cotidie pascerentur. Nec eorum devotioni sufficere potuit panem conferre natalicium, nisi etiam conventui panem conficerent pipera- tum. Legumina quoque et pisces, et infirmis volatilia, sed et ligna mittebant ad coquinam. Sed nec Judæis hæc defuit miseratio. Nam et ipsi in pastum conventus panem miserunt et potum, et pro constantia conventus in sinagogis orabant. Archiepiscopus non cessavit auferre, et Judæus non distulit conferre. Archiepiscopus excommunicavit, et Judæus oravit. Mira rerum commutatio. Ex hujusmodi igitur elemosinis cotidie monachi adeo splendide refecti sunt ac si omnes retro habitas divitias haberent; ne videlicet tot et tanti viri ob

A.D. 1168.
January.
Sympathy
of the
neighbours.

They vie
with one
another in
liberality to
the monks,

so that for
eighty-four
weeks, two
hundred
men were
fed with
their super-
fluity.

Even Jews
contributed.

¹ *festinare]* festinavit, C.

A.D. 1188. penuriam victualium a via veritatis et justitiæ flecterentur.

Conference
of the kings
about Jan.
22.

Interea rex Franciæ et rex Angliæ, ad colloquium inter Gisortium et Triam circa festum Sancti Vincentii venientes, de utriusque regni negotiis et de necessitate orientalis ecclesiæ longos traxere sermones. Cum autem de sumenda cruce hinc inde prodirent eloquia, signum eis apparuit in cælo, crux scilicet quinque stellarum, cum sereno cælo sol in sua luceret virtute. Rex itaque Franciæ, licet junior tamen devotior, primo crucem accepit, postea rex Angliæ, deinde Remensis et Rothomagensis archiepiscopi, comes Flandriæ, aliique comites Franciæ et Normanniæ, et milites multi.

They take
the Cross.

Henry lands
at Winchelsea
Jan 30.

Reges igitur discesserunt ab invicem: et rex Angliæ applicuit in Anglia apud Winchelese tertio kalendas Februarii. Cum autem proponeret animo Cantuariam peregre proficisci, et ecclesiam Cantuariensem a divinis¹ audiret suspensam, turbatus animo alias divertit, et ad Northamptoniam, quo archiepiscopus cum personis Angliæ colloquium erat habiturus, properavit. Audita igitur de adventu ejus fama, occurrerunt ei præsules et principes regni, et hii præcipue qui interfuerunt consecrationi Hugonis Cestrensis episcopi, quem consecraverat archiepiscopus apud Lamhee² iiii^{to} kalendas Februarii. Misit autem rex spectabiles³ nuntios Cantuariam ad conventum, clericos scilicet, barones et milites, qui pridie nonas Februarii conventum in capitulo in hunc modum allocuti sunt: "Postquam applicuit dominus

He goes to
Northampton.

Consecration
of
Hugh of
Nunant
Jan. 30.

Feb. 4.
The king's
messengers
address the
convent.

" rex, proposuit animo ut ad hanc⁴ ecclesiam, quæ
" omnium ecclesiarum regni sui mater est, peregre proficisceretur.⁵ Sed audito hujus suspensionis eventu,
" miratur inde et turbatur, quod, cum tota terra in
" ipsius adventu gaudet, ecclesia hæc, quæ cæteris
" major et dignior est, ad ipsius lugeat adventum.

¹ *divinis*] diurnis, C.

² *Lamhee*] Lamheth, C.

³ *spectabiles*] speciales, C.

⁴ *hanc*] om. C.

⁵ *proficisceretur*] proficisceret, A.
B.; proficisci, C.

" Ob hanc itaque causam nos dominus rex misit ad
 " vos, et monet et vult et consulit ut in ecclesia
 " cantetis. Mandat etiam ut mittatis ei suppriorem
 " vestrum cum monachis illis qui fuerunt apud Winge-
 " ham, et alios sex vel octo quos volueritis cum
 " assensu capituli." Quibus supprior ille venerandus
 unus pro omnibus respondit dicens: " Sciatis, karissimi,
 " quod nos ecclesiam istam ob adventum regis non
 " suspendimus, sed inauditæ crudelitates quæ nobis
 " in adventu regis vel paulo ante illatæ¹ sunt, sicut
 " domino regi plane dicemus cum ad eum prout de-
 " bemus habere poterimus accessum. Nunc autem
 " quia omnia nobis ablata sunt, nec habemus quid
 " manducemus, nec aliqua equitaturis necessaria, in-
 " præsentiarum ad regis præsentiam venire non pos-
 " sumus, præsertim cum dominus archiepiscopus nobis
 " omnem egrediendi præcluserit licentiam, et per to-
 " tam provinciam suam nos inmeritos denunciaverit
 " excommunicatos, licet ipsius penitus in nos non
 " teneat sententia, tum propter nostram sæpius inno-
 " vatam appellationem, tum propter domini papæ in-
 " dulgentiam, quæ lite pendente inter ipsum et nos
 " omnem ejus præcidit sententiam. Ad hæc, custodes
 " armati cimiterii nostri januas observant; servientes
 " etiam nostri jurare compulsi sunt, ut si quem nos-
 " trum egredi viderint comprehendant. Verum, si do-
 " minus rex liberum et solitum nobis fecerit habere
 " egressum, et denuntiatum fuerit in populo quod ar-
 " chiepiscopi non teneat sententia, nos ad eum libenti
 " animo veniemus, eique ut domino nostras expone-
 " mus miseras." Nuntii dixerunt: " Nos, cum domini
 " regis barones simus et milites, vos ad eum in omni
 " securitate ducemus, equos et famulos et omnia ne-
 " cessaria vobis honorifice inveniemus, et reducemus
 " incolumes." " Indecens est," inquit supprior, " et in-

A.D. 1188.

Feb. 4.

The king
 urges them
 to resume
 divine ser-
 vice, and
 summons
 the sub-
 prior.

The sub-
 prior says
 that he has
 no means of
 obeying the
 summons,
 being with-
 out money
 or horses,
 forbidden to
 quit the con-
 vent, and
 declared ex-
 communi-
 cate.

The messen-
 gers offer a
 safe con-
 duct.

¹ *illatæ*] *illata*, A. B. C.

A.D. 1188.
Feb. 4.
The messen-
gers ask for
answer
touching the
resumption
of service.

The sub-
prior re-
hearses the
grievances
of the con-
vent.

He refuses
to resume.

“ possibile, ut in cappis manicatis et sellis aureis, cum
“ simus monachi, veniamus.” Videntes itaque nuntii
quod de non veniendo rationabilem prætenderent ex-
cusationem, dixerunt suppriori, “ Cum de vocatione
“ regis satis modeste responderitis, videtur nobis quod
“ de nostra prima propositione, de suspensione scilicet
“ ecclesiæ, unde rex adeo turbatus est, nobis insuffi-
“ ciens dederitis responsum.” Quibus supprior ait:
“ Si causam suspensionis quæritis, gravamina sunt quæ
“ nobis intulit dominus noster archiepiscopus. Post-
“ quam enim omnia nobis abstulit, murum quoque
“ curiæ nostræ perforavit, curiam invasit, portas et
“ hostia omnium officinarum curiæ et seras usque ad
“ hostium claustrum confregit, et nostra asportavit vic-
“ tualia. Servientes nostros etiam contra nos jurare
“ compulit, et eos qui non juraverant, alios in curia,
“ alios in cimiterio, etiam clericos verberatos et spoli-
“ atos cepit, et vinculis ligatos in carcerem projecit.
“ Vallati sumus et obsessi gente armata, porta cimi-
“ terii per triduum clausa est, ne cui nostrum pateret
“ egressus. Monachos¹ quos ad eum ob honorem ip-
“ sius miseramus excommunicavit, deinde ablatis equis
“ a Wingham pedes indecenter redire compulit Can-
“ tuariam. Præterea suppriori et omnes ei consen-
“ tientes per omnes Cantia parochias, nec convictos
“ nec confessos sed nec commonitos, quod penes nos
“ hactenus inusitatum est, excommunicari præcepit.
“ Hæc omnia sed et plura, non quidem agente, sed
“ præcipiente archiepiscopo, post appellationem totiens
“ innovatam, post domini papæ inhibitionem, post da-
“ tam indulgentiam nobis illata sunt gravamina. Hæc
“ igitur sunt nostri luctus materia et causa silentii.
“ Non enim possumus, sed nec debemus in ecclesia
“ cantare, et panem nostrum, ut de ferculis taceatur,
“ mendicare.” Obmutuerunt ad hæc nuntii et obstu-

¹ *Monachos*] Monachi, A. B.; Monachos, C.

puerunt, tandemque, a conventu accepta licentia recedentes, quæ audierant et viderant domino regi nuntiaverunt. A.D. 1188.

Tertio idus Februarii convenerunt apud Gaitintune, quæ a Northamtonia octo vel decem distat miliaris, una cum rege præsules et principes regni de defensione sacrosanctæ terræ Jerusalem tractaturi.¹ Unde variis et multis hinc inde prolatis sermonibus, hæc tandem, de cruce sumpta vel sumenda, capitula subscripta promulgata sunt;² Feb. 11.
Great
council at
Geddington.

" I. Quicumque clericus vel laicus crucem acceperit ab omnibus peccatis suis, de quibus pœnituerit et confessus fuerit, auctoritate Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli et summi pontificis, liberatus est et absolutus. Articles enacted touching the tithe to be raised for the crusade.

" II. Dispositum est a regibus, archiepiscopis, episcopis et aliis principibus, quod omnes illi, tam clerici quam laici, qui hoc iter arripient, decimas reddituum suorum unius anni et omnium catallorum suorum tam in auro quam in argento et in³ omnibus aliis dabunt, exceptis libris et vestibus et vestimentis clericorum, et capella et lapidibus pretiosis tam clericorum quam laicorum, et exceptis equis et armis et vestibus militum ad proprium corporis usum pertinentibus.

" III. Notandum etiam quod omnes clerici et milites et servientes, qui hoc iter arripient, decimas terrarum suarum et decimas hominum suorum habebunt, et pro se nichil dabunt.

" IV. Burgenses, qui sine licentia crucem acceperint, nichilominus decimas dabunt.

" V. Statutum est quod nullus enormiter juret, et quod nullus ludat ad aleas vel ad decios, et quod nullus post proximum Pascha utatur vario vel grisio vel sabelo vel scarlato, et quod omnes contenti sint duobus ferculis ex empto. Et quod nullus ducat secum aliquam mulierem in peregrinatione, nisi forte aliquam lotricem peditem, de qua nulla habeatur suspicio. Et quod nullus habeat pannos decisos vel laceatos. Rules for the conduct of Crusaders.

" VI. Statutum est quod quicumque, sive clericus sive laicus, redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverat, exitus

¹ tractaturi] tracturi, C.

² These statutes are given in the Chronicle of Benedict, vol. ii. pp. 31,

³². See also Will. Newb., lib. iii. c. 23.

³ in] om. C.

A.D. 1188.
Feb. 11.
Ordinance
for the
Crusade.

“ hujus anni inde integre habeat, et transacto anno creditor
“ redditus rehebeat, ita quod fructus, quos inde perceperit,¹ in
“ solutione debiti computentur, et debitum post susceptionem
“ crucis quamdiu debitor erit in peregrinatione non usuret.

“ VII. Statutum est quod omnes, tam clerici quam laici,
“ qui in hac peregrinatione proficiscentur, possint licite inva-
“ diare omnes redditus suos sive ecclesiasticos sive alios, a
“ Pascha in quo iter arripuerint usque ad tres annos, ita quod
“ creditores, quicquid de debitoribus contingat, fructus omnes
“ reddituum quos in vadio habebunt,² a prædicto Pascha usque
“ ad tres annos integre percipiant.

“ VIII. Statutum est etiam quod quicumque in peregrina-
“ tione decesserit pecuniam suam, quam secum in peregrina-
“ tione attulerit, ad sustentationem servientium suorum, et ad
“ auxilium terræ Jerosolimitanæ, et ad sustentationem pau-
“ perum dividet, juxta consilium discretorum virorum qui ad
“ hoc statuentur.”

Excommu-
cation of the
favourers
of war.

Exsurgens autem in medio jam assumpta cruce Bal-
dewinus Cantuariensis archiepiscopus, editoque ad popu-
lum sermone exhortatorio, excommunicavit omnes qui
infra septem annos guerram inciperent vel³ inceptam
foverent.

The arch-
bishop lays
before the
council his
complaints
against the
prior and
sub-prior.

Deinde vero conversione facta ad monachos Can-
tuariæ, querimoniam instituit de priore, quod, cum
eundem de exili fecisset eximium, contra eum suum
levaverit calcaneum. Denuntiavit etiam quod sup-
priorem excommunicaverat, præcipiens episcopis et cæ-
teris, ut eum haberent excommunicatum. Suscitavit
autem Deus spiritum Reginaldi Bathoniensis episcopi,
qui, stans in ordine suo, dicebat monachos Cantuarienses
apostolica auctoritate fuisse munitos, ut pendente lite
nullam in eos posset archiepiscopus promulgare sen-
tentiam. Incanduit ad hæc archiepiscopus; sed com-
presso spiritu, distulit ad tempus, totius malitiæ suæ
regem habere cupiens advocatum. Sumpsit autem
crucem Johannes episcopus Norwicensis et episcopus
Lincolniensis et populus multus. Tandemque finitis
sermonibus de defensione orientalis ecclesiæ, de im-

The bishop-
of Bath
defends
them.

Prepara-
tions for
crusade.

¹ *perceperit*] *percepit*, C.

² *habebunt*] *habebant*, C.

³ *vel*] *et*, C.

pugnatione Cantuariensis ecclesiæ sermo concertus est. 'A.D. 1188. Feb. 11
 Cum enim querimoniam deponeret rex de suspensione The suspension of service discussed.
 matris suæ Cantuariensis ecclesiæ, quæ totius Angli-
 cani regni prima est et præcipua, respondit archiepiscopus præfatam ecclesiam absque sua¹ auctoritate simul
 et conscientia fuisse suspensam, seque ab ipsa penitus
 exclusum. Asserebat enim ecclesiæ januas contra eum Baldwin proposes the arrest of the sub-prior.
 clausas fuisse et obseratas, ne sibi vel suis de trans-
 mare venientibus pateret ingressus, unde et domini
 regis auctoritate justitiam sibi de monachis fieri pos-
 tulavit, volens ut supprior manu regia ut excommuni-
 catus caperetur. Dixit autem rex non esse consiliosum The king is too cautious.
 ut alicui monachorum manus imponeret, ne forte in
 ecclesia sanguis funderetur, et essent posteriora pejora
 prioribus, siquidem constaret monachos, ut dixerat²
 Bathoniensis, auctoritate apostolica fuisse munitos. Cum
 autem optaret archiepiscopus ut porta cimiterii clau- Baldwin wishes to close the gate.
 deretur, qua sola monachis martyribus victualia fere-
 bantur, subsannans ait Bathoniensis: "O quam glorio-
 sam obtinebitis Damascum, si sic miseros monachos
 " Cantuariensis ecclesiæ volueritis obsidere!" Cum
 igitur quæsisset rex a considentibus episcopis, quid Messengers to be sent to the convent.
 super his esset agendum, hoc tandem ab eis accepit
 consilium, ut ad ecclesiam Cantuariensem aliquos ido-
 neos mitteret nuntios, qui ab ipso conventu tantæ cau-
 sam inquirerent perturbationis. Videns autem archi-
 episcopus quod, ex adventu nuntiorum Cantuariam,³ ex
 eorum testimonio jam in palatio sua esset manifestanda
 confusio, quo magis suam velaret malitiam, vel mona-
 chorum innodaret justitiam, sic ait: "De tota contro-
 " versia, domine mi rex, quæ inter me et monachos
 " Cantuarienses vertitur, vestro et episcoporum totius
 " Angliæ et cleri paratus sum sisti iudicio. Si penes
 " me vel in modico culpa reperta fuerit, eis satisfaciam

¹ sua] om. B. ; ins. C.² dixerat] dixit, C.³ Cantuariam] A. B. ; Cantuar', C.

A.D. 1188.
Feb. 11.
Messengers
are to be
sent.

“ ut subditis ; ipsi vero, si reperti fuerint noxii, dignam
“ michi ut prælato suo et abbati faciant satisfactio-
“ nem.” Placuit omnibus oratio archiepiscopi, et con-
festim dispositis nuntiis missi sunt a rege Cantuariam
cum litteris hujusmodi :

Credentials
of the bis-
hops of
Chichester,
Hereford,
and Worces-
ter, the
abbot of
Waltham,
and Osbern
de Camera.

“ Henricus rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ,
“ et comes Andegavia, toti conventui ecclesiæ Christi Can-
“ tuariæ salutem. Mittimus ad vos dilectos et familiares et
“ fideles nostros, Sefridum Cicestrensem, Willelmum Here-
“ fordensem, et Willelmum Wigorniensem episcopos, et Wal-
“ terium abbatem de Waltham, et magistrum Osbernum cleri-
“ cum nostrum de camera nostra, per quos significamus vobis
“ quædam quæ, sicut intelligimus et credimus, commodum et
“ honorem ecclesiæ vestræ et vestrum contingunt. Diligenter
“ ergo intendatis his quæ ex parte nostra vobis dixerint, et
“ occasione remota ea faciatis, certam fidem eis adhibendo
“ super his quæ ex parte nostra vobis proponent. Teste Jo-
“ hanne episcopo Norwicensi apud Gaitinton.”

His igitur præfatis nuntiis in capitulo Cantuariensi
una cum conventu residentibus, et in omnium præ-
sentia perlectis litteris, Willelmus Herefordensis episco-
pus sic exorsus est :—

Address of
the bishop
of Hereford.

“ Postquam, inquit, dominus rex per voluntatem Dei
“ et gratiam, ut audistis, fratres karissimi, applicuit
“ in Anglia, assumptam peregrinationem suam ab hac
“ sancta ecclesia quæ regni sui caput est, et a sanctis
“ hujus ecclesiæ, videlicet beato Thoma et cæteris, vo-
“ luit inchoare. Sed audito suspensionis hujus eventu,
“ turbatus animo et contristatus, Sancti Eadmundi
“ postulaturus suffragia divertit alias, ne matris suæ,
“ hujus scilicet ecclesiæ, tantam videret miseriam.
“ Obiter autem misit ad vos viros nobiles, clericos
“ scilicet, barones et milites, qui vos inducerent ut ad
“ eum suppriorem vestrum aliosque fratres mitteretis,
“ qui ei vestra exponerent gravamina, et quæ esset
“ hujus inopinatæ suspensionis materia. Hujusmodi
“ ut reor accepistis mandatum, sed noluistis venire.
“ Rex igitur in sua quiete positus, convocatis episcopis
“ suis, quæsivit ab archiepiscopo, an ipsius auctoritate

" suspensa fuisset Cantuariensis ecclesia. 'Non,' ait A.D. 1188.
February.
He details
the discus-
sion at Ged-
dington.
 " archiepiscopus, 'domine mi, auctoritate mea vel con-
 " 'scientia suspensa est, sed Gaufridi supprioris arro-
 " 'gantia, nec ob aliam causam hanc esse suspensam
 " 'intelligo, nisi quod ipsum suppriorem ob¹ manifes-
 " 'tam inobedientiam excommunicavi. De tanta igitur
 " 'contumelia mihi et vobis illata vestram expostulo
 " 'justitiam, quia de tota causa, quæ inter me et
 " 'monachos vertitur, vestram et episcoporum paratus
 " 'sum subire jurisdictionem.' Cum igitur dominus
 " rex super his consulisset episcopos, videbatur om-
 " nibus consiliosum ut ad vos idoneos mitteret nun-
 " tios. His de causis, fratres karissimi, ex imperio
 " regis cum litteris ipsius quas audistis venimus ad
 " vos. Monemus igitur et consulimus in Domino, ut He urges
the monks
to send the
sub-prior to
the king.
 " filii ecclesiæ et qui tenemur eidem ex professione,
 " ut suppriorem vestrum vel alios fratres nobiscum
 " mittatis ad dominum regem, principem benignum et
 " devotum, et de vestra inquietudine valde turbatum.
 " Mirumne est si adversariorum vestrorum credat men-
 " daciis, cum eorum dicta, vera sint vel falsa, non
 " vultis refellere, nec vestram propalare veritatem?
 " Accedite igitur ad dominum vestrum regem, eique
 " vestra de plano exponite gravamina, vestramque pro-
 " culdubio reportabitis justitiam."

Cumque sermonem complisset episcopus, subjunxe- The sub-
prior asks
leave to
deliberate.
 runt et alii, omnes idem dantes consilium, ut ad regem
 nuntios monachos delegarent. Quibus supprior ait:
 " Auditis his quæ nobis ex parte domini regis propo-
 " suistis, in primis ipsius regis et archiepiscopi om-
 " nem injuriam abnegamus et contumeliam. De aliis
 " vero, si placet, conferemus adinvicem quid agere
 " debeamus." Recedentibus itaque seorsum paulisper
 episcopis, et super his quæ dixerant variis hinc
 inde consortis sermonibus, placuit tandem omnibus

¹ ob] ex, C.

A.D. 1188.
February.
Speech of
the sub-
prior.

He re-
hearses the
conduct of
the convent.

He recounts
the griev-
ances old
and new.

ut eis incontinenti breve quidem et purum sed omnia complectens daretur responsum. Quibus in capitulum revocatis supprior ait; "De adventu domini regis in Angliam pro posse nostro plurimum lætificati, sperabamus quod ipso adveniente salus ecclesiæ jam esset in januis. Audito autem quod diverteret alias, tristitia cordis nostri congeminata invaluit. In proximo quidem ut asseritis post ipsius adventum, venerunt ad nos forsitan ab eo missi¹ spectabiles nuntii, monentes ut more solito divina celebraremus in ecclesia, et ad regem monachos mitteremus, et illos præcipue quos archiepiscopus per totam provinciam suam denunciaverat excommunicatos. Equos, famulos et expensas ituris promittebant, et in eundo et redeundo regiam securitatem. Quibus de hujusmodi profectione satis superque respondimus, dicentes, indecens esse et indecorum et hactenus Cantuariensi ecclesiæ fuisse insolitum, ut monachi nostri in sellis aureis et cappis manicatis ad regis præsentiam ducerentur. His de causis substiterunt monachi vocati usque in præsens, non equidem ob regis contemptum, sed ne per vicos et plateas vulgi strepitu excommunicatorum notarentur elogio, nec hanc ecclesiæ Cantuariensi vel domino regi irrogarent infamiam. Præfati etenim nuntii, licet nobiles essent et famosi, regium tamen characterem præ manibus non² habebant. De suspensione autem, quod præfatis nuntiis diximus, hoc iterum et vobis dicimus, quod nos ecclesiam non suspendimus, sed ea quæ per dominum archiepiscopum nobis sunt illata gravamina. A primo etenim ingressu suo ad nos usque in præsens vix paucos dies nobis permisit habere quietos. Primo namque congressu villarum nostrarum exenia nobis subripuit, deinde ecclesias nostras usibus pauperum deputatas occupavit, quas, etiam nobis reclamantibus et sedem apostolicam appellantibus, suis

¹ missi] ejus, C.

| ² non] om. C.

" clericis contulit. Post modicum vero opus illud, A D. 1188.
 " quod ex ore apostolico maledictum et prophanum February.
 " est, post appellationem nostram, in confusionem mo- The new church.
 " nasticæ professionis et detrimentum ecclesiæ, in con-
 " temptum quoque sedis apostolicæ, fundavit, et de
 " bonis nostris ditatos instituit canonicos; priorem Suspension of the prior.
 " nostrum eo quod appellaverat suspendit a prioratu,
 " monachos plures a mensa Dominica, ex quibus unum
 " appellantium expulit etiam ab ecclesiâ. Post modi-
 " cum monachos villarumstrarum custodes amovit,
 " et eosdem post brevissimum intervallum excommuni- Spoliation of the convent.
 " cavit. Post hæc omnia transiens in Normanniam,
 " redditibus nostris et pensionibus ecclesiarum et xiii.
 " maneriis spoliavit. Cum autem nuper rediret in
 " Angliam, non illa vel illa nobis abstulit; sed omnia,
 " ut nec passum pedis nobis extra januam relinqueret.
 " Hac de causa porta curiæ nostræ, nec mirum, clausa Siege of the monastery.
 " est, non contra eum quia non affuit, sed contra
 " hujusmodi nepharios invasores. Adjecit et ipse jam
 " apud Wingham constitutus, ut murus curiæ nostræ
 " manu violenta perforaretur, alias vero transcendere-
 " tur, curia occuparetur, portæ et officinarum hostia Provisions carried off.
 " confringerentur, et omnia nostra victualia asporta-
 " rentur, sed et hospitum et infirmorum. Servientes
 " nostri compulsi sunt præstare juramentum contra
 " nos, ut si quem ex nobis exire viderent apprehen- Servants compelled to swear.
 " derent, si vero capere non possent, clamore levato
 " abeuntem notarent. Illi vero qui jurare nolebant,
 " alii in curia, alii in cimiterio, etiam clerici capti et
 " verberati sunt, et tandem in ergastulum trusi.
 " Omnes vero qui quovis titulo vel familiaritate mona-
 " chos contingebant, regis et archiepiscopi proditores
 " sunt appellati. Vallati sumus nocte et die multitu-
 " dine armatorum, non tribus quidem vel quatuor,
 " sed quingentis et eo amplius cum gladiis, furcis et
 " fustibus, ut omni hora diebus et noctibus jam
 " jamque putaremus nos in claustrum vel ecclesia ca-

A.D. 1188.
February.
The sub-
prior's enu-
meration of
grievances
against the
archbishop.

These are
the real
reason for
the suspen-
sion of di-
vine service.

“ piendos vel capite puniendos. Hinc itaque nostris
 “ asportatis vel occupatis cibariis, illinc porta cimiterii
 “ per triduum clausa et obserata est, ut nulli pateret
 “ ingressus, vel ad nos quisquam¹ valeret accedere, ne
 “ videlicet nostra in publicum exiret miseria, vel ad
 “ nos aliqua intraret misericordia. Verum ne præter-
 “ eam quod archiepiscopus in sua persona gessit pro-
 “ pria, fratres nostros quos audito ipsius adventu ad
 “ eum destinavimus, ut eum nomine conventus saluta-
 “ rent et debitam offerrent processionem, antequam ad
 “ eum possent accedere, per internuntios denuntiavit
 “ excommunicatos, tandemque ablatis equis pedes ad
 “ nos redire permisit. Mandavit deinde ut ego ad
 “ eum quam citius venirem. Sed cum paratus essem,
 “ restitit mihi conventus, ne percusso pastore grex
 “ dispergeretur, vel ne juvenes nostri non ex crebro,
 “ immo, interpolato, verbere irritati, in persecutores
 “ suos acrius insurgerent, ordinis et religionis oblita
 “ penitus reverentia; quippe cum solummodo claustrum
 “ et ecclesia ipsis relictæ sint, et semper immineat
 “ captio vel membrorum truncatio. Ipse autem archi-
 “ episcopus contra juris formam et ordinis, per totam
 “ provinciam me suppriorem et mihi consentientes,
 “ totum scilicet conventum, in parochialibus ecclesiis
 “ fecit excommunicare. In omnibus his nil profuit
 “ nobis totiens innovata appellatio, nec domini papæ
 “ inhibitio, sed nec datum privilegium, quod scilicet
 “ non valeat pendente lite in nos vel homines nostros
 “ aliquam inferre sententiam. Hæc sunt patris nostri
 “ nobis illata gravamina, hæc nostram a divinis sus-
 “ penderunt² ecclesiam. Non enim possumus famelici
 “ in ecclesia psallere, et panem nostrum cotidianum,
 “ ut de ferculis taceatur, mendicare. Crudele quiddam
 “ et incredibile dicam adhuc, sed sincera fultum veri-
 “ tate. Cum enim post recessum archiepiscopi porta

¹ *quisquam*] *quisnam*, C.

| ² *suspenderunt*] *suspenderent*, C.

“ cimiterii per officiales regis post triduum fuisset
 “ aperta, ipsum panem et potum, quem amici nostri
 “ nobis incarcerationis portabant, custodes murorum nos-
 “ trorum et janitores portantibus auferebant. Insati-
 “ abili eorum insanie sufficere non potuit ut nostra
 “ raperent, nisi et collata beneficia suffocarent. Nunc
 “ igitur quia musica in luctu importuna narratio, cæ-
 “ teris omissis ista sufficiant.”

A.D. 1189.
 February.
 Statement
 of griev-
 ances.

Obstupuerunt ad hæc præfati nuntii, et, cum Gaufri-
 dus supprior paululum respirasset, dixerunt: “ Cum tan-
 “ tam habeatis querelæ materiam, de vocatione regis
 “ quid dubitatis vel¹ quid dicitis?” Quibus supprior
 ait: “ Cum vos sitis fratres nostri et filii ecclesiæ et
 “ domini regis nuntii, et ipsius super hoc negotio
 “ litteras habeamus, domini regis benivolentiæ grates
 “ referimus vestræque devotioni. Ad dominum nos-
 “ trum regem gratanter aliquos mitemus ex fratribus
 “ qui ei nostram exponant miseriam, et ab eo nobis
 “ aliquam reportent misericordiam, si tamen in eundo
 “ et redeundo in verbo vero sponderitis regiam secu-
 “ ritatem. Inhibuit enim nobis archiepiscopus ne ali-
 “ quatenus egrediamur, et servientes nostri et homines
 “ archiepiscopi, qui hucusque januas nostras custo-
 “ diunt, jurare compulsi sunt, ut quem exire viderint
 “ comprehendant.” Hæc audientes episcopi, habito se-
 “ orum consilio denuoque redeuntes, ex parte regis et
 “ archiepiscopi dirigendis fratribus in fide sua cum suis
 “ patentibus litteris in eundo et redeundo omnem pro-
 “ miserunt securitatem. “ Nos igitur,” ait supprior, “ in
 “ hac fide securi veniemus. Sed non existimet quis
 “ vestrum quod nos timore inertii vel formidine pœnæ
 “ securitatis hujus nobis impendi quæramus gratiam,
 “ sed ne nimis idiotæ vel simplices vel domino ar-
 “ chiepiscopo videamur inobedientes. Parati enim
 “ sumus pro libertate ecclesiæ in carcerem et in mor-
 “

The sub-
 prior con-
 sents to send
 some of the
 brethren to
 the king
 under pro-
 mise of se-
 curity.

The pre-
 lates pro-
 mise se-
 curity.

The sub-
 prior states
 the reason
 for asking it.

¹ *vel*] om. C.

A.D. 1188. February. Observations of the envoys. The sub-prior declines to send at the king's expense.

"tem ire, membrorumque et capitis, si Deus dederit, sustinere truncationem." Abbas autem de Waltham obstupescens ad hæc; "En," inquit, "religiosorum viro- rum voces audio." Osbernus regis clericus porrexit in instanti litteras domini regis clerico vicecomitis Cantiaë, ut idem vicecomes de fisco regio equos et expensas honorifice monachis inveniret. Hæc audiens supprior ait: "Inauditum et inusitatum est usque adhuc, ut monachi ecclesiae Christi Cantuariæ ad expensas regis deducantur ad curiam. Nos autem licet mendici simus et miseri, amicos tamen habemus et proximos, quorum procuracione ad dominum regem tres vel quatuor monachos mittemus. Non equidem ut ibidem litigent vel compositionem faciant, sed ut domini regis audiant voluntatem." Discesserunt igitur his dictis præfati nuntii, gaudentes in Domino quod in tanta congregatione tantam unitatem, talemque reperissent constantiam. Verum, ne ipsi vel Cantuarienses monachi circumvenirentur in aliquo, super his consuluerunt archiepiscopum, jam apud Cerringes positum, per Willelmum Wigorniensem episcopum, an scilicet monachi libere et sine omni² suspicione regiam possent adire præsentiam.

Feb. 24. Four monks are sent to the king at Clarendon.

Datis itaque de securitate eundi et redeundi patentibus episcoporum litteris, monachi quatuor ad regem viro kalendas Martii profecti sunt. Qui licet viri prudentes essent et strenui, a rege tamen et quibusdam aulicis apud Clarendonam cum indignatione suscepti sunt et contumeliis affecti.

Ill received by the king, (March 1, Epp. Cant. No. ccxi.)

Rex autem quasi parvipendens dulces et deprecatorias conventus litteras utcunque audivit, gravaminibus lectis vix aurem patienter præbuit, cartis suis et antiquorum regum munimentis contradicere non erubuit² vel dejerare. Cum autem monachi undique contumeliis afficerentur et probris, ea die recedentes a curia sibi tam ingrata, ex præcepto regis Wintoniam

¹ omni] aliqua, C.

| ² erubuit] exhibuit, C.

missi sunt, ut ibidem regis in Gualiam properantis red-
 itum expectarent. Sed eisdem jam apud Wintoniam
 positus, rex a suo resiliens proposito mandavit eis, ut
 apud Cirencestram¹ tam ipsius quam archiepiscopi
 præstolarentur adventum, mandans abbati ut eosdem
 monachos susciperet cum honore. Qui cum post dies
 aliquot archiepiscopo venienti occurrerent, eumque
 pacifice salutarent, ipse archiepiscopus salutantibus
 nec verbum respondit nisi quod essent excommunicati.
 A clericis autem ipsius probris et contumeliis et minis
 affecti sunt, tandemque cum subsannatione et derisu
 recesserunt, pluraque ex his quæ audierant regi retule-
 runt. Quibus cum diceret rex quod omnes illi quasi
 ex ore archiepiscopi loquerentur, adjecit: "Archiepi-
 "scopus super vestro negotio mecum locutus est
 "dicens, quod de tota causa, quæ inter vos et ipsum
 "vertitur, episcoporum vel abbatum quoscunque vo-
 "lueritis eligere nostroque communicato se committere
 "velit arbitrio. Vos igitur moneo ut paci intendatis,
 "pacem quæeratis, quia nec volo nec valeo diutius
 "hanc sustinere perturbationem." Cui monachi: "Si
 "episcopi vel abbates tantum amarent nos quantum
 "ipsius et vestrum formidant principatum, parati es-
 "semus vestro et ipsorum sisti iudicio. Sed subditi
 "ipsius sunt, nec contra eum justam vel injustam
 "pronuntiabunt sententiam." Quibus rex ait, "Putat-
 "tisne quod episcopi vel abbates quos vos elegeritis
 "aliquod injustum proferant iudicium? Nequaquam.
 "Sed jam nunc priorem vestrum et fratres revocate,
 "ut communicato consilio citius cum gaudio vestra
 "recipiatis." Cui monachi temptantes dixerunt; "Si
 "conventus noster forte consenserit ut prior et fratres
 "a curia revocentur, quis interim conventum in vic-
 "tualibus necessariis sustinebit?" Videns itaque rex
 se deprehensum demisso paulisper capite dixit: "Res

A.D. 1188.
 March.
 They attend
 at Winches-
 ter and Cir-
 encester.

Ill received
 by the arch-
 bishop.

The king re-
 commends
 them to ac-
 cept the
 offer of an
 arbitration.

The monks
 allege the
 partiality
 of arbitra-
 tors.

The king
 tells them to
 recall the
 prior.

They ask
 who is to
 maintain
 the convent
 meanwhile.

¹ *Cirencestram*] Cirecestram, C.

A.D. 1188.
March.

The king
orders three
old monks
to be sent to
him.

The three
old monks
are pre-
vented by
illness from
attending.

Two others
are sent.

The king
sends them
back and
promises a
message.

“ ardua et difficilis est. Sed jam nunc domum redite,
“ et ex his quæ audistis conferte adinvicem.” Dum
ergo redirent monachi, ad suggestionem archiepiscopi
misit rex clanculo litteras suas ad conventum Cantua-
riensis ecclesiæ, mandans et imperans ut alios tres
monachos ad eum mitterent, quos esse noverat ætate
senes, natura simplices, ut ex eorum verbis simplicibus
et inconsideratis juniores involveret, et quasi ex auc-
toritate seniorum ecclesiæ materiam sumeret malignandi.
Suspectos enim habebat archiepiscopus juniores, licet
maturos, quos noverat perspicaciores, unde et senum
insipidum sitiebat eloquium. Sed tres illi, quorum ar-
chiepiscopus desiderabat adventum, adversa valitudine
præventi sunt. Nam unus ex illis ruptura læsus¹ lecto
decubuit, alter vero emoroidarum fluxu et iliaca passione
detentus est, tertius autem, dextra sui corporis parte
præmortua, fere inutilis effectus est. Qui, licet grandævi
essent et diutina religione probati, his tamen ex cau-
sis² excusabiles effecti sunt, ne forte ex ipsorum verbo
simplici justitia periclitaretur ecclesiæ. Missi sunt
tamen ad regem monachi duo viri religiosi, qui ne
nimis moveretur regis pacarent animum, eorumque
quos vocaverat absentiam excusarent. Qui, a rege
simul et ab aulicis satis modeste suscepti, rogaverunt
ut suæ Cantuariensi misereretur ecclesiæ, et præ in-
opia deficienti succurreret conventui. At ille, “ Vos,”
inquit, “ miseremini ecclesiæ.” Et adjecit: “ Doleo qui-
“ dem quod nostro non vultis credere consilio. Sed
“ jam nunc Cantuariam redite, quia cum archiepiscopo
“ quem mandavi de vestro loquar negotio, et in prox-
“ imo vobis meam mandabo voluntatem.” Cui mona-
chi: “ Mementote quod jam per septimanas undecim
“ elemosinis pauperum vivimus et sustentamur.” Qui-
bus rex, “ Ite,” inquit, “ ite, Deo annuente vos om-
“ nem habebitis sufficientiam.” Dum igitur præfati

¹ ruptura læsus] rupto, C.

| ² ex causis] adversitatibus, C.

redirent monachi, et archiepiscopus in fines ultimos
Waliæ quasi de sumenda cruce prædicaturus aufugis-
set, per manum monachi Cantuariensis, qui eum cal-
lide subsecutus est, domini papæ Clementis hujusmodi
suscepit mandatum :

A.D. 1188.
March.
The arch-
bishop goes
into Wales.

“ Clemens¹ episcopus, servus servorum Dei, venerabili Balde-
wino Cantuariensi archiepiscopo salutem et apostolicam
benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere
et religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in
partibus Anglicanis obtines ampliorem, tanto decet carita-
tem tuam vigilantiori studio a subjectorum injuriis vel op-
pressionibus temperare, et his postpositis quæ justitiæ pul-
chritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt,
obedientiam et reverentiam debitam majoribus exhibere.
Unde non sine causa miramur quod, sicut nobis proponitur,
post appellationem ad sedem apostolicam factam, et bonæ
memoriæ Urbani prædecessoris nostri prohibitionem, adeo
circa novæ capellæ constructionem et alia multa manus tuas
in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut
nichil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse
prout ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacro-
sanctæ Romanæ ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit
detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ
quantum cum Deo possumus deferendi, et personam tuam
in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus
honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter et
clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec
possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum
nostrorum per apostolica scripta præcipiendo mandamus,
quatinus omni contradictione et occasione postposita, eo
etiam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua,
quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam
vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ
actum est, non differas demoliri, revocans et deducens pror-
sus in irritum quicquid de instituendis canonicis et aliis
circa capellam factum est et perperam innovatum. Eos
etiam qui post inhibitionem sæpediti prædecessoris nostri in
capella ipsa celebrare divina officia præsumpserunt, donec
condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio et beneficio
habeas interdictos. Ministros etiam conventus quos² post ap-
pellationem interpositam amovisti, quos et idem prædecessor
restituit, habeas restitutos, et eos quos pariter post appella-

Letter of
Pope
Clement III.
to Baldwin
from Sienna,
Jan. 26, 1188.

He is as-
tonished at
his treat-
ment of pope
Urban's
mandate.

He orders all
that has
been done
since the
appeal to be
undone.

¹ Clemens] See Epistolæ Can-
tuarienses, No. cxciii., pp. 174, 175.

² quos] om. C.

A.D. 1188.
Jan. 28.

He forbids
any further
changes.

“ tionem excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos; et universa quæ post appellationem in eorum gravamen sunt attemptata, videlicet in¹ invasione villarum et possessionum suarum, reddituum quoque et aliorum quæ ante appellationem habuerant, et ablatione similiter aliarum rerum, in statum pristinum cessante appellatione et contradictione reducas. Ad hæc, quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus et præcipimus ut pendente iudicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Alioquin grave nobis existeret modis omnibus et molestum, nec possemus sine coheritione debita æquanimiter sustinere. Datum Senis vii^{mo} kalendas Februarii, indictione sexta.”

Alarm of the
archbishop
on receiving
this letter.

Expavit ilico vehementer archiepiscopus et incanduit cum, astantibus duobus episcopis, præfatas litteras nudæ, quam exposuerat, manui suæ subito sentiret intrusas. Cum autem dissimularet et easdem litteras audire et responsum reddere portitori, de porrectis legaliter litteris assumptis testibus, monachus recessit et Cantuariam properavit. Hæc ilico mandato apostolico reverentia exhibita est, ut procuratores archiepiscopi convocatis hominibus multis de villis archiepiscopi cum festinatione nimia fossa lata et profunda capellam cingerent, et domos clericorum, et portas aptarent, ac si castra constituerent ad obsidendam Cantuariam. Ipse etiam² archiepiscopus eisdem clericis fertur scripsisse quod huiusmodi litteras suscepisset, monens eosdem ne formidarent, nec³ aliquatenus a divinis cessarent.

The new
buildings
are in-
trenched
like a camp.

Taxation for
the crusade.

Interea tota Anglia in dandis decimis gravissime vexata est, ut Christiani lxx. milia librarum et eo amplius pecuniam darent, Judæi vero lx. milia. Nec alicui ultra Parasceuen dandi dilatio data est, præter eos qui duas marcas vel amplius dare debuerunt, quos rex apud Londoniam post octavas Paschæ secretius alloqui cupiebat. Cum igitur dolerent omnes et singuli de tanto gravamine, et formidarent plurimi de futura

Labours of
the king in
raising it,
April 24.

¹ in] om. C.

² etiam] autem, B.

³ nec] ne, B.

calamitate, omnes archiepiscopum licet absentem horrendis imprecationibus impetebant, eo quod audissent hujusmodi decimas ex ipsius processisse consilio, et quod ecclesiam Cantuariensem tam atroci persequeretur malitia. Sed in brevi rumor undique dispersus est, quod archiepiscopus mente alienatus in reprobum sensum datus fuisset, vel quod exspirasset. Ignorantibus itaque etiam suis quid de archiepiscopo factum esset, jam instante Cœna Domini, miserunt monachi Cantuarienses nuntios ad Gilebertum Roffensem episcopum, utpote Cantuariensis ecclesiæ capellanum, rogantes ut matri ecclesiæ scilicet Cantuariensi oleum et crisma transmitteret, presbiteris Cantix per manum Cantuariensis sacristæ more solito dividendum. Renuit episcopus quod petatum est, dicens se domini archiepiscopi super hoc non accepisse mandatum. Quod audiens nuntius solenniter appellavit, ne alteri quam monachis Cantuariæ crisma traderetur, et ne quis sacerdotum Cantuariensis diocesis ab alio quam a monachis Cantuariæ contra morem antiquum olei vel crismatis susciperet sacramentum. Detulit episcopus monachorum appellationi, et omnes ecclesiæ de sinodo archiepiscopi numero ccc.lv. crismate simul et oleo privatæ sunt. Contristati sunt igitur omnes qui audierunt¹ de tanta Cantuariensis ecclesiæ oppressione, et quod in tanta solennitate Dominicæ Resurrectionis mater lugere deberet cum filiæ minores jubilarent. Sexta vero feria cum monachi miserabiles ante crucem Domini devotissimis incumberent precibus, ecce nuntius prioris in tribus septimanis et iiij. diebus a Roma veniens, cum canendi mandato hujusmodi litteras attulit:

“ Clemens² episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis “ priori de Favresham et magistro Feramino,³ salutem et

A.D. 1188.
April.
Rumours
that the
archbishop
is mad, and
that he is
dead.

The monks
request the
bishop of
Rochester
to send the
chrism on
April 14.
He refuses
and they
appeal.

Kent is thus
deprived of
chrism.

Orders from
Rome re-
ceived on
Good Friday
April 16, di-
recting the
service to be
resumed.

¹ *audierunt*] audierint, B.

² *Clemens*] See Epistt. Cantuar., No. cexiii., p. 198; and above, pp. 61, 62.

³ Feramius was master of the Hospital of S. James at Canterbury. He had been a member of Becket's household.

A.D. 1188. " apostolicam benedictionem. Horrendi facinoris detestanda
 March 17. " præsumptio vehementer animum nostrum pro sui atrocitate
 Letter of the " pope ex- " commovit, ut illos debitæ severitatis jaculo feriamus, qui
 pressing his " indignation " more¹ prædonum ecclesiæ Cantuariensis possessiones nequi-
 against the " enemies of " ter invaserunt, et in septa curiæ monachorum et officinas
 the convent. " effractis muris crudeliter irruentes, eorum bona sacrilego
 " ausu diripuisse noscuntur; eos quoque qui, monachis et
 " hominibus eorum violentiam inferentes, curiam ipsis contra-
 " dicentibus occuparunt. Unde quoniam prædictorum fratrum
 " injurias dissimulare nec possumus nec debemus, quibus tanto
 " benignius in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus
 " Anglicanis majori præminent honestate, præsumptores illos
 " qui tam enormis sacrilegii facinus admiserunt et eorum
 " complices usque ad satisfactionem condignam auctoritate
 He com- " præsentium decernimus anathemati subjacere, per apostolica
 mands the " vobis scripta præcipiendo mandantes, quatinus ipsos, si ad-
 recipients to " moniti noluerint congrue satisfacere, excommunicatos sicut
 declare the " moris est, contradictione et appellatione cessante, solenniter
 excommuni- " et publice nuntietis, et faciatis ab omnibus cautius evitari:
 cation of the " attentius provisuri ne, quod absit, ex desidia vestra in hac
 offenders. " parte mandatum apostolicum negligatur, quia grave nobis
 " esset modis omnibus et molestum, nec possemus æquanimi-
 " ter sustinere. Quod si ambo his exequendis nequiveritis
 Dated at the " interesse, alter vestrum ea nichilominus exequatur. Datum
 Lateran. " Laterani xvi^o kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno
 " primo."

The church
 is re-ador-
 ned for
 divine ser-
 vice at
 Easter, April
 17, but the
 organs are
 not used.

Contumacy
 of the arch-
 bishop's
 people.

Disperso itaque de canendi licentia rumore in populo,
 gaudentibus omnibus et singulis et lacrimantibus præ
 gaudio, accurrit populus civitatis Cantuariæ, et ecclesia
 Christi citissime mundata est, cortinis et palliis præter
 spem multorum ornata, et Resurrectionis Dominicæ
 sacra sollemnitas in ymnis et canticis spiritualibus fes-
 tive celebrata est. Organa sola suspensa sunt, ut hoc
 saltem indicio diminutio lætitiæ signaretur, eo quod
 excommunicati illi invasores rebus adhuc monachorum
 incubarent. Qui cum secundum mandatum apostolicum
 ab executoribus publice commonerentur, ut resipiscentes
 digne satisfacerent, irrisionibus insistebant, et quosdam
 civium et servientes monachorum, ne soli punirentur
 anathemate, invitabant ad prandium. Trina autem

¹ more] morte, C.

admonitione interpolatis diebus solenniter et publice facta, cum sacrilegi illi minis insisterent et probris, denuntiavit prior de Favresham ex assensu Feramini omnes malefactores illos qui monachorum Cantuariensium murum curiæ fregerant, villas et officinas invaserant,¹ et qui monachis vel ipsorum hominibus vel rebus aliquam violentiam intulerant, eorumque complices, non ab ipsis executoribus vel monachis, sed a summo pontifice, cujus irrefragabilis sententia est, ex consilio fratrum esse excommunicatos, et ob hoc de cætero ab omnibus esse vitandos. Ipsi vero, viam Domini non cognoscentes, sed hæc omnia parvipendentes, in ipsa quam occupaverant curia monachorum, quasi ad nuptias, commesuri² conveniebant. Quidam autem ex ipsis, gradu quidem sacerdotii gloriantes, sed nec Deum nec homines metuentes, cum sibi essent ex participatione anathematis male conscii, missas miseri celebrare præsumpserunt. Presbyteri etiam Cantuariæ, a prophanis canonicis instructi, parochianis suis prædicantes prohibebant ex parte regis et archiepiscopi, ne quenquam ex his quos auctoritate apostolica excommunicatos audierant, aliquatenus vitarent, dicentes, in diocesi archiepiscopi apostolicam non tenere sententiam. Ex præcepto quoque regio quidam e civibus Cantuariæ in ergastulum publicum una cum nepote sancti martyris Thomæ³ missi sunt, eo quod illis quos summus excommunicaverat pontifex communicare volebant, ut quod minus quam volebant erat factum in martyre, saltem in suo sanguine crimen parricidii consummarent. Ipsi autem excommunicati hoc regis edicto audaciores effecti, ipsum carcerem quo cives illi pro zelo Dei et ecclesiæ tenebantur inclusi, allato igne noctu concremare volebant. Sed importuno canum latratu repulsi,

A.D. 1188.
April.
After three
monitions
they are de-
clared ex-
communi-
cate.

The sen-
tence is set
at naught
by both
priests and
laity.

A nephew
of S. Thomas
imprisoned
by the king's
order.

Attempt to
burn the
prison.

¹ *fregerant . . . invaserant*] fregerunt . . . invaserunt, A. B.

² *commesuri*] commensuri, C.

³ Ralph, the martyr's nephew, is

mentioned as imprisoned on this occasion: Epp. Cantuar., pp. 201, 209, 211.

A.D. 1188.
April.
Enormities
perpetrated
by the hos-
tile party.

The arch-
bishop
reaches
London, on
his way
home, visits
the king and
appeals to
Rome.

News that
a legate is
coming to
settle the
cause.

circuibant per vicos et plateas, ut, si forte invenirent aliquos hujus viæ viros, vinculis vel verberibus at-
trectarent. Tegulas etiam domorum eorum qui incar-
cerati sunt jactu lapidum confringebant. Præter hæc
omnia et plura hujusmodi quæ ab ipsis in contemptum
domini papæ et derisum monachorum fiebant cotidie,
accidit ut presbiter quidam ex ipsorum communione
parvulum infantem moribundum repelleret a baptis-
mate, donec ipsius patrem pueri detestando constringeret
juramento, quod neminem ex his invasoribus crederet
excommunicatum, nec ipsorum in aliquo vitaret con-
sortium. Dum hæc igitur et his similia a ministris
domini Baldewini auctoritate ipsius tam in monachos
quam in cives Cantuarienses et amicos ecclesiæ age-
rentur, ipse archiepiscopus ab extremis Gualiæ finibus
rediens Londoniam pervenit. Ingressusque ad regem,
contra omnia Romanæ curiæ mandata solenniter ap-
pellavit, ilicoque reversus, cum summa abiit festinatione,
ac si jam jamque Romam esset iturus. Verum tertio
quartove die a rege revocatus, ad suam talemqualem
prosequendam appellationem episcopos et abbates diri-
gere voluit. Qui cum se super hac excusarent profec-
tione, ne videlicet in hac causa, ut dicebant, perdita
et fere putrida, ut degeneres filii matrem suam Cantu-
ariensem impugnarent ecclesiam, ecce nuntius archiepi-
scopi advolans a Roma nuntiavit eidem¹ dominum
papam super tot gravaminibus monachorum valde esse
offensum, et ad dirimendam causam ex consulto curiæ
legatum in proximo esse venturum. Nam archiepisco-
pus omnes executores Cantuariensis causæ² et ama-
tores ecclesiæ³ habebat exosos, tantoque insequabatur
odio, ut non solum bona temporalia eisdem surripere,
sed et vitam quodammodo subtrahere velle videretur.
Primos etenim executores, scilicet abbates, odio habuit,

¹ *eidem*] om. A. B.

² *causæ*] *ecclesiæ*, A. B.

³ *ecclesiæ*] *causæ*, A. B.

eisque et suis quotquot potuit intulit gravamina. Magistrum quoque Feraminum, licet tepidum apostolicæ sententiæ executorem, eo quod eum suis ex clericatu haberet in vinculis, adeo insecutus¹ est, ut eidem boves et oves, aratrum et alia ad hospitale Sancti Jacobi pertinentia, surriperet, et quæ poterat alia minaretur inferre gravamina. Timens autem Feraminus ne pauperulæ foeminæ leprosæ quæ in præfato Sancti Jacobi degebant hospitali, quamvis modica, quæ habebant sub ipsius magisterio victualia perderent, sciensque malitiam archiepiscopi, quod iram semel animo conceptam nunquam de plano remitteret, ab omni gravamine sedem apostolicam compulsus est appellare. Unde irritati officiales archiepiscopi, ut omnem more solito eliderent et confunderent appellationem, ipsum Feraminum dampnis affectum et contumeliis adeo persecuti sunt, ut præter alias quas eidem intulerant enormitates, ex parte regis et archiepiscopi prohibuerunt ne pauperum mulierum segetes meterentur. Hæc et his similia, sed et pejora, ut præ pudore taceantur, ex præcepto fiebant cujusdam Roberti de Beketune,² qui absente archiepiscopo omnium erat princeps et præceptor excommunicatorum. Ipse quoque archiepiscopus, in nullo præceptis apostolicis deferens, cum ipsis excommunicatis in cibo et potu longoque colloquio communicavit, dicens omnia pro quibus excommunicati fuerant ipsius auctoritate perpetrata fuisse.

Dum igitur rex et archiepiscopus cotidie minis insisterent, nec circa miseras et egestates conventus Cantuariensis ullo pietatis moverentur affectu, videretque summus pontifex Clemens quod eorum pertinacia in causa Cantuariensi non nisi per legatum a suo latere missum comprimi valeret, ex consilio fratrum prioris Cantuariensis annuit petitionibus,

A.D. 1188.
The arch-
bishop's
bitterness
against his
opponents,
especially
Master Fera-
min.

Feramin
appeals and
is perse-
cuted all the
more.

The arch-
bishop's
agent Robert
of Becking-
ton.

The pope
determines
to send a
legate.

¹ *insecutus*] *secutus*, B.

² *Beketune*] *Bekentune*, C. Robert of Beckington was one of the

canons of Hackington: Epp. Cant., p. 112.

A.D. 1188. ut episcopus Hostiensis,¹ in Angliam veniens, ex decreto curiæ absque reclamacione utriusque partis apostolicum exequeretur mandatum. Dominus itaque papa priori Cantuariensi et monachis in medium vocatis dixit: "Si diligenter intendimus, causa vestra, fratres karissimi, mœroris² est, quæ et nos et fratres nostros vobis compati facit et condolere. Vertitur enim inter patrem et filios, qui unum esse et idem per omnia sentire deberent, nec videtur vos pater affectu paterno tractare. Conqueritur tamen vos ei honorem debitum et obedientiam non exhibere. Diu quidem stetistis in præsentia prædecessorum nostrorum et nostra, semper parati stare iudicio nostro, habentes auctoritatem et mandatum capituli vestri; sed clerici fratris nostri archiepiscopi minus sufficientes sunt, et nullum mandatum habent, neque isti qui præsentes sunt, neque Petrus ille et alii qui recesserunt; unde quia ad præsens res finem sortiri non potest, mittemus a latere nostro virum sapientem et discretum qui in negotio vestro juxta mandatum nostrum et formam sibi præscriptam procedat." Hæc audientes clerici archiepiscopi, Hostiensis episcopi legationem toto conatu præpedire curabant, eo quod esset justus valde et incorruptibilis constantiæ, munerum contemptor et adulationum, mœrentium consolatio, et levamen miserorum. Volebant autem præfati clerici aliquem habere legatum natione Romanum, qui unguentis Anglicis, auro scilicet et argento, solent ad quælibet inclinari. Prioris tamen prævaluit petitio, et Hostiensis episcopus Cantuariensis causæ cognitor et iudex effectus est. Sed cum omnia ad proficiscendum pararentur necessaria, et prior non nisi diatim suo provideret hospitio, miseræ

The bishop of Ostia is promised to the prior as legate.

The archbishop's agents oppose this.

The bishop of Ostia is appointed.

¹ *Hostiensis*] Theobald bishop of Ostia, formerly abbot of Cluny, had been one of the candidates for the

see of Canterbury when Baldwin was elected; see Benedict i. 320.

² *mœroris*] *memoris*, C.

Cantuariensi ecclesiæ dolendum accidit infortunium. A.D. 1188. Illness of the bishop and of the prior.
 Nam Hostiensis episcopus tum senio tum infirmitate gravi ne procederet in causa detentus est. Cum autem episcopus post dies non paucos convalesceret, prior Cantuariensis graviter infirmatus est, et fere perductus ad extrema. Horrida enim pestilentia ex ardore æstatis nimio, et diversis aeris passionibus quæ post festum Sancti Johannis Baptistæ emerserunt, Romanum adeo vastavit populum et maxime peregrinos, ut non nullam milia cleri et populi spiritus exhalarent. Great mortality among the cardinals friendly to the convent. Ex hac pestilentia detestanda cardinales quidam Cantuariensis ecclesiæ patroni extincti sunt, et ex sociis prioris monachi quinque et plurimi servientes. Cæteri omnes adversa valitudine adeo detenti sunt, ut nec unus alteri vel aquam frigidam valeret propinare. Prior Honorius carried to Velletri. Prior autem Honorius jam fere præmortuus, beneficio episcopi Hostiensis in montana Velletrensis provinciæ abspostatus est, ut ibidem liberiori reffectus aere respiraret. Sed illa corrupti aeris detestanda infectio, jam ipsius occupans vitalia, ad extrema perductum He dies, Oct. 21. xii^o kalendas Novembris compulit expirare. Raptus est itaque venerandæ memoriæ Cantuariensis prior Honorius ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. Wisdom, iv. 11, 18. [Consummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim Deo erat anima illius.]¹ Est autem sepultus prior ecclesiæ Cantuariensis Honorius vere honorandus in claustro Lateranensis ecclesiæ. Alii vero monachi, qui mense Julio mortui sunt, in diversis ecclesiis sepulti quiescunt. He is buried in the cloister of the Lateran. Tantam enim gratiam dederat eis Dominus in civitate, ut pro habendis cadaveribus eorum in suis cimiteriis nobilissimi etiam cives et vulgus litigarent. Si causa, non poena, ut legitur in scripturis, martyrem facit, quis Honorio priori et sociis suis negabit martyrium, qui pro pace et libertate ecclesiæ Dei conservanda omnia Other monks died in July.

¹ *Consummatus . . . illius*] om. A. B.

A.D. 1188.

These men
deserve the
praise of
martyrs.

relinquentes, non solum peregrinationem sed et mortem sustinere meruerunt? Quis majore fervere potuit caritate quam ipsi, qui pro honore Dei et pro fratribus suis meruerunt animas ponere? Sed justis iudiciis Dei consistorio determinandum est, quid quisque vel quantum in præmio debeat optinere qui pro Deo et proximo seipsos impenderunt.

Death of the
bishop of
Ostia.

Audiens autem episcopus Hostiensis priorem Honorium jam mortuum et sepultum, anxius plurimum redivivo languore correptus est, et post dies paucos in pace quievit.¹ Quis igitur non obstupescat ad hæc? Cantuariensis ecclesiæ causa jam soli Deo relicta est, cum ex tot amicis et monachis vix unum solum monachum et ipsum languidum permiserit esse superstitem. Tribulatio hæc tam præceps, tam

Misery of
the convent.

sæva videbatur et valida, ut in Cantuariensem ecclesiam manus Domini videretur extenta. Et quamvis mortalitas hæc nonnulla milia hominum peremisset in populo, tamen propter nimiam et inopinatam monachorum oppressionem et insolitam nuntiorum Cantuariensis archiepiscopi elationem, a pluribus dicebatur: "Ecce quam malitiosa est archiepiscopi Cantuariensis intentio, qui cum monachos suos rerum omnium ablata copia, fame vel infamia, vel etiam manu regia a via justitiæ non possit flectere, saltem veneno conatur evincere." Hæc erat in populo plurimorum opinio, hæc erat jam in exitu causæ Cantuariensis prioris occupatio. Clerici autem archiepiscopi cum viderent ex monachis aliquos ægrotare, alios exspirare, reversi sunt pompose jactitantes quod rem strenue effecissent. Canonici etiam², sed prophani, Hakentonix et invasores excommunicati monachis frequenter insultabant, dicentes Deum pro archiepiscopo manifesta fecisse miracula, non solum in captione sanctæ civitatis Jerusalem, sed etiam in hoc pessimum paganum

Charges of
poisoning.

"intentio, qui cum monachos suos rerum omnium ablata copia, fame vel infamia, vel etiam manu regia a via justitiæ non possit flectere, saltem veneno conatur evincere." Hæc erat in populo plurimorum opinio, hæc erat jam in exitu causæ Cantuariensis prioris occupatio. Clerici autem archiepiscopi cum viderent ex monachis aliquos ægrotare, alios exspirare, reversi sunt pompose jactitantes quod rem strenue effecissent. Canonici etiam², sed prophani, Hakentonix et invasores excommunicati monachis frequenter insultabant, dicentes Deum pro archiepiscopo manifesta fecisse miracula, non solum in captione sanctæ civitatis Jerusalem, sed etiam in hoc pessimum paganum

The arch-
bishop's
agents re-
turn from
Rome.

reversus est, et post dies paucos in pace quievit.¹ Quis igitur non obstupescat ad hæc? Cantuariensis ecclesiæ causa jam soli Deo relicta est, cum ex tot amicis et monachis vix unum solum monachum et ipsum languidum permiserit esse superstitem. Tribulatio hæc tam præceps, tam sæva videbatur et valida, ut in Cantuariensem ecclesiam manus Domini videretur extenta. Et quamvis mortalitas hæc nonnulla milia hominum peremisset in populo, tamen propter nimiam et inopinatam monachorum oppressionem et insolitam nuntiorum Cantuariensis archiepiscopi elationem, a pluribus dicebatur: "Ecce quam malitiosa est archiepiscopi Cantuariensis intentio, qui cum monachos suos rerum omnium ablata copia, fame vel infamia, vel etiam manu regia a via justitiæ non possit flectere, saltem veneno conatur evincere." Hæc erat in populo plurimorum opinio, hæc erat jam in exitu causæ Cantuariensis prioris occupatio. Clerici autem archiepiscopi cum viderent ex monachis aliquos ægrotare, alios exspirare, reversi sunt pompose jactitantes quod rem strenue effecissent. Canonici etiam², sed prophani, Hakentonix et invasores excommunicati monachis frequenter insultabant, dicentes Deum pro archiepiscopo manifesta fecisse miracula, non solum in captione sanctæ civitatis Jerusalem, sed etiam in hoc pessimum paganum

They regard
the relief as
miraculous.

¹ The bishop of Ostia died Nov. 4. |
(Epp. Cant., p. 269.)

² Canonici autem] Clerici etiam
C.

imitantes Saladinum; dicebat enim idem Saladinus ^{A.D. 1188. Compared with Saladin.} gloriosus in se, quod manifestum esset et probabile se justum et bonum Deum colere, qui antiquam patrum suorum sibi restituit hæreditatem. Sic et isti excommunicati dicebant, Baldewinum ob sancta sua merita, ideo scilicet quod Cantuariensem devastasset ecclesiam, novis coruscare miraculis. Quid interim putas Cantuariensis sustineret conventus, qui hostibus publicis et privatis undique fuerunt obsessi? Præ multitudine dolorum et anxietatum, timore pariter et expectatione quasi præmortui facti sunt, cum de perpetuo periculo formidarent ecclesiæ, et præter cotidianas necessitates quas sustinebant et inopias, novis undique rumoribus agitarentur et minis. Dicebant enim Romipetæ rumigeruli nunc dominum papam, nunc priorem, nunc monachos quosdam, nunc vero omnes vitam finisse. ^{Reports from Rome.} Minabantur etiam adversarii nunc suppriorum, nunc monachos plures capiendos, nunc omnes expellendos, nunc portam qua sola peregrinis patebat ingressus esse claudendam, nunc vero tumbam Sancti Thomæ martyris, cujus oblationibus utcunque sustentabatur ^{Threats at home.} ¹ conventus, violentia regis et archiepiscopi capiendam. Jam videre poteras quodammodo representari consilium Architofel et Absalon, vel ipsius Herodis et Caiaphæ. Conventus autem, licet in egestate plurima constitutus, firmiter in primo stabat proposito, semper paratus pro libertate ecclesiæ contumelias et terrores, opprobria et malitias hominum sustinere, et mortem vel quicquid humana vel diabolica posset excogitare malitia. Verum ne causa ecclesiæ una cum fratribus ^{Patience and firmness of the convent.} exspiraret, ² si ea quæ de priore suo et fratribus audierant veritate fulcita fuissent, licet in egestate nimia ^{Four more monks sent to Rome.} victualium constituti, quatuor monachos ad Romanum miserunt pontificem, ut cum priore et aliis fratribus

¹ *sustentabatur*] sustentabantur, | ² *exspiraret*] expirasset, A. B.

A.D. 1188. si superessent causam ecclesiæ suæ prosequerentur, vel ipsi per se tam de jure quam de facto proponerent, si omnes alii vel aliqui penitus expirassent.

Wonderful
appearance
in the sky,
Oct. 12.

Claritas magna visa est descendere super ecclesiam Cantuariæ nocte fere media ⁱⁱⁱⁱ^{to} idus Octobris, et tres personæ in ipsa claritate, duo scilicet episcopi mitrati, medius eorum erat absque mitra. Torquebantur interim animo rex et archiepiscopus, excogitantes sedulo an dolo vel violentia tantam¹ possent² violare constantiam. Sed dum de torquendis monachis, adhuc tamen vivente priore, et de decimarum colligenda pecunia, nimis affligerentur in se, præpediti sunt ad modicum, quia scriptum est, homo proponit sed Deus disponit. Hostilis enim perturbatio in partibus Gallicanis orta est, ut omnes fere et singuli cogerentur ad arma convolare. Defuncto enim comite³ Sancti Egidii, filius ejus regis Franciæ consanguineus successit in comitatum. Quem contempnens, comes Pictavensis Ricardus arma prendidit et milites congregavit, sicque comitis junioris castella et munitiones in confinio civitatis Tolosæ occupavit, ipsam civitatem tam a se quam a patre suo diu desideratam gestiens obsidere. Unde rex Franciæ Philippus, nec mirum, irritatus, Francorum movit exercitum, et continuo in provincia Bituricensi castellum quod vocitatur Radulfi prudenter obtinuit, pro quo anno præterito tantum discrimen factum est, ut rex Angliæ inducias obsecrans lacrimas funderet, comesque Ricardus genibus innitens et gladium regi offerens, easdem inducias tam sibi quam patri suo ad bimatum indultas obtineret. Alia quoque rex Franciæ nonnulla subegit castella, et in brevi totam Bituricam obtinuit provinciam. Audiens hæc Anglorum rex non modice conterritus est, et hac sumpta occasione misit archiepiscopum Cantuariensem, episcopum Lincolnien-

War in
France, be-
tween
Richard and
the Count of
Toulouse.

Philip takes
Château-
roux,

and con-
quers Berry.

¹ *tantam*] om. C.

² *possent*] om. B.

³ *comite*] Raymond V. count of
Toulouse did not die before 1194.

sem et illum Hugonem Cestrensem, ut ipsi cum archiepiscopo Rothomagensi regem Franciæ adirent, eique quolibet integumento pro reformanda pace supplicarent. Archiepiscopus itaque Cantuariensis, diutina induratus malitia, conventus Cantuariensis ærumpnis non condolens, transfretavit apud Winchelese xvi^o kalendas Julii una cum sociis suis prædictis episcopis. Quorum cum rex Franciæ, ut fama fuit, vitaret, immo et vituperaret, colloquia, rex Anglorum, jam se præ ira non sustinens, coactus est sed invitus¹ transfretare. Omnis igitur moræ impatiens, ac si continuo in adventu ipsius pax undique reformari debuisset, mare ingressus sed aliquotiens repulsus, vix tandem vi^{to} idus Julii utcunque transvectus est, et fere naufragus juxta Ou in terram projectus. Dum enim Dominica die vi^{to} idus Julii prospero flatu sulcaret maria, hora undecima orta est tempestas validissima venti et pluviae intolerabilis, chorcuscationis et tonitru, grandinisque ad magnitudinem ovi columbini. Hac itaque sævissima tempestate tota nocte quassatus, feria secunda semivivus in terram projectus est. Inde festinus in Normanniam veniens, regis Francorum animum commotum missis nuntiis studuit mitigare. Sed ille frendens ut leo, omnia ipsius sprexit mandata,² eo quod omnibus dolum suspicaretur inesse. Solis armis rem cupiebat efficere, semper indies crescens, utpote qui de facili munitiones regis Anglorum occupabat. Cum igitur rex Angliæ regis Francorum animum minis vel blanditiis non valeret effringere, quæsivit ab archiepiscopo Cantuariensi et Rothomagensi aliisque suis consiliariis, quid facto opus esset, conquerens de pueri illius inopinata et importuna impugnatione, et juvenilis animi pertinacia edomanda. Contempnebat enim ipsius ætatem puerilem, eo quod nondum esset xxiii. annorum. Accepit itaque rex in consiliis ut thesauros effunderet, milites

A.D. 1188.
June.
The arch-
bishop sent
as an envoy
to France,
June 16.

The king
follows,
July 10.

Storm at
sea.

He lands,
July 11.

Philip re-
fuses to
make peace.

Henry's
delibera-
tions.

¹ *invitus*] invictus, C.
A 64.

| ² *mandata*] mandavit, C.
E E

A D. 1188. innumeros undecunque convocaret et pedites, et modis
 July. omnibus regis impetum conaretur effringere, ne denuo
 Henry col- lects forces, and ravages the French borders. Franci¹ tales sibi cogitarent inferre molestias. Hoc igitur accepto consilio, licet pecuniam invitus effunderet, milia tamen militum et peditum Gualensium coadunavit innumera. Quorum vallatus catervis, in extremis Franciæ finibus villas pauperculas admodum et pauculas succendit, et vineas extirpavit, botros conculcavit, et, cum ei nemo resisteret, capta præda pecudum illico reversus est. Hæc audiens rex Franciæ patienter et sustinens, ferocis animi cohibuit impetum, videre desiderans quonam tenderet Henrici regis propositum. Dimiserat enim suum pro parte exercitum, eo quod maturæ jam instaret tempus vindemiæ. Comes autem Ricardus jam patrem suum commotum regemque Franciæ quasi desolatum intuens, ne nil ageretur castello Radulfi tetendit insidias. Tandemque nacta occasione, portarum præcluserat introitum, eo quod quidam ex militibus Francis quibus commendatum erat præsidium, paululum exissent prædaturi. Quod agnoscens et gementes milites exclusi, facto impetu, redierunt ad januas, et innuentes sociis quos reliquerant in præsidio, irruerunt subito in obsidionem Ricardi, et viriliter cædentes, plurimos occiderunt, multos vulneraverunt, et nonnullos ceperunt. Ipse quoque comes jam de sola fuga sollicitus equo dejectus est, sed cujusdam beneficio carnificis robusti valde liberatus evasit. Rex itaque Franciæ, in oculis omnium gratia plenus, jam militia revocata in omnibus agebat prospere quæ incipiebat, semper crescens et capiens, ut non solum de provincia Biturica, sed et de aliis terris regem Angliæ propellere minaretur. E contrario rex Angliæ cotidie minuebatur, et cotidie in cassum nonnulla milia marcarum male congregati effundebat ærarii. Suorum etenim tam comitum quam baronum et mili-

Richard fails in an attack on Châteauroux.

He is thrown from his horse and saved by a butcher.

¹ Franci] om. B.; ins. C.

tum quos extenuaverat non habebat affectum. Tandem pro tanta calamitate hinc inde discurrentibus nuntiis, vix tandem consenserunt utrique, ut in octavis Sancti Martini apud Bonmulins¹ de reformanda pace collaturi reges et regii convenirent in unum. Videntes autem plurimi viri religiosi et milites famosi senectutem regis Anglorum et detrimentum, regisque Franciæ prudentiam et incrementum, de futuro metuentes colloquio, suadebant regi ut malefacta corrigeret et matris suæ Cantuariensis ecclesiæ amoveret calamitates. Quibus cum responderet quod pace sibi restituta paci et tranquillitati provideret ecclesiæ, ad colloquium perventum est. Comes autem Ricardus primitus regi Franciæ reconciliatus est, eo quod audisset patrem suum, regem scilicet Angliæ, de successione regni sibi voluisse fraudem facere, eo quod niteretur, ut fama fuit, coronam regni filio suo juniori Johanni imponere. Unde, nec mirum, commotus Ricardus regis Franciæ ante colloquium studuit animum mitigare, ut deficiente sibi patre saltem in eo aliquod inveniret solatium. Cum igitur reges apud Bonmulins¹ convenissent in unum, prima die modeste satis et pacifice collocuti sunt. Sequenti vero die paulatim cœperunt verba turgescere. Tertia autem die cœperunt litigare, minasque minis acriter inferre, adeo ut milites circumstantes gladiis accingerentur. Attamen usque in festum Sancti Hilarii sibi mutuo dederunt inducias. Stabat autem in girum populus innumerabilis, amboque reges in medio, comesque Ricardus et archiepiscopus Remensis. Comes itaque Ricardus assumpto sermone rogavit patrem ut eum sicut hæredem suum de successione regni faceret securum. Qui cum Ricardo more suo fictelocuens non respondisset ad votum, et Ricardus incassum præfatis insisteret precibus, "Jam nunc," inquit, "videtur verisimile quod ante mihi extitit incre-

A.D. 1183.
Nov. 18
Conference
of the kings
at Bon-
moulins.

Richard
makes
friends with
Philip.

Quarrel-
some con-
ference.

Truce made
until Jan. 13,
1189.

Richard
asks to be
recognised
as heir.

¹ *Bonmulins*] Bonmulyns, B.; Bonmolyns, C.

A.D. 1188.
November.
Richard
does homage
to Philip
and deserts
his father.

Alarm of
Henry.

He sends
Geoffrey
into Anjou.

Cardinal
Ralph sent
as legate.

Dec. 10.
Letter of
Clement III.
to Baldwin,
repeating
the mandate
of Jan. 26.

“dibile.” Et conversus ad regem Franciæ, discinctus gladio, astante patre, videntibus cunctis qui aderant, protensis manibus eidem fecit homagium, ipsius implorans auxilium ne jure debito privaretur. Discesserunt igitur abinvicem pater et filius, et mirati sunt universi. Videns autem rex et paulisper retrocedens obstupuit, et quonam tenderet hæc inopinata conspiratio, mente sedula cogitavit. Non enim excidit ab ejus memoria vexatio quam intulerat ei Henricus filius suus ex consensu regis Lodovici, et ecce plusquam Lodovicus pater suus est iste Philippus. Cum igitur abinvicem, ut dictum est, reges discederent, et accurrerent populi qui prius a longe steterant in corona, rex Franciæ comesque Ricardus pariter recesserunt. Rex autem Angliæ, jam sibi relictus, celeriter properavit in Aquitaniam, misitque Gaufridum cancellarium in Andegaviam, ut omnium munitionum tam regi Franciæ quam comiti Ricardo præcluderet aditum.

Interea dominus papa, pio corde desolationem intuens Cantuariensis ecclesiæ,¹ ad petitionem monachorum Cantuariensium qui nuper venerant, ex consilio fratrum annuit, ut Radulfus² cardinalis cum litteris domini papæ, ad decidendam causam quæ versabatur inter monachos et archiepiscopum, in Angliam legatus dirigeretur, cum litteris hujusmodi archiepiscopo deferendis :

“Clemens³ episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri “Baldewino Cantuariensi archiepiscopo salutem et apostolicam “benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere et “religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus Anglicanis obtines ampliorem, tanto decet caritatem “tuam vigilantiori studio a subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, et his postpositis quæ justitiæ pulcritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt, “obedientiam et reverentiam debitam majoribus exhibere : “unde non sine causa miramur, quod, sicut nobis proponitur,

¹ ecclesiæ] om. C.

² Radulfus] Ralph Nigel, cardinal of S. Praxedes: Epp. Cant., p. 53.

³ Clemens] See Epistolæ Cantuar., No. cccxi., pp. 273, 274.

“ post appellationem ad sedem apostolicam factam, et bonæ A.D. 1188.
 “ memoriæ prohibitionem Urbani prædecessoris nostri, adeo Dec. 10.
 “ circa novæ capellæ constructionem et alia multa manus tuas The pope's
 “ in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut astonish-
 “ nichil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse prout ment at the
 “ ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ archbishop's
 “ Romanæ ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. conduct.
 “ Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum
 “ Deo possumus deferendi, et personam tuam in omnibus quæ
 “ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen
 “ eorundem fratrum pressuras pariter et clamores cum bona
 “ conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debe-
 “ mus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per
 “ apostolica scripta mandamus et districte præcipimus, qua-
 “ tinus contradictione et occasione postposita, eo etiam non
 “ obstante si te abesse contigerit ab ecclesia, quicquid post He orders
 “ appellationem ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris him to undo
 “ nostri prohibitionem, in opere capellæ actum est, non differas all that has
 “ demoliri, revocans et deducens prorsus in irritum quicquid been done
 “ de instituendis canonicis et aliis circa capellam factum est since the
 “ et perperam innovatum. Eos etiam qui post inhibitionem appeal.
 “ sæpediti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia
 “ celebrare præsumperunt, donec condignam nobis satisfac-
 “ tionem exhibeant, ab officio et beneficio habeas interdictos.
 “ Ministros conventus quos post appellationem interpositam
 “ amovisti, quos et idem prædecessor noster restituit, habeas
 “ restitutos, et eos quos pariter post appellationem interposi-
 “ tam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilo-
 “ minus absolutos, et universa quæ post appellationem ipsam
 “ in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet He forbids
 “ villarum et possessionum suarum, reddituum quoque et any further
 “ aliorum quæ ante appellationem habuerant, et ablatione changes,
 “ similiter aliarum rerum, in statum pristinum appellatione et and orders
 “ contradictionem cessante reducas. Ad hæc, quia secundum full restitu-
 “ formam juris post appellationem nichil est innovandum, volu-
 “ mus et præcipimus ut pendente iudicio in eorundem fratrum
 “ detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas
 “ immutare; nichilominus præcipiendo mandantes, ut omnia
 “ quæ ipsis monachis a tempore promotionis tuæ, vel post
 “ appellationem vel ante, absque juris ordine illicite abstulisti,
 “ in ecclesiis, exeniis, villis, possessionibus, redditibus seu rebus
 “ aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite
 “ perceptorum,¹ et libertatibus et administratione competenti

¹ *perceptorum*] preceptorum, B.

- A.D. 1188. " et libera, infra xl. dies post harum receptionem litterarum
Dec. 10. " restituere non moreris. Ipsi quoque monachis præciendo
" mandamus, ut, si ab eodem tempore aliqua contra jus tuum
" et honorem præsumpserint,¹ satisfactionem tibi² appellatione
The prior is dead. " remota exhibeant competentem. Quia vero prior monasterii
" in prosecutione negotii concessit in fata, volumus et præci-
" piendo mandamus ut in institutione prioris contra privilegia
" sedis apostolicæ et regulam beati Benedicti et consuetudinem
" ecclesiæ hactenus observatam non procedas, et si feceris, ap-
" pellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstan-
Ralph, Cardinal of S. Praxedes, is sent as legate. " tibus a sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio
" nostro Radulfo titulo Sanctæ Præxedis presbitero cardinali,
" apostolicæ sedis legato, dedimus in mandatis, ut apostolica
" auctoritate te et omnes contradictores, et monachos ipsos si
" rebelles extiterint, ad hoc, remoto appellationis obstaculo, ec-
" clesiastica districtione compellat. Datum Laterani, iiii^o idus
" Decembris, pontificatus nostri anno primo."
- The new legate dies at Mortara. Cum igitur prænominatus legatus pervenisset Pa-
pam, et prædictas domini papæ litteras archiepiscopo
præmisisset, nimia confectus abstinencia et ex insolito
itineris labore fatigatus, decidit in lectum apud Mor-
tiers, et infra dies x. defunctus et sepultus est.³ Hæc
Joy of the Archbishop. audiens archiepiscopus Cantuariensis gavisus est, nec in
modico voluit apostolico parere mandato. Impunitas
enim totiens repetitæ inobedientiæ cor ipsius ad omnia
reddidit induratum. Monachus autem, qui cum legato
Papam pervenerat, Romam illico reversus est.
- Death of the bishop of Winchester, Dec. 22. Splendor magnus visus est in Cantuaria nocte media
xiii^o kalendas Januarii, et xi^o kalendas ejusdem obiit
Ricardus Wintoniensis episcopus.

MCLXXXIX.—XII.

- A.D. 1189. Colloquium quod de reformanda pace inter reges,
Jan. 18. Franciæ scilicet et Angliæ, erat indictum, ad preces
Conference. et excusationes regis Angliæ a festo Sancti Hillarii

¹ *præsumpserint*] *præsumpserunt*,
A. B. C.

² *tibi*] et, ins. B.

³ The cardinal died at Mortara,
Dec. 30, 1188: Epp. Cant., p. 278.

usque ad Purificationem, et exinde usque post Pascha dilatatum est. Ægrotabat enim rex Angliæ sponte vel invitatus, et post modicum poenitentia ductus, eo quod filium suum offendisset Ricardum, eundem per archiepiscopum Cantuariensem Baldewinum aliosque spectabiles nuntios, ut solebat, minis interpositis, blandiens studuit revocare. Sed Ricardus, prædicti archiepiscopi colloquium simul et nuntium contumeliose respuens, se homini non credebat. Cum enim sciret expertus quid esset in homine, in omnibus mandatis patris sui et nuntii dictis dolum et nequitiam suspicabatur inesse.

A.D. 1189.
Jan. 13.
The truce prolonged until Easter.
Illness of the king.

Richard refuses to submit.

Apparuit eclipsis lunæ media nocte ^{iii^{to}} nonas Februarii.

Eclipse of moon, Feb. 3.

Sollicitabant interea regis Anglorum animum pro ecclesia Cantuariensi comites et barones, supplicantes attentius ut sui misereretur et regni, dicentes in utroque manifestum Dei apparere iudicium, eo quod regni sui matricem ecclesiam, scilicet Cantuariensem, tot injuriis permetteret agitari. Motus igitur ad modicum rex pacificas præcepit litteras fieri Cantuariensi conventui dirigendas. Quod audiens archiepiscopus accurrit, exaratas litteras inspexit, easque nimis benignas intuens, confregit in frusta,¹ easque quas subscripsimus regio impressit sigillo:—

The king orders letters to be sent to the monks.

The archbishop substitutes the following.

“ Henricus, Dei gratia² rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ et comes Andegaviæ, toti conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Noveritis me moleste tulisse et ferre discordiam et dissensionem inter vos et archiepiscopum Cantuariensem, et iccirco ipsum archiepiscopum inde diligenter conveni, et inveni eum pro parte valde mitiorem et benigniorem quam fuerit; et quia nolo diutius sustinere, nec sustinendum est, quin inter vos concordia reformatur, ad eandem reformandam quantam operam et diligentiam potero adhibiturus sum. Et ideo venturi sunt ad vos Helyensis et Roffensis episcopi, et Randulfus de Glanvilla, et Eboracensis et Lincolnensis decani,³ quibus sicut michi ipsi certam

Letter from the king, who sends Ranulf Glanville, Hubert Walter, and Richard Fitz Neal, with the bishops of Rochester and Ely.

¹ *frusta*] frustra, A. B. C.

² *Dei gratia*] om. A. B.

³ Hubert Walter dean of York,

and Richard fitz Neal dean of Lincoln.

A.D. 1189. "fidem habeatis super his quæ vobis ex parte mea dixerint. "Moneo autem vos affectuose et deprecor diligenter, ut ad "pacis reformationem animum vestrum inclinetis, cum domi-
 nus archiepiscopus, quamvis ipsius conditio melior sit quam
 fuerit, possit ut intelligo facilius induci quam potuit ad ad-
 quiescendum consilio meo et fidelium meorum super ipsa
 concordia et pace reformanda. Consulo autem ut amodo non
 improbe agatis, sed bonum, quod præsto est, nisi per vos
 steterit, benigne recipiatis. Et quidam ex vobis de meliori-
 bus et discretioribus conventus vestri, quos prædicti viri ad
 me venturos elegerint, veniant ad me cum prædictis episco-
 pis et Randulfo de Glanvilla et aliis qui ad nos venturi
 sunt, et cum litteris capituli vestri de ratihabitione¹ super
 hoc quod apud me ipsis præsentibus factum fuerit de præ-
 dicta pacis reformatione. Si vero omnes prænominati non
 venerint ad vos, hiis tamen qui de prædictis venerint, cer-
 tam fidem habeatis, et consilio illorum adquiescatis. Nove-
 ritis etiam pro certo quod parti illi quæ improbitati adhære-
 bit in hac causa adversarius ero, et mitiori parti efficax aux-
 ilium præstare curabo. Teste Huberto decano Eboracensi
 apud Cenomannum."

He directs
 the convent
 to send to
 him such of
 the brethren
 as these
 messengers
 shall name.¹

The arch-
 bishop's
 plan.

Arrival of
 the envoys,
 Mar. 24.

Answer of
 the sub-
 prior.

Machinabatur enim archiepiscopus ut omnes, quasi
 ex ratione contemptus regii mandati, Cantuariensis eccle-
 siæ odirent conventum si non venirent a rege vocati,
 si vero secundum præscriptam formam ad curiam acce-
 derent, jura penitus in parte plurima ad regis arbitrium
 subverterentur ecclesiæ, et sub hac fraude tenor apo-
 stolici elideretur mandati. Venerunt igitur Cantuariam
 prænominati regis nuntii præter episcopum Helyensem
 ix^o kalendas Aprilis cum præfatis litteris regis, scisci-
 tantes an conventus regiæ vocationi de plano vellet
 adquiescere. Quibus in capitulum denuo revocatis, ex
 consulo conventus supprior ita respondit, "Licet in
 multa, ut ipsi nostis, miseria simus et inopia consti-
 tuti, de benivolentia tamen domini regis lætificati
 grates referimus, vestroque congaudemus adventui,
 qui huc ad nostram venire voluistis consolationem.
 Sed scitote quod nec tutum nec consiliosum nobis
 est, ut in ea forma quam tulistis aliquos ex fratri-

¹ *ratihabitione*] *ratihabitione*, B. C.

" bus nostris ad regem dirigamus, præsertim cum ex A.D. 1189.
Mar. 24.
 " fratribus nostris nec unus reperiatur ex omnibus, qui The sub-
prior refuses
 " tam periculosum audeat subire negotium. Diu enim to transfer
the cause
from the
papal court
to the
king's.
 " stetimus et adhuc stamus in curia Romana ob innu-
 " mera nobis illata gravamina. Et jam per Dei gra-
 " tiam eousque processum est, ut in consummatione
 " causæ jam dictata et donata sit sententia, unde et
 " archiepiscopus jam quinto apostolicum suscepit man-
 " datum. Expectat itaque dominus papa totaque Ro-
 " mana curia, expectat et nostra miseria, ut dominus
 " noster et pater archiepiscopus nostra nobis restitui-
 " ens vel sero apostolicum exequatur mandatum. Sic,
 " inquam, in curia stetimus et stamus, sic in eadem
 " communi consilio fratrum diffinitum est, nec¹ ab hac
 " recedere, nec in aliam curiam causam nostram trans- Glanville
asks
whether
they will
not go to the
king's court.
The sub-
prior de-
clines.
 " ferre valemus." Et Randulfus indignans, "Nonne,"
 inquit, "ad curiam domini nostri regis vultis acce- Glanville
proposes
that two of
the monks
be sent.
 " dere?" "Non," ait supprior, "nec enim audemus
 " sub hac forma quam tulistis venire." Et ille: "Si
 " sub hac vobis præscripta forma venire non vultis,
 " saltem duos vel plures ex fratribus quibus omnimo-
 " dam habetis fiduciam, non cum litteris ratihabitionis,²
 " sed cum forma vestræ deliberationis, nobiscum mit-
 " tite, ut vestra jure debito recipiatis, vel saltem iram
 " regis et linguas detrahentium cohibere valeatis." Cui
 supprior: "Domine," inquit, "licet hoc tutum et utile The sub-
prior states
his reasons
for declin-
ing.
 " videatur, ipsum tamen quod dicitis facere formidamus.
 " Nec mirum: præterito etenim anno misimus ad do-
 " minum nostrum regem in Normanniam propter alia
 " ecclesiæ negotia fratres nostros, ubi male et contra
 " statum ecclesiæ et prohibitionem capituli in suscep-
 " tione villarum nostrarum apud Alenzun male cir-
 " cumventi sunt. Nec tamen minus quod ibidem in
 " diminutionem juris ecclesiæ perperam factum est,
 " pendentibus litteris omnibus est propalatum." Cum

¹ nec] ne, C.| ² ratihabitionis] ratihabitationis, C.

A.D. 1189.
Mar. 24.
Advice of
the bishop
of Roches-
ter.

The sub-
prior gives
the reason
for his fears.

News of the
mission of a
new legate.

igitur ad hæc præfectus Angliæ reticeret Randulfus, Gilebertus episcopus Roffensis dixit, "Ut mihi videtur
" et verum est, magnam in domino nostro rege perpen-
" dere potestis benivolentiam, qui vos pro reformanda
" pace ecclesiæ vestræ ad suam præsentiam præsertim
" per tales nuntios et litteras voluit vocare. Sed vos
" e contra non satis utile vel consiliosum refertis respon-
" sum, cum pro curia Romana regium penitus et rega-
" lium refutatis auxilium. Saltem præfecti Angliæ, qui
" præsens est, adquiescere deberetis consilio, cui sapien-
" tiores et sublimiores vobis suum gaudenter præbent
" assensum." Supprior ad hæc: "Domine," inquit,
" episcopo, regis auxilium vel consilium nullatenus
" refutamus, sed in primis per Deum, deinde per ho-
" mines, comites scilicet et barones, clericos et abbates,
" episcopos et archiepiscopos, indesinenter imploramus.
" Domini etiam et patris nostri archiepiscopi, supra-
" dictis mediantibus personis sed et generali capitulo
" Cisterciensi, benivolentiam quæsimus et gratiam,
" quam usque in præsens, ipso etiam papa præcipi-
" ente, nequivimus obtinere. Forma tantum vocatio-
" nis, ut prædiximus, nobis formidabilis est, quia
" 'rumor de veteri faciet ventura timeri,' et cætera."

Dum itaque regales nuntii de mittendis monachis argutis insisterent admonitionibus, et monachi dolum in omnibus inesse putarent, de Romana curia subito cursor advenit, dicens dominum papam ad dirimendam causam novum destinasse legatum. Unde supprior mente constantior effectus nuntiis regis dixit, "Multum,
" domini et fratres nostri karissimi, jam per biennium
" afflicti sumus, sæpe et supra domini regis et archi-
" episcopi per viros eminentes et magnos gratiam pos-
" tulavimus, sed hucusque fraudati sumus a desiderio
" nostro. Nunc ergo¹ per Dei misericordiam et per
" Ejus sanctam quæ instat Annuntiationem, et per

¹ ergo] igitur, B.

" sanctos hujus ecclesiæ patronos rogamus et vos, ut
 " fideliter interponatis partes vestras apud dominum
 " regem et archiepiscopum, ut ecclesiam Cantuarien-
 " sem in pristinum statum restituant et conservent
 " in posterum. Nos enim domino nostro archiepiscopo
 " debitam et devotam parati sumus exhibere obedi-
 " tiam." Discesserunt itaque nuntii regis compuncti
 corde, dicentes, quod in conventu Cantuariensi non
 invenerant quod putabant. Existimabant enim quod
 ex assiduitate tunsionum converterentur in paleas,
 et ad omnem ventum dispergerentur in foveas. Asse-
 rebant autem plurimi quod rex apud Cinomannum
 ægrotaret, et quod hac¹ occasione in partibus trans-
 marinis Anglicanæ vacantes essent consulendæ ecclesiæ.
 Unde quidam Osbernus cucullatus, non monachus,
 Cantuariensis, cupiditate honoris adipiscendi abstractus
 et illectus, jam cum Rogerio alter Judas effectus est,
 ut in suo quem in ecclesia Cantuariensi gerebat habitu
 monachali,² Dominica in passione Domini, jam in con-
 ventu cœna facta et ipse cœnatus, aufugeret in curiam
 archiepiscopi, et compellentibus excommunicatis archi-
 episcopo fidelitatis præstitit sacramentum. Conventus
 autem³ hæc audiens nec ipsius formidabat dolum, nec
 consortium diligebat. Erat enim, ut verum fatear,
 superbus et invidus, contumax ad correptiones, paratus
 ad detractiones, appetitor deliciarum, divitum adulator,
 et semper dolus inventus est in ore ipsius; claustrum
 fugiebat, comessationes et susurrations diligebat. Ve-
 rum ne miseri hujus nequitia amicos subverteret eccle-
 siæ, si forte diceret se a conventu missum, misit con-
 ventus nuntium ad curiam regis qui præfati proditoris
 præveniret insidias, et de fuga illius amicos ecclesiæ
 Cantuariensis præmuniret. Ille autem, ad curiam archi-
 episcopi sub arta custodia ductus, vix post biduum
 admissus est. Cum autem suaderent amici ecclesiæ ut

A.D. 1159.
 Mar. 24.
 The sub-
 prior urges
 the envoys
 to obtain
 restitution
 for the con-
 vent.

Illness of
 the king,
 reported.

The false
 monk
 Osbern,
 Mar. 26,
 deserts the
 convent.

Character
 of Osbern.

The convent
 send a monk
 to counter-
 act his ma-
 chinations.

¹ hac] om. B.

² monachali] monachali, C.

³ autem] om. B.

A.D. 1188.
Four monks
sent to the
king,
stopped at
the gate,
April 15.

News of the
legate's
approach.

The legato
at Le Mans.

Letter of
Clement III.
to Baldwin,
repeating
the former
mandates,
dated
Mar. 12.

ad regem pacandum monachi mitterentur, directi sunt monachi quatuor. Qui cum accederent ad januam cimiterii ut exirent, sabbato octavarum Paschæ, a janitoribus clausis januis retenti sunt. Unde factum est ut ad vespertinalem sinaxim antiphona evangelica plane ad litteram in conventu cantaretur: "Cum esset sero die illo una sabbatorum et fores essent clausæ S. John, xx. 19.
" ubi erant discipuli congregati, et cetera." Audierant enim archiepiscopales illi jam in proximo legatum esse venturum in Franciam, quem ad dirimendam causam ecclesiæ Cantuariensis et ad pacem reformandam inter reges curia¹ Romana direxerat. Hac de causa janitores plures solito et perversiores ad januam constituti sunt, qui monachis et eorum famulis multas intulerunt molestias. Cum autem existimarent plurimi regem Angliæ, quod ipse fingeat, languidum et desperatum, audito adventu legati lætus exiliit ambulans et militans et minas jaciens tam in regem Franciæ quam in comitem Ricardum. Cantuarienses autem monachi qui cum legato venerant, apud Cinomannum hujusmodi litteras archiepiscopo porrexerunt:

"Clemens² episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri "Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, salutem et apostolicam "benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere et "religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus Anglicanis obtines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio a subjectorum injuriis vel oppressio- nibus temperare, et his postpositis quæ justitiæ pulcritudinem decolorant,³ odoremque bonæ opinionis extinguunt, obedientiam et reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur, quod, sicut nobis proponitur, post appellationem ad sedem apostolicam factam, et bonæ memoriæ prædecessoris nostri Urbani prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem et alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse,

¹ curia] a curia, C.

² Clemens] See Epistolæ Cantuarienses, No. cccviii. p. 293; where,

however, the date is "vi^o nonas "Martii;" and above, pp. 62-64.

³ decolorant] decolorarent, C.

" prout ratio juris expostulat, aestimetur, nec tu honori sacro-
 " sanctæ Romanæ ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit
 " detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ
 " quantum cum Deo possumus deferendi, et personam tuam
 " in omnibus quæ pro officio nobis incumbunt statuerimus
 " honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter
 " et clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis
 " nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fra-
 " trum nostrorum per apostolica scripta mandamus et districto
 " præcipimus, quatinus omni contradictione et occasione post-
 " posita, eo etiam non obstante si te abesse contigerit ab
 " ecclesia tua, quicquid post appellationem ad sedem apostoli-
 " cam factam vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere
 " capellæ actum est non differas demoliri, revocans et dedu-
 " cens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis
 " et aliis circa capellam factum est et perperam innovatum.
 " Eos etiam qui post inhibitionem sæpediti prædecessoris
 " nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumperunt,
 " donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio
 " et beneficio habeas interdictos. Ministros conventus quos
 " post appellationem interpositam amovisti, quos et idem præ-
 " decessor noster restituit, habeas restitutos, et eos quos pari-
 " ter post appellationem interpositam excommunicare vel
 " suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, et uni-
 " versa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen
 " attemptata sunt, in invasione videlicet villarum et possessio-
 " num suarum, reddituum quoque et aliorum quæ ante appel-
 " lationem habuerant, et ablatione similiter aliarum rerum, in
 " statum pristinum appellatione et contradictione cessante
 " reducas. Ad hæc, quia secundum formam juris post appel-
 " lationem nichil est innovandum, volumus et præcipimus ut
 " pendente iudicio in eorundem fratrum detrimentum circa
 " statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilo-
 " minus præcipiendo mandantes ut omnia quæ ipsis monachis
 " post appellationem vel ante absque juris ordine illicite abs-
 " tulisti, in exeniis, ecclesiis, villis, possessionibus, redditibus,
 " seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum
 " postea illicite perceptorum, et libertatibus, et amministra-
 " tione competenti et libera, infra xl. dies post harum recep-
 " tionem restituere non moreris. Ipsis quoque monachis præ-
 " cipiendo mandamus, ut si aliqua contra jus tuum et honorem
 " præsumperunt, satisfactionem tibi appellatione remota exhi-
 " beant competentem. Quia vero prior monasterii in prosecu-
 " tione negotii concessit in fata, volumus et præcipiendo
 " mandamus ut in institutione prioris contra privilegia sedis

A.D. 1189.
 Mar. 12.
 Renewal of
 the injunc-
 tions al-
 ready thrice
 issued.

A.D. 1189. " apostolicæ et regulam beati Benedicti atque rationabilem
 Mar. 12. " consuetudinem monasterii hactenus observatam non proce-
 John of " das. Et si feceris, appellatione remota non differas revocare,
 Anagni, " nullis litteris obstantibus in præjudicium juris eorum a sede
 cardinal of " apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro Johanni¹
 of S. Mark, " tituli Sancti Marci presbitero cardinali, apostolicæ sedis
 is sent to en- " legato, dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te et
 force the " omnes contradictores et monachos ipsos, si rebelles extite-
 mandate. " rint, ad hæc, remoto appellationis obstaculo, ecclesiastica
 " districtione compellat, et eos quos ad veritatem plenius in-
 " dagandam scierit nominari, quod gratia et timore postpositis
 " testimonium perhibeant veritati, simili censura cogere non
 " postponat. Datum Laterani, iii^{to} idus Martii, pontificatus
 " nostri anno secundo."

April. Archiepiscopus igitur, satis humiliter et devotius
 Baldwin " solito ob præsentiam legati suscipiens litteras, cum
 receives the " omnes alias indignanter rapere soleret magis quam
 mandate. " accipere, suppressa voce respondit quod non stetisset
 " per eum quod monachi sua non recepissent. Asserebat
 " etiam se esse paratum ad restituendum, dum illi tan-
 " tummodo non accederent ad recipiendum, quos odio habe-
 " bat ex nomine eo quod jura ecclesiæ tueri viderentur.
 The matter " Cum autem mediante legato ab hac desisteret quæ-
 postponed. " stione, et regum reformandæ paci idem legatus insiste-
 " ret, usque ad adventum ipsius in Angliam dilatum est
 " negotium, ne videlicet monachi, in egestate constituti,
 " gravarentur in expensis, cum transfretare cogerentur.

Conference " Reges autem et comes Ricardus una cum legato
 at Le Mans, " et archiepiscopis quatuor, videlicet Cantuariensi, Ro-
 June 9. " thomagensi, Remensi, et Bituricensi, qui ad pacem
 " reformandam constituti sunt, cum innumera multitu-
 " dine nobilium apud Cenomannum v^{to} idus Junii ad
 " colloquium convenerunt. Post igitur varias allegationes
 " hinc inde prolatas, rex Franciæ satis modeste, ut erat
 " brevilocus, protestatus est, quod omnia quæ anno
 " præterito vel præsentis regi Anglorum abstulerat eidem
 " redderet, hac interposita conditione, ut sibi suam resti-

¹ John of Anagni, cardinal of S. Mark.

tueret sororem, quæ¹ ante annos xxii., tempore Lodowici, comiti Ricardo data fuit in uxorem, quam in Anglia rex Henricus a tempore illo sub artissima tenebat custodia. Comes etiam Ricardus lege ecclesiastica suam sibi supradictam restitui petebat uxorem, et Anglici regni sibi ut hæredi fieri securitatem, et ut frater suus junior Johannes, quem ut ferebatur amoto Ricardo pater in regnum cupiebat promovere, vice patris, quem ætas simul et infirmitas a tanto labore excusabant,² comes individuus sibi fieret in Jerusalem. Cum igitur hiis omnibus rex Angliæ non sine convitio contradiceret, et sic omnes ab alterutro divisi ad arma convolarent, infra tertium diem civitas Cenomanensis cum suburbanis suis, eo quod eam rex tueri non poterat, combusta et capta est, ut ipse rex et omnes qui ei favebant alias divertere cogerentur. Inde Randulfus de Glanvilla in Angliam reversus est, ut omnes Angliæ milites licet extenuatos et pauperes compelleret transfretare. Qui cum Cantuariam oraturus accederet, supprior eum Gaufridus in hunc modum allocutus est: "Quam grata, domine, et quam necessaria nobis est misericordia, vestra potest de facili perpendere prudentia." At ille: "Vos," inquit, "nullam vultis habere misericordiam, qui propter curiam Romanam nec domini regis nec alterius vultis adquiescere consilio, nec pro archiepiscopo vestro quicquam vultis facere, nec ab eo supplicatione parvula veniam postulare." Cui supprior ait: "Pro domino et patre nostro archiepiscopo quicquid debemus facere libenter facimus et faciemus; domini regis omniumque bonorum virorum consilio parati sumus adquiescere, salvo statu nostro et jure ecclesiæ. Veruntamen de consilio regis credendo valde nimirum repellit nos, quod, cum ei notum sit nos omnibus rebus et redditibus jam per duos fere annos esse spoliatos

A.D. 1189.
June 9.
Claims of
Philip and
Richard.

Henry
refuses to
agree.

Le Mans is
burnt,
June 11.

Ranulf
Glanville
sent to
England to
collect
forces.

His conver-
sation at
Canterbury
with the
subprior.

¹ quæ] quam, C.

| ² excusabant] excusabat, A. B.

A.D. 1189.
June.
Conversa-
tion of
Glanville
with the
subprior.

Glanville's
warning.

Henry,
about June
29, is forced
to submit to
Philip's
terms.

The monks
come to the
king at Azai.

" et quodammodo incarceratos, nullum hucusque nobis
" restitutionis vel consolationis præstitit solatium."
Randulfus ad hæc : " Si regem," inquit, " veremini,
" sunt episcopi et abbates ordinis vestri, sunt etiam
" barones et clerici qui in causa sibi credita nulla-
" tenus a vero deviabunt." Et supprior : " Boni,"
inquit, " et prudentes viri sunt, sed nobis suspecti, eo
" quod semper foveant partem archiepiscopi, nec in
" aliquo regi velint contradicere, nec justitiæ nostræ
" vel specie tenus in aliquo favere ; præterea domino
" papæ dure scripserunt contra nos, ideoque¹ non
" audemus in causa nostra illorum arbitrio subjacere."
His dictis, Randulfus indignans abiit et dixit, " Solam
" Romam quæritis, sola Roma destruet vos."

Festinus igitur abcessit et Londoniam properavit ut
milites Angliæ congregaret, in Normanniam ad regem
transmittendos. Affligebant enim eum rex Franciæ
Philippus et comes Ricardus acriter insistentes, nec valebant eis resistere, sed de castello in castellum prævium,
ne dicam fugitivum, sequebantur. Unde factum est ut
circa festum apostolorum Petri et Pauli undique premeretur invitus, adeo ut regi Franciæ novam cogeretur
præstare fidelitatem, et xxx. milium librarum summam
polliceri, utrique vero, tam regi scilicet quam comiti,
omnes ante negatas annuere petitiones, et baronibus
Franciæ xx. milium librarum facere promissionem.
Cum igitur hoc modo pacificati a colloquio apud Gisorsium habito abinvicem discederent, et rex Angliæ²
de solvenda pacta pecunia plus solito dolore cordis intrinsecus tangeretur, ex consilio legati venerunt ad
eum apud Azai quidam monachi Cantuarienses pro
ecclesia Cantuariensi supplicantes, et temptantes si
forte in suis sentiret angustiis et resipisceret, quanta
misera Cantuariensis ecclesia ab eo vel per eum pressa

¹ ideoque] ideo, B.

| ² rex Angliæ] om. C.

egeret misericordia. Qui cum ad eum vix tandem A.D. 1189. July. admitterentur et dicerent inter cætera, quod conven- Last words of the king to the monks. tus salutaret eum ut dominum, ac si contumeliam audisset, cum acerba indignatione respondit: "Dominus " eorum fui, sum et ero, mali proditores. Sed abite " velocius, cum meis enim loquar fidelibus." Dum igitur secederent monachi, unus ex eis ex intimo corde trahens suspiria dicebat: "Omnipotens Dominus per " Suam ineffabilem misericordiam et per merita beati " Thomæ martyris, si vita ipsius vel passio Ei placuit, " nobis de tuo corpore in proximo justitiam faciat." Rex autem, pro contumelia monachis illata a quodam clerico correptus, litteras fieri præcepit conventui dirigendas, et usque ad adventum suum in Angliam Cantuariensis ecclesiæ distulit negotium. Ipse vero incon- Henry II. dies at Chinon, July 6. tinenti percussus expalluit et dissolutus est et male interiit ¹ iido nonas Julii apud Chinum, et apud Fontem Ebraudi miserabiliter sepultus est, ut præ pudore regio cætera taceantur. Male inquam interiit, ut propheticus ille versiculus beato Thomæ martyri divinitus inspiratus impleretur. Cum enim Sanctus Thomas ex persecutione ipsius regis exularet, et quid de tanto persecutore ecclesiæ et filiis ejus futurum esset mente sedula pertractaret, versiculus iste incidit in mentem ipsius, Fulfilment of a prognostication of S. Thomas.

"Mors tulit una duos, tulit altera sed male patrem."

Henricus etenim primogenitus ejus, et Gaufridus comes Britanniae, uterque dissenteria ² obiit, sed pater infra septimum diem post imprecationem monachi male mortuus et ignominiose sepultus est. Monachi autem Cantuariam redeuntes has litteras ultimas Henrici regis conventui porrexerunt:

¹ *male interiit*] Here MS. C. proceeds at once with the letter, omitting the intervening reflexions; there is a marginal note, "Hic quædam omit-

A 64.

"tuntur de morte regis Henrici
"quæ in aliis libris habentur."

² *dissenteria*] dissenteria, B.

A.D. 1189.
July.
Letter of the
king to the
convent,
directing
them to be
ready to
make peace
as soon as
he should
return.

"Henricus¹ Dei gratia rex Angliæ et dux Normanniæ et Aquitaniæ et comes Andegaviæ conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Super angustiis et molestiis quibus hucusque oppressa est ecclesia Christi Cantuariæ supra modum gravamur et movemur. Verum sicut rei veritas se habet bene nostis, et pro certo debetis habere, hoc neque me volente neque approbante neque consentiente factum fuisse, sed ad honorem Dei et ecclesiæ vestræ, si per me stetisset, jam diu pacificata fuisset² dissensio, quæ tam diu inimico suadente inter dominum archiepiscopum et vos est protracta. Nunc autem sicut audistis descendit ad partes nostras³ Johannes Sancti Marci presbiter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, ad pacificandum tantæ dissensionis turbem, cui quanta poterimus diligentia ad honorem Dei et domini archiepiscopi et vestrum assistemus. Sed quia in absentia nostra⁴ et domini archiepiscopi in tam arduo negotio debito ordine procedere non posset, vobis mandamus et consulimus, quatinus causæ vestræ meritum sollicitè vobiscum revolvatis usque in adventum nostrum, et interim in unum convenientes, animos vestros, salvo in omnibus jure et honore ecclesiæ, ad ea quæ pacis sunt inclinetis, ut in adventu nostro viam ad tanti negotii decisionem faciliorem inveniamus. Teste Willelmo de Sanctæ Mariæ Ecclesia apud Azai."

He is buried
at Font-
evraud.

Richard and
Philip con-
firm the
recent
peace.

Obiit autem rex Henricus anno regni sui xxxv^o, ii^o nonas Julii, et apud Sanctum Ebraudum sepultus est. Quo audito, rex Franciæ et comes Ricardus conveniunt in unum apud Gisortium, et pacem illam, quæ vivente Henrico rege inter eosdem formata et confirmata est, compromiserunt adinvicem observare; videlicet ut rex Franciæ munitiones illas et omnia quæ adquisierat, insuper addita tota Biturica, in sua teneret custodia et libera possessione, et ut insequenti Quadragesima iter arriperent eundi in Jerusalem. Facto igitur homagio regi Franciæ de omnibus terris suis transmarinis, suscepit et ipse homagia concurrentium ad se baronum et comitum; fratremque suum Johannem

¹ *Henricus*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. cccxii., p. 297.

² *fuisset*] fuit, C.

³ *nostras*] vestras, C.

⁴ *nostra*] vestra, B.

benigne suscepit, blandeque consolatus est. Omnibus A.D. 1189.
benigne loquebatur qui ad eum veniebant. Unde July.
amabilis valde inprimis effectus est. John forgiven.

Baldewinus autem Cantuariensis archiepiscopus, breviter eum alloquens, accepta licentia iter per Witsandum paravit in Angliam. Cum autem procuratum fuisset a quibusdam qui male sibi erant consci, ne legatus veniret in Angliam, idem legatus scripsit archiepiscopo, mandans ut de causa Cantuariensi apostolicum exequeretur mandatum, et ne de cætero manus in monachos aggravaret. At ille nuntio benigne respondit, se et domini papæ et cardinalis præceptum¹ libenter esse facturum. Et sic ii^o kalendas Augusti applicuit apud² Dovoriam. Monachi vero Cantuarienses, cum non liceret eis libere quoquam egredi, miserunt ad eum salutandi gratia priorem Sancti Gregorii, ut de transmarinis redeunti vice conventus debitam offerret processionem. At ille cum diceret per monachos eam sibi debere offerri, et conventum in crastino per clericos salutaret, missi sunt ad eum monachi tres viri probatæ religionis, ut de transmarinis venienti præmissa salutatione de facienda processione ipsius inquirerent voluntatem. Quibus ille dixit: "Conventus salutationem nem suscipio, non supprioris, quia excommunicatum eum habeo, et excommunicatum denuntio. Ideoque volo ut aut veniam petat et debitam accipiat absolutionem, quia iudicium de eo factum est et poena pro foribus, aut interim alicubi recondatur, vel vestram non suscipiam processionem." Cui monachus qui loquebatur inquit: "Non habemus eum excommunicatum, nec excommunicatus est, nec, eo amoto vel etiam quolibet minimo ecclesiæ monacho, ulia ab aliis fiet processio; non enim ab invicem poterimus separari." Et adjecit: "Nunc ergo, karissime pater et domine, per misericordiam Dei rogat sup-

Baldwin returns to England, July 31, after promising to execute the papal mandate.

The convent offer a procession.

Aug. 1.

Baldwin insists on the submission of the subprior.

The messenger refuses to agree.

¹ *præceptum*] om. C.

| ² *apud*] ad, C.

A.D. 1189.
August.

The arch-
bishop ex-
presses his
intention of
appointing
the conven-
tual officers.

Aug. 5.
He arrives
at Canter-
bury; the
bells are
rung.

August 6.
Restitution
agreed on.

The arch-
bishop de-
clares the
restitution
made to the
three obedi-
entiaries,
and de-
nounces the
subprior as
excommu-
nicate.

“ prior et cum eo conventus, et per beatorum Can-
“ tuariensis ecclesiæ sanctorum merita, ut domini papæ
“ et quem misit legati adimplere velitis mandatum.”
At ipse non veritus justitiam respondit et dixit, quod
jam apostolicum fecisset mandatum.¹ Et subjunxit :
“ Ad ecclesiam meam veniam, priorem meum insti-
“ tuam, camerarium et sacristam faciam et meum cele-
“ rarium.” Cumque super hujusmodi plurima mina-
retur, licentiatii monachi recesserunt, quæ audierant et
viderant conventui nuntiantes. Archiepiscopus autem,
quodammodo extra se positus, in impetu furoris sui
juvenem quendam a sua fugavit curia, eo quod talis
monachi abeuntis posuisset calcaria, vel ascensorium
tenuisset. Tertia deinde die, cum archiepiscopus veni-
ret Cantuariam, nec vellent monachi a coetu suo repel-
lere suppriorem, nec eo præsentem vellet archiepiscopus
solenniter suscipi, ne nil ageretur signa solenniter in
adventu ipsius pulsare fecerunt. Dominica autem die,
viii^o scilicet idus Augusti, mediantibus hinc inde ami-
cis, tandem consensit archiepiscopus, ut omnia conven-
tui restituere vellet in integrum, videlicet possessiones
et ante habitas libertates. Consentiente conventu, verbo
tenus restituta sunt omnia in audientia cleri et populi,
et in osculo pacis. Cum autem monachi vice conven-
tus corporalem peterent possessionem, jam mutata con-
ditione quam in oculis quingentorum fere hominum in
osculo pacis fecerat, dixit se non nomine universitatis
illam fecisse restitutionem, sed tantum duobus, quibus
in instanti absque conscientia conventus tertium appo-
suit, quem et celerarium nominavit, ut hi tres secun-
dum formam de Alenzun omnes ecclesiæ regerent
possessiones. Denuntiavit etiam suppriorem excommu-
nicatum, nec pati potuit ut prædictæ interesset resti-
tutioni. Videns autem conventus jam omnia commu-
tata fuisse, per abbatem Sancti Augustini Rogerium,

¹ At ipse . . . mandatum] om. A. B.

quem etiam in hoc negotio senserunt adversarium, et per priorem Sancti Gregorii, petierunt in crastino, ut archiepiscopus omni ambage seposita de plano apostolicum exequeretur mandatum. Crastino autem prævenit eos archiepiscopus, mandans quod omnia restituere vellet in integrum cum debita et libera administratione, sicut aliquo habuerant tempore, vel eo etiam die quo ipse archiepiscopus factus est; videlicet ut conventus monachos tres vel quatuor ad custodiendas villas ordinaret, qui de redditibus omnibus thesaurariis a conventu constitutis per taleas responderent; et illi celebrario, sacristæ et camerario, quorum institutio ex assensu conventus ad archiepiscopum pertinere dinoscitur, prout necessitas exigebat et ratio, expensas erogarent, salvo in cæteris mandato domini papæ et querelis partis utriusque. Relata sunt hæc conventui; et cum omnes parati essent ad suscipiendum, resilire cœpit archiepiscopus a proposito, dicens se velle sibi reservare thesaurariorum institutionem, et eorum qui villis erant præponendi. Unde usque in crastinum petitiæ et concessæ sunt induciæ respondendi. Archiepiscopus autem die crastina licet matutinam horam¹ non sustinens, abiit ad villam suam quæ dicitur Tenham.

A.D. 1189.
August 7.
The monks demand the execution of the mandate.

The archbishop proposes a new arrangement.

The convent accept, but the archbishop draws back, and goes away to Tenham, Aug. 8.

Legatus² interim ad preces ducis in Pictaviam profectus est ad colligendas decimas, de causa Cantuariensis ecclesiæ, pro qua missus est, penitus sopita legatione. Maluit enim ad nutum principis pecuniis colligendis insistere, quam ad præceptum summi pontificis Cantuariensis ecclesiæ pacem debitam reformare

The legate collects money in Poictou.

Convenerunt interea apud Wintoniam episcopi et abbates et Angliæ nobiliores in occursum comitis et ducis Ricardi, qui apud Barbeffluctum ad mare descenderat, ut ad coronationem suam celebrandam properaret in Angliam. Regina quoque Alianor quæ, defuncto

Great assembly at Winchester to meet Richard.

horam] moram, C.

² Legatus] The two following sentences are transposed in MS. C.

A.D. 1189.
August.
The case of
the convent
is discussed
at Winchester.

The abbot
of Hyde and
the prior of
Bermond-
sey sent to
Canterbury,
Aug. 11.

Their
threatening
message.

The sub-
prior
escapes
(about
Aug. 9.)

The convent
accept the
archbishop's
nominee as
cellarer.

rege sponso suo Henrico, ad imperium filii sui ducis Ricardi a diutino carcere liberata est, ibidem cum proceribus Angliæ et Randulfo de Glanvilla filii sui ducis adventum expectabat. Consertus est itaque sermo inter eos in præsentia reginæ de tribulatione Cantuariensis ecclesiæ, unde et ipsius ducis Ricardi susceperant mandatum, tam archiepiscopo Cantuariensi quam ejusdem conventui¹ deferendum. Placuit tandem omnibus ut Johannes² abbas de Hida, Henrico³ priore de Bermondeseia comitatus, pacis intuitu reformandæ Cantuariam mitteretur. Accesserunt itaque prædicti viri Cantuariam, conventui ex parte reginæ et Randulfi præfecti comminatorias litteras deferentes. Admissi in capitulum, proponebant dura et aspera valde, dicentes⁴ et per sacramentum altaris dejerantes, quod ab ipso duce⁵ jam emanasset mandatum, ut supprior ab ecclesia manu militari cum omnibus sibi consentientibus expelleretur, nisi voluntati archiepiscopi per omnia consentirent. Paratus enim erat archiepiscopus, ut dicebant, omnia restituere salvo jure et querelis utriusque partis et mandato domini papæ. Venerabilis autem supprior Gaufridus præmunitus biduo ante adventum abbatis ad mare descenderat ut tantam malitiam declinaret, vel ut ducem super his alloqueretur et quem miserat papa legatum. Videns vero conventus et ex ore nuntiorum audiens ecclesiæ Cantuariensis inauditum imminere periculum, consenserunt tandem utcunque, ut is quem archiepiscopus nominaverat celerarium, licet minus esset idoneus et contra morem ecclesiæ constitutus, pro bono pacis celerariam ministraret, salva in cæteris omnibus ecclesiæ libertate. Redit igitur prædictus abbas ad archiepiscopum ducens

¹ *conventui*] ecclesiæ, C.

² *Johannes*] John Suthill, abbot of Hyde, 1181-1222.

³ *Henrico*] Henry de Soilli, prior of Bermondsey and afterwards ab-

bot of Glastonbury; bishop of Worcester, 1193-1195.

⁴ *dicentes*] om. A. B.

⁵ *duce*] om. A. B.

secum monachos quatuor, qui ex ore archiepiscopi formam restitutionis audirent, et initium pacis conventui reportarent. Annuit igitur archiepiscopus in praesentia episcopi Bajocensis et abbatis de Hida et prioris de Beremundeseia et praedictorum iiii. monachorum caeterorumque qui aderant, ut illa restitutio, quae Cantuariæ publice facta est, stabilis permaneret, salvo scilicet mandato domini papæ, salvis ecclesiæ cartis et privilegiis et querelis et jure utriusque partis. Similiter et monachi vice conventus archiepiscopo consenserunt,¹ ut quem nominaverat monachus celerarii² gauderet officio, salvis omnibus quæ superius salvata fuerunt. Verum quia archiepiscopus sic loquebatur, ut priorum positiones verborum subsequentibus cavillationibus commutare vel extenuare velle videretur, petierunt praedicti monachi, quod et volebat conventus, ut singuli verborum articuli redigerentur in scriptum, et, apposisis sigillis archiepiscopi scilicet abbatis et prioris, conventui mitterentur. Noluit archiepiscopus praefato scripto sigillum apponere, sed ad petitionem monachorum saepedictos mediatores misit Cantuariam, qui vice archiepiscopi celerarium instituerent,³ et conventui cum villis et possessionibus omnibus curiam resignarent. Cum igitur in crastino, pridie scilicet idus Augusti, mediatores illi venissent Cantuariam, et in conventu Cantuariæ de forma restitutionis et scripti, deinde de sigillorum appositione, multiplex et varius sermo verteretur, cunctaque satis placita et complanata fuissent, dixerunt nuntii quod archiepiscopus eis, prohibuisset, ne alicui scripto sigillum apponerent, sed de pacis reformatione verbo tenus perhiberent testimonium veritati. Mirabantur ad hæc universi, et in hunc modum abbatem ipsum allocuti sunt: "Domine, ut asseritis, vos⁴ ex parte reginæ " et Randulfi de Glanvilla et cleri Angliæ ex man-

A.D. 1189.
August 11.
Peace is made between the archbishop and the convent, saving all rights and the papal mandate.

The convent demand that the agreement be written out and sealed.

Baldwin declines.

August 12.
Discussion on this point at Canterbury.

¹ *consenserunt*] concesserunt, C.

² *celerarii*] celerariæ, C.

³ *instituerent*] instituerunt, C.

⁴ *vos*] et, ins. B.; om. C.

A.D. 1189.
August 12.
As the arch-
bishop will
not seal the
agreement,
the monks
demand the
execution of
the pope's
mandate.

“ dato ducis, reformandæ pacis intuitu inter nos et
“ dominum archiepiscopum, huc accessistis, minasque
“ nobis terribiles scilicet de captione nostra et ejec-
“ tione attulistis. Nos autem, quamvis non debeat esse
“ stabile quod vi vel metu extortum est, tamen pro
“ bono pacis, etiam contra morem et jus ecclesiæ, archi-
“ episcopi paruius voluntati et vestræ suggestioni.
“ Nunc autem quia videmus archiepiscopum verbo suo
“ non stare sed semper retrogradum esse, et omni mo-
“ mento in incertum commutari, resiliimus et nos a
“ concessis, petentes nobis apostolicum in omnibus ad-
“ impleri mandatum. Sciatque dominus archiepiscopus,
“ quod et vobis constanter asserimus, quod omnes et
“ singuli quotquot sumus senes cum junioribus parati
“ sumus pro libertate nostra et jure ecclesiæ non solum
“ minas sed et contumelias et carceres, et quicquid
“ humana potest excogitare malitia, sed et ipsam mor-
“ tem, si Deus dederit, sustinere.” Cumque omnes
idem acclamantes assurgerent, obstupuerunt nuntii tan-
tam in tanto conventu unitatem simul et constantiam
esse, animoque suo consternati et anxii quid facerent
ignorabant. Videbant enim hinc et inde periculum, et
jam novam pullulare¹ discordiam. Invocata tandem
Spiritus Sancti gratia, bonum et utile consilium artifi-
ciose repertum est quo conventui satisfactum esse vide-
batur ad tempus, ne in posterum causa vel jura peri-
clitarentur ecclesiæ. Apposuerunt enim sigilla sua
ceræ impressa scripto coram omnibus facto in hunc
modum :

A compro-
mise agreed
on.

The abbot
of Hyde and
the prior of
Bermundsey
attest under
seal the act
of restitu-
tion.

“ Johannes Dei gratia abbas Sancti Petri de Hida et Hen-
“ ricus prior de Beremundeseia omnibus Christi fidelibus ad
“ ad quos præsentis litteræ pervenerint salutem. Sciatis quod
“ dominus Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus reddidit
“ conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ omnia maneria, red-
“ ditus et possessiones suas, ad tenendum ita libere et quiete
“ sicut tenuerunt tempore quo promotus est in archiepisco-

¹ *pullulare*] imminere, C.

“ pum, salvis privilegiis eorum et cartis, et salvis querelis A.D. 1189.
 “ eorum et mandato domini papæ in omnibus, et salvo jure August 12.
 “ archiepiscopi et conventus. Hanc restitutionem ita factam
 “ sigillorum nostrorum appositione attestamur.”

Instituit igitur prædictus abbas vice archiepiscopi in The cellarer
 conventu celerarium, foresque et hostia curiæ, quæ jam instituted.
 anno uno et dimidio pessulis et repagulis firmissime The convent
 clausa fuerant, reseravit, curiamque et officinas bonis opened.
 omnibus vacuas conventui resignavit. Mirabantur Exhaustion
 omnes qui aderant curiam Cantuariensis ecclesiæ, jam of the stores.
 olim omnibus bonis refertam, ad tantam et tam mise-
 ram paupertatem redactam ut officinarum vix solos
 parietes obtineret illæsos. Missi sunt ilico monachi Monks sent
 duo ut villas ecclesiæ visitarent et possessiones, ut out to collect
 saltem ibi victualium vel modicum invenirent sola- victuals.
 tium.

Præstolabantur interea prælati Angliæ, ut prædictum The bishop
 est, apud Wintoniam Ricardi ducis adventum. Cum of Ely dies
 quibus et Gaufridus Ridellus Heliensis episcopus pom- at Winches-
 posus et fastu plenus occurrens adversa correptus ter.
 valetudine decidit in lectum et mortuus est. Cujus
 cadaver ad Heli deportatum est et sepultum. Inventa His trea-
 est autem in thesauris ejus non modica pecuniæ sures dis-
 multitudo, e quibus tria milia et cc. marcæ novo regi posed of.
 coronando collata sunt pro anima episcopi, qui mona-
 chorum suorum specialis extitit expugnator, mimis et
 scurris dividendæ. Dux autem Ricardus applicuit in
 Anglia apud Sudhamtoniam ii^o idus Augusti, et in Richard
 vigilia Assumptionis apud Wintoniam solempniter lands,
 ceptus est. Audiens autem Gualenses e finibus suis Aug. 12, and
 erupisse, et aliquas villulas vastasse in Anglia, diver- is received
 tit illuc ut illorum saltem ad tempus impetum cohi- at Winches-
 beret. Verum matris suæ videlicet Alianor reginæ ter, Aug. 14.
 consilio revocatus est, pervenitque Londoniam iij^o The corona-
 nonas Septembris, et in crastino in ingenti gloria coro- tion, Sept. 3.
 natus est a Baldewino Cantuariensi archiepiscopo,
 astantibus et cooperantibus episcopis Angliæ. Propo-
 suit itaque novus rex octava die vacantibus ecclesiis

A.D. 1189.
Sept. 10.
Preparation
for electing
bishops.

Adjourned
to Gedding-
ton.

Baldwin's
anger at
John's
marriage.

Sept. 15.
Great as-
sembly at
Pipewell.
Election of
bishops.

Baldwin
breaks the
peace with
the monks.

de consilio cleri pastores præponere, ut tanto liberius suam in Jerusalem pararet peregrinationem, quanto rectius ecclesia Dei propria gauderet libertate. Videbatur enim in primis diebus quod omnem abnegasset impietatem, et quod avaritiam contempneret et dona ferentes. Sed in instanti a bono proposito pravorum consilio revocatus est, diemque faciendarum mutavit electionum, locumque de Londonia ad villam quæ Gadintonia nuncupatur. Videns autem Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus quod absque conscientia sua regium esset mutatum consilium, iratus est valde. Ira etiam ipsius aliunde aucta est, eo scilicet quod Johannes frater regis filiam comitis Glocestriæ in tertio gradu consanguineam duxisset uxorem. Unde eidem Johanni comminatoriam misit epistolam, inhibens ei sub anathemate ut accessum non haberet ad virginem, præcipiens ut in die peremptorio in præsentia ipsius archiepiscopi appareret de tanta transgressione responsurus.

XVII° kalendas Octobris conveniunt apud Pipwelle episcopi et abbates Angliæ, ubi in præsentia regis et archiepiscopi isti electi sunt: Godefridus Wintoniæ, Ricardus Londoniæ, Hubertus Salesbiriæ, Willelmus cancellarius Heliensi ecclesiæ, et Gaufridus, frater regis sed nothus, Eboracensi. Abbates quoque electi sunt, videlicet Glastonensis, Siraburnensis, Persorensis et ille de Favresham. Igitur soluto prædicto concilio, archiepiscopus versus Cantuariam iter reflexit, et pacem quam fecerat¹ cum conventu Cantuariensis ecclesiæ primus violavit. Villis namque et redditibus ut promiserat necdum ad plenum restitutis, ecclesias et villas tres eisdem vel non reddidit vel iterum abstulit, eo quod non auderent excommunicatis domini papæ et malefactoribus suis communicare. Petentibus autem monachis et orantibus ut eis omnia² secundum quod promiserat restituerentur, nunc dure nunc benigne³

¹ fecerat] om. B.

² omnia] quæ, ins. A. B.

³ nunc dure nunc benigne] non dure non benigne, C.

sed absque effectu loquebatur. Dicebat autem quod in proximo venturus esset Cantuariam, ut consilio conventus priorem eis præficeret. Mirabatur ad hæc conventus, præsertim cum tanta discordia jam inter eos triennio tracta necdum ad plenum esset pacificata. Miserunt igitur ad eum duos fratres seniores, rogantes attentius ut ab hac desisteret intentione. Qui cum repulsi a petitione domum redissent, crastino, ^{iii^{jo}} scilicet nonas Octobris, missi sunt ad eum usque Tenham monachi tres qui eidem vice conventus preces porrigerent in hunc modum: "Domine pater venerande, venimus ad vos ex parte conventus humiliter prece suppliciter exorantes, sicut et fratres nostri qui hesternæ die vobiscum fuerunt, quatinus intentionem vestram quam habere videmini de priore faciendo aliquantulum differre velitis. Non enim ad præsens ordine debito hoc potestis efficere, cum assensum conventus nostri non habeatis, eo quod inter vos et illos res acta non est secundum apostolicum mandatum. Præterea supprior noster, in prosecutione causæ nostræ et appellationis super hoc specialiter factæ, in partibus transmarinis in præsentia legati consistit, et cum eo fratres nostri, in quorum absentia huic vestræ voluntati assensum dare nec possumus nec debemus." Quibus archiepiscopus, "Petitionem," inquit, "vestram non audio, quia rationalis non est, sed faciam quod facturum sum. Duos autem ex vobis in custodia mea retinebo, tertius quo libet abscedat." Quo dicto, irruentes undique famuli archiepiscopi duos monachos cum famulis suis tenuerunt et equis, tertius vero Cantuariam reversus est, ut ea quæ dicta sunt vel facta conventui nuntiaret. Ipse quoque archiepiscopus in spiritu furoris sui, ^{iiij^{to}} nonas Cantuariam veniens, fratres aliquot ecclesiæ seniores suam vocavit in cameram. Quos secretius alloquens, de priore faciendo quæsivit consilium. At illi omnes et singuli dissuaserunt ne fieret, dicentes

A.D. 1189.
October 3.
He proposes
to appoint a
prior.

Oct. 4.
Three
monks visit
him at
Tenham,
and beg him
to defer the
appoint-
ment.

He refuses
and detains
two of the
messengers.

He comes to
Canterbury,
Oct. 5.

A.D. 1189.
Oct. 5.
After disputing with the monks he forces his way into the cloister, and then into the chapter-house.

conventum super hoc specialiter et contra omnia appellasse gravamina, nec ad eum de cætero aliquos venturos esse de fratribus, nisi primo fratres quos extraordinarie ceperat restitueret. Hoc audiens archiepiscopus fratres alios plures cæteris et eos maxime quos exosos habebat ad se venire præcepit. Qui cum super hoc mandato in conventu conferrent ad invicem, ecce, archiepiscopus in claustrum irruens cum multa militum et plebis multitudine duxit secum fugitivos illos et proditores ecclesiæ, Rogerium scilicet Norreis et Osbernum de Bristo.¹ Unde territus conventus aufugit² in ecclesiam, et archiepiscopus cum turba multa capitulum ingressus est. Conventus autem missam de Beata Virgine Maria solemniter inchoavit, ut saltem sic a persecutoris protegeretur insania. Quod audiens archiepiscopus missis nuntiis vocavit eos, ut sic quasi de inobedientia rationabilem malignandi videretur habere occasionem. Alanus autem qui tunc temporis, absente supprior, cæteris præerat, habito consilio cum quibusdam fratribus, inducias petiit usque mane, quia conventus divinis ut dictum est erat intentus obsequiis; quas minime potuit obtinere. Conventus autem, Deum magis timens quam Baldewinum, missam Beatæ Virginis devote celebraverunt, scientes quoniam³ magis obedire Deo oportet quam Baldewino. At ille fratres quinque quos prudentiores noverat excommunicavit, præcipiens ut omni sublato refugio altaris et ecclesiæ caperentur. Quo facto, priorem illico, absente conventu, ij^o nonas⁴ Octobris nominavit Rogerium. Qui cum esset manifestus inimicus et proditor ecclesiæ, ut superius diximus, per cloacam aufugit claustralem amoenitatem. Cum autem archiepiscopus curiam monachorum missis in eam nuntiis occupasset, concurrerunt monachi, ipsosque de curia ejecerunt.

The monks begin mass.

The archbishop summons them.

He refuses to allow a truce.

He makes Roger Norreys prior, Oct. 6.

¹ *Bristo*] Bristowe, C.

² *aufugit*] affugit, B.

³ *quoniam*] autem, C.

⁴ *ii^o nonas*] nonis, C. The date in the text is right; see Epp. Cantuar., p. 311.

Villæ autem et omnia quæ extra januas habebant in manus archiepiscopi capta sunt, et novo priori ad devorandum tradita, iterumque janitores ad portam cimiterii positi sunt, ne monachi vel servientes eorum, qui ad capiendum ex nomine designati sunt, aliquatenus egrederentur. Ex quibus tamen aliqui capti sunt et in vincula coniecti.

A.D. 1189.
Oct. 6.
The monks
again con-
fined to the
convent.

Interea rex pravorum suggestionem prævaricans, et juramentum quo in facie ecclesiæ astrictus est minus quam deberet observans, occasione crucis assumptæ pecuniam undecunque juste vel injuste collectam habere cupiens, avaritiæ frena laxavit, vendiditque inter cætera, ut ferebatur, prioratum Coventrensis ecclesiæ Hugoni cuidam nefando Cestrensi episcopo, qui a jurisdictione Cestrensis episcopi per multa tempora fuerat emancipatus. Sciens itaque idem malignus episcopus quod trecentarum marcarum regi cupido spopondisset pecuniam, vii^o idus Octobris armata manu prioratum invasit, priorem fugavit, monachos in ecclesiam fugientes verberibus attrectavit, alios vulneratos inutiles reddidit, alios in vincula projecit et carcerem, alios spoliatos ignominiose fugavit. Omnia etiam ecclesiæ almaria confregit, cartas et privilegia quædam igne concremavit. Rex autem nuntios suos cum litteris misit Cantuariam, qui iiii^{to} idus Octobris in capitulum venientes modis omnibus insistebant, ut conventus de tota causa dirimenda compromitterent in arbitros, omni occasione et exceptione remota. Minis tandem et blanditiis effracti monachi concesserunt ut aliquos ad regem mitterent monachos, qui de consilio regis cæterorumque amicorum ecclesiæ de reformanda pace inter ipsos et archiepiscopum tractarent, excepto tamen opere capellæ et persona Rogerii, quibus nulla ratione consentire volebant. Petierunt autem regii nuntii ut hii qui mittendi erant litteras haberent ratihabitionis, ut id quod rex in eorum decerneret præsentia, cæteri omnes incommutabiliter ratum ha-

The bishop
of Chester,
having
bought the
prior of
Coventry
from the
king, expels
the monks
from Coven-
try, Oct. 9.

Oct. 12.
The king's
messengers
urge the
convent to
agree to an
arbitration.

They agree
to send re-
presenta-
tives, re-
serving two
chief points

A.D. 1189.
Oct. 12.
They refuse
to give the
messengers
full powers.

Three
monks sent
to court the
king's
favour and
obtain a
postpone-
ment.

Letter of
the convent
to the
legate.

They are in
despair at
his delay.

They send
him the
king's letter.

berent. Sed conventus, videns ex hujusmodi missione non modicum ecclesiæ suæ et causæ imminere periculum, litteris hujusmodi præbere noluerunt assensum, sed monachos aliquot ad regem mittendos esse dixerunt, non ut absque conventus auctoritate aliquid efficerent stabile, sed ut domini regis quærerent consilium et implorarent auxilium de reformanda pace. Reversi sunt autem in brevi a rege monachi duo, qui ipsius prætemptare debebant animum, regias litteras conventui deferentes. Missi sunt e vestigio ad regem monachi tres qui ipsius quocunque modo captarent benivolentiam, et diem compromissionis faciendæ aliquantulum protelarent, si forte interim visitaret¹ eos oriens ex alto Dominus, et a legato vel ab ipso Romano pontifice aliquam mererentur habere² consolationem. Miserunt autem legato colligendis decimis intento litteras in hunc modum :

“ Reverendo patri et domino Johanni, Dei gratia tituli
“ Sancti Marci presbitero cardinali, sedis apostolicæ legato,
“ conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ, omnium conventuum
“ miserrimus et magis afflictus, salutem et vale ultimum.
“ Quotiens et pro quibus injuriis suffragium sedis apostolicæ
“ imploraverimus, discretionem vestram latere non credimus.
“ Sed quanto amplius ad vos clamavimus, eo³ acrius⁴ afflicti
“ sumus. Semper tamen speravimus quod saltem aliquando
“ exsurgentes propter miseras et gemitum pauperum et post
“ dissimulationes tot et tantas arriperent manus vestræ judi-
“ cium. Nunc autem quia aliter accidit quam sperabamus,
“ nec aliquod per vos vel in minimo consecuti sumus auxili-
“ um, sed majus sustinimus detrimentum, quod tamen inviti
“ dicimus, non existente qui nobis subveniat vel justitiam
“ exhibeat, confundimur et deficimus, coacti manum dare hos-
“ tibus et in eorum compromittere arbitrium qui nos eorum
“ judicabunt ad votum. Quod et plenius poteritis advertere
“ ex litteris domini regis quas nobis in hac forma nuper des-
“ tinavit: ‘ Ricardus Dei gratia rex Angliæ et dux Norman-
“ niæ et Aquitanie et comes Andegaviæ, conventui Sanctæ

¹ visitaret] visitavit, C.

² habere] om. A. B.

³ eo] et, C.

⁴ acrius] amplius, B., corrected
to acrius.

“ Trinitatis Cantuariæ salutem. Mandamus vobis quod nul-
 “ latenus confidatis de apostolicæ sedis legato, et quod in
 “ regnum nostrum nec propter negotium nostrum nec ves-
 “ trum ullatenus intrabit ad terram nostram destruendam.
 “ Sed si compromittere volueritis in episcopos et abbates et
 “ viros religiosos regni nostri, nos id archiepiscopo signifi-
 “ cabis, et nos necessaria ministrari faciemus xii. monachis
 “ de conventu vestro qui propter hoc ad nos accedent cum
 “ litteris ratihabitionis;¹ et significate² nobis si id facere
 “ volueritis. Quia igitur ad radicem arboris securis posita
 “ est, nec aliquo modo evadere possumus quin in arbitros
 “ compromittamus, ne nobis possit imputari, vel nos ab aliquo
 “ argui quod minus æquo et citra posse nostrum fecerimus,
 “ hoc vobis significamus. Vos videritis si ordine quo proce-
 “ dendum fuit processistis, et, si non, requirat Deus hujus-
 “ modi de manibus vestris. Clausi sumus et obsessi, rebus
 “ et redditibus omnibus spoliati, quidam de fratribus nostris
 “ excommunicati denunciati, quidam capti et inhoneste tractati,
 “ servientes nostri in vincula projecti, omnes quotquot sumus
 “ ita angustii et afflictii, quod vita nostra non solum tædiosa
 “ sed etiam odiosa est nobis. De cætero nichil vobis scribe-
 “ mus, quia nec scribendi copiam nec pueros habemus per
 “ quos negotia nostra exercere possimus. Si nobis vel sero
 “ volueritis subvenire, et famam vestram cum vita nostra
 “ redimere, multa opus est acceleratione. Alioquin actum
 “ est de nobis et de ecclesia Cantuariensi, cujus causa et con-
 “ ditio circumquaque notissima eorum faciet in infamiam
 “ redundare quicquid ei de suo jure subtractum fuerit, et
 “ quorum patientia et dissimulatione deperierint.”³

A.D. 1189.
 October.
 Copy of the
 king's letter
 summoning
 twelve
 monks.

If he is to do
 them any
 good he
 must make
 haste.

Igitur monachi tres ad regem directi sponsione quin-
 gentarum marcarum ipsius pacantes animum, audierunt
 ab ipso in verbo regio quod capella stare non posset,
 et quod pro nominatione prioris pax ecclesiæ non re-
 maneret. Volebat enim⁴ ut duodecim monachi cum
 litteris ratihabitionis occurrerent ei et clero Angliæ
 hac de causa Londoniam venienti, ut auditis cartis et
 privilegiis utriusque partis et allegationibus, omnium
 iudicio tanta dissensio finem debitum sortiretur. Hoc
 enim egerant archiepiscopus et ille Coventrensis epi-

The monks
 promise the
 king 500
 marks.

He under-
 takes to ex-
 amine their
 case.

¹ ratihabitionis] ratihabitionis,
 C.
² significate] significare, B.

³ deperierint] deperierunt, B.
⁴ enim] autem, C.

A.D. 1189.
November.
Meeting at
Westmin-
ster
(Nov. 8.)

Baldwin
orders one
of the ex-
communi-
cated monks
to leave.

He alleges
the papal
prohibition.

The monks
reach the
palace.

The king
meets the
assembly.

Speech of
one of the
monks.

scopus nec non et alii episcopi qui miseris monachis erant infesti, ne legatus hac de causa veniret in Angliam, ut vel sic apostolica auctoritas regia censura cassaretur. Cum itaque rex et episcopi ex condito venissent Londoniam et xii. monachi Cantuarienses¹ in capella infirmorum apud Westmonasterium residerent, supervenit archiepiscopus cum turba suorum, factaque breviter oratione, mandavit cuidam² ex monachis ut tanquam excommunicatus a capella egrederetur, nec³ locum sacratum contaminaret. Inhibuit etiam cæteris ne eidem monacho in aliquo communicarent. Monachus autem ille nuntio respondit dicens: "Dic archiepiscopo, "frater, quod dominus papa ipsius suspendit potestatem, collata nobis indulgentia ne pendente lite sua "in nobis teneat sententia." Indignans ad hæc archiepiscopus magnam ilico exercuit machinationem, ut vel illum monachum caperet, vel a cœtu separaret cæterorum. Monachi vero intrepidi, post aliquantulam moram mature palatium regis ingressi, prudenter ipsius declinaverunt insidias. Quos in brevi subsequens archiepiscopus in interius cubiculum ingressus ad regem, de monacho illo quem se excommunicasse dicebat capiendi vel amovendo, quia dux verbi videbatur, longum sed inutilem traxit sermonem. Sed cum nichil prævaleret, tam ipse quam cæteri omnes in præsentiam regis et episcoporum convocati sunt. Ex quibus unus senex et plenus dierum dixit ad regem: "Ad præsentiam regis majestatis missi sumus a conventu mi-
"seræ Cantuariensis ecclesiæ quæ jam per triennium
"multis modis et anxietatibus variis injuste afflictæ
"est. Quæ cum Anglicanæ ecclesiæ usque ad hæc

¹ In the report of this council, (Nov. 8) made by the convent to the subprior Geoffrey, it is stated that fourteen of the monks were sent. Of these Gervase himself was one, and Nigel the satirist and poet was

another. The report differs only in some slight particulars from Gervase's account. See Epp. Cant., pp. 315-319.

² *cuidam*] "Master William," Epp. Cant., p. 315.

³ *nec*] ne, C.

" novissima tempora mater existat et domina, salutat A.D. 1189.
 " vos ut filium, salutat ut dominum, orans et obse- Nov. 8.
 " crans ut ei per nos misericordiam velitis impendere Address of
 " et curam adhibere ut dominus noster archiepiscopus the senior
 " pacem nobis restituat et ante habitas libertates. monk.
 " Parati enim sumus et semper fuimus ei ut patri
 " debitam exhibere reverentiam." His dictis, seniori lle, They ask to
 cum cæteris omnibus genua flectens, orationem com- be advised
 plevit in lacrimis. Cum autem quæreret rex an com- as to the
 promittere vellent in arbitros, monachi dixerunt: " Ob arbitration.
 " nimiam excellentiam archiepiscopi omnes nobis quasi
 " adversarii facti sunt, ut nec unum quis audeat pro
 " nobis allegare sermonem. Sed jam nunc a latere
 " vestro nobis præstari consilium postulamus." Annuit The bishop
 rex ex assensu archiepiscopi monachorum justæ peti- of Bath and
 tioni, et Reginaldus Bathoniensis cum Gaufrido magis- the Master
 tro Templi seorsum cum monachis resederunt. Visis of the Tem-
 autem duabus cartis tantum, Sancti videlicet Anselmi ple advise
 et regis Willelmi primi, eo quod regis impetus juve- them.
 nilis moram non sustineret, hoc consiliosum videbatur Restitution
 et justum, ut ante litis ingressum plenam ablatorum demanded.
 reposcerent restitutionem. Quam cum ad preces mo- The demand
 nachorum in audientia omnium peteret ille Batho- refused.
 niensis, ilico responsum est quod ad pacem recipiendam
 non ad ¹ litigandum essent monachi ad curiam vocati.
 Post varios deinde sermones undique prolatos, cum
 monachos interrogaret rex an pacem quærerent, vel
 quid ab archiepiscopo peterent, monachus respondit: Demands of
 " In primis petimus demolitionem capellæ quæ totius the convent
 " mali hujus initium est; deinde depositionem illius stated to
 " quem absque ratione et contra morem ecclesiæ no- the king.
 " minavit ² priorem. Petimus etiam res et possessiones
 " nobis ablatas. Petimus ecclesias et ex his omnibus
 " fructus medio tempore perceptos. Petimus ut nobis
 " restituantur monachi nostri et famuli quos dominus

¹ *ad*] om. B.
 A 64.

| ² *nominavit*] nominasset, C.

G G

A.D. 1189. "archiepiscopus adhuc tenet in vinculis. Petimus ut
 Nov. 8. "supprior noster et fratres cæteri qui in transmarinis
 The de- "sunt libere redeant; et cum observatione cartarum et
 mands of "privilegiorum de cætero cessent gravamina, et hac-
 the convent. "tenus habitæ restituantur libertates." Hæc audiens
 archiepiscopus dixit ad regem: "Sicut ipsi repetunt
 The counter- "quæ sua sunt, sic et ego ea repeto quæ michi vi et
 demands of "injuste subtraxerunt. Primo debitam obedientiam et
 the arch- "subjectionis reverentiam. Deinde quorundam officia-
 bishop. "lium institutionem, sigilli quoque et thesauri custo-
 "diam, et alia hujusmodi; primoque restituendus sum,
 "quia primus et caput ecclesiæ." Monachus ad hæc:
 "Satisfaciat nobis dominus archiepiscopus nostra re-
 "stituens, et parati erimus ei pro loco et¹ tempore
 Mention of "sufficienter respondere." Roffensis autem dixit ad
 treasure. regem: "Thesaurus ecclesiæ vester est, nec absque
 "vestra conscientia debuit amoveri." "Verum est" in-
 quit rex, "thesaurus noster est, ad defensionem terræ
 The king "contra hostes peregrinos. Sed jam nosse velim, an
 proposes the "utraque pars tam meum quam episcoporum regni
 arbitration. "mei et sapientum² de tota controversia subire ve-
 "lint arbitrium." Quod audiens archiepiscopus de fa-
 cili præbuit assensum. Hoc enim optaverat ab initio
 causæ, hoc votis omnibus expetebat, ut, Romanæ sedis
 The arch- auctoritate repulsa, eorum judicio causa finiretur, qui
 bishop "ad remunerandum juste vel injuste factum judicium
 accepts the "suæ erant jurisdictionis. Videntes itaque monachi jam
 proposal. "ex indignatione regis et præsulum tam sibi quam ec-
 clesiæ suæ maximum imminere periculum si id quod
 The monks "archiepiscopus obtulerat refutarent, ne de justitia sua
 accept, sav- "diffidere viderentur, sciscitanti regi responderunt: "Ves-
 ing their "tro, domine, et episcoporum parati sumus stare judicio,
 privileges. "salvis cartis et privilegiis nostris. Sic enim a con-
 "ventu nostro missi sumus, hoc indicant litteræ rati-
 "habitionis, et fines mandati non debemus excedere.

¹ *et*] om. A. B.| ² *tam . . . sapientum*] trs. C.

"nec valemus." His dictis, regii sed juvenilis animi A.D. 1189. Nov. 8.
 motus moram non sustinens, pransurus abscessit, et The king goes to dinner and defers the matter till the next day.
 residuum causæ distulit in crastinum; jam enim sol
 vergebat ad vesperam. Murmurabant autem clerici
 archiepiscopi, secretius colloquentes, quod, si archiepi-
 scopus cartis monachorum et privilegiis consentiret,
 cum penitus non haberet quid obiceret, cadens a causa
 confunderetur, quippe qui privilegia non habebat a
 munimentis monachorum segregata. Unde usque in
 medium noctis sermo varius inter eos consertus est,
 quomodo vel qua arte posset archiepiscopus Cantua-
 riensis ecclesiæ privilegia mutilare. In crastino autem Session on the morrow (Nov. 9.)
 residentibus cunctis una cum rege et archiepiscopo,
 monachi quoque Cantuarienses in medium ducti sunt;
 primoque litteræ ratihabitionis petitiæ et porrectæ sunt
 in hunc modum:

"Excellentissimo domino suo Ricardo Dei gratia illustri Letters of rati habition from the convent.
 "Anglorum regi, duci Normanniæ et Aquitanniæ et comiti
 "Andegaviæ, conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ miserabilis
 "et mendicus, salutem ab Eo Qui dat salutem regibus. Mitti-
 "mus ad vos præsentium latores, significantes vobis quod nos
 "gratum et ratum habebimus quod ipsi fecerint secundum
 "Deum de tractanda pace inter nos et dominum archiepi-
 "scopum, salvis privilegiis et cartis nostris et statu ecclesiæ.
 "Valete."

Deinde sermo hesternus de consensu in arbitros
 facto in medium ductus est, sed in verbo penultimo
 commutatus. Dicebant enim quod ex consensu par- The arch- bishop re- fuses to allow the more re- cent privi- leges and charters of the monks.
 tium faciendum esset iudicium, "salvis solummodo
 "antiquis cartis et privilegiis;" nova penitus omnia
 volentes condemnare. Nitebatur enim archiepiscopus
 omnia opera Ricardi archiepiscopi prædecessoris sui, eo
 quod monachus esset Cantuariensis ecclesiæ, in irritum
 revocare. Unde regi secreto quærenti an cartis mona-
 chorum præbere vellet assensum, respondit, "Non."
 Mirantes autem monachi constanter asserebant se non
 sic a conventu missos ad curiam venisse, nec hesterno
 die in hoc dedisse consensum, ut cartæ novæ vel pri-

A.D. 1189.
Nov. 9.
The king
objects to
archbishop
Richard's
grants.

vilegia debita virtute carerent, sed omnia, nova scilicet et vetera, hactenus habita gauderent firmitate. Hæc audiens rex dicebat antiqua privilegia conservanda, nova autem, et ea maxime quæ a tempore Ricardi Cantuariensis archiepiscopi perquisita sunt, non esse tenenda. Cui monachus; "Quid," inquit, "in causa est quod tantopere tempora Ricardi refutatis?" Et ait rex: "Quia vester monachus erat et vestram in omnibus complevit voluntatem." Monachus ad hæc: "Si facta Ricardi refutanda sunt quia noster monachus erat, quis præsentis archiepiscopi servabit instituta quia monachus noster non est? Ricardi facta grata de jure debent esse et rata, quia ab adolescentia sua in clauastro nutritus antiqua jura novit ecclesiæ; tantoque firmiora, quia canonice electus et canonice ab Alexandro papa consecratus et in Angliam remissus est apostolicæ sedis legatus; nisi forte, quod absit, infirmiores esse debeant quos Romana promovit ecclesia." Cum igitur hæc altercatio, de conservandis scilicet vel abolendis privilegiis et cartis, diutius protraheretur, viderentque singuli quod injuriam monachi violenter illatam sustinerent, dixit ille Cestrensis, licet hostis esset monachorum: "Minus sufficientes sunt litteræ quas tulerunt monachi isti negotio quod præ manibus habetis." Videns autem Dunelmensis, qui multa præditus erat sapientia et ætate, quod dies jam declinans expenderetur in casum, dixit ad monachos: "Poteritne sustinere vestra discretio, quod et consonum videtur rationi, ut a tempore Ricardi archiepiscopi cartæ inspiciantur, ut quæ sunt rationabiles maneant, et quæ ratione carent confringantur?" Monachi autem dixerunt: "Nuntii sumus conventus nostri, litteras tulimus rati habitionis, nec fines mandati valemus excedere, ne nos inobedientes et nostræ proditores esse videamur ecclesiæ. Sed jam nunc, si placet, date nobis inducias ut super hac quæstione consulamus conventum, et

The bishop
of Chester
objects to
the powers
of the en-
voys as in-
sufficient.

The bishop
of Durham
proposes a
revision of
the con-
tested char-
ters.

“ quod ei super hoc placuerit, nos absque contradic-
 “ tione exequemur.” Ad hæc rex indignans ait: “ Non
 “ faciam. Non enim diutius præstolabor vos.” Et
 dixit ad considentes: “ Vocate michi notarium, qui
 “ quos nominavero iudices scribat in medio nostrum.”
 Suggesterunt autem quidam ut archiepiscopus sibi pla-
 citos nominaret, et monachi similiter facerent. Sed
 hoc noluit rex, ne videlicet hac occasione nova surge-
 ret altercatio. Nominavit itaque rex in primis archi-
 episcopum Rothomagensensem, episcopum Dunelmensem,
 Wintoniensem, Salesberiensem, Menevensensem, electosque
 Londoniensem et Helyensem: et præter hos nomi-
 navit Sancti Albani, Sancti Eadmundi abbates et ab-
 batem de Radinges et Westmonasterii, abbatem de
 Waltham, primicerium Pictavensis ecclesiæ et priorem
 Meretoniæ.¹ Dixit autem rex: “ Ecce quam magnos et
 “ sapientes nominavimus viros, ut astricti juramento
 “ inter archiepiscopum et vos verum et justum faciant
 “ iudicium. Vultisne adhuc consentire?” Monachi
 dixerunt: “ Magni quidem et sapientes viri sunt, eo-
 “ rumque et vestro consentimus iudicio, salvis cartis
 “ nostris et privilegiis. Sic enim ut prædiximus a
 “ conventu missi sumus, quod et litteræ vobis trans-
 “ missæ testantur. De mandato autem domini papæ
 “ vel de legato nullam sinebant fieri mentionem.” Rex
 autem, volens archiepiscopo per omnia satisfacere, no-
 vas cartas et privilegia Cantuariensis ecclesiæ nitebatur
 mutilare, ut omnia scilicet ex prænominatorum iudi-
 cum penderent arbitrio. Rogavit autem regem unus

A.D. 1189.

Nov. 9.

The king
determines
to nominate
arbitratorsThe monks
accept the
nomination,
saving their
charters.

¹ The judges nominated are Walter of Coutances archbishop of Rouen, Hugh de Puiset bishop of Durham, Godfrey de Lucy bishop of Winchester, Hubert Walter of Salisbury, and Peter de Leia of S. David's; the bishops elect, Richard Fitz Neal of London, and William Longchamp of Ely; Gua-

rin abbot of S. Albans (1183-1195), Sampson of S. Edmund's (1182-1211); Hugh abbot of Reading, Walter abbot of Westminster, 1176-1191; Walter de Gant, abbot of Waltham; the primicerius of Poitiers, and the prior of Merton; see Epistt. Cant., p. 317.

A.D. 1189.
Nov. 9.

The bishop
of Chester
expresses
his wishes
for the
monks.

Hostility of
the bishops
of Rochester
and Chester.

Hasty chal-
lenge of one
of the
monks.

ex monachis, ut, si cartæ vel privilegia absque excep-
tione salvari non poterant, saltem secundum cartas et
privilegia justum fieret iudicium. Unde rex vehe-
menter indignans, monachum illum archiepiscopo digito
sæpius designavit, ac si in eum acrior esset inferenda
vindicta. Dicebat autem rex archiepiscopo secretius,
nescio quid sed pravum suspicor, ac si de torquendis
monachis liberam habiturus esset dispositionem. Ces-
trensensis autem exclamans et subsannans dixit ad regem:
“ Heohe! Nonne dixi vobis de monachis? Si michi
“ velletis adquiescere, infra breve spatium temporis nec
“ unus remaneret in Anglia. Monachos ad diabolos.”
Similiter et clerici archiepiscopi et cæteri omnes fere
insultabant. Paucissimi amici ecclesiæ sub silentio
monachis compatiiebantur, sed præ timore regio palam
loqui non audebant. Rex autem subridens dixit ad
illum Cestrensem: “ Novimus quod odio habeas mona-
“ chos, ideoque inter cæteros non eris nominatus.” At-
tamen idem episcopus diversis modis et motibus sæpius
innuit regi, ac si daret indicium quid in monachos
esset agendum. Stridebant igitur undique in miseros
monachos et clamor invaluit ac si oves essent in me-
dio carnificum immolandæ. Erant autem eorum hostes
publici ille malignus Hugo Cestrensensis et episcopus
Roffensis Gilbertus, cum ipsum regem non audeam
nominare. Monachi autem, tot et tantis contumeliis
affecti, stabant in medio stupefacti, et hi qui præside-
bant minas et terrores etiam membrorum suorum
motibus designabant. Cum igitur omnes eis insulta-
rent, unus¹ ex monachis turbatus spiritu et inpræme-
ditatus absque fratrum suorum conscientia dixit: “ Pro-
“ ponat archiepiscopus cartas suas si quas habet et
“ privilegia, dicat etiam quas quærat consuetudines.
“ Ostendemus et nos cartas nostras et privilegia, nos-
“ tras etiam exponemus consuetudines, et deinde quod

¹ unus] Master William, Epp. Cantuar., p. 317.

“judicaverint iudices incunctanter suscipiemus;” vehementer præsumens quod dominus papa juramentum secundum cartas et privilegia judicaret. Non enim animadvertit monachus ille, eo quod esset quodammodo quasi mente alienatus, quod in hoc verbo videbantur omnia subdita iudicum voluntati, ut ea scilicet quæ sibi placerent monachis concederent, et alia ad libitum penitus amputarent. Vix ille monachus sermonem impleverat, et ecce, cum multo strepitu et cachinno¹ undique acclamatur. Quæsitum est ilico an cæteri dictæ sententiæ consentirent. Unus autem ex eis senex sapiens quam periculosum esset verbum intelligens, cum in oculis omnium nollet illum fratrem confundere, dixit ad regem: “Seorsum, domine, si placet paulisper conferemus adinvicem, si verbo “fratris nostri stare debeamus;” quamvis scirent quod in tanto tumulto nullum possent habere secretum. Quod eis vix tandem concessum est. Colloquentes itaque videbant ecclesiæ non modicum imminere periculum, cum omnia voluntati iudicum viderentur exposita privilegia. Rogabant igitur regem ut super his quæ audierant liceret eis per citissimum nuntium convenire conventum, ut ea quæ ibidem ex improviso tractata fuerant universitatis consensu rata forent et firma. Hæc audiens rex, vehementer turbatus, juravit et dixit, “Per guttur Dei, non remanebit “unus pes ex vobis in ecclesia.” Cum autem ei a monacho responsum fuisset, quia per beneplacitum Dei in ecclesia omnes remanerent, adjecit: “Vos receditis, “nec ita evadetis. Ego videbo qua parte incedetis et “sequar vos ad talos.”² His dictis, exiliit rex indignans et abiit, et clamor undique et blasphemia convertitur in monachos. Illi vero confusi et trepidi abierunt a conspectu concilii, gaudentes, tamen in

A.D. 1189.
Nov. 9.
Thoughtless-
ness of this
offer, which
is much
applauded.

A wise old
monk asks
leave for
private con-
sultation

They ask
leave to
consult the
convent.

The king's
violent
language

¹ *cachinno*] *chacinno*, A. B.

| ² *talos*] *tales*, C.

A.D. 1189.
Nov. 9.
Pious ad-
vice of the
Earl of
Leicester.

The arch-
bishop
thinks of
torturing
the monks.

He sends
armed men
to besiege
the convent.

Siege of the
convent.
(Nov. 11-14.)

Pilgrims in-
sulted.

cordibus suis quod pro libertate ecclesiæ meruissent contumelias et terrores sustinere. Dum autem irent, vix aliquis eos vultu placido audebat respicere, sed omnes fere minas intemptabant. Solus comes Leicestriæ Robertus eis obvius factus, cum audisset quid acciderat, ex intimo corde suspirans dixit, "In ea fide quæ Deus est, hoc unicum ex corde vobis do consilium. Jacta cogitatum tuum in Domino, Ipse te enutriet." Et adjecit: "Omnia pro Deo et libertate ecclesiæ perdenda sunt." Alia in hunc modum comes dicebat. Alter etiam nobilis eisdem monachis dixit: "Nunquam partem habeatis in cælis, si sponte cartarum vestrarum omiseritis libertates." Alii etiam similiter dicebant, non palam quidem sed quasi in occulto. Archiepiscopus autem episcopos et clericos suos diutius alloquens, de capiendis et torquendis monachis, diem traxit in vesperam. Directi sunt ilico nuntii Cantuariam, famuli videlicet archiepiscopi, ut ecclesiam Cantuariensem et curiam monachorum multitudine armatorum ex improviso obsiderent. Quod et in crastino factum est. Nam tota nocte equitantes nimium festinabant. Quod ignorantes monachi qui Londoniis fuerunt, petita a rege et utcumque accepta redeundi licentia, Cantuariam reversi sunt. Interea mirabiles et miserabiles monachi Cantuarienses cum ipsa ecclesia Christi et curia clausis januis nocte et die armatorum multitudine undique obsessi sunt, ne quis ex eis vel ipsorum famulis exire, vel ad eos quisquam intrare valeret; præterea victualia eis prohibita, etiam allata infirmis, ablata sunt, ementes etiam vel clanculo ferentes verberati, et si quis eis vel in modico compateretur beneficio, vel in aliquo contingeret titulo, contumeliis affectus, aut verbere vel carcere, regis et regni proditor et archiepiscopi vocabatur. Peregrinos Sancti Thomæ martyris non solum masculos, sed etiam sanctimoniales fœminas, quod verecundum est dicere, ferme usque ad nudum, ne

dicam muliebria, sub vestimentis exquirebant. Tota A.D. 1189.
November.
Outrages of
the enemy. die janitores illi contumeliis insistebant, nocte vero choros ducebant pro foribus clamoribus insistentes et saltibus, ne¹ miseris monachis nocte vel die tormenta deessent. Quidam etiam ex monachis, in cimiterio interceptus, captus et turpiter abductus est, pedibus ipsius sub ventre jumenti camo colligatis in carcerem trusus, fame et frigore afflictus est et utroque pede vinculis ferreis ad eos qui eum custodiebant rusticos colligatus. Relata sunt hæc monachis, illis qui de concilio Londoniæ veniebant, et quod in crastino per ministros regis omnes essent monachi Cantuarienses eiciendi, a minimo usque ad maximum. Clerici quoque archiepiscopi dicebant, quod infra paucos dies vice monachorum in ecclesia Cantuariensi clerici essent instituendi. Si dolor, si mentis anxietas confuderit monachos cum suam viderent imminere dispersionem et perpetuum religionis exterminium Cantuariensis ecclesiæ, non est mirandum. Illi vero qui de Londonia veniebant, fugientibus eorum famulis, in curiam intrare permissi sunt. Maluerunt enim communem cum fratribus sustinere miseriam, quam specialem quærere libertatem. In crastino autem, ut male prophetatum est, venerunt Cantuariam officiales regis et hostiarii cum clericis archiepiscopi, videlicet ut monachos caperent vel ad consentiendum quocumque modo coartarent. Cum autem miseri, immo martyres monachi per aliquot dies minis et allegationibus variis vix tandem ut omnibus² videbatur frangerentur, et jam jamque capi vel eici debuissent, utilius eis visum est ad tempus regiæ parere voluntati, et in arbitros compromittere, quam perpetuam subire dispersionem. Unde gavisi regii nuntii, cum monachis iiiior a conventu missis cum litteris ratihabitionis redierunt ad regem. Illico januæ reseratae sunt et amoti custodes murorum.

Threat of
ejectment.

Boasts of
the arch-
bishop's
clerks.

Return of
the messen-
gers from
London.

Arrival of
the royal
officers.

The monks
determine
to accept
the king's
proposal;
and are re-
leased.

¹ ne] ut, C.

| ² omnibus] hominibus, A. B.

A.D. 1189.
November.
Richard
goes to S.
Edmund's.

The legate
arrives at
Dover.

Nov. 27.
Richard
received at
Cantorbury.

Nov. 28.
The arch-
bishop of
Rouen sent
by the king
to mediate.

Rex interim ad Sanctum Eadmundum peregre profectus est, et regina mater ipsius venit Cantuariam. Porro episcopi et nobiles regni continuo citati sunt, ut ad pacem reformandam occurrerent regi Cantuariam venienti. Applicuit interea apud Dovoriam Johannes Anagninus, apostolicæ sedis legatus, sed continuo ex mandato reginæ ne procederet prohibitus est. Omnes angustiae monachorum Cantuariensium propter quos missus venerat eidem relatæ sunt, sed ipse penitus dissimulavit. Favorem enim regis et archiepiscopi magis affectavit quam Dei. Solis minis intentus erat et adipiscendæ legationi.

Quinto kalendas Decembris rex venit Cantuariam, et ab episcopis Angliæ et conventu Cantuariensi cum organis et cantibus spiritualibus solenniter susceptus est. Confluxit his diebus Cantuariam innumera nobilium et plebis multitudo, episcopi videlicet et abbates Angliæ, comites et barones, inter quos et rex Scotiæ cum fratre suo David et electo Eboracensi. Tanta itaque convenit multitudo conditionis diversæ, quanta nunquam a retroactis temporibus in Cantuaria visa est, adeo ut in claustro monachorum regis tentoria ponerentur. Monachi igitur Cantuarienses quasi spectaculum facti sunt mundo, angelis et hominibus. In crastino autem, ⁱⁱⁱⁱto scilicet kalendas Decembris, misit rex archiepiscopum Rothomagensensem et aliquos episcopos, primo ad archiepiscopum, deinde ad conventum, scire volens si quo modo quid vel quantum vellent absque iudicio mentis suæ relaxare rigorem. Verba autem archiepiscopi tunc ut semper erant quasi simplicia, et ipsa pauca et ambigua; monachorum autem responsa querelis et dampnis illatis plena, et semper jura ecclesiæ pacemque petentia et debitam tranquillitatem. Cum igitur euntes et redeuntes sæpius episcopi peterent ut expressius aliquid loquerentur, monachi responderunt: " Multa nobis et innumera per " triennium quæ longum est enarrare gravamina illata

" sunt, ex quibus duo maxime urunt nos et urgent. A.D. 1189.
 " Capella scilicet, quæ omnium malorum istorum ini- Nov. 28.
 " tium est, et illius prioris nominatio. His itaque The monks
 " permanentibus, inter nos et dominum archiepisco- reserve two
 " pum nulla unquam poterit esse concordia." Relata chief points.
 sunt hæc regi per ipsos episcopos. Et respondit: " Si
 " ista duo sublata fuerint de medio, de cæteris quere-
 " lis quid vel quantum facient monachi?" Redeunti-
 bus itaque nuntiis, et conventui quæstionem regis
 referentibus, monachi dixerunt: " Si capella fuerit
 " demolita funditus, et Rogerius de prioratu depositus,
 " cartis nostris] et privilegiis inspectis, de omnibus
 " angariis, et dampnis illatis et omnibus aliis querelis,
 " domini regis et episcoporum sustinebimus arbitrium." The king
 Hæc audiens rex gavisus est, promisitque in verbo regio promises
 et ¹ in periculo peregrinationis suæ et ' sic Deus that the
 ' honorem sibi servaret terrenum,' quod hæc duo, ca- prior and
 pellam scilicet et priorem, penitus amoveret, si archi- the new
 episcopus ad hoc faciendum non posset induci. Relata church shall
 sunt hæc archiepiscopo in præsentia regis, et ipsius be removed.
 etiam super hoc requiritur assensus. Renititur archi-
 episcopus regis postulationi, suggestionem commotus quo-
 rundam episcoporum, qui monachorum speciales erant
 inimici. Verum cum archiepiscopi duritia nec per regem The arch-
 nec per alios pacis amatores et æqui posset flecti, et jam bishop de-
 dies deductus esset in vesperam, archiepiscopus usque mands a
 in crastinum respondendi petivit inducias. Crastino day's delay.
 autem cum redissent in id ipsum, archiepiscopi denuo Nov. 29.
 de verbo hesterno requiritur assensus, et jam de plano He refuses
 penitus abnegatur. Dicebat enim injustum esse de to accept
 media parte causæ quasi voluntarie sustinere decisi- the arbitra-
 onem, et tamen de alia parte subire iudicium. In- tion on
 sistunt monachi, suppliciter petentes ut hinc et inde these terms.
 cartæ videantur et privilegia, consuetudines recitentur
 et jura, indeque pars utraque suscipiat quod juste

¹ et] om. C.

A.D. 1189.
Nov. 29.

A friendly
arbitration
proposed.

The monks
agree on the
understand-
ing that, if
both parties
are not
satisfied, a
final judg-
ment shall
be given;
reserving
the two
points.

The arch-
bishop ap-
peals to the
rule of
S. Benedict.

fuerit iudicatum. Restitit et huic sententiæ primo archiepiscopus, nolens a suffraganeis suis iudicari. Inhibuerat etiam episcopis legatus ne causam quæ in curia Romana audita,¹ examinata fuerat et terminata, præsumerent aliquatenus in Anglia iudicare. Anxiatur rex, laborant episcopi de pace facienda, ne regis et regni tantus labor cedat in cassum. Verum quia rex et proceres regni et prælati de maximis regni negotiis erant præpediti, episcopi ex parte regis suggesserunt conventui ut personæ numero pauciores eligerentur, qui utriusque partis rationes audirent et privilegia inspicerent, et sic utrique parti non iudiciali sententia sed placabili amicitia iura debita restituerent. Mirantur ad hæc monachi et omnes qui audierunt hoc verbum, quod ea quæ hesternæ die in præsentia tot prælatorum ore regio sancita sunt, et quodammodo terribili juramento confirmata, absque reverentia veritatis in tot et tam diversos verborum anfractus commutata fuissent. Consenserunt tamen et huic sententiæ monachi, sic tamen ut si res utrinque pacatis partibus concorditer finiri non posset, justo iudicio finem debitum sortiretur; illis tantum duobus articulis de ruina scilicet capellæ et intrusi prioris penitus amotis, qui ore regio et episcoporum assensu fuerant condemnati. Referuntur hæc in audientia regis et collaudantur, sed archiepiscopo relata penitus refutantur. Jam enim non inde vel inde, sed de tota causa instanter quærebat iudicium. Sciebat enim quo iudices vellent tendere episcopi. Cum igitur episcopi et cæteri prænominati convenirent ad auditorium, et monachi constanter cartas suas et privilegia præpararent, archiepiscopus utrumque carens suffragio, consilio cujusdam clerici sui, qui quondam monachicum gesserat habitum, regulam beati Benedicti sibi præcepit afferri. Minabatur enim idem clericus quod per eandem regulam tam nova quam vetera Cantuariensis ecclesiæ posset cassare

¹ audita] et, ins. C.

privilegia. Dum itaque aliquamdiu inter clericos archiepiscopi et in¹ ejus præsentia de articulis regulæ fuisset disputatum, suggestum est regi a quibusdam qui partes fovebant archiepiscopi, ut alia incedens via præcaveret archiepiscopo, caveret et monachis, ne si judicio tanta dissensio terminata fuisset, non pax perennis sed perpetua utrimque fieret irritatio. Suggestum itaque rex monachis ut capella et priore penitus depositis, de omnibus aliis dampnis illatis et angariis archiepiscopi se subicerent arbitrio, et in periculo animæ suæ et peregrinationis ipsius implorarent misericordiam; hoc erat regis consilium. Convenerunt igitur monachi specialissimos ecclesiæ filios et amicos, episcopum scilicet Bathoniensem, abbatem de Waltham, magistros Hospitalis² et Templi,³ de quorum fide et diligentissima devotione non erat dubitandum; sciscitantes quid eis de consilio regis esset faciendum. Timebant enim, ut asserebant, ne regis benivolentia verteretur in contrarium si contempneretur ipsius consilium; timidum autem erat se et sua archiepiscopi submittere voluntati, qui semper eis dura et aspera inferebat. Unde "per Deum," inquit, "et sanctos ecclesiæ hujus conjuramus vos, ut in periculo animæ vestræ secundum datam vobis a Deo sapientiam et devotionem detis consilium quid agere debeamus." Omnes igitur quasi uno ore dicebant cum terribili imprecatione, consentiendum esse regiæ voluntati, et hoc esse potissimum; alioquin de cætero tam regem quam regnum pro suo contemptu manifestos haberent adversarios. Sed "convocentur," aiunt, "et alii episcopi et abbates, ut quid super hoc dicere voluerint audiamus." Convocati sunt ilico Rothomagensis, Dunelmensis, Norwicensis, Salesberiensis, Roffensis, Cestrensis episcopi,

A.D. 1189.
Nov. 29.
The king proposes that the monks being satisfied about the removal of the prior and the new church, should submit wholly to the archbishop.

The friends of the convent urge them to accept the proposal.

¹ in] om. B.

² G. prior of the Hospital; see Epp. Cant., p. 8.

³ Geoffrey fitz Stephen, master of the Temple in London.

A.D. 1189.
Nov. 29.
Advice of
the bishops
and abbots.

The monks
agree on the
understand-
ing that
some of
their char-
acters be read.

The king
warns them
not to take
offence if
the great
questions
are men-
tioned so as
to spare
the arch-
bishop's
feelings.

electus Heliensis, abbas Sancti Eadmundi, de Radingo, abbas Cisterciensis, abbas de Boxeleia, et alii quamplures ecclesiasticæ personæ. Omnium hæc erat sententia, omnes in periculo animæ suæ regis optimum dicebant esse consilium, scilicet ut, solo tenus diruta capella et priore deposito, de cæteris omnibus archiepiscopi peteretur misericordia; sic ipsius benivolentiam, sic regis et regni gratiam ampliorem, sic pacem ecclesiæ, jura et dignitates ipso etiam archiepiscopo suffragante facilius et plenius optinenda fore dicebant: si enim archiepiscopus de cætero contra conventum aliquid prævum ageret, omnes qui aderant haberet adversarios. Quæsitum est igitur quid super hoc monachi dicerent; et omnes, licet trepide, paci dederunt assensum, sic tamen ut in audientia omnium cartæ ecclesiæ quinque vel quatuor legerentur. His auditis gavisus est rex, gaudebant et cæteri omnes qui aderant, eo quod in ista reformatione pacis tam archiepiscopo quam conventui jura debita conservarentur illæsa. Relata sunt hæc archiepiscopo, et ipsius nunc requiritur assensus. Ille autem accedens ad regem, eumque, paucis secum additis, secretius alloquens, nescio quid sed inutile suspicor, murmurabat. Conventus autem interim mœrens et anxius in capitulo residebat. Quo cum redirent episcopi et abbates et alii qui convenerant, præven-
runt eos specialissimi conventus amatores, gaudentes et dicentes, jam jamque pacem ecclesiæ restituendam. Accurrit et ipse rex, et aliquos fratres secretius alloquens, monebat ut patienter sustinerent si quid de capella vel priore, ad verecundiam tegendam archiepiscopi, aliter quam erat prælocutum diceretur. Orta est interim cahos et caligo tenebrarum insolita, ut diem licet advesperascentem obtenebrescere faceret in noctem, adeo ut regem in veste lucida venientem vix videre valerent intuentes, ac si nova superveniens aeris passio futuram designaret prodicionem. Accessit tandem archiepiscopus in capitulum, et populus innumera-

bilis. Igitur "consedere duces intentique ora tenebant," et cæteris indicto silentio, archiepiscopus Rothomagensis in medio stans proditiōis suæ hoc habuit exordium: 2 Cor. i. 3. "Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, "Pater misericordiarum et Deus totius consolationis. "Visitavit nos Oriens ex alto." Et, quasi præfocato gutture, paululum sustinens, subjunxit: "Discordia quædam inter dominum archiepiscopum et conventum "istius ecclesiæ in longum protracta est, sed ex consilio domini regis et episcoporum qui præsentibus sunt et nostro via reformandæ pacis inventa est. "Nos enim judicavimus¹ quod archiepiscopus ubicunque volebat suam poterat ædificasse capellam et instituisse priorem. Conventus autem archiepiscopi petat misericordiam, et sic archiepiscopus eis suam remittet indignationem." His dictis obstupuerunt monachi et omnes specialissimi Cantuariensis ecclesiæ filii, et hi maxime qui ex intimo cordis affectu hucusque fuerant pacis mediatores. Murmurabant autem inter se dicentes quod ea quæ Rothomagensis ille dixerat, in præsentia regis et episcoporum non fuerant prælocuta. Hoc quidem murmurabant, sed, præ timore regio et infinita archiepiscopi malitia, noluerunt publice protestari, nec se opponere murum pro domo Domini. Quis dolor, quæ mentis angustia, miseros interim tenebat monachos, non est facile dictum. Videbant enim se undique afflictos, undique desolatos. Pro hac etenim causa prior et fratres sui mortui sunt, labor perditus et impensa, legatus prope positus quidem sed inutilis, quippe qui magis suam cupiebat satiare cupiditatem, quam Cantuariensis ecclesiæ amovere miseriam. Videbant præterea regem cupidum et dolesum, archiepiscopum malitiosum, Rothomagensem illum totius causæ proditorem, cæteros episcopos consentaneos et participes. Quid igitur dicerent ad hæc? Reclamare non pote-

A.D. 1189.

Nov. 29.

The archbishop of Rouen declares the opinion of the arbiters,

as altogether favourable to the archbishop.

Dismay of the monk

¹ *judicavimus*] *judicaverimus*, B.

A.D. 1189.
Nov. 29.

The monks
are ordered
to stand
forward.

One of them
speaks but
is stopped
by the king,
who bids
them kneel.

One of the
older monks
makes the
submission
to the arch-
bishop.

Intercession
for the sub-
prior.

rant, ne regem et cæteros omnes usque ad internecio-
nem¹ vel dispersionem manifestos haberent adversarios.
Consentire formidabant, ne Deus causam et ecclesiam
requireret de manibus eorum. Sed periculosior vide-
batur intemptata dispersio, quam tantæ malitiæ dare
consensum. Residente autem illo Rothomagensi, jussi
sunt ilico omnes monachi stare in medio. Quorum
cum unus in medio stans de impensa cura² reformandæ
paci tam regi quam cæteris gratias referret, et in
prosecutione pacti de³ demolitione capellæ et prioris
depositione verbum tangeret, protensa manu et brachio
extento rex eidem monacho silentium imposuit, et
clamoribus hinc inde suscitatis, loquentis monachi in-
terruptit sermonem. Monachi autem in medio omnium
stabant stupefacti, quid agerent nescientes. Præcepit
autem rex, acclamaverunt et cæteri, ut genua flecterent,
et fecerunt. Cum igitur omnes starent inter tot cla-
mores usque in miraculum stupidi, de tanta et tam
inopinata prodicione mirantes, unus ex eis grandævus
resumpto spiritu dixit ad archiepiscopum: "Si in ali-
quo, reverende pater, hujus occasione perturbationis
vestram offendimus gratiam, vestram nobis et nostris
remitti rogamus indignationem, et ut jura ecclesiæ
habita et de jure habenda de cætero conservare
velitis." Archiepiscopus respondit, "Vobis et vestris
omnibus meam remitto indignationem, præterquam
suppriori qui sua auctoritate meam a divinis suspen-
dit ecclesiam." Item monachi omnes pro suppriori
genua flectentes, eum in omnibus excusaverunt. Tunc
dixit archiepiscopus. "Veniat ergo sicut⁴ vos et petat
veniam, et communem vobiscum habeat gratiam."
Et adjecit, "Sicut vos meam vobis et vestris remitti
postulatis indignationem, sic et ego rogo vos ut
quod in verbo offendi vel opere, tam michi quam

¹ internecionem] intervectionem,
B.
² cura] curia, B.

³ de] om. B.

⁴ sicut] et, ins. C.

"omnibus meis ex corde velitis remittere." Exsurgens autem Roffensis episcopus dixit, "Discordia hæc tam diu protracta, de¹ consilio regis et episcoporum qui præsentibus sunt, ex assensu domini archiepiscopi et monachorum, ita determinata est, ut dictus prior amoveatur, capella vero sic deleatur, ne de cætero clericorum ibidem fiat congregatio. Certum est quidem quod archiepiscopus tam diu in suo non stisset proposito, nisi obstinatio esset monachorum. Sed jam nunc de collata pace gratias agamus Domino, et euntes in ecclesiam cantemus et Deum laudemus; archiepiscopus deinde filios reconciliatos suscipiat in osculo pacis." Quod et factum est. In crastino capitulum intravit archiepiscopus et conventui villas restituit, dicens se priorem quem fecerat absolvisse a prioratu, et quod de cætero vellet conventui jura debita conservare. Monebat attentius et exorabat, ut pax inchoata debitum utrinque susceperet incrementum, et more vulneris in cicatricem ducti, vel panni resarciti vel funis religati, valide convalesceret et inviolabilis permaneret. Monuit etiam ne de cætero susurrones, vel detractores, vel rumigeruli, ante examinationem congruam mutuam inter eos extenuarent caritatem.

A.D. 1189.

Nov. 29.

The bishop of Rochester declares the final arrangement to be made.

Nov. 30.

The new prior removed and the convent reinstated.

Hoc igitur prædicto modo miseræ Cantuariensis ecclesiæ expleto negotio, de vocando vel repellendo legato in præsentia regis et episcoporum sermo consertus est, qui hucusque ad vocem fœminæ apud Dovoriam tremulus subsistebat. Asserebant igitur quidam ex episcopis eum honorifice esse vocandum, sed ne procederet retinendum. Dicebant alii eum ab Anglia citius repellendum. Tandem, ex consilio eorum qui regis et archiepiscopi per omnia favebant voluntati, decretum est, ut solenniter cum insigniis susceperetur sed citissime remitteretur ad mare transfretaturus. Venit igitur Cantuariam Johannes Anagninus, apostolicæ sedis

Discussion as to the admission of the legate.

¹ de] om. B.

A.D. 1189.
December.
Visit of the
legate.

His private
conversa-
tion with
the monks.

He had not
been allowed
any freedom
of action.

They ask
what is to
be done
about the
excommuni-
cated.

legatus, et ab episcopis Angliæ simul et conventu Cantuariensi solenniter susceptus est. In curia monachorum, sicut et ipse archiepiscopus, ad expensas archiepiscopi hospitatus est, ministris archiepiscopalibus undique septus, ne præter eorum licentiam cuiquam ad eum pateret ingressus. Conventui tamen seorsum quasi furtim vocato dicebat, se ex ore regis sub testimonio episcoporum audisse, quod eo fine ex consensu archiepiscopi et monachorum causa fuisset determinata, ut priore deposito capella remaneret absque conventuali collegio, duobus vel tribus sacerdotibus in eadem pro anima regis Henrici divina celebrantibus. Cui cum responderet conventus et diceret, se nunquam huiusmodi pactum audisse, nec suum aliquando præbuisse assensum, idem legatus post aliqua dicebat: "Non æstimabam me, fratres, in partibus istis tantam invenire nequitiam." Et adjecit: "Dolores vestros et angustias audivimus et oculis perspeximus, sed nec nobis nec vobis ad præsens succurrere valemus. Nam, postquam venimus in hanc terram, ita custoditi sumus quod nec vobis nec alteri libere loqui valeamus, sed nec nostram egredi cameram, ut ea quæ natura requirit libere possimus expedire." Monachi dixerunt: "Quicquid de aliis articulis causæ nostræ nobis contingat, de excommunicatis domini papæ quid faciemus, quibus inviti communicare compellimur?" Præceperat enim archiepiscopus ut servientes, qui præ cæteris malefactoribus dampna conventui et contumelias innumerabiles fecerant, in ministeriis suis pacifice susciperentur, licet ubique notum esset in populo, quod publice essent excommunicati. Militem etiam quendam, qui fracto muro curiam invaserat, per manum monachi fugitivi Acelini scilicet, qui relicto conventu archiepiscopum sequebatur, omnia capituli denudans archana, misit in conventum, mandans et præcipiens ut idem excommunicatus ab omnibus et singulis susciperetur in osculo pacis. Dixit autem

legatus, "Quantum potestis eos vitate, et si forte incideritis alterutrum confitemini. Quid aliud vobis dicam ignoro. Ego quidem exequi paratus sum quod michi injunctum est, sed vobis magis timeo. Ego enim in periculo constitutus sum si quid fecero, sed in vos acrior vindicta desæviet. Nunc autem vado, et crastino vel perendie regem ad mare festinantem inhonorus sequi compellor." His dictis, valedicens abiit, et a clericis archiepiscopi Dovoriam citissime perductus est, omni minarum et pompæ deposita feritate; et qui paulo ante ab archiepiscopo oblatum refutaverat aurum, nunc ab eodem sumarii petivit corium. Habeat ergo nunc et in ævum Roma pudorem. Transfretavit autem rex et cum eo populus multus; et cardinalis ille adversis flatibus usque in diem septimum retentus est, et tunc demum Angliæ valedicens invitus transfretavit. Archiepiscopus autem citissime Londoniam tendens monachos tres quos hucusque captos tenebat præcepit revocari. Ex quibus unus ægritudine quam habebat in tibiis, vinculis etiam ferreis, fame quoque et frigore, dum jaceret in carcere adeo vexatus est, ut die tertia post reditum spiritum exhalaret.

A.D. 1189.
December.
The legate
tells them
to do as well
as they can.

He goes to
Dover.

Departure
of the king.

The legate
follows.

II° kalendas Januarii consecravit archiepiscopus duos episcopos apud Lamhee,¹ accepta prius ab eis professione, Londoniensem scilicet et Helyensem, qui et regis erat cancellarius, Willelmus nomine.

Dec. 31.
Consecra-
tion of the
bishops of
London and
Ely.

MCXC.²—XIII.

Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, necdum penitus a suo desistens proposito, ædificandæ basilicæ locum quidem mutavit sed non intentionem. Facta enim cum episcopo et monachis Roffensibus commutatione quarundam terrarum quas habebant in territorio

A.D. 1190.
Baldwin
persists in
his project
of a rival
church.

¹ *Lamhee*] *Lamheth*, C.

² *mc.rc.*] MSS. A. and B. have *mcxc.*; in MS. C. the place for the year has been left blank and

filled up later with "*mcxc.*" and "*mc.lxxxxi.*" The latter MS. omits the year of the cycle.

A.D. 1190.
He proposes
to found his
church at
Lambeth:
and sets up
his pavilions
there,
Jan. 13.

The chapel
at Canter-
bury
deserted.

Roger the
prior made
abbot of
Evesham.

Osbern
made prior
of Canter-
bury.

Baldwin at
London,
Feb. 19, ap-
peals to
Rome
against all
aggression.

Feb. 24.
He appeals
at Canter-
bury, and
takes his
pilgrim-
staff.

villæ eorum quæ vocatur Lamhee, præcepit clericis eliminatis de Hakintonia Cantuariæ, ut cum festinatione nimia et festo ædificia sua quæ apud Cantuariam multo dispendio elevata sunt solo tenus dissiparent, et ad Londoniam trahentes apud Lamhee ædificarent. Ipse primus in eodem campo, ne nil ageretur, in octavis Epiphaniæ papiliones suos quos secum Jerosolimam ferre volebat præcepit elevari. Divulsis igitur post aliquod tempus apud Cantuariam clericorum domibus, sola capella maledicta et prophana remansit in medio, omnibus exposita in derisum et in similitudinem impropertii. Rogerius autem dictus prior,¹ citius pene depositus quam intrusus, ab archiepiscopo benedictus, Eveshamensis abbas effectus est. Quo facto, archiepiscopus Cantuariam rediens, quosdam ex monachis quos suæ voluntati favere putabat singulatim secretius alloquens, de faciendo priore quæsivit consilium. Sed omnium præterquam paucorum adulatorum spernens suggestionem, quasi de communi consilio fratrum quendam nominavit Osbernum² ob meritum suæ perfidiæ, eo scilicet quod in die necessitatis suum reliquerat conventum. Stupentibus autem cunctis et silentibus, accurrunt duo pseudofratres, ipsumque Osbernum dextra lævaque³ ducentes in sedem prioris posuerunt. Deinde archiepiscopus Londoniam properans, in conventu episcoporum quos apud Westmonasterium xi^o kalendas Martii coadunari jusserat, pro se, pro pace et statu ecclesiæ Cantuariensis sedem apostolicam appellavit, excommunicationis adiciens sententiam in omnes qui dum esset in peregrinatione prædictam perturbarent ecclesiam, vel ipsius ecclesiæ diminuerent⁴ libertates. Inde rediit Cantuariam, et in audientia conventus cleri et populi suam innovavit appellationem. Eadem die, vj^{to} scilicet kalendas Marcii, ab altari Christi ac-

¹ *dictus prior*] dictu, A. B.

² *Osbernum*] So MS. A. in full.
In the *Epistolæ Cantuarienses* he
is called *Osbert*.

³ *læva*] om. C.

⁴ *diminuerent*] diminueret, A. C.

cepit baculum et peram, et apud Dovoriam transfretavit iido nonas Marcii, et Cantuariensi ecclesiæ simul et Angliæ ultimum valefecit. Reges etiam, Franciæ videlicet et Angliæ, de peregrinatione tenuere colloquium, protestantes in verbo regio quod non diutius suam differrent peregrinationem. Sed regina Francorum vehementer cœpit ægrotare et decidit in lectum Parisius, et in brevi defuncta est et sepulta. Hoc infortunio peregrinatio regum dilata est usque post festum Sancti Johannis Baptistæ. Tuncque reges, Turonis mense Julio colloquentes, cum omni comitatu suo in nomine Domini profecti sunt.

A.D. 1190.
March 6.
He leaves
England.

The departure of the king delayed by the death of the queen of France.
They start in July.

Vito kalendas Augusti cœnobium sanctimonialium de Mallinges cum tota fere villa miserabiliter igne consumpta est.

The convent of Malling burnt, July 27.

Obiit Willelmus¹ Wigorniensis episcopus, et in brevi assensu regio et auctoritate cancellarii alter electus est.² Willelmus³ cancellarius etiam, qui et Heliensis erat episcopus, Romanæ et apostolicæ sedis legatus effectus est. Accessit autem ad eum Gilebertus Roffensis episcopus, dicens, injuriam factam fuisse Cantuariensi ecclesiæ et sibi, eo quod ipso penitus ignorante aliquis in ecclesia Wigorniensi electus est, cum ipse Cantuariensis ecclesiæ proprius esset capellanus, et dominus archiepiscopus peregre profectus vices suas eidem commendasset. Rogavit itaque cancellarium, quem necdum noverat esse legatum, ne jura matris suæ Cantuariensis ecclesiæ diminueret, et quod in electione illa aliter quam deberet factum est, saltem in ejusdem electionis confirmatione simul et consecratione electi, corrigeretur, quippe cum omnibus in Anglia recte sapi-

A new bishop of Worcester.

The bishop of Ely made legate.

The bishop of Rochester prays him to maintain the rights of the see of Canterbury in reference to the election at Worcester.

¹ William Northall died May 3, 1190.

² *electus est*] Robertus, ins. C. Robert Fitz Ralph, son of the steward of Normandy.

³ *Willelmus*] om. A. C. The writer of MS. C. seems to have

thought that Robert was the name of the bishop of Ely; the writer of MS. B. must have shared the impression that the name belonged to the chancellor and substituted Willelmus. The passage must have been wrongly punctuated.

A.D. 1190.
The legate
promises.

The monks
of Worcester
pray for
the confir-
mation of
the election.

Council of
bishops at
Westmin-
ster, Octo-
ber.

The bishop
and prior
urge the
new legate
to do
nothing pre-
judicial to
the rights of
Canterbury.

entibus notum sit, nullum debere¹ eligi vel consecrari absque auctoritate Cantuariensis ecclesiæ. Respondit legatus, "Nulla volo jura diminuere Cantuariensis ecclesiæ, et quod in electione ista minus quam deceret factum esse conquereris, in ejusdem electionis confirmatione simul et consecratione compleatur." Prior igitur et monachi Wigorniienses ex mandato legati accesserunt ad hospitium Roffensis episcopi, suppliciter exorantes ut electi sui electionem auctoritate Cantuariensis ecclesiæ corroboraret. Quod et factum est, præmissa congrua correptione de transgressione. Post aliquantulum temporis spatium, præcepit legatus apud Londoniam coadunari episcopos Angliæ, ut in Westmonasterio concilium celebraret. Accessit autem ad legatum episcopus Roffensis una cum priore Cantuariensi Osberno, et in hunc modum animo constanti prædictum legatum breviter allocutus est: "Miramur admodum, venerande pater, mirantur et cæteri com-
" provinciales episcopi et abbates, quod tu, cum sis
" Cantuariensis ecclesiæ professus, et ejusdem ecclesiæ
" jura debita tenearis conservare, absente archiepiscopo
" qui nobis licet indignis vices suas in Anglia commenda-
" davit, et post appellationem ipsius et excommunicationem, hujusmodi voluisti perquirere legationem.
" Sed esto. Summæ sedis apostolicæ legatus es, attamen Cantuariensis ecclesiæ suffraganeus. Rogamus igitur te² ut apostolicæ sedis legatum, vice autem archiepiscopi et auctoritate Cantuariensis ecclesiæ jubemus, ut suffraganeum, ne quid in hoc concilio, quod in præsentem celebrare disponis, contra jura Cantuariensis ecclesiæ vel contra dignitatem vel appellationem archiepiscopi præsumatur. Appellavit enim, ut tu ipse audisti, et nos candem innovamus appellationem."³ Respondit legatus et dixit: "De per-

¹ *debere*] deberet, B.

² *te*] om. B.

³ *Appellavit . . . appellationem*] om. C.

"quisita legatione, de qua te mirari asseris, tibi respon-
 "deo, quod eam non ego michi sed dominus rex
 "adquisivit. Dominus archiepiscopus, ut asseris, vices
 "suas tibi commendavit. Dominus autem rex regnum
 "michi regendum tradidit, et dominus papa vices suas
 "commendavit, ut malefactores quoslibet utroque fe-
 "riam gladio, Salomonis scilicet et Petri. Verump-
 "tamen contra matrem nostram Cantuariensem eccle-
 "siam nichil in hoc concilio vel alias quicquam
 "statuere cogitamus, sed omnia jura sua eidem auxi-
 "liante Deo volumus conservare. Si quæ tamen
 "specialis quæstio est quam in præsentī dicere veli-
 "tis, gratanter audiemus." Cui Roffensis ait: "Quæ-
 "siones quidem et querelas habemus ad vos, quarum
 "prima est, quod Wigorniensis electio facta est absque
 "assensu Cantuariensis ecclesiæ et ipsius vicarii, licet
 "aliquantula emendatio per vos subsecuta sit in con-
 "firmatione. De consecratione autem rogamus vos ne
 "transgrediatur, id est, ne ab alio fiat quam a capel-
 "lano Cantuariensis ecclesiæ, nec alibi quam in ecclesia
 "Cantuariensi. De sede Cantuariensis metropolitani,
 "vos optime nostis quod legati cujusque sedere¹ de-
 "beat ad dexteram. Hanc igitur sedem eidem, vel ei
 "cui vices suas commendavit, conservari postulamus."
 Cui legatus: "Novi," inquit, "quod episcopi suffra-
 "ganei non alibi quam in sede metropolitana debeant
 "consecrari. Consecrationem autem et sedem de qua
 "loqueris, dum archiepiscopus præsens non est, Lon-
 "doniensis de² jure decani sibi vindicare contendit.
 "Præcellit enim cæteris episcopis ut Cantuariensis
 "ecclesiæ decanus." Roffensis ad hæc: "Quis est hic
 "decanatus vel quod ipsius officium? Solummodo
 "ut episcopos vice præconis convocet ad concilium.
 "Sed hoc nichil ad me. Ipse enim ad præceptum
 "Cantuariensis metropolitani præconis habet officium.

A.D. 1190.
 October.
 The legate
 declares his
 own powers,
 but ex-
 presses his
 will to
 listen.

The bishop
 asserts his
 right to
 consecrate
 the bishop
 of Worces-
 ter, as the
 archbishop's
 chaplain
 and deputy,
 and to
 occupy the
 archbishop's
 seat.

Claim of the
 bishop of
 London as
 dean.

Office of
 provincial
 dean.

¹ *sedere*] sedem, C.

| ² *de*] om. C.

A.D. 1190.
October.
The bishop
renews his
demand.

The legate
offers the
seat to the
prior, who
declines it.

The bishop
and prior
retire.

The council
held, Oct. 16.

The legate
at Canter-
bury,
Nov. 18.

Baldwin
dies at Acre,
Nov. 19.

" Roffensis vero quasi intra septa Cantuariensis eccle-
siae non præco sed capellanus est, et vacante ecclesia
vel absente metropolitano ipsius fere in omnibus
vices exequitur. Unde sedem illius ad dexteram ves-
tram in hoc concilio expeto et Wigorniensis electi con-
secrationem." Respondit legatus: "Sedes ista de qua
sermo est, ut cum pace fiant omnia, vacua remaneat,
vel prior Cantuariensis vice archiepiscopi sui eam
obteneat." Ad hæc prior, "Sedes ista vacua non est,
quia vivente archiepiscopo non vacat ecclesia. Ego
eam obtinere non debeo, nec volo. Sedem enim pro-
priam in concilio habeo sicut prædecessores mei ha-
buerunt, et sede metropolitani non egeo. Non audi-
vi decessores meos ibidem sedisse, nec archiepiscopus
recedens vices suas michi commendavit, sed proprio
capellano suo Roffensi episcopo. Si eidem jura sua
conservare volueritis, animo libenti vobis assistemus;
sin autem, ad propria revertemur." Et legatus;
"Jura," inquit, "vestra vobis conservare cupio, sed
episcopi Londoniensis dignitatem mutilare non valeo."
Recessit igitur episcopus Roffensis et prior Cantuari-
ensis. Legatus vero suum celebravit concilium in ec-
clesia Sancti Petri Westmonasterii xvii^o kalendas
Novembris. Deinde in octavis Sancti Martini Cantua-
riam veniens, a conventu Cantuariensi honorifice sus-
ceptus est. Obiit hoc anno Baldewinus Cantuariensis
archiepiscopus xiii^{to} kalendas Decembris in obsidione
civitatis Acon, et sepultus est. 3

MCLXXXI.¹—XIV.

A.D. 1191.
Expulsion of
monks from
Coventry.

Hugo autem Cestrensis episcopus, monachorum suo-
rum honestatis et ordinis specialis persecutor, a Coven-
trensi ecclesia, quam nescio quo judicio Dei suscep-
erat

¹ MCLXXXI] So MS. C. rightly. MSS. A. and B. begin the year with
the word *Applicuit*, and call it MCMXII.

regendam, monachos omnes et ordinem monasticum in Natali Domini eiecit, ibidem clericos instituens seculares. Miseri autem monachi per diversa vagantes dispersi sunt, et prior eorum Moyses Romam profectus est.

A.D. 1191.
Moses, prior
of Coventry,
goes to
Rome.

Applicuit cete in terra monachorum Cantuariensis ecclesiae quæ vocatur Leisdone, quam dederat eis ante annos paucos rex Henricus et carta sua confirmavit. Quod audientes vicini cum quibusdam ministris regis accurrerunt, alii ut raperent, alii ut eriperent. Monachi autem Cantuarienses nuntios miserunt ad cancellarium, eidem ostendentes ex tenore cartarum suarum prædictum pisce, vel si quid huiusmodi eventum¹ est, non regis, non vicecomitis nec alterius hominis, esse nisi solummodo conventus Cantuariensis. Hæc audiens cancellarius, datis litteris vicecomiti Cantiae præcepit ut prædictum cete monachis redderetur, et ut in eadem terra Leisdoniæ sicut in terris suis omnes haberent libertates. Facta igitur diligentissima inquisitione tam ecclesiastica quam auctoritate regia, reddita sunt monachis ea quæ de pisce vi vel furto ablata fuerunt. Ipsi vero liberaliter circumquaque per provinciam de pisce miserunt, et cancellario linguam cum non modica parte capitis, quia vices regis agebat.

A whale
comes on
shore at
Leysdown.

The right of
the convent
maintained.

How they
disposed of
the whale.

Rex autem Angliæ, a nobilissima civitate Siciliæ ubi hiemaverat mense Martio digrediens, prospero cursu pervenit Ciprum. Sed ab incolis insulæ ipsius, et a quodam tyranno crudeli et perfido qui se fecerat imperatorem nominari, non sine verecundia repulsus est. Adventantibus autem navibus cum exercitu non modico insulam illam intravit, populum debellavit, ipsumque cepit tyrannum, civitates occupavit, et oppida totamque terram suæ subdidit ditioni. Hoc itaque prospere expleto negotio, ascensis navibus applicuit apud Accon, et in brevi cœperunt viriliter obsidere civita-

March.
Richard
sails from
Sicily;

conquers
Cyprus, and
reaches
Acre.

¹ *eventum*] *eventus*, A. B.

A.D. 1191. tem. Verum, quia dissensio inter eos facta est quis
Acro taken. eorum videretur esse major, nichil vel parum prospe-
ritatis eis accidit. Attamen utcunque Accon capta est.¹

The news of
the arch-
bishop's
death
reaches
England in
March.
Mense Martio ex mandato regio per peregrinos de
Jerolima passim venientes rumor increbuit de obitu
Baldewini Cantuariensis archiepiscopi. Unde Londo-
niensis episcopus, quasi de sompno expectatus, Can-
tuariam properans appellavit, et cum eo quidam de
scaccario, ne quis absque conscientia episcopi vel as-
sensu regio in archiepiscopum eligeretur. Hæc audi-
entes monachi, "Et nos," inquit, "pro electione faci-
enda, pro voce prima, pro universo statu ecclesiæ et
"privilegiis, ab omni gravamine appellamus." Hæc
prima fuerunt bellorum præludia. Cancellarius autem
confiscavit archiepiscopatum.

Clement III.
dies; Cele-
stine III.
succeeds.
The emperor
Henry VI.
crowned.
Obiit papa Clemens, cui successit Jacinctus diaconus
cardinalis,² et Celestinus appellatus est. Filius etiam
imperatoris Fretherici, qui in peregrinatione Jerusalem
submersus et defunctus est, Romanum suscepit impe-
rium, et Romæ coronatus est in Pascha.³

The elect of
Worcester
proposes to
be conse-
crated at
Westmins-
ter.
Apr. 7.
Meeting at
West-
minster.
Applicuit interea Robertus electus Wigorniensis,
cancellario legato domini papæ deferens litteras ut eum
in Westmonasterio consecraret, si quidem Londoniensis
et Roffensis episcopi de facienda consecratione non con-
sentirent. Appellaverat enim uterque. Convenientibus
igitur episcopis Angliæ apud Westmonasterium Dominica
Palmarum, vii^o scilicet idus Aprilis, ut in consecratione
Wigorniensis apostolicum exequerentur⁴ mandatum,
venerunt et monachi tres Cantuariæ missi a conventu,
et eisdem episcopis hujusmodi litteras porrexerunt:

Protest of
the convent
of Canter-
bury.
"Reverendis in Christo dominis et fratribus Willelmo Dei
"gratia Heliensi episcopo, apostolicæ sedis legato, domini
"regis cancellario, cæterisque episcopis Cantuariensis ecclesiæ
"suffraganeis, Osbernus prior et conventus ecclesiæ Christi

¹ *Rex autem . . . capta est*] om.
C.

² *cardinalis*] om. A. B. Pope
Clement III. died March 27, 1191;

and Celestine III. was elected on
the 30th of the same month.

³ *in Pascha*] om. C.

⁴ *exequerentur*] *exequeretur*, C.

“ Cantuariæ salutem ab Auctore salutis. Noverit sanctitas
 “ vestra nos ad sedem apostolicam appellasse, ne Wigorniensis A.D. 1191.
Apr. 7.
 “ electus alias quam in ecclesia Cantuariensi, sicut moris est,
 “ consecratur, et ne quis vestrum, qui indemnitati ecclesiæ
 “ Cantuariensis vinculo professionis providere tenemini, alias
 “ quam in eadem ecclesia ejus consecrationi interesse præsu-
 “ mat. Valet.”

Hæc audientes episcopi qui convenerant, una cum Discussion
on the pro-
test.
 legato conferebant in unum quid facto opus esset. Si
 enim in Westmonasterio, ut dominus papa præceperat,
 non fieret¹ consecratio, legatus apostolicum non ex-
 queretur mandatum. Si vero ibidem fieret, matri suæ
 Cantuariensi ecclesiæ debitam obedientiam viderentur
 abnegare. Omnibus tandem placuit ut in mensem The conse-
cration
delayed.
 consecratio differretur, apud Cantuariam facienda. Re-
 cognitum est ibidem coram legato simul et episcopis, The rights
of the
bishop of
Rochester
ascertained
and re-
corded.
 Roffensem episcopum Cantuariensis ecclesiæ proprium
 ab antiquo fuisse capellanum, eumque vacante Cantua-
 riensi sede ad vocationem conventus debere Cantuariam
 accedere, crisma conficere, et cætera sacramentalia mi-
 nistrare, eumque in expensis procurare deberet qui
 archiepiscopatum custodiret. Vivente autem archiepi-
 scopo sed absente vel ægrotante, ad vocationem ejus-
 dem simul et procuracionem debet accedere. Hæc michi
 qui hæc scribo insinuavit idem Gilebertus Roffensis
 episcopus, huic matriculæ, ut verbo suo utar, ad pre-
 ces ipsius inserenda. Venit igitur Cantuariam ad The bishop
of Rochester
entertained
at S. Gre-
gory's at
Easter.
 proximum Pascha a conventu vocatus idem episcopus,
 et in curia canonicorum Sancti Gregorii hospitatus est,
 ne videretur ignorantibus ad expensas fuisse monacho-
 rum si in eorum curia haberet hospitium.

III^{to} nonas Maii convenerunt apud Cantuariam epi- May 4.
Meeting of
bishops at
Canterbury.
 scopi vi., videlicet Heliensis qui et legatus et cancel-
 larius, et Godefridus Wintoniensis episcopus, Reginal-
 dus² Bathoniensis, Seinfridus Cicestrensis,³ Gilebertus
 Roffensis, et ille Hugo Cestrensis. Hi cum in ecclesia

¹ *fieret*] fiat, C.

² *Reginaldus*] Rogerus, C.

³ *Cicestrensis*] episcopus, ins. C.

A.D. 1191.
May 4.
The monks
forbid the
legate to
proceed in
the exami-
nation and
consecra-
tion of the
elect of
Worcester,
except in
accordance
with their
customs.

Cantuariensi convenissent in unum, accersito electo Wigornienti, cœperunt ejusdem examinationem facere contra modum et formam ecclesiæ Cantuariensis. Quod audiens prior Osbernus una cum cantore et quibusdam fratribus accessit, rogans legatum ut secundum consuetudinem Cantuariensis ecclesiæ examinationem illam faceret et consecrationem. Respondit legatus, quod sic non¹ deberet fieri ad exemplum domini papæ, qui sic facere consuevit. Cui prior, "Dominus," inquit, "papa quod sibi placuerit faciat; nos autem consuetudines hujus ecclesiæ petimus observari. Si quandoque aliter vel alibi factum est, violentia fuit vel discreta dispensatio." Hæc audientes episcopi, una cum legato surgentes, quod inceperant dimiserunt, indutique vestibus sacris interfuerunt de more processioni monachorum. Cum igitur ante magnum altare de more considerent episcopi, exsurgens Gilebertus Roffensis episcopus dixit ad legatum :—

Speech of
the bishop
of Roches-
ter.

"Nostis, pater venerande, quod dominus Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, peregre proficiscens, vices suas in Anglia conservandas nobis commisit, unde nobis videtur quod omnia sacramentalia quæ in ecclesia Cantuariensi facienda sunt, per manus nostras, sicut per proprium ecclesiæ capellandum, fieri debeant. Electio autem hujus fratris nostri Wigorniensis electi aliter quam debuit facta est; sed postea per vos in confirmatione aliquantulam accepit meliorationem. Allegat Londoniensis de jure decanatus sui, sed nichil ad nos. Nullam enim ei subjectionem debeo, in re nulla obedio, nec alteri, nisi soli domino meo Cantuariensi archiepiscopo: hunc igitur electum nostrum, ordinatum nostrum, a vobis tanquam legato consecrandum, salvo jure nostro, præsentamus." Legatus ad hæc, "Et nos illum per gratiam Dei sacrandum suscipimus, non de jure He-

He presents
the elect to
be consec-
rated by
the legate,
as legate,
saving his
own rights.

¹ non] om. C.

“ liensis episcopi, sed de auctoritate apostolicæ sedis
 “ legati. Consecrabimus eum auctoritate qua fungi-
 “ mur, salvo jure vestro, salvo¹ jure Londoniensis epi-
 “ scopi.” Sacratuſ est itaque iiii^{to} nonas Maii Rober-
 tus Wigornienſis episcopus ad altare Christi, data
 professione de canonica subjectione quam debet archi-
 episcopo et Cantuariensi ecclesiæ. Die crastina venit
 in capitulum monachorum dominus legatus una cum
 novo Wigornienſi episcopo et clericis tribus, has litteras
 ex parte regis conventui deferentes :

A.D. 1191.
 May 4.
 The legate
 agrees and
 consecrates
 him.

May 5.
 A letter re-
 ceived from
 the king.

“ Ricardus² Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aqi-
 “ tanniæ, et comes Andegaviæ, dilectis suis priori Cantuarien-
 “ sis ecclesiæ totique ipsius capitulo salutem. Devotionem
 “ vestram scire volumus nos gratia Dei apud Messanam plena
 “ corporis et animi prosperitate vigere, de vobis idem audire con-
 “ tinuo desiderantes affectu. Ibi de morte venerabilis Cantua-
 “ riensis archiepiscopi patris nostri plenius quam desideraremus
 “ certificati, in ipsius mortis importunitate vehementius moti,
 “ ecclesiæ vestræ de necessitate condoluimus desolationi. Quia
 “ tamen vir bonæ memoriæ venerabilis Cantuariensis archiepi-
 “ scopus a nobis irrevocabiliter recesserat, quia tantæ ecclesiæ
 “ regimini ipsius consolationi potius quam lacrimis erat insis-
 “ tendum, diligenter et attente penes nos deliberavimus, quo-
 “ modo citius et melius tanto lapsui foret subveniendum.
 “ Tandem viri illustris Willelmi, venerabilis Montis Regalis
 “ archiepiscopi, discretionem, fidem, providentiam, quam re
 “ pluries didicimus, attendentes, recolentes quia licet nobis
 “ ipsum fama vehementius commendasset, audito tamen et
 “ expectato longe commendabiliorem fides, providentia, reddi-
 “ dissent, tantæ ecclesiæ tanti viri regimen sed et toti regno
 “ nostro cognovimus profuturum. Magnatum itaque nostro-
 “ rum, archiepiscoporum, episcoporum freti consilio, prædicto
 “ venerabili Montis Regalis archiepiscopo dignum duximus sup-
 “ plicare, quatinus ad Cantuariensis ecclesiæ sedem et regimen
 “ sese nobis concederet³ transferendum. Qui post multam
 “ secum et⁴ magnatibus nostris deliberationem nostris tandem
 “ adquiescere dignum duxit petitionibus. Vestræ igitur uni-
 “ versitati diligenter mandamus, quatinus vestræ bonitatis
 “ intuitu precumque nostrarum diligenti instantia, ipsum præ-

Richard has
 heard of the
 death of
 Baldwin,
 Jan. 25,

and recom-
 mends
 William,
 archbishop
 of Montreal,
 as a worthy
 successor.

He has ac-
 cepted the
 nomination.

¹ salvo] etiam, ins. C.

² Ricardus] See Epistolæ Cantua-
 rienses, No. cccxlvii. pp. 329, 330.

³ concederet] concederent, A. B.

⁴ et] om. A. B.

A.D. 1191.
May 5.

The letter
dated at
Messina,
Jan. 25.

The monks
obtain a
delay, and
then, at
Northamp-
ton, demand
more certain
information
on the
subject.

Resistance
to the elec-
tion of the
bishop of
Montreal.

“ dictum venerabilem Montis Regalis archiepiscopum in pon-
“ tificem vestrum benignius recipiatis, in adventum suum
“ unanimiter gaudeatis, ut inde vobis ad gratiarum teneamur
“ actiones, et vestrae ecclesiae honori et utilitati benignius et
“ diligentius teneamur providere. Testibus nobis ipsis apud
“ Messanam xx^ov^{to} die Januarii.”

His igitur auditis litteris, subjunxit¹ legatus de pro-
bitate viri admirabilem commendationem, ac si monachi
præfatum archiepiscopum incontinenti essent electuri.²
Sed monachi prudenti petita et accepta dilatione, post
dies aliquot in conventu episcoporum et procerum qui
ob hanc causam apud Norhamptoniam convenerant,
hujusmodi dederunt responsum: “ Nostis omnes et sin-
“ guli, dominum nostrum Baldewinum Cantuariensem
“ archiepiscopum, cum iter peregrinationis arriperet,
“ pro³ se, pro ecclesia Cantuariensi et omni jure ejus-
“ dem, sedem apostolicam appellasse. Nunc autem pe-
“ titio quædam sed grandis, quia sub nomine et sigillo
“ regio, nobis porrigitur de quodam ignoto et alienæ
“ regionis archiepiscopo eligendo, cum de obitu nostri
“ archiepiscopi simus incerti. Ideoque justum videtur
“ et consonum rationi ut⁴ præsens negotium differa-
“ tur, quousque de obitu nostri archiepiscopi, quem
“ adhuc putamus vivere, certiores efficiamur, ne forte
“ de ipsius exitu ab imperitis gratulari videamur.”
Institerunt igitur plurimi et primi regni auctoritate
regia, ut præfatus Montis Regalis archiepiscopus ad
nutum regis a monachis Cantuariensibus eligeretur.
Sed cum nulla proficerent⁵ ratione, tandem cum dila-
tione competenti coadunatio illa dissoluta est, et sin-
guli in sua redierunt. Conferebant interea Cantua-
riensis ecclesiae monachi cum quibusdam episcopis et
amicis ecclesiae, quid de petitione regia de jure esset
faciendum. At illi dixerunt, se non audere⁶ nec velle
super hujusmodi re dare consilium, propter quosdam

¹ *subjunxit*] subnexuit, B.

² *electuri*] collecturi, C.

³ *pro*] quod, A. B.

⁴ *ut*] et ut, A. B.

⁵ *proficerent*] profieret, B.

⁶ *audere*] audire, A. B.

corvini generis monachos qui in die necessitatis ab archa avolaverant, conventus sui proditores effecti, qui hucusque in conventu specie tenus latitabant. Unde Cantuarienses monachi super hujusmodi notorio plurimum stupefacti, consilio habito, hanc notam a se propellere studuerunt. Amoti sunt itaque vi^{to} idus Maii cucullati tres a coetu cæterorum et ille quartus, Osbernus¹ videlicet dictus prior, qui cæteris nequior² in prodicione ecclesiæ³ videbatur. Cum enim cæteris amotis ipse infelix quæreret an adhuc de aliquo dubitarent, responderunt monachi satis placide, licet ea quæ dicebantur non placerent: "Animi nostri diu turbati amotis istis aliquantulum pacificati sunt, nunc autem superest quod persona tua nobis admodum suspecta est et odiosa. Turpiter enim⁴ in die tribulationis recessisti a nobis, et deinde contra nos et in contumeliam Cantuariensis ecclesiæ suscepisti prioratum. Inde est quod scire te volumus quod de cætero prior noster non eris. Sed cede citius, ut super hoc quid agendum sit conferamus." At ille confestim surrexit, et stans in medio dixit: "Audite, domini mei, ut Deus exaudiat vos. Vobis notum est quam bene, quam firmiter in omnibus steterim vobiscum in tribulationibus vestris, unde et pro vobis aliquando ab archiepiscopo excommunicatus sum et nonnullas per tuli molestias. Abscessi tandem de consilio magnorum virorum et quorundam fratrum nostrorum instigante malitia, et in præsentia archiepiscopi nunquam vobis nocui sed sæpe profui. Prioratum deinde adeptus sum, præcipiente archiepiscopo, volente rege, absque omni reclamatione, unde et vestrum assensum usque nunc adesse putabam. Novit Deus quod, si aliter de vobis sensissem, nunquam prioratum vel aliud officium suscepissem. Nunc vero sciatis

A.D. 1191.
May 10.
The monks
expel the
traitorous
brethren
and Osbern
the prior.

Their address to
Osbern.

His defence
of his conduct.

¹ *Osbernus*] om. B.; erased in A.
² *nequior*] om. C.

³ *ecclesiæ*] præcellere, C.
⁴ *enim*] autem, C.

A.D. 1191.
May 10.
He refuses
to oppose
them.

They choose
the subprior
Geoffrey as
prior.

Osbern is
kept in the
chamber of
the sick.

News of the
approaching
consecra-
tion of the
archbishop
of York in
France.

" quod nec prioratum vobis renitentibus retineo, nec
" quicquam præter beneplacitum vestrum attemptare
" curabo." Illo igitur ad imperium conventus egresso,
residentibus xii. vel eo amplius ecclesiæ senioribus,
cæteri omnes in medio stabant, ex quibus unus pro
cæteris loquens cum ymbre lacrimarum dixit: " Vos
" nostis, patres sancti, et experti estis quantis angustiis
" agitata sit Cantuariensis ecclesia usque in præsens.
" Nec vos latet quam turpiter homo iste Osbernus re-
" cessit a nobis cum cæteris qui nostri proditores fue-
" runt, et in quantum dedecus et ¹ detrimentum ecclesiæ
" suscepit prioratum. Nunc autem quia sponte sua
" cessit, et vobis incumbit Cantuariensis ecclesiæ dis-
" positio, quanta possumus humilitate petimus vos, ut
" talem nobis et vobis priorem instituatis qui digne
" matrem nostram hanc Cantuariensem regat eccle-
" siam. Hunc præcipue qui nobis præsidet, qui in
" angustiis et tribulationibus variis fidelis et prudens
" inventus est, nobis priorem postulamus." Surrex-
erunt igitur senes cum junioribus, ipsumque venera-
bilem suppriorum Galfridum dextra sub ² lævaque
trahentes in sedem prioris posuerunt vi^{to} idus Maii.
Reclamabat acriter et flebat uberrime jurans sed ³ peje-
rans quod non regeret prioratum. Violenter tamen re-
tentus est, et vix tandem post dies plurimos conventus
sui consensit voluntati. Osbernus autem honorifice in
camera honestiori infirmorum exhibitus est.

Interea rumor in Anglia dispersus est de electo Ebo-
racensi Gaufrido, quod ex mandato domini papæ deberet
in Francia consecrari. Unde stupefacti episcopi, videntes
in hoc matris suæ Cantuariensis ecclesiæ minui digni-
tatem, cum debeat ab antiquo Eboracensis electus a ⁴
Cantuariensi metropolitano, professione præmissa, Can-
tuariæ consecrari, facta solenniter appellatione per mo-

¹ *et*] om. B.

² *sub*] om. C.

³ *sed*] et, B.

⁴ *a*] om. A. B.

nachum Cantuariensem simul et clericum has litteras A.D. 1191. miserunt in Franciam :—

“ Willelmus Dei gratia Heliensis episcopus et apostolicæ Letter of the bishop of Ely appealing against the consecration of archbishop Geoffrey in despite of the rights of Canterbury.
 “ sedis legatus, et cæteri provinciæ Cantuariensis episcopi,
 “ venerabilibus et in Christo dilectis archiepiscopis et episcopis, ad quos præsens scriptum pervenerit¹ salutem in vero
 “ Salutari. Quantis hucusque gavisus sit emunitatibus² mater
 “ nostra Cantuariensis ecclesia, vestram credimus non latere
 “ notitiam. Inter quas retro habitas dignitates et privilegia
 “ eo hactenus functa est, ne Eboracensem alias quam Cantuariæ, et ab ejusdem ecclesiæ archiepiscopo necnon totius Angliæ³ primate, consecrari liceret archiepiscopum; unde venerabilis pater noster Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus, ex privilegiorum prædictorum varia et multiplici inspectione et antiqua consuetudine prudenter edoctus, et antequam iter Jerosolimitanum arriperet, adversus Gaufridum Eboracensem electum jus suum protestatus et dignitatem, ne idem ab alio quam a se et in ecclesia Cantuariensi, facta etiam eidem professione et obedientia, consecraretur, appellavit. Nos quoque ejusdem patris nostri jus et dignitatem filiali prosequentes devotione, volentes nichilominus prænominatæ nostræ matris ecclesiæ dignitati providere, memorati patris nostri Cantuariensis appellationem innovantes, ne prælibatus Gaufridus Eboracensis electus ab aliquo vestrum munus consecrationis accipiat, sedem apostolicam appellamus.”

Eclipsis solis fere totalis apparuit vigilia Sancti Johannis Baptistæ. Pullulaverant autem in Anglia discordiæ inter cancellarium et comitem Johannem, adeo ut hinc inde milites stipendiarii et conprovinciales milites convocati ad arma convolarent in obsidione castelli Lincolnæ. Interea venit in Angliam Walterius ille Rothomagensis archiepiscopus per licentiam regis a Messina reversus circa festum Sancti Johannis Baptistæ. Convenerunt itaque una cum ipso episcopi quidam et proceres Angliæ, ut quoquo modo tantæ dissensionis finem darent, ne messes quæ jam maturæ erant ad metendum in nichilum penitus redigerentur. Pace igitur facta sed nondum firmata, armis valedicitur,

Quarrel between John and the chancellor.

Siege of Lincoln castle.

Return of the archbishop of Rouen.

Truce during harvest.

¹ *pervenerit*] *venerit*, C.
emunitatibus] *om.* C.

A 64.

³ *Angliæ*] *om.* C.

A.D. 1191.
Renewal of
the quarrel.

et¹ in proximo prædictus cancellarius et comes iterum discordes efficiuntur. Mediantibus tamen primoribus Angliæ tandem utcumque pacificati sunt, et, ne iterum levitate sua redirent in id ipsum, alienigenæ stipendiarii ad suam patriam unde venerant revertuntur.

Celestine
III. deter-
mines to
enforce the
destruction
of Baldwin's
church.

Celestinus papa, mente revolvens sedula quanta Baldwinus archiepiscopus conventui Cantuariensi intulisset gravamina occasione capellæ quam in suburbio civitatis Cantuariensis erexerat, ipsorumque monachorum pressuris compatiens, executoribus tribus viris fidelibus et discretis pro conventu Cantuariensi subscriptam direxit epistolam :—

May 28.
Letter of
the pope,
ordering the
demolition
of the
church at
Hackington,
and amends
to be made
to the con-
vent.

“ Celestinus,² episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri
“ Reginaldo Batoniensi episcopo, et dilectis filiis de Radinges
“ et de Waltham abbatibus, salutem et apostolicam benedic-
“ tionem. Molestias et injurias, quas per bonæ memoriæ Bal-
“ dewinum Cantuariensem archiepiscopum conventus ejus loci
“ passus est, discretionem vestram non credimus ignorare.
“ Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus, quamvis de refor-
“ mando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felices
“ recordationis Urbani³ et Clementis prædecessorum nostrorum
“ suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit refor-
“ marat ad plenum, per apostolica vobis scripta mandamus
“ atque præcipimus, quatinus omni dilatione, contradictione
“ et appellatione cessante, ecclesias cum fructibus inde percep-
“ tis, et alia quæ sæpeditus archiepiscopus ipsis absque juris
“ ordine abstulit, nostra freti auctoritate cum integritate resti-
“ tui faciatis, et eorum detentores, si opus fuerit, censura non
“ differatis ecclesiastica coercere, modis omnibus observantes
“ ne in loco quem apostolica condempnavit auctoritas divina
“ de cætero celebrentur, sed potius capella ibidem, ut dicitur,
“ erecta funditus destruat, et sicut a patribus nostris decre-
“ tum esse dinoscitur, canonicorum institutionem⁴ revocantes
“ in irritum, eos denuntietis et teneatis suspensos qui in loco
“ ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præ-
“ sumperunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam
“ veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recor-
“ dationis papæ Clementis incurrisse noscuntur cautius faciatis
“ ab omnibus evitari, donec ecclesiæ satisfactione competenti

¹ et] sed, C.

² Celestinus] See Epistolæ Can-
tuarienses No. cccviii., p. 337.

³ Urbani] papæ, ins. C.

⁴ institutionem] restitutionem, C.

“ exhibita per nos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi
 “ communicaverunt¹ scienter, congrue ad arbitrium vestrum
 “ satisfaciant. Hæc autem omnia tanto districtius vestræ dis-
 “ cretioni duximus injungenda, quanto in² injuriam apostolicæ
 “ sedis redundare videtur, eadem totiens inaniter iterare man-
 “ datis, et religionem vestram³ minus deceret si mandatum
 “ apostolicum segnius exequeremini, nec⁴ possemus sine moles-
 “ tia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere. Nullis
 “ litteris juri eorum præjudicium facientibus, si quæ apparue-
 “ rint a sedo apostolica impetratæ, obstantibus.⁵ Quod si om-
 “ nes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea
 “ nichilominus exequantur. Datum Romæ apud Sanctum Pe-
 “ trum v^{to} kalendas Junii, pontificatus nostri anno primo.”

A.D. 1191.
 May 28.

Hæc audientes et manibus attrectantes prædicti exe-
 cutores, cum essent viri religiosi valde et⁶ discreti, non
 præcipitanter sed morose super hujusmodi mandato ha-
 bito consilio, prædictæ capellæ rectoribus tandem scrip-
 serunt in hunc modum :—

The bishop
 of Bath, and
 the abbots
 of Reading
 and Waltham, an-
 nounce that
 the mandate
 will be
 executed on
 July 20.

“ Reginaldus⁷ Dei gratia Bathoniensis episcopus, et Hugo
 “ eadem gratia de Radinges, et Walterius⁸ de Waltham abbates,
 “ rectoribus capellæ de Hakintonia salutem. Mandatum domini
 “ papæ suscepimus quo nobis injunctum est, ut modis omnibus
 “ observemus, ne in loco vestro quem apostolica condemnavit
 “ auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius capella
 “ ibidem, ut dicitur, erecta funditus, dilatione et appellatione
 “ cessante, destruat. Si quis ergo vestrum pro loco illo
 “ stare voluerit, et rationem proponere quare hoc fieri non
 “ debeat, intimamus vobis quod nos, Deo donante, in die
 “ Sanctæ Margaretæ virginis ad locum illum venire et man-
 “ datum apostolicum prout decet proposuimus adimplere.
 “ Valete.”

Accesserunt igitur prædicti viri vel per se vel per
 legatos idoneos ad locum una cum clero et⁹ populo
 civitatis Cantuariensis, et cum non esset quispiam qui
 mandato apostolico reclamaret in aliquo, data sententia
 pendentibus litteris prophanam condempnaverunt capel-

July 20.
 The execu-
 tion of the
 mandate.

¹ *communicaverunt*] communica-
 rent, C.

² *in*] non, A. B.

³ *vestram*] om. A. B.

⁴ *nec*] ne, C.

⁵ *obstantibus*] inserted in A. in
 the margin; om. C.

⁶ *et*] om. C.

⁷ *Reginaldus*] See Epistolæ Can-
 tuarienses, No. ccclxii., p. 339.

⁸ *Walterius*] Willelmus, B. So
 also Epp. Cant., p. 339.

⁹ *et*] om. A. B.

A.D. 1191.
July 21.
The church
demolished.

lam voce apostolica maledictam et¹ prophanam, quæ subito concurrentibus undique populis in pulverem minutissimum redacta est xii^o kalendas Augusti. Hujus autem judicatæ condemnationis de capella talis est forma :

The sentence of
demolition
issued by
the judges
delegate.

“Omnibus² sanctæ matris ecclesiæ filiis ad quos præsentēs litteræ pervenerint, Reginaldus Dei gratia Bathoniensis episcopus, et Hugo de Redinges et Walterius de Waltham eadem gratia abbates, salutem. Noverit fraternitas vestra et vobiscum universalis ecclesia, nos exequentes mandatum et præceptum summi pontificis, scilicet Celestini papæ tertii, publice judicasse et pronuntiasse, ne de cætero, in loco quem Baldewinus Dei gratia archiepiscopus Cantuariensis apud Akintune construere incepit, divina celebrentur. Sed et ejusdem auctoritate canonicorum institutionem in eodem loco a prædicto archiepiscopo factam in irritum revocantes, capellam ibidem constructam funditus destruendam judicavimus : quia, sicut vobis innotuit inspectione litterarum piæ recordationis Urbani papæ tertii, secundum quarum decretum prædictus papa Celestinus nos in executione sui mandati procedere præcepit, prædictum locum maledictum et prophanum apostolica condempnaverit auctoritas, et suspensos ab officio et beneficio illos qui post apostolicam prohibitionem in capella illa divina celebrare præsumpserunt, decreverat. Quapropter et nos eos suspensos denuntiamus et tenemus donec a sede apostolica fuerint absoluti.”

Other acts
of Baldwin
annulled.

Alia quoque opera Baldewini data sententia cassavit papa Celestinus, ne futuris temporibus ab aliquibus trahantur in consequentiam. Cujus sententiæ talis est textus :—

May 28.
Letter of
Celestine
III. an-
nulling
Baldwin's
acts.

“Celestinus³ episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem et apostolicam benedictionem. Sicut ad apostolatus nostri debitum pertinere dinoscitur his quæ rite et recte ordinata consistunt vigorem conferre perpetuum, ita nimirum eis quæ secus fiunt quam deceat vires detrahare, enervare, et infirmare tenemur. Eapropter, dilecti⁴ in Domino filii, cum Baldewinus quondam archiepiscopus sive motu proprio, sive instinctu alieno, vos et ecclesiam vestram molestiis multis et

¹ et] om. A. B.

² Omnibus] Epistolæ Cantuarienses, No. ccclxiv., p. 340.

³ Celestinus] Epistolæ Cantuarienses, No. ccclvi., pp. 335, 336.

⁴ dilecti] om. A. B.

“ injuriis quandoque affixerit, et scripta aliqua a sede apostolica in præjudicium juris vestri falsa suggestionem, ut dicitur, impetraverit, quem¹ magis tranquillitati vestræ dare operam decuisset; paci vestræ paterna volentes in posterum sollicitudine providere, omnia quæ per memoratum archiepiscopum circa vos vi vel metu acta sunt auctoritate apostolica revocamus in irritum, et nominatim ea quæ legato Romanæ ecclesiæ præsentem et contradicentem contra mandatum sedis apostolicæ facta dicuntur, sicut in autentico ejusdem legati, Johannis videlicet Anagnini quondam presbiteri cardinalis, ob causam vestram in Angliam directi, continetur; et quæcunque contra jus vestrum vel privilegiorum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit, viribus carere decrevimus, statuentes ut nullus unquam hominum ea quæ male gessit trahere audeat in consequentiam, neque possint ea, quæ tacita veritate a sede apostolica impetravit, juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore in² aliquo præjudicium generare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ constitutionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum Ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum v^{to} kalendas Junii.”

A.D. 1191.
May 28.

Autenticum vero Johannis Anagnini, cui dominus papa Celestinus adhibet firmamentum, tale est:—

“ Johannes³ Anagninus, Dei gratia titulo Sancti Marci⁴ presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, omnibus ad quos litteræ præsentem pervenerint, æternam in Domino salutem. Universitati vestræ notum facimus, quod, sicut prope positi⁵ audivimus et postea præsentem apud Cantuariam vidimus, monachi ecclesiæ Christi in pace quam cum archiepiscopo suo fecerunt, vim passi sunt, et metu regio, qui eodem tempore Cantuariam venerat⁶ cum episcopis suis, omnia compulsi sunt sustinere. Hæc⁷ autem ideo scripto mandare curavimus, ut rei veritas omnibus innotescat, nec possit quod sic factum est eorum justitiæ præjudicium generare. Quod si jam dictus archiepiscopus vel aliquis ejus successor scripturam super forma pacis hujus quandoque protulerit, noveritis ipsam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consentientibus nec scientibus⁷ confectam fuisse, nobisque petentibus non exhi-

Declaration of the legate John of Anagni, that the convent made their peace by compulsion.

¹ quem] quod, A. B.

² in] om. A. B.

³ Johannes] Not in the Epistolæ Cantuarienses.

⁴ Marci] Martini, A. B.

⁵ venerat] venerant, A. B.

⁶ Hæc] Hoc, C.

⁷ nec scientibus] om. A. B.

A.D. 1191. " bitam, qui ad causam ipsam a summo pontifice destinati rem
 " gestam vel confirmare debuimus si justitiæ concordaret, vel
 " si secus acta esset infirmare. Cognoscentes itaque violentiam
 " manifestam facto huic intercessisse, auctoritate qua
 " fungimur statuimus apostolica, quod neque concordia sic
 " facta, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum¹
 " sic conceptum, valere debeat aut aliquod sæpeditis monachis
 " in posterum præjudicium afferre, quia omnia præsentibus
 " nobis et contradicentibus facta sunt."

The author
 accounts for
 the minute
 detail in
 which these
 events are
 recorded.

Hæc autem omnia munimenta reservantur in ecclesia Cantuariensi ad extinguendam temporis futuri malitiam, si qua super hoc poterit exoriri. Nec te moveat, rogo, lector bone, prudentia tua, quod tam proluxa narratione, contra propositum meum vel promissum, electionem Ricardi,² vel persecutionem Baldewini, recitavi, vel quod narrationi meæ tot epistolas inserui. Justa enim, ut arbitror, intentione utrumque factum est; videlicet ut futurorum sciat necessitas temporum quod cui morbo opponat remedium, et quibus objectionibus justum et exemplare adhibeat responsum. Epistolas autem, quod Cronicorum non esse solet, plures inserui, ut, ipsis inspectis et in arca memoriæ reconditis, narratio brevietur et subtilius utiliusque intelligatur. Sed jam nunc redeamus ad nos.

Aug. 29.
 Survey of
 the wood of
 Blean.

Quarto kalendas Septembris, ex mandato cancellarii, qui tunc temporis vicem et vires regias gerebat in Anglia, et baronum auctoritate scaccarii, convenerunt apud boscum de Blen quod Srutte³ cognominatur, prior Cantuariensis Gaufridus cum monachis vi.⁴ et vicecomes Cantiae Reginaldus⁵ cum militibus et hominibus multis. Ibique per sacramentum xxiii. legalium virorum de eodem visneto deambulatio facta est in circuitu ejusdem bosci. Et auctoritate regia monachis ecclesiæ Christi Cantuariæ assignatum est quicquid in prædicto

¹ *scriptum*] om. A. B.

² *Ricardi*] vel persecutionem Ricardi, ins. A. B.

³ *Srutte*] Fructe, B.

⁴ *vi et*] om. A. B.

⁵ *Reginaldus*] Reginald of Cornhell.

bosco ex utraque parte stratae regiae de jure regio et dono eos contingebat, sicut per cartam suam eisdem confirmaverat, cum apud Cantuariam peregrinationis suae iter arripuit. Occupaverant enim vicini quidam partem agrorum et nemoris, unde contra cartam regiam et ipsius puram elemosinam nullam habebant auctoritatem. Est autem carta regis hunc habens modum :

“ Ricardus Dei gratia rex Angliae, dux Normanniae et Aquitanniae, comes Andegaviae, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justitiariis, vicecomitibus, et omnibus ministris et fidelibus suis Francis et Anglis salutem. Sciatis nos pro amore Dei et beati Thomae martyris, et pro salute nostra, omnium antecessorum et successorum nostrorum, concessisse et dedisse, et praesenti carta confirmasse in liberam et puram et perpetuam elemosinam Deo, et monachis in ecclesia Cantuariensi Deo servientibus, totum boscum nostrum de Blen in longo et lato cum essartis omnibus ejusdem bosci, et omnibus terris et redditibus ad eundem boscum pertinentibus, salvo tantum uno summario, quem pater noster in elemosinam concessit ecclesiae et canonicis Sancti Gregorii in eodem bosco, et carta sua confirmavit. Prohibemus autem ne vicecomes vel ministri sui, vel aliquis alius, de eodem bosco de cetero se intromittant, nisi ipsi et bailivi sui quos ibi pro voluntate sua posuerunt. Quare volumus et firmiter praecipimus quod jam dicti monachi habeant et teneant praedictum boscum ita bene et in pace, libere et quiete, honorifice et plenarie, sicut unquam pater noster eundem boscum liberius et melius et plenius tenuit. Testibus Baldewino Cantuariensi, Walterio Rothomagensi, Johanne Dublinensi archiepiscopis; Hugone Dunelmensi, Reginaldo Bathoniensi, Hugone Lincolnensi, Hugone Conventrensi, Godefrido Wintoniensi, Huberto Saresberiensis episcopis; Johanne comite Moretonii,¹ Roberto comite Leicestriae, Hamelino comite Warenniae, Willelmo comite Saresberiensis; Johanne Marescallo, Willelmo Marescallo, Willelmo de Stutevilla, Willelmo de Sancto Johanno, Willelmo filio Adelmi, Bertramno de Verdon, Gaufrido filio Petri, Rogerio filio Reinfridi, Gileberto Pipard, Roberto de Witefeld. Datum per manum Willelmi cancellarii nostri et Eliensis electi apud Cantuariam prima die Decembris anno primo regni nostri.”

A.D. 1191.
Aug. 29.
The rights
of the
church of
Canterbury
ascertained.

Richard's
grant of the
wood of
Blen to the
convent,
dated at
Canterbury,
December 1,
1189.

¹ *Moretonii*] Mairrit., A. B.; Maurit', C.

A.D. 1191.
August.

Miserat etiam rex Ricardus a civitate Messana conventui Cantuariensis ecclesiæ hanc cartam:—

Letter of the king allowing the convent to recover their alienated property by recognition; dated Feb. 28.

“ Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes Andegaviæ, justitiariis, vicecomitibus, et omnibus balivis suis Angliæ salutem. Præcipimus vobis quod permittatis priori et monachis ecclesiæ nostræ Cantuariensis facere fieri recognitiones in maneriis, de tenementis suis quæ alienata sunt de ipsis maneriis absque licentia et assensu conventus ejusdem ecclesiæ, et ea per recognitiones easdem ad propria revocare, sicut pater noster hoc eis litteris suis pendentibus¹ concessit. Nolumus enim quod prædicta ecclesia, quam diligere et fovere tenemur, aliquid de jure suo per defectum nostrum amittat. Teste Savarico archidiacono Norhamtoniæ apud Messanam xx^oviii^o die Februarii.

Recovery of the estate of Southchurch in Essex by a recognition by jury.

Ex hoc mandato regio Cantuarienses monachi, nec mirum, exhilarati, habito consilio, una cum consensu cancellarii miserunt monachos et quamplures² suos prudentes viros in Essessiam ad villam suam Middeltune nuncupatam, ut auctoritate regii mandati partem præfatae villæ, videlicet Suthcheriche, revocarent, quam per aliquot annos quidam occupaverat Ricardus. Juraverunt itaque tactis sacrosanctis homines xii. de eodem tenemento, quod prædictus Ricardus in jam dicta terra nunquam habebat hæreditatem, sed ut firmarius, ad libitum monachorum, solam habebat ut serviens custodiam. Quo audito, decreverunt omnes prudentissimi qui ibidem fuerunt, ut monachi Cantuarienses prædictum appendicium de Middeltune de cætero libere possiderent.

Sep. 14.
Archbishop Geoffrey lands at Dover. Attempt to arrest him.

XVIII° kalendas Octobris applicuit apud Dovoriam Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, qui nuper ex mandato Celestini papæ Turonis ab ejusdem civitatis archiepiscopo, contra antiqua jura Cantuariensis ecclesiæ et contra appellationem episcoporum Angliæ et conventus Cantuariensis, erat consecratus. Cui cum oppidani milites Dourensis castelli violentas manus inicerent, tam prudenter quam viriliter tenentium eum manus evasit, et ecclesiam monachorum Sancti

¹ pendentibus] So A. B. C.

| ² quamplures] quamplurimos, C.

Martini ingressus est. In qua per octo fere dies ab oppidanis et conprovincialibus militibus, januis clausis et obseratis, obsessus est. Suspectus enim erat ipsius ingressus cancellario et quibusdam primoribus Angliæ, eo quod jurasset fratri suo regi quod sine assensu infra triennium non rediret in Angliam; præterea suspicionem adausit, quod de fidelitate regia constabulario Dourensis castelli noluit præstare juramentum. In proximo, ut fama fuit et verum videbatur, missi sunt a cancellario milites qui prædictum archiepiscopum quocunque modo apprehenderent. Hii igitur præfatam ecclesiam quasi pacifice ingressi monuerunt ut egrederetur; quo nolente, reversi sunt paulisper, sed iterum eandem ecclesiam armati et loricati ingressi sunt, et ipsum archiepiscopum, ab altari crucem portantem de medio monachorum eundem defendere volentium abstractum, asportaverunt per medium aquæ fluentis, quæ Broc¹ appellatur, eum peditem duxerunt in castellum xiiii^o kalendas Octobris. Unde consternati animo Cantuarienses monachi miserunt Dovoriam monachos ut eum repeterent, eo quod a cella Cantuariensis ecclesiæ fuisset abstractus. Qui cum a petitione tam justa repulsi Cantuariam redirent, habito in communi consilio, singulis ecclesiæ Cantuariensis suffraganeis, nomine ecclesiæ, scripserunt sic:

A.D. 1191.
September.
He takes
refuge at
S. Martin's,
and is be-
sieged there.

He is seized
and im-
prisoned in
the castle,
Sept. 18.

" Reverendo² patri et domino Willelmo³ Dei gratia Heliensi
" episcopo, et domini regis cancellario, Gaufridus prior et Conven-
" tus ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem et se semper devotissi-
" mos. Poterat gloriosi martyris nostri Thomæ sanguis in eccle-
" sia Cantuariensi effusus emunitatem, et si aliunde non haberet,
" perpetuam contulisse, et gloria ejus qua omnis terra repleta
" est terruisse sacrilegos. Sed ut patet, quod fidelibus est ad
" castigationem et virtutem, hoc impii et nequam malignitatis³
" assumunt in exemplum. Ecce enim Eboracensis archiepi-
" scopus innocens, ut creditur, ab ecclesia nostra Dovoris ab

The convent
write to the
chancellor
on the sub-
ject.

¹ Broc] Broke, C.

² Reverendo] Epistolæ Cantuarienses, No. cccclxx., p. 344.

³ malignitatis] malignitas, A. B.

A.D. 1191.
September.
Protest
against the
treatment of
archbishop
Geoffrey.

“ ipso altari manu militum armata violenter extractus, crucem
“ bajulans, per lutum et lacus, per abrupta locorum in castel-
“ lum Dourense in carcerem protrahitur, ejulante populo,
“ sacrilegis ipsis qui eum abduxerunt¹ lacrimantibus. Clamat,
“ petit, et repetit ecclesia, ut ei restituatur ablati, sed non
“ recipit. Cessat a divinis, nec mirum, violata Dourensis
“ ecclesia, et conclusa sunt ora canentium Dominum. Miratur
“ mundus in facto tam enormi Cantuariensem ecclesiam seg-
“ nius agere, et matrem tam importabilem filiæ dissimulare
“ mœrorem. Genibus itaque vestris obvoluta Cantuariensis
“ ecclesia vos rogat ut dominum, adjurat ut filium, quatinus
“ ei in tam arto et arduo negotio non denegatis consilium
“ salutare, quo et ecclesiæ honor suus conservetur illæsus, et
“ vestra circa eam devotio laudabilis comprobetur.”

In eundem modum² cæteris scripserunt episcopis.
Responsum Willelmi Heliensis episcopi:—

The chan-
cellor ex-
plains the
orders
which he
had given.

“ Willelmus³ Dei gratia Heliensis episcopus et domini regis
“ cancellarius, karissimis et⁴ amicis suis priori et conventui
“ Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, salutem et dilectionis plenitu-
“ dinem. Dilectionem vestram nullatenus volumus perturbari
“ super eo quod Eboracensis archiepiscopus apud Dovoriam
“ est detentus. Vobis autem indubitanter suggerimus, quod
“ nec per nos nec de mandato nostro captus fuit in ecclesia
“ nec detentus, sed præceperamus quod si ibidem forte appli-
“ caret, si fidelitatem domino regi, quam nunquam fecit,⁵ facere
“ nollet, cum plena restitutione omnium rerum suarum et
“ suorum Witsandum transmitteretur, quia⁶ domino regi jura-
“ mento interposito promiserat, unde litteras ejusdem archi-
“ episcopi patentes habemus, quod nullatenus dum idem rex
“ in sua peregrinatione existeret, in Angliam veniret.”

Rescriptum Godefridi Wintoniensis episcopi:

Answer of
the bishop of
Winchester.

“ Godefridus⁷ Dei gratia Wintoniensis episcopus, dilectis-
“ simis in Christo fratribus et amicis Gaufrido priori et
“ conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ, salutem quam repro-
“ misit Deus diligentibus se. Loquor⁸ in amaritudine animæ
“ meæ, tristis et dolens super injuriis et molestiis venerabili
“ fratri nostro Eboracensi archiepiscopo nimis atrociter, ut

¹ *abduxerunt*] *abducunt*, C.

² *In eundem modum*] In eodem modo, B.

³ *Willelmus*] *Epistolæ Cantuarienses*, No. ccclxxi., p. 344.

⁴ *et*] om. C.

⁵ *fecit*] *et*, ins. B.

⁶ *quia*] *et quia*, C.

⁷ *Godefridus*] *Epistolæ Cantuarienses*, No. ccclxxii., p. 345.

⁸ *Loquor*] *Loquar*, C.

" dicitur, illatis. Doleo quidem et dolenti condoleo, patior et¹
 " compatiēti compatio, sed in ipsius passionibus et ignomi-
 " niis totus homo meus interior gladio passionis est transfossus.
 " Cum autem hujusmodi factum redundet in injuriam totius
 " ecclesiæ Anglicanæ, de communi fratrum et coepiscoporum
 " nostrorum deliberatione procedere debet consilium quod super
 " tam arduo negotio vobis dari postulatis. Porro si fratribus
 " inconsultis verbum aliquod consilii super hoc præcipitarem,
 " non inmerito possem ab eis argui tantæ² præsumptionis.
 " Verum largiente Domino quod solus aggredi non præsumo,
 " præeunte et communicato consilio domini Londoniensis et
 " aliorum confratrum tractare non differemus.³

A.D. 1191.
 September.
 His sym-
 pathy and
 indignation.

He declines
 to advise
 without
 further con-
 sultation.

Nolebant enim⁴ episcopi singulariter dare consilium
 donec diffiniretur in communi quid facto huic tam
 enormi opus esset.⁵ Convocati sunt itaque episcopi,
 et interim archiepiscopus die septima eadem via qua
 educebatur reductus est in ecclesiam Sancti Martini,
 dieque tertia Cantuariam profectus Londoniam proper-
 avit. Facta est igitur coadunatio episcoporum apud
 Windesores iio nonas Octobris, una cum comite Jo-
 hanne et duobus archiepiscopis, Rothomagensi videlicet
 et Eboracensi. Dederunt itaque anathematis sententiam
 in omnes apprehensores archiepiscopi, consentaneos quo-
 que et participes; solus cancellarius absentavit se et
 fugit Londoniam. Quem comes e vestigio subsequens
 obsedit per dies paucos in Turre Londoniensi. Cui
 cum cancellarius non valeret resistere, petita licentia
 pervenit Cantuariam. Deinde in castello Dovorensi⁶
 receptus est. Inhibuerunt autem justitiiarii Angliæ
 burgensibus Dovoriam, ne prædictum cancellarium per-
 mitterent transfretare. Ipse autem⁷ idem velle simu-
 labat addito terribili juramento. Præ nimia tamen
 mentis angustia gemens et anxius, veste virili deposita

The arch-
 bishop
 released.

He goes to
 London.

Meeting of
 bishops at
 Windsor,
 Oct. 6.

The chan-
 cellor be-
 sieged.

He comes to
 Dover.

His dis-
 guise.

¹ et] om. A. B.

² tantæ] temere, C.

³ tracture non differemus] om. A.
 B.

⁴ enim] om. C.

⁵ quid . . . [esset] quid facto huic
 de nota tam et enormitate opus

esset, B. A. reads "quid facto
 " huic de nota tam enormi hujus
 " opus esset," altered to "quid
 " facto huic de tam nota re opus
 " esset."

⁶ Dovorensi] Doverensi, C.

⁷ autem] etiam, C.

A.D. 1191.
October.
Adventures
of the
chancellor
at Dover.

The arch-
bishop of
Rouen sum-
mons the
prior and
monks to
the election
of a new
archbishop.

The prior
declines to
accept the
archbishop
of Montreal.

muliebrem induit habitum, ut vel sic mari transito persecutorum declinaret insaniam. Dum itaque linteo caput involutus navem expectans, et quasi telam quam gestabat venundans, deambulare in littore, apprehenderunt pauperculæ mulieres, et turpiter cædentes amoto peplo in terram projecerunt, unde exorto clamore terribili accurrerunt burgenses, eumque vix tandem eripientes, ut cætera præ pudore taceantur, artius custodiebant, donec data a justitiariis licentia transfretaret. Hoc igitur modo cancellario amoto et ab Anglia fugato, archiepiscopus Rothomagensis, qui sibi vice cancellarii¹ præfecturam Angliæ usurpabat, ex assensu comitis Johannis aliorumque justitiariorum litteras et nuntios miserunt Cantuariam ad conventum, auctoritate regia præcipientes, ut Gaufridus prior cum monachis quibusdam Londoniam venirent de electione facienda præmuniti. Venerunt igitur Londoniam episcopi Angliæ ad idem vocati, prior quoque et monachi Cantuarienses, et seorsum considentibus episcopis in atrio, convenitur prior Cantuariensis in ecclesia de suscipiendo archiepiscopo Montis Regalis, de quo supra sermo habitus est. Respondit prior se super hoc negotio, primo tempore quæstionis, de non suscipiendo illo sufficiens et gratum dedisse responsum. Et adjecit:

“ Nunc in id ipsum ex assensu conventus nostri vobis
“ referimus, quod hunc de quo sermo agitur licet
“ tamen valde commendabilem, salvo honore Dei, regis
“ et regni, in archiepiscopum Cantuariensis ecclesiæ ad
“ præsens suscipere non valemus. Nunquid honorifi-
“ cum est Deo et ecclesiæ, regi et regno, universas
“ regni personas refutare, et ad mandatum regium in
“ alieno² regno personam ignotam mendicare? Absit.
“ Nec tamen, ut verum fatear, de ipso eligendo vel
“ non eligendo diffinitivam proferimus sententiam, sed
“ differimus donec ignotum melius agnoscamus et aux-
“ ilium Domini sentiamus super nos.” Rothomagensis

¹ cancellarii] cancellarium, A. C. | ² et . . . alieno] om. A. B.

igitur et cæteri considerantes justitiiarii, de tam justo et grato responso grates referentes, monuerunt monachos ut Cantuariam redirent et ex animo¹ insisterent orationibus. A.D. 1191.

Parvo post elapso tempore miserunt iterum justitiiarii Cantuariam ad conventum litteras regias in hunc modum :

“ Johannes² comes Moretonii, et Walterus Dei gratia Rothomagensis archiepiscopus, dilectis in Christo amicis priori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Propter præteritas quas audistis contentiones communi deliberatione fidelium domini regis statutum est, ut sub sigillo domini regis de negotiis regni mandata regia fiant communiter et³ discurrant: unde vobis mandamus quatinus litteris ad vos sub eodem sigillo directis fidem indubitatam habeatis, et quod in eis continebitur dilatione recisa efficaciter impleatis.”

Dimiserat enim rex in Anglia sigillum parvum regia tamen majestate signatum, quo regni negotia debuerant⁴ insigniri. Sed cancellarius omnia sibi ascribens suo sigillo fecit universa. Quo sicut supra dictum est a præfectura amoto, sigillum regium justitiiarii resumpserunt,⁵ sub quo post modicum conventui Cantuariensi scripserunt in hunc modum :

“ Ricardus⁶ Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes Andegaviæ, priori et conventui ecclesiæ Cantuariæ et ejusdem loci capitulo, salutem et sinceram in Domino dilectionem. Noverit discretio vestra quod dilectus et venerabilis pater noster Walterius Rothomagensis archiepiscopus et Johannes comes Moretonii frater noster dilectus et familiaris, et aliæ justitiæ nostræ cum illis, ad vos Cantuariam venient tertio die post festum Sancti Andree, tractaturi ibidem per Dei gratiam cum consilio vestro de archiepiscopatu Cantuariensi, ad honorem Dei, et⁷ ecclesiæ, et regni, et vestrum. Hinc est quod vobis duximus intimandum, quatinus super negotiis ecclesiæ vestræ interim conferentes, communi familiarium et fidelium nostrorum consilio, ad honorem et securitatem vestram et totius regni, et

Letter of the justices enjoining obedience to letters sealed with the king's seal.

Explanation.

Nov. 9. Royal letter fixing December 2 for the election of the new archbishop, at Canterbury.

¹ *ex animo*] examine, A. B.

² *Johannes*] *Epistolæ Cantuarienses*, No. cccxxviii., p. 348.

³ *et*] om. A. B.

⁴ *debuerant*] debuerunt, C.

⁵ *resumpserunt*] altered in C. to *reverserunt*.

⁶ *Ricardus*] *Epistolæ Cantuarienses*, No. cccxxxix., p. 349.

⁷ *et*] om. A. B.

A.D. 1191.
Nov. 9.

“ ecclesiæ vestræ utilitatem, pariter et concorditer adquiescatīs,
“ in nullo quod absit dissentientes, unde dedecus et enorme
“ dampnum ecclesiæ vestræ proveniat. Ita igitur vos habeatis
“ et geratis ut honor Dei et noster, et¹ ecclesiæ vestræ, in
“ omnibus conservetur. Quicquid enim facimus, pro honore
“ Dei, et indemnitatem nostrā et ecclesiæ vestræ, et securitate
“ regni nostri facimus. Teste Walterio Rothomagensi, v^{to}
“ idus Novembris.”

The bishop
of London,
as dean,
summons
the bishops
to the elec-
tion on
Dec. 2.

Unde et episcopus Londoniensis, qui inter episcopos
decanatus præminet dignitate, et ad quem specialiter
pertinet ad nutum archiepiscopi vel Cantuariensis ec-
clesiæ episcopos convocare, episcopis Angliæ citatorias
misit litteras in hunc modum :

“ Ricardus Dei gratia Londoniensis ecclesiæ minister, ve-
“ nerabili fratri et in Christo karissimo Seinfrido, Dei gratia²
“ Cicestrensi episcopo salutem et sinceræ dilectionis instantiam.
“ Ne mater nostra Cantuariensis ecclesia viduitatis suæ tem-
“ pore, si diutius protrahatur, in spiritualibus sive temporalibus
“ detrimentum patiatur, Johannis comitis Moretonii,³ et Wal-
“ terii archiepiscopi Rotomagensis, et aliorum quibus constat
“ de voluntate domini regis, assensu communi provisum est,
“ ut eidem ecclesiæ de⁴ idoneo pastore maturius provideatur,
“ et ipsius electio loco competentiori, in ecclesia videlicet me-
“ tropolitana, a filiis suis rite celebretur. Ea propter fraterni-
“ tati vestræ mandamus, quatinus, die Lunæ proximo post
“ festum Sancti Andreae apostoli, præsentiam vestram apud
“ Cantuariam, occasione et excusatione cessantibus, nobis ex-
“ hibeatis, ibidem per Dei gratiam cum fratribus et coepi-
“ scopis nostris de electione Cantuariensis archiepiscopi trac-
“ taturi. Valete.”

Nov. 27.
The bishops
arrive before
the day,
appointed.

In hunc modum aliis scripsit episcopis.
Convenerunt igitur apud Cantuariam ille Rotoma-
gensis, Reginaldus Bathoniensis, Hugo Cestrensis, Gile-
bertus Roffensis, sed diem constitutum prævenerunt,
unde penes priorem et monachos Cantuarienses sus-
picio orta est ac si episcopi una cum comite Johanne,
qui cum cæteris aderat, aliquam subito facerent elec-
tionem. Nec mirum. Non enim elapsa est a memoria

¹ et] om. A. B.

² gratia] om. A. B.

³ Moretonii] Meretonii, B.

⁴ de] in, C.; et, A.

intrusio Baldewini et quæ Cantuariensi ecclesiæ intulerat gravamina. Prior igitur non inmemor præteritorum, et præcavens in futurum, præfato Rotomagensi et cæteris dixit, "Scripsistis nobis voce regia litteras-
 "que misistis sigillo regio signatas, ut in adventu
 "vestro de pastore eligendo præmeditati essemus cum
 "Dei gratia et parati. Ideoque episcopos hujus sanctæ
 "Cantuariensis ecclesiæ suffraganeos quos cernitis, ut
 "reor, in id ipsum convenire fecistis. Cum igitur
 "auctoritate regia ex mandato vestro parata sint
 "omnia, et quia nocuit differre paratis, in nomine
 "Sanctæ Trinitatis Reginaldum eligimus Bathoniensem." A.D. 1181.
Nov. 27.
The prior
announces
the election
of the
bishop of
Bath.
 Quem apprehendentes monachi, clamantem, plo rantem
 et renitentem traxerunt in ecclesiam, et in sedem
 metropolitanam posuerunt v^{to} kalendas Decembris.¹
 Rotomagensis autem, spe fraudatus, pallidus et tremulus
 subsecutus est, et ne fieret appellavit; et post dies
 paucos convocatis primoribus Angliæ apud Lundoniam,
 iiii^{to} scilicet nonas Decembris, interrogavit ille Roto-
 magensis electum Cantuariensem an monachorum con-
 sentiret electioni. Cui respondit electus, "Perpendere
 "potestis, si placet, ex laboribus plurimis quos pro
 "rege simul et regno in partibus transmarinis susti-
 "nui, quanta devotione dominum regem semper dilex-
 "erim. Nostis insuper quomodo dilectissimum meum,
 "cancellarium dico, in sua spreverim necessitate ut
 "vestræ per omnia parerem voluntati. Unde videtur
 "quod nulla deberet oriri suspicio quin domino regi et
 "vobis fidem debitam velimus observare." Et adjecit:
 "Convocati sunt episcopi et nos ex mandato vestro
 "auctoritate regia ad electionem faciendam apud Can-
 "tuariam. Ubi post sermones varios monachi matricis
 "ecclesiæ, ad quos specialiter spectat electio, personam
 "nostram elegerunt, renitentem et reclamantem, ut
 "ipsi vidistis. Nunc autem quia quæritis quid sentiam,

He is en-
throned.

The arch-
bishop of
Rouen
appeals.

Dec. 2.
The bishop
of Bath
declares
that he will
abide by the
decision of
the convent.

¹ v^{to} kalendas Decembris] om. C.

A.D. 1191.
Dec. 2.
He appeals
against
interference.

" dico vobis mente munda ab omni contagio ambi-
tionis, quod si electioni suæ stare voluerint monachi,
" anxius invitus consentio, si vero resipuerint, gratu-
" labundus cedo. Verumptamen, quia contumelias quo-
" rundam et minas audivimus, prohibemus ex parte Dei
" et auctoritate Cantuariensis electi sub appellatione
" sedis apostolicæ et anathematis interminatione, ne
" Cantuariensi ecclesiæ vel Bathoniensi aliqua præsu-
" matis inferre gravamina." Quo tacente dixit prior
Cantuariensis, " Ab electione quam tam juste et legi-
" time fecimus non resipiscimus, sed unanimi consensu
" firmiter stamus, et, ne quolibet molimine præpedia-
" tur, sedem apostolicam appellamus." Missi sunt
illico¹ nuncii ad dominum papam pro pallio, et satis
benigne confirmata est electio. Electus autem ægrotare
cepit, et decidit in lectum² in villa sua de Dogemeres-
feld, et cucullam induens sub titulo Cantuariensis eccle-
siæ, vii^o³ kalendas Januarii, quievit in pace.

The prior
likewise
appeals.

The new
archbishop
dies,
Dec. 26.

MCXCII.—XV.

A.D. 1192.
Return of
the queen.

Venit in Angliam Alianor regina, et monachis Can-
tuariensibus erat præsidio ne a justitiariis regiis aliqua
sustinerent gravamina pro electione quam fecerant de⁴
Bathoniensi. Mediente mense Martio applicuit apud
Dovoriam Willelmus Heliensis episcopus regis cancel-
larius et apostolicæ sedis legatus; sed citissime per
litteras reginæ de cujus consilio venerat in Angliam,
ut fama fuit, prohibitus est ne procederet sed rediret,
in instanti reversus est⁵ episcopatu suo spoliatus.
Rex autem Franciæ ab Accone recedens ad proximum
Pascha rediit in Franciam, et quod diu concupierat

The chan-
cellor is
forbidden
to return to
England in
March.

The king
of France
returns.

¹ *illico*] in loco, A. B.² *in lectum*] om. C.³ *vii^o*] viii^o, C. The archbishopelect died during the night following
the feast of St. Stephen, Dec. 26.⁴ *de*] om. C.⁵ *est*] ab, ins. C.

Flandriam adeptus est. Obierat enim comes Philippus in obsidione civitatis Accon, et rex Angliæ Ricardus ad expugnandum Saladinum fere solus relictus est. Hoc anno grandis altercatio facta est inter Gaufridum Eboracensem archiepiscopum et Hugonem Dunelmensem episcopum. Voluit enim archiepiscopus ut prædictus episcopus olim factam innovaret professionem. Quod cum nollet episcopus et appellaret, eumque suspenderet archiepiscopus, a Romano pontifice litteras impetravit de exemptione. Quem cum excommunicaret archiepiscopus, tandem ex mandato domini papæ iudicibus delegatis apud Norhantoniam mense Octobri ad obedientiam sui metropolitani revocatus est.

A.D. 1192.
Richard left
alone in
Palestine.

October
The quarrel
between
York and
Durham,
heard by
judges-de-
legate at
North-
ampton.

Rex autem Anglorum, cum videret cotidie populum Christianum tum fuga tum interitu defluere, consternatus animo quod nec Saladinum expugnare, nec sanctam civitatem Jerusalem obtinere valeret, gemens et anxius a Saladino treugas cepit in triennium; comitemque Campaniæ Henricum custodem terræ dimisit et dominum. Ascensis itaque navibus venit Ciprum, dispositisque rebus in Alemanniam et in terram ducis Ostrici tristi infortunio appulsus est. Cumque rex Angliæ mutato habitu incederet ut Templarius, puerique sui stomachantes nimis insolenter agerent, et dicerent inquirentibus astute, quod homines essent, mercatoris, compulsi sunt regis hospitium indicare. Nuntiatum est illico duci regem Angliæ adesse, et missis nuntiis subito interceptus est. Dispersus est itaque rumor in populo de captione regia. Concurrente¹ vulgo, turpiter et probrose ductus est; ab his et illis² proditor appellatus est; ab aliis lapidandus, ab aliis capite plectendus, a nonnullis patibulo suspendendus videbatur. Vix tandem ereptus est, et inimico suo duci videlicet Ostrici præsentatus, et postremo imperatori³

Richard
makes a
truce with
Saladin.

His journey
homewards.

His conduct
in Austria.

He is taken
prisoner

¹ *concurrente*] et *currente*, C.

² *illis*] *ille*, A. B.

A 64.

³ *imperatoris*] *om.* A. B.

A.D. 1192.
Grounds
of the
hostility
of the duke
of Austria
towards
Richard.

traditus est. Oderant enim eum et ipsius gloriæ inuidebant, eo quod in obsidione et captione civitatis Accon in re militari promptior esset atque paratior; et quod Ciprum insulam grandem solus adquisisset. Et cum multos ex merito haberet æmulos, specialiter tamen ducis Ostrici malignum incurrit odium. Cum enim civitatem Accon irrumperent Christiani, et diversi diversa civitatis hospitia caperent, in nobilissimo civitatis palatio signum ducis elevatum est. Quod intuens rex et invidens, manu militum valida vexillum dejecit, ducemque tam grato spoliavit hospitio: unde dux et Teutonici omnes indignantes abierunt, regique redituro multis in locis posuerunt insidias, et tandem, ut dixi, captus est.

A.D. 1193.

MXCIII.—XVI.¹

Effects pro-
duced by
the news of
Richard's
capture.

Mira rerum commutatio, sed et famæ confusio facta est. Cum enim plurimi adventum regis in Normanniam prædicarent, et ob hoc plurimi convolarent in Normanniam, de captione ipsius subito murmur increbuit, omniumque, et maxime invidentium, ora resolvit. Innovantur illico circumquaque per Angliam de fidelitate regi servanda sacramenta, civitates et oppida muris et propugnaculis muniuntur. Verum a² rege Franciæ, qui primus erat invidentium et præcipuus, et comite Johanne qui regis erat frater³ uterinus, conjuratio valida facta est. Ad nutum itaque prædicti Johannis et mandatum regis Franciæ, cui jam fecerat homagium, sunt coadunatæ naves plurimæ apud Witsandum, et innumera Flandrensium multitudo deliciis Anglicanis ab olim invidens et copiis, ut ad proximum Pascha vel Parasceue bellaturi navigarent in Angliam. Sed

Threatened
invasion of
England.

¹ The dates are omitted in MSS. |
A. and B.

² a] om. B.

³ frater] super, A. B.

eorum malitiam prævenit Dei¹ sapientia, eorum in A.D. 1193.
 Anglia captis nuntiis et detectis insidiis. Igitur ex March.
 mandato reginæ Alianor, quæ tunc temporis regebat Preparations for
 Angliam, in Passione Domini et Pascha et deinceps defence.
 nobiles et ignobiles, milites et rustici, ad arma convo-
 labant, littusque maris quod Flandriam spectat obser-
 vabant. Comes autem Johannes latenter venit in Measures
 Angliam, ut ex Galensibus et Scotis satellites convo- of John.
 caret et² Flandrensibus occurreret, ut hinc et inde An-
 gliam occuparet. Cum autem in Anglia turbata videret The king
 omnia, paulisper delituit, militarem interim convocans of Scots
 copiam; sed rex Scotiæ nullum comiti præstare vole- refuses to
 bat auxilium. Galenses autem in confinio Kingestune help him.
 et Windlesores ob defectum victualium prædas facie-
 bant. Quod audientes justitiiarii, "Eia," inquirunt, "eia!
 " nunc aliquid agamus ut saltem extinguamus incen- The jus-
 " dium quod ipsi succenderunt." Obsedit itaque cas- ticiar be-
 tellum de Windlesores cum innumera multitudine sieges
 militum et peditum ille malefidus archiepiscopus Windsor
 Rothomagensis, et captionem ipsius in dies distulit plu- Castle.
 rimos, eo quod in eodem castello consanguineos suos
 haberet. Interea rex Franciæ cum exercitu suo inva- Philip in-
 sit Normanniam, et, cum non haberet resistentes, vil- vades Nor-
 las et oppida de facili occupavit. Gisortio tandem per mandy.
 proditorem tradito, Rothomagum properavit. Quod
 audiens venerabilis comes Leicestriæ, Robertus nomine,
 altius suspirans vehementer indoluit, omniumque suorum Policy of the
 quasi contemptor effectus cum civibus Rotomagi fœdus earl of
 iniit, de communi consensu civitatem munivit et tenuit, Leicester at
 et procuratorem, immo proditorem, Normanniæ, ut fere- Rouen.
 batur, vinculis coartavit. Rex autem obsedit civitatem,
 sed resistente eidem prudentia comitis cum unanimi-
 tate³ civium, apertis portis ingredi non audebat. Re-
 pulsus est enim ab ingressu civitatis vaniglorius ille

¹ Dei] om. C.² et] om. A. B.³ unanimitate] civitate, ins. A. B.

A.D. 1193.
Philip re-
tires from
Rouen.

He nego-
tiates with
the em-
peror.

John re-
turns to
France.

The King's
ransom
fixed.

The bishop
of Salisbury
arrives
April 20, and
makes a
truce with
John.

Richard
meditates
on the
means of
raising his
ransom, and
on the ap-
pointment
of a new
archbishop.

rex per fundibarios et sagittarios et pedissequas civitatis, quæ more virorum attonsæ picem eliquatam et alia immunda in obsidentes effundebant. Rex itaque confusus rediit in Franciam, misitque nuntios ad imperatorem cum infinita pecunia, rogans attentius ut regem Angliæ utpote hominem suum ei mitteret liberum, vel eundem diutius retineret incarcerationum. Comes autem Johannes cum videret conjurationem suam esse detectam, et quod fraudatus esset Scottorum et Flandrensium adiutorio, castella quæ suæ ditionis erant fortiter munivit, et transfretavit, et regi Franciæ faciens homagium indesinenter adhæsit.

Interea venerunt in Angliam nuntii regis, dicentes eum pro redemptione sua centum milia marcarum imperatori spopondisse pecuniam. Venit etiam in Angliam xii^o kalendas Maii venerabilis ille Hubertus Salesberiensis episcopus, justus et bonus, in cujus adventu tota Anglia in brevi pacificata est. Cum enim castellum de Windlesores ad deditionem coegisset, cum comite Johanne antequam rediret in Franciam pacem fecit, datis et acceptis induciis usque ad festum Sancti Michaelis.

Rex interim Anglorum Ricardus, manu militum armatorum die noctuque vicissim vigilantium sub artissima tentus custodia, cum amaro multa revolveret animo, duplici tamen ex causa frequentiusangebatur. In primis siquidem suam desiderabat liberationem, quæ sola pecunia mediante, centum scilicet quinquaginta milia marcarum, poterat expediri. Deinde consolationem Cantuariensis ecclesiæ in eligendo pastore et archiepiscopo desiderabat accelerari, per quem suam redemptionem celerius sperabat exsolvi. Sciebat enim Angliam regni et sacerdotii privilegio privatam, cum nequissimos et cupidos haberet æmulos, de facili posse perturbari cum utroque careret beneficio. Sciens autem rex quod a conventu Cantuariensis ecclesiæ de facili non exaudiretur, si denuo pro archiepiscopo de Monte

Regali, unde superius mentio facta est, preces funderet, ad Hubertum Salesbiriensem episcopum promovendum, quem ubique in peregrinatione sua et in obsidione civitatis Accon virum industrium, prudentem et¹ providum, experimento didicerat, animum inflexit. Igitur conventui Cantuariensi scripsit, de electione facienda breviter faciens mentionem, ne videretur ab aliquo qui alta sapiunt electionis liberæ diminuere libertatem, nec aliqua violentia Cantuariensis ecclesiæ privilegium mutilare, cujus beneficio in regem consecratus est. Reginæ vero matri suæ et justitiariis Angliæ per familiares et fideles suos subscriptam misit epistolam:—

“ Ricardus² Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes Andegaviæ, karissimæ matri suæ Alianoræ, eadem gratia reginæ Angliæ, salutem et filialis dilectionis inviolabilem firmitatem. Mandamus vobis quod vocatis justitiariis nostris, Landoniensi, Wintoniensi, Lincolnensi et Roffensi, et aliis episcopis Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis quos videritis evocandos, sub qua poteritis celeritate in propria persona Cantuariam ad priorem et monachos accedatis,³ et cum omni studio et diligentia efficiatis, quod carus et⁴ fidelis noster venerabilis Hubertus Saresbiriensis episcopus in Cantuariensem archiepiscopum eligatur, sicut vobis prius per dilectum et fidelem nostrum Willelmum de Sanctæ Mariæ Ecclesia⁵ significavimus, nisi jam idem episcopus electus sit. Certissimum enim habemus quod ipsius promotio Deo erit grata, et regni nostri defensionis et pacis conservationi et liberationi nostræ accelerandæ valde necessaria. Unde vobis, mater karissima, supplicamus cum qua possumus devotione, quatinus, sicut nos diligitis, hoc negotium cum qua poteritis festinantia ad effectum perducat. Et si forte aliquod mandatum accepistis a nobis in contrarium, vel pro cancellario, vel pro Batoniensi⁶ episcopo,

A.D. 1183.
He determines to propose bishop Hubert of Salisbury.

June.
Letter of the king to his mother, urging her to secure the election of bishop Hubert.

Letters in favour of other candidates are void.

¹ *et*] om. A. B.

² *Ricardus*] See Epistolæ Cantuarienses, No. ccciii., p. 364, with the date “viii. die Junii.”

³ *accedatis*] om. A. B.

⁴ *et*] om. A. B.

⁵ The letter accrediting William of S. Mere l’Eglise is in the Epi-

stolæ Cantuarienses, No. cccci., p. 364; dated Speyer, Mar. 30.

⁶ *Batoniensi*] Savaric had been made bishop of Bath in succession to Reginald. He was a candidate for the primacy; see Epp. Cant. pp. 364, 365, 381.

A.D. 1193. "vel pro aliquo alio, proculdubio vos scire volumus quod
 June. " illud cassamus, et omne mandatum quod de cætero de can-
 The king " cellaria nostra emanabit contrarium. Satis enim vestra
 explains " novit dilectio quod, dum in custodia tenemur, oportet nos
 that he has " precibus magnorum virorum cedere, et pro quibusdam sup-
 been obliged " plicare quos nullatenus promoveri vellemus. Quicquid au-
 to write " tem scripserimus aut in futurum scripturi fuerimus super
 letters " prædicto negotio, voluntas nostra est firma et immutabilis,
 which did " quod episcopus Saresbiriensis in Cantuariensi ecclesia pro-
 not express " moveatur, quia de illo hoc volumus et non de alio. Et si
 his inten- " forte nondum electus est, vel aliquo casu interveniente, quod
 tions. " absit, non possit eligi, volumus et firmiter præcipimus quod
 " Cantuariensis ecclesia de pastore nullo modo ordinetur ante
 " redditum nostrum in Angliam. Cætera quæ ad præfati
 " Saresbiriensis episcopi spectant promotionem supplebit carus
 " et fidelis noster magister Johannes de Brideport, cui fidem
 " super hoc negotio promovendo indubitatam habeatis. Teste
 " meipso apud Warmasiam."

The monks
 are sum-
 moned to
 London to
 make the
 election on
 Sunday,
 May 30.

Regina vero et Rotomagensis, cum videretur domini
 regis urgens esse mandatum, alios quoque justitarios
 per Angliam dispersos, eo quod his diebus multis et
 innumeris perturbaretur incommodis, nec valerent ul-
 terius tam utile tamque necessarium protelare negotium,
 viros industrios cum eis qui a rege venerant¹ cum
 litteris commonitoriis Cantuariam miserunt ad con-
 ventum, monentes ut in die Dominica, *iiii^{to}* scilicet
 kalendas Junii, Lundoniam venirent, archiepiscopum per
 Dei gratiam electuri. Videntes igitur monachi cum
 assensu regio sibi etiam nunc a Deo datam eligendi
 libertatem, cum non viderent aliquem² in Anglia Hu-
 berto præstantiorem, invocata sancta Trinitatis gratia,
 eum sabbato mirantibus nuntiis et fere desperatis ele-
 gerunt. Prior itaque Gaufridus crastino Londoniam
 advolans præfatum electum suis extraxit latebris, eum-
 que in concione episcoporum qui ad electionem facien-
 dam convenerant Rothomagensi et reginæ regalibus
 instituendum præsentavit. Stupens ad hæc Ricardus³

The monks
 elect Hu-
 bert on
 Saturday,
 May 29.

¹ *venerant*] *venerunt*, A. B.

² *aliquem*] *aliquam*, A. B.

³ *Ricardus*] *om.* A. B.

Londoniensis episcopus, qui sibi solennitatem electionis reservatam putabat, sed jam desperans, ne nil ageretur, priori et monachis dixit: "Bene fecistis qui nobis " nostrum adduxistis electum." Cui prior: "De vestro," inquit, "electo, quid feceritis, vel si quem elegistis, nos " penitus ignoramus. Quod autem nostra de jure de- " beat esse electio res in propatulo est cum regiæ " curiæ nostrum præsentamus electum." Factum est autem. Directi sunt illico nuntii ipsius electi, et nuntii¹ conventus, cum nuntiis² regis ad curiam Romanam, pro pallio petendo et plenitudine potestatis. Qui benigne a domino papa suscepti sunt.

A.D. 1193.
May 30.
Conduct of
the bishops.

Messengers
sent for the
pall.

Factæ sunt interea exactiones durissimæ per totam Angliam pro redemptione regis, ut omnes et singuli, tam ecclesiasticæ quam seculares personæ, quartam partem reddituum suorum solvere cogentur. Deinde calices ecclesiarum et ampullæ, cruces et candelabra, textus et turibula aurea vel argentea, capsæ etiam sanctorum excoriatæ sunt et conflatæ, regiis assignatæ³ ministris. Afflicta est præcipue hiis diebus misera Cantuariensis ecclesia, quæ tunsionibus et pressuris variis extenuata in nichilum pene redacta est. Convocati sunt iterum et iterum apud Lundoniam tam ecclesiasticæ quam seculares personæ, ut subtilius requirerent si quid esset residuum ad solvendum. Cum igitur apud Westmonasterium, absente Cantuariensi electo, considerent in unum et secum quærerent, intravit quispiam crucem bajulans, quem archiepiscopus Eboracensis stupentibus cunctis a tergo subsequens præsumptione stolidam turbavit universos. Quem tandem alloquens Gilebertus Roffensis episcopus ait, "Si " ordinate ut deceret ingressus fuisses, nos tibi cum " gaudio assurgeremus et cum salutatione. Verum " quia in dedecus patris nostri Cantuariensis electi,

Measures
taken for
raising the
money for
the ransom.

Councils
held at
London.

Presump-
tion of the
archbishop
of York.

¹ *ipsius . . . nuntii*] om. A. B. | *assignatæ*] excoriata . . . conflata
² *cum nuntiis*] nunc nuntii, A. B. | . . . assignata, C.; corrected in A.
³ *excoriatæ . . . conflata* . . .

A.D. 1168. " quod et in nostram redundat universitatem, præ-
 The bishop of Rochester " sumptuose crucem bajulans incedis, nullam tibi ex-
 remon- " hibemus reverentiam, sed ad sedem apostolicam
 strates with " appellamus. Quippe cum notum sit et publicum
 the arch- " Cantuariensem ecclesiam super hoc ab antiquo pri-
 bishop of " matu privilegiatam esse, et quod non debeat Ebora-
 York for " censis archiepiscopus in diocesi Cantuariensis ecclesiæ,
 having his " id est citra Humbre fluvium, ante se crucem deferre.
 cross borne erect. " Quia igitur super hoc præsumpsisti, iterum et ite-
 " rum sedem apostolicam appellamus." Accurrit illico
 Character of archbishop Geoffrey. Herbertus Cantuariensis archidiaconus et episcopi qui
 aderant itidem acclamantes. At ille nescio quid sub-
 murmurans exivit continuo. Erat autem juvenis illi-
 teratus, blesus et balbutiens, qui licet regio natus esset
 sanguine ut putabatur, notus tamen erat cunctis quod
 omnia superbe¹ et impie machinabatur.² Quem ob
 favorem regis alloquentes, aliqui ex nobilioribus Lon-
 doniæ civibus monuerunt attentius, ut sibi suisque
 The Londoners warn him. sociis provideret, crucemque suam quam contra justum
 et æquum portabat absconderet, ne irritati Londoni-
 enses tales ei facerent contumelias quales intulerant
 prædecessori suo Rogerio, cujus crux in medio populi
 confracta est, qui etiam in concilio episcoporum, cui
 præsedebat Hugutio legatus, de sede qua contumaciter
 sedere gestiebat dejectus et in terram prostratus est,
 cappa turpiter dissipata; cui nec præsentia regis
 The archbishop taxes his clergy. Henrici nec auctoritas legati ullum vel modicum præ-
 buerunt solatium. Paruit tandem archiepiscopus tantis
 consiliariis, et cruce recondita exivit a Londonia.
 Eboracum vero reversus, cum a subditis suis infinitam
 peteret pecuniam, ab omnibus tam clericis quam laicis
 ad sedem apostolicam appellatus est.

Interea nuntii Cantuariensis electi Romam venientes,
 gaudenter excepti, gratanter exauditi sunt, pallioque

¹ *superbe*] *superba*, B,

² *notus . . . machinabatur*] no-

tus tamen erat et nothus et omnia
 superbo impetu machinabatur, C.

suscepto una cum domini papæ legato mense Octobri A.D. 1193. October. Arrival of the pall from Rome. Cantuariam reversi sunt. Erat autem aliquantula dissensio inter clericos de portanda cruce.¹ Quidam enim dicebant crucem posse portari ex quo electus erat et in episcopum sacratus. Alii dicebant crucem non ferendam antequam pallium susciperetur: illi leges, isti² decretales sententias proferebant. Quorum sententias infatuavit monachus quidam Cantuariensis G.³ sacrista, qui de jure officii sui crucem attulerat vice conventus et capellani.⁴ Qui super hoc ab electo sciscitatus respondit: "Domine, inquit, magistri isti dicant quod voluerint, et quod in suis habent sententiis. Ego autem allego consuetudinem Cantuariensis ecclesiae,⁵ quod vidi, et quod a senioribus audivi, et quod in scriptis repperi. Si quispiam episcopus electus fuerit, crucem portare non debet antequam a domino papa confirmetur electio, quia secundum canones non debet episcopus de sede ad sedem transferri præter ipsius assensum. Si is qui eligitur episcopus non fuerit, statim post consecrationem crucem habebit, quia comitantia sunt archiepiscopatus Cantuariensis et primatus totius Angliæ." Consenserunt itaque sententiæ prædicti G. monachi electus et clerici. Qui G. ab electo recedens, et in crastino rediens, crucem portans, obviavit electo a Lundonia⁶ venienti, crucemque tradidit cum devotione apud Levesham Gervase delivers the cross to the new archbishop at Lewisham, Nov. 3. iii^{to} nonas Novembris. Et ut sciant posterius quomodo fieri debeat, modus susceptionis hic erat:—

Cum igitur Cantuariam tendens prædictum G. qui hæc scripsit, crucem bajulantem appropriare videret, equo descendit, et⁷ in terram corruens extensis

¹ cruce] vel non portanda ante susceptionem pallii, C., interlined.

² isti] illi, A. B.

³ G.] So MSS. A. B. C. The person so designated is Gervase himself. MS. C. has a note "Re-

" sponsio Gervasii Sacristæ de portanda cruce."

⁴ capellani] capellam, A. C.

⁵ ecclesiæ] suæ, C.

⁶ Lundonia] Lundania, B.

⁷ et] om. A. B.

A.D. 1193.
Nov. 3.
Speech of
Gervase on
delivering
the cross to
the arch-
bishop.

brachiis crucem adoravit, astante præfato G. cum episcopo Roffensi et innumera multitudo. Surgenti autem et in genibus statim erecto, dixit Gervasius: "Nuntius sum, venerande pater, nuntium ferens optimum, non hominis sed Dei, immo Illius Qui Deus est et homo, Jesus Christus. Nec mirari debet¹ quispiam vel irasci si quod suum est nuntius exequitur. "Nuntius, inquam, sum Regis summi Qui salutem te salutem æternam, rogat, mandat, et præcipit ut ecclesiam Suam regendam suscipias, eamque diligas et protegas in fide non ficta. In huius signum nuntii summi Regis vexillum tibi trado ferendum. Accipe libenter, porta fideliter, ut cum sanctis prædecessoribus tuis Cantuariensis ecclesiæ patronis in æternum gaudeas, Amen."

Archbishop
Hubert
arrives at
Canterbury
Nov. 7, and
receives the
pall.

Cruce itaque suscepta et clerico ferenda tradita, de cætero nominandus archiepiscopus, Cantuariam veniens, ab episcopis Angliæ et conventu Cantuariensi honorifice et in osculo pacis vii^o idus Novembris susceptus est. Deinde alba indutus et cappa, sequente conventu, nudus pedes incedens, pallium suscepit per manum nuntii Celestini papæ. Quo redimitus pallio cum cæteris episcopalibus indumentis intronizatus est et missam celebravit. Facta est autem grandis altercatio inter episcopos, Lundoniensem scilicet et Rofensem, quorum in hoc opere videretur esse major. Lundoniensis enim dexteram archiepiscopi totamque intronizandi solennitatem suam esse dicebat de jure antiquo, quia Lundoniensis episcopus inter episcopos Cantuariensis ecclesiæ decanatus optinet dignitatem. E contra Rofensis idem sibi usurpabat quia capellanus erat. Quidam autem² dicebant quod prioris et conventus esset intronizatio quia eorum esset electio; alii dicebant quod eorum esset intronizatio quorum esset³ consecratio, id

Quarrel of
the bishops
of London
and Rochester
for precedence.

¹ *debet*] debeat, C.

² *autem*] om. B.

³ *alii . . . esset*] om. A. B.

est, episcoporum. Ad sedandam igitur tantorum viro-
rum dissensionem, pro bono pacis, ne tanta solennitas
cassaretur, utrimque provisum est, ut in susceptione
archiepiscopi Lundoniensis ejus dexteram optineret, et
in susceptione pallii Rofensis, salva utriusque debita
dignitate. Lundoniensis¹ vero dixit orationem cum
pallium humeris archiepiscopi imponeretur, et cum in
sede patriarchatus locaretur. Vii^o² idus Novembris a
conventu cœnobii Sancti Augustini solenniter in osculo
pacis susceptus est, ibidemque missam celebravit. Ante
Natale Domini rex Angliæ mandavit matrem suam
Alianor reginam et archiepiscopum Rothomagensem, jam
in spe positus recuperandæ libertatis, et archiepiscopus
Cantuariensis præfectus Angliæ factus est.

A.D. 1193.

Nov. 7.

Agreement.

Visit to S.
Augustine's.Hubert
made
justiciar.MCXCIII.—XVII.³

A.D. 1194.

Gratiæ anno, gratia Dei rex Angliæ Ricardus a diu-
tina custodia liberatus est, et matri suæ propriæque
libertati restitutus, soluta tamen in parte plurima quam
promiserat pecunia, et de reliquo datis obsidibus. Ar-
chiepiscopus autem Eboracensis ne nil videretur egisse,
per dumos et devia crucem ferens, eo quod via regia
non auderet incedere, ut regi occurreret venienti ad
mare descendit. Sed ex mandato Cantuariensis archi-
episcopi conatus ipsius inanis effectus est, et reversus
est Eboracum. Interea mirabili eventu interceptæ sunt
litteræ comitis Johannis quas in Angliam miserat de
proditione: unde paulisper commotus archiepiscopus
Cantuariensis subito obsedit castellum de Merlesberge,⁴
quod erat comitis, et cepit. Deinde Notingham duxit
exercitum et obsedit castellum. Rex autem Angliæ
mare ingressus est in Alemannia apud Andwerpe,⁵ et

Release of
Richard.Archbishop
Geoffrey
hindered
from meet-
ing him.John's
castle of
Marl-
borough
taken; and
Nottingham
besieged.

¹ *Lundoniensis*] Tandem, B.
vii^o] Tertio, C.

² MSS. A. and B. omit the dates.

⁴ *Merlesberge*] Marleberge, C.

⁵ *Andwerpe*] Andewerpe, C.

- A.D. 1184.
Mar. 12.
Richard
lands. prospere applicuit in Anglia ⁱⁱⁱⁱ^{to} idus Martii in portu de Sandwic. Erat autem murmur in populo et in ore eorum qui cum rege venerunt, quod rex Franciæ regi Anglorum ad mare præparasset insidias, ut eum vel caperet vel debellaret. ^{III}^{tio} idus Martii venit rex Cantuariam, et a conventu Sancti Augustini susceptus in directum ad processionem conventus matricis ecclesiæ, sicque ab utroque conventu in ecclesiam Christi¹ deductus est. Noluit enim aliquam ecclesiam ingredi donec matrem suam Cantuariensem ecclesiam, per quam coronam regni meruit accipere, visitasset. Crastino cum recessisset a Cantuaria et Roffam appropinquaret, obviavit archiepiscopo Cantuariensi Huberto sibi gaudenter occurrenti, equoque desiliens genu flexo corruit in terram, et archiepiscopus similiter jacebat e regione, tandemque surgentes, oculis in amplexibus lacrimantibus, osculis² præ gaudio sese refecerunt. Deinde rex, una cum archiepiscopo Notingeham properans, obsedit castellum et in brevi obtinuit. Convocatis autem prælatis Angliæ quæsit et accepit consilium ut regnum innovaret, et coronam regni ab archiepiscopo Cantuariensi in Paschali solennitate sibi permetteret inponi. Paruit rex consilio prælatorum, et Wintoniam undique properatum est. Verum quia tanta solennitas in ipso die Paschæ in tantillo spatio non poterat expediri, usque in octavas Paschæ dilatum est negotium. Et quia modus coronationis hujusmodi a multis retroactis diebus a memoria hominum sublatus³ est, a Cantuariensi ecclesia, in qua rex Stephanus cum regina coronatus est, quæsitum et inventum est hujusmodi consilium.
- Mar. 13.
He visits
Canterbury. in directum ad processionem conventus matricis ecclesiæ, sicque ab utroque conventu in ecclesiam Christi¹ deductus est. Noluit enim aliquam ecclesiam ingredi donec matrem suam Cantuariensem ecclesiam, per quam coronam regni meruit accipere, visitasset. Crastino cum recessisset a Cantuaria et Roffam appropinquaret, obviavit archiepiscopo Cantuariensi Huberto sibi gaudenter occurrenti, equoque desiliens genu flexo corruit in terram, et archiepiscopus similiter jacebat e regione, tandemque surgentes, oculis in amplexibus lacrimantibus, osculis² præ gaudio sese refecerunt. Deinde rex, una cum archiepiscopo Notingeham properans, obsedit castellum et in brevi obtinuit. Convocatis autem prælatis Angliæ quæsit et accepit consilium ut regnum innovaret, et coronam regni ab archiepiscopo Cantuariensi in Paschali solennitate sibi permetteret inponi. Paruit rex consilio prælatorum, et Wintoniam undique properatum est. Verum quia tanta solennitas in ipso die Paschæ in tantillo spatio non poterat expediri, usque in octavas Paschæ dilatum est negotium. Et quia modus coronationis hujusmodi a multis retroactis diebus a memoria hominum sublatus³ est, a Cantuariensi ecclesia, in qua rex Stephanus cum regina coronatus est, quæsitum et inventum est hujusmodi consilium.
- Mar. 14.
He meets
the arch-
bishop near
Rochester. obviavit archiepiscopo Cantuariensi Huberto sibi gaudenter occurrenti, equoque desiliens genu flexo corruit in terram, et archiepiscopus similiter jacebat e regione, tandemque surgentes, oculis in amplexibus lacrimantibus, osculis² præ gaudio sese refecerunt. Deinde rex, una cum archiepiscopo Notingeham properans, obsedit castellum et in brevi obtinuit. Convocatis autem prælatis Angliæ quæsit et accepit consilium ut regnum innovaret, et coronam regni ab archiepiscopo Cantuariensi in Paschali solennitate sibi permetteret inponi. Paruit rex consilio prælatorum, et Wintoniam undique properatum est. Verum quia tanta solennitas in ipso die Paschæ in tantillo spatio non poterat expediri, usque in octavas Paschæ dilatum est negotium. Et quia modus coronationis hujusmodi a multis retroactis diebus a memoria hominum sublatus³ est, a Cantuariensi ecclesia, in qua rex Stephanus cum regina coronatus est, quæsitum et inventum est hujusmodi consilium.
- He takes
Notting-
ham. obsedit castellum et in brevi obtinuit. Convocatis autem prælatis Angliæ quæsit et accepit consilium ut regnum innovaret, et coronam regni ab archiepiscopo Cantuariensi in Paschali solennitate sibi permetteret inponi. Paruit rex consilio prælatorum, et Wintoniam undique properatum est. Verum quia tanta solennitas in ipso die Paschæ in tantillo spatio non poterat expediri, usque in octavas Paschæ dilatum est negotium. Et quia modus coronationis hujusmodi a multis retroactis diebus a memoria hominum sublatus³ est, a Cantuariensi ecclesia, in qua rex Stephanus cum regina coronatus est, quæsitum et inventum est hujusmodi consilium.
- He goes to
Winchester
to be
crowned,
Apr. 17. Verum quia tanta solennitas in ipso die Paschæ in tantillo spatio non poterat expediri, usque in octavas Paschæ dilatum est negotium. Et quia modus coronationis hujusmodi a multis retroactis diebus a memoria hominum sublatus³ est, a Cantuariensi ecclesia, in qua rex Stephanus cum regina coronatus est, quæsitum et inventum est hujusmodi consilium.
- Proceedings
on the
occasion. Instante hora tertia, et rege, cum baronibus suis et comitibus, quibuslibet pretiosis tamen induto vestibus, induantur episcopi et conventus albis et cappis; et se-

¹ Christi] om. C.² oculis . . . osculis] osculis et| amplexibus lacrymantibus oculis,
C.³ sublatus] sublata, A. B. C.

quentes archiepiscopum Cantuariensem usque ad regis cameram ordines suos teneant episcopi, secundum primogenita consecrationis, præter Eboracensem archiepiscopum si affuerit, Lundoniensem, Wintoniensem, et Roffensem. Quorum Eboracensis ad dexteram ibit archiepiscopi Cantuariensis, Lundoniensis ad sinistram. Si forte defuerit Eboracensis, Lundoniensis ibit ad dexteram, Wintoniensis ad sinistram. Roffensis vero, qui Cantuariensis archiepiscopi capellanus est, prope archiepiscopum subsequetur a tergo, comitantibus eum a dextris et a sinistris duobus monachis capellanis archiepiscopi, ut cum libro paratus sit ad inveniendas congruas orationes. Regi autem super tapetum vel pallium coram archiepiscopo Cantuariensi inclinato genibus vel stanti, Cantuariensis archiepiscopus coronam imponat auream, et sceptrum in dextram, et hanc dicat orationem, "Coronet te Dominus," et cætera; deinde sonantibus signis cum cantu ducatur in ecclesiam. Quo flectente genua coram altari, finito cantu, dicat archiepiscopus has¹ preces: "Domine, salvum fac regem." "Mitte eidem auxilium de sancto." "Esto ei, Domine, turris fortitudinis." "Dominus vobiscum." "Quæsumus, omnipotens Deus, ut famulus tuus rex noster, et cætera." Deinde ducatur ad thronum regium et missam celebret archiepiscopus Cantuariensis. Post evangelium ducatur rex ad offerendum. Post "Agnus" communicet rex et missa finiatur. Post missam deducant eum in palatium comites, et barones cereos ferant, et regium gladium in forulo.

A.D. 1194.
Apr. 17.
Ceremonial
of the
coronation
of Richard
at Win-
chester.

Hic est modus hujus coronationis. Verum quia rex Ricardus a captivitate liberatus ex insperato in regnum reversus est, de consilio Cantuariensis ecclesiæ et prælatorum Angliæ, in octavis Paschæ apud Wintoniam sic coronatus est [xv^{to} kalendas Maii].²

Reason for
this corona-
tion.

¹ has] om. A. B.

| ² xv^{to} kalendas Maii] om. A. B.

A.D. 1194.
April 17.
Ceremony
of the coro-
nation.

Primo præcessit archiepiscopus Cantuariensis et episcopi aliique sacris vestibus induti cum conventu subsequente usque ad cubiculum regis: ubi super extensum tapetum regalibus ornamentis expositis, scilicet pallio quadrangulo auro texto, tunica, sandaliis, armillis, ense, calcaribus, baculo, sceptro et corona, rex indutus est. Quibus indumentis ornato inposuit archiepiscopus regis sinistræ baculum aureum, dextræ sceptrum, capiti vero coronam inposuit, et hanc dixit orationem, "Coronet te Dominus." Postea inchoato a cantore responsorio "Honor, virtus," processerunt omnes ad ecclesiam rege ultimo subsequente, portantibus ^{iiii^{or}} baronibus ^{iiii^{or}} cereos accensos ante eum, et aliis ^{iiii^{or}} pallium in ^{iiii^{or}} hastis super caput ejus. Tres vero comites nobiliores Angliæ portaverunt tres gladios in vaginis aureis. Cum autem pervenissent sic ad gradum altaris, inclinavit rex super genua, habens baculum aureum in sinistra et sceptrum in dextra. Finito cantu dixit archiepiscopus, "Domine, salvum fac regem." "Mitte ei, Domine." "Esto ei, Domine." "Dominus vobiscum." "Oremus. Quæsumus, omnipotens Deus, ut famulum tuum." Post hæc, reversus est ad locum ubi thronus regis paratus est, ducente eum archiepiscopo Cantuariensi a dextris, Londoniensi a sinistris. Deinde archiepiscopo episcopalibus induto et pallio Missa inchoata est. Post primam orationem collecta dicta est pro rege. Deinde "Christus vincit," a tribus personis. Post evangelium, ab episcopis ductus est ad oblationem. In eundo et redeundo portati sunt cerei coram eo et pallium. Post missam communicavit rex. Hiis omnibus rite peractis duxit eum archiepiscopus in palatium, exutus tamen pallio et casula et cappa indutus. Rex itaque accepta leviori corona sedit ad mensam cum episcopis et magnatibus terræ.

Hæc fuit forma coronationis regis Ricardi, postquam rediit de Alemannia, tantaque solennitas facta est propter præcedentem captionis contumeliam et inspe-

ratum ipsius adventum. Rex autem Stephanus aliquando in ecclesia Cantuariensi, una cum regina sua, per manum Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi sic coronatus est: Rex in veste festiva cum regina ab episcopis et comitibus ductus est in ecclesiam. Ipse rex stabat in sede archiepiscopi, et regina ex adverso. Archiepiscopus utrique coronam imposuit, deinde missam celebravit. Facta est autem altercatio inter monachos et clericos dum utrique "Christus vincit" cantarent. Clerici festinabant inportune ut sibi victoriam cum benedictione reportarent: sed habuerunt maledictionem pro benedictione. Nam ab archiepiscopo excommunicati sunt, nec nisi petente rege vix post missam potuerunt absolvi. Monachi vero tam devote quam morose canentes, honeste et devote ¹ a Deo gratiam, ab archiepiscopo benedictionem, a rege et regno laudem susceperunt.

A.D. 1194.
Ceremony
on the
coronation
of Stephen
and his
queen.

Rex autem Ricardus, coronationis suæ quintodecimo kalendas Maii peracta solennitate, ad mare descendit, et transfretavit ^{iiii^{to}} idus Maii.

Richard
sails May
12.

X^o kalendas ejusdem facta est eclipsis solis particularis hora sexta.

Eclipse,
April 22.

Archiepiscopus Cantuariensis, cum a præfectura Angliæ non posset absolvi, Lundoniam reversus est, et sacravit in octavis Pentecostes Herbertum ² Cantuariensem archidiaconum ad regimen Salesberiensis ecclesiæ in ecclesia Westmonasterii.

Consecra-
tion of
the bishop
of Salisbury,
June 6.

Hoc annò imperator Alemanniæ totam invasit Apuliam et Calabriam, et vastavit Salernam. Reges autem, Franciæ scilicet et Angliæ, numerosa militum collecta multitudine, nichil vel parum fecerunt; non enim audebant sibi palam occurrere, sed solummodo in alterutrum parabant insidias. Rex tamen Angliæ Tailleburch cepit et comitatum de Engolismo.

War in
Italy.

Richard
takes Taille-
bourg.

¹ *honeste et devote*] et honeste, C.

² *Herbertum*] Herbert le Poor, son of Richard of Ilchester, bishop

of Winchester. He was bishop of Salisbury from 1194 to 1217.

A.D. 1194.
The arch-
bishopric of
York seized.

September.
Itinerant
judges.

December.
Fatal acci-
dent to the
duke of
Austria.

His foot is
amputated,
and he dies.

Mense Augusto confiscavit archiepiscopus Cantuari-
ensis ex mandato regio archiepiscopatum Eboracensem.
Exigebat enim rex a prædicto archiepiscopo fratre suo
mille marcas argenti et eo amplius ut ferebatur. Qui
licet transfretaret et ad Romam nuntios mitteret, nec
fratri suo regi reconciliari, nec archiepiscopatum po-
tuit recuperare. His igitur aliisque de causis justi-
tarii qui vocantur errantes ex mandato Cantuariensis
archiepiscopi ad discutienda regni negotia mense Sep-
tembri per Angliam missi sunt.

Mense Decembri mirandum in Alemannia accidit
prodigium. Cum enim pueri civitatis Ostrici de con-
gesta nive pro modulo suo castellum composuissent,
et quidam ex eis extrinsecus oppugnarent, alique in-
trinsecus viriliter repugnarent et prævalerent, contigit
ducem Ostrici, qui regem Angliæ primo captivaverat,
cominus transire turba comitante suorum. Qui cum
paululum præstolaretur, et seditiones simulatorias in-
spiceret puerorum, conquesti sunt pueri quod non
possent resistentibus prævalere, ejusque implorabant
auxilium quo facilius castellum niveum expugnarent.
Annuit petitionibus puerorum, et illico, emissarium quo
sedebat calcaribus urgens, præfatum niveum ascendit
castellum. Quo de facili confracto, cum equus non
haberet quo certius pedes figeret, nimirum corruit du-
cemque dejecit. Cujus tibia tam subito tamque per-
verse confracta est, ut ossis fractura cutem perforaret.¹
Domum delatus tanto dolore et fæto repletus est, ut
eum vix medici vel cubicularii visitarent; tandem
medici² de salute ducis desperati persuaserunt ei ut
pedem putidum et fætentem amputare permetteret, si
forte vel sic vivere valeret. Annuit dux; amputato
pede cum tibia, cum fætor horridus augetur indies,
dux tandem obiit, sed sepeliri non potuit quia pro cap-

¹ *perforaret*] *perforavit*, C.

² *vix medici . . . tandem medici*] *viri medici*, A. B.

tione regis Angliæ fuerat excommunicatus. Cumque per dies septem inhumatus jaceret, et teterrimus factor intolerabilis esset, filius ipsius compulsus est Anglos obsides, quos pro pecunia nondum soluta tenebat, solvere, et liberos repatriare. Tactis quoque sacrosanctis juravit, quod vice patris de tanta enormitate judicio staret ecclesiæ. Sicque duce sepulto obsides in Angliam redierunt.

A.D. 1194.
December.
Return of
the English
hostages.

MCXCV.—XVIII.

Mense Martio obiit Hugo Dunelmensis episcopus, anno episcopatus sui circiter xlii^o, et sepultus in senectute bona. Rex Franciæ desponsavit sororem regis Danorum, ut vel sic contra regem Angliæ Danorum haberet adiutorium. Sed subito nescio quid secreti accidit ut rex suam quam optaverat reginam repudiaret et ultimum moliretur divortium.

A.D. 1195.
March.
Death of the
bishop of
Durham.

Marriage
and divorce
of king
Philip.

Eodem anno mense Junio Hubertus Cantuariensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus effectus, occidentales visitavit ecclesias, et apud Eboracum tam a monachis quam a clericis et laicis honorifice susceptus est. Deposuit autem cæteris ex causis accusatum abbatem Sanctæ Mariæ Eboraci, et per Dunelmum rediens misit abbates tres ut vice sua in diocesi Eboracensi alias circumquaque positas visitarent ecclesias. Festinabat enim redire Lundoniam ad expedienda regni negotia quæ hinc inde eum¹ ex mandato regio distrahebant. Mense Julio instituit abbatem Sancti Albani Johannem nomine, defuncto Warino ejusdem cœnobii abbate. Septimo idus Junii hora quasi sexta signum accidit mirabile apud Lundoniam. Nubes enim densissima et teterrima oriebatur in aere, crescens valde, sole circumquaque clare lucente. In cujus medio foramine aperto, quasi de foramine molendini nescio quid

June.
Archbishop
Hubert's
visitation at
York.

July.
John, abbot
of S. Albans.

June 7.
Strange ap-
pearance in
the sky.

¹ eum] om. A. B.

A.D. 1185.
June 7.
Globe of
fire.

The abbot of
Thorney
deposed.

The arch-
bishop
returns to
Canterbury.

Sept. 10.
Portent.

Peace nego-
tiations
defeated.

October.
Death of the
bishop of
Worcester;
reform of
the convent.

November.
Philip
elected
bishop of
Durham.

Archbishop
Geoffrey at
Rome.

album defluebat. Quod, sub nube nigra in globum crescens, in confinio Tamensis et hospitio¹ Norwicensis episcopi suspensum tenebatur. Inde quasi globus igneus corruit in fluvium, iterumque turbine facto cecidit infra septa curiæ præfati episcopi. Archiepiscopus autem Cantuariensis deposuit abbatem de Torneie,² de dilapidatione rerum monasterii sui accusatum. Exinde archiepiscopus per Sudsessiam Cantuariam veniens tam a monachis matricis ecclesiæ quam a cœnobitis Sancti Augustini honorifice susceptus est.

Quarto idus Septembris, advesperascente jam die, miranda claritas visa est descendere super ecclesiam Cantuariensem. Reformata est pax inter regem Franciæ et regem Angliæ. Ad cuius confirmationem cum per spectabiles nuntios, videlicet archiepiscopum Remensem, episcopum Eliensem, imperatoris peteretur nec optineretur assensus, iterum ad discordiam et insidias revocantur. Mense Octobri obiit Robertus episcopus Wigorniensis; archiepiscopus Cantuariensis confiscavit episcopatum. Videns autem quod res ecclesiæ et ordo monasticus in parte plurima deperissent, et inter monachos frequenter essent litigia, quosdam ex ipsis misit Cantuariam et alias per Angliam; duosque ex Cantuariensibus misit Wigorniam, qui ordinem et res dissipatas in bonum statum reformarent.

Mense Novembrii quidam regis clericus, Philippus³ nomine, electus est ad regimen Dunelmensis ecclesiæ; et archiepiscopus Eboracensis, in curia Romana diutissime stans, laborabatur plurimum in diminutionem primatus Cantuariensis ecclesiæ, et⁴ ut episcopatum suum, a quo spoliatus est, recuperare valeret. Cui clerici Eboracenses et regis potentia adversati sunt. Mense Decembri justitiæ qui vocantur errantes, missi per Angliam ab archiepiscopo Cantuariensi, fuerunt apud Cantuariam;

¹ *hospitio*] om. C.

² *Torneie*] Turneie, C.

³ *Philippus*] Philip of Poitiers, bishop of Durham, 1197-1208.

⁴ *et*] om. A. B.

ibique per ministros regis iudicio aquæ mundati sunt vel perierunt criminosi qui ad regiam pertinebant coronam; qui vero ad archiepiscopum pertinebant in fossa archiepiscopi apud Westgate salvati sunt. Similiter qui ad priorem et conventum, in eadem fossa salvati sunt, ministris prioris et conventus ibidem præsidentibus. Ubi quidam Elfgarus Ledret de Holingeburne, captus per assisam de Clarendune pro bidentibus furatis et aliis furtis, unde rettatus fuit per juramentum commune hundredi de Aihorn et iii^{or} villarum vicinarum, invadiavit iudicium aquæ in curia monachorum, ivit ad aquam in fossa ipsorum et mundatus est. Ibidem Willelmus le Hert, rettatus de latrociniis et frussura domorum per juramentum commune de Feleberge et iii^{or} villarum vicinarum, ibidem mundatus est. Nec miretur quispiam Cantuarienses monachos hac præminere dignitate, cum ab antiquis et modernis regibus Angliæ libertates plurimæ sigillis appensis eis confirmatæ sint. Hæc est enim cartarum sententia: "Hæc et illa concedimus illis: confirmamus super suos homines infra burgos et extra, in tantum et tam pleniter sicut proprii ministri mei exquirere deberent; nolumus pati ut aliquis se intromittat de rebus quæ ad eos pertinent, nisi ipsi et ministri eorum quibus ipsi committere voluerint, etc." Fuerunt autem tunc temporis justitiiarii in Cantia Ogerius filius Ogeri, Galfridus de Sunderesse tunc constabularius castelli de Rofa, et Hugo de Dudintonia,¹ missi a Huberto Cantuariensi archiepiscopo, qui summum in Anglia justitiiarii apicem tenebat; et Henricus de Cornhelle vicecomes erat in Cantia. Archiepiscopus autem Cantuariensis in Natali Domini² Eboracum accessit, et in ecclesia beati Petri Natale Domini celebravit.

A.D. 1195.
December.
Visitation of
itinerant
justices at
Canterbury.

The arch-
bishop
keeps
Christmas
at York.

¹ *Dudintonia*] Dodyngtonia, C. | ² *Domini*] om. A. B.

MCXCVI.—XIX.

A.D. 1196.
February.
Truce till
midsummer.

Richard
takes
Nonan-
court;
Philip
besieges
Aumale.

Richard,
provoked by
the conduct
of Arthur,
ravages
Brittany.

Disturbance
caused in
London,
by the
demagogue
William.

Convenerunt reges ad colloquium causa pacis reformandæ circa Purificationem apud —,¹ et induciæ datæ utrinque ad festum Sancti Johannis Baptistæ. Convocati sunt interea utrinque milites et pedites copiosi, et rex Angliæ obsedit et cepit Nunancurt,² et rex Franciæ obsedit Aubemarle.³ Arturus autem nepos regis Angliæ, comes tamen Britannia, cum videret regem Angliæ in arto positum ex infestatione regis Franciæ, familiarium suorum et imperitorum seductus consilio cœpit rebellare, et ab avunculi sui, Ricardi scilicet regis⁴ Angliæ, se subtraxit arbitrio. Hæc audiens rex dissimulavit ad tempus, pueriles volens experiri conatus. Deinde cum exercitu intravit Britanniam, et nullo resistente, diffugerant enim una cum Arturo, ut sibi placuit omnia vastavit. Rex autem in brevi, in parte plurima vastata Britannia, Francorum irritatus excessu, rediit in Normanniam. Verum cum reges campestri pugna sibi adinvicem formidarent occurrere, in prædis et incendiis commilitones suos exercebant. Castella quoque vi vel fraude nunc hinc nunc inde surripiebant.

Orta est interea seditio pessima in civitate Lundo-
niensi per quendam homuncionem⁵ pauperculum Wil-
helmum nomine, quod pudor est referre. Erat enim licet
contemptibilis forma eloquentissimus, et vulgus inperi-
tum in tantam produxerat pertinaciam ut eum contra
primos civitatis in omnibus haberent advocatum, ejus-
que magis obedirent imperio quam Lundanæ civitatis
præfecto. Unde factum est ut omnes adinvicem cives
dolum et nequitiam cogitarent, ut subversio civitatis
jam jamque videretur imminere. Die et nocte se et sua

¹ *apud*—] blank in A. B.; om. C.

² *Nunancurt*] Numincurt, B.;
Numincourt, C.; Nununcurt, A.

³ *Aubemarle*] Nubemarle, A. B. C.

⁴ *regis*] om. A. B.

⁵ *homuncionem*] altered to *homi-*
nem in A. and B.

armis et vigiliis ditiores civitatis propter timorem vulgi muniebant, ne ab ipsis occiderentur. Cum autem hæc in tantum invalesceret insania, ut per ipsum præfatum Willelmum in civitate fierent homicidia, ipse cum paucis sociis fugeret in turrem contiguam ecclesiæ Sanctæ¹ Mariæ quæ dicitur de Arcu, eamque cibariis munirent et armis, Hubertus Cantuariensis archiepiscopus, qui tunc temporis summum iustitiæ tenebat apicem in Anglia, a cæteris iustitiariis et ab² episcopis simul et abbatibus Angliæ apud Lundoniam coadunatis quærebatur quid facto opus esset, ne tanta civitas et tam opulenta ipsis præsentibus tam verecundum incurreret excidium. Omnes animòolvebant illud autenticum Salomonis proverbium dicentis, "Eice derisorem et exhibit cum eo iurgium." Misit igitur Cantuariensis archiepiscopus spectabiles nuntios ut monerent Willelmum ut de turre descenderet, et ab ecclesia exiret, iudicioque staret ecclesiæ, vitam habiturus et membra. Renuit hoc Willelmus, minas intulit et accepit, sed nec sic potuit avelli, propria enim loquacitas et favor vulgi tantam ei conferebant audaciam ut neminem formidaret. Archiepiscopus autem Cantuariensis, publice et privatim Lundonienses cives alloquens, pro fidelitate regis, pro pace conservanda, obsides petiit et accepit. Quo facto, convocata non modica armata militia, vicos civitatis et plateas observare præcepit, ne foedus initum cives rumperent, vel id quod faciendum erat pro bono pacis negotium præpedirent. Succenditur itaque turris et ecclesia Sanctæ Mariæ sabbato Passionis Domini, [viii^o idus]³ Aprilis, tandemque Willelmus cum sociis suis captus est, et apud turrin Lundoniensem archiepiscopo præsentatus. Data tandem de communi consilio dampnationis sententia, collo caballi pedibus appensus a prædicta turre per mediam civitatem ad

A D. 1196.
He fortifies
the tower of
S. Mary-le-
Bow.

The arch-
bishop
examines
into
matters.

William is
summoned
to quit the
church.

Apr. 6.
The church
is set on fire
and William
captured
and hanged.

Prov. xxii.
10

¹ Sanctæ] om. B.

² ab] om. A. B.

³ viii^o idus] Blank in A. B.; vii^o nonas, C.

A.D. 1196.
Apr. 6.
Report
of false
miracles.

ulmos tractus, demolitis carnibus ad silices obiter positos, catena ligatus ad ulmos eadem die cum sociis suis suspensus interiit. Sublato vero ipsius cadavere, subito divulgatum est in civitate Willelmum martyrem novum clarescere miraculis. Verum positis insidiis et flagellatis qui noctu venerant ad orandum, evanuerunt illico miracula ac visitator omnis abcessit.

Archbishop
Hubert
founds a
church at
Dereham.

Archiepiscopus Cantuariensis ædificavit ecclesiam sumptu non modico apud Dierham. De capella vero et canonia de Lamhee, quam Baldewinus prædecessor suus inchoaverat, perficienda sollicitabatur valde; fluctuabat enim animo, et quid utilius ageret nesciebat. Stimulabant enim ipsius mentem episcopi quidam et clerici, quibus quasi innatum esse videretur Cantuariensem ecclesiam collatis ab antiquo dignitatibus velle privare. Capella quoque ibidem erecta et domuncula quædam et locus aptus, quia prope civitatem tam nobilem Lundoniam erant,¹ curiam regis, quam archiepiscopus Cantuariensis² pro negotiis ecclesiæ simul et regni frequentabat. Resistebant prædictis rationibus pericula quædam maxima et multa quæ Cantuariensi metropoli videbantur imminere, si procederet in opere, lites quoque et discrimina quæ tempore Baldewini contigerunt hac de causa. Formidabat hinc offendere conventum Cantuariensis ecclesiæ, a quo sciebat se fuisse electum. Nolebat quosdam episcopos et clericos commovere qui frequenter ipsius animum incitabant ad operandum. Sentiebat præterea conventus Cantuariensis stabilitatem, et domini papæ Celestini de eodem opere scivit prohibitionem, cujus talis est forma:—

Papal
prohibition.

“Celestinus³ episcopus, servus servorum Dei, venerabili “fratri Bathoniensi episcopo, dilectis filiis de Radinges et de “Waltham abbatibus salutem. Molestias et injurias quas per “bonæ memoriæ Baldewinum Cantuariensem archiepiscopum

¹ *erant*] erat, C.

² *Cantuariensis*] gubernabat, ins. B., and A. also in other ink.

³ *Celestinus*] This letter has been given once already, above, p. 498.

" conventus ejusdem loci passus est, discretionem vestram non
 " credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepi-
 " scopus,¹ quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in
 " integrum mandatum felicis recordationis Urbani et Cle-
 " mentis prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum
 " iter peregrinationis arripuit ad plenum reformaverat, discre-
 " tionem vestram per apostolica scripta mandamus, quatinus,
 " omni dilatione et appellatione cessante, ecclesias cum fruc-
 " tibus inde perceptis et alia quæ sæpeditus archiepiscopus
 " ipsis absque juris ordine abstulerit, nostra freti auctoritate
 " cum integritate restitui faciatis, et eorum detentores si opus
 " fuerit censura non differatis ecclesiastica coercere, modis
 " omnibus observantes, ne in loco quem apostolica condemp-
 " navit auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius
 " capella ibidem ut dicitur erecta funditus destruat, et, sicut
 " a patribus nostris decretum esse dinoscitur, canonicorum
 " institutionem revocantes in irritum, eos et denuntietis et
 " teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apo-
 " stolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, do-
 " nec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque
 " qui sententiam piæ recordationis papæ Clementis incurrisse
 " noscuntur cautius faciatis ab omnibus evitari, donec exhi-
 " bita satisfactione competenti ecclesiæ per vos mereantur ab-
 " solvi. Qui vero hujusmodi communicaverint scienter, con-
 " grue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hæc autem omnia
 " tanto districtius discretionem vestram duximus iungenda,
 " quanto injuriam apostolicæ sedis continere videtur eadem
 " totiens iterare, et religionem vestram minus deceret si man-
 " datum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine
 " molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere;
 " nullis litteris juri eorum præjudicium facientibus, si quæ
 " apparuerint a sede apostolica impetratæ, obstantibus.² Quod
 " si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum
 " ea nichilominus exequantur. Datum Romæ apud Sanctum
 " Petrum, x^o kalendas Junii, pontificatus nostri anno primo."

A.D. 1196.
 Letter of
 Pope Cele-
 stine III.,
 dated
 May 23, 1191.

Audiens autem papa Celestinus in fraudem mandati
 capellam et canoniam de Cantuaria usque Lamhee
 translatam, nolensque Cantuariensem ecclesiam aliqua
 sui minui dignitate, executoribus mandati sui scripsit
 ita :

Other
 letters
 issued by
 the pope.

¹ archiepiscopus] etc. sicut in
 primo anno pontificatus Celestini
 papæ, C., omitting the rest of the
 letter.

² obstantibus] inserted in other
 ink in A.

A.D. 1196.

The pope directs the bishop of Chichester and the abbots of Reading and Waltham,

“Celestinus¹ episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Cicestrensi episcopo, et dilectis filiis de Radinges et de Waltham abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem. Summi pontificis moderamini noscitur plurimum convenire, ut, sicut a successoribus suis quæ rationabiliter statuit desiderat observari, ita prædecessorum suorum bene constituta et ratione prævia deliberationis providæ judicio stabilita debeat inviolabiliter custodire. Cum itaque felicitis memoriæ Urbanus et Clemens prædecessores nostri ædificationem novæ capellæ² et clericorum institutionem in præjudicium conventus ecclesiæ Cantuariensis factam, quæ gravem parere videbatur materiam scandalorum, de consilio fratrum suorum cardinalium irritaverint et expressius inhibuerint ne de cætero illam capellam observarent, nec in ea divina officia celebrarent: nos, volentes quod ab ipsis in hac parte noscitur stabilitum perpetua firmitate gaudere, ratum id et firmum habemus, et sine refectione cujusquam præcipimus observari; et quia quicquid ex eo sequitur vel ob id quod prohibitionis perpetuæ causam³ habens, interdicente canone a summis pontificibus constituto, factum est, cassum et inutile canonicæ judicant sanctiones, et idem jura etiam⁴ civilia protestantur, discretionis vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus clericos de Lamhee a juramento de observatione novæ capellæ Baldewino quondam Cantuariensi archiepiscopo præstito, auctoritate sedis apostolicæ denuntietis publice absolutos, ex parte nostra cessante appellatione eis districtius injungentes, ne de cætero novam capellam vel ecclesiam de Lamhee debeant observare, nec per se nec per suos in ea ulterius ministrare; eos ecclesiastica censura dilatione et appellatione postposita coercentes qui mandato nostro duxerint contraire: nullis litteris obstantibus harum tenore tacito a sede apostolica impetratis. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, xvii^o kalendas Junii, pontificatus nostri anno secundo.”

to relieve the clerks of Lambeth from their oath taken to Archbishop Baldwin.

Dated
May 16, 1192.

His et aliis de causis Cantuariensis archiepiscopus animo fluctuans, ut neutram partem offenderet monachorum⁵ vel clericorum et utrique placeret, proposuit

¹ Celestinus] See Epistolæ Cantuarienses, No. cccxvii., p. 361.

² capellæ] de Lamheth, B.
margin; om. C.

³ causam] causa, C.

⁴ etiam] om. C.

⁵ monachorum] scilicet, ins. C.

animo alienam relinquere possessionem, ut in proprio A.D. 1196.
 Cantuariensis ecclesiæ fundo, videlicet in villa quæ The arch-
 Meidestane¹ vocatur, opus propositum consummaret, eo bishop
 quod de loco Cantuariensis ecclesiæ minus inesse vi- proposes to
 debatur periculum, et ut monachi Cantuariensis eccle- found the
 siæ facilius traherentur ad consentiendum: sed, nec sic church at
 consentientibus monachis, evanuit in brevi et hoc pro- Maidstone,
 positum, et ad Lamhee sed languida intentio revertitur but, as the
 operandi. Missus est igitur ad archiepiscopum mona- monks
 chus industrius, ut ipsius animum mitigaret, et expo- would not
 sitis periculis, cum exordio causæ simul et exitu, consent, the
 mentem ejus a proposito revocaret. Conserto tandem Lambeth
 super hoc negotio sermone, allegat archiepiscopus de project is
 sobrietate simul et castitate clericorum, quod cum si- resumed.
 mul viverent semper honestatem saltem timore mutuo Discussion
 cogitarent. Subticuit tamen archiepiscopus ea quæ with the
 diebus et noctibus in domunculis suis agitari solent, archbishop
 ne forte monacho respondendi super hoc daret indi- on the
 cium, si clericorum male viventium exponeret exem- demerits of
 plum. Adjecit archiepiscopus et aliud argumentum, secular
 quod opus illud facturum esset ad gloriam et augmen- clerks.
 tum Cantuariensis ecclesiæ et ipsius defensionem, eo
 quod essent clerici prudentiores et faciliores ad pro-
 pugnandam ecclesiam quam monachi, qui nil aliud sa-
 perent quam claustrum. Cui monachus respondit: "Si
 "cedendum est operi quia clerici prudentiores sunt ad
 "propugnandum,² eo³ magis resistendum est quod
 "nequiores sunt ad inpugnandum. Nulla enim pestis
 "efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus." Safeguards
 "Omnem," inquit archiepiscopus, "Cantuariensi eccle- proposed.
 "siæ præstabunt cautionem, ne de cætero nocere va-
 "leant, etiamsi velint, nisi ut perjuri." Et monachus,
 "Quis," inquit, "eos post obitum vestrum, si tamen

¹ *Meidestane*] Maidenstane, C.

² *Si cedendum . . . propugnandum*] Sciendum est quia clerici
 prudentiores sunt ad propugnandum.

dum. B. The passage is corrupt in A.

³ *eo*] om. B.; eis, ins. B.; and A. in another hand.

A.D. 1196.
Argument
of a monk,
sent to the
archbishop,
to discuss
the founda-
tion of the
church at
Lambeth.

The project
began in a
jest of a
bishop.

“ obituri estis, compellet ad juramentum, vel a per-
 “ jurio prohibebit? Vacabit sedes Cantuariensis eccle-
 “ siæ quot annis voluerit rex, et interim vacantes cui
 “ voluerit dabit præbendas quæ de ecclesiis nostris in-
 “ titulatæ sunt. Numquid jurati vel non jurati clerici
 “ pro ecclesia Cantuariensi regi contradicent in aliquo,
 “ cum ipsum solummodo contra nos habeant patro-
 “ num? Ecclesias nostras ex dono ipsius optinent,
 “ quo modo vel qua ratione contra eum una nobiscum
 “ vel pro nobis futuri pontificis liberam petent elec-
 “ tionem? Contra nos agunt cum rege in ecclesiarum
 “ adeptione,¹ numquid nobiscum contra regem stabunt
 “ in electione? De ecclesiis nostris sustentati, de deci-
 “ mis pasti, insurgent in nos non solum in electione
 “ sed² in omni actione. Quia Græculus, et clericus,
 “ ‘ esuriens in cælum jusseris ibit.’ Electionem præterea
 “ sibi auctoritate regia usurpabunt, electi subvertent
 “ animum, consecrati depravabunt³ intellectum, ut qui
 “ pro Cantuariensi ecclesia adversus principes et potes-
 “ tates, ad exemplar prædecessorum suorum martyrum
 “ et confessorum Cantuariensium, pugnare deberent, de
 “ consilio clericorum primo in ipsam sponsam suam
 “ Cantuariensem scilicet insurgent ecclesiam. Ecce
 “ qualia quantaque pericula præter alia magna et in-
 “ numera prædecessor vester instituit Baldewinus,
 “ quem præ omnibus prædecessoribus vestris solum
 “ vultis imitari; et nostis, ut reor, quod hæc omnia ex
 “ unius episcopi risu traxerunt originem.” Et archi-
 “ episcopus; “Risusne,” inquit, “episcopi tam perniciosus
 “ esse potest ut tantas trahat enormitates? “Non,”
 “ ait monachus, “episcopi risus, sed ridentis, immo irri-
 “ dentis, intentio. Dicitur enim quod decessor vester
 “ Baldewinus Cantuariensis in primis diebus archiepi-
 “ scopatus sui, cum apud Westmonasterium vocati con-

¹ *adeptione*] adoptione, B.

² *sed*] et, ins. C.

³ *depravabunt*] dampnabunt, C.

" venirent episcopi, seorsum vocavit eos, et de refor- A.D. 1198.
 " mando statu ecclesiæ Anglicanæ diutius et diserte The monk's
 " commonuit et de facili traxit ad consensum. Assen- story about
 " tire videbantur omnes, ut singuli in episcopatu suo, a discussion
 " et ipse archiepiscopus ut primas per totam Angliam, on eccle-
 " vitia extirparent, virtutes aptarent, et resistentes de- siastical
 " bellarent, omni penitus humano timore pariter et reform and
 " amore semoto. Cum igitur tantus inter eos vide- the recovery
 " retur esse consensus ut sola libertas ecclesiæ Dei of eccle-
 " quæreretur, et¹ quasi murus impenetrabilis congluti- siastical
 " nati viderentur, unus ex eis exivit et abiit. Qui cum liberty.
 " regem seorsum a latere stantem inspiceret et subri- One bishop
 " dens abiret, perpendit rex episcopum, quem intus laughs at
 " forsitan et extra noverat, non sine causa risisse, et² the plan.
 " astantibus ait, 'Revocate episcopum illum.' Quem His conver-
 " secretius alloquens; 'Quare,' inquit, 'novo mihi more sation with
 " 'risisti?' Cui episcopus: 'Vellesne, domine, ut plo- the king.
 " 'rare? 'Nolo,' inquit rex, "ut plores, sed rogo
 " 'per fidem qua michi teneris ut michi fidenter cau-
 " 'sam risus exponas.' Dissimulavit episcopus. Et rex
 " magis ac magis institit, causam risus expostulans.
 " Voluntarie tandem victus episcopus exposuit causam,
 " et episcoporum revelavit secretum, quod ecclesiæ
 " Dei una cum archiepiscopo suo constanter vellent
 " libertates resarcire dissipatas. Rex autem quasi cum The king
 " gaudio alludens ait: 'Ehœ! sic volo, sic desidero ut takes
 " 'mei loquantur episcopi.' Episcopus abiit, et rex, de measures to
 " se sollicitus, alias inter eos innectere³ sollicitudines stop the de-
 " procuravit, ne videlicet episcopi communicato liberations
 " silio exemplo beati Thomæ martyris in eum acrius of the
 " insurgerent. Rex igitur paci suæ prospiciens et bishops.
 " tranquillitati, convocatis episcopis una cum archiepi-
 " scopo, talem eis proposuit materiam ut solam eccle-
 " siæ Dei videretur expetere libertatem, ipsumque

¹ et] om. A. B.² et] om. A. B.³ innectere] innectens, B.; innec-
tem, A

A.D. 1196.
The king
complains to
the bishops
of the
abuses of the
church.

“ dimitterent immunem, dum plures in proposito suo
 “ reperirent adversarios. Conquestus est enim lacri-
 “ mantibus oculis se miserum esse, non regem ; et, si
 “ regem, solo nomine se regiam optinere dicebat dig-
 “ nitatem, non potestate. Dicebat enim regnum An-
 “ gliae quondam gloriosum et opulentum in tot par-
 “ tículas nunc esse divisum, ut sibi modica portio
 “ relinqueretur immunis.¹ ‘Hæc enim,’ inquit, ‘et illa
 “ possident albi monachi et nigri et ordinis diversi
 “ canonici ; plures etiam ex transmarinis partibus
 “ magnas habent in Anglia portiones. Hi quoque
 “ omnes tales fratres associant sibi, pelliparios scili-
 “ cet et² sutores, quorum nec unus deberet instante
 “ necessitate in episcopum vel abbatem salva consci-
 “ entia nostra promoveri. Clerici quoque seculares,
 “ qui meas vel vestras possident ecclesias, generosita-
 “ tem suam et litteraturam convertunt in pravitatem,
 “ ut de gratia sibi data contra Deum erecto collo
 “ sicut equus et mulus armari videantur. Eleemosinas
 “ populi distrahunt et expendunt in usus pravy,
 “ dum magis cogitant de suarum pannis meretricum
 “ quam de suarum vestimentis vel libris ecclesiarum,
 “ comessationes diligunt et ebrietates, et, quo magis sor-
 “ descant in Venere, vino vel quolibet poculo debri-
 “ antur. Tolerabile malum videretur si singuli suas
 “ mulierculas observarent, et saltem thorum non in-
 “ vaderent alienum nec aliis filios generarent. Cum
 “ ex talibus aliquem ob generis sui favorem in epi-
 “ scopum vel archidiaconum promovemus, populo Dei
 “ non prædicatorem verbi Dei sed placitatorem, ne
 “ dicam letatorem, præesse conspiciamus.³ Quid ergo
 “ miseri in iudicio Dei dicemus ad hæc ? Præterea
 “ Romani propter debilitatem nostram adeo nobis in-
 “ festi sunt ut nobis solummodo videantur imperare,

¹ *immunis*] *immutus*, A.; om. B.

² *et*] om. A. B.

³ *populo . . . conspiciamus*] om.

A. B.

" 'litterulas suas nobis vendunt, nec justitiam quæ- A.D. 1196.
 " 'runt sed litigia foveant, multiplicant appellationes, He asks
 " 'redimunt¹ placitantes, et,² cum solam pecuniam their advice.
 " 'appetunt, veritatem confundunt pacemque subver-
 " 'tunt. Quid ergo dicemus ad hæc? Quid in tre-
 " 'mendo respondebimus iudicio? Inite consilium et
 " 'date operam ut tot et tantæ enormitates corri-
 " 'gantur.' Conticuerunt paulisper episcopi, et, regiis He proposes
 " 'lacrimis quas effundebat uberius quasi 'compatientes, that the
 " 'tandem ipsius super his consilium petierunt; et ait secular clergy
 " 'rex: 'Salva pace vestra et domini archiepiscopi de- should
 " 'bita reverentia, michi misero consiliosum videtur ad adopt the
 " 'præsens, ut monachi quique religionem suam et³ collegiate
 " 'ordinem in pace conservent; clerici vero qui nos- life.
 " 'tras et vestras optinent ecclesias, collegiati vivant,
 " 'castitatem communiter observent, quo facilius nobis
 " 'et vobis cum necesse fuerit occurrant. Sic facilius The bishops
 " 'nobis et vobis poterunt adesse, et Romanis latro- adopt the
 " 'nibus si transgrediuntur poterunt obesse.' Placuit idea of
 " 'sermo regis omnibus episcopis, et de facili tracti placing
 " 'sunt in sententiam, ut hi qui monachos cathedrales canons in all
 " 'habebant, prope civitates suas ecclesias fundarent, the cath-
 " 'ibidemque canonicos instituerent seculares. Ridi- drals.
 " 'culum enim eis videbatur ut monachi aliquas habe-
 " 'rent ecclesias cum non possent animas regere, vel ut
 " 'pastorum suorum liberam peterent electionem. Bal- Baldwin's
 " 'dewinus igitur Cantuariensis archiepiscopus, de cuius project at
 " 'electione malignitas ista sumpsit originem, primus Hackington.
 " 'hominum ne nil ageretur clericos tres instituit, quo-
 " 'rum unus semisanus primus præstitit iuramentum.
 " 'Locus etiam nominatus est prope Cantuariam, eccle-
 " 'sia scilicet⁴ Sancti Stephani apud Hakintoniam.
 " 'Misso tandem nuntio perfido et perjuro ad dominum
 " 'papam Urbanum, insinuavit eidem, quod beatus An-

¹ nec . . . redimunt] om. A. B.² et] om. A. B.³ et] om. A. B.⁴ scilicet] om. A. B.

A.D. 1196.
The monastic version
of the
Hackington
story.

“selmus idem habuerat ædificandi propositum, et
 “sanctus Thomas gloriosus martyr id ipsum cogitans
 “martyrio præventus opus dimiserat inchoatum. Hac
 “falsitate fretus optinuit de facili operandi licentiam,
 “non quidem conventualem ecclesiam sed capellam.
 “Venerandus autem Urbanus comperta post modicum
 “veritate opus inhibuit, et quod factum est irrita-
 “vit. Cum autem audiret archiepiscopum mandatum
 “apostolicum adeo parvipendere, ut in monachos
 “eorumque¹ possessiones violentas manus imponeret,²
 “et ad singula mandata novum aliquod gravamen
 “inferret, opus illud maledictum pronuntiavit et pro-
 “fanum, ipsi archiepiscopo suspensionis minas intor-
 “quens, universa quæ ibidem facta fuerunt funditus
 “demoliri præcepit.” “Vera sunt” inquit “hæc” archi-
 episcopus; “Sed quid egerit rex cum in capitulum
 “vestrum intravit³ quasi pacem facturus forte non-
 “dum novisti.” Cui monachus ait: “A vobis ista
 “gratanter audirem qui interfuistis, si referre velletis.”
 Et archiepiscopus: “Interfui quidem et inter archiepi-
 “scopum et monachos v. qui stabant ex adverso, cum
 “rege solus eram mediator. Et ut omnia breviter
 “dicantur, sic partium rex ipse verba referebat ut
 “monachis suaderet ne a tam justa causa vel modi-
 “cum flecterentur, archiepiscopo vero ne a monachis
 “tam turpiter vinceretur: et tandem utrimque ad
 “Romanam curiam missum est,⁴ sed archiepiscopus
 “litteras regis optinuit, et tandem Petrus Blesen-
 “sis missus est. Sic rex pacificus, alienum parvipen-
 “dens incommodum, pacis simulator non seminator,⁵
 “pacem perturbavit alienam, ut cæteris subsannans
 “ab omni perturbatione remaneret immunis.” Hæc
 et his similia referente archiepiscopo, monachus respon-

The arch-
bishop's
account of
the king's
behaviour.

¹ *monachos eorumque*] monachorum, A. B.

² *imponeret*] imponens, B.

³ *intravit*] om. C.

⁴ *utrimque missum est*] altered in A. and B. to “utrorumque . . . missus est nuntius.”

⁵ *non seminator*] om. A. B.

dit: "Standumne est ergo adversus Cantuariensem ecclesiam in tali causa, quæ a fraude sumpsit initium et mendacio fundata est, per inobedientiam sumpsit incrementum, et tandem maledictionis excepit sententiam?" Et archiepiscopus: "Durum est," inquit, contra Cantuariensem ecclesiam, quæ me ad tantum vocavit honorem, pugnare; verecundum est opus inchoatum imperfectum relinquere. Igitur insistendum est interim orationi, ut Deus nobis et vobis revelare dignetur voluntatem suam."

A.D. 1196.
The archbishop determines to pray for guidance in the matter.

Eruperant interea Gualenses, et agminibus congregatis circa fines Angliæ prædas et incendia faciebant.¹ Quod audiens venerabilis Hubertus Cantuariensis archiepiscopus, eo quod tunc temporis summum in Anglia regebat apicem, convocata militia citissime advolans castellum de Pole obsedit et cepit, fugatisque hostibus et pace firmata reversus est. Johannes de Constantiis electus est ad regimen Wigorniensis ecclesiæ, et consecratus est ab Huberto Cantuariensi archiepiscopo apud Stradford xiii^{to} kalendas Novembris. Redit a Roma Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, quem cum frater suus non reciperet in gratiam, reversus est.

Hubert's campaign on the Welsh border.

John of Coutances consecrated bishop of Worcester, Oct. 20.

MCXCVII.—Ciclus decennovalis incipit, et I.

A.D. 1197.
Feb. 1.

Willelmus Heliensis episcopus obiit Pictavis kalendis Februarii, et sepultus est apud Pinum. Archiepiscopus Cantuariensis, necdum a suo desistens proposito, cum monachis Rofensibus vi vel fraude pactum fecit absque conscientia conventus Cantuariensis ecclesiæ, deditque eis villam, Derente nomine, in concambium et perpetuam possessionem pro villa de Lamhee; quod utrimque pactum appositis sigillis confirmatum est. Robertus prior Dourensis electus est ad abbatiam de

Death of William Longchamp.

The archbishop acquires the manor of Lambeth.

¹ *faciebant*] *exercuerunt*, A. in a later hand, and B.

A.D. 1197.
Felix prior
of Dover.

Capture of
the bishop
of Beauvais.

June 17.
The arch-
bishop goes
abroad.

August.
King Philip
in Flanders.

Sept. 8.
Truce made
for a year.

Dispute of
the king
with the
archbishop
of Rouen
touching
the isle of
Andely.

Eustace, the
chancellor,
chosen
bishop of
Ely.

Egenesham, et benedictus est ab Hugone Lincolnensi episcopo; cui successit in prioratum Felix sacrista Cantuariensis ecclesiæ. Eodem anno obiit Ris Galensis rex. Episcopus Belvacensis, cum pro rege Franciæ inter milites et armigeros, episcopalem, ut reor, oblitus reverentiam et gravitatem, et ipse discurreret armatus; a commilitonibus regis Angliæ vallatus et captus est, abductus et ferreis vinculis dirissime vinctus et in carcerem trusus est. Archiepiscopus Cantuariensis a rege vocatus transfretavit in Normanniam xv^{to} kalendas Julii, et confœderati sunt rex Angliæ et comes Flandriæ, datis utrimque obsidibus ut communicato consilio regem Franciæ infestarent. Rex autem Franciæ minus provide intravit in Flandriam, et a comite Flandriæ interceptus¹ et captus est post Assumptionem beatæ Mariæ, sed datis obsidibus de facienda pace tandem dimissus est. Sexto idus Septembris conveniunt reges ad colloquium apud Insulam, et mediante Cantuariensi archiepiscopo pacificati sunt utcumque datis induciis a sequente Nativitate Domini in annum, ita tamen ut qui tenet teneat donec de medio fiat. ^{2 Thess. ii. 7.} Eodem anno rediit a Romana curia Walterius Rotomagensis archiepiscopus, regi Angliæ domini papæ deferens mandatum, eo quod surripuerit ei rex ecclesiæ suæ locum amplum et aptum, Insula nomine,² ibidemque tutissimum construxerat castellum, qua de causa idem archiepiscopus suum a divinis suspenderat archiepiscopatum. Mediante autem Huberto Cantuariensi archiepiscopo dedit rex præfato Rotomagensi in concanbium possessionem perpetuam villam maritimam quæ Diepe vocatur, et alia quædam. Mense Augusto electus est Eustachius cancellarius regis ad regimen Heliensis ecclesiæ, sed consecratio ipsius dilata est usque in kalendas Martii. Eodem anno obiit Henricus imperator, filius Frederici imperatoris. Post cujus obitum

¹ *interceptus*] *inceptus*, A. B.

| ² *nomine*] *om.* A. B.

altercatio magna facta est et dissensio in Alemannia, A.D. 1197. eo quod magnates terræ de successione regni dissenti- Disputed election to the imperial crown. rent. Quidam enim regem Angliæ desiderabant, alii sed pauci regem Franciæ, alii Henricum ducem Saxoniæ, qui tunc temporis erat in terra Jerosolimitana, alii fratrem ipsius Othonem. Quidam vero nobilissimus, Philippus nomine, pro se agens specie tenuis, puerulum quendam, filium videlicet imperatoris Henrici, toto conatu præferre cupiebat. Comes Flandriensis partem Othonis fovebat, regi Angliæ per hoc cupiens placere.

Tertio nonas Novembris rediit archiepiscopus Cantuariensis in Angliam, et in crastino a conventu Cantuariensi clero et populo honorifice susceptus est. Nov. 3. Archbishop Hubert returns.

XVI^{to} kalendas Decembris venerunt Cantuariam ad conventum ab archiepiscopo missi tres abbates, scilicet de Radinges, et de Cherteseia, et de Waltham; proposuerunt itaque verbum, in capitulum admissi, de magna dilectione archiepiscopi quam semper ad Cantuariensem habuerat ecclesiam, quod et¹ probabili posset conicere² ratione, cum se et sua eis semper exposuisset ad votum. Quia igitur probatio dilectionis exhibitio est operis, opus de Lamhee, quod auctoritate regia prædecessor suus ad honorem Dei et Cantuariensis ecclesiæ inchoaverat, imperfectum relinquere non valeret, quia melius est bona non incipere quam ab inchoatis retrorsum redire; dicebant eum non licentiam ædificandi nec assensum quærere, cum ad gloriam et honorem Cantuariensis ecclesiæ perfectissimum³ haberet desiderium, nec ab opere tam justo vellet desistere ulla ratione. Sed quia monachi aliqua formidarent futura pericula ex illo opere Cantuariensi ecclesiæ imminere, omnem paratus erat providere et⁴ præstare cautionem. Proferebant itaque prædicti abbates scedulam inscriptam in hunc modum:

¹ et] om. A. B.

² conicere] convincere, B.

A 64.

³ perfectissimum] perfectissimum, C.

⁴ providere et] providam, A. B.

M M

A.D. 1197.
Nov. 16.
Form of
security
offered by
the arch-
bishop to
the convent,
against
damage
which might
arise from
the new
church at
Lambeth.

“ Hæc sunt quæ dominus Hubertus Cantuariensis archiepi-
scopus statuit ad honorem Dei, et Cantuariensis ecclesiæ,
“ et pacem perpetuam firmandam inter priorem et conventum
“ Cantuarienses et canonicos¹ de Lamhee.² Scilicet quod cui-
cumque dominus archiepiscopus dederit præbendam vel dig-
nitatem in ecclesia de Lamhee, jurabit super majus altare
“ Cantuariensis ecclesiæ, quod nec per se, nec per alium, ven-
dicabit sibi vel ecclesiæ de Lamhee jus in electione Cantua-
“ riensis archiepiscopi, nec alicui in hoc consentiet, aut auxi-
lium vel consilium præstabit, aut cum aliquo stabit in causa
“ in præjudicium Cantuariensis ecclesiæ. Jurabit etiam quod
“ translationi sedis vel beati martyris Thomæ aut aliarum
“ reliquiarum illius ecclesiæ in præjudicium ejus non consen-
tiet; immo, si aliqua persona ecclesiastica vel secularis hæc
“ transferre attemptaret,³ ipse consilio et auxilio resisteret, et
“ contra omnes cum monachis Cantuariensibus staret. Illud
“ quoque adiciet juramento, quod nunquam per se vel per
“ alium procurabit, nec alicui procuranti consentiet, quod
“ crisma sanctum conficiatur ab archiepiscopo in ecclesia de
“ Lamhee, vel quod justæ et antiquæ dignitates et libertates
“ Cantuariensis ecclesiæ in aliquo minuantur. Erit præterea
“ in juramento quod hujus obligationis absolutionem nec per
“ se nec per alium quæret, et, si forte quæsita fuerit ab ali-
quo, non utetur ea, immo, si aliquis ea vellet uti, ipse utenti
“ se fideliter opponet. Et sciendum quod nullus cui archiepi-
scopus dederit præbendam vel dignitatem in ecclesia de
“ Lambethe poterit installari nisi in propria persona, nec ali-
quod beneficium percipiet de præbenda⁴ illa ante installa-
tionem suam.⁵ Et postquam installatus fuerit,⁶ sine omni
“ dilatione iter arripiet Cantuariam ad omnia prædicta juranda
“ super majus altare Cantuariensis ecclesiæ. Quod si facere
“ contempserit, sine appellationis obstaculo præbenda illa pri-
vetur et alteri libere conferatur. Et ut pax et dilectio fir-
“ mior sit inter eos, provisum est, quod⁷ prior Cantuariensis
“ habeat præbendam unam in ecclesia de Lamhee et primum
“ stallum ex altera parte chori et capituli, et intersit consiliis
“ et secretis capituli, et utatur habitu clericali quamdiu fuerit
“ in Lamhee ecclesia, sicut fit in aliis ecclesiis in quibus ab-
“ bates sunt canonici. Hæc omnia summus pontifex et domi-
nus archiepiscopus sub anathematis sententia confirmabunt,

¹ *canonicos*] canones, A. B.

² *Lamhee*] Lambethe, C.

³ *attemptaret*] temptaret, C.

⁴ *vel . . . præbenda*] om. A. B.

⁵ *suam*] utatur, ins. A. B.

⁶ *fuerit*] fuerat, C.

⁷ *quod*] ut, A. B.

“ et omnes illos qui hoc attemptaverint violare, excommunica-
 “ tionis vinculo innodabunt.¹ Ille etiam qui canonicis ecclesiae
 “ de Lamhee prærit consensu capituli hanc sententiam semel
 “ singulis annis publice et solenniter cum omnibus sacerdoti-
 “ bus ejusdem capituli renovabit. Dominus etiam² archiepi-
 “ scopus procurabit quod hæc constitutio a domino rege confir-
 “ metur, et quod summus pontifex statuet ut omnes successores
 “ archiepiscopi in receptione pallii apponent juramento suo,
 “ quod hoc statutum firmiter et fideliter observabunt.”

A.D. 1197.
Nov. 16.

Hæc audientes monachi mirati sunt ad singula, et
 tandem usque³ in crastinum respondendi petierunt
 inducias. Die crastina cum in unum convenissent,
 monachus unus ex conducto respondit pro omnibus
 in hunc modum et⁴ ait:

Nov. 17.
Answer of
the monks.

“ Gratum nobis est quod tales nuntios misit ad nos
 “ dominus noster archiepiscopus, quorum devotionem
 “ et affectum pluries et plene, maxime in hac causa,
 “ sumus experti; non de facili possent tres viri in
 “ Anglia reperiri qui majorem conventus affectum⁵
 “ optineant et gratiam. De dulci vero et delectabili
 “ dilectione domini archiepiscopi quam semper habuit
 “ ad nos gratias vobis referimus, et, quod se suaque
 “ nobis omnia semper exposuit⁶ ad votum, indeficien-
 “ tem ad memoriam revocamus.⁷ De opere vero de
 “ Lamhec, quod nulla ratione vel occasione, ut asseri-
 “ tis, poterit præpediri, miramur admodum. Cum
 “ enim patrem nostrum vacante sede Cantuariensi præ
 “ omnibus hujus seculi ipsum desideraremus habere
 “ prælatum, et tandem per Dei gratiam optineremus,
 “ in electione assumptus est, confirmatus est, et in
 “ hac sede sanctorum intronizatus est, et præfuit nobis
 “ usque nunc in multa dulcedine dilectionis. Spera-
 “ bamus itaque per eum ab omni tormento malitiæ et

They are
grateful for
the arch-
bishop's
considera-
tion,

but
astonished
at his pro-
posal.

¹ et omnes . . . innodabunt] om.
A. B.

² etiam] enim, A. B.

³ usque] om. A. B.

⁴ et] om. A. B.

⁵ pluries . . . affectum] om. A. B.

⁶ exposuit] exposuerit, C.

⁷ revocamus] revocastis, C.

A.D. 1197.
Nov. 17.
Their dis-
appoint-
ment.

Their deter-
mination to
resist, and
appeal.

They pro-
duce the
pope's letter
of absolu-
tion.

They will
take time
for consulta-
tion.

"nequitiae liberari, luctumque nostrum converti in
"gaudium; ac si diceremus ei quod scriptum est, 'Pa-
"nem nostrum comedemus, vestimentis nostris ope-
"riemur, nomen tuum tantum invocetur super nos, Isa. iv. 1.
"aufer obprobrium nostrum.' Præterea pedibus
"ipsius totiens provoluti in capitulo præsentis lacri-
"misque rigati supplicavimus, ut ab ista Cantuariensi
"ecclesia tantam reverteret¹ scandalorum materiam,
"sponsamque suam ab omni liberaret angustia. Nunc
"autem, quod mœrentes et anxii dicimus, spes nos-
"tra fefellit nos, et² frustrati sumus a cogitationi-
"bus nostris. Sed scitote, karissimi, quod et tota fere
"novit Latinitas, quod diu est quod nos unanimiter
"contra hoc opus appellavimus, nec unquam sic factæ
"renuntiavimus appellationi, sed in ejus stetimus et
"adhuc stamus prosecutione, uno corde unaque devo-
"tione pro libertate ecclesiæ et nostra liberatione, et
"adhuc specialiter appellamus. Rogamus igitur omnes
"et obsecramus in Domino vos qui ab initio causæ
"hujus executores apostolici fuistis mandati, ut et hoc
"domini papæ Celestini adimplere velitis mandatum."
Et proferens monachus bullatam scedulam de absolu-
tione juramenti præstiti clericorum de observatione
capellæ de Lamhee, mirantibus cunctis ostendit. Re-
sumptoque sermone monachus ait, "Scitote, karissimi,
"sciat et per vos dominus noster archiepiscopus, quod
"ipsius mandatis cum omni humilitate fuimus, sumus,
"et erimus obediens, sed operi de Lamhethæ, pro quo
"tot sustinuimus mala³ nunquam vita comite consen-
"tiemus. De cautionibus vero quas nobis promittit
dominus archiepiscopus ad præsens respondere non
possumus, donec super hoc filios ecclesiæ, episcopos
"scilicet, consulamus, qui fide simul et professione

¹ *reverteret*] *everteret*, C.

² *et*] om. A. B.

³ *fuimus . . . mala*] This is the
reading of MS. C. MS. A., which

is much blurred with correction,
has "obediemus sed ad tanta mala;"
and this is followed by B.

“ tenentur honorem et indemnitate Cantuariensis
 “ ecclesiæ custodire sicut et nos. Ipsorum itaque et
 “ aliorum proborum virorum super hoc audire decet
 “ consilium, et tandem quod Deus dederit ad dominum
 “ nostrum archiepiscopum referemus.”

A.D. 1197.
 Nov. 17.

His auditis recesserunt abbates; et duo monachi per Angliam missi sunt, ut quasi de¹ consilio magnatum fieret quod prius erat præcogitatum.² Cum autem et abbates vidissent et audissent enormitates et gravamina quæ Cantuariensi possent imminere ecclesiæ si de consensu conventus opus procederet inchoatum; de consensu faciendo non audebant dare consilium, sed diversas non adversas proferebant rationes. Asserebant omnes animum archiepiscopi supplicationibus demulcendum propter reverendam ipsius magnanimitatem et regiam quam habebat potestatem. De opere vero vel canoniam nil præcise concedendum præter conscientiam curiæ Romanæ, quæ litem contestatam et causam audierat diffinitam, datoque iudicio opus et canoniam semel et secundo tertioque dampnavit, tempore videlicet trium apostolicorum virorum. Hæc erat omnium præter unius episcopi sententia, eo quod vicinior esset et alligatior Cantuariensi, qui in omnibus et per omnia domini archiepiscopi quærendum esse suggerebat arbitrium. VII° idus Decembris convenerunt apud Oxenefordiam³ ad⁴ archiepiscopum episcopi Angliæ; et abbates, comites quoque, barones, et monachi Cantuariam reversi sunt. Conventus autem assiduis precibus Deum et sanctos ecclesiæ patronos exorabant ut eos eriperent ab inimicis.

Two monks sent to collect the opinions of the friends of the convent.

Advice given.

One bishop is an exception.

Dec. 7.
 Council of bishops at Oxford.

¹ *de*] om. A. B.

² *præcogitatum*] præcognitum, C. |

³ *Oxenfordiam*] om. A. B.

⁴ *ad*] om. A. B.

MCXCVIII.—II.

A.D. 1198.
Jan. 11.
Monks re-
instated at
Coventry.

Celestine
III. dies.
Innocent
III. suc-
ceeds.

Answer of
the convent
to the arch-
bishop.

Messengers
of both
parties sent
to Rome.

Instituit archiepiscopus Cantuariensis ex mandato Celestini papæ monachos in monasterium Coventrense iiii^{to} idus Januarii, expulitque clericos seculares quos Hugo de Nunant¹ episcopus Cestrensis monachorum persecutor specialis ante annos viii. violenter eiecerat. Obiit eodem mense Januarii Celestinus papa, cui per Dei gratiam successit Innocentius. Qui cum esset junior omnibus cardinalibus et gaudentibus omnibus invitatus traheretur, consecratus statim a curia omnes cupiditatis et avaritiæ sordes² extrusit. Archiepiscopus autem Cantuariensis, cum quibusdam episcopis et abbatibus accedens ad Cantuariam, quæsit ut conventu quid de his quæ per abbates mandaverat dicere decrevissent. Responderunt monachi, ut supradictum est, ad abbates, et insuper de consilio fidelium ecclesiæ, de cautionibus oblati et pro³ periculis Romanam curiam per quam causa diducta est consulendam fore. Ostensa sunt ei præterea secretius⁴ privilegia et scripta quorum auctoritas in parte plurima evacuata est,⁵ quibus olim gaudebat Cantuariensis ecclesia. Temporum enim varietas multas ut assolet amplectitur novitates; hunc enim extollit et illum deprimit, hunc eximit a subjectione, illum redimit a jurisdictione prælati. Auditis igitur super hiis allegationibus multis, quasi sponte annuit archiepiscopus ut hinc et inde Romam mitteretur, sic tamen ut neutra pars aliquid impetraret, vel postularet, vel etiam porrigeret sine conscientia partis adversæ. Præmiserat enim nuntios suos cum non modica quantitate donorum, sicque monachorum simplicitatem circumvenire et pravitatem palliare sperabat.

¹ Nunant] Mohaut, B.

² omnes . . . sordes] omnem . . . sordem, C.

³ pro] om. C.

⁴ secretius] securius, C.

⁵ est] om. C.

Sed homo proponit et Deus disponit. Nam archiepiscopus abiit blando monachorum delusus eloquio, et Lundoniam veniens, apud Westmonasterium sacravit Eustachium regis cancellarium ad regimen Heliensis ecclesiæ, accepta prius ab eo debita professione, kalendis Martii. Cæterum, cum de obitu Celestini papæ nichil adhuc¹ esset auditum in Anglia, et prior Cantuariensis nimis, ut videbatur, tepide operaretur in causa, duo monachi, quorum Deus justitiæ zelo tetigerat corda, non petita licentia, clanculo recesserunt, et in egestate non modica Romam profecti sunt; cumque, Celestino ad patres suos appposito, Innocentium papam substitutum viderent, qui quandoque depressionem Cantuariensis ecclesiæ in Anglia viderat oculata fide, et in Romana curia causam digestam noverat et decisam, humili conquestione insinuaverunt ei et cardinalibus canoniam et capellam de Lamhee per archiepiscopum Hubertum consummandam fore, quæ tempore Baldewini per tres apostolicos viros de consilio fratrum damnata est, nisi citius mater² suæ speciali filiæ, Romana scilicet ecclesia Cantuariensi ecclesiæ,³ ut pater filiis, medicus ægrotis, manum apponeret⁴ salutarem. Audientes hæc cardinales cum domino papa admirati sunt valde, et de communi consilio in capellam et canoniam de Lamhee condempnativam dederunt sententiam. Audierant enim ex conquestione multorum multa sinistra de Cantuariensi archiepiscopo; unde factum est ut nuntii sui, nec donis variis, nec promissis, sed nec ulla ratione, legationem Angliæ vel aliquid aliud valerent impetrare. Monachi vero cum gratia domini papæ et cardinalium cum litteris sibi traditis a curia redierunt. Audiens autem Cantuariensis archiepiscopus duos fratres sine licentia recessisse, dedit in eos sententiam, corripuitque de incuria prio-

A.D. 1198.
March 1.
Eustace
bishop of
Ely conse-
crated.

Two monks
go secretly
to Rome
and find a
new pope.

They lay the
condition of
the convent
before him.

Sentence
given
against the
church at
Lambeth.

The monks
return and
are excom-
municated
by the arch-
bishop.

¹ *adhuc*] om. C.

² *mater*] matri, B.

³ *mater ecclesiæ*] Transposed in B.

⁴ *apponeret*] apponerent, A. B.

A.D. 1198. rem, volens ut conventus scriberet contra eos, inhibuitque ne susciperentur in congregatione.

Mar. 25. *Bishop Hugh of Coventry dies.* Viii^o kalendas Aprilis obiit Hugo de Nunant Conventrensis episcopus apud Beccum in Normannia, monachili¹ veste indutus; qui monachorum fuerat pertinacissimus hostis; et tandem obiit et sepultus est monachis adhuc viventibus in laudibus Domini.²

June. *Return of the archbishop's messengers.* Mense Junio redierunt a Roma sub festinatione nimia pueri cursores archiepiscopi, nuntiantes ei quæ audierant et viderant in curia solutis sarcinulis, noctemque ducebant insomnem. Archiepiscopus ad hæc

He appeals. consternatus animo, in audientia cleri et populi civitatis Lundoniensis, pro se statuque suo appellavit. Rofensis quoque pro se. Clericus vero quidam pro canonica. Quibus apud Cantuariam auditis, miratus est admodum conventus, nesciens penitus quorsum factæ tenderent appellationes.³ Sed crastino vel perendie, domini papæ supervenientibus⁴ litteris, cum multa admirationis modestia mirati sunt. Habita tandem super his deliberatione miserunt ilico, vii^o scilicet

June 7. *They are sent to the archbishop.* idus Junii, per iii^{or} monachos litteras domini papæ ad archiepiscopum, qui tunc erat apud Lamhee, et clausa est janua. Qui cum die tertia non possent admitti ut monachi Cantuariensis ecclesiæ, postulaverunt ingressum saltem ut nuntii domini papæ, et vix tandem admissi cum multa modestia litteras archiepiscopo porrexerunt. Quarum litterarum talis est forma:

Copy of the letters. "Innocentius⁵ episcopus, servus servorum Dei, venerabili "fratri Cantuariensi archiepiscopo salutem et apostolicam "benedictionem. Quanto personam tuam sinceriori caritate "diligimus, tanto majori dolore turbamur quotiens ea de tuis

¹ *monachili*] *mochili*, B.; *monachali*, C.

² *Domini*] *om.* A. B.

³ *appellationes*] *appellationis*, C.

⁴ *supervenientibus*] *subvenientibus*, C.

⁵ *Innocentius*] See *Epistolæ Can-*

tuarienses, No. ccccxxxiv., pp. 391-393; *Epist. Innoc. III.*, ed. Baluze, lib. i. ep. 111. It is to be observed that Hubert is no longer addressed as legate, his commission having lapsed on the death of pope Celestine III., on the 7th or 8th of January.

" audimus operibus quæ pontificali derogant honestati. Cum
 " igitur Cantuariensis ecclesia cui præesse dinosceris inter
 " Anglicanas ecclesias celebris habeatur, et religione inter alias
 " consueverit¹ florere, nos et fratres nostri grave gerimus et
 " molestum quod, sicut dilecti filii nostri prior et conventus
 " humili nobis conquestione narraverunt, tu ad ipsius desola-
 " tionem ecclesiæ satagis multipliciter et laboras, in construc-
 " tione novæ capellæ de Lambeth, contra prohibitiones felicitis
 " memoriæ Urbani et Clementis Romanorum pontificum bonæ
 " memoriæ Baldewino prædecessori tuo factas post appellatio-
 " nes multiplices ad sedem apostolicam interpositas, in mag-
 " num Cantuariensis ecclesiæ præjudicium, propria temeritate
 " processeris, et de bonis ejusdem ecclesiæ canonicos instituens
 " in eadem; a cujus siquidem constructione, si eam quam
 " debes Romanæ ecclesiæ reverentiam et obedientiam exhibe-
 " res, et commissæ tibi ecclesiæ provisionem et sollicitudinem
 " gereres quam² teneris, tibi honori tuo melius consulens,
 " destitisses, nec super eo procedere studuisses, quod præ-
 " decessori tuo sic districtè cognosceres fuisse a sede apostoli-
 " ca interdictum. Cum igitur diminutionem Cantuariensis
 " ecclesiæ, sicut nec debemus, nolumus aliquatenus sustinere,
 " prædictorum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes,
 " de fratrum nostrorum consilio fraternitati tuæ per apostolica
 " scripta mandamus et districtè præcipimus, quatinus omni
 " moræ et occasione postpositis, si etiam ab ecclesia tua absens
 " fueris non obstante, quicquid post appellationes, tam tempore
 " prædecessoris tui quam tuo ad sedem apostolicam interposi-
 " tas, vel inhibitiones antecessorum nostrorum, in opere actum
 " capellæ noscitur memoratæ, infra xxx. dies post susceptio-
 " nem præsentium tuis expensis non differas demoliri, in irri-
 " tum prorsus revocans et deducens quicquid de instituendis
 " canonicis vel aliis circa dictam capellam perperam factum
 " est vel enormiter innovatum. Clericos præterea qui in
 " capella ipsa post inhibitiones apostolicas divina officia cele-
 " brarunt,³ tamdiu ab officio et beneficio teneas pro suspensis
 " donec super hoc satisfecerint competenter, universis operibus
 " demolitis quæ apud eandem capellam facere præsumpserunt;
 " et universa quæ post appellationem in eorum sunt attemp-
 " tata gravamen, de⁴ exenniorum videlicet ecclesiarum et
 " aliorum invasione quæ ante appellationem habuerant, in
 " statum pristinum appellatione remota deducas, sententias

A.D. 1198.
 Apr. 24.
 Letter of
 pope Inno-
 cent III. to
 archbishop
 Hubert, re-
 proving him
 for his con-
 duct in
 carrying on
 the build-
 ing at
 Lambeth;

and order-
 ing the
 demolition
 of the new
 church, and
 redress to
 be given to
 the convent.

¹ *consueverit*] consueverat, C.

² *quam*] qua, A. B.

³ *celebrarunt*] celebrarent, C.

⁴ *de*] om. C.

A.D. 1198.
Apr. 24.
Papal letter
in favour of
the convent.

“ excommunicationis vel interdicti quas in quosdam ipsorum
“ fratrum diceris temere promulgasse, publice nunties non
“ tenere, ac de cætero circa statum ipsius monasterii contra
“ prohibitionem nostram hujus occasione negotii non præsu-
“ mas aliquid innovare; illicitos invasores villarum, possessi-
“ onum, reddituum quoque ipsorum fratrum usque ad satisfac-
“ tionem idoneam vinculo excommunicationis astringens. Si
“ vero, quod non credimus, mandatum nostrum infra statutum
“ terminum neglexeris vel distuleris adimplere, quia justum
“ est ut ei obedientia subtrahatur qui sedi apostolicæ neglex-
“ erit obedire, venerabilibus fratribus nostris suffraganeis tuis
“ per scripta nostra mandavimus, ut tibi reverentiam et obe-
“ dientiam non impendant. Quod si forte ab eis vel eorum
“ aliquo contra prohibitionem nostram tibi feceris aliquam
“ obedientiam et reverentiam exhiberi, scias te extunc ab
“ episcopali dignitate suspensum, et tamdiu ipsi sententiæ
“ subjacere donec satisfactorius de contemptu nostro te con-
“ spectui repræsentes. Non autem distinguimus utrum in
“ loco a prædecessoribus nostris interdicto, an alio, in præ-
“ dictæ capellæ constructione et canonicorum institutione
“ processeris, in ecclesiæ Cantuariensis præjudicium et grava-
“ men, eadem contradictionis causa durante, nisi quod ex hoc
“ magis credimus eidem ecclesiæ derogari quod in remotiori
“ loco fabrica illa est translata. Datum Romæ apud Sanctum
“ Petrum, viii^o kalendas Maii, pontificatus nostri anno
“ primo.”

The arch-
bishop fixes
June 21, for
his answer,
and consults
the bishops.

In eundem modum scripsit dominus papa omnibus
episcopis Angliæ Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis.
Archiepiscopus autem¹ indixit monachis terminum
respondendi litteris domini papæ Dominica proxima
ante festum Sancti Johannis Baptistæ, scilicet xi^o
kalendas Julii, apud Cantuariam, ubi sacrandus erat
Gaufridus² Conventrensis electus. Interea misit archi-
episcopus nuntios suos et litteras ad omnes episcopos
qui tunc erant in Anglia vel Guallia,³ quasi in con-
tumeliam monachorum Cantuariensium, de supradictis
querimoniam faciens. Mandavit ut omnes ad conse-
crationem episcopi Cantuariam venirent, et de causa

¹ *autem*] om. B.

² *Gaufridus*] Geoffrey Muschamp.

³ *Guallia*] Gaulia, A. B.

consilium daturi. Super hoc etiam ad dominum regem A.D. 1198.
nuntios direxit, ut etiam ipsius indignationem in mo- He writes to
nachos commoveret. ¹ the king.

Xiii^o kalendas Julii, feria vi^{ta}, in crepusculo noctis June 19.
subito venit archiepiscopus Cantuariam, eo quod au- The arch-
disset, mendacio tamen mediante, quod conventus bishop
Cantuariensis nudis pedibus eum vellet suscipere, mi- comes to
sericordiam ejus et benivolentiam vel sic petiturus. Canterbury.
Intimatum est etiam in civitate Cantuariensi et ² di-
vulgatum, quod cum armata militia, sicut in captione
Willelmi, vellet ecclesiam et claustrum monachorum
occupare. His de causis et aliis forte quasi solitarius
advolat, et in crastino mirante conventu cum episcopis June 20.
et abbatibus, clericis quoque et laicis, capitulum in- Session in
gressus est. Sedentibus itaque cunctis et tacentibus, the chapter-
arripuit sermonem episcopus ille Rofensis, allegans de house.
intima benivolentia archiepiscopi et humilitate, de pura
intentione operandi ecclesiam de Lamhee, ad gloriam
scilicet et decorem Cantuariensis ecclesiæ magnumque
juvamen. Subjunxit verbum querulum de nova per- Speech of
quisitione et præpeditioe operis, falsa suggestione the bishop of
minus licite per ordinis ³ trangressores perquisita, in Rochester.
dedecus et dampnum Cantuariensis ecclesiæ, et dimi-
nutionem honoris et reverentiæ Cantuariensis archiepi-
scopi. Quo post longos verborum amfractus tacente,
sumpsit eloquium ipse Cantuariensis, allegans diutius Speech of
super eisdem capitulis et querelis; insuper addens et the arch-
mentiens, quod a personis illis capitulo quidem notis bishop.
qui litteras ei portaverant non posset spatium impe-
trare, quin ⁴ ingressum avide peterent, non unius diei,
non dimidii, sed nec unius horæ. Conquestus est
etiam quod tam enormes litteras ipso nescio adquisie-
runt, et quod ipso inconsulto litteras ei vel episcopis
Angliæ in suam contumeliam porrexerunt. His igitur

¹ *commoveret*] converteret, A. B.

² *et*] om. C.

³ *ordinis*] et licentiæ, ins. C.;
erased in A.

⁴ *quin*] qui, A. B.

A.D. 1198. et aliis multis allegationibus in medium prolatis, re-
 June 20. spondendi data est dilatio usque in feriam secundam,
 quia sabbatum occupaverant alia negotia, Dominicam
 vero prædictam consecratio. Xi^o kalendas Junii sacra-
 June 21. vit Hubertus archiepiscopus Cantuariensis Gaufridum
 Consecra- Coventrensem episcopum electum ad altare Christi,
 tion of the bishop of Coventry. legitque postulationem Joibertus prior Conventrensis.
 June 22. In crastino venerunt in capitulum ad conventum
 Mediation of abbots. abbas de Radinges, et ille de Cherteseia cum abbate
 de Feuresham, et de Waltham, et prior de Conventria,¹
 non ut nuntii ab archiepiscopo missi, sed ut ecclesiæ
 Cantuariensis speciales amici, supplicantes allegationi-
 bus variis ut indempnitati prospiceretur ecclesiæ, ne,
 dum archiepiscopus tam enormiter confunderetur, mona-
 chis immineret exterminium, ecclesiæ gloria duceretur
 in nichilum et sempiternum incurreret² obprobrium.
 Their ad- Dicebant enim se quædam nosse secreta quæ ipsos
 vice. valde trepidos reddebant et anxios. Arbitrorum tan-
 dem fidelium appetendum fore suadebant iudicium,
 dummodo capella de Lamhee non subsisteret, sed, cum
 quasi concorditer rueret, archiepiscopi verecundiæ spe-
 cie tenus parceretur. Tolerabilius enim videbatur ar-
 chiepiscopo quorumlibet inclinari iudicio, quam domini
 papæ tam severo parere mandato. Suggesterunt præ-
 terea, quia jam plurimi dies præterierant ex quo
 dominus archiepiscopus apostolicum susceperat manda-
 tum, et infra præscriptum diem non possent omnia
 compleri, ut monachi voluntate propria prolixiores
 darent inducias, ac si possent pro libito apostolicum
 protelare mandatum. Cumque super his diutius alle-
 gassent, et deliberandi spatium peteretur, ingressi sunt
 in capitulum nuntii regis, Gaufridus videlicet filius
 Petri, et Hugo³ Bardulf cum aliis multis, nuntiantes
 ex parte regis ne quid contra coronam suam vel

Visit of the
king's jus-
tices.

¹ *de Conventria*] cum conventu, |
 A. B.; de conventu, C.

² *incurreret*] incurrerent, A. B.

³ *Hugo*] Filius, ins. A. B.

regnum agerent, nec perquisitionibus illis uterentur quæ contra dignitatem regis et regni videbantur adeptæ.¹ Hæc et alia viva voce conventui nuntiabant, litterasque regis porrexerunt, quarum talis est forma:—

A.D. 1188.
June 22.

“ Ricardus² Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes Andegaviæ, priori et conventui Cantuariensis ecclesiæ salutem. Non satis admirari possumus, immo ultra quam credi potest movemur et turbamur, de his quæ nuper audivimus, immo cognovimus, quosdam scilicet de monachis vestris nuper ad curiam Romanam accedentes, tacita veritate, per falsi etiam suggestionem, ad evertendam ecclesiam de Lamhee litteras a domino papa archiepiscopo Cantuariensi directas fraudulenter impetrasse. Cum enim a multis retroactis temporibus in regno Angliæ vigorem legis obtinuerit³ hæc consuetudo, ut⁴ liceat regibus, episcopis, baronibus in fundo suo ecclesiam conventualem construere, dotare, et ditare, non sine ausu temerario et præsumptione infrunita ad subversionem hujus juris et dignitatis regni nostri citra conniventiam⁵ nostram prope-
rastis; cum enim de beneplacito vestro ecclesia quæ apud Hakintoniam prius fuerat constructa, arbitrantibus nobis, una cum episcopis et baronibus regni, usque ad Lamhee fuerat translata, munimentis nostris et episcoporum qui tunc ibi aderant plurimorum, Romanorum pontificum auctoritatis postmodum roborata et confirmata. De hoc autem inter cætera plurimum dolemus, quod hujus præsumptionis vestræ nostrum, ut audivimus, jactatis vos⁶ habere consensum. Et quoniam ea quæ in præjudicium coronæ nostræ et dignitatis regni nostri temere attemptata sunt procedere, vel impunita relinquare nullatenus volumus vel valemus, mandamus vobis firmiter et præcipimus quatinus, sicut nos et honorem nostrum diligitis, possessiones et libertates ecclesiæ vestræ illæsas et inmutilas per nos conservari curatis, in prosecutione hujus temerariæ præsumptionis omnino desistatis, rescripto apostolico quod minus licite obtinuistis, donec veritatem rei gestæ et ordinem assertionem nostra curia Romana plenius agnoverit, penitus supersedentes. Ad hæc

Letter of the king blaming the conduct of the monks, and justifying the proceedings of the archbishop.

He orders them to desist from their opposition and not to act on the papal mandate.

¹ *adepta*] *adepta*, A. B. C.

² *Ricardus*] This letter does not occur among the *Epistolæ Cantuarienses*, which contain, however, one to the suffragans to the same

effect and of the same date, No. ccccxlix.

³ *obtinerit*] *obtenuit*, B.

⁴ *ut*] *et*, A. B.

⁵ *conniventiam*] Blank in B.

⁶ *vos*] *non*, A. B.

A.D. 1198. " tibi, prior, firmiter injungentes præcipimus, quatinus una
 June 22. " cum majoribus ecclesiæ cum ratihabitione conventus super
 " eo quod a te et monachis tecum venientibus in satisfactione
 " hujus injuriæ¹ actum fuerit, cum omni festinatione, de injuria
 " nobis et regno nostro sufficienter² satisfacturus, ad nos ac-
 " cedas. Qualiter enim ad honorem Dei et conservationem
 " dignitatis nostræ res ista procedet, Deo volente,³ plenius
 " disponemus. Hoc autem te, prior, et conventum ecclesiæ
 The king's " Cantuariensis non lateat, quod ad tuitionem prætaxati juris
 appeal. " nostri et dignitatis regni nostri contra vos et rescriptum
 " domini papæ, quod vix credimus ita obtentum, et⁴ ne archie-
 " piscopus Cantuariensis vel quilibet alius in executione hujus
 " mandati procedat, sollempniter appellavimus; et ut hoc vobis
 " plenius innotescat, appellationem nostram litteris præsentibus
 He takes the " innovamus. Sed et, ut fortius malitiæ vestræ occurramus,
 new church " ecclesiam dictam de Lamhee cum omnibus pertinentiis suis
 under his " sub custodia et protectione nostra suscipientes, bailivis nostris
 protection. " in Anglia⁵ dedimus in mandatis, ut, si archiepiscopus Can-
 " tuariensis vel quilibet alius ad demoliendam prædictam
 " ecclesiam de Lamhee accingatur, eis⁶ viriliter auctoritate
 " nostra resistant, et ne quid in dispendium ejus fiat aliquo
 Dated " modo sustineant, in vos et possessiones vestras, nisi ab hujus
 June 14, at " rei prosecutione desistatis, severius animadvertentes. Teste
 Andely. " meipso apud Rupem Andeliaci, xiiij^{to} die Junii."

In eundem fere modum scripsit omnibus episcopis
 Angliæ, addito quod contra mandatum domini papæ
 patentibus litteris appellarent, litterarum portitoribus
 per ipsum regem transitum facientibus. Litteræ quo-
 que tertiæ archiepiscopo allatæ sunt, ne videlicet super
 ecclesiam de Lamhee manus apponeret. Justitiariis
 igitur regis qui prædictas litteras cum verbis minanti-
 bus⁷ porrexerunt abeuntibus, brevissimum petatum est
 et datum tempus super hoc deliberandi. Verum post
 modicum, cum viderent conventum quasi tot articulis
 colloquentium innodatum, ut quid vel cui primitus
 responderent difficile videretur, subito mandaverunt
 conventui quod mandatum regis citissime adimplerent.

Time asked
 for delibera-
 tion.

The justices
 order the
 convent to
 fulfil the
 royal man-
 date.

¹ *injuriæ*] curiæ, B.
² *sufficienter*] sufficiter, B.
³ *volente*] tutum, ins. C. erased
 in A.

⁴ *et*] om. C.
⁵ *Anglia*] Angliam, A. C.
⁶ *eis*] ei, C.
⁷ *minantibus*] minacibus, C.

Injunctum est ilico R. vicecomite Cantiae ut omnia monachorum tenementa in manus regis saisiret:¹ dilatum est tamen hoc factum per archiepiscopum Cantuariensem usque in crastinum, quod nisi per eum non esset inceptum. Accesserunt igitur die crastina ad conventum quasi cum miranda compassione nunc episcopi, nunc abbates, multis et variis allegationibus suggerentes, ut pro bono pacis ad tantam evitandam malitiam temporis in arbitros legitimos compromitterent, et de mandato domini papae darent inducias, ac si voluntas summi pontificis in eorum esset arbitrio; capella enim diruenda stare non poterat, ut asserebant, sed ad hoc omnes² anhelabant ut archiepiscopi verecundiae parceretur, et ut ecclesia Cantuariensis a doloribus et angustiis esset immunis. Responsales autem conventus temperanter et quasi timide paucisque verbis responsa dederunt, praetendentes in omnibus quo tenderent temptatores. Sed cum in omnibus falsas et instabiles invenirent promissiones, et vana verba quasi oculata fide viderent, quod omnes pseudo-suggestores ad id solummodo tenderent, ut curia Romana contemptui³ videretur haberi; hoc tandem eis constanter dederunt responsum, quod nec in aliquos de ecclesiis vel aliunde absque conscientia domini papae compromitterent arbitros, nec terminum diruendae capellae praefixum aliquatenus prolongarent; nec enim suum erat apostolicum vel in iota temperare mandatum. Nuntiata sunt haec archiepiscopo seorsum sedenti per nuntios, episcopos scilicet et abbates huc illucque frequenter discurrentes. Et ipso tandem cum indignatione multa a Cantuaria recedente, monachorum possessiones quasi⁴ per regem, advesperascente jam die vigiliae Sancti Johannis Baptistae, captae sunt. Et sicut Baldewinus archiepiscopus, a quo omne malum, primo

A.D. 1198.

June 22.

Orders given for the seizure of the conventual estates.

June 23.

Mediation of bishops and abbots; they advise an arbitration.

Refusal of the monks.

The archbishop leaves.

The conventual possessions seized.

¹ *saisiret*] saisirent, A. B.² *omnes*] om. C.³ *contemptui*] conventui, C.⁴ *quasi*] jam, C.

A.D. 1198.
June 23.
Seizure of
the conven-
tual estates.

ecclesias ad elemosinam pertinentes invasit, ita iste villam de Cherteham,¹ quam Sanctus Edwardus ad elemosinam dicitur contulisse, primitus occupavit. Remanserunt tamen episcopi quidam et abbates, ut si quo modo possent adhuc flectere monachos ut² saltem palliatam archiepiscopo reportarent³ victoriam. Sed jam jamque insuperabiles effecti, quia inseparabiles,⁴ apostolico fidenter inhærebant mandato. Recedentibus episcopis, missi sunt ad conventum abbates duo, videlicet de Boxeleia et de Ponte Roberti, ut et ipsi aliquid temptarent efficere, verum conventus adamante durior et ferro fortior non adquevit eis.⁵ Præceperunt tandem, ne nil ageretur auctoritate archiepiscopi, ut duo fratres ad eum Londoniam venirent, ut inter ipsum et conventum quasi secretius verba pacifica reportarent. Quorum unus, mandato tali dolum inesse suspicans, æger remansit, alter vero, ad archiepiscopum accedens, multa audivit, et ad singula respondit. Injunxit eidem archiepiscopus ut in curia Romana de impositis eum excusaret; at ille satis competentem prætendens excusationem Cantuariam gaudens reversus est. Sic delusus undique Hubertus archiepiscopus æstuat animo, multotiens ab his et illis quærens consilium quo modo, vel qua arte, vi⁶ vel fraude, monachorum posset enervare constantiam. Utebatur igitur utraque manu pro dextera, sicut ait. Hinc enim ad regem nuntios direxit et litteras, ut ipso mediante vel compellente pars utraque compromitteret in arbitros, episcopos scilicet et abbates, et ut ipsius regis animum et benivolentiam averteret a conventu. Inde vero ad dominum papam nuntios dirigendos paravit et litteras, cum non modico pondere reliquiarum Angliæ, Ruffini scilicet et⁷ Albini.

The abbots
of Boxley
and Roberts-
bridge visit
the convent.

A monk sent
to London
to discuss
matters
with the
archbishop.

Great efforts
of the arch-
bishop.

¹ Cherteham] Chertesham, C.

² ut] et, C.

³ reportarent] reportare, C.

⁴ effecti . . . inseparabiles] om A.

B.

⁵ temptarent . . . eis] facerent,
sed non adqueverunt eis, A. B.

⁶ vi] om. A. B.

⁷ et] om. A. B.

Præterea compositum est scriptum pravitate plenum et mendaciis refertum, cui ad preces archiepiscopi apposuerunt sigilla tam episcopi quam abbates, etiam cum lacrimis, et nescientes quid in eo contineretur inscriptum. Nec solum hæc¹ moliebatur Hubertus, sed quicquid excogitare potuit² humana versutia contra Cantuariensem ecclesiam exercebat. Erant autem tunc temporis verba archiepiscopi quasi simplicia, sed tangebant ventris interiora. Monachi vero simpliciter et plane scripserunt domino papæ ordinem rei gestæ et fratribus qui superstites erant in curia; Deum semper et sanctos ecclesiæ patronos lacrimis et devotione cordis interpellabant. Timens autem archiepiscopus ne accusaretur in curia de invasione villarum, post paucos dies conventui fecit eas restitui; cardinales enim Romanæ curiæ scripserunt ei ut cum omni festinatione apostolicum adimpleret mandatum. Litterarum vero quarundam quas cardinales ei miserunt talis est forma:

A.D. 1198.
June.
He obtains letters from the bishops and abbots to the pope.

Conduct of the monks.

Partial restitution.

Advice from cardinals.

"Venerabili³ in Christo fratri diligendo semper amico Huberto Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo, Guido miseratione divina Sanctæ Mariæ trans Tiberim titulo Sancti Calixti presbiter cardinalis, in vero Salutari salutem. Quanto magis ad sectandam justitiæ normam officii pastoralis debetum vos inducit, discretionis vestræ majori diligentia cavendum est, ne id agere debeat per quod jus lædatur ecclesiæ et vestræ honestati derogetur. Inde est quod, cum ecclesia Cantuariensis multorum prædecessorum vestrorum meritis et quorundam sanguine mirifice illustretur, fraternitatem vestram curavimus admonere ut a constructione canonice de Lamhee, quæ in præjudicium Cantuariensis ecclesiæ fieri dinoscitur, juxta mandatum domini Papæ quod de communi fratrum consilio emanavit, desistere velitis, et ipsam matrem ecclesiam vestram, quæ vos ad culmen tantæ dignitatis erexit, modis omnibus honoretis, bonæ memoriæ prædeces-

Letter of a cardinal to archbishop Hubert, advising him to fulfil the papal mandate.

¹ hæc] hoc, C.

² potuit] poterit, A. B.

³ Venerabili] See Epistolæ Cantuarienses, No. ccccxxxviii., p. 397.

The writer is Guy Paparo, who was made cardinal by Clement III. in 1190.

A.D. 1198. "sorum vestrorum vestigiis inhærentes, qui pro tuenda
"ecclesiæ libertate æterni nominis gloriam meruerunt."

In hunc modum scripserunt eidem archiepiscopo
cæteri cardinales. Regi quoque scripsit dominus papa
sic:

Letter of the
pope to the
king urging
him to pro-
tect the
church of
Canterbury;
dated March
7, 1198.

"Innocentius¹ episcopus, servus servorum Dei, illustri regi
"Angliæ salutem et apostolicam benedictionem. Quoniam de
"regia celsitudine spem certam et fiduciam optinemus, ut ec-
"clesias et ministros ecclesiasticos digne satagat honorare,
"ipsosque² tuæ defensionis et protectionis munimine confovere,
"regalem magnitudinem ad hæc libenti animo apostolicis
"exhortationibus invitamus, et animum tuum ad ea volumus
"inducere, per quæ Regi regum, Cujus propitiantio gloria
"regni optines dignitatem, dignis operibus valeas complacere,
"Ipsiusque tibi conciliare³ favorem. Nos itaque pro dilectis
"filiis nostris monachis Cantuariensis ecclesiæ preces aposto-
"licas porrigimus, magnificentiam tuam rogamus, monemus,
"et in Domino attentius exhortamur, quatinus ipsos et eorum
"ecclesiam propensius habeas commendatos, intuitu precum
"nostrarum et ob reverentiam gloriosi martyris Christi
"Thomæ, qui sanguine martyrii Cantuariensem ecclesiam il-
"lustravit, et a malignantium propulsione defendas et ei⁴ sua
"jura illibata studeas et integra conservare. Datum Romæ
"apud Sanctum Petrum, nonis Martii, pontificatus nostri anno
"primo."

Cardinales quoque pro Cantuariensi ecclesia domino
regi scripserunt in hunc modum:

Letter of a
cardinal to
the king, to
the same
purpose.

"Ricardo⁵ Dei gratia regi Angliæ, duci Normanniæ et
"Aquitanniæ et comiti Andegaviæ, Johannes Dei miseratione
"tituli Sancti Clementis cardinalis, etc., in præsentī feliciter
"et in futuro⁶ regnare perhenniter. Quanto personam et
"regnum vestræ sublimitatis majori amplectimur caritate,
"tanto propensius exequi volumus et debemus ea quæ saluti
"vestræ expediunt et honori. Veruntamen regiam certi su-
"mus non latere sollertiam, quod, inter cætera quibus potes-
"tis divinam gratiam promereri, conservatio status ecclesia-
"rum regni, et illarum præcipue quæ religionis et ordinis
"titulo decorantur, non modicam vobis adaugeret gloriam et

¹ *Innocentius*] See Epistolæ Can-
tuarienses, No. ccccxlii., p. 399;
dated May 7, 1198.

² *ipsosque*] ipsos, C.

³ *conciliare*] consiliare, A. B.

⁴ *ei*] eis, B.

⁵ *Ricardo*] See Epistolæ Cantua-
rienses, No. ccccxliv., p. 401.

⁶ *futuro*] futurum, C.

" salutem. Cum igitur Cantuariensis ecclesia, in regno vestro A.D. 1198.
 " fidei mater et Christianæ religionis signifera, per multa He urges
 " temporum volumina in dignitatis suæ statu et quiete pro- him to pre-
 " cesserit, et divini cultus obsequio gratiaque religionis cir- vent the in-
 " cumquaque suaviter redoluerit, quietem ejus turbare nichil jury which
 " aliud fore credimus quam divinitatis sacrario manum would ac-
 " violentam inferre. Rogamus igitur patienter audite, et, ut cruce to the
 " vos Deus¹ in die necessitatis exaudiat, clementer exaudite, Church of
 " ex animo attendentes quanta in promptu sit materia scan- Canterbury
 " dalorum si canonica illa quam bonæ memoriæ Baldewinus from the
 " quondam Cantuariensis archiepiscopus in ejusdem ecclesiæ new institu-
 " præjudicium, immo scandalum et ruinam, primo apud Ha- tion at
 " kintuniam, postea apud Lamhee erexit, habeat consumma- Lambeth;
 " tionem. Intuitu igitur Dei et gloriosi martyris tui² Thomæ
 " reverentia, cujus memoria in præfata viget ecclesia, clemen-
 " tiæ vestræ gratia Cantuariensis ecclesiæ desolationi subveniat
 " et ruinæ. Qua enim paco, qua libertate poterit de cætero
 " gaudere, cum fictitiam illam et adulterinam viderit contra
 " se erectam et spoliis ditatam? Et quis erit status ecclesiæ
 " Anglicanæ cum matrem suam Cantuariensem ecclesiam
 " tabescere viderit in angustia et mœrore? Timendum ne in
 " se ipsam divisa ecclesia desoletur, et certe turbata ecclesia
 " regni negotiis pax et honesta quies esse non poterit.
 " Avertat hoc Deus et regia magnificentia vestra. In ea
 " igitur qua vobis fide et amore tenemur consulimus et devote
 " supplicamus, quatinus præfatam Cantuariensem ecclesiam
 " in eo statu et libertate qua usque ad hæc tempora sub pro-
 " tectione Dei et vestra duravit,³ pacifice conservetis, nec
 " aliquid fieri permittatis quod insolentia novitatis scandalum
 " ecclesiæ Dei generet et apostolicæ sedis auctoritati deroget;
 " pro certo habentes prædictam canoniam de Lamhee de
 " consensu et deliberatione omnium cardinalium a domino
 " papa et a prædecessoribus suis esse dampnatam, nec aliquo
 " modo possumus pati opus illud procedere quod in tam nobi-
 " lis ecclesiæ construitur subversionem. Nulla ergo ratione and to allow
 " si placet dominum Cantuariensem archiepiscopum ab aliquo the arch-
 " impediri permittatis, quo minus mandatum apostolicum bishop to
 " super demolitione prædicti operis de Lamhee sibi directum fulfil the
 " possit implere, sed potius eum ad hoc, si placet inducat ut mandate.
 " moram in faciendo non patiatur, sed honori suo maturius
 " provideat et ecclesiæ suæ tranquillitati."

¹ *Deus*] om. B.² *tui*] om. C.³ *duravit*] duraverit, A. B.

A.D. 1198.
July.
The arch-
bishop's
clerks in-
fluence the
king.

Two monks
visit him.

July 23.
Letter of
the king
ordering
the monks
to accept an
arbitration.

The policy
of the arch-
bishop of
Rouen
revived.

In hunc modum scripserunt et alii cardinales, sed omnia in derisum et contemptum habita sunt, cum nil penitus de mandato perficeretur. Clerici enim archiepiscopi semper indefessi erant cum rege ne forte contra canoniam prædictam aliquid fieret. Conventus autem duos monachos misit ad regem ut ejus animum quoquo modo mitigarent. Qui licet tarde tamen admissi minas et contumelias multas a rege et cæteris quas longum est scribere audierunt, præsentibus clericis archiepiscopi. Rex tandem præcepit litteras fieri quas per prædictos monachos misit conventui Cantuariensi in hunc modum :

“ Ricardus ¹ Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes Andegaviæ, dilectis sibi in Christo priori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Laudamus et consulimus vobis quod in arbitrium quinque episcoporum Angliæ, quinque abbatum ordinis vestri quos eligere volueritis, compromittatis super quæstionibus quæ vertuntur inter venerabilem patrem vestrum Hubertum Cantuariensem archiepiscopum et vos super ecclesia de Lambee et aliis. Et compromissione facta ab archiepiscopo et a vobis, terminum præfigemus ² ad quem ipse archiepiscopus et vos et arbitri nominati, coram nobis comparebunt, et ³ tum super quærelis illis fiet, quod negotium illud ad honorem Dei et ecclesiæ vestræ finem accipiet, sumptusque vestri vobis salvi erunt quos in eundo et redeundo ad curiam Romanam impenderitis, et post impetrationes vobis a curia illa concessas nullatenus permittemus elemosinarum collationes factas a prædecessoribus nostris et prædicti archiepiscopi in irritum revocari. Teste meipso apud Andeliacum, xx^oiii^{to} die Julii.”

Audientes hæc monachi Cantuariensis ecclesiæ tum per præscriptas regis litteras tum per eos quos ad eundem miserant monachos, mirantes admodum contristati sunt, eo quod jam quasi præmortuam sed iterum redivivam viderent pullulare Rothomagensis archiepiscopi malitiam. Cum enim tempore Baldewini

¹ Ricardus] See Epistolæ Cantuarienses, No. cccclxx., p. 436.

² præfigemus] præfigite, C.

³ et] om. A. B.

archiepiscopi, a quo malignitas ista sumpsit initium, A.D. 1189 .
 compellerentur Cantuarienses monachi coram rege simul Parallel with the events of the year 1189.
 et primoribus de tota causa in arbitros compromittere, nec ad hoc aliqua violentia valerent induci, falso tamen
 eis impositum est quod cum præfato Baldewino¹ archi-
 episcopo tam de capella transferenda quam de aliis
 causæ capitulis pacifice composuissent. Unde quodam
 sed falso scripto composito ad exemplum et testimo-
 nium temporum futurorum quidam episcopi sigilla sua
 fecerunt apponi. Tradiderant siquidem oblivioni quod
 scriptum est, "Verba sacerdotis aut vera sunt aut
 Prov. xix. "sacrilega;" et "Falsus testis non erit impunitus."
 5. Sed hæc alias. Præmeditati² igitur monachi et metu- The monks apply to the king.
 entes de præteritis futura, venienti morbo maluerunt
 occurrere quam languido præfocato subvenire. . Scrip-
 serunt itaque regi litteras³ mittentes in hunc modum:

Ricardo⁴ Dei gratia illustri regi Angliæ, etc., Gaufridus prior They inform him that they cannot accept the proposed arbitration,
 "et conventus Cantuariensis ecclesiæ, salutem in Eo Qui dat
 "salutem regibus. Gratias vobis multiplices referimus pro
 "devotione quam erga Cantuariensem ecclesiam et servos ves-
 "tros in ea Deo⁵ servientes geritis, vitam vestram et incolumi-
 "tatem sibi servari multum desiderantes, vestræque voluntati
 "quantum cum Deo possunt⁶ obedire paratos. Susceptis, domine
 "reverende, majestatis vestræ litteris, in quibus laudastis et
 "consuluistis ut in v. episcopos et v. abbates compromit-
 "teremus de capella de Lamhee et de aliis quæ vertuntur
 "inter venerabilem patrem nostrum Hubertum archiepiscopum
 "et nos, diu super hoc deliberavimus et multum tractavimus,
 "et, licet non ambigamus vos ita pro bono pacis nobis scrip-
 "sisse, nullatenus tamen, quod salva pace vestra dixerimus,⁷
 "id facere audemus vel⁸ possumus; quia omnes fere episcopi Their reasons for refusing.
 "Angliæ et abbates ita ad curiam Romanam pro domino
 "archiepiscopo scripserunt, quod, si possent ea probare quæ
 "contra nos et ecclesiam Cantuariensem scribuntur, et causa
 "nostra penitus cassaretur, et ecclesia Cantuariensis destrue-

¹ *Baldewino*] Cantuariensi, ins. C. | text of MS. A. has been corrected.
² *Præmeditati*] Præmetientes, C. | apparently from the original.
³ *litteras*] litteram, A. B.
⁴ *Ricardo*] See Epistolæ Cantua-
 rienses, No. cccclxxi., p. 437. The |
⁵ *Deo*] om. B.
⁶ *possunt*] possent, B.
⁷ *dixerimus*] diximus, C.
⁸ *vel*] et, C.

A.D. 1198. " retur, et constat nobis quod non minus darent ei per arbi-
 They cannot " trium quam conantur adquirere per placitum. Cæterum,
 withdraw a " domine karissime, quo modo auderemus vel possemus causam
 cause on " istam a curia Romana revocare et in arbitrium episcoporum
 which four " vel abbatum ponere, desicut sententia lata est de hac causa
 popes have " a quatuor apostolicis,¹ cum non liceat alicui in terra ves-
 adjudicated. " tra sine consensu, et voluntate vestra trahere aliquod pla-
 " citum a curia vestra ad minorem curiam? Unde, quia in his
 " videmus evidens periculum si sic fiant ecclesiæ nostræ immi-
 " nere, majestatis vestræ pedibus omnes et singuli provoluti
 " cum lacrimis et gemitu supplicamus, quatinus intuitu Dei et
 " sanctorum ecclesiæ Cantuariensis² eisdem periculis præcave-
 " atis, efficientes si placet erga dominum archiepiscopum ut ei
 " sufficiat quod tot sanctis archiepiscopis prædecessoribus ejus
 " suffecisse dinoscitur a tempore quo ad Christianitatem reg-
 " num Angliæ fuit conversum. Valete.

The king
 admits the
 reasonable-
 ness of their
 conduct.

His auditis obstupuit rex, subito cernens, ut erat
 sagacis ingenii, qua ratione monachi niterentur, nec
 apposuit super hoc eos denuo sollicitare. Sciebat enim
 et asserebat non esse consonum rationi, ut in eos com-
 promitterent arbitros quos experimento probabili et
 scripto legibili noverant adversarios. Scripserant enim
 domino papæ pro archiepiscopo contra monachos, men-
 tientes sub hac forma:

Letter of the
 bishops to
 the pope, in
 favour of the
 archbishop
 and against
 the monks.

" Reverendo³ patri et domino Innocentio summo pontifici,
 " suffraganei Cantuariensis ecclesiæ salutem. Gratias agimus⁴
 " gratiæ Largitori, Qui Suam fundans ecclesiam supra petram, S. Luke,
 " in Petro, et per eum in successoribus ejus, fratres suos con- xxii. 32.
 " firmandos esse prædixit. Unde et cum de beatæ recordationis
 " Celestini papæ tertii obitu essemus perturbati, superveniens S. John,
 " nuntius electionis vestræ nubilum nostræ tristitiæ desidera- xiv. 18.
 " biliter serenavit. Non reliquit nos orphanos Qui pro patribus Ps. xlv. 17.
 " filios, Qui loco sanctorum suscitavit Nazareos. Congratulamur Amos ii. 11.
 " gratiæ Dei Qui vos a primitivis adolescentiæ motibus ita eru-
 " divit et informavit ad tantæ mysterium dignitatis, ut ecclesiæ
 " incolumitas tota post Deum de vestræ potestatis auctoritate
 " pendeat, et quæ in aliquibus membris suis infirmata est, sub
 " indulto nobis Innocentio ad justitiam et innocentiam con-

¹ apostolicis] viris, ins. B.

² Cantuariensis] om. C.

³ Reverendo] See Epistolæ Can-

tuarienses, No. cccclxi. pp. 420-422.

⁴ agimus] agamus, C.

" valescat. Noveritis igitur quod, susceptis paternitatis vestrae A.D. 1188.
 " litteris ad venerabilem patrem nostrum Cantuariensem archi- They had
 " episcopum et nos directis, quarum vobis transcripta trans- visited Can-
 " misimus, ad mandatum praedicti patris et metropolitani nostri terbury on
 " Cantuariæ infra xxx.¹ dies susceptionis illius cum omni devo- June 20,
 " tione convenimus, karissimo fratri nostro Coventrensi epi- and found
 " scopo manum consecrationis una cum eodem archiepiscopo the arch-
 " inposituri, et super his quæ a vestra sanctitate in mandatis bishop dis-
 " accepta fuerant communi deliberatione et consilio tractaturi. posed to
 " Nos autem, ibidem pro his et ad hæc specialiter constituti, obey.
 " praedictum patrem et archiepiscopum nostrum devotum in-
 " venimus, ut in his quæ injuncta fuerant, licet gravia vide-
 " rentur, vestrae dispositionis imperio juxta mandati formam et
 " nostræ universitatis consilium obediret. Cum autem satis They had
 " exacta deliberatione super his invicem tractaremus, quibus- been in-
 " dam nostrum, scilicet quibus rei gestæ series plenius quam formed that
 " ipsi archiepiscopo innotuerat, constanter asserentibus, multis the pope
 " etiam viris magnis et prudentibus et fide dignis id ipsum had been
 " assertive protestantibus, pariter advertimus, religionem ves- deceived.
 " tram ex suppressione veritatis multipliciter circumventam.
 " Primo, quod, cum capella de qua agitur de speciali indul- The special
 " gentia piæ recordationis Urbani papæ in honore beatorum indulgence,
 " martyrum, Stephani et Thomæ a bonæ memoriæ Baldewino granted by
 " archiepiscopo constructa fuerit, sicut eam beatus martyr Urban III.
 " Thomas et plerique² ipsius prædecessores in honorem protho- to Baldwin,
 " martyris Stephani præconceperant construendam, nec in lit- had been
 " teris Urbani papæ quæ de eadem capella demolienda dicantur suppressed :
 " emanasse, nec in præscriptis vestrae sanctitatis apicibus quæ
 " ipsius Urbani papæ litteris maxime videntur inniti, de præ-
 " dicta indulgentia mentio facta fuit, unde nec ipsius indul-
 " gentiæ vigor per has vel illas videbatur infirmari. Secundo, and likewise
 " quod inclita recordationis Gregorius papa indulsit, ut per the act of
 " litteras domini Urbani prædecessoris sui a tribus mensibus ante pope Gre-
 " obitum suum, contra archiepiscopum Baldewinum et clericos gory VIII.
 " suos directas, nisi de novo mandato minime procederetur :
 " unde cum litteræ ejusdem Urbani per indulgentiam ejusdem
 " Gregorii suspensæ fuerint, et nulla Clementis papæ vel alte-
 " rius post illum inhibito super hoc innotuerit, nil in apo-
 " stolice prohibitionis contemptum circa præfatam capellam
 " videtur attemptatum. Tertio, quod, cum monachis Cantua-
 " riensibus in causa dicta procedendi facultas non suppeteret,
 " eo quod Urbani litteras Gregorii indulgentia suspendisset,

¹ xxx.] xv., C. The sentence is blurred in A.

² et plerique] et plurimique, B. ; et plurique, A. C.

A.D. 1198.
They allege
the legality
of the for-
mer com-
promise.

Pope Cele-
stine III. had
allowed the
institution
of the new
chapel.

The peace
had been
disturbed
by two
fugitive
and excom-
municated
monks.

For these
reasons the
bishops had
agreed that
the execu-
tion of the
mandate
should be
postponed.

“ interventu domini Ricardi illustris regis Angliæ et venera-
“ bilis viri Walterii Rothomagensis archiepiscopi, necnon et
“ Dunelmensis, Wintoniensis, Saresberiensis, Conventrensis,
“ Roffensis episcoporum et cancellarii Angliæ tunc Eliensis
“ electi, hisdem monachis instantibus in capitulo, domino et
“ illustri regi Scotiæ¹ et abbate Cistersiensi multisque aliis et
“ magnis præsentibus recitata, super hæc ita convenit, ut capella,
“ quæ prope muros Cantuariæ fabricata fuit, in locum remotio-
“ rem, quemcunque delegisset archiepiscopus, sine subsecutura
“ reclamazione libere transferretur. Sed et² iidem monachi
“ omnibus aliis querelis spontanea voluntate renuntiaverunt,
“ seque dispositioni archiepiscopi sui per omnia subjecerunt;
“ et, sicut a quibusdam fratrum nostrorum audivimus, archi-
“ episcopus et monachi sui se invicem in pacis osculo recepe-
“ runt. Quarto, quod, cum bonæ memoriæ Celestino papæ
“ processus totius negotii innotuisset, præfato archiepiscopo
“ nostro de prædicta capella et præbendis ejus ad indempni-
“ tatem Cantuariensis ecclesiæ libere disponendi facultatem in-
“ dulsit, et sic statum capellæ confirmavit. Unde postmodum
“ memoratis archiepiscopo et monachis super eadem disposi-
“ tione tractatum habentibus, unanimi assensu complacuit, per
“ nuntios utriusque partis ad sedem apostolicam destinandos,
“ sedis ipsius consilium super hoc expetere et expectare, archi-
“ episcopo id consilio domini papæ committente, ut in ejus
“ esset dispositione sub quibus cautionibus manente capella
“ Cantuariensis ecclesiæ provideretur indempnitati. Nuntiorum
“ autem prædictorum iter duo de monachis Cantuariensibus
“ prævenientes, præter conscientiam vel archiepiscopi vel
“ prioris et conventus, sicut idem conventus in capitulo super
“ hoc requisitus viva voce protestatus est,³ a claustro clanculo
“ recedentes, et ob hoc ab archiepiscopo non immerito secundum
“ regularem disciplinam sententia sunt excommunicationis inno-
“ dati, qui tacita veritate, vel egressus eorum vel sententiæ quam
“ juste super hoc exceperant, idem eorum quæ supra memini-
“ mus litteras prædictas ad ipsum archiepiscopum et nos impe-
“ traverunt. Hiis rationibus cum universitati nostræ videretur
“ esse juri consentaneum vestræque paternitati placitum lit-
“ terarum executioni supersederi, donec super rei veritate ves-
“ tra instrueretur religio; dictus etiam archiepiscopus, ne quid
“ mansuetudinis et humilitatis omitteret, ex habundanti tam per
“ se quam per nos instanter obtulit, ut delectis⁴ quos monachi
“ Cantuarienses vellent episcopis, vel cujuscumque ordinis viris

¹ Scotiæ] Angliæ, B.

² et] om. B.

³ est] om. B.

⁴ delectis] de electis, B.

“religiosis,¹ de omnibus quæ præcesserant et de hujus mandati executione acceleranda vel differenda eorum pareret arbitrio. A.D. 1198.
 “Monachis autem hæc² voluntarie magis quam juste recusantibus, præmissis moti rationibus ipsum archiepiscopum ad hoc The monks refused an arbitration proposed.
 “induximus, ut, ipso interim subsistente, de solita sedis apostolicæ clementia confidentes,³ totum negotium ad vestram excellentiam referremus, supplicantes attentius ut ita super hoc vestra disponat prudentia, ne inter regnum et sacerdotium in Anglia jam orta dissensio invalescat. Turbati sunt enim vehementer ex hoc mandato rex et regni magnates, eo quod jure canonico videatur licitum et hactenus consuetudine Anglicana optentum, ut tam archiepiscopi quam episcopi, quam etiam laici, auctoritate diocesani episcopi possint ecclesiam conventualem in suo construere fundo. Vos igitur, pater in Christo karissime, quod super hoc expedire videritis veritate They refer the whole matter back to the pope.
 “cognita disponatis, scituri profecto quia quod statueritis dominus archiepiscopus et nos debito et devoto exequemur affectu. They advise a fresh investigation.
 “Quod si sanctitati vestræ testimonium nostrum videatur minus sufficere ad fidem, placeat vobis pleniorē hujus veritatis inquisitionem aliis quos elegeritis demandare, quorum relatione vestra sublimitas edocta,⁴ quod Altissimo magis placere noverit diffiniendo decernat.”

Albi quoque monachi domino papæ contra Cantuariensem ecclesiam scripserunt sic:

“Reverendo⁵ domino et patri Innocentio, Dei gratia summo pontifici, suæ sanctitatis filii et servi devotissimi E. Rievallis, R. de Boxeleia, J. de Forda, B. de Stratford, W. de Ponte Roberti, N. de Stanlege, et W. de Basingwas abbates, totusque Cisterciensium abbatum de Anglia conventus, salutem, debitam cum humili subiectione reverentiam et obedientiam. Cum sacrosancta Romana ecclesia, cui Domino disponente præestis, mater sit omnium ecclesiarum in Christo, in multiplicandis eis,⁶ enutriendis ac defendendis, materna caritate atque sedulitate uti consuevit, et sic de adulta jam sobole gratulari ut novam cotidie procurare non desinat. Quod si tamen de⁷ tot filiis ejus duo aliqui se in utero ipsius Letter of the Cistercian abbots against the convent.

¹ *religiosis*] religionis, C.

² *hæc*] hoc, C.

³ *confidentes*] confidens, C.

⁴ *edocta*] a se electa, B.

⁵ *Reverendo*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. cccclxii., pp. 423-425. The writers are Ernald abbot

of Rievaulx, Robert of Boxley, John of Ford, Benedict of Stratford Langthorn, Nicolas of Stanley, and the abbots of Robertsbridge and Basingwerk.

⁶ *cis*] et ejus, B.

⁷ *tamen de*] in. B.

A.D. 1198.
Letter of the
Cistercian
abbots
against the
convent,
and in
favour of
the new
church.

They en-
arge on
the merits of
the founder.

“ aliquando collidunt, materna gravitate atque prudentia litem
“ hanc¹ dirimere novit,² et in id ipsum reducere dissidentes,
“ ne et ipsi abinvicem consumantur, et ipsa utroque orbetur Gen. xxvii.
“ filio una die. Hinc est quod pro beati Thomæ martyris ec- 46.
“ clesia, qui ac si recens purpura totam vestit et ornat eccle-
“ siam Dei, quanta possumus gemituum ac precum profusione
“ paterna viscera pulsamus, ut convertamini aliquatenus et
“ clementius aliquid cogitetis super eam. Securis enim apo- S. Matt. iii.
“ stolica jam ad radicem plantationis hujus novellæ, quod ge- 10.
“ mentes dicimus, posita est: sed si terram non occupat, si S. Luke,
“ fructum facit, si denique fructum plurimum, securim vestram xiii. 7.
“ vel ad modicum suspendi humiliter supplicamus. Sane non
“ sine nutu divinæ dispensationis beatus martyr in loco nati-
“ vitatis suæ memoriam sibi elegisse videtur, præsertim cum
“ diffinitione regum ac principum, cum consilio episcoporum
“ ac totius cleri, cum denique exultatione universæ terræ fun-
“ data,³ ipsorum etiam monachorum Cantuariensium, quæcum-
“ que ipsi vestræ majestati suggesserint, solennem in audientia
“ publica gratiam et assensum meruerit. Denique, si monachis
“ illis contra prælatum suum, talem tantumque prælatum, ad
“ tam pium opus demolendum res ad vota cesserit, numquid
“ non deinceps tam perniciosi virus exempli omnem cœtum
“ religiosorum inficiet, et cornua increscent omnibus inobedi-
“ entia filiis, ut levi occasione insurgant et impingant in pa-
“ rentes suos? Omnis jam domus rupto pacis et obedientia
“ vinculo desolabitur, et ubi tanti auctoritas mali convaluerit,
“ unusquisque vorabit carnem brachii sui. Quidque⁴ ad loci Isa ix. 20.
“ hujus venerationem cum beati martyris illustri gloria præ-
“ clara sui merita fundatoris accedunt, qui de nostro grege ad
“ tanti officii culmen assumptus magni illius mensuram gradus,
“ ut mundus testis est, gloriose adimplevit, et in priori nichil-
“ lominus humilitate, in multa omnium admiratione perseve-
“ ravit? et vir quidem ille et ita venerabilis et doctrina incom-
“ parabilis et signis illustris, omnibus inter se et monachos suos
“ illos⁵ solenniter consopitis, peregre consummatus est,⁶ Chris-
“ tianæ fidei pietati tam preciosa morte quam vita eximia tes-
“ timonium reddens. Non moveat quæsumus sanctitatem ves- Ovid,
“ tram livor istorum nec post fata⁷ quiescens, quibus ignoscat Amor. i
“ Deus, quod quem vivum inexorabiliter sunt persecuti et xv. 39.
“ veteres post mortem inimicitias in operum ejus reliquiis de-

¹ hanc] habet, C.

² novit] novam, C.

³ fundata] fundatam, B.

⁴ Quidque] Quicquid, C.

⁵ illos] illis, C.

⁶ est] et, B.

⁷ fata] facta, B.

" moliendis dissimulare non possunt. Reverendo proinde suc-
 cessori ejus domino nostro nunc Cantuariensi archiepiscopo,
 " contra quem præfati monachi suum levavere calcaneum,
 " etiam si ora¹ humana tacuerint, opera ejus testimonium per-
 " hibent de illo, cum luceant prorsus omnibus qui in domo
 " sunt. In viis ambulat gloriosorum prædecessorum suorum,
 " qui si veteres et novi revolvuntur annales similia a suis
 " monachis pertulisse inveniuntur. Judicem cum esso incor-
 " ruptissimum, personarum prorsus et munusum acceptione de-
 " ducta, nemo est in regno Anglicano qui dubitet. Benedictio
 " proinde parvulorum, pauperum, pusillorum ac viduarum, super
 " eum continua ac copiosa descendit.² Religiosi omnes non
 " dominum eum vel judicem sed patrem inveniunt et advoca-
 " tum. In camera ejus non solum ad colloquium sed passim
 " et indifferenter³ ad hospitii gratiam suscipit eos. De con-
 " scientia denique bona constans ei atque fidele testimonium
 " perhibemus, quia ipse est unica ac potentissima ecclesiæ
 " Anglicanæ columna. Qui, sicut in omnibus causis suis, ita
 " et in hac tantam exhibuit patientiam, lenitatem atque mo-
 " destiam, quanta nec nos scripto ad præsens concipere pos-
 " sumus, et illi plenius vobis poterunt enarrare qui a latere
 " ejus ad vos missi ore ad os vobis loqui merebuntur. Sed
 " de patientia ejus illi semper ad impatientiam crescunt, et
 " lenitate ejus atque modestia abutentes contumaciores atque
 " immitiores efficiuntur⁴ indies. Cadat ergo in conspectu ves-
 " tro universitatis nostræ humilis supplicatio, ut respondeat ei
 " hodie ante tribunal vestrum justitia sua, cui tot et tanta
 " merita sua et gloriæ beati martyris pia æmulatio et totius
 " Angliæ communia vota suffragantur. Unum est quod precibus
 " nostris adicimus, ut, si nos in commendatione unius alteriusve
 " personæ timore seu gratia excessisse timetis, consulere dig-
 " nemini testimonium universæ terræ, et eos si placet præcipue
 " qui de Nigro sunt ordine, cum in his utique non debeant
 " esse de jure suspecti,⁵ et invenietis nos servos vestros fideles
 " in omnibus partibus parcius fuisse locutos. Valeat in Domino
 " sancta paternitas vestra."

A.D. 1196.

The merits
of the pro-
sent arch-
bishop.S. Matt.
v. 15.

Job. xxix. 13.

Rex etiam Angliæ pro domino⁶ archiepiscopo ad
 dominum papam devotas direxit litteras, eidem scri-
 bens inter cætera, quod in his quæ ageret pro nullo
 deberet a tramite justitiæ deviare, nec, etiam si ipse

The king
writes in
favour of the
archbishop.¹ ora] opera, C.² descendit] descendunt, C.³ indifferenter] indifferenter, A.B.⁴ efficiuntur] efficiuntur, C.⁵ suspecti] despecti, C.⁶ domino] Cantuariensi, ins. C.

A.D. 1198.
The agents
at Rome
furnished
with money.

Hubert de-
feats the
Welsh.

He resigns
the jus-
ticiarship.

Geoffrey
Fitz Peter
succeeds in
August.

Sept. 5.
Visit of the
archbishop
to Canter-
bury.

He prepares
to go abroad.

• The bishop
of London
dies, Sep. 10.

aliquid ab eo peteret quod esset obvium rationi, concederet.¹ Dum igitur nuntii Romipetæ cum hujusmodi litteris et aliis pluribus ad curiam properarent, sociis illis onerati,² qui licet muti omnia perorarent, et Gualenses agminibus suis congregatis in terminis Angliæ discurrentes prædas facerent, præpedivit eos non modico³ exercitu⁴ congregato venerabilis Hubertus Cantuariensis archiepiscopus, factoque congressu fugam iniere Gualenses; perierunt ex eis fere quinque milia.

Archiepiscopus inde victoria potitus Lundoniamque reversus, convocata multitudo nobilium Angliæ, renuntiavit præfecturæ ipsius terræ, qua se gravatum admodum asserebat. Cui successit ex conducto in præfecturam Angliæ Gaufridus filius Petri mense Augusto.

Nonis Septembris venit archiepiscopus Cantuariam, et una cum conventu capitulum ingressus, subridens et quasi jocundus ac si omnia pacifice complanata⁵ fuissent, mitius solito loquebatur, rictibus vel risui sic composita verba connectens, ac si de tota causa eorum subire decrevisset arbitrium. Monachi vero, genu flexo vel in terram ut sæpe solebant toto corpore prostrati, precibus suis et lacrimis humiliter petierunt eum ut pastorem pium⁶ et dominum, ut sui misereretur, et ecclesiæ Cantuariensis, pro qua etiam mori tenebatur, novis saltem condoleret ærumnis, petraque scandali totius eversa, sanctorum prædecessorum suorum vestigia sequeretur, omnes et indebitas dimitteret novitates.

Audiens autem in exitu supplicationis hujus, ut saltem sero apostolicum exequeretur mandatum, undecumque delusus abscessit, et compositis sarcinulis regem petiturus ad mare descendit. Quarto idus Septembris obiit Ricardus Londoniensis episcopus. Obit etiam eis

¹ *concederet*] om. C.

² *onerati*] honorati, C.

³ *non modico*] in modico, A. B.

⁴ *exercitu*] om. A. B.

⁵ *complanata*] complantata, B.

⁶ *pium*] om. A. B.

diebus Johannes Wigorniensis episcopus, et Willelmus Herefordensis. A.D. 1198.

Obsedit interea villam Sancti Audomari comes Flandriæ et Boloniæ cum exercitu multo per mensem, tandemque villa comiti reddita est tertio idus Octobris, eo quod a rege Franciæ nullum obsessi potuerunt habere solatium.

Venerunt in proximo, vj^{to} scilicet kalendas Octobris, nuntii regis et archiepiscopi litteras hujusmodi conventui deferentes:

“Galfridus¹ filius Petri conventui Cantuariensi salutem. Sciat is quod ex præcepto domini regis mitto Cantuariam thesaurarium Landoniensem et archidiaconum Landoniensem et priorem de Meretona et constabularium de Dovoriam et vicecomitem de Kent, ad videndos thesauros ecclesiæ Cantuariensis, et ideo vobis mando quod illos eis ostendatis, et quod faciatis hoc quod ipsi vobis ex parte domini regis et mea dicent.”

The count of Flanders takes S. Omer, Oct. 13.

Sept. 26.
A letter from the justiciar ordering the convent to show their treasures.

Mirabatur ad hæc conventus admiratione nimia, eo quod hujusmodi mandata hactenus inaudita fuissent. Habitoque super hoc consilio, per monachos hujusmodi litteras archiepiscopo direxerunt,² qui apud Winchelse auram placidam in Normanniam transfretaturus expectabat:

“Huberto³ Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo et totius Angliæ primati, conventus Cantuariensis salutem et devotam in omnibus obedientiam. Suscepimus litteras sanctitatis vestræ per viros venerabiles abbatem de Feversham et archidiaconum Cantuariensem, in quibus nobis significastis ut in præsentia illorum et ballivorum domini regis qui simul ad venerant cum litteris domini Gaufridi filii Petri justitarii domini regis, thesauros ecclesiæ nostræ videri et inbreviari faciamus, uno inbreviamento penes vos remanente, alio penes nos, tertio penes bailivos domini regis. Exigebant etiam bailivi domini regis, ut singulis inbreviatis reponantur in tuto et salvo loco sub custodia trium clavium, quarum una

They apply to the archbishop who is at Winchelsea.

They acknowledge the receipt of the order to show their treasures.

¹ *Galfridus*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. ccclxxvi., p. 440; where the date is given; “Teste Gaufrido de Boclande apud West-

“monasterium xx. die Septembris.”

² *direrunt*] dixerunt, B.

³ *Huberto*] See *Epistolæ Cantuarienses*, No. ccclxxvii., p. 440.

A.D. 1198. " sit domini regis, alia vestra, tertia nostra. Unde non mini-
September. " ma ducti admiratione eo quod hactenus in ecclesia vestra
They be- " talis inaudita sit exactio, paternitati vestræ summa cum de-
suech him to " votione supplicamus, quatinus, honori vestro et famæ melius
be prudent. " providentes, ecclesiam vestram ab indebitis exactionibus con-
" servetis, indempnem, ne ipsius dissimulantes injurias quas
" propulsare tenemini, videamini inferre et earum,¹ quod ab-
" sit, auctor existere. Vale."

Hubert's
answer.

Respondit ad hæc archiepiscopus, dicens se velle ut dominus rex non solum Cantuariensis ecclesiæ sed et suos et totius terræ vidisset thesauros, sed "nolo," inquit, "ut de vestro aliquod habeat scriptum vel clavem."

He goes
abroad,
Sept. 28.

The prop-
erty of the
convent
seized.

Hæc dicens festinus transfretavit ⁱⁱⁱⁱ^{to} kalendas Octobris. Monachi vero Cantuarienses citissime rebus omnibus et possessionibus spoliati sunt, et miserunt post archiepiscopum monachos duos, ut per eos vel per regem restituerentur ablata. Videns interea Gaufridus prior Cantuariensis tantam ecclesiæ desolationem, majoremque turbato rege suspicans destructionem,² de

The prior
goes to
Rome.

consilio conventus omnia relinquens mare transvectus Romam profectus est. Interea rex Franciæ ab exercitu regis Angliæ interceptus, sed vix elapsus, aufugit in Gisorcium, et exercitu ipsius disperso c. fere milites electi capti sunt ⁱⁱⁱ^{to} kalendas Octobris. Archiepiscopus autem Cantuariensis, videns quod non valeret per se nec per regem nec aliqua violentia monachos Cantuarienses a via veritatis avertere, timens ne in curia Romana de nova accusaretur spoliatione, obtinuit tandem ut rex per prædictos monachos ad se missos litteras hujusmodi mitteret Gaufrido filio Petri:

Letter of
the king to
the justiciar,
ordering
restitution.

" Ricardus Dei gratia rex Anglorum, dux Normanniæ et Aquitanniæ et comes Andegaviæ, dilecto et fideli suo Gaufrido³ filio Petri salutem. Sciatis quod ad instantiam domini Cantuariensis archiepiscopi concessimus monachis Cantuariensibus quod habeant maneria sua integre sicut habere debent, et mandamus vobis quod thesaurum illorum per visum

¹ earum] eorum, C.

² majoremque . . . destructionem]
om. A. B.

³ Ricardus Gaufrido] om. A.
B. See Epp. Cant. No. cccclxxxiv;
where the date is given, October 29.

“servientium domini archiepiscopi inbrevari faciat, et volu-
 “mus quod ipsi nobis emendent in curia nostra id quod erga
 “nos deliquerunt, salvis domino Cantuariensi dignitate et
 “libertate sua.”

A.D. 1198.
 October.
 The treasure
 is to be
 registered.

Redierunt igitur monachi in Angliam, et, audito in
 consistorio regis mandato, restituti sunt, ea conditione
 ut in curia regis responderent de nondum nota trans-
 gressione. Nuntii vero conventus super hoc responsuri
 Lundoniam vocati, et per dies aliquot ex condicto judi-
 cum anfractibus verborum, jejuniis et obprobriis fati-
 gati, de non ostenso thesauro ad imperium regis, hoc
 tandem præcise dederunt responsum: “Cum ecclesia
 “Cantuariensis mater sit omnium Anglicanarum eccle-
 “siarum, et in omnibus ab antiquo primatum teneat,
 “suo post Deum proprio lætatur pastore. Qui licet ad
 “modicum commoveatur ad præsens, pro ipsa tamen
 “in omnibus causis ut caput pro corpore respondere
 “tenetur. Ipse de mandato domini nostri regis et ves-
 “tri in regionem aliam transfretavit, in cujus absentia
 “de nullo tenemur respondere negotio, quo ecclesia sibi
 “commissa vel modicum incurrat dispendium, vel ipsius
 “in aliquo dignitas minuatur. Vos ex parte domini
 “nostri regis de videndo thesauro nostro vestrum de-
 “distis mandatum. Sed, cum archiepiscopus noster
 “idem penitus nobis non injunxerit faciendum, ejus
 “super hoc et omnibus aliis quæ nostram, scilicet
 “Cantuariensem, contingunt ecclesiam, necessario si
 “placet præstolamur adventum.” Mirabantur ad hæc
 justitiiarii quod in nullo vellent a prælato suo mo-
 nachi separari, salva in omnibus pace et indemnitate
 Cantuariensis ecclesiæ, et cum in nullo reperissent
 eos reprehensibiles, restitutis¹ omnibus, in pace dimi-
 serunt.

Restitution
 follows.

Statement
 of the con-
 vent in the
 king's court
 at London,
 before the
 justices.

They refuse
 to make any
 appearance
 in the
 absence of
 the arch-
 bishop, or to
 show their
 treasure
 without his
 express
 command.

Dum igitur hæc agerentur in Anglia et prior Can-
 tuariensis necdum Romam pervenisset, præsentibus ta-
 men et astantibus duobus tantum monachis Cantuari-

Proceedings
 at Rome.

¹ restitutis] institutis, B.

A.D. 1198.
Oct. 22-24.
The cause
is heard at
Rome.

The pope
decides
and gives
sentence.

The final
sentence,
Nov. 20.
1198.

The pope
rehearses
the argu-
ments of
the arch-
bishop's
agents.

ensibus, nuntii archiepiscopi in consistorio domino Papæ cum advocatis suis quicquid excogitaverant licite proposuerunt xi^o kalendas Novembris. Die vero¹ crastina simplex monachorum veritas et vera simplicitas audita est. Et die tertia nuntii archiepiscopi ea quæ nudius-tertius sponte præterierant vel inviti placidis et benignis auditoribus referebant. Quorum audita pertinacia, dominus papa cum cardinalibus recessit, factaque super his quæ audierant morosa deliberatione, de demolitione capellæ de Lamhee et restituendis ablatis, data tandem optata sententia, litteras archiepiscopo super hoc per proprium nuntium in hunc modum destinavit :

“ Innocentius² episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Huberto Cantuariensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Cum ex injuncto nobis apostolatus officio locum Ejus licet inmeriti teneamus Qui juxta verbum Ps. lxxii. 12. propheticum liberavit pauperem a potente et inopem cui non erat adjutor, diligenti studio satagere nos oportet ne minores a majoribus opprimantur, sed ut prælati sic acceptam exerceant jurisdictionem in subditos, ut prodesse probentur potius quam præesse. Hoc ergo secundum officii nostri debitum attendentes, diu tibi districta jussione mandavimus ut in negotio capellæ de Lamhee juxta formam litteris apostolicis comprehensam ab oppressione monachorum Cantuariensium omnino cessares. Super quo venientes ad nostram præsentiam dilecti filii nostri de Boxeleia et de Ponte Roberti abbates, nuntii tui, super facto capellæ de Lamhee fraternitatem tuam nitebantur multipliciter excusare : —In primis siquidem proponentes quod, cum bonæ memoriæ Theodbaldus archiepiscopus Cantuariensis et gloriosus³ Thomas successor ipsius attendentes, quod nemo militans Deo im-² Tim. ii. 4. plicat se negotiis secularibus, et nolentes monachos Cantuarienses relictis divinis officiis ad negotia secularia se⁴ transferre, ad honorem prothomartyris Stephani ædificandi ecclesiam voluntatem et propositum habuissent, et in ea clericos seculares ordinandi, de suis proventibus et ecclesiis

¹ vero] om. C.

² Innocentius] See Epistolæ Cantuarienses, No. cccxcviii., p. 459 ;

Epistolæ Innocentii III., ed. Baluze, lib. i. No. 432.

³ gloriosus] religiosus, C.

⁴ se] om. B.

" eis reditibus assignandis, per quos tam apud apostolicam se- A D. 1198.
 " dem quam apud curias seculares sua possent negotia expedire; Nov. 20.
 " laudabile propositum primi obitus festinatus, et secundi lon- Final sen-
 " gum exilium, impedivit, sicut in litteris venerabilis fratris nos- tence of
 " tri Johannis¹ quondam Lugdunensis archiepiscopi plenius con- the pope
 " tinetur expressum, quæ in nostra et fratrum nostrorum præ- against the
 " sentia fuerunt recitatæ. His bonæ memoriæ Baldwinus Can- church at
 " tuariensis archiepiscopus ita proposito ut officio, voluntate ut Lambeth.
 " dignitate, succedens, prope suburbium civitatis Cantuariensis
 " quasi per stadia tria vel quatuor, ad honorem præfati protho-
 " martiris et beati Thomæ cœpit construere ecclesiam, et etiam²
 " felicitis recordationis Urbani papæ prædecessoris nostri super
 " hoc indulgentia primitus impetrata, cujus auctoritate sibi
 " concessum fuit ut in honorem ipsorum martyrum et ædificare
 " posset ecclesiam, et de personis idoneis ordinare, quibus in
 " ecclesiasticis beneficiis canonice provideret, sic tamen quod
 " ecclesiæ debitis obsequiis et necessariis stipendiis minime
 " fraudarentur. Et licet idem Urbanus adversus dictum Balde- Rehearsal
 " winum prædecessorem tuum super demolitione operis suas of the arch-
 " sæpius litteras destinasset, quia in eis non faciebat de bish-
 " concessa jam indulgentia mentionem, ei dicebant per rescripta op's
 " sequentia nullatenus derogatum, quæ præterea proponebant arguments.
 " et per falsi suggestionem et veritate tacita impetrata, et ad
 " ipsius archiepiscopi notitiam minime devenisse; unde, si eis
 " non paruerat, de jure non poterat reprehendi. Rescriptum
 " quoque sanctæ recordationis Gregorii papæ prædecessoris
 " nostri pariter producebant, qui cum per litteras indulsit
 " generales, ut rescripta quæ a tribus mensibus ante obitum
 " prædicti Urbani prædecessoris sui fuerant impetrata eandem
 " firmitatem haberent, non obstante obitu mandatoris, quam
 " obtinere debuissent si tunc viveret, negotia quæ ipsum
 " archiepiscopum et ejus clericos contingebant sub præmissa
 " noluit generalitate concludi; per quod nimirum rescriptum
 " prædecessoris sui dicebant litteris derogatum, quas adversus
 " archiepiscopum direxerat ad instantiam monachorum. Qui-
 " bus siquidem litteris et etiam felicitis memoriæ Clementis
 " successoris sui, qui ejus in hac parte fuerat imitator, per
 " factam tunc temporis amicabilem compositionem de partium
 " voluntate inter archiepiscopum et monachos memoratos per
 " karissimum in Christo filium nostrum Ricardum Anglorum
 " regem illustrem, et venerabilem fratrem nostrum Walterium

¹ *Johannis*] John of Canterbury, bishop of Poitiers and afterwards bishop of Lyons, 1181-1195.

² *et etiam*] om. B.

A 64.

A.D. 1198.
Nov. 20.
Final
sentence.

Rehearsal of
the arch-
bishop's
arguments.

Summary.

“ Rothomagensem archiepiscopum et quosdam episcopos et
“ abbates dicebant penitus derogatum. Cum enim tempore
“ præfati Baldewini Cantuariensis archiepiscopi præmissi rex,
“ archiepiscopus, episcopi, et¹ abbates Cantuariam accessissent,²
“ inter eos fuit tam de constructione capellæ quam de insti-
“ tutione prioris et quibusdam aliis quæstionibus apertis³
“ compromissum. Ipsi autem diligenti deliberatione præmissa
“ pariter judicaverunt, quod ipse archiepiscopus rationabiliter
“ ædificaverat ecclesiam memoratam: ipse tamen pro bono
“ pacis concessit ad prædicti regis instantiam et etiam ali-
“ orum, quod canonicorum collegium ad locum alium transfer-
“ ret quem eligeret competentem. Per hanc ergo⁴ composi-
“ tionem dicti nuntii tui renuntiassent dicebant monachos⁵
“ rescriptis præcedentibus a sede apostolica impetratis, cum
“ exinde dictus archiepiscopus, loco priore dimisso, ubi ædifi-
“ care non potuerat⁶ sine scandalo monachorum, ad locum de
“ Lamhee per l. miliaria distantem a civitate Cantuariensi
“ suum propositum transtulerit, ubi et ecclesiam sicut prius
“ fecerat ædificare cœpit ad honorem martyrum prædictorum,
“ ut sic propter nimiam locorum distantiam nulla remaneret
“ monachis materia conquerendi. Cui postea tu succedens
“ quod ab ipso minus factum fuerat perficere voluisti, et quod
“ ipsum tibi liceret ex rescripto litterarum bonæ memoriæ
“ Celestini papæ prædecessoris nostri ostendere nitebantur,
“ qui anno pontificatus sui vii^o et extremo ad omnem inter
“ ecclesias Cantuariensem et de Lamhee discordiam sopiendam,
“ et ne canonici de Lamhee facultatem haberent contra cathe-
“ dralem ecclesiam insurgendi, disponendi de ipsa ecclesia de
“ Lamhee interius et exterius, non obstantibus litteris ad
“ venerabilem fratrem nostrum Cicestrensem episcopum et
“ dilectos filios nostros de Radinges et de Waltham abbates
“ obtentis, concessit tibi liberam facultatem. Per has ergo
“ litteras præcedentia scripta sua quæ his videbantur adversa
“ dicebant penitus revocata. Intentionem ergo suam probare
“ dicti nuntii tui satagebant per laudabile propositum Theod-
“ baldi et gloriosi Thomæ martyris pontificum præmissorum,
“ et per Urbani, Gregorii et Celestini Romanorum pontificum
“ indulgentias et rescripta, et per præmissam compositionem
“ factam de partium voluntate. Verum præmissis rationibus
“ ex parte monachorum fuit ex ordine taliter obviatum. Quod

¹ et] om. A. C.

² accessissent] et, ins. C.

³ apertis] a partibus, B.

⁴ ergo] vero, C.

⁵ monachos] om. C.

⁶ potuerat] poterat, C.

“ de occultis hominum voluntatibus, quas sibi tantum Deus A.D. 1198.
 “ reservavit, Qui renes et corda scrutatur, a nobis judicari Final
 Jer. xvii. 10 “ non poterat nec debebat,¹ nec ipsi valebant ad talia res- sentence.
 “ pondere, quæ proponere in judicio nil aliud erat quam de
 “ secretis cordium divinare. Sane per indulgentiam Urbani Counter-
 “ papæ prædecessoris nostri, de qua præmisimus, juri suo arguments
 “ in nullo dicebant penitus derogatum, quia canonica bene- of the
 “ ficiorum assignatio per eam Cantuariensi archiepiscopo monks.
 “ vabatur, qui juxta constitutionem canonicam sine tractatu
 “ et assensu monachorum procedere non valebat, qui nedum
 “ quod² ipsius facto in hac parte consenserint,³ verumetiam
 “ contradixerunt⁴ expresse, sicut sequentia docuerunt, et ad
 “ huc in eodem proposito perseverant. Eis ergo contradi-
 “ centibus et superioris judicium erat⁵ expectandum. Idem
 “ etiam ea ratione nitebantur ostendere, quia juxta sanc-
 “ tiones legitimas si quando alicui⁶ conceditur beneficium
 Digest. “ principale, puta libera factio testamenti, nichil aliud videtur
 XLIII. “ indulgeri quam ut modo testetur legitimo et etiam consueto.
 viii. 2. “ Ille quoque qui ut in loco publico posset ædificare a prin-
 XXXIX. “ cipe simpliciter impetravit, ædificare cum alterius incom-
 ii. 24. “ modo non valebit, nisi et hoc ipsum a [principe postulatum
 “ fuerit⁷ et concessum. Per sequentes etiam ipsius Urbani
 “ litteras executorias, quibus opus ipsum maledictum haberi
 “ voluit et profanum, asserebant præscriptæ indulgentiæ de-
 “ rogatum. Quæ sive coram eodem Urbano fuerit ostensa
 “ proponebant eam penitus⁸ abrogatam, cum ea⁹ non obstante¹⁰
 “ demolitio ipsius ecclesiæ fuerit demandata, sive fuerit præ-
 “ termissa, sibi debuit imputari, cum jure civili etiam cavea-
 “ tur quod sub prætextu instrumentorum¹¹ postea repertorum
 “ lites non debeant restaurari. Id ipsum per litteras piæ
 “ recordationis Clementis papæ prædecessoris nostri probare
 “ volebant, in cujus præsentia nuntiis partium constitutis, cum
 “ dictus Baldewinus prædecessor tuus opus maledictum et pro-
 “ phanum voluisset contumaciter et pertinaciter consummare,
 “ ad exemplum Urbani papæ prædecessoris sui præfato archi-
 “ episcopo de consilio fratrum districtè præcepit, ut quicquid
 “ fecerat in ecclesia nominata curaret sine dilatione qualibet

¹ *debebat*] *debeat*, C.

² *quod*] *in*, ins. C.

³ *consenserint*] *consenserunt*, C.

⁴ *contradixerunt*] *contradicunt*, C.

⁵ *erat*] *erit*, A. B.

⁶ *alicui*] *om.* A. C.

⁷ *fuerit*] *fuit*, A. B.

⁸ *eam penitus*] *om.* A. B.

⁹ *ea*] *om.* B.

¹⁰ *non obstante*] *fide non habita*, C.

¹¹ *instrumentorum*] *Blank in B.*

A.D. 1195.
Nov. 20.
Final
sentence.

Arguments
of the con-
vent re-
hearsed.

“ demoliri, quod de¹ instituendis canonicis et aliis fuerat per-
“ peram attemptatum in irritum penitus revocato, ubi sive
“ omissa fuerit præmissa indulgentia vel etiam allegata, eorum
“ non poterat ratione præmissa propositum impedire. Per
“ ipsam quoque compositionem de qua præmisimus, tanquam
“ regio metu violenter extortam, partem suam in nullo gra-
“ vari posse dicebant. Cum enim dictus Clemens papa præ-
“ decessor noster, pro sedanda discordia inter archiepiscopum
“ et monachos Cantuarienses exorta, bonæ memoriæ Johannem
“ Anagninum, tunc temporis tituli Sancti Marci presbiterum
“ cardinalem, apostolicæ sedis legatum, postea vero episcopum
“ Prænestinum, in Angliam specialiter destinasset, postquam
“ illuc transfretavit, factum fuit, dicto Baldewino Cantuariensi
“ archiepiscopo procurante, quod apud portum Dovorix contra
“ voluntatem suam per dies plurimos teneretur, quod in gra-
“ vem ecclesiæ Romanæ injuriam redundavit; nec ante fuit
“ permissus Cantuariam proficisci quam per dictum regem
“ Angliæ, qui eodem tempore cum episcopis suis Cantuariam
“ venerat, in pace quam fecerunt cum archiepiscopo, monachi
“ vim passi fuerunt et compulsi sunt omnia sustinere. Quod
“ ideo cum prope positus audisset et postea præsens apud Can-
“ tuariam cognovisset, scripto mandare curavit, sicut in suis
“ litteris patentibus continetur, quas coram nobis fecimus re-
“ citari, ut et rei veritas omnibus innotesceret, et quod fac-
“ tum fuerat non generaret præjudicium justitiæ monachorum,
“ et si archiepiscopus ipse vel aliquis de successoribus suis
“ scripturam super forma pacis quandoque proferret, sciretur
“ ab omnibus eam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consen-
“ tientibus nec scientibus fuisse confectam, nec sibi exhibitam
“ postulanti qui ad causam ipsam fuerat a summo pontifice
“ destinatus, unde vel rem gestam confirmare debuerat, si
“ justitiæ concordaret, vel, si aliter facta fuerat,² infirmare.
“ Sic ergo cognoscens facto illi intercessisse violentiam mani-
“ festam, auctoritate qua fungebatur apostolica statuit, quod
“ neque concordia sic facta valere deberet, neque compromis-
“ sio violenter extorta, neque scriptum aliquod sic conceptum,
“ et quod ipsis monachis in posterum præjudicium non affer-
“ ret cum omnia eo præsentē ac contradicente fuerint ad-
“ impleta. Post hæc cum bonæ memoriæ Celestinus papa
“ prædecessor noster omnia quæ per memoratum Baldewinum
“ archiepiscopum circa monachos vi vel metu acta fuerant
“ auctoritate apostolica in irritum revocaret, nominatim ea
“ quæ legato Romanæ ecclesiæ præsentē et contradicente contra

¹ *de*] om. B.

[² *fuerat*] fuerit, C.

- "mandatum sedis apostolicæ facta proponebantur, sicut in A.D. 1198.
 "autentico ejusdem legati, Johannis Anagnini quondam pres- Nov. 20.
 "biteri cardinalis ob causam ipsam in Angliam destinati, Final
 "continebantur expressa, viribus carere decrevit, et quæcum- sentence.
 "que contra jus monachorum vel tenorem privilegiorum sedis
 "apostolicæ idem archiepiscopus impetrarat;¹ insuper statuens
 "ut nullus hominum quæ male gesserat ad consequentiam
 "traheret, nec ea quæ a sede apostolica obtinuerat tacita
 "veritate juri monachorum vel privilegiis ullo unquam
 "tempore in aliquo præjudicium generarent, quemadmodum
 "nobis et fratribus nostris ex ipsarum constituit continentia
 "litterarum. Ex ipsa quoque majore loci distantia sibi asserere Rehearsal
 "bant monachi majus præjudicium generatum, quia cum in of the argu-
 "eorum defectum, sicut a tuis nuntiis dicebatur, seculares ments of the
 "clerici fuerint evocati, vix possent per eos² vicinos Can- convent.
 "tuariensis ecclesiæ negotia monachis absentibus procurari,
 "quæ ipsis procul positæ et quasi eorum captata absentia
 "sine monachorum conscientia tractarentur, et eis penitus
 "inconsultis, unde Cantuariensis ecclesia dispendium incur-
 "reret et jacturam; sic ergo per³ hoc nil eis accessit, eadem
 "contradictionis causa manente. Ultimum vero rescriptum
 "dicti Celestini papæ prædecessoris nostri carere viribus as-
 "serebant, utpote per suppressionem veritatis surreptum,
 "quoniam in eo nulla fiebat mentio mandatorum quæ ab
 "Urbano et Clemente præcesserant, nec etiam confirmationis
 "ipsius quam ipsemet super cassatione compositionis prædictæ
 "concessit, et præsertim cum rescriptum illud indulsisse dica-
 "tur eo tempore quo eum infirmitas admodum prægravabat.
 "Ad fundandam sane intentionem suam prædictorum Urbani, Documents
 "Clementis, et Celestini Romanorum pontificum rescripta exhibited,
 "necnon et nostrum post illa idem monachi producebant,
 "quibus urgentissime mandabatur ut quicquid de prædicta
 "capella fuerat attentatum haberetur irritum et inane. Cum
 "autem quæ præmisimus et similia in nostra et fratrum
 "nostrorum præsentia prudenter essent a nuntiis allegata,
 "nos qui tempus accepimus justitiam judicandi, volentes
 "Col. iii. 25. "Illius vestigiis inhærere apud Quem non est acceptio per-
 "sonarum, Cujus locum licet indigni tenemus in terris, et ita
 "Num. xx. 17. "via regia prudenter incedere ut non declinemus ad dexteram
 "vel sinistram, prædecessores quoque nostros Urbanum, Cle-
 "mentem, et etiam Celestinum credentes amplius imitandos,
 "in illis maxime quæ deliberatione prævia statuerunt: de

¹ *impetrarat*] impetravit, A. B.² *per eos*] om. C.³ *per*] super, C.

A.D. 1198.
Nov. 20.
Final
sentence.

“ communi consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta
 “ mandamus, et in virtute obedientie districtæ præcipimus,
 “ quatinus, omni contradictione, excusatione et appellatione
 “ cessantibus, infra xxx. dies post receptionem præsentium,
 “ quicquid ædificatum est in ecclesia memorata expensis tuis
 “ facias penitus demoliri, eo non obstante si etiam absens ab
 “ ecclesia tua¹ extiteris, cum cautum sit etiam legitima Digest.
 “ sanctione,² ut si is cui opus novum fuerit nuntiatum ante XXXIX. i. 1.
 “ remissionem ædificaverit, deinde agere cœperit, jus sibi esse
 “ ita ædificatum habere, sibi debeat actio denegari; reducens
 “ prorsus in irritum quicquid de instituendis ibidem canonicis
 “ et aliis ad ipsam ecclesiam pertinentibus a te vel prædeces-
 “ sore tuo cognoscitur ordinatum; eorum redditibus ad statum
 “ pristinum revocatis, quos ab³ obligatione præstiti jura-
 “ menti pro eo quod ibidem instituti fuerunt, auctoritate
 “ nostra per te denuntiari præcipimus absolutos; cum enim
 “ amodo non teneat principale, quicquid ex eo vel ob id⁴
 “ secutum est, sub præmissa districtione decrevimus irritan-
 “ dum sicut sancitum est traditione canonica et civili.⁵ Digest.
 “ Clericos præterea qui in capella ipsa post inhibitiones apos- L. xvii.
 “ tolicas divina officia celebrarunt, sicut nos per alia scripta 129.
 “ mandavimus, tam diu habeas pro suspensis, quousque super
 “ illud satisfecerint competenter, et universa quæ in prædicto-
 “ rum monachorum sunt attentata gravamen, exenniorum vide-
 “ licet et ecclesiarum et aliorum invasione, quæ ante appella-
 “ tionem habuerunt, dictis monachis non differas resignare,
 “ ac de cætero circa statum monasterii contra prohibitionem
 “ nostram hujus occasione negotii non præsumas aliquid in-
 “ novare. Si vero, quod non credimus, præceptum nostrum⁶
 “ sicut præmissum est, vel contempseris vel distuleris adim-
 “ plere, a pontificali officio extunc noveris te suspensum, et
 “ pro contemptu mandati apostolici ad nostram te volumus
 “ venire præsentiam responsurum. Venerabilibus quoque⁷
 “ fratribus nostris Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis de con-
 “ silio fratrum nostrorum in virtute obedientie districtæ
 “ præcipimus, quatinus, nisi tu infra præmissum tempus
 “ mandatum nostrum duxeris ad effectum, ipsi tibi nullam
 “ impendant obedientiam vel reverentiam, quia justum est
 “ ut ei non obediatur a subditis qui suo contempserit⁸

¹ *ab ecclesia tua*] om. C.

² *sanctione*] See Digest, lib. 39 ;
tit. 1, l. 1.

³ *ab*] om. A. B.

⁴ *id*] om. B.

⁵ *civili*] See the Digest, lib. 50 ;
tit. 17, l. 129.

⁶ *præceptum nostrum*] om. C.

⁷ *quoque*] om. B.

⁸ *contempserit*] contempnit, C.

II Decr. " obedire praelato. Quod si nec sic te poterimus ad bonum A.D. 1198.
 XIV. v. 10. " obedientiae revocare, propter quod malum nunquam com- Nov. 20.
 Digest. " mittitur, bonum autem saepius debet intermitteri,¹ majorem Final
 XXVIII. " tibi animadversionem noveris imminere, cum ferro sint sentence.
 vii. 15. " absceindenda vulnera quae fomentorum non sentiunt medi-
 " nam. Sane super praemissis, in quibus salva conscientia non
 " poterimus alio modo procedere, fraternitatem tuam rogamus
 " nullatenus contristari, quia teste Deo non ex indignatione
 " aliqua processerunt, sed quia cum simus licet insufficientes
 " in sede justitiae constituti, unde jura sua tenemur servare
 " singulis illibata,² fraternitati tuae quam sincerius amplexa-
 " mur, cum te inter fratres et coepiscopos nostros honorabile
 " membrum et in domo Domini columpnam immobilem ha-
 " beamus, non potuimus sine gravi Creatoris offensa deferre,
 " nec nobis in hac parte potes aliquid imputare, cum secundum
 " traditionem canonicam,³ quando non nisi peccando alicui
 " consuli potest, tunc aestimare debet homo quid faciat non
 " habere. In ipsis etiam legibus saecularibus⁴ invenitur, ut
 " quae facta laedunt pietatem, aestimationem, verecundiam nos-
 " tram et generaliter quae bonis moribus adversantur, nec
 " posse nos facere sit credendum. Super eo quoque non
 " sufficimus admirari, quod cum dicta ecclesia jamdudum
 " quasi lapis offensionis fuerit et petra scandali, pro qua nos
 " et praedecessores nostri adversus te tuosque praedecessores
 " ita graviter sumus moti, et viri religiosi pariter et prudentes
 " monachi Cantuarienses, qui omnia dimiserunt pro Christo,
 " tot laboribus et doloribus, tot mortibus et periculis, personas
 " et res non dubitaverunt frequenter exponere, quod procul-
 " dubio tam illi quam isti ut dictum est non fecissent, nisi
 " cognoscerent praemissa respicere in grave Cantuariensis
 " ecclesiae detrimentum;—ut de aliis omittamus, tu saltem pro
 " vitando tam gravi scandalo proximorum ab his etiam tibi⁵
 " prohibitis non cessasti, cum sacrae scripturae testimonio de-
 " bueris didicisse, quod licet opera illa quae sine mortali pec-
 " cato dimitti non possunt, non sint pro vitando scandalo
 " dimittenda, nec ea debent pro vitando scandalo committi,
 " quae sine mortali peccato committi non possunt. Ab his
 " tamen quae committi possunt sine peccato mortali, pariter et
 " dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum et eis etiam pro
 " vitando scandalo insistendum. Unde apostolus in epistola

¹ Pope Siricius to Himerius, c. 7.

² *illibata*] illabata, C.

³ *canonicam*] II. Decr., xiv. v. 10.

⁴ *saecularibus*] Digest, lib. 28, tit. 7, l. 15.

⁵ *tibi*] om. B.

A.D. 1198.
Nov. 20.
Final
sentence.

“ dicit, ‘ Si scandalizaretur frater, carnem non comederem’ in 1 Cor. viii. 13.
“ ‘ æternum;’ et Dominus in Evangelio contra eos qui scandali
“ præstant materiam, ‘ Væ,’ inquit, ‘ homini illi per quem S. Matt.
“ ‘ scandalum venit, melius est illi ut suspendatur mola asina- xviii. 7.
“ ‘ ria ad collum ejus et demergatur in profundum.’ Et licet
“ majorum scandalum sit vitandum, præcipue tamen vitandum
“ est scandalum pusillorum, juxta testimonium Veritatis: ‘ Qui S. Matt.
“ ‘ scandalizaverit,’ inquit, ‘ unum de pusillis istis minimis qui xviii. 6.
“ ‘ in Me credunt,’ et cætera. Finis ergo hiis quæ præmissa
“ sunt a te de cætero taliter inponatur, quod præteritæ contra-
“ dictionis² rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valcat
“ non inmerito expiari. Datum Laterani, xii^o kalendas Decem-
“ bris, pontificatus nostri anno primo.”

Episcopis etiam Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis
per proprium nuntium sicut et alias litteras direxit sub
hac forma :

Similar let-
ters issued
to the
suffragans;
Nov. 20.

“ Innocentius³ episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus
“ fratribus Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis, salutem et apo-
“ stolicam benedictionem. Cum ex injuncto nobis apostolatus
“ officio” et cætera sicut superius scriptum est usque “ fraterni-
“ tatis vestræ litteras super facto ejusdem ecclesiæ nobis sub
“ sigillis omnium pariter destinatas⁴ cum⁵ debita benignitate
“ recepimus, super eo non modicum admirantes quod, sicut
“ earum nobis serie intimastis, quibusdam vestrum visum fuit
“ nos fuisse multipliciter circumventos, quando⁶ litteras nos-
“ tras eidem archiepiscopo et vobis ipsis super eodem negotio
“ curavimus destinare. Sane sicut eædem⁷ litteræ continebant,
“ in præmissam opinionem eos qui de nobis talia æstimabant
“ quatuor induxerant⁸ quæ sequuntur. Quorum primum,
“ secundum et ultimum erant indulgentiæ piæ recordationis
“ Urbani, Gregorii, et Celestini pontificum Romanorum, quæ
“ in nostra et fratrum nostrorum fuerunt præsentia recitatæ;
“ tertium, compositio facta per karissimum in Christo filium
“ nostrum Ricardum⁹ illustrem regem Anglorum et vene-
“ rabilem quoque fratrem nostrum Walterium Rotomagensem
“ archiepiscopum, et quosdam alios inter archiepiscopum et
“ monachos memoratos. Quibus et aliis quæ a nuntiis præfati

¹ comederem] comederet, B.

² præteritæ contradictionis] præ-
dictionis, C.

³ Innocentius] See Epistolæ Can-
tuarienses, No. cccxcix., p. 465.

⁴ destinatas] deferentes, C.

⁵ cum] quas, A.

⁶ quando] quanto, B.

⁷ eædem] vestræ, B.

⁸ induxerant] induerant, C.

⁹ Ricardum] om. C.

“ archiepiscopi allegata fuerunt, qualiter ex parte monacho-
 “ rum ratione prævia fuerit obviatum, ut cognoscatis et appro-
 “ betis plenius veritatem, universitati vestræ præsentibus litteris
 “ duximus explicandum.. Inprimis siquidem præfati nuntii,” *et*
cætera ex ordine, sicut superius scriptum est, in litteris archie-
piscopi. In fine vero istarum additum est ita: “ Quo circa
 “ universitati vestræ de consilio fratrum nostrorum in virtute
 “ obedientiæ districte præcipimus, quatinus nisi sæpedictus
 “ archiepiscopus infra præmissum tempus mandatum nostrum
 “ duxerit ad effectum, vos ei nullam obedientiam vel reveren-
 “ tiam impendatis, quia justum est ut ei non obediat a sub-
 “ ditis, qui suo contempnit obedire prælato; pro certo scituri
 “ quod si præcepto apostolico in hac parte præsumpseritis
 “ obviare, nos auctore Deo inobedientiæ vestræ curabimus per
 “ animadversionem debitam¹ respondere. Quod si forte nec
 “ sic eundem archiepiscopum poterimus ad bonum obedientiæ
 “ revocare, propter quod malum numquam committitur, bonum
 “ autem debet sæpius intermitteri, majorem sibi animadver-
 “ sionem noverit imminere, cum ferro sint abscondenda vulnera.
 “ quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Datum Laterani,
 “ xii^o kalendas Decembris, pontificatus nostri anno primo.

A.D. 1198.
 Nov. 20.
 Sentence
 addressed
 to the
 Suffragans.

Sciens autem dominus papa quod archiepiscopus
 Cantuariensis summam in rege² Anglorum haberet
 fiduciam, nolensque quod auctoritate regia suum archi-
 episcopus præteriret mandatum, ipsi regi scripsit sub
 hac forma:

“ Innocentius³ episcopus, servus servorum Dei, karissimo in
 “ Christo filio Ricardo illustri regi Anglorum, salutem et
 “ apostolicam benedictionem. Inter alia quæ nos hortantur
 “ celsitudinis regiæ titulo congaudere, illud tanquam memo-
 “ riale, quia personam tuam sincera diligimus in Domino
 “ caritate, multa gratiarum actione prosequimur quod jam
 “ dudum nos regiis apicibus rogavisti ut pro nullo deberemus
 “ in hiis quæ agimus a justitiæ tramite deviare; nec illud fuit
 “ in eisdem litteris prætermisum, unde circumspeditionem
 “ regiam dignis laudibus commendamus, ut, si forte a nobis
 “ interdum aliquid postularet quod esset obvium rationi,
 “ nolebat⁴ aliquatenus exaudiri. Nos ergo præter officii nostri
 “ debitum, ex quo cum licet indigni tempus acceperimus justi-

Nov. 20.
 Letter of
 the pope to
 the king.

¹ *per . . . debitam*] animadver-
 sione debita, C.

² *rege*] regem, C.

³ *Innocentius*] See Epistolæ Can-

tuarienses, No. dii., p. 469, where
 the date is given “ xii^o kalendas
 “ Decembris.”

⁴ *nolebat*] enim, ins. C.

A.D. 1198. " tiam judicandi, universis et singulis in jure suo existimus
 Nov. 20. " debitores, regiæ prudentiæ salutaribus¹ exhortationibus in-
 Letter of the " vitati, et volentes regia via prudenter incedere, nec declinare Num. xx. 17.
 pope to the " ad dexteram vel sinistram, nuper in præsentia nostra nuntiis
 king, an- " venerabilis fratris² nostri archiepiscopi et dilectis filiis mona-
 nouncing " chis Cantuariensibus constitutis, in facto capellæ de Lamhee
 the final " de communi consilio fratrum nostrorum processimus sicut
 sentence, " nobis fuit divinitus revelatum, et litteræ quas eidem archi-
 and urging " episcopo et venerabilibus fratribus nostris Cantuariensis eccle-
 him not to " siæ suffraganeis destinamus continent evidenter. Ut autem
 hinder its " mandatum nostrum, quod de pura conscientia Deo teste pro-
 execution. " cessit, liberius valeat adimpleri, serenitatem regiam prece
 " qua possumus et affectione rogamus, quatinus hiis quæ a
 " nobis facta sunt benignius annuendo, non sit impedimento
 " quo minus debeant juxta rescripti nostri seriem effectui
 " mancipare, quin potius, si quis se, quod vix credimus, duceret
 " opponendum, ejus audacia quæsumus potestate tibi tradita
 " reprimatur, ut mandata sedis apostolicæ debitam optineant Acts xxvi. 14.
 " firmitatem. Alioquin quantumcumque magnificentiam tuam
 " in Domino diligamus, et sibi velimus quantum cum Deo
 " possumus honeste deferre, contemptum apostolicæ sedis et
 " nostrum non poterimus æquanimiter sustinere, sed eos qui
 " se opponere nostris in hac parte jussionibus attemptabunt
 " poena magistra docere curabimus quam durum sit contra
 " stimulum calcitrare. Provideat igitur regia celsitudo, quod
 " ita preces apostolicas in hac parte diligenter exaudiat, sicut
 " petitiones suas apud sedem apostolicam cupit etiam in
 " majoribus exaudiri, procurans attentius ut præfatos monachos
 " quos sub protectione nostra suscepimus, ne minores a majori-
 " bus opprimantur, dextera suæ potentiæ protegat et defendat,
 " ut apud Eum æternæ retributionis præmia consequatur, Qui
 " juxta propheticum testimonium liberavit pauperem a potente Ps. lxxii. 12.
 " et inopem cui non erat adjutor. Datum Laterani, pontifica-
 " tus nostri anno primo."

A.D. 1199.

MCXCIX.—III.

Arrival of
 the papal
 letters.

MoCo xcix^o gratiæ Dei anno allatæ sunt per pro-
 prium domini papæ nuntium præscriptæ litteræ;
 lectæque sunt in præsentia domini regis suæ, et ar-
 chiepiscopi suæ, ut singuli quique sibi commissum

¹ *salutaribus*] salutaris, B.| ² *fratris*] patris, B.

explerent¹ mandatum. Cujus tonitru solo² paulisper
 territi tam rex quam archiepiscopus, videntes quod
 quantum ad suum propositum laboratio³ perierat et
 impensa, inito consilio et unito consenserunt tandem ut
 capella de Lamhee funditus dirueretur et canonica
 cessaret. Denuntiatur hoc⁴ ex mandato archiepi-
 scopi apud Lamhee xii^o kalendas Februarii, ipsa quo-
 que capella solo tenus diruta est vi^o kalendas⁵ ejus-
 dem; decemnovenalis cycli anno tertio. Clerici quoque
 jussi sunt ad propria remeare. Cum autem videret
 nuntius domini papæ quod nil aliud fieret de man-
 dato, Romamque rediret, prior Cantuariensis, nescius
 quid in Anglia factum esset de prædicta capella vel
 de rerum restitutione, accedens ad papam querimoniam
 deposuit lacrimosam de rerum omnium secunda spolia-
 tione. Unde commotus admodum dominus papa regi
 Anglorum scripsit sic:

A.D. 1189.
 The arch-
 bishop or-
 ders the
 sentence to
 be executed
 Jan. 21.

The church
 at Lambeth
 demolished.
 Jan. 27.

Nothing
 more is
 done.

Further
 complaints
 of the prior.

“ Innocentius⁶ episcopus, servus servorum Dei, illustri regi
 “ Angliæ salutem et apostolicam benedictionem. Cum inter
 “ alios mundi principes personam tuam sicut karissimi filii
 “ disposuerimus prærogativa dilectionis et gratiæ honorare, et
 “ tam tuis quam tuorum utilitatibus paterna provisione dili-
 “ genter intendere, miramur plurimum et dolemus quod hoc
 “ propositum nostrum, ex quo nimirum quantum magnitudini
 “ tuæ valeat honoris et utilitatis afferri serenitatem regiam
 “ non credimus ignorare, pravis quorundam suggestionibus
 “ niteris impedire. Cum enim negotium Cantuariensis eccle-
 “ siæ dudum, Deum solum habentes præ oculis, studuerimus
 “ secundum divinum beneplacitum terminare, in quo si per-
 “ sonas vellemus accipere vel munera forsitan acceptare, partem
 “ Cantuariensis archiepiscopi proculdubio prætulissemus parti-
 “ bus monachorum, credebamus quod factum nostrum sollici-
 “ tudo regia deberet gratiarum prosequi actione, quæ nos
 “ hactenus de justitia faciendâ sæpius exoravit, nec sustineret
 “ aliqua ratione quod quisquam deberet in hac parte apo-
 “ stolicis jussionibus obviare; quin potius si aliter fecissemus,

Letter of the
 pope to the
 king.

He remon-
 strates with
 him for im-
 peding the
 execution
 of his
 mandates.

¹ *explerent*] *expleret*, A. B. C.

² *tonitru solo*] *tonitru* sono, C.

³ *laboratio*] *labor* omnis, C.

⁴ *hoc*] *hæc*, B.

⁵ *kalendas*] om. A. B.

⁶ *Innocentius*] See *Epistolæ Can-
 tuarienses*, No. DXX., p. 484; where
 the date is given, Dec. 22, 1198.

A.D. 1199.
Complaint
of the prior
respecting
the inquiry
about the
treasures,
and the
registration
of them.

The pope
urges the
king to
withdraw
his vexatious
proceedings.

“ præter offensam divinam et conscientiae læsionem, plurimum
 “ verebamur ne diceremur oppressores pauperum et justitiæ
 “ contemptores. Verum secus contigit quam vellemus et etiam
 “ credere deberemus. Nuper enim accedentes ad præsentiam
 “ nostram dilecti filii prior et socii sui et monachi Cantuari-
 “ enses lacrimabili nobis et flenda conquestione monstrarunt,
 “ quod cum regia potestas et sublimitas mandavisset de the-
 “ sauro ecclesiæ redigendo in scriptis, et sigillis tam regis¹
 “ quam archiepiscopi necnon et monachorum consignando,
 “ neque hoc, unde ipsos in Domino commendamus, facere
 “ voluissent, sicut erat prius in ipsorum perniciem cogitatum;
 “ ablatis eorum possessionibus et redditibus, ad sedem apostoli-
 “ cam nolentes pariter et dolentes compulsi sunt venire. In
 “ quorum adventu renovatus est dolor noster, quia sustinuimus
 “ cum propheta pacem et non venit, quæsimus bona, et ecce Jer. xiv. 19.
 “ turbatio. Cum enim veterem sed nondum inveteratam et
 “ prælatam² quæstionem sæpius ad sedem apostolicam crede-
 “ remus penitus extinxisse, cujus occasione religiosi viri et
 “ Deum timentes Honorius quondam prior et nonnulli Cantua-
 “ riensium monachorum pro libertate ipsius ecclesiæ animas
 “ posuerunt, et hii qui nuper ad nos venerunt prædecessorum
 “ vestigiis inhærentes malunt mori pro eadem quam videre
 “ mala gentis suæ et sanctorum ecclesiæ; quasi morbus pullulat
 “ recidivus, et facta sunt novissima ejus pejora prioribus, quod
 “ tristes referimus et dolentes. Porro quoniam auctoritatem
 “ sedis apostolicæ, cui licet inmeriti præsidemus, vigorem de-
 “ bitum volumus optinere, nec sustinere possumus vel debemus
 “ ut in suggillationem ejus aliquid debeat attemptari, magni-
 “ ficentiam regiam de puro corde rogamus, monemus et horta-
 “ mur et in remissionem peccatorum injungimus, quatinus
 “ revocatis omnibus quæ contra eosdem monachos attemptata
 “ noscuntur, in pristinum statum reducas, quos pro reverentia
 “ sedis apostolicæ apud sublimitatem tuam haberi volumus
 “ plurimum commendatos, mandatum nostrum, in causa quæ
 “ inter ipsos et præfatum archiepiscopum vertebatur emissum,
 “ non sustineas ab aliquo præteriri. Quod tanto fortius brachio
 “ potentiæ tuæ credimus effectui mancipandum, quanto amplius
 “ in tuis negotiis et tuorum a nobis desideras etiam in majori-
 “ bus exaudiri. Neque super hoc circumspectionem tuam
 “ volumus dubitare, quin si præmissa studeas liberaliter adim-
 “ plere, majorem ex hoc gratiam et favorem apud sedem apo-
 “ stolicam valeas promereri; alioquin quantumcunque personam
 “ tuam in Domino diligamus et honori tuo velimus quantum

¹ regis] regio, C.

| ² prælatam] prolatam, C.

- “ cum Deo possumus et honore nostro deferre, contemptum
 “ nostrum, immo Dei, Cujus locum licet indigni tenemus in
 “ terris, non poterimus ulterius æquanimiter sustinere, sed in
 “ eos quicumque fuerint et terras eorum qui nostræ disposi-
 “ tioni præsumperint obviare, eam animadversionem¹ sine
 “ differentia personarum curabimus exercere, quod per exhibi-
 Num. xx. 17. “ tionem operum ostendemus nos velle regia via prudenter
 “ incedere, nec cujusquam gratia vel favore declinare ad
 “ dextram vel sinistram, cum omnem inobedientiam sedis
 “ apostolicæ prompti simus ulcisci. Si quis autem regię ser-
 “ enitati suggererit quod de ipsa quicquam sinistri a dictis
 “ monachis propositum fuerit coram nobis, fidem non adhi-
 “ beat, quin potius afflictiones et molestias suas plus altero
 “ procurante quam de voluntate credant regia processisse.”
- Condolens autem dominus papa doloribus et an-
 gustiis monachorum, metuensque ne jugi frangerentur
 injuria, conventui Cantuariensi consolatoriam misit
 epistolam in hunc modum :
- “ Innocentius² episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis
 “ priori et conventui Cantuariæ, salutem et apostolicam bene-
 “ dictionem. Nisi prudentes essetis et sacramentum haberetis
 “ scientiam scripturarum, pro tribulationibus quæ invenerunt
 Ps. xlv. 1. “ vos nimis egeretis forsitan consolationibus aliorum; sed imi-
 “ tatores apostolorum effecti ut relictis omnibus liberius sequi
 “ possitis Christum pauperem et egenum, amissionem tempo-
 “ raliū quæ debetis cum apostolo tanquam stercora reputare
 Phil. iii. 8. “ ut Christum lucrificare valeatis, excipere cum gaudio vos
 “ oportet; nec³ pro ea sicut cæteri hominum contristari, ne
 “ per immoderatum dolorem, postquam manum misistis ad
 “ fortia, retro aspicere comprobemini, et manna⁴ contempto,
 S. Luke, “ ad Ægypti pepones et allia et ollas carniū aspirare. Cum
 ix. 62. “ itaque non sint⁵ condignæ passionēs hujus temporis ad futu-
 Num. xi. 5. “ ram gloriam quæ revelabitur in nobis, monemus universita-
 Rom. viii. 18. “ tem vestram et hortamur in Domino, quatinus ad memoriam
 “ revocantes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia
 Rom. v. 3. “ vero spem, spes autem secundum apostolum non confundit,
 “ ex hoc ipso gratias agatis Altissimo quod illi de quibus in-
 “ dubitatam fiduciam habebatis, retribuētes mala pro bonis,

A.D. 1199.
He threat-
ens him with
animadver-
sion.

The pope
consoles the
convent.

Letter of
consolation.

¹ *eam animadversionem*] cum an-
imadversione, C.

² *Innocentius*] See Epistolæ Can-
tuarienses, No. diiii., p. 470, where

the date is given “xii. kalendas
“ Decembris.”

³ *nec*] ne, C.

⁴ *manna*] Ægypti, ins. A. B. C.

⁵ *sint*] fuerint, B.

A.D. 1199.
Letter of
consolation
from the
pope to the
convent.

“ vobis non cessant detrahere quia sequimini bonitatem. Et
 “ quanto mundus, qui vos odit quia de mundo non estis, alio- S. John xv.
 “ quin quod suum esset diligeret, persecutiones vobis excitat 19.
 “ graviores: tanto amplius Patri luminum, a Quo est omne S. James,
 “ datum optimum et omne donum perfectum, in gratiarum i. 17.
 “ actionibus assurgatis, Qui vobis dedit patientiam in adversis.
 “ Despecta est enim confessio quam facit prosperitas teste
 “ scriptura, quæ dicit, ‘Confitebitur tibi cum benefeceris ei.’ Ps. xlix. 15.
 “ Sed illa magni momenti debet existere quam non adimit vis
 “ doloris, ejus exemplo qui ait, ‘Si bona suscepimus de manu Job, ii. 10.
 “ ‘Domini, mala quare non suscipiamus? sicut Domino placuit
 “ ‘ita factum est, sit nomen Domini benedictum.’ Nos autem
 “ qui locum Ejus licet indigni tenemus Qui juxta propheticum
 “ testimonium liberavit pauperem a potente et inopem cui non Ps. lxxii. 12.
 “ erat adjutor, affectu paterno vestris doloribus condolentes,
 “ non attendimus contra vos vultum potentis, sed ut oppres-
 “ sionibus vestris finis debitus imponatur, spe sola retributionis
 “ æternæ, Petri gladium exseruimus ad justitiam faciendam;
 “ discretionem vestram rogantes attentius et obsecrantes in
 “ Domino, quatinus hanc nobis retribuatis mercedem, ut apud
 “ misericordissimum Judicem pro peccatis nostris preces et la-
 “ crimas effundatis, puras ad Eum manus sine disceptatione 1 Tim. ii. 8.
 “ levantes,¹ ut injunctum nobis apostolatus officium ad laudem
 “ et gloriam nominis Sui, ad honorem et profectum ecclesiæ,
 “ ad redemptionem et salutem animæ nostræ, concedat et faciat
 “ adimplere. Amen.”

The pro-
perty of the
convent
restored.

A third
seizure,
March 13.

Interea redeunte nuntio cum litteris prænotatis ad
 regem Angliæ pro conventu Cantuariensi directis, con-
 ventui restituta sunt omnia. Nec erat consiliosum ut
 rex de jam facta restitutione comminatorias susciperet
 litteras, cum ante omnia nutu divino fuissent com-
 pleta. Verum cum² tertio monachi Cantuarienses re-
 bus omnibus iii^{to} idus Martii fuissent spoliati, nec per
 justitiarios Angliæ aliqua possent ratione vel suppli-
 catione restitui, nec de spoliationis hujus causa instrui,
 monachum industrium miserunt ad regem et ad archi-
 episcopum Cantuariensem cum litteris hujusmodi:—

Letter of the
convent to
the king.

“ Excellentissimo³ domino suo Ricardo Dei gratia illustri
 “ regi Anglorum et cætera, conventus ecclesiæ Christi Can-
 “ tuariæ, salutem et felices ad vota successus. Quando aliquid

¹ ut apud . . . levantes] om. A. C.
² cum] tamen, C.

³ Excellentissimo] See Epistolæ
 Cantuarienses, No. dxiii., p. 479.

“injusti gravaminis nobis infertur quasi nomine vestro, scit
 “Deus quod non tantum pro vexatione nostra sed etiam pro
 “serenitate vestra dolemus, quem decet magis eos protegere
 “qui sub patrocínio vestro Deo servire disponuntur, et pro
 “vobis et pro vestris Deum studiosius exorare. Quia ergo, ut
 “dicunt, de mandato vestro rebus omnibus, ut jam sæpius, spo-
 “liati sumus, celsitudini vestræ servi vestri supplicamus ad
 “pedes, quatinus pro amore Dei et honore vestro jubeatis, si
 “placet, ecclesiæ vestræ bona sua restitui. Nil enim nos deli-
 “quisse credimus nisi quod in hiis in quibus injuriam passi
 “sumus ab eo qui in talibus nos habet judicare, justitiam
 “nobis exhiberi postulamus.”

A.D. 1199.
 March.
 They de-
 mand res-
 titution.

Sic etiam scripserunt archiepiscopo Cantuariensi:

“Huberto¹ Cantuariensi archiepiscopo conventus salutem et
 “debitam obedientiam in omnibus. Quotiens aliquid nobis
 “injusti gravaminis irrogatur, quod nos non tam pati dede-
 “ceat quam alios inferre, non modo pro afflictione nostra sed
 “et pro honore vestro, scit Deus, acrius cruciamur quam
 “credunt quamplures, et asserunt mala quæ patimur omnia
 “procurare. Intelligimus quoque summum pontificem et ec-
 “clesiam Romanam, cum talia ad eos proferuntur, sentire
 “similiter, et ideo contra celsitudinem vestram acrius com-
 “moveri. Quod utique tanto portamus gravius quanto gra-
 “tiam vestram caput primum et causam jurgiorum præcipuam
 “videmus destruxisse, et pacem de cætero nostram in manu
 “vestra perfici petimus et præstolamur. Nunc ergo, domine
 “karissime, noveritis quia domino rege præcipiente rebus om-
 “nibus spoliati sumus, eo quod, vocati super capitulis quibus-
 “dam respondere quæ ad regiam² coronam pertinent, dicimus
 “ut semper nos sine vobis utpote capite nostro nec debere
 “nec velle sisti judicio. Capitula vero ipsa in præsentia ves-
 “tra quandoque recitata sunt. Indulgeat eis Deus qui hujus-
 “modi ad vexationem nostram commentant.³ Petimus ergo
 “quatinus pro restitutione nostra pietas paterna, sicut hactenus
 “ita et nunc, erga dominum regem, sicut officii vestri debitum
 “expostulat, partes suas efficaciter si placet interponat, nec
 “patrocínio vestro nos reputetis indignos quibus nichil aliud
 “imputari potest vel inponi nisi quod jus nostrum sub judice
 “postulamus. Quod si aliquatenus movit, rogamus ne animi
 “vestri benignitatem immutet, sed magis in ira misericordiæ
 “recordetur. Valet.”

Letter of
 the monks
 to the
 archbishop.

The king
 has ordered
 the convent
 to be de-
 spoiled and
 to answer
 for certain
 pleas of the
 crown.

They en-
 treat his
 mediation.

¹ Huberto] See Epistolæ Cantua-
 rienses, No. dxiv., p. 479.

² regiam] regis, A. C.

³ commentant] commentarent, B.
 commentaret, C.

A.D. 1199.
March.
They write
to the pope
and car-
dinals.

Domino etiam papæ et cardinalibus scripserunt monachi Cantuarienses, ut, si nec per regem nec per archiepiscopum sublatas ecclesiæ possessiones optinere valerent, per curiam saltem Romanam aliquo modo pax ecclesiæ redderetur. Hæc est autem forma litterarum:

"Innocentio¹ Dei gratia summo pontifici conventus Cantuariensis ecclesiæ salutem. Multa et diversa, immo et quædam sibi adversa, sanctitati vestræ quandoque significamus, quia talia sunt quæ nos premunt. Sed in hoc confundimur, quod ea quæ vere fiunt et non scribuntur dum loquimur, dum auditis, forte in contrarium mutata sunt; adeo non simpliciter operantur qui nos affligunt, ut vel ita apud vos de mendacio nos possint arguere, vel, quod uno aliquo non prævalent, multis nos possint vulneribus immutare. Unde et modo feriunt, modo ictum suspendunt, et iterum, antequam scissa coeant, reperiuntur. Eapropter non levitati, quæsumus, imputetis quod diversa vel sibi dissona nuntiamus, qui utique majestati vestræ decrevimus non mentiri, sed nec omnia suggerere quæ patimur in veritate. Nunc autem quia substantia spei nostræ apud vos est, et casus urget quem silere non possumus, sanctitati vestræ significandum duximus, quod omnibus possessionibus nostris, quasi de regis mandato, jam tertio spoliati sumus, postquam ad audientiam vestram confugimus² jus nostrum sub judicio vestro postulare, nullius delicti nobis conscii nisi quod in causa ecclesiastica jus nobis dici petimus ab eo cui commissa est sollicitudo omnium² ecclesiarum. Itaque, sanctissime pater et domine, si quid potestis adjuvate nos. Omnia enim potestis pro justitia, sicut apostolus de se ait. Nos autem pauperes Christi non rerum momenta sumus pro quibus debeat dignatio vestra cum principibus dimicare, sed officii vestri si placet memores estote. Et sicut egregie³ Deo inspirante egregie cœpistis, Ipso adjuvante, speciali filiæ vestræ Cantuariensi ecclesiæ miseras amovete. Valeat et vigeat in Christo semper sanctitas vestra ut per eam nostra deleatur miseria. Amen."

Hubert
abuses the
messenger,
who then
goes to the
king.

Dum igitur præfatus monachus venerabilem Hubertum Cantuariensem archiepiscopum breviter quia inutiliter alloqueretur, contumeliis tandem affectus properaret ad regem, rex castrum comitis Engolismi, quod

¹ Innocentio] Epistolæ Cantuar.,
No. dxv., p. 480.

² confugimus] om. B.

³ egregie] om. C.

Nantrum erat appellatum, obsedit et tandem compulit ad deditionem: nam expensis in ipso castro cibariis, missis nuntiis obsessi misericordiam ab ipso rege petebant et vitam. Qui cum petitam respueret pietatem, et sola violentia vellet obtinere quod obsessorum benigna licet coacta voluntate fuerat eidem oblatum, oblitus forsitan quod in talibus periculosa esset desperatio, juvenis quidam, Johannes Sabraz agnomine, stans castelli in muro, quadratum telum mediante balista direxit in incertum, orans Deum et petens ut ipsius dirigeret ictum et obsessorum innocentiam ab ipsa liberaret oppressione; jecitque sagittam. Verum cum rex tentorium egressus balistæ sonum audisset infaustum, et ut ictum evitaret caput regium et inclinaret et corpus, in humero sinistro letaliter percussus est. Desperatus autem rex undecima die pectus tundens et pœnitens verbo regio protestatus est, quod Cantuariensi nunquam nocuisset ecclesiæ nisi per suggestionem aliorum. Fertur vero ab hiis qui tunc temporis antequam moreretur astabant, quod instanter quæreret quisnam eum jaculo confodisset. Qui cum trepidus accederet adductus, et regis pedibus prostratus lacrimabiliter peteret misericordiam, rex eidem benignam pacem inpendit, mortem suam et vulnus indulsit, prohibuitque suis ne quis occasione hujus infortunii aliquam ei inferret molestiam. Obiit itaque rex Ricardus anno gratiæ M^oC^oXC^oIX^o, cicli decemnovennalis anno tertio, regni vero sui anno x^o, feria tertia post primam Dominicam passionis Domini, viii^o scilicet idus Aprilis. Qui effusis intestinis visceribus saleque conspersus, apud Fontem Sancti Ebraudi, ut ipse præceperat, sepultus est. Cor autem ipsius grossitudine præstans Rothomagum delatum est et honorifice tumulatum. Quibus auditis, celeri volitante fama, monachus Cantuariam reversus est, et ex hujusmodi casu per Gaufridum filium Petri monachi Cantuarienses omnia quæ sibi ablata fuerant præter nummos receperunt.

A.D. 1199.
April.
An account
of the cir-
cumstances
of the king's
death.

He is
wounded.

He pardons
the man who
shot him.

He dies
April 6.

He is buried
at Font-
evraud; his
heart at
Rouen.

Effect on
the fortunes
of the
convent.

A.D. 1199.
Close of this
portion of
the work of
Gervase.

Verum quia pars ista prima cronicarum plura decenter capere non potest, de consilio fratrum et ipsa ratione cogente, huic parti primæ in obitu regis Ricardi finem facio libri, ut in fine tanti principis liber iste finiatur, ut ea quæ in eo continentur facilius inveniantur. Cætera vero, tam de causa tribulationis ecclesiæ Cantuariensis, quam de aliis eventibus, ad utilitatem legentium et eruditionem, in alio libro, in secunda videlicet parte Cronicarum Gervasii, per Dei gratiam plenius invenientur; et, ut prædictum est, sicut primus liber in obitu regis Ricardi finem sortitus est, sic secundus ab¹ initio regni regis Johannis cum suis eventibus sumet initium.

FINITO LIBRO REDDATUR GRATIA CHRISTO. AMEN.

¹ *ab*] a, A. B.

END OF VOL. I.

LONDON :
Printed by GEORGE E. EYRE and WILLIAM SPOTTISWOODE,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty,
For Her Majesty's Stationery Office.
[7140.—750.—9/79.]

ENGLAND.

CATALOGUE

OF

RECORD PUBLICATIONS

ON SALE

BY

**Messrs. Longman & Co., and Messrs. Trübner & Co., London ;
Messrs. James Parker & Co., Oxford and London ;
Messrs. Macmillan & Co., Cambridge and London ;
Messrs. A. & C. Black, and Messrs. Douglas and Foulis,
Edinburgh ;
and Mr. A. Thom, Dublin.**

CATALOGUE.

CONTENTS.

	Page
CALENDARS OF STATE PAPERS, &c. - - - -	2
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES - - - -	9
PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c. - - -	27
WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY - - - -	31
SCOTCH RECORD PUBLICATIONS - - - -	33
IRISH RECORD PUBLICATIONS - - - -	34

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[IMPERIAL 8vo., cloth. *Price* 15s. each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although "the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although "they are of the greatest value in a historical and constitutional point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the want of proper Calendars and Indexes."

Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few Persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls :—

CALENDARIUM GENEALOGICUM ; for the Reigns of Henry III. and Edward I.
Edited by CHARLES ROBERTS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGNS OF EDWARD VI., MARY, ELIZABETH, and JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ROBERT LEMON, Esq., F.S.A., (Vols. I. and II.), and MARY ANNE EVERETT GREEN, (Vols. III.-XII.). 1856-1872.

Vol. I.—1547-1580.	Vol. VII.—Addenda, 1566-1579.
Vol. II.—1581-1590.	Vol. VIII.—1603-1610.
Vol. III.—1591-1594.	Vol. IX.—1611-1618.
Vol. IV.—1595-1597.	Vol. X.—1619-1623.
Vol. V.—1598-1601.	Vol. XI.—1623-1625, with Ad-
Vol. VI.—1601-1603, with	denda, 1603-1625.
Addenda, 1547-1565.	Vol. XII.—Addenda, 1580-1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566-67; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries; the numerous desigus against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession; the Gunpowder-plot; the rise and fall of Somerset; the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward Coke; the rise of the Duke of Buckingham, &c. Numerous other subjects are illustrated by these Papers, few of which have been previously known.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., (Vols. I.-XII.); *by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., and WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.) and *by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vols. XIV.-XV.) 1858-1877.

Vol. I.—1625-1626.	Vol. IX.—1635-1636.
Vol. II.—1627-1628.	Vol. X.—1636-1637.
Vol. III.—1628-1629.	Vol. XI.—1637.
Vol. IV.—1629-1631.	Vol. XII.—1637-1638.
Vol. V.—1631-1633.	Vol. XIII.—1638-1639.
Vol. VI.—1633-1634.	Vol. XIV.—1639.
Vol. VII.—1634-1635.	Vol. XV.—1639-1640.
Vol. VIII.—1635.	

This Calendar presents notices of a large number of original documents of great value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers. Many of them have been hitherto unknown.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1875-1878.

Vol. I.—1649-1650.	Vol. IV.—1651-1652.
Vol. II.—1650.	Vol. V.—1652-1653.
Vol. III.—1651.	

This Calendar is in continuation of those during the reigns from Edward VI. to Charles I., and contains a mass of new information.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1860-1866.

Vol. I.—1660-1661.	Vol. V.—1665-1666.
Vol. II.—1661-1662.	Vol. VI.—1666-1667.
Vol. III.—1663-1664.	Vol. VII.—1667.
Vol. IV.—1664-1665.	

Seven volumes of this Calendar, of the period between 1660 and 1667, have been published.

CALENDAR OF HOME OFFICE PAPERS OF THE REIGN OF GEORGE III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq., 1878-1879.

Vol. I.—1760 (25 Oct.)-1765. | Vol. II.—1766-1769.

These are the first two volumes of the modern series of Domestic Papers, commencing with the accession of George III.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509-1589.

Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589-1603; an Appendix to the Scottish Series, 1543-1592; and the State Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568-1587.

These two volumes of State Papers relate to Scotland, and embrace the period between 1509 and 1603. In the second volume are notices of the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland). 1875-1879.

Vol. I.—1171-1251.

Vol. III.—1285-1292.

Vol. II.—1252-1284.

These volumes contain a Calendar of all documents relating to Ireland, preserved in the Public Record Office, London; the work is to be continued to the end of the reign of Henry VII.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860-1877.

Vol. I.—1509-1573.

Vol. III.—1586-1588.

Vol. II.—1574-1585.

The above have been published under the editorship of Mr. Hans Claude Hamilton.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872-1877.

Vol. I.—1603-1606.

Vol. III.—1608-1610.

Vol. II.—1606-1608.

Vol. IV.—1611-1614.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but, for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office, London.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. 1860-1878.

Vol. I.—America and West Indies, 1574-1660.

Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513-1616.

Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617-1621.

Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622-1624.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record

Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A.
Professor of English Literature, King's College, London. 1862-1876.

Vol. I.—1509-1514.

Vol. II. (in Two Parts)—1515-1518.

Vol. III. (in Two Parts)—1519-1523.

Vol. IV.—Introduction.

Vol. IV., Part 1.—1524-1526.

Vol. IV., Part 2.—1526-1528.

Vol. IV., Part 3.—1529-1530.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordinance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547-1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF MARY, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553-1558. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest.

A valuable series of Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merits a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. The domestic affairs of England are of course passed over in these volumes, which treat only of its relations with foreign powers.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.-VII.), and ALLAN JAMES CROSBY, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII.-X.) 1863-1876.

Vol. I.—1558-1559.

Vol. II.—1559-1560.

Vol. III.—1560-1561.

Vol. IV.—1561-1562.

Vol. V.—1562.

Vol. VI.—1563.

Vol. VII.—1564-1565.

Vol. VIII.—1566-1568.

Vol. IX.—1569-1571.

Vol. X.—1572-1574.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Queen Elizabeth, deposited in the Public Record Office, &c. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. 1868-1879.

Vol. I.—1557-1596.

Vol. II.—1697-1702.

Vol. III.—1702-1707.

Vol. IV.—1708-1714.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State,

grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and WILLIAM BULLEN, Esq. 1867-1873.

Vol. I.—1515-1574.

Vol. II.—1575-1588.

Vol. III.—1589-1600.

Vol. IV.—1601-1603.

Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.

Vol. VI.—1603-1624.

The Carew Papers relating to Ireland, deposited in the Lambeth Library, are unique, and of great importance. The Calendar cannot fail to be welcome to all students of Irish history.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* G. A. BERGENROTH. 1862-1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485-1509.

Vol. II.—Hen. VIII.—1509-1525.

Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain, and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katharine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873-1879.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525-1526.

Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.—1527-1529.

Vol. IV., Part 1.—Hen. VIII.—1529-1530.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864-1877.

Vol. I.—1202-1509.

Vol. II.—1509-1519.

Vol. III.—1520-1526.

Vol. IV.—1527-1533.

Vol. V.—1534-1554.

Vol. VI., Part I.—1555-1556.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FÆDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.—Edw. III.; 1066-1377. Vol. II.—Ric. II.—Chas. II.; 1377-1654. 1869-1873.

The "Fædera," or "Rymer's Fædera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman

Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fœdera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. Price 2s. 6d.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. Price 2s. 6d.

In the Press.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FœDERA. By Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. III.—Appendix and Index.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. Edited by J. S. BREWER, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppesfield. Vol. V.—1531-1532.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. Edited by W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. V.—America and West Indies, 1661-1670.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. Edited by the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. Vol. V.—1615-1625.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. Edited by RAWDON BROWN, Esq. Vol. VI., Part II.—1556-1558.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. Edited by MARY ANNE EVERETT GREEN. Vol. VI.—1653, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. Edited by W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. VI.—East Indies, 1625, &c. Vol. VII.—America and West Indies, 1671, &c.

In Progress.

- CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ALLAN JAMES CROSBY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. Vol. XI.—1575, &c.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. XVI.—1640.
- CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. IV.—1588, &c.
- CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. Vol. V.—1714, &c.
- CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. Vol. IV., Part 2.—Hen. VIII.
- CALENDAR OF HOME OFFICE PAPERS OF THE REIGN OF GEORGE III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* RICHARD ARTHUR ROBERTS, Esq., Barrister-at-Law. Vol. III.—1770, &c.
- CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland). Vol. IV.—1293, &c.
-

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo. half-bound. Price 10s. each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, and conducive to the advancement of historical and constitutional knowledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

1. **THE CHRONICLE OF ENGLAND**, by JOHN CAPGRAVE. *Edited by the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford.* 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. **CHRONICON MONASTERII DE ABINGDON**. Vols. I. and II. *Edited by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard.* 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. **LIVES OF EDWARD THE CONFESSOR**. I.—*La Estoire de Seint Aedward le Rei*. II.—*Vita Beati Edvardi Regis et Confessoris*. III.—*Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit*. *Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge.* 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., and probably written in the year 1245, on the occasion of the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between the years 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between the years 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. **MONUMENTA FRANCISCANA**; scilicet, I.—*Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam*. II.—*Adæ de Marisco Epistolæ*. III.—*Registrum Fratrum Minorum Londoniæ*. *Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London.* 1858.

This volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It has been the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed.

5. **FASCICULI ZIZANIORUM MAGISTRI JOHANNIS WYCLIF CUM TRITICO**. Ascribed to THOMAS NETTER, of WALDEN, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. *Edited by the Rev. W. W. SHIRLEY, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford.* 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written the disputes of the school-

men had been extended to the field of theology, and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. **THE BUIK OF THE CRONICLIS OF SCOTLAND ; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece ;** by WILLIAM STEWART. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, and was written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends, and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for in such a work as this ; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true ; and the chronicle is valuable as a reflection of the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this metrical version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. **JOHANNIS CAPGRAVE LIBER DE ILLUSTRIBUS HENRICIS.** *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three distinct parts, each having its own separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, and extends from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, and extends from the accession of Henry I. in the year 1100, to the year 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of King Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world.

Capgrave was born in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for the history of which period his work is of some value.

8. **HISTORIA MONASTERII S. AUGUSTINI CANTUARIENSIS,** by THOMAS OF ELMHAM, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. *Edited by* CHARLES HARDWICK, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. **EULOGIUM (HISTORIARUM SIVE TEMPORIS) : Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366 ; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum.** Vols. I., II., and III. *Edited by* F. S. HAYDON, Esq., B.A. 1858-1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially

of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. **MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH**: Bernardi Andreae Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. Edited by JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in the year 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest in connexion with the period are given in an appendix.

11. **MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH. I.**—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. **II.**—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. **III.**—Elmhams Liber Metricus de Henrico V. Edited by CHARLES A. COLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A Life by Robert Redman; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author; Versus Rhythmici written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. **MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS**; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III. Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. Edited by HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859–1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the twelfth, thirteenth, fourteenth, and early part of the fifteenth centuries.

The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the fourteenth century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the twelfth, thirteenth, and early part of the fourteenth centuries.

13. **CHRONICA JOHANNIS DE OXENEDES**. Edited by Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859.

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in the year 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and

comes down to the year 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the kingdom, which are not to be elsewhere obtained, and some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. **A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII.** Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859–1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us, through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. **THE "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., OF ROGER BACON.** *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologie*."

16. **BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANGLICANA; 449–1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ.** *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. **BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales.** *Edited by* the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.

This work, also known as "*The Chronicle of the Princes of Wales*," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. **A COLLECTION OF ROYAL AND HISTORICAL LETTERS DURING THE REIGN OF HENRY IV.** 1399–1404. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. **THE REPRESSOR OF OVER MUCH BLAMING OF THE CLERGY.** By REGINALD PECOCK, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.

The "*Repressor*" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born

about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Pecock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Pecock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. *ANNALES CAMBRIÆ. Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.*

These annals, which are in Latin, commence in the year 447, and come down to the year 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, which was also used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout, though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. *THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS. Vols. I., II., III., and IV. Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V., VI., and VII. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861–1877.*

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before, and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The *Topographia Hibernica* (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in the year 1183, the second in 1185–6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the *Topographia* of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The *Expugnatio Hibernica* was written about the year 1188 and may be regarded rather

as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history.

Vol. VI. contains the *Itinerarium Kambriæ et Descriptio Kambriæ*: and Vol. VII., the lives of S. Remigius and S. Hugh.

22. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE WARS OF THE ENGLISH IN FRANCE DURING THE REIGN OF HENRY THE SIXTH, KING OF ENGLAND.** Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861-1864.

The letters and papers contained in these volumes are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Dépôt des Archives, in Paris. They illustrate the line of policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and such other provinces of France as had been acquired by Henry V. We may here trace, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared to read of its final overthrow.

23. **THE ANGLO-SAXON CHRONICLE, ACCORDING TO THE SEVERAL ORIGINAL AUTHORITIES.** Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* BENJAMIN THORPE, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to the year 1154, is justly the boast of England; for no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, either in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGNS OF RICHARD III. AND HENRY VII.** Vols. I. and II. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1861-1863.

The Papers are derived from MSS. in the Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from these documents is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. **LETTERS OF BISHOP GROSSETESTE**, illustrative of the Social Condition of his Time. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. **DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND.** Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066-1200. Vol. III.; 1200-1327. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862-1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not

under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which the original portions are distinguished from those which are mere compilations. When possible, the sources are indicated from which such compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice has also been given of such British authors as have written on historical subjects.

27. **ROYAL AND OTHER HISTORICAL LETTERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGN OF HENRY III.** Vol. I., 1216-1235. Vol. II., 1236-1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862-1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. **CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.**—1. THOMÆ WALSINGHAM HISTORIA ANGLICANA; Vol. I., 1272-1381: Vol. II., 1381-1422. 2. WILLELMI RISHANGER CHRONICA ET ANNALES, 1259-1307. 3. JOHANNIS DE TROKELOWE ET HENRICI DE BLANEFORDE CHRONICA ET ANNALES, 1259-1296; 1307-1324; 1392-1406. 4. GESTA ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, A THOMA WALSINGHAM, REGNANTE RICARDO SECUNDO, EJUSDEM ECCLESIE PRÆCENTORE, COMPILATA; Vol. I., 793-1290: Vol. II., 1290-1349: Vol. III., 1349-1411. 5. JOHANNIS AMUNDESHAM, MONACHI MONASTERII S. ALBANI, UT VIDETUR, ANNALES; Vols. I. and II. 6. REGISTRA QUORUNDAM ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, QUI SÆCULO XV^{mo} FLORUERE; Vol. I., REGISTRUM ABBATLE JOHANNIS WHETHAMSTEDE, ABBATIS MONASTERII SANCTI ALBANI, ITERUM SUSCEPTÆ; ROBERTO BLAKENEY, CAPELLANO, QUONDAM ADSRIPTUM: Vol. II., REGISTRA JOHANNIS WHETHAMSTEDE, WILLELMI ALBON, ET WILLELMI WALINGFORDE, ABBATUM MONASTERII SANCTI ALBANI, CUM APPENDICE, CONTINENTE QUASDAM EPISTOLAS, A JOHANNE WHETHAMSTEDE CONSCRIPTAS. 7. YPODIGMA NEUSTRLE, A THOMA WALSINGHAM, QUONDAM MONACHO MONASTERII S. ALBANI, CONSCRIPTUM. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863-1876.

In the first two volumes is a History of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans, from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the third volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, who lived in the reign of Edward I., from the Cotton. MS. Faustina B. IX. in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219-231) in the King's Library, British Museum, and the Cotton MS. Claudius E. III., fols. 306-331: an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol, 1291-1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., also attributed to William Rishanger, but on no sufficient ground: a short Chronicle of English History, 1292 to 1300,

by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI. : a short Chronicle, Willelmi Nishanger Gesta Edwardi Primi, Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with *Annales Regum Angliæ*, probably by the same hand: and fragments of three Chronicles of English History, 1285 to 1307.

In the fourth volume is a Chronicle of English History, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI. : Annals of Edward II., 1307 to 1323, by John de Trokelowe, a monk of St. Albans, and a continuation of Trokelowe's Annals, 1323, 1324, by Henry de Blaneforde, both from MS. Cotton. Claudius D. VI. : a full Chronicle of English History, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the Benefactors of St. Albans, written in the early part of the fifteenth century, from MS. VI. in the same Library.

The fifth, sixth, and seventh volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum : with a Continuation, from the closing pages of Parker MS. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The eighth and ninth volumes, in continuation of the Annals, contain Chronicle, probably by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The tenth and eleventh volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events during those periods.

The twelfth volume contains a compendious History of England to the reign of Henry V., and of Normandy in early times, also by Thomas Walsingham, and dedicated to Henry V. The compiler has often substituted other authorities in place of those consulted in the preparation of his larger work.

29. *CHRONICON ABBATIE EVESHAMENSIS, AUCTORIBUS DOMINICO PRIORE EVESHAMIE ET THOMA DE MARLEBERGE ABBATE, A FUNDATIONE AD ANNUM 1213, UNA CUM CONTINUATIONE AD ANNUM 1418.* Edited by the Rev. W. D. MACRAY, M.A., Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. *RICARDI DE CIRENCESTRIA SPECULUM HISTORIALE DE GESTIS REGUM ANGLIÆ.* Vol. I., 447-871. Vol. II., 872-1066. Edited by JOHN E. B. MAYOR, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863-1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355-1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 3. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Britannia*, in 1747.

31. *YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST.* Years 20-21, 21-22, 30-31, 32-33, and 33-35. Edited and translated by ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1863-1879.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "*lex non scripta*" of England, and have been held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and were received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great legal luminaries of past ages. They are also worthy of the attention of the general reader on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. **NARRATIVES OF THE EXPULSION OF THE ENGLISH FROM NORMANDY, 1449-1450.**—Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conférences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham.* 1863.

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in the year 1450. The history commences with the infringement of the truce by the capture of Fongères, and ends with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The whole period embraced is less than two years.

33. **HISTORIA ET CARTULARIUM MONASTERII S. PETRI GLOUCESTRIÆ.** Vols. I., II., and III. *Edited by W. H. HART, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie.* 1863-1867.

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester, the twentieth abbot, but without any foundation.

34. **ALEXANDRI NECKAM DE NATURIS RERUM LIBRI DUO ; with NECKAM'S POEM, DE LAUDIBUS DIVINÆ SAPIENTIÆ.** *Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A.* 1863.

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckam was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful ;" but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre ; and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. **LEECHDOMS, WORTCUNNING, AND STARCRAFT OF EARLY ENGLAND ;** being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. *Collected and edited by the Rev. T. OSWALD COCKAYNE, M.A., of St. John's College, Cambridge.* 1864-1866.

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. **ANNALES MONASTICI.** Vol. I.:—Annales de Margan, 1066-1232 ; Annales de Theokesberia, 1066-1263 ; Annales de Burton, 1004-1263. Vol. II.:—Annales Monasterii de Wintonia, 519-1277 ; Annales Monasterii de Waverleia, 1-1291. Vol. III.:—Annales Prioratus de Dunstaplia, 1-1297 ; Annales Monasterii de Bermundeseia 1042-

1432. Vol. IV. :—*Annales Monasterii de Oseneia, 1016–1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066–1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1–1377.* Vol. V. :—*Index and Glossary.* Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registry of the University, Cambridge. 1864–1869.

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. *MAGNA VITA S. HUGONIS EPISCOPI LINCOLNIENSIS.* From Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. *CHRONICLES AND MEMORIALS OF THE REIGN OF RICHARD THE FIRST.* Vol. I. :—*ITINERARIUM PEREGRINORUM ET GESTA REGIS RICARDI.* Vol. II. :—*EPISTOLÆ CANTUARIENSES; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199.* Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864–1865.

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. *RECUEIL DES CRONIKES ET ANCIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN.* Vol. I. Albina to 688. Vol. II., 1399–1422. Edited by WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A. 1864–1868.

40. *A COLLECTION OF THE CHRONICLES AND ANCIENT HISTORIES OF GREAT BRITAIN, NOW CALLED ENGLAND, by JOHN DE WAURIN.* Albina to 688. (Translation of the preceding Vol. I.) Edited and translated by WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A. 1864.

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471, after the second deposition of

Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. **POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN**, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge. Vols. III., IV., V., and VI. *Edited by* the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, B.D., Vicar of St. Edward's, Fellow of St. Catharine's College, and late Fellow of Magdalene College, Cambridge. 1865-1876.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. **LE LIVRE DE REIS DE BRITTANIE E LE LIVRE DE REIS DE ENGLETERE**. *Edited by* JOHN GLOVER, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge. 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "*Le Livre de Reis de Engleterre*." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonized French.

It is supposed that Peter of Ickham must have been the author, but no certain conclusion on that point has been arrived at.

43. **CHRONICA MONASTERII DE MELSA, AB ANNO 1150 USQUE AD ANNUM 1406**. Vols. I., II., and III. *Edited by* EDWARD AUGUSTUS BOND, Esq., Assistant Keeper of the Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum. 1866-1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. **MATTHÆI PARISIENSIS HISTORIA ANGLORUM, SIVE, UT VULGO DICITUR, HISTORIA MINOR**. Vols. I., II., and III. 1067-1253. *Edited by* Sir FREDERIC MADDEN, K.H., Keeper of the Department of Manuscripts, British Museum. 1866-1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also

written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. **LIBER MONASTERII DE HYDA: A CHRONICLE AND CHARTULARY OF HYDE ABBEY, WINCHESTER, 455-1023.** *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by* EDWARD EDWARDS, Esq. 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements, which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. **CHRONICON SCOTORUM: A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, from the EARLIEST TIMES to 1135; with a SUPPLEMENT, containing the Events from 1141 to 1150.** *Edited, with a Translation, by* WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A. 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked, year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. **THE CHRONICLE OF PIERRE DE LANGTOFT, IN FRENCH VERSE, FROM THE EARLIEST PERIOD TO THE DEATH OF EDWARD I. Vols. I. and II.** *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1866-1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and that he lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum," in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, down to the death of Henry III., and in the third a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. **THE WAR OF THE GAEDHIL WITH THE GAILL, or, THE INVASIONS OF IRELAND BY THE DANES AND OTHER NORSEMEN.** *Edited, with a Translation, by* JAMES HENTHORN TODD, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University, Dublin. 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not himself an eye-witness, must have derived his information from those who were eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. **GESTA REGIS HENRICI SECUNDI BENEDICTI ABBATIS. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF HENRY II. AND RICHARD I., 1169-1192; known**

under the name of **BENEDICT OF PETERBOROUGH**. Vols. I. and II. *Edited by* **WILLIAM STUBBS**, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian. 1867.

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. **MUNIMENTA ACADEMICA, OR, DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ACADEMICAL LIFE AND STUDIES AT OXFORD** (in Two Parts). *Edited by* the Rev. **HENRY ANSTEE**, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford. 1868.

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. **CHRONICA MAGISTRI ROGERI DE HOVEDENE**. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* **WILLIAM STUBBS**, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1868-1871.

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (*see* No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work; it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. **WILLELMI MALMESBIRIENSIS MONACHI DE GESTIS PONTIFICUM ANGLORUM LIBRI QUINQUE**. *Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by* **N. E. S. A. HAMILTON**, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum. 1870.

William of Malmesbury's "*Gesta Pontificum*" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. **HISTORIC AND MUNICIPAL DOCUMENTS OF IRELAND, FROM THE ARCHIVES OF THE CITY OF DUBLIN, &c. 1172-1320**. *Edited by* **JOHN T. GILBERT**, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland. 1870.

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. **THE ANNALS OF LOCH CÉ. A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, FROM 1014 to 1590**. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by* **WILLIAM MAUNSELL HENNESSY**, Esq., M.R.I.A. 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "*Annals of Loch Cé*" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on the island in Loch Cé, in the county of Roscommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. **MONUMENTA JURIDICA. THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH APPENDICES.** Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L. 1871-1876.

This book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Books have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. **MEMORIALS OF THE REIGN OF HENRY VI. :—OFFICIAL CORRESPONDENCE OF THOMAS BEKYNTON, SECRETARY TO HENRY VI., AND BISHOP OF BATH AND WELLS.** *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by* the Rev. GEORGE WILLIAMS, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge. Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes are of a miscellaneous character, and were probably compiled under the immediate direction of Bekynton before he had attained to the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name; also letters to himself while Royal Secretary, and others addressed to the King. This work elucidates some points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. **MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA.** Vol. I. The Creation to A.D. 1066. Vol. II. A.D. 1067 to A.D. 1216. Vol. III. A.D. 1216 to A.D. 1239. Vol. IV. A.D. 1240 to A.D. 1247. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, D.D., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge. 1872-1877.

This work contains the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of the ancient English Chronicles. It is published from its commencement, for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Wats, severally begin at the Norman Conquest.

58. **MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.—THE HISTORICAL COLLECTIONS OF WALTER OF COVENTRY.** Vols. I. and II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1872-1873.

This work, now printed in full for the first time, has long been a *desideratum* by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

59. **THE ANGLO-LATIN SATIRICAL POETS AND EPIGRAMMATISTS OF THE TWELFTH CENTURY.** Vols. I. and II. *Collected and edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A., Corresponding Member of the National Institute of France (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres). 1872.

The Poems contained in these volumes have long been known and appreciated as the best satires of the age in which their authors flourished, and were deservedly popular during the 13th and 14th centuries.

60. **MATERIALS FOR A HISTORY OF THE REIGN OF HENRY VII., FROM ORIGINAL DOCUMENTS PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE.** Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. WILLIAM CAMPBELL, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools. 1873-1877.

These volumes are valuable as illustrating the acts and proceedings of Henry VII. on ascending the throne, and shadow out the policy he afterwards adopted.

61. **HISTORICAL PAPERS AND LETTERS FROM THE NORTHERN REGISTERS.** *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1873.

The documents in this volume illustrate, for the most part, the general history of the north of England, particularly in its relation to Scotland.

62. **REGISTRUM PALATINUM DUNELMENSE. THE REGISTER OF RICHARD DE KELLAWE, LORD PALATINE AND BISHOP OF DURHAM; 1311-1316.** Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1873-1878.

Bishop Kellawe's Register contains the proceedings of his prelacy, both lay and ecclesiastical, and is the earliest Register of the Palatinate of Durham.

63. **MEMORIALS OF SAINT DUNSTAN ARCHBISHOP OF CANTERBURY.** *Edited, from various MSS., by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1874.

This volume contains several lives of Archbishop Dunstan, one of the most celebrated Primates of Canterbury. They open various points of Historical and Literary interest, without which our knowledge of the period would be more incomplete than it is at present.

64. **CHRONICON ANGLIÆ, AB ANNO DOMINI 1328 USQUE AD ANNUM 1388, AUCTORE MONACHO QUODAM SANCTI ALBANI.** *Edited by* EDWARD MAUNDE THOMPSON, Esq., Barrister-at-Law, and Assistant-Keeper of the Manuscripts in the British Museum. 1874.

This chronicle gives a circumstantial history of the close of the reign of Edward III. which has hitherto been considered lost.

65. **THÓMAS SAGA ERKIBYSKUPS. A LIFE OF ARCHBISHOP THOMAS BECKET, IN ICELANDIC.** Vol. I. *Edited, with English Translation, Notes, and Glossary, by* M. EIRÍKR MAGNÚSSON, Sub-Librarian of the University Library, Cambridge. 1875.

This work is derived from the Life of Becket written by Benedict of Peterborough, and apparently supplies the missing portions in Benedict's biography.

66. **RADULPHI DE COGGESHALL CHRONICON ANGLICANUM.** *Edited by* the REV. JOSEPH STEVENSON, M.A. 1875.

This volume contains the "Chronicon Anglicanum," by Ralph of Coggeshall, the "Libellus de Expugnatione Terræ Sanctæ per Saladinum," usually ascribed to the same author, and other pieces of an interesting character.

67. **MATERIALS FOR THE HISTORY OF THOMAS BECKET, ARCHBISHOP OF CANTERBURY.** Vols. I., II., and III. *Edited by* the Rev. JAMES CRAIGIE ROBERTSON, M.A., Canon of Canterbury. 1875-1877.

This Publication will comprise all contemporary materials for the history of Archbishop Thomas Becket. The first volume contains the life of that celebrated man, and the miracles after his death, by William, a monk of Canterbury. The second, the life by Benedict of Peterborough; John of Salisbury; Alan of Tewkesbury; and Edward Grim. The third, the life by William Fitzstephen; and Herbert of Bosham.

68. **RADULFI DE DICETO DECANI LUNDONIENSIS OPERA HISTORICA. THE HISTORICAL WORKS OF MASTER RALPH DE DICETO, DEAN OF LONDON.** Vols. I. and II. *Edited, from the Original Manuscripts, by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1876.

The Historical Works of Ralph de Diceto are some of the most valuable materials for British History. The Abbreviationes Chronicorum extend from the Creation to 1147, and the Ymagines Historiarum to 1201.

69. ROLL OF THE PROCEEDINGS OF THE KING'S COUNCIL IN IRELAND, FOR A PORTION OF THE 16TH YEAR OF THE REIGN OF RICHARD II. 1392-93. *Edited by* the Rev. JAMES GRAVES, A.B. 1877.

The Roll printed in this volume throws considerable light on the History of Ireland at a period when little is known of it, and seems to be the only document of the kind extant.

70. HENRICI DE BRACON DE LEGIBUS ET CONSUEUDINIBUS ANGLIÆ. LIBRI QUINQUE IN VARIOS TRACTATUS DISTINCTI. AD DIVERSORUM ET VETUSTISSIMORUM CODICUM COLLATIONEM TYPIS VULGATI. Vols. I. and II. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L. 1878-1879.

This is a new edition of Bracton's celebrated work, collated with MSS. in the British Museum; the Libraries of Lincoln's Inn, the Middle Temple, and Gray's Inn; the Bodleian Library, Oxford; the Bibliothèque Nationale, Paris; &c. &c.

71. THE HISTORIANS OF THE CHURCH OF YORK, AND ITS ARCHBISHOPS. Vol. I. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1879.

This will form a complete "Corpus Historicum Eboracense," a work very much needed, and of great value to the Historical Inquirer.

72. REGISTRUM MALMESBURIENSE. THE REGISTER OF MALMESBURY ABBEY; PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE. Vol. I. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppefield. 1879.

This work throws light upon many curious points of history, and illustrates the growth of society, the distribution and cultivation of land, the relations of landlord and tenant, and national history and customs.

73. THE HISTORICAL WORKS OF GERVASE OF CANTERBURY. Vol. I. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF STEPHEN, HENRY II., AND RICHARD I., BY GERVASE, THE MONK OF CANTERBURY. *Edited by* WILLIAM STUBBS, D.D.; Hon. LL.D.; Canon Residentiary of St. Paul's, London; Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford; &c. 1879.

The Historical Works of Gervase of Canterbury are of great importance as regards the questions of Church and State, during the period in which he wrote. This work was printed by Twysden, in the "Historiæ Anglicanæ Scriptores X.," more than two centuries ago. The present edition has received critical examination and illustration.

In the Press.

CHRONICLE OF ROBERT OF BRUNNE. *Edited by* FREDERICK JAMES FURNIVALL, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law.

THE METRICAL CHRONICLE OF ROBERT OF GLOUCESTER. *Edited by* WILLIAM ALDIS WRIGHT, Esq., M.A.

A COLLECTION OF SAGAS AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. *Edited by* Sir GEORGE WEBBE DASENT, D.C.L., Oxon., and M. GUDBRAND VIGFUSSON, M.A.

THÓMAS SAGA ERKIBYSKUPS. A LIFE OF ARCHBISHOP THOMAS BECKET, IN ICELANDIC. Vol. II. *Edited, with English Translation, Notes, and Glossary, by* M. EIRÍKR MAGNÚSSON, M.A., Sub-Librarian of the University Library, Cambridge.

- POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN, with Trevisa's Translation. Vol. VII. *Edited by* the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, D.D., Norrisian Professor of Divinity, Vicar of St. Edward's, Fellow of St. Catharine's College, and late Fellow of Magdalene College, Cambridge.
- RECUEIL DES CRONIQUES ET ANCHIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN. Vol. III. *Edited by* WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A.
- MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA. Vol. V. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, D.D., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.
- LESTORIE DES ENGLIS SOLUM GEFFREI GAIMAR. *Edited by* SIR THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.
- HISTORIA ANGLORUM HENRICI HUNTENDUNENSIS. *Edited by* THOMAS ARNOLD, Esq.
- MATERIALS FOR THE HISTORY OF THOMAS BECKET, ARCHBISHOP OF CANTERBURY. Vol. IV. *Edited by* the Rev. JAMES CRAIGIE ROBERTSON, M.A., Canon of Canterbury.
- HENRICI DE BRACON DE LEGIBUS ET CONSUEUDINIBUS ANGLIÆ. LIBRI QUINQUE IN VARIOS TRACTATUS DISTINCTI. AD DIVERSORUM ET VETUSTISSIMORUM CODICUM COLLATIONEM TYPIS VULGATI. Vol. III. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.
- REGISTRUM MALMESBURIENSE. THE REGISTER OF MALMESBURY ABBEY; PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE. Vol. II. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppesfield.
- THE HISTORICAL WORKS OF GERVASE OF CANTERBURY. Vol. II. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF STEPHEN, HENRY II., AND RICHARD I., BY GERVASE, THE MONK OF CANTERBURY. *Edited by* WILLIAM STUBBS, D.D.; Hon. LL.D.; Canon Residentiary of St. Paul's, London; Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford; &c.

In Progress.

- DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND. Vol. IV.; 1327, &c. *By* SIR THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.
- REGISTRUM EPISTOLARUM FRATRIS JOHANNIS PECKHAM, ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS. *Edited, from MS. in All Souls' College, Oxford, by* CHARLES TRICE MARTIN, Esq., B.A.
- THE HISTORIANS OF THE CHURCH OF YORK, AND ITS ARCHBISHOPS. Vol. II. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.
- YEAR BOOKS, 11—16 Edward III. *Edited and translated by* ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law.
-

PUBLICATIONS

OF

THE RECORD COMMISSIONERS, &c.

- ROTULORUM ORIGINALIUM IN CURIA SCACCARI ABBREVIATIO. Henry III.—Edward III. *Edited by* HENRY PLAYFORD, Esq. 2 Vols. folio (1805—1810). *Price* 25s. boards, or 12s. 6d. each.
- CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM SIVE ESCAETARUM. Henry III.—Richard III. *Edited by* JOHN CALEY and JOHN BAYLEY, Esqrs. Vols. 3 and 4, folio (1821—1828), boards: Vol. 3, *price* 21s.; Vol. 4, *price* 24s.
- LIBRORUM MANUSCRIPTORUM BIBLIOTHECÆ HARLEIANÆ CATALOGUS. Vol. 4. *Edited by* the Rev. T. HARTWELL HORNE. Folio (1812), boards. *Price* 18s.
- ABBREVIATIO PLACITORUM. Richard I.—Edward II. *Edited by* the Right Hon. GEORGE ROSE and W. ILLINGWORTH, Esq. 1 Vol. folio (1811), boards. *Price* 18s.
- LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, INDICES. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards, (Domesday-Book, Vol. 3). *Price* 21s.
- LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, ADDITAMENTA EX CODIC. ANTIQUISS. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards (Domesday-Book, Vol. 4). *Price* 21s.
- STATUTES OF THE REALM. *Edited by* Sir T. E. TOMLINS, JOHN RAITHEY, JOHN CALEY, and WM. ELLIOTT, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11, including 2 Vols. of Indices, large folio (1819—1828). *Price* 31s. 6d. each; except the Indices, *price* 30s. each.
- VALOR ECCLESIASTICUS, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus. *Edited by* JOHN CALEY, Esq., and the Rev. JOSEPH HUNTER. Vols. 3 to 6, folio (1817—1834), boards. *Price* 25s. each.
 * * The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 2s. 6d.
- ROTULI SCOTIÆ IN TURRI LONDINENSI ET IN DOMO CAPITULARI WESTMONASTERIENSI ASSERVATI. 19 Edward I.—Henry VIII. *Edited by* DAVID MACPHERSON, JOHN CALEY, and W. ILLINGWORTH, Esqrs., and the Rev. T. HARTWELL HORNE. Vol. 2, folio (1819), boards. *Price* 21s.
- FÆDERA, CONVENTIONES, LITTERÆ, &c.; or, RYMER'S FÆDERA, New Edition, folio. Vol. 3, Part 2, 1361—1377 (1830): Vol. 4, 1377—1383 (1869). *Edited by* JOHN CALEY and FRED. HOLBROOKE, Esqrs. Vol. 3, Part 2, *price* 21s.; Vol. 4, *price* 6s.
- DUCATUS LANCASTRIÆ CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM, &c. Part 3, Calendar to the Pleadings, &c., Henry VII.—13 Elizabeth. Part 4, Calendar to the Pleadings, to end of Elizabeth. (1827—1834.) *Edited by* R. J. HARPER, JOHN CALEY, and WM. MINCHIN, Esqrs. Folio, boards, Part 3 (or Vol. 2), *price* 31s. 6d.; Part 4 (or Vol. 3), *price* 21s.

CALENDARS OF THE PROCEEDINGS IN CHANCERY, IN THE REIGN OF QUEEN ELIZABETH ; with Examples of earlier Proceedings from Richard II. *Edited by* JOHN BAYLEY, Esq. Vols. 2 and 3 (1830—1832), folio, boards, *price* 21s. each.

PARLIAMENTARY WRITS AND WRITS OF MILITARY SUMMONS, together with the Records and Muniments relating to the Suit and Service due and performed to the King's High Court of Parliament and the Councils of the Realm. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. (1830—1834.) Folio, boards, Vol. 2, Division 1, Edward II., *price* 21s. ; Vol. 2, Division 2, *price* 21s. ; Vol. 2, Division 3, *price* 42s.

ROTULI LITTERARUM CLAUSARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204—1224. Vol. 2, 1224—1227. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. *Price* 81s., cloth ; or separately, Vol. 1, *price* 63s. ; Vol. 2, *price* 18s.

PROCEEDINGS AND ORDINANCES OF THE PRIVY COUNCIL OF ENGLAND. 10 Richard II.—33 Henry VIII. *Edited by* Sir NICHOLAS HARRIS NICOLAS. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837), cloth. *Price* 98s. ; or separately, 14s. each.

ROTULI LITTERARUM PATENTIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1201—1216. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1835), cloth. *Price* 31s. 6d.

* * The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 9s.

ROTULI CURIE REGIS. Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 2 Vols. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 28s.

ROTULI NORMANNIE IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1200—1205 ; also, 1417 to 1418. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 12s. 6d.

ROTULI DE OBLATIS ET FINIBUS IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI, tempore Regis Johannis. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 18s.

EXCERPTA E ROTULIS FINIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATIS. Henry III., 1216—1272. *Edited by* CHARLES ROBERTS, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836), cloth, *price* 32s. ; or separately, Vol. 1, *price* 14s. ; Vol. 2, *price* 18s.

FINES, SIVE PEDES FINIUM ; SIVE FINALES CONCORDIE IN CURIA DOMINI REGIS. 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844), cloth, *price* 11s. ; or separately, Vol. 1, *price* 8s. 6d. ; Vol. 2, *price* 2s. 6d.

ANCIENT KALENDARS AND INVENTORIES OF THE TREASURY OF HIS MAJESTY'S EXCHEQUER ; together with Documents illustrating the History of that Repository. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 3 Vols. royal 8vo. (1836), cloth. *Price* 42s.

DOCUMENTS AND RECORDS illustrating the History of Scotland, and the Transactions between the Crowns of Scotland and England ; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 1 Vol. royal 8vo. (1837), cloth. *Price* 18s.

- ROTULI CHARTARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1199—1216.
Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1837), cloth.
Price 30s.
- REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE RECORD COMMISSIONERS, 1831—1837. 1 Vol. folio (1837), boards. *Price* 8s.
- REGISTRUM vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," e codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. 1 Vol. folio (1838), cloth. *Price* 31s. 6d.
- ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF ENGLAND; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, from Æthelbirht to Cnut, with a Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry the First; Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from 7th to 10th century; and Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws; with Glossary, &c. *Edited by* BENJAMIN THORPE, Esq. 1 Vol. folio (1840), cloth. *Price* 40s. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 30s.
- ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF WALES; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good; modified by subsequent Regulations under the Native Princes, prior to the Conquest by Edward the First; and anomalous Laws, consisting principally of Institutions which, by the Statute of Ruddlan, continued in force. With a Translation of the Welsh. Also, a few Latin Transcripts, containing Digests of the Welsh Laws, principally of the Dimetian Code. With Glossary, &c. *Edited by* ANEURIN OWEN, Esq. 1 Vol. folio (1841), cloth. *Price* 44s. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 36s.
- ROTULI DE LIBERATE AC DE MISIS ET PRÆSTITIS, Regnante Johanne. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6s.
- THE GREAT ROLLS OF THE PIPE, 2, 3, 4 HEN. II., 1155—1158. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 4s. 6d.
- THE GREAT ROLL OF THE PIPE, 1 RIC. I., 1189—1190. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6s.
- DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ENGLISH HISTORY in the 13th and 14th centuries, selected from the Records of the Department of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by* HENRY COLE, Esq. 1 Vol. fcp. folio (1844), cloth. *Price* 45s. 6d.
- MODUS TENENDI PARLIAMENTUM. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. 8vo. (1846), cloth. *Price* 2s. 6d.
- REGISTRUM MAGNI SIGILLI REGUM SCOTORUM in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1814). *Price* 10s. 6d.
- THE ACTS OF THE PARLIAMENTS OF SCOTLAND. Folio (1814—1875). *Edited by* THOMAS THOMSON and COSMO INNES, Esqrs. Vol. 1, *price* 42s. Vols. 5 and 6 (in three Parts), *price* 21s. each Part; Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11, *price* 10s. 6d. each Volume; Vol. 12 (Index), *price* 63s. Or, complete, 12 Volumes in 13, *price* 12l. 12s.
- THE ACTS OF THE LORDS AUDITORS OF CAUSES AND COMPLAINTS (ACTA DOMINORUM AUDITORUM). 1466—1494. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10s. 6d.

THE ACTS OF THE LORDS OF COUNCIL IN CIVIL CAUSES (ACTA DOMINORUM CONCILII). 1478—1495. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10s. 6d.

ISSUE ROLL OF THOMAS DE BRANTINGHAM, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer of England, containing Payments out of His Majesty's Revenue, 44 Edward III., 1370. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1835), cloth. *Price* 35s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 25s.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, James I.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1836), cloth. *Price* 30s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 21s.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, Henry III.—Henry VI.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1837), cloth. *Price* 40s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 30s.

HANDBOOK TO THE PUBLIC RECORDS. *By* F. S. THOMAS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853), cloth. *Price* 12s.

HISTORICAL NOTES RELATIVE TO THE HISTORY OF ENGLAND. Henry VIII.—Anne (1509—1714). Designed as a Book of Reference for ascertaining the Dates of Events. *By* F. S. THOMAS, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856), cloth. *Price* 40s.

STATE PAPERS, DURING THE REIGN OF HENRY THE EIGHTH: with Indices of Persons and Places. 11 Vols., 4to. (1830—1852), cloth. *Price* 5l. 15s. 6d.; or separately, *price* 10s. 6d. each.

Vol. I.—Domestic Correspondence.

Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.

Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.

Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., Director. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861-1863) boards. *Price 4s. 6d. to 1l. 1s. each Part, according to size; or, bound in 2 Vols., 18l. (The edition in two volumes is out of print.)*

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each according to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place; who held it in the time of King Edward the Confessor; the present possessor; how many hides were in the manor; how many ploughs were in demesne; how many homagers; how many villeins; how many cottars; how many serving men; how many free tenants; how many tenants in soccage; how much wood, meadow, and pasture; the number of mills and fish-ponds; what had been added or taken away from the place; what was the gross value in the time of Edward the Confessor; the present value; and how much each free man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward; who then held it; its value in the time of the late king; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk, and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1863.

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey; nor does Lancashire appear under its proper name; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS, from WILLIAM THE CONQUEROR to QUEEN ANNE, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., Director of the Ordnance Survey. *Price*, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16s.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865.

Part II. (Henry VIII. and Edward VI.). 1866.

Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.

Part IV. (James I. to Anne). 1868.

The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII. and Edward VI., consists principally of holograph letters and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580-3.

*Public Record Office,
September 1879.*

SCOTLAND.

CATALOGUE OF SCOTCH RECORD PUBLICATIONS PUBLISHED UNDER THE DIRECTION OF THE LORD CLERK REGISTER OF SCOTLAND.

On Sale by—

MESSRS. LONGMAN & Co., AND MESSRS. TRÜBNER & Co., LONDON;
MESSRS. JAMES PARKER & Co., OXFORD AND LONDON;
MESSRS. MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE AND LONDON;
MESSRS. A. & C. BLACK, AND MESSRS. DOUGLAS & FOULIS,
EDINBURGH;
AND MR. A. THOM, DUBLIN.

CHRONICLES OF THE PICTS AND SCOTS, AND OTHER EARLY MEMORIALS OF
SCOTTISH HISTORY. Royal 8vo., half bound (1867). *Edited by*
WILLIAM F. SKENE, LL.D. *Price* 10s.

LEDGER OF ANDREW HALYBURTON, CONSERVATOR OF THE PRIVILEGES OF
THE SCOTCH NATION IN THE NETHERLANDS (1492–1503); TOGETHER
WITH THE BOOKS OF CUSTOMS AND VALUATION OF MERCHANDISES IN
SCOTLAND. *Edited by* COSMO INNES. Royal 8vo., half bound (1867).
Price 10s.

DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF THE HISTORY OF SCOTLAND FROM THE DEATH
OF KING ALEXANDER THE THIRD TO THE ACCESSION OF ROBERT
BRUCE, from original and authentic copies in London, Paris, Brussels,
Lille, and Ghent. In 2 Vols, royal 8vo., half bound (1870). *Edited by*
Rev. JOSEPH STEVENSON. *Price* 10s. each.

ACCOUNTS OF THE LORD HIGH TREASURER OF SCOTLAND. Vol. 1, A.D.
1473–1498. *Edited by* THOMAS DICKSON. 1877. *Price* 10s.

REGISTER OF THE PRIVY COUNCIL OF SCOTLAND. *Edited and arranged by*
J. H. BURTON, LL.D. Vol. 1, 1545–1569. Vol. 2, 1569–1578. 1877.
Price 15s. each.

ROTULI SCACCARI REGUM SCOTORUM. THE EXCHEQUER ROLLS OF SCOT-
LAND. Vol. 1, A.D. 1264–1359. Vol. 2, A.D. 1359–1379. *Edited by*
JOHN STUART, LL.D., and GEORGE BURNETT, Lyon King of Arms.
1878. *Price* 10s. each.

FAC-SIMILES OF THE NATIONAL MSS. OF SCOTLAND. (*Out of print.*)
Parts I., II., and III. *Price* 21s. each.

Stationery Office,
1st January 1879.

IRELAND.

CATALOGUE OF IRISH RECORD PUBLICATIONS.

On Sale by—

MESSRS. LONGMAN & Co., AND MESSRS. TRÜBNER & Co., LONDON;
MESSRS. JAMES PARKER & Co., OXFORD AND LONDON;
MESSRS. MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE AND LONDON;
MESSRS. A. & C. BLACK, AND MESSRS. DOUGLAS & FOULIS,
EDINBURGH;
AND MR. A. THOM, DUBLIN.

CALENDAR OF THE PATENT AND CLOSE ROLLS OF CHANCERY IN IRELAND.
HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH. *Edited by*
JAMES MORRIN. Royal 8vo. (1861-3). Vols. 1, 2, and 3. *Price 11s.*
each.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF IRELAND.
Seuchus Mor. (1865-1873.) Vols. 1, 2, and 3. *Price 10s.* each.

FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS OF IRELAND. *Edited by* JOHN
T. GILBERT, F.S.A., M.R.I.A. Parts I., II., III. (in the press),
IV. (in progress). *Price 42s.* each.

This work is intended to form a comprehensive Palæographic Series for Ireland. It will furnish characteristic specimens of the documents which have come down from each of the classes which, in past ages, formed principal elements in the population of Ireland, or exercised an influence in her affairs. With these reproductions will be combined fac-similes of writings connected with eminent personages or transactions of importance in the annals of the country to the end of the reign of Queen Anne.

The specimens are reproduced as nearly as possible in accordance with the originals, in dimensions, colouring, and general appearance. Characteristic examples of styles of writing and caligraphic ornamentation are, so far as practicable, associated with subjects of historic and linguistic interest. Descriptions of the various manuscripts are given by the Editor in the Introduction. The contents of the specimens are fully elucidated and printed in the original languages opposite to the Fac-similes—line for line—without contractions—thus facilitating reference and aiding effectively those interested in palæographic studies.

Part I. contains upwards of seventy coloured specimens, commencing with the earliest Irish MSS. extant.

Part II. extends from the Twelfth Century to A.D. 1299, and contains ninety specimens in colours.

In Part III.—now in the Press—the Work will be carried down to the end of the reign of Henry VIII.

(*This work is sold also by Letts, Son, & Co., 33, King William Street; E. Stanford, Charing Cross; J. Wyld, Charing Cross; B. Quaritch, 15, Piccadilly; W. & A. K. Johnston, Edinburgh; and Hodges, Foster & Co., Dublin.*)

Stationery Office,
1st January 1879.

32101 067289676

